

ΚΑΚΟΥΡΓΙΟΔΙΚΕΙΟ ΛΑΡΝΑΚΑΣ

Ενώπιον: Τ. Θ. Οικονόμου, Π.Ε.Δ.
Λ. Καλογήρου, Α.Ε.Δ.
Θ. Θωμά, Ε.Δ.

Αρ.υπόθεσης: 4904/2012

Δημοκρατία

-v-

1. Μάρκου Κυπριανού
2. Κώστα Παπακώστα
3. Σάββα Αργυρού
4. Ανδρέα Νικολάου
5. Χαράλαμπου Χαραλάμπους
6. Ανδρέα Λοϊζίδη

Κατηγορουμένων

Ημερομηνία: 9 Ιουλίου 2013

Εμφανίσεις:

Για τη Δημοκρατία: κα Ευθυβούλου με κα Χ. Κυθραιώτου

Για τους Κατηγορούμενους αρ.1 και 3: κ. Γ. Γεωργίου με κ. Α. Πελεκάνο

Για τους Κατηγορούμενους: 2,4 και 5: κ. Ε. Ευσταθίου με κα Α. Ματθαίου

Για τον Κατηγορούμενο 6: κ. Θ. Κορφιώτης με κ. Γ. Χατζηπαρασκευά

Κατηγορούμενοι 1, 2, 3, 4, 5 και 6 παρόντες

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΜΕΡΟΣ Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A.1: Η υπόθεση της κατηγορούσας αρχής

A.1.1: Η βασική εκδοχή της Κατηγορούσας Αρχής

Η κατηγορούσα αρχή αποδίδει ευθύνη στους πρώην Υπουργούς Εξωτερικών και Άμυνας, στον Υπαρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, στους Διευθυντή και Υποδιευθυντή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και στο Διοικητή της Ειδικής Μονάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΕΜΑΚ) για τον θάνατο 13 ανθρώπων που επήλθε στις 11 Ιουλίου 2011, ως αποτέλεσμα έκρηξης σε φορτίο από πυρίτιδες στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στο Μαρί στην επαρχία Λάρνακας.

Η βασική εκδοχή της κατηγορούσας αρχής τέθηκε με εναρκτήρια δήλωση του Γενικού Εισαγγελέα στην οποία αναφέρονται εισαγωγικώς τα ακόλουθα:

"Τον Μάρτιο του 2009, 98 εμπορευματοκιβώτια, τα περισσότερα από τα οποία περιείχαν εκρηκτική ύλη, πυρίτιδα, τοποθετήθηκαν σε υπαίθρια στοιβάδα σε συγκεκριμένο σημείο που ετοιμάστηκε για το σκοπό αυτό στην Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στο Μαρί της Επαρχίας Λάρνακας. Επρόκειτο για εμπορευματοκιβώτια με στρατιωτικό υλικό που μεταφερόταν από το Ιράν στη Συρία, με το πλοίο Monchegorsk τα οποία κατασχέθηκαν τον Φεβρουάριο του 2009 από

την Κυπριακή Δημοκρατία στη βάση των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Τα εμπορευματοκιβώτια παρέμειναν τοποθετημένα στην Ν.Β. μέχρι τις 11 Ιουλίου 2011, όταν εξερράγησαν, με αποτέλεσμα το θάνατο 13 προσώπων και την πρόκληση μεγάλων υλικών ζημιών. Η φονική έκρηξη οφειλόταν σε ανάφλεξη των πυρίτιδων λόγω των ψηλών θερμοκρασιών που είχαν αναπτυχθεί στο χώρο φύλαξής τους, δηλαδή στα εμπορευματοκιβώτια, όμως με λεπτομέρεια θα επεξηγηθεί με τη μαρτυρία που θα παρουσιαστεί στο Δικαστήριο σας."

Είναι κοινώς παραδεκτό γεγονός ότι η έκρηξη επεσυνέβη στις 11.7.2011 η ώρα 05:47-05:48 στα εν λόγω εμπορευματοκιβώτια και είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο των ακολούθων προσώπων τα ονόματα των οποίων αναφέρονται στο κατηγορητήριο:

1. Ανδρέας Ιωαννίδης, Πλοίαρχος, Διοικητής Ναυτικού¹
2. Λάμπρος Λάμπρου, Υποπλοίαρχος, Διοικητής Ναυτικής Βάσης "Ευάγγελος Φλωράκης"²
3. Κλεάνθης Κλεάνθους, Αρχικελευστής³
4. Μιχάλης Ηρακλέους, Κελευστής⁴
5. Μιλτιάδης Χριστοφόρου, Ναύτης⁵
6. Χρίστος Χριστοφόρου, Ναύτης⁶
7. Αντώνης Χαραλάμπους, Ναύτης⁷

¹ Μετά θάνατον Αρχιπλοίαρχος

² Μετά θάνατον Πλοίαρχος

³ Μετά θάνατον Ανθυπασπιστής

⁴ Μετά θάνατον Επικελευστής

⁵ Μετά θάνατον Στρατεύσιμος κελευστής

⁶ Μετά θάνατον Στρατεύσιμος κελευστής

⁷ Μετά θάνατον Στρατεύσιμος κελευστής

8. Ανδρέας Παπαδόπουλος, Αρχιλοχίας Πυροσβεστικής Υπηρεσίας⁸
9. Γιώργος Γιακουμή, Αρχιπυροσβέστης⁹
10. Σπύρος Τταντής, Πυροσβέστης¹⁰
11. Βασίλης Κρόκος, Πυροσβέστης¹¹
12. Παναγιώτης Θεοφίλου, Πυροσβέστης¹²
13. Αδάμος Αδάμου, Πυροσβέστης¹³

A.1.2 Το Κατηγορητήριο

Οι κατηγορούμενοι αντιμετωπίζουν σε σχέση με το θάνατο των παραπάνω ανθρώπων αντίστοιχες αριθμητικά κατηγορίες επί δύο διαζευκτικών νομικών βάσεων ήτοι για ανθρωποκτονία κατά παράβαση των Άρθρων 205 και 29 του Ποινικού Κώδικα Κεφ.154 και για πρόκληση θανάτου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης κατά παράβαση του Άρθρου 210 του Ποινικού Κώδικα.

Οι λεπτομέρειες αμέλειας ή αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης συμπεριφοράς που αποδίδονται σε κάθε ένα κατηγορούμενο είναι διαφορετικές, συναρτημένες με την ιδιότητα και το ρόλο ενός εκάστου.

Στον πρώτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ως Υπουργός Εξωτερικών διαχειριζόταν τα θέματα των 98 εμπορευματοκιβωτίων που είχαν κατασχεθεί από το πλοίο M/V MONHCEGORSK και είχαν εναποτεθεί

⁸ Μετά θάνατον Υπαστυνόμος

⁹ Μετά θάνατον Λοχίας

¹⁰ Μετά θάνατον Λοχίας

¹¹ Μετά θάνατον Λοχίας

¹² Μετά θάνατον Λοχίας

¹³ Μετά θάνατον Λοχίας

στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στο Μαρί της επαρχίας Λάρνακας από το Μάρτιο του 2009 και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τον κίνδυνο έκρηξης τους ένεκα της υπαίθριας τοποθέτησης και έκθεσης τους σε απαγορευτικές συνθήκες, παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης τους με αποτέλεσμα την έκρηξη τους και το θάνατο των εν λόγω δεκατριών προσώπων.

Στο δεύτερο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ως Υπουργός Άμυνας είχε τη γενική εποπτεία της Εθνικής Φρουράς και γνώριζε ότι τα 98 εμπορευματοκιβώτια είχαν κατασχεθεί και εναποτεθεί ως άνω και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης τους ένεκα της υπαίθριας τοποθέτησης και έκθεσης τους σε απαγορευτικές συνθήκες και επομένως είχε καθήκον διαφύλαξης της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στη Ναυτική Βάση και πλησίον αυτής, παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης τους, με αποτέλεσμα την έκρηξη και τον θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Στον τρίτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ήταν Υπαρχηγός του ΓΕΕΦ και γνώριζε ότι τα 98 εμπορευματοκιβώτια είχαν κατασχεθεί και εναποτεθεί ως άνω και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης τους, ένεκα της υπαίθριας τοποθέτησης και έκθεσης τους σε απαγορευτικές συνθήκες και επομένως είχε καθήκον διαφύλαξης της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στην Ναυτική Βάση και πλησίον αυτής, παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης με αποτέλεσμα την έκρηξη τους και τον θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Στον τέταρτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ως Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας είχε καθήκον διαφύλαξης της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στην εν λόγω Ναυτική Βάση και

πλησίον αυτής σε περίπτωση κλήσης της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για ανταπόκριση στη Ναυτική Βάση και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης των 98 εμπορευματοκιβωτίων, παρέλειψε μεταξύ 6^{ης} και 7^{ης} Ιουλίου 2011 να ενεργήσει ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για τον κίνδυνο έκρηξης με αποτέλεσμα την έκρηξη τους και το θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Στον πέμπτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ως Αναπληρωτής Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας είχε καθήκον για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στην εν λόγω Ναυτική Βάση και πλησίον αυτής σε περίπτωση κλήσης της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για ανταπόκριση στη Βάση και ενώ γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης των 98 εμπορευματοκιβωτίων, παρέλειψε μεταξύ 8 - 11.7.2011 να ενεργήσει ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για τον κίνδυνο έκρηξης τους, με αποτέλεσμα την έκρηξη και το θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Επιπρόσθετα στον πέμπτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι στις 11.7.2011 και ενώ γνώριζε ότι ανταποκρίθηκε η Πυροσβεστική Υπηρεσία σε επεισόδιο πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων, παρέλειψε να δώσει οδηγίες ώστε να απομακρυνθούν όλα τα πρόσωπα από τον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων και σε απόσταση ασφαλείας από αυτά με αποτέλεσμα την έκρηξη τους και το θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Στον έκτο κατηγορούμενο αποδίδεται ότι ενώ ως Διοικητής της ΕΜΑΚ είχε καθήκον διαφύλαξης της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στην Ναυτική Βάση και πλησίον αυτής σε περίπτωση κλήσης της ΕΜΑΚ για ανταπόκριση στη Ναυτική Βάση και ενώ γνώριζε ή

όφειλε να γνωρίζει για τον κίνδυνο έκρηξης των 98 εμπορευματοκιβωτίων, παρέλειψε μεταξύ της 6^{ης} και 11^{ης} Ιουλίου να ενεργήσει ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της ΕΜΑΚ για τον κίνδυνο έκρηξης τους , με αποτέλεσμα την έκρηξη και το θάνατο των εν λόγω προσώπων.

Επιπρόσθετα στον έκτο κατηγορούμενο, όπως και στον πέμπτο κατηγορούμενο, αποδίδεται ότι υπό τις παραπάνω περιστάσεις παρέλειψε να δώσει οδηγίες ώστε να απομακρυνθούν όλα τα πρόσωπα από το χώρο των εμπορευματοκιβωτίων σε απόσταση ασφάλειας από αυτά με αποτέλεσμα την έκρηξη και το θάνατο των εν λόγω προσώπων.

A.1.3 Εναρκτήρια Δήλωση

Τα πλαίσια ευθύνης του κάθε κατηγορουμένου προσδιορίστηκαν ειδικότερα με την εναρκτήρια δήλωση ως ακολούθως:

«Έντιμε Πρόεδρε του Δικαστηρίου,

Έντιμοι Δικαστές,

*Το Μάρτιο του 2009, 98 εμπορευματοκιβώτια, τα περισσότερα από τα οποία περιείχαν εκρηκτική ύλη, πυρίτιδα, τοποθετήθηκαν σε υπαίθρια στοιβάδα σε συγκεκριμένο σημείο που ετοιμάστηκε για το σκοπό αυτό στην Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης στο Μαρί της Επαρχίας Λάρνακας. Επρόκειτο για εμπορευματοκιβώτια με στρατιωτικό υλικό που μεταφερόταν από το Ιράν στη Συρία, με το πλοίο *Monchegorsk*, τα οποία κατασχέθηκαν τον Φεβρουάριο του 2009 από την Κυπριακή Δημοκρατία στη βάση των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.*

Τα εμπορευματοκιβώτια παρέμειναν τοποθετημένα στη Ν.Β. μέχρι τις 11 Ιουλίου 2011, όταν εξερράγησαν, με αποτέλεσμα το θάνατο 13 προσώπων και την πρόκληση μεγάλων υλικών ζημιών. Η φονική έκρηξη οφειλόταν σε ανάφλεξη των πυρίτιδων, λόγω των ψηλών θερμοκρασιών που είχαν αναπτυχθεί στο χώρο φύλαξής τους, δηλαδή στα εμπορευματοκιβώτια όπως με λεπτομέρεια θα επεξηγηθεί με τη μαρτυρία που θα παρουσιαστεί στο Δικαστήριό σας.

Οι κατηγορούμενοι ενώπιόν σας φέρουν ο κάθε ένας ξεχωριστά ποινική ευθύνη για το θάνατο των 13 αυτών προσώπων, αφού με δικές τους παραλείψεις ή συμπεριφορές, όπως θα καταδειχθεί μέσα από τη μαρτυρία, δεν απέτρεψαν την αυτανάφλεξη και έκρηξη των πυρίτιδων και/ή το θάνατο των 13 αυτών ανθρώπων, αν και γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν για τον κίνδυνο έκρηξης.

Από το Μάιο του 2009 άρχισαν να διαφαίνονται ανησυχίες για την υπαίθρια τοποθέτηση της στοιβάδας των εμπορευματοκιβωτίων στο χώρο της Ν.Β. Με διάφορες επιστολές που το ΓΕΕΦ απέστειλε, και οι οποίες θα παρουσιαστούν ως μέρος τη μαρτυρίας, τόνιζε, μεταξύ άλλων, τους κινδύνους αλλοίωσης της πυρίτιδας εντός των εμπορευματοκιβωτίων, λόγω της παρατεταμένης υπαίθριας παραμονής τους, και ζητούσε να ληφθεί τελική απόφαση για το θέμα.

Παρά την ετοιμότητα για εκποίηση ή καταστροφή του κατασχεθέντος υλικού, γεγονός που διαφαίνεται από το μαρτυρικό υλικό που θα παρουσιαστεί, τον Αύγουστο του 2009 ο πρώτος κατηγορούμενος έδωσε οδηγίες για σύγκληση σύσκεψης, επειδή το θέμα του κατασχεθέντος φορτίου εμπεριείχε σοβαρές πολιτικές πτυχές.

Η σύσκεψη του Αυγούστου 2009 οδήγησε σε παράταση της λήψης τελικής απόφασης για την τύχη του φορτίου, με αποτέλεσμα το ΥΠΑΜ να επανέλθει το Νοέμβριο του

2009, επισημαίνοντας τους κινδύνους από την υπαίθρια εναπόθεση του φορτίου και ζητώντας τη λήψη τελικής απόφασης.

Οι απαντήσεις του πρώτου κατηγορούμενου, μέσω του Γενικού Διευθυντή του ΥΠΕΞ, ήταν σαφείς: Δεν δικαιολογείται καμιά αλλαγή στον τρόπο χειρισμού του θέματος, αφού οι λόγοι που οδήγησαν στην παράταση λήψης τελικής απόφασης τον Αύγουστο του 2009 εξακολουθούσαν να υπάρχουν.

Το φορτίο τελικά με τα εκρηκτικά παρέμεινε μέσα στα εμπορευματοκιβώτια, τοποθετημένο υπαίθρια στη Ν.Β., εκτεθειμένο στις καιρικές συνθήκες και στις ψηλές θερμοκρασίες που επικρατούσαν κατά καιρούς μέχρι που εξερράγη, με ολέθριες συνέπειες.

Με τη μαρτυρία που η Κ.Α. θα παρουσιάσει στο Δικαστήριο θα καταδείξει ότι σε κανένα αποτέλεσμα δεν οδήγησε ούτε και η σαφής τοποθέτηση του ΓΕΕΦ, για τη δυνατότητα καταστροφής της πυρίτιδας από τον ΟΑΣΕ ή την Εθνική Φρουρά. Δυνατότητα που τέθηκε στο δεύτερο κατηγορούμενο το 2010. Ούτε λήφθηκε, ούτε προωθήθηκε οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με το θέμα στο Υπουργικό Συμβούλιο για έγκριση.

Ο καιρός περνούσε, το ΓΕΕΦ οχλούσε το Υπουργείο Άμυνας και το τελευταίο με τη σειρά του οχλούσε το ΥΠΕΞ, χωρίς να λαμβάνεται οποιαδήποτε απόφαση για την καταστροφή ή την εκποίηση της πυρίτιδας.

Στις 28.1.11 ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Κύπρου στα Η.Ε. ενημέρωσε με επιστολή του το ΥΠΕΞ για την πρόθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της Επιτροπής Κυρώσεων του Σ.Α. του ΟΗΕ να επισκεφθεί την Κύπρο για εφαρμογή των κυρώσεων σε σχέση με το κατασχεθέν φορτίο. Ο πρώτος κατηγορούμενος έδωσε οδηγίες στο Μόνιμο Αντιπρόσωπο να γίνει μεν αποδεκτή η αιτούμενη

επίσκεψη της Επιτροπής, αλλά να πραγματοποιηθεί όσο πιο αργά ήταν δυνατό. Παρόλη τη διάθεση της Επιτροπής και την πρόθεσή της να αποδεχθεί να γίνει η επίσκεψη σε μεταγενέστερο στάδιο, το ΥΠΕΞ, με γνώση του πρώτου κατηγορούμενου, με την όλη στάση του απέφυγε να προτείνει συγκεκριμένη ημερομηνία για πραγματοποίηση της επίσκεψης της Επιτροπής και δεν ανταποκρίθηκε στην παράκληση της Επιτροπής για παροχή στοιχείων σε σχέση με το φορτίο, μεταξύ των οποίων και τις χημικές αναλύσεις που ενδεχομένως να είχαν γίνει.

Η Κατηγορούσα Αρχή θα καταδείξει πως η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της Επιτροπής Κυρώσεων των Η.Ε. ουσιαστικά εμποδίστηκε με ενέργειες ή οδηγίες του πρώτου κατηγορούμενου να εξετάσει το κατασχεθέν φορτίο.

Μετά την όχληση του ΥΠΑΜ το Δεκέμβριο του 2010, ο πρώτος κατηγορούμενος αποφάσισε τη σύγκληση σύσκεψης, η οποία τελικά πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Άμυνας στις 7.2.11. Στη σύσκεψη συμμετείχαν, ανάμεσα σε άλλους, οι κατηγορούμενοι 1 και 2. Κατά τη σύσκεψη υποδείχθηκε πως, λόγω της παρατεταμένης υπαίθριας τοποθέτησης των εμπορευματοκιβωτίων και των καιρικών συνθηκών, υπήρχε κίνδυνος αλλοίωσης του μίγματος της πυρίτιδας, με αποτέλεσμα την ανάφλεξη ή και την έκρηξή τους. Παρά την ανησυχία που επιδείχθηκε, η σύσκεψη έληξε με απόφαση πραγματοποίησης δειγματοληψιών της πυρίτιδας και τη διενέργεια χημικών αναλύσεων, ώστε να εξεταστεί η κατάσταση της, όπως και έρευνας για την αξία του φορτίου σε περίπτωση εκποίησης του.

Στις 4 Ιουλίου 2011, διαπιστώθηκε από αξιωματικούς της Ν.Β. ότι ένα από τα 98 εμπορευματοκιβώτια που βρισκόταν στη πάνω γωνία της στοιβάδας ήταν διογκωμένο και το ίδιο βράδυ ενημερώθηκε, μεταξύ άλλων, ο Αρχηγός ΓΕΕΦ και ο τρίτος κατηγορούμενος.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία που θα παρουσιαστεί, το πρωί της επόμενης ημέρας, δηλαδή της 5^{ης} Ιουλίου 2011, επισημαίνεται με τον πιο παραστατικό τρόπο στον τρίτο κατηγορούμενο ο άμεσος κίνδυνος και η σοβαρότητα της κατάστασης. Ενημερώνεται επίσης ο Αρχηγός ΓΕΕΦ και στις 12 το μεσημέρι της ίδιας ημέρας γίνεται σύσκεψη στο γραφείο του δεύτερου κατηγορούμενου.

Στη διάρκεια της σύσκεψης, αφού η επικινδυνότητα της όλης κατάστασης ήταν πλέον εμφανής, συζητείται, σε κλίμα έντασης και ανησυχίας, το θέμα του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου και, σύμφωνα με τη μαρτυρία, απαιτείται από ένα των παρισταμένων λήψη οριστικής απόφασης για το θέμα. Ο δεύτερος κατηγορούμενος αποφασίζει τη συγκρότηση ομάδας για να προβεί σε επιτόπια επιθεώρηση του φορτίου και να ετοιμάσει έκθεση, μέχρι την επόμενη ημέρα, με τα ευρήματα και τις εισηγήσεις της, για τη λήψη άμεσων μέτρων. Στην ομάδα αποφασίζεται και η συμμετοχή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και ενημερώνεται την ίδια ημέρα, δηλαδή στις 5.7.11, ο τέταρτος κατηγορούμενος, Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, αλλά και ο πέμπτος κατηγορούμενος.

Το πρωί της 6^{ης} Ιουλίου 2011, η συσταθείσα ομάδα μεταβαίνει στη Ν.Β. και σε αυτήν μετέχουν και οι κατηγορούμενοι 5 και 6, δηλαδή ο Βοηθός Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και ο Διοικητής της ΕΜΑΚ. Όλοι οι παρευρισκόμενοι ενημερώνονται για το ιστορικό και το περιεχόμενο του φορτίου και πραγματοποιούν επιτόπια επιθεώρηση.

Στη σύσκεψη που ακολουθεί στη Ν.Β. το θέμα συζητείται εκτενέστερα, ανταλλάσσονται απόψεις και εισηγήσεις για την αντιμετώπιση της κατάστασης και διαπιστώνεται ομόφωνα ότι η διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου οφείλεται σε έκρηξη εντός του. Καταλήγουν, μεταξύ άλλων, σε συγκεκριμένες εισηγήσεις. Αμέσως μετά τη λήξη της συνεδρίασης της ομάδας, ενημερώνεται ο δεύτερος

κατηγορούμενος για την επιτόπια επιθεώρηση και για τις διαπιστώσεις και εισηγήσεις της ομάδας.

Οι κατηγορούμενοι 5 και 6, μετά τη λήξη της συνεδρίασης της ομάδας, επιστρέφουν στην ΕΜΑΚ Κοφίνου, χωρίς να καταγράψουν οτιδήποτε σε σχέση με την επίσκεψή τους στη Ν.Β.

Ο κατηγορούμενος 4, Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ενημερώνεται στις 7.7.11 από τον κατηγορούμενο 5 για την επιθεώρηση που έγινε από την ομάδα και ζητεί από αυτόν να ετοιμάσει ενημερωτικό σημείωμα, το οποίο όμως τελικά ετοιμάζεται μετά τη φονική έκρηξη.

Την ίδια ημέρα, δηλαδή στις 7.7.11 ολοκληρώνεται η σύνταξη της έκθεσης και παραδίδεται στην Αρχηγό ΓΕΕΦ. Σημειώνεται ότι ο τρίτος κατηγορούμενος είχε ήδη ενημερωθεί από την προηγούμενη ημέρα προφορικά για το περιεχόμενο της έκθεσης. Οι εισηγήσεις της ομάδας ουδέποτε υλοποιήθηκαν.

Στις 8.7.11 ο τέταρτος κατηγορούμενος, Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, αναχωρεί στο εξωτερικό με άδεια και τον αναπληρώνει στα καθήκοντά του ο πέμπτος κατηγορούμενος, δηλαδή ο Βοηθός Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας.

Τις πρώτες πρωινές ώρες της 11^{ης} Ιουλίου 2011 γίνονται αντιληπτές σπίθες φωτιάς από το χώρο των εμπορευματοκιβωτίων και ενημερώνεται ο Διοικητής Ναυτικού, μ. Ιωαννίδης, και η ηγεσία της Εθνικής Φρουράς.

Αμέσως με τη διαπίστωση της φωτιάς, ενημερώνεται η Πυροσβεστική Υπηρεσία και δύο πυροσβεστικά οχήματα με 6 μέλη της ΕΜΑΚ καταφθάνουν στη Ναυτική Βάση. Ενημερώνεται η ηγεσία της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, δηλαδή ο 5^{ος} κατηγορούμενος ως Αναπληρωτής Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, και ο 6^{ος}

κατηγορούμενος ως Διοικητής της ΕΜΑΚ, οι οποίοι και έχουν μετέπειτα τηλεφωνικές συνδιαλέξεις με το Λοχία Παπαδόπουλο, όταν ο τελευταίος φτάνει στη Ναυτική Βάση.

Η φωτιά επεκτείνεται, με αποτέλεσμα να καλύψει το σύνολο των εμπορευματοκιβωτίων, ακούγονται συνεχώς εκρήξεις, στον ουρανό φαίνονται λάμπες. Τα γεγονότα εξελίσσονται ραγδαία και λεπτομερής περιγραφή θα γίνει με την προσαγωγή της σχετικής μαρτυρίας.

Κατά η ώρα 5:48 περίπου, γίνεται μεγάλη έκρηξη στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων, η οποία έχει ως συνέπειες το θάνατο 13 ανθρώπων, τον τραυματισμό άλλων 68, καθώς και την πρόκληση ανυπολόγιστων καταστροφών στον Ηλεκτροπαραγωγικό Σταθμό της ΑΗΚ, όπως επίσης και στην ίδια τη Ναυτική Βάση, αλλά και σε οικίες υποστατικά και οχήματα στη γύρω περιοχή.

Κύριε Πρόεδρε,

Έντιμοι Κύριοι Δικαστές,

Σύμφωνα με το μαρτυρικό υλικό που θα παρουσιάσει η Κατηγορούσα Αρχή, όλοι οι ενώπιόν σας κατηγορούμενοι καθ' όλο τον ουσιώδη χρόνο που αφορά τον καθένα από αυτούς ξεχωριστά, γνώριζαν για το χώρο τοποθέτησης του φορτίου στη ΝΒΕΦ, για το περιεχόμενο του φορτίου, για την υπαίθρια εναπόθεση αυτού, για τη συνεχή παραμονή του για σημαντικό διάστημα κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες, και γνώριζαν, ή όφειλαν τουλάχιστον να γνωρίζουν, για τον κίνδυνο έκρηξης, αφού είχαν πληροφορηθεί για τον κίνδυνο αυτό.

Ο πρώτος κατηγορούμενος, ως Υπουργός Εξωτερικών από 2009 μέχρι και την 11^η Ιουλίου 2011, είχε ενεργή εμπλοκή στο θέμα χειρισμού του φορτίου και, όπως και ο

ίδιος επικαλείτο μέσω επιστολών, το ζήτημα του κατασχεθέντος φορτίου εμπειρείχε πολιτικές πτυχές.

Η συμμετοχή του στη διαχείριση του φορτίου από τον Αύγουστο του 2009 και μετά ήταν καθοριστική. Παρά τη γνώση του για την επικινδυνότητα του φορτίου εξαιτίας της συνεχούς παραμονής του σε υπαίθρια στοιβάδα ο πρώτος κατηγορούμενος δημιούργησε μια επικίνδυνη κατάσταση αδιαφορώντας για τις συνέπειες της ή παραλείποντας να λάβει οποιαδήποτε μέτρα για μείωση ή εξουδετέρωση της η οποία είναι άμεση συναρτημένη με τη φονική έκρηξη της 11^{ης} Ιουλίου και το θάνατο των 13 προσώπων.

Ο δεύτερος κατηγορούμενος, ως Υπουργός Άμυνας καθ' όλο το χρόνο που αφορά την υπό εκδίκαση υπόθεση, προϊστάτο της Εθνικής Φρουράς, η οποία είχε αναλάβει τη φύλαξη του φορτίου από δολιοφθορά ή κλοπή. Ο ίδιος εκφράζει το φόβο του για την επικινδυνότητα του φορτίου και τη δυσαρέσκειά του για τη συνεχή επιφόρτιση του Υπουργείου του με την ευθύνη φύλαξης του φορτίου στη σύσκεψη του Φεβρουαρίου του 2011, αλλά δεν λαμβάνει οποιαδήποτε μέτρα για εξουδετέρωση του υπαρκτού κινδύνου έκρηξης.

Ακόμη και όταν γίνεται άμεσα δέκτης πληροφόρησης για το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, που έγινε αντιληπτό στις 4/7/11, και δίδει ο ίδιος οδηγίες για τη συγκρότηση ομάδας και την υποβολή σε αυτόν έκθεσης και ενημερώνεται για τις διαπιστώσεις περί έκρηξης και τις σχετικές εισηγήσεις της ομάδας περί της λήψης άμέσως μέτρων, και πάλι παραλείπει να λάβει οποιαδήποτε μέτρα.

Ο τρίτος κατηγορούμενος, ως Υπαρχηγός του ΓΕΕΦ από το 2009, είχε ενεργό συμμετοχή διαχρονικά σε θέματα που αφορούσαν το φορτίο. Στις 4.7.11 πληροφορήθηκε για τη διαπίστωση προβλήματος σε ένα από τα εμπορευματοκιβώτια και προειδοποιήθηκε για τη σοβαρότητα της κατάστασης.

Έλαβε γνώση για τις εισηγήσεις της ομάδας που στάληκε στις 6.7.11 στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Πληροφορήθηκε για την ανάγκη λήψης αμέσως μέτρων, πλην όμως καμία ενέργεια δεν έκανε για τη λήψη τέτοιων μέτρων για αποτροπή της έκρηξης, με αποτέλεσμα την έκρηξη την 11.7.11 και το θάνατο 13 προσώπων.

Ο τέταρτος κατηγορούμενος στις 5.7.11, ως ο Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ενημερώνεται ότι διαπιστώθηκε πρόβλημα σε εμπορευματοκιβώτιο που περιείχε πυρίτιδα και βρισκόταν στη ΝΒΕΦ και στις 7.7.11 ενημερώνεται για την κατάσταση και την επιτόπια επιθεώρηση.

Γνώριζε, ή όφειλε να γνωρίζει, ότι υπήρχε ενδεχόμενο να κληθούν τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας να ανταποκριθούν σε επεισόδιο στην ΝΒΕΦ και όφειλε να τα ενημερώσει κατάλληλα για τον κίνδυνο που ενυπήρχε, ώστε να μπορέσουν να εκπονήσουν σχέδιο δράσης, πλην όμως παρέλειψε να πράξει τούτο, με αποτέλεσμα, όταν κλήθηκαν τα μέλη της ΕΜΑΚ για ανταπόκριση στη ΝΒΕΦ, να μην γνωρίζουν για τους κινδύνους και να μην έχουν συγκεκριμένο σχέδιο δράσης προς αντιμετώπιση της επικίνδυνης κατάστασης.

Οι κατηγορούμενοι 5 και 6, από τις 6/7/11 που είχαν ενεργό συμμετοχή στο όλο θέμα παρέλειψαν να ενημερώσουν τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας επίσημα και δη της ΕΜΑΚ για τον όγκο και το περιεχόμενο του φορτίου, την επικινδυνότητα αυτού και του ορατού κινδύνου έκρηξης. Παρόλο που γνώριζαν ότι, σε περίπτωση κλήσης της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για ανταπόκριση στη Ναυτική Βάση, η ΕΜΑΚ Κοφίνου θα αναλάμβανε δράση.

Αλλά και όταν στις 11 Ιουλίου του 2011, ενημερώθηκαν για τη φωτιά στο φορτίο με τις πυρίτιδες και ότι στη σκηνή μετέβαιναν μέλη της Υπηρεσίας τους, κανείς από τους δύο δεν έδωσε έγκαιρα οδηγίες για την απομάκρυνση όλων των προσώπων που βρίσκονταν κοντά στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων.

Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 δεν ετοίμασαν, ούτε έδωσαν οδηγίες να ετοιμαστεί σχέδιο για τον τρόπο ενέργειας των μελών της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας που τυχόν θα ανταποκρίνονταν σε κλήση στη Ν.Β., σε περίπτωση νέας έκρηξης ή ανάφλεξης ή φωτιάς στο φορτίο, ώστε να γνωρίζουν τον τρόπο δράσης τους. Ούτε ενημέρωσαν εν λόγω μέλη για τον ειδικό χειρισμό φορτίου εκρηκτικών υλών που πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το εγχειρίδιο της Υπηρεσίας τους, σε περίπτωση οποιουδήποτε περιστατικού σε σχέση με αυτό.

Η Κατηγορούσα Αρχή θα παρουσιάσει την υπόθεσή της ακριβοδίκαια, με ανεξαρτησία, αντικειμενικότητα και πλήρη σεβασμό στις αρχές της δίκαιης δίκης, με την προσδοκία ότι θα επιτύχει να αποδείξει τις κατηγορίες με την βεβαιότητα που απαιτείται στις ποινικές υποθέσεις, θέμα που βέβαια ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου σας».

A.1.4: Οι κατηγορούμενοι

Ο 1^{ος} κατηγορούμενος

Ο 1^{ος} κατηγορούμενος είναι δικηγόρος και έμπειρος πολιτικός. Διετέλεσε βουλευτής, Υπουργός Οικονομικών, μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Υπουργός Εξωτερικών, θέση από την οποία παραιτήθηκε στις 18 Ιουλίου 2011, για λόγους πολιτικής ευθιξίας μετά την φονική έκρηξη στο Μαρί. Ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας (ΠτΔ) Δημήτρης Χριστόφιας προέβη σε δημόσια δήλωση την επομένη και του ζήτησε να παραμείνει στη θέση του. Ο κατηγορούμενος παρά ταύτα επέμεινε και ο ΠτΔ απεδέχθη την παραίτηση του.

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος είναι άτομο με πλούσια εμπειρία στο στρατό και την αστυνομία, αλλά και με πλούσια πολιτική πείρα ως βουλευτής και ως Υπουργός Άμυνας από 29.2.2008 μέχρι 11.7.2011, οπότε υπέβαλε την παραίτηση του για λόγους πολιτικής ευθιξίας.

Ο 3^{ος} κατηγορούμενος

Ο 3^{ος} κατηγορούμενος ενετάχθη στην Εθνική Φρουρά το 1976 ως ανθυπολοχαγός. Το 2006, ενώ κατείχε το βαθμό του υποστράτηγου διορίστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο υπαρχηγός της ΕΦ και ακολούθως προήχθη στο βαθμό του αντιστρατήγου. Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του φοίτησε σε όλα τα στρατιωτικά σχολεία του πεζικού.

Ο 4^{ος} κατηγορούμενος

Ο 4^{ος} κατηγορούμενος είναι Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Κύπρου στην οποία ενεγράφη το 1973. Αφού πέτυχε σε όλες τις εξετάσεις προήχθη σε όλους τους βαθμούς της υπηρεσίας. Υπηρέτησε ως Επαρχιακός Υπεύθυνος των Σταθμών Πάφου και Λευκωσίας ως Βοηθός Διευθυντής και από 16.11.2006 κατέχει τη θέση του Διευθυντή.

Ο 5^{ος} κατηγορούμενος

Ο 5^{ος} κατηγορούμενος φέρει βαθμό Αστυνομίου Α΄ και υπηρετεί στην Πυροσβεστική Υπηρεσία Κύπρου ως Βοηθός Διευθυντής. Για τα προσόντα και τη πείρα του αναφέρει τα εξής σε γραπτή κατάθεση του/κύρια εξέταση:

«Υπηρετώ στην Πυροσβεστική Υπηρεσία Κύπρου. Προσλήφθηκα το Μάρτιο του 1979. Το 1984 πήρα την διάκριση του Αρχιπυροσβέστη, τον ίδιο χρόνο προήχθηκα σε Λοχία, το 1990 σε Υπαστυνόμο, το 1997 σε Ανώτερο Υπαστυνόμο, το 2006 σε Αστυνόμο Β' και το 2008 σε Αστυνόμο Α'.

Υπηρέτησα σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου και ασχολήθηκα με τις επιχειρήσεις και την πυροπροστασία, της οποίας υπήρξα υπεύθυνος του Τμήματος για 10 χρόνια και ακολούθως επιβλέπων του Τμήματος μέχρι της διαθεσιμότητάς μου. Επίσης κατά διαστήματα διετέλεσα και εκπαιδευτής της Σχολής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Μεταξύ των καθηκόντων μου περιλαμβάνεται και η διερεύνηση αιτιών πυρκαγιάς. Έχω διερευνήσει τα αίτια εκατοντάδων πυρκαγιών μεταξύ των οποίων και δυο από τις μεγαλύτερες πυρκαγιές που εκδηλώθηκαν στην Κύπρο, αυτή του εργοστασίου Πήττας και αυτή της αποθήκης Ηλιάδη, και οι δύο στην Λευκωσία. Το 1999 παρακολούθησα και σχετική εκπαίδευση στο Πυροσβεστικό Κολλέγιο της Αγγλίας. Το 2002 μετά από οδηγίες του τότε Διευθυντή Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, οργάνωσα εκπαίδευση στην διερεύνηση των αιτιών πυρκαγιών. Μεταξύ των εκπαιδευθέντων ήταν και ο ΜΚ96 Χρήστος Καλογερόπουλος ο οποίος στάληκε από το Πυροσβεστικό Σώμα Ελλάδος μαζί με συνάδελφο του. Στην εκπαίδευση αυτή έλαβαν μέρος αξιωματικοί της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, της Αστυνομίας και του Ελληνικού Πυροσβεστικού Σώματος. Η εκπαίδευση ήταν υψηλού επιπέδου και η συμμετοχή των αξιωματικών της Ελλάδας ήταν για να εκπαιδευτούν στις νεώτερες μεθόδους της διερεύνησης αιτιών πυρκαγιών που αποτελεί πρώτο μέλημα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας όταν εξετάζονται τα αίτια που προκάλεσαν μια πυρκαγιά. Επιπλέον θέλω να σας πληροφορήσω ότι παρουσιάστηκα δεκάδες φορές στα Δικαστήρια ως εμπειρογνώμονας για να καταθέσω τα αίτια που προκάλεσαν πυρκαγιές».

Ο 6^{ος} κατηγορούμενος

Ο 6^{ος} κατηγορούμενος είναι ο Διευθυντής της ΕΜΑΚ. Ενεγράφη στην Πυροσβεστική Υπηρεσία στις 13.8.1989. Περιγράφει ως εξής την επαγγελματική του πορεία και τις εκπαιδεύσεις που έτυχε σε κατάθεση του/κύρια εξέταση:

« 4. Το 1986 έτυχα της διάκρισης του Αρχιπυροσβέστη, το 1990 προήχθηκα σε Λοχία, το 1998 σε Υπαστυνόμο και το 2006 σε Ανώτερο Υπαστυνόμο, βαθμό τον οποίο φέρω μέχρι σήμερα. Ο βαθμός του Ανώτερου Υπαστυνόμου αντιστοιχεί με τον βαθμό του Λοχαγού στην Εθνική Φρουρά.

5. Το 2006 τοποθετήθηκα υπεύθυνος Δημοσίων Συμβάσεων, Αποθηκών και Εργαστηρίων Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Το 2008 μετατέθηκα στους Πυροσβεστικούς Σταθμούς Λευκωσίας σαν Βοηθός Επαρχιακός Υπεύθυνος και στις 14/09/2009 μετατέθηκα στην ΕΜΑΚ σαν Διοικητής.

6. Κατά την διάρκεια της υπηρεσίας μου έτυχα αρκετών εκπαιδεύσεων στο Εσωτερικό, όπως Δημοσιονομικές Διατάξεις, Θέματα Προϋπολογισμών, Δημόσιες Συμβάσεις, Διοίκηση Προσωπικού, Χειρισμός Κρίσεων, Όπλα Μαζικής Καταστροφής και Εργασίες σε ύψος. Επίσης έτυχα εκπαίδευσης Διερεύνησης Αιτιών Πυρκαγιάς τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και πρακτικής εξάσκησης στο Ηνωμένο Βασίλειο και παρακολούθησα την Σχολή Επιμόρφωσης Αξιωματικών του Πυροσβεστικού Σώματος Ελλάδος στην Πυροσβεστική Ακαδημία Αθηνών από όπου και αποφοίτησα».

A.2 Η δομή της απόφασης

Έχουν ακουστεί συνολικά 120 μάρτυρες κατηγορίας και 10 μάρτυρες υπεράσπισης¹⁴ και έχει κατατεθεί σωρεία τεκμηρίων. Θα ασχοληθούμε με όσα ζητήματα φάνηκε στο τέλος ότι έχουν πραγματική σημασία για την υπόθεση.

Σε πρώτο στάδιο (ΜΕΡΟΣ Β: ΙΣΤΟΡΙΚΟ) θα καταγράψουμε το ιστορικό επί μαρτυρίας που έγινε κοινώς αποδεκτή ή που αποτέλεσε κοινό τόπο ή που δεν αμφισβητήθηκε. Θα χρησιμοποιήσουμε, επίσης, μαρτυρία που μπορεί με ευχέρεια να αξιολογηθεί χωρίς να χρειάζεται εκτεταμένη συζήτηση. Αντίθετα, στο πρώτο αυτό στάδιο δεν θα ασχοληθούμε με ζητήματα που αποτέλεσαν σημεία ουσιαστικής αντιπαράθεσης. Με αυτό τον τρόπο, θεωρούμε ότι θα μπορέσουμε να αποδώσουμε το βασικό κορμό της ιστορίας κατά ένα συνεχή τρόπο, χωρίς να παρεμβάλλονται εκτεταμένη μαρτυρία και εκτεταμένες αξιολογήσεις που θα διασπούσαν την ομαλή ροή της περιγραφής.

Η μαρτυρία σε σχέση με ζητήματα για τα οποία είναι αναγκαία περαιτέρω εμβάθυνση και ή για τα οποία υπήρξε αντιπαράθεση θα παρατεθεί σε δεύτερο στάδιο (ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΑΡΤΥΡΙΑ).

Ακολούθως θα προβούμε σε αξιολόγηση των ισχυρισμών που είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν εκ της οποίας θα προκύψουν τα αντίστοιχα ευρήματα (ΜΕΡΟΣ Δ: ΤΕΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ).

¹⁴ Περιλαμβανομένων των κατηγορουμένων 1, 2, 4, 5 και 6. Ο κατηγορούμενος 3 πρόεβη σε ανώμοτη δήλωση

Μετά θα παραθέσουμε την νομική πτυχή που διέπει την υπόθεση (ΜΕΡΟΣ Ε: ΝΟΜΙΚΗ ΠΤΥΧΗ).

Πριν προχωρήσουμε στην υπαγωγή των γεγονότων στις νομικές αρχές, που είναι το στάδιο στο οποίο θα διερευνήσουμε το ζήτημα της τυχόν ευθύνης εκάστου κατηγορουμένου, θα παραθέσουμε το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου εκδηλώθηκε η κρινόμενη συμπεριφορά των κατηγορουμένων, ώστε ο προβληματισμός για το ζήτημα της ευθύνης ενός εκάστου να γίνει υπό το φως της γενικότερης περιβάλλουσας κατάστασης (ΜΕΡΟΣ ΣΤ: ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ).

Στο τέλος θα προχωρήσουμε σε υπαγωγή των γεγονότων στο νόμο με αναφορά στο ρόλο ενός εκάστου των κατηγορουμένων. (ΜΕΡΟΣ Ζ: ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ).

Στα διάφορα στάδια, εκεί που είναι κατάλληλο, θα παραθέτουμε τις θέσεις των μερών όπως εκφράστηκαν στις αγορεύσεις.

A.3 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο ευπαίδευτος δικηγόρος των κατηγορουμένων 2, 4 και 5 ανέφερε στην τελική του αγόρευση ότι η υπό εκδίκαση υπόθεση έχει δημιουργήσει ένα δημόσιο αίσθημα και μια άνευ προηγουμένου δημοσιότητα σε βάρος των κατηγορουμένων, κατάσταση που επιδεινώθηκε μετά την έκδοση του πορίσματος ερευνητικής επιτροπής το οποίο, όπως είπε, απέδιδε ευθύνες που ισοδυναμούσαν με «καταδίκη» των κατηγορουμένων πριν ακόμα παρουσιαστούν στο Δικαστήριο. Η κατάσταση, συνέχισε, επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο από τα συνεχή δημοσιεύματα τα οποία παρουσίαζαν, όπως το έθεσε, με δυσμενή για τους κατηγορούμενους τρόπο την εξέλιξη της διαδικασίας. Είπε ακόμα ότι και

κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οι κατηγορούμενοι και οι συνήγοροι τους αντιμετώπιζαν τις εχθρικές διαθέσεις συγγενών και φίλων των θυμάτων.

Ο κ. Ευσταθίου, παρά ταύτα, δεν έθεσε θέμα δίκαιης δίκης, ούτε άλλωστε τα όσα ανέφερε έχουν προδιαγραφεί με μαρτυρία. Αντίθετα, υπέδειξε ότι το δικαστικό μας σύστημα παρέχει ασφαλιστική δικλείδα η οποία αποκλείει τον επηρεασμό των κριτών της υπόθεσης από τη δημοσιότητα, κίνδυνος που θα υπήρχε εάν ίσχυε ο θεσμός των ενόρκων.

Παρά το ότι δεν τέθηκε τέτοιο επίδικο θέμα, χάριν τάξης θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το προαναφερθέν πόρισμα δεν έχει τεθεί ενώπιον του δικαστηρίου, ούτε και θα μπορούσε να ληφθεί καθ' οιονδήποτε τρόπον υπόψη στον καθορισμό της ποινικής ευθύνης των κατηγορουμένων, έργο που το Σύνταγμα ανέθεσε αποκλειστικά στα δικαστήρια.

Θα πρέπει περαιτέρω να διευκρινίσουμε ότι ενώπιον του δικαστηρίου (in the face of the court) δεν υπήρξαν εκδηλώσεις εχθρικής διάθεσης ή άλλης ανάρμοστης συμπεριφοράς. Όταν σε μια περίπτωση λάβαμε γνώση κάποιου επεισοδίου που έλαβε χώρα στην απουσία μας, το δικαστήριο προέβη στις δέουσες παρατηρήσεις. Η γενική εικόνα ήταν πως η διαδικασία, με τη συνδρομή όλων, διεξήχθη στα πλαίσια και υπό το κλίμα που αρμόζει στην απονομή της δικαιοσύνης, γεγονός για το οποίο έχουμε ήδη εκφράσει τις ευχαριστίες μας προς τους δικηγόρους.

Θα πρέπει τέλος, να σχολιάσουμε και την ακροτελεύτια αναφορά του ευπαιδευτού δικηγόρου του κατηγορούμενου 6, δια της οποίας εξέφρασε την ευχή ότι το δικαστήριο θα αποφασίσει αποφεύγοντας τη δεδομένη πίεση της κοινής γνώμης. Ο όρκος που λαμβάνουν οι δικαστές τους δεσμεύει να απονέμουν το δίκαιο εις πάντας, άνευ φόβου ή ευνοίας, προκαταλήψεως ή πάθους. Όπως διακήρυξε ο Πικής Δ. (όπως ήταν τότε) στην υπόθεση **Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλή των Αντιπροσώπων** (1985) 3 CLR 1429:

«Είναι πάνω σε αυτή τη βάση που κατέχουμε το δικαστικό αξίωμα και ασκούμε τα δικαστικά μας καθήκοντα. Είναι η μόνη βάση για τη λειτουργία ανεξάρτητης και αδέκαστης Δικαιοσύνης».

Στην ίδια υπόθεση έγινε εισήγηση εκ μέρους των δικηγόρων της Βουλής ότι το Ανώτατο Δικαστήριο δεν έπρεπε να αποφασίσει με τρόπο που θα ήταν αντίθετος με τη λαϊκή θέληση. Το Ανώτατο Δικαστήριο υπέδειξε, ότι το δίκαιο απονέμεται σύμφωνα με τους νόμους της Πολιτείας και όχι σύμφωνα με την εκτίμηση των δικαστών για την κοινή γνώμη. Η δέσμευση των δικαστών να εφαρμόζουν το Σύνταγμα και μόνο τους νόμους που συνάδουν με αυτό, αποτελεί την αυθεντική έκφραση της λαϊκής θέλησης για την απονομή της δικαιοσύνης. Αν η απονομή της δικαιοσύνης εξαρτάτο από τις εκάστοτε εκτιμήσεις των δικαστών για την κοινή γνώμη, το δίκαιο με κάθε βεβαιότητα θα εκαταστρέφετο και τότε θα επακολουθούσε χάος, κατέληξε χαρακτηριστικά ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής.

Οι δικαστές αποφασίζουν κατά νόμο και κατά συνείδηση επί των διαπιστωθέντων γεγονότων και μόνο. Εάν θα ήταν δικαιολογημένο κάποιο σχόλιο ή «παράπονο», τούτο θα ήταν ακριβώς ότι, ευτυχώς η δικαιοσύνη στην Κύπρο απονέμεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη οποιοσδήποτε εξωγενής παράγοντας.

ΜΕΡΟΣ Β: ΙΣΤΟΡΙΚΟ

B.1 Τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε.

Με τα ψηφίσματα 1737 (2006) 1747(2007) και 1803 (2008) και ειδικά με το ψήφισμα 1747 που υιοθετήθηκε στις 24 Μαρτίου 2007, το Συμβούλιο Ασφαλείας επέβαλε απαγόρευση πώλησης και μεταφοράς όπλων ή σχετικού υλικού από το Ιράν. Ειδικότερα στην παράγραφο 5 του ψηφίσματος αναφέρονται τα ακόλουθα:

"Decides that Iran shall not supply, sell or transfer directly or indirectly from its territory or by its nationals or using its flag vessels or aircraft any arms or related material, and that all States shall prohibit the procurement of such items from Iran by their nationals, or using their flag vessels or aircraft, and whether or not originating in the territory of Iran".

Επιπρόσθετα, το άρθρο 11 του ψηφίσματος 1803 (2008) καλεί τα κράτη-μέλη να ενεργούν ως ακολούθως:

"11. Calls upon all States, in accordance with their national legal authorities and legislation and consistent with international law, in particular the law of the sea and relevant international civil aviation agreements to inspect the cargoes to and from Iran, of aircraft and vessels at their airports and seaports owned or operated by Iran Air Cargo and Islamic Republic of Iran Shipping Line, provided there are reasonable grounds to believe that the aircraft or vessel is transporting goods prohibited under this resolution or resolution 1737 (2006) or resolution 1747 (2007)".

B.2 Το πλοίο Monchegorsk: Ένα πολιτικό πρόβλημα

Στις 19/1/2009, το υπό Κυπριακή σημαία, Ρωσικής ιδιοκτησίας, πλοίο M/V MONCHEGORSK (που παρακάτω θα αναφέρεται "ως το πλοίο") ανακόπηκε στην Ερυθρά Θάλασσα από το πλοίο των ΗΠΑ «USS San Antonio». Ακολούθησε νηοψία που έγινε στις 19/1/2009 και 20/1/2009 από προσωπικό του USS San Antonio. Αποτέλεσε κοινό τόπο ότι με το πλοίο μεταφερόταν, από το Ιράν στη Συρία, στρατιωτικό υλικό το οποίο καλυπτόταν από την απαγόρευση των εν λόγω ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών. Πωλητής του φορτίου ήταν η εταιρεία Rosmashin Company Tehran Iran, αυτό πληρώθηκε από την Κεντρική Τράπεζα της Συρίας με παραλήπτη την εταιρεία Mechanical Construction Factory Damascus και μεταφορέας ήταν η Islamic Republic of Iran Shipping Liner.

Στις 23/01/2009, ο Αμερικανός Πρέσβης στην Κύπρο, έγινε δεκτός από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Δημήτρη Χριστόφια (ΠτΔ) στο Προεδρικό Μέγαρο, παρόντων του Διευθυντή του Διπλωματικού Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας (ΔΔΓ του ΠτΔ) Πρέσβη Λ. Παντελίδη (ΜΚ119) και του λειτουργού Κ. Γιωργαλλή. Ο Αμερικανός Πρέσβης κάλεσε την Κυπριακή Δημοκρατία να συμμορφωθεί με τις πρόνοιες του ψηφίσματος αρ. 1747 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο απαγορεύει τις εξαγωγές όπλων από το Ιράν και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέφερε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία θα προέβαινε σε ενέργειες που εμπίπτουν στα πλαίσια της διεθνούς νομιμότητας.

Μετά την προαναφερθείσα συνάντηση του ΠτΔ με τον Αμερικανό Πρέσβη ακολούθησε μεγάλος αριθμός συνομιλιών και επαφών, τόσο με τον Αμερικανό Πρέσβη όσο και με Πρεσβείες και εκπροσώπους άλλων

κυβερνήσεων για το θέμα, τις οποίες πραγματοποίησε ο Λ. Παντελίδης. Η μαρτυρία του κ. Παντελίδη για αυτά τα θέματα συνοδεύτηκε από παρουσίαση σημειωμάτων του προς τον ΠτΔ και άλλα έγγραφα που η αστυνομία παρέλαβε, κατά τις έρευνες, από τον Λ. Παντελίδη. Ο τελευταίος είπε ότι για τον χειρισμό του θέματος, βρισκόταν σε συνεχή επαφή με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στον οποίο μετέδιδε όλες τις πληροφορίες προφορικώς ή και γραπτώς μέσω σημειωμάτων.

Σύμφωνα με τον Λ. Παντελίδη ο Αμερικανός Πρέσβης, ζήτησε από την Κύπρο να διατάξει το πλοίο να καταπλεύσει σε Κυπριακό λιμάνι για επιθεώρηση και προς τούτο παρέδωσε γραπτή επιχειρηματολογία που ετοιμάστηκε από το Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών η οποία αναφερόταν στις υποχρεώσεις της Κύπρου σύμφωνα με το ψήφισμα 1747. Οι Αμερικανοί επανειλημμένως εξήγησαν στον Παντελίδη ότι επρόκειτο περί θέματος υψίστης σημασίας για τους ίδιους και ότι εκδήλωνε προσωπικό ενδιαφέρον ο νέος, τότε, Πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα που παρακολουθούσε προσωπικά την εξέλιξη του θέματος. Σύμφωνα με τους Αμερικανούς ο Πρόεδρος Ομπάμα είχε τηλεφωνήσει σε ηγέτη γειτονικής μας χώρας για το θέμα και ο Λ. Παντελίδης αντελήφθη ότι αναφερόταν στο τότε Πρόεδρο της Αιγύπτου Μουμπάρακ. Αυτό γιατί το πλοίο βρισκόταν ακόμα στη διώρυγα του Σουέζ. Η Αίγυπτος προέβαλε τελικά τη θέση ότι δεν υπήρχε οποιαδήποτε παραβίαση και άφησε το πλοίο να διέλθει και να εισέλθει στη Μεσόγειο.

Στη συνέχεια ο Πρέσβης των ΗΠΑ υπέβαλε επίσημο αίτημα προς την Κυπριακή Κυβέρνηση για να ζητήσει η Κυπριακή Κυβέρνηση από το πλοίο να καταπλεύσει σε Κυπριακό λιμάνι για έλεγχο.

Η κατάσταση αυτή δημιούργησε ένα σοβαρό πρόβλημα για την Κύπρο και ξεκίνησε μια έντονη διπλωματική δραστηριότητα από τον ΔΔΓ του ΠτΔ κάτω από τη συνεχή καθοδήγηση και οδηγίες του ΠτΔ. Ο Λ. Παντελίδης είχε επαφές με τα κύρια μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και άλλες χώρες. Η κυριότερη δραστηριότητα αφορούσε τις επαφές με την Αμερικανική Πρεσβεία, η οποία είχε την πρωτοβουλία επί του θέματος, αλλά ταυτόχρονα και με τη Συρία και το Ιράν που εμπλέκονταν άμεσα στην υπόθεση. Σύμφωνα με τον τότε ΓΔ του ΥΠΕΞ Ν. Αιμιλίου (ΜΚ94) το θέμα είχε εξέχουσα πολιτική χροιά λόγω του ότι άπτετο των σχέσεων της Κύπρου με τη Συρία το Ιράν και κατ' επέκταση με τον μουσουλμανικό κόσμο και λόγω του ενδιαφέροντος που επέδειξαν εξ αρχής σημαντικά μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Με αποτέλεσμα να τυγχάνει χειρισμού, όπως είπε, από το ανώτατο επίπεδο της πολιτειακής ηγεσίας. Ειδικότερα, η Συρία προέβαινε σε διαβήματα προς την Κυβέρνηση προκειμένου, σε πρώτη φάση, να αφεθεί το πλοίο να συνεχίσει την πορεία του προς τη Συρία και σε μεταγενέστερο στάδιο να αποφευχθεί η κατάσχεση του φορτίου.

Σχετικό είναι ένα τηλεγράφημα από τον Πρέσβη της Κύπρου στη Δαμασκό ημερομηνίας 27.1.2009 όπου φαίνεται ότι αργά το βράδυ της 27.1.2009 ο Υφυπουργός Εξωτερικών της Συρίας επικοινωνήσε με τον Πρέσβη της Κύπρου και υπέβαλε αίτημα όπως η Κυπριακή Δημοκρατία μη προβεί σε έλεγχο του πλοίου, ζητώντας παράλληλα να αφεθεί το πλοίο να εκτελέσει κανονικά το δρομολόγιο του. Η Συρία προειδοποιούσε ότι τέτοια ενέργεια θα έπληττε τις σχέσεις των δύο χωρών, όπως είχε συμβεί στο παρελθόν με ένα άλλο πλοίο, το Gregorio I όταν είχαν δημιουργηθεί σοβαρά προβλήματα και ένταση στις διμερείς σχέσεις Κύπρου - Συρίας. Ο Υφυπουργός Εξωτερικών της Συρίας δήλωσε στον Κύπριο Πρέσβη ότι επειδή η κυβέρνηση του θεωρούσε πολύ σοβαρό το θέμα τον

εξουσιοδότησε να μεταβεί επείγοντως στην Κύπρο για να συναντήσει τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας ώστε το θέμα να διευθετηθεί με πλήρη εχεμύθεια. Δεδομένη ήταν και η αντίδραση του Ιράν.

Σε εκείνο το στάδιο το ζητούμενο ήταν η ανακοπή του πλοίου και ο έλεγχος του φορτίου. Στις 28.1.2009, το Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας, με επιστολή του έδωσε οδηγίες στην πλοιοκτήτρια εταιρεία NB SHIPPING LTD όπως το πλοίο καταπλεύσει στο λιμάνι Λεμεσού για έλεγχο του φορτίου του.

Πάντως, το κύριο μέλημα της Κύπρου σύμφωνα και με τις οδηγίες του ΠτΔ, συνεχίζει ο Παντελίδης, ήταν η απομάκρυνση του επικίνδυνου φορτίου από την Κύπρο χωρίς να χρειαστεί να εκφορτωθεί σε Κυπριακό έδαφος και να κατασχεθεί από την Κύπρο.

Είναι χαρακτηριστικό το ακόλουθο απόσπασμα από τη μαρτυρία του Λ. Παντελίδη:

«Από την αρχή που μας είπαν οι Αμερικανοί υπάρχει αυτό το φορτίο και έχετε αυτές τις ευθύνες, δεν το θέλαμε. Η προσπάθεια ήταν να το σταματήσουν οι Αιγύπτιοι. Μετά ελπίζαμε ότι δεν θα μας υπακούσει ο πλοίαρχος όταν τον καλέσαμε να ελλιμενιστεί σε κυπριακό λιμάνι για έλεγχο. Οι οδηγίες μας ήταν τόσο ευγενικές που ελπίζαμε να μην μας υπακούσει. Αυτά τα ήξερα. Αυτό ήταν το πνεύμα. Δεν το θέλαμε».

Όμως το πλοίο συμμορφώθηκε οικειοθελώς και ενώ βρισκόταν 60 μίλια από τον προορισμό του, τη Λατάκεια, στις 29.1.2009 και περί ώρα 08.30 κατέπλευσε στον λιμένα Λεμεσού. Το Διπλωματικό Γραφείο του ΠτΔ είχε την πληροφορία ότι το ζήτημα ηγέρθη από τους Αμερικανούς στη Ρωσική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον και στη Μόσχα και ότι το Ρωσικό Υπουργείο

Εξωτερικών έδωσε εξ αρχής εντολή στον καπετάνιο όπως υπακούσει τις οποιεσδήποτε εντολές των αρμόδιων Κυπριακών αρχών.

Ένας πρώτος δειγματοληπτικός έλεγχος του φορτίου, στις 29.1.2009 κατέδειξε ότι επρόκειτο όντως για στρατιωτικό υλικό. Τότε, η Κύπρος προσπάθησε να θέσει ζήτημα ότι δεν εκαλύπτετο από τις πρόνοιες των εν λόγω ψηφισμάτων. Ειδικότερα έθεσε το ερώτημα προς την αρμόδια επιτροπή κυρώσεων του Ιράν του Σ.Α του ΟΗΕ (Επιτροπή 1737) κατά πόσο το φορτίο παραβιάζει τα σχετικά ψηφίσματα και η επιτροπή απάντησε καταφατικά (τεκ.239). Το φορτίο, παρά την αρχική επιφύλαξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, καλυπτόταν από τα ψηφίσματα και η συμμόρφωση της Κύπρου, εφόσον επρόκειτο για ψήφισμα που ελήφθη κάτω από το κεφάλαιο 7, ήταν επιτακτική.

Η ενέργεια της Κύπρου να αποταθεί στην Επιτροπή 1737 προκάλεσε τις αντιδράσεις των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σχετικό είναι το έγγραφο με την ένδειξη Λ.Π.66 από το φάκελο Λεωνίδα Παντελίδη. Πρόκειται για επιστολή από τη μόνιμη αντιπροσωπεία της Κύπρου στις Βρυξέλλες, σε σχέση με συνάντηση της προεδρίας και των εταίρων για το ζήτημα του πλοίου, ημερομηνίας 5.2.2009. Εκεί ο Γενικός Πολιτικός Διευθυντής διερωτήθηκε γιατί η Κύπρος προσέφυγε στην Επιτροπή Κυρώσεων αφού τα ψηφίσματα ήταν σαφή για την πορεία που έπρεπε να ακολουθηθεί. Ο Διευθυντής της Νομικής Υπηρεσίας του Συμβουλίου σημείωσε ότι υπήρχαν δύο universes: α) το διεθνές δίκαιο και β) η ευρωπαϊκή έννομη τάξη και υπογράμμισε ότι η Κύπρος, ανεξαρτήτως του πορίσματος της Επιτροπής Κυρώσεων, δεν θα μπορούσε να στείλει το φορτίο πίσω στο Ιράν αφού κάτι τέτοιο θα συνιστούσε παραβίαση της ευρωπαϊκής έννομης τάξης. Αντίδραση εξέφρασαν και αντιπρόσωποι της Γερμανίας, της Βρετανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Η εκπρόσωπος της

Γαλλίας ανέφερε ότι η μόνη επιλογή ήταν να κατασχέσει το φορτίο η Κύπρος. Περαιτέρω, οι εκπρόσωποι της Γερμανίας και της Βρετανίας ανέφεραν ότι οι χώρες τους ήταν έτοιμες να συνδράμουν τις αρχές της χώρας μας εάν τους εζητείτο.

Μάλιστα, στις 11.2.2009 η Τσέχικη προεδρία προέβη σε διάβημα προς την Κυπριακή Δημοκρατία (Demarche in Cyprus regarding the vessels Monchegorsk) το οποίο κοινοποίησε με email στα κράτη-μέλη με το οποίο η Κύπρος εκαλείτο να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών και τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να μην επιτρέψει τον απόπλου του πλοίου για το Ιράν. Σημειώθηκε παράλληλα, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν έτοιμη να προσφέρει τεχνική βοήθεια για τη διαχείριση του φορτίου. Η αντίδραση του ΓΔ του ΥΠΕΞ Ν. Αιμιλίου στο διάβημα όπως καταγράφεται στο εν λόγω email είχε ως εξής:¹⁵

"Mr Emiliou expressed surprise over the appeal of the EU to Cyprus to adhere to the respective UN decisions and to the relevant law of the European Union. Cyprus made all necessary steps in line with the law of the EU and UN decisions and noted good cooperation with colleagues from the United Nations who were dealing with the issue. The Government of Cyprus has ruled out sending the shipment back to Iran. He appreciated any offer of technical assistance in handling the cargo. Cyprus does not have adequate facility for storage or disposal of this type of material. Cypriot authorities are conducting detailed inspection to ensure the exact content of the cargo. The Government of Cyprus will adopt decision pursuant to the UN Resolutions once full inspection is carried out".

¹⁵ Έγγραφο ΛΠ75 (3) από το φάκελο Παντελίδη

Ο τότε ΥΠΕΞ κατηγορούμενος 1 σε Γραπτή Κατάθεση - Δήλωση του που κατατέθηκε ως η κυρίως εξέταση του επιβεβαιώνει τα γεγονότα που συνθέτουν το πολιτικό πρόβλημα, αναφέροντας μεταξύ άλλων τα εξής χαρακτηριστικά που δεν αμφισβητήθηκαν :

«Η Αμερικανική πρεσβεία τόσο προφορικά, αλλά και με αλληλογραφία, ζητούσε από την Κυβέρνηση της Κύπρου να κληθεί το πλοίο να προσεγγίσει σε Κυπριακό λιμάνι για να γίνει έλεγχος του φορτίου και να εφαρμόσουμε τις πρόνοιες του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Μετά από το διάβημα αυτό των ΗΠΑ, προφανώς με απόφαση που λήφθηκε στο προεδρικό, δόθηκαν οδηγίες και οι αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους προέβηκαν στις αναγκαίες ενέργειες και έτσι κατορθώθηκε να έρθει το πλοίο στο λιμάνι Λεμεσού, στις 29 Ιανουαρίου 2009, για έλεγχο του φορτίου του.

Εδώ θέλω να αναφέρω ότι για το ίδιο θέμα είχε γίνει διάβημα από την Συρία στις 27 Ιανουαρίου με το οποίο μας εξητείτο να αφήσουμε το πλοίο να πάει στον προορισμό του, στην Συρία, ενώ στις 28 Ιανουαρίου έγινε το διάβημα από το Ισραήλ, προς την ίδια κατεύθυνση που ήταν το διάβημα των ΗΠΑ, δηλαδή να έρθει το πλοίο στην Κύπρο για έλεγχο.

Παράλληλα είχαμε «φιλικές» προτροπές για το θέμα και από άλλα κράτη, που το καθένα ήθελε να εξυπηρετήσει τους δικούς του σκοπούς. Ενώ μας έρχονταν και πληροφορίες ότι η Τουρκία καταδοκούσε για να εκμεταλλευθεί πολιτικά και διπλωματικά σε βάρος της Κύπρου την όποια απόφαση της Κυπριακής Δημοκρατίας για το θέμα. Οι πληροφορίες αυτές έλεγαν ότι αν σταματούσαμε το πλοίο η Τουρκία θα εκμεταλλευόταν το θέμα πολιτικά στην Ισλαμική Διάσκεψη και θα ενθάρρυνε την Συρία και το Ιράν να κρατήσουν εχθρική στάση απέναντι στην Κύπρο, ενώ θα μας

κατηγορούσε διεθνώς για παραβίαση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ αν δεν σταματούσαμε το πλοίο και το αφήναμε να πάει στην Συρία.

Αυτό ήταν το κλίμα που υπήρχε την δεδομένη στιγμή.

Ο πρώτος έλεγχος του φορτίου του πλοίου έγινε στις 29 Ιανουαρίου, την ημέρα, δηλαδή, που αφίχθηκε το πλοίο στο λιμάνι Λεμεσού.

Την ίδια ημέρα αφίχθηκε στην Κύπρο ο Υφυπουργός Εξωτερικών της Συρίας, ο οποίος είχε συνάντηση, όπως ενημερώθηκα, με τους κ.κ. Αιμιλίου και Παντελίδη. Ενώ την επομένη, 30 Ιανουαρίου ο ίδιος είχε συνάντηση με τον Πρόεδρο Δημήτρη Χριστόφια.

Ο πρόεδρος είχε ενημερωθεί πριν την συνάντηση για τα αιτήματα της Συρίας από τους κ.κ. Αιμιλίου και Παντελίδη.

Στις 30 Ιανουαρίου 2009 είχαμε διάβημα από την Γαλλία. Ενώ διάβημα είχε γίνει και προς την Μ.Α.Ν.Υ μας στον ΟΗΕ από την Αγγλία, την Γαλλία και τις ΗΠΑ.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2009 έγινε και δεύτερος έλεγχος του φορτίου του πλοίου, αφού ο πρώτος έλεγχος που έγινε στις 29 Ιανουαρίου είχε καλύψει μικρό μόνο μέρος του φορτίου.

Με ενέργειες του Υπουργείου Εξωτερικών στις 3 Φεβρουαρίου ενημερώθηκε μέσω της ΜΑΝΥ το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για τα αποτελέσματα των δύο ελέγχων που είχαν γίνει στο φορτίο του πλοίου.

Η ενημέρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας έγινε με επιστολή η οποία συντάχθηκε με λεχτικό που υποδείχτηκε από το Προεδρικό και το κείμενο της δόθηκε για έλεγχο και διορθώσεις στο προεδρικό πριν αποσταλεί.

Εν τω μεταξύ η Μεγ. Βρετανία και οι ΗΠΑ σε διπλωματικό επίπεδο εξέφραζαν ανησυχίες ότι ίσως η Κύπρος θα άφηνε το πλοίο να φύγει. Ενώ στις 3 Φεβρουαρίου το Γαλλικό Υπουργείο Εξωτερικών έκαμε, για το θέμα, διάβημα προς τον πρέσβη μας στο Παρίσι.

Στις 5 και 6 Φεβρουαρίου 2009 στις Βρυξέλλες έγινε συνάντηση της Επιτροπής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία μετείχαν όλα τα κράτη μέλη, όπως και ο Γ.Γ. του Συμβουλίου της ΕΕ και συζητήθηκε το θέμα του φορτίου του πλοίου, για να διαπιστωθεί αν οι ενέργειες της Κύπρου ήταν σύμφωνες με την κοινή πολιτική της ΕΕ...».

Σε άλλο σημείο της Κατάθεσης του ο κατηγορούμενος 1 αναφέρει τα εξής:

«...Θυμίζω ότι εκείνη την περίοδο αντιμετωπίζαμε το πρόβλημα της δια θαλάσσης σύνδεσης της Λατάκεια με την κατεχόμενη Αμμόχωστο, συνεπεία της οποίας οι σχέσεις της Κύπρου με τη Συρία, η οποία διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στον Αραβικό και τον Ισλαμικό κόσμο είχαν εξελιχθεί πολύ άσχημα και κατεβάλλοντο από την Κυβέρνηση σοβαρές προσπάθειες για βελτίωση τους.

Παράλληλα ήταν γνώμονας των ενεργειών της Κύπρου και η εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας και των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αφού διαχρονικά τα ψηφίσματα του ΟΗΕ αποτελούσαν και αποτελούν την μόνιμη ασπίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας στον πολιτικό και εθνικό αγώνα που διεξάγει η Κύπρος για την επίτευξη μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης του εθνικού μας προβλήματος».

Αυτό ήταν το κλίμα και το πλαίσιο μέσα στο οποίο είχε να κινηθεί η Κυπριακή Δημοκρατία και να λάβει αποφάσεις, με δεδομένο ότι το πλοίο είχε πλέον καταπλεύσει στην Κύπρο.

B.3 Οι πρώτες ενέργειες στις 29 Ιανουαρίου 2009

Την ίδια ημέρα που το πλοίο κατέπλευσε στην Κύπρο, στις 29.1.2009, ο Πλοίαρχος Κωνσταντίνος Φυτιρής (ΜΚ81) τότε Διευθυντής του ΓΕΕΦ/ΔΕΠΙΧ (Διεύθυνση Επιχειρήσεων) έλαβε οδηγίες από τον τότε Αρχηγό του ΓΕΕΦ (Α/ΓΕΕΦ) Αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Μπισμπίκα να μεταβεί στο Προεδρικό Μέγαρο μαζί με ένα πυροτεχνουργό από την ΔΥΠ (Διεύθυνση Υλικού Πολέμου) όπου ο Σμηναγός Π. Κούμνας (ΜΚ111) θα τους έδειχνε κάποιες φωτογραφίες για να αναγνωρίσουν την ύπαρξη πυρομαχικών και εκρηκτικών. Ο Κ. Φυτιρής επικοινωνήσε με τον Σχη Γ. Γεωργιάδη, τότε Διευθυντή της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ (Διεύθυνση Υλικού Πολέμου) (ΜΚ7), στην οποία υπάγονται οι πυροτεχνουργοί της ΕΦ με σκοπό να του ζητήσει ένα πυροτεχνουργό για να τον συνοδεύσει. Ο Γεωργιάδης όμως του ανέφερε ότι θα τον συνόδευε ο ίδιος.

Φυτιρής και Γεωργιάδης μετέβησαν στο Προεδρικό όπου, στο γραφείο του ΔΔΓ του ΠτΔ και στην παρουσία του Γιώργου Ιακώβου, Επιτρόπου Προεδρίας, τούς επιδείχθηκαν φωτογραφίες του φορτίου και κατάλογοι από τη νηοψία που είχαν διενεργήσει οι Αμερικανοί. Από τους καταλόγους και τις φωτογραφίες διαπίστωσαν ότι επρόκειτο για στρατιωτικό υλικό.

Εν τω μεταξύ, την ίδια ημέρα διενεργήθηκε ευρεία σύσκεψη υπό τον τότε Βοηθό Αρχηγό Υποστήριξης της Κυπριακής Αστυνομίας Ανδρέα Ιατρόπουλο (ΜΚ109) με εκπροσώπους διαφόρων υπηρεσιών στα γραφεία της Ναυτικής και Λιμενικής Αστυνομίας¹⁶ για να συζητηθούν θέματα σε σχέση με το πλοίο. Ο Ερωτόκριτος Ερωτοκρίτου του Τμήματος Τελωνείων

¹⁶ Βλ. Πρακτικά της σύσκεψης στο τεκ.146 και μαρτυρία Ιατρόπουλου

που ήταν παρών ανέφερε ότι συζητήθηκε ότι στο πλοίο υπήρχε στρατιωτικό υλικό και ζητήθηκε από τις διάφορες υπηρεσίες να εκφέρουν την άποψη τους ανάλογα με την αρμοδιότητα τους. Στη σύσκεψη εκείνη παρέστη, σε κάποιο στάδιο και ο Γεωργιάδης, οπότε και αποφασίστηκε να διενεργηθεί έρευνα στο πλοίο με επικεφαλής τον Γεωργιάδη.

Ο Α. Ιατρόπουλος επικοινωνήσε τηλεφωνικώς με τον Κ. Φυτιρή ο οποίος του ανέφερε ότι ο έλεγχος/έρευνα του πλοίου ήταν πολιτική απόφαση και ότι δεν έπρεπε να γίνει οποιαδήποτε ενέργεια, καθότι θα πραγματοποιείτο σε λίγη ώρα σύσκεψη για το θέμα στο Υπουργείο Άμυνας.

B.4 Σύσκεψη στο Υπουργείο Άμυνας στις 29 Ιανουαρίου 2009

Όντως, αργότερα την ίδια ημέρα, έλαβε χώρα σύσκεψη στο γραφείο του Υπουργού Άμυνας, στην οποία μετείχαν ο τότε Α/ΓΕΕΦ, ο Αρχηγός Αστυνομίας Κύπρου, ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Άμυνας Πέτρος Καρεκλάς, δύο εκπρόσωποι της Προεδρίας της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβανομένου του Λ. Παντελίδη, λειτουργός του Υπουργείου Εξωτερικών και άλλοι υπηρεσιακοί παράγοντες, μεταξύ των οποίων ο Σχης Γ. Γεωργιάδης.

Όπως γίνεται φανερό από το σχετικό πρακτικό (τεκ.98.16) η σύσκεψη αφορούσε την ασφάλεια του φορτίου, ενόσω αυτό βρισκόταν στο πλοίο. Δεν είχε ακόμα ληφθεί απόφαση για εκφόρτωση στη Κύπρο. Ο ΥΠΑΜ σύμφωνα με το πρακτικό ανέφερε τα ακόλουθα:

«(1) Τόνισε τη σοβαρότητα του γεγονότος και τους λεπτούς χειρισμούς το οποίο απαιτεί το συγκεκριμένο περιστατικό.»

- (2) Το θέμα ανέφερε ότι έχει πολλές πτυχές και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπισθεί.
- (3) Προέχει η ασφάλεια και η λήψη μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή.
- (4) Η όλη αντιμετώπιση θα πρέπει να ενεργηθεί βήμα προς βήμα (step by step)».

Ο Α/ΓΕΕΦ εξέφρασε την άποψη ότι θα πρέπει να αποφευχθεί η εκφόρτωση του πλοίου στην Κύπρο. Παράλληλα, δήλωσε ετοιμότητα όπως η ΕΦ συνδράμει στην ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας με προσωπικό και μέσα, στον απαιτούμενο βαθμό.

Οι εκπρόσωποι του Προέδρου της Δημοκρατίας αναφέρθηκαν στη σοβαρότητα του θέματος και στην εμπλοκή σε αυτό διαφόρων κυβερνήσεων και άλλων ενδιαφερομένων, τόνισαν δε την έντονη αντίδραση της Συρίας με έκτακτη αποστολή ειδικού απεσταλμένου στην Κύπρο για χειρισμό του θέματος σε συνεργασία με την Κυπριακή Κυβέρνηση.

Στο κεφάλαιο «Αποφάσεις – Εισηγήσεις» περιλαμβάνεται η διαπίστωση για εκ πρώτης όψεως παρανομία και η εισήγηση να γίνουν οι προβλεπόμενοι έλεγχοι. Καταγράφεται επίσης ότι η ευθύνη για την πολιτική πτυχή του θέματος και ο συντονισμός ενεργειών σε πολιτικό επίπεδο παραμένει στην Προεδρία της Δημοκρατίας (Πρέσβης κ. Λεωνίδας Παντελίδης).

Τέλος κατά την εν λόγω σύσκεψη, ο Γ. Γεωργιάδης έλαβε οδηγίες από τον ΥΠΑΜ όπως τεθεί επικεφαλής της «ομάδας ελέγχου του φορτίου» με οδηγίες, ειδικότερα, να προβεί η ομάδα σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο δειγματοληπτικό έλεγχο του φορτίου.

B.5 Οι έλεγχοι του φορτίου

Η ομάδα συστάθηκε υπό τον Γεωργιάδη, ο οποίος είχε οριστεί γενικός συντονιστής της επιχείρησης. Η ομάδα ελέγχου αποτελείτο από τον Γεωργιάδη, τον Ιατρόπουλο και άλλα δεκαεπτά πρόσωπα, εκπροσώπους της ΕΦ, του Τμήματος Πυροτεχνουργών της Αστυνομίας και της ΕΦ, της Λιμενικής Αστυνομίας, του Τμήματος Εμπορικής Ναυτιλίας και του Τελωνείου.

Ο πρώτος έλεγχος, έγινε το απόγευμα της ίδιας ημέρας (29.1.2009). Ήταν δειγματοληπτικός και αφορούσε τέσσερα εμπορευματοκιβώτια.

Στις 2.2.2009, μετά από οδηγίες από τους Υπουργούς Εξωτερικών και Άμυνας όπως συνεχιστεί ο έλεγχος σε όσα εμπορευματοκιβώτια ήταν προσβάσιμα, ακολούθησε δεύτερος έλεγχος. Αυτή τη φορά ανοίχθηκαν και επιθεωρήθηκαν άλλα 32 εμπορευματοκιβώτια.

Σε σύσκεψη που έλαβε χώρα στις 6.2.2009 στο Προεδρικό Μέγαρο υπό τον ΠτΔ στην οποία θα αναφερθούμε κατωτέρω,¹⁷ ο ΜΚ7 έλαβε εντολή από τον ΥΠΑΜ όπως ο έλεγχος συνεχιστεί και ελεγχθεί όλο το φορτίο. Έτσι ακολούθησε τρίτος έλεγχος στις 8.2.2009 και 9.2.2009, οπότε και ολοκληρώθηκε ο έλεγχος όλων των εμπορευματοκιβωτίων, πλην τριών που δεν ήταν πρακτικώς ευχερές να ανοιχθούν. Ο πίνακας με το συνολικό φορτίο έχει κατατεθεί ως (τεκμήριο 66.16).

¹⁷ Βλ. παρ. Β.7

Γενικά το αποτέλεσμα των ελέγχων κατέδειξε ότι επρόκειτο για 98 εμπορευματοκιβώτια εκ των οποίων τα 81 περιείχαν επικίνδυνο φορτίο, ήτοι πυρίτιδες διαφόρων τύπων, προωθητικά γεμίσματα όλμου και πυροσωλήνες και τα υπόλοιπα 17 περιείχαν αδρανές φορτίο (κάλυκες, μπρούντζινες πλάκες, εργαλεία, μεταλλικούς άξονες και σωλήνες κλπ).

Το φορτίο της πυρίτιδας είχε συνολικό βάρος, σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στις συσκευασίες, 481 τόνων.

Οι πυρίτιδες, που βρίσκονταν σε μεταλλικές «κονσέρβες» και το άλλο επικίνδυνο φορτίο ήταν συσκευασμένες εντός ξυλοκιβωτίων. Σχετικές είναι οι φωτογραφίες (τεκμήρια 153, 154, 155) στις οποίες ο ΜΚ7 αναφέρθηκε με λεπτομέρεια.

Στα ξυλοκιβώτια, όχι στα εμπορευματοκιβώτια, υπήρχαν οι προβλεπόμενες σημάνσεις (κίτρινοι ρόμβοι) για επικίνδυνο φορτίο κλάσεως 1, 1.3 και 1.3C1. Ως προς την έννοια των σημάνσεων αυτών παραπέμπουμε στην ταξινόμηση των «Επικίνδυνων Χημικών Υλικών» με βάση τις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.39 (τεκ.143.6) και στην ταξινόμηση πυρομαχικών με βάση την Πάγια Διαταγή του ΓΕΕΦ με αρ. 6-12/2007 (τεκ.59).

Όπως αναφέρεται στην εν λόγω Πάγια Διαταγή,¹⁸ για την προώθηση της ασφαλούς αποθήκευσης και μεταφοράς των επικίνδυνων υλικών, καθιερώθηκε ένα σύστημα διεθνούς ταξινόμησης το οποίο βασίστηκε σε σύστημα που προτάθηκε από τον Ο.Η.Ε. Το σύστημα αυτό διαχωρίζει τα επικίνδυνα υλικά σε εννέα κλάσεις. Τα συμβατικά πυρομαχικά και

¹⁸ Παράρτημα «Β»

εκρηκτικά κατατάσσονται στην κλάση 1 η οποία υποδιαιρείται σε έξι κατηγορίες κινδύνου, από 1.1 έως 1.6, με τον πιθανό κίνδυνο να μειώνεται καθώς αυξάνεται ο αριθμός.¹⁹

Στην Κατηγορία 1.3 εντάσσονται πυρομαχικά τα οποία δεν προκαλούν μαζική έκρηξη, αλλά εμπεριέχουν υψηλό κίνδυνο πυρκαγιάς και χαμηλότερο κίνδυνο, είτε από το ωστικό κύμα, είτε από τα εκτοξευόμενα θραύσματα.

Σε σχέση με τους ελέγχους αυτούς ο ΜΚ7 ετοίμασε ενημερωτικά σημειώματα (Τεκ.66.4 - 66.9) τα οποία παραδόθηκαν μαζί με σχετικές φωτογραφίες, στον ΠτΔ, στο ΔΔΓ του ΠτΔ, στον ΥΠΑΜ, στον ΥΠΕΞ, και στον Α/ΓΕΕΦ. Τα ενημερωτικά σημειώματα ήταν λεπτομερή. Περιγράφουν το είδος του φορτίου, το βάρος του, τους σκοπούς για το οποίο τα υλικά προορίζονταν σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στοιχεία και τις σημάνσεις κινδύνου. Ήταν ο ισχυρισμός του ΜΚ7 ότι, αν και δεν του είχε κοινοποιήσει τα σημειώματα, είχε ενημερώσει παράλληλα τον Υπαρχηγό του ΓΕΕΦ, ως άμεσο προϊστάμενο του, εφόσον σύμφωνα με οργανόγραμμα του ΓΕΕΦ, (τεκμήριο 169), η ΔΥΠ υπάγεται απευθείας στον Υπαρχηγό.

Ο ΜΚ7 ανέφερε ότι οι έλεγχοι κατέδειξαν κάποιες διαφορές με τον κατάλογο των Αμερικανών (τεκ.66.36). Αντεξετάστηκε δε, από τον κ. Κορφιώτη με σκοπό να καταδειχθεί, με αναφορά λ.χ. σε διάφορα βάρη των φορτίων με κάλυκες, ότι ο έλεγχος ήταν ελλιπής. Ο ΜΚ7 εξήγησε ότι ο τελικός κατάλογος έγινε με βάση τις πληροφορίες που αναγράφονταν σε κάθε κιβώτιο. Αυτό βέβαια, ήταν ένα είδος εξ ακοής πληροφόρησης. Δεν

¹⁹ Προσθήκη «1» στο παράρτημα «Β»

θεωρούμε όμως ότι καταδεικνύεται ελλιπής έλεγχος, εφόσον δεν θα αναμενόταν οτιδήποτε περαιτέρω ως ευλόγως αναγκαίο για τους σκοπούς του ελέγχου εκείνου. Σκοπός ήταν να διαπιστωθεί η φύση του φορτίου για τις ανάγκες εφαρμογής των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών. Οι διαπιστώσεις έγιναν κατόπιν επιθεώρησης του συνόλου του φορτίου κάτι που δεν μπορούσε να αναδείξει ο πρώτος έλεγχος των Αμερικανών που διενεργήθηκε στα πλαίσια μιας νηοψίας. Δεν βρίσκουμε ότι τα ζητήματα που εγέρθηκαν στην αντεξέταση έχουν σημασία. Άλλωστε δεν προβλήθηκαν στη τελική αγόρευση. Η ουσία είναι ότι ο έλεγχος κατέδειξε ότι επρόκειτο για ένα τεράστιο επικίνδυνο φορτίο και ειδικότερα για πυρίτιδες διαφόρων τύπων και για πυροκροτητές (οι οποίοι τελικά φυλάχθηκαν αλλού).

Σημειώνουμε επιπρόσθετα τη μη αμφισβητηθείσα μαρτυρία της ΜΚ60, Χημικού στο Κρατικό Χημείο κας Μαρίας Αυξεντίου, που ρητώς μάλιστα έγινε δεκτή από τον κ. Γεωργίου και τον κ. Ευσταθίου, πως ό,τι ανιχνεύθηκε από πλευράς εκρηκτικών υλών σε όλα τα τεκμήρια που παραλήφθηκαν μετά την καταστροφή από τον επίδικο χώρο, ήταν πυρίτιδα. Όπως είπε χαρακτηριστικά δεν διαφάνηκε να υπάρχει οτιδήποτε άλλο εκτός από τα συστατικά των πυρίτιδων.

B.6 Οδηγίες προς την Μ.Α.Ν.Υ της Κύπρου στον Ο.Η.Ε

Μετά τους πρώτους ελέγχους και την επιβεβαίωση για το είδος του φορτίου η Κύπρος θα έπρεπε να λάβει αποφάσεις για τις περαιτέρω ενέργειες. Οι οδηγίες που δίδονταν στη Μ.Α.Ν.Υ της Κύπρου στον Ο.Η.Ε είναι χαρακτηριστικές της προσπάθειας να εξισορροπηθούν οι αντίρροπες καταστάσεις που συνέθεταν το πολιτικό πρόβλημα.

Κατ' εκείνο τον χρόνο, μόνιμος αντιπρόσωπος της Κύπρου στον Ο.Η.Ε ήταν ο κος Μηνάς Χατζημιχαήλ, Πρέσβης (ΜΚ71). Οι πρώτες οδηγίες που είχε λάβει από το Ν. Αιμιλίου Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών (ΜΚ94) ήταν να διαβιβάσει προς τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας και την αρμόδια Επιτροπή Κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας μια επιστολή ημερομηνίας 3.2.2009, που βρίσκεται ως ερ.16 στο σχετικό φάκελο του ΥΠΕΞ (τεκ.40).

Η εν λόγω επιστολή τού είχε αποσταλεί από τη Λευκωσία έτοιμη, υπολειπομένης μόνο της υπογραφής. Συνοδευόταν από τον κατάλογο που είχε ετοιμάσει η ομάδα Γεωργιάδη μετά από τους δύο πρώτους ελέγχους. Στην επιστολή περιελήφθη και η προαναφερθείσα θέση, υπό μορφή υποσημείωσης, ότι το σχετικό ψήφισμα δεν εκάλυπτε το φορτίο, θέση που, ως άνω, δεν έγινε δεκτή από την Επιτροπή και εγκαταλείφθηκε από την Κύπρο.

Στην ίδια επιστολή, καταγράφηκε η αρχική πρόθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας να επιτρέψει την επιστροφή του φορτίου στο Ιράν και δηλωνόταν ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είχε τη δυνατότητα ασφαλούς φύλαξης ή διάθεσης τέτοιων υλικών σε τέτοια ποσότητα:

"The Republic of Cyprus does not have the capabilities or facilities for storing, safe-keeping or disposing of such material in such quantities. In case the Committee adopts the view that return of the load to Iran is not a permissible option under the said Resolutions the Republic of Cyprus requests that the United Nations Security Council take possession of the said material."

Η απάντηση της αρμόδιας επιτροπής του Συμβουλίου Ασφαλείας για το τελευταίο αυτό ζήτημα είχε ως εξής:

"You have explained in your letter that the Republic of Cyprus does not have the capabilities or facilities for storing, safe-keeping or disposing of such material, in such quantities. The Committee notes that resolution 1747 (2007) recalls "the requirement on States to join in affording mutual assistance in carrying out the measures decided upon by the Security Council. The Committee therefore would welcome any efforts by the Republic of Cyprus to explore options for other Member States to assist in storing, safe-keeping or disposing of this cargo."

Σύμφωνα με τον Μ. Χατζημιχαήλ οι επιλογές που είχε πλέον η Κύπρος ήταν ή να κατασχέσει το φορτίο, ή να διαβουλευθεί με άλλη χώρα για να το παραλάβει.

Ενόψει αυτής της πραγματικότητας, στις 12.2.2009, ο ΓΔ ΥΠΕΞ μετέφερε τις οδηγίες του Υπουργού Εξωτερικών στο Χατζημιχαήλ όπως διαβιβάσει στην αρμόδια επιτροπή την τελική απόφαση της Κυπριακής Δημοκρατίας με επιστολή, το κείμενο της οποίας του απέστειλε. Η θέση της Κύπρου μεταβλήθηκε δραστικά, εφόσον τώρα διαβιβαζόταν ότι οι αρχικές δυσκολίες υπερπηδήθηκαν και ότι είχε διασφαλιστεί η ασφαλής φύλαξη του φορτίου. Η κατάληξη της επιστολής είχε ως εξής:

"The Republic of Cyprus has managed to overcome the initial anticipated difficulties and has ensured adequate and appropriate facilities for safe storage of the cargo". (ερ.24Α στο τεκμήριο 40)

Επειδή οι δύο παραπάνω επιστολές ήταν αντιφατικές ο Μ. Χατζημιχαήλ επικοινωνήσε με τον Ν. Αιμιλίου ζητώντας του οδηγίες ως προς τα επιχειρήματα που θα προέβαλλε εάν ερωτάτο σχετικά. Ο Ν. Αιμιλίου του είπε «δεν είμαστε εμείς που ετοιμάσαμε την επιστολή, πέρασε από ψηλότερα και οι οδηγίες είναι να την υπογράψεις και να την στείλεις»,

αφήνοντας τον Μ. Χατζημιχαήλ να αντιληφθεί ότι το ζήτημα «πέρασε» από το Προεδρικό και τη Νομική Υπηρεσία.

Όντως, στη δική του μαρτυρία ο Αιμιλίου ανέφερε ότι δεν γνώριζε ποιος είχε συντάξει τις παραπάνω επιστολές γιατί τα έγγραφα αυτά αποστέλλονταν στο Υπουργείο έτοιμα εντός φακέλου και η εντύπωση του Αιμιλίου ήταν πως η σύνταξη τους γινόταν εκτός του Υπουργείου Εξωτερικών, στο Διπλωματικό Γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας. Με τη μαρτυρία αυτή της κατηγορούσας αρχής συνάδει και η εκδοχή του κατηγορούμενου 1 σύμφωνα με την οποία :

«Η ενημέρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας έγινε με επιστολή η οποία συντάχθηκε με λεχτικό που υποδείχτηκε από το Προεδρικό και το κείμενο της δόθηκε για έλεγχο και διορθώσεις στο προεδρικό πριν αποσταλεί».

B.7 Σύσκεψη στο Προεδρικό Μέγαρο στις 6 Φεβρουαρίου 2009²⁰

Μέχρι τις 6.2.2009, οι αρμόδιοι ανέμεναν ακόμα την απάντηση των Ηνωμένων Εθνών σε σχέση με την προαναφερθείσα αρχική θέση της Κύπρου ότι το φορτίο δεν καλυπτόταν από τα σχετικά ψηφίσματα.

Την ημέρα εκείνη έλαβε χώρα σύσκεψη στο Προεδρικό Μέγαρο υπό τον ΠτΔ στην οποία συμμετείχαν, ο ΥΠΕΞ, ο ΥΠΑΜ, ο Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας, ο Επίτροπος Προεδρίας, ο ΔΔΓ του ΠτΔ και ο ΑΓΓΕΕΦ συνοδευόμενος από τους στρατιωτικούς Γεωργιάδη (ΜΚ7), Μακρυγιάννη (Μ112), Φυτιρή (ΜΚ81) και Μαυράκη.

²⁰ Αντιστοιχεί με παρ. Γ.2 και Δ.3

Το πρακτικό της σύσκεψης εκείνης το οποίο φέρει τον χαρακτηρισμό ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ – ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ και την αναφορά Αρ. Φακ. ΔΓΠΓ υπογράφεται από τον Ιάκωβο Γεωργίου Γραμματέα Β΄ και κατατέθηκε ως τεκμήριο 173. Καταγράφεται ότι ο ΠτΔ είχε ενημερώσει τους παρόντες ότι αναμενόταν η απάντηση των Ηνωμένων Εθνών και ότι οι πληροφορίες που υπήρχαν ήταν πως η θέση τους θα επιβεβαίωνε ότι το φορτίο ενέπιπτε στα πλαίσια των προνοιών των σχετικών ψηφισμάτων. Ως εκ τούτου θα έπρεπε να αποφασιστούν οι ενέργειες μετά τη λήψη της απάντησης.

Στη συνέχεια ο ΠτΔ αναφέρθηκε στις επιλογές που υπήρχαν. Η πρώτη επιλογή θα ήταν να σταλεί το φορτίο στη Συρία, κάτι το οποίο αποκλειόταν. Η δεύτερη ήταν να σταλεί πίσω στο Ιράν, αλλά και αυτή η επιλογή αποκλειόταν. Η τρίτη επιλογή ήταν να ζητηθεί από κράτη-μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να το παραλάβει. Η τέταρτη, ήταν να σταλεί το φορτίο σε άλλη χώρα. Πέμπτη επιλογή ήταν να κατασχέσει η Κυπριακή Δημοκρατία το φορτίο.

Στη συνέχεια στο πρακτικό καταγράφονται τα ακόλουθα:

«Ακολούθως ο ΠτΔ έθεσε το ερώτημα προς τους εμπειρογνώμονες, εάν υπάρχει δυνατότητα εκφόρτωσης και ανάληψης της ευθύνης φύλαξης του φορτίου από την Εθνική Φρουρά. Σημείωσε πως από την ενημέρωση που έχει λάβει μέχρι τώρα, φαίνεται πως το φορτίο είναι πρώτες ύλες για την κατασκευή πυρομαχικών και άλλων υλικών. Ως εκ τούτου φαίνεται πως στην υφιστάμενη του μορφή και εφόσον τύχει της κατάλληλης φύλαξης και προστασίας, δεν αποτελεί μεγάλο κίνδυνο. Επαναλαμβάνοντας πως πριν προβούμε σε οποιαδήποτε ενέργεια θα πρέπει να αναμένουμε την απάντηση της Επιτροπής Κυρώσεων, ο ΠτΔ ζήτησε να πληροφορηθεί εάν υπάρχουν οι δυνατότητες για ασφαλή φύλαξη του φορτίου».

Σε άλλο σημείο ο ΠτΔ επανέφερε το ερώτημα για τη δυνατότητα ασφαλούς φύλαξης του φορτίου στην Κύπρο. Το σχετικό απόσπασμα από το πρακτικό έχει ως ακολούθως:

«... ο ΠτΔ έθεσε εκ νέου το ερώτημα εάν υπάρχει η δυνατότητα φύλαξης του φορτίου στην Κύπρο και εάν υπάρχει κίνδυνος από την πιθανή φύλαξη του.

Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης ανέφερε πως από τα 36 εμπορευματοκιβώτια που έχουν ελεγχθεί μέχρι σήμερα μόνο 4 περιέχουν υλικά τα οποία θεωρούνται κάπως επικίνδυνα. Αυτά θα μπορούσαν να αποθηκευτούν σε ξεχωριστές αποθήκες από το υπόλοιπο υλικό».

Περαιτέρω, στο πρακτικό σημειώνεται μια αναφορά του Α/ΓΕΕΦ ότι είχε ήδη γίνει μια προκαταρκτική έρευνα και είχε εξευρεθεί ασφαλής χώρος στον οποίο τα εμπορευματοκιβώτια θα μπορούσαν να φυλαχθούν.²¹

Ο ΠτΔ υπογράμμισε πως στόχος ήταν να εξεταστεί όλο το φορτίο και να σταλεί μια νέα ολοκληρωμένη έκθεση στην αρμόδια Επιτροπή. Πέραν τούτου ανέφερε ήταν σημαντικό και για λόγους εθνικής ασφάλειας «να γνωρίζουμε επακριβώς το φορτίο του πλοίου ... το οποίο ενδέχεται να εκφορτώσουμε και να φυλάξουμε στο έδαφος μας». Έτσι, εν αναμονή της απάντησης της Επιτροπής Κυρώσεων, ζήτησε πλήρη έλεγχο για πλήρη καταγραφή του φορτίου. Ήταν τότε που ακολούθησε, ως άνω,²² ο τρίτος έλεγχος από την ομάδα Γεωργιάδη. Μέχρι τότε δεν είχε αποφασιστεί η εκφόρτωση και η κατάσχεση του φορτίου.

²¹ Σημειώνουμε εδώ, ότι η κατηγορούσα αρχή προώθησε τη θέση ότι η αναφορά αυτή του Α/ΓΕΕΦ δεν αφορούσε την ασφαλή φύλαξη των εμπορευματοκιβωτίων, αλλά την ασφάλεια του πλοίου. Για τους λόγους που θα εξηγήσουμε στο κατάλληλο στάδιο δεν θεωρούμε τη θέση αυτή βάσιμη.

²² Βλ. παρ. Β.5

B.8 Η συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου στις 11 Φεβρουαρίου 2009

Ακολούθως σε συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου που έλαβε χώρα στις 11.2.2009²³ ο τότε ΠτΔ ενημέρωσε τα μέλη του Υ.Σ σχετικά με την υπόθεση του πλοίου ως ακολούθως:

«Εμείς ποτέ δεν είχαμε πρόθεση να παραβιάσουμε απαγορευτικές διατάξεις του Ψηφίσματος 1747 του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο υιοθετήθηκε στις 24 Μαρτίου, 2007. Αυτό θα ήταν μια φοβερή αντίφαση και μπούμερανγκ εναντίον μας, αφού εμείς απαιτούμε, παρόλο που δυστυχώς δεν γίνεται σε μας, εφαρμογή των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία αφορούν την κατοχή στη χώρα μας. Επομένως, με πόνο ψυχής πληροφορηθήκαμε ότι παραβιάζονταν οι απαγορευτικές διατάξεις του εν λόγω Ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας από μια φίλη χώρα, η οποία, δυστυχώς, φόρτωσε απαγορευμένο υλικό πάνω σε πλοίο με κυπριακή σημαία. Δεν το φόρτωσε πάνω σε δικό της πλοίο, δεν το φόρτωσε πάνω σε πλοίο με σημαία αραβικής χώρας. Ενώ έχει 15 τόσες αραβικές χώρες, οι φίλοι μας οι Σύριοι πάλι, μας τα φόρτωσαν εμάς. Εμείς ερευνήσαμε ενδελεχώς εάν το φορτίο τούτο καλύπτεται από τη σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Υπάρχει γνωμάτευση κάποιου, που όμως τελικά αποδείχθηκε λανθασμένη, ότι το φορτίο που μετέφερε το πλοίο δεν υπάγεται σε απαγορευτικές διατάξεις του σχετικού Ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εν πάση περιπτώσει, εμείς στείλαμε και επιστολή στην Επιτροπή Κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών, όπως μας συμβούλευσαν και φίλοι μας, με την οποία ζητούσαμε τη θέση τους, κατά πόσον το φορτίο υπάγεται ή όχι στις απαγορευτικές διατάξεις του εν λόγω Ψηφίσματος. Στην επιστολή μας βάλουμε και ένα footnote ότι κάποιος νομικός δικός μας θεωρεί ότι δεν υπάγεται. Μας απάντησαν, σαφώς, κατά την άποψη μου, ότι βεβαίως υπάγεται.

²³ Βλ. Πρακτικό Τεκ. 237

Κάναμε σύσκεψη εδώ στο Προεδρικό, παρόντων των Υπουργών Εσωτερικών και Άμυνας, αξιωματούχων στο Προεδρικό και επιτελών στρατιωτικών, οι οποίοι διεξήγαγαν και την πρώτη έρευνα. Άνοιξαν κάποια κιβώτια, το περιεχόμενο των οποίων το περιγράψαμε στην επιστολή που σας προανέφερα. Τελικά, αποφασίσαμε να γίνει πλήρης έρευνα επί του πλοίου, εφόσον μπορούσε να γίνει και επί τόπου, χωρίς να ξεφορτωθεί το εμπόρευμα. Η έρευνα έγινε και αποδείχθηκε ότι έχει ένα-δύο κιβώτια, τα οποία είναι λίγο επικίνδυνα. Ρώτησα τους στρατιωτικούς κατά πόσον έχουμε ασφαλές χώρο φύλαξης του φορτίου και μου απάντησαν θετικά. Δεν είναι επικίνδυνο το φορτίο εάν δεν τύχει επεξεργασίας. Και το ερώτημα που τίθεται μπροστά μας και πρέπει να κάνουνε μια νέα σύσκεψη και να λάβουμε απόφαση, είναι αν θα φυλάζουμε το φορτίο στην Κύπρο ή αν θα το παραδώσουμε σε άλλη χώρα, η οποία να πάρει και τον έπαινο της εφαρμογής της απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η δική μου άποψη, την οποία εξέφρασα και στη σύσκεψη, είναι ότι εφόσον το φορτίο δεν είναι επικίνδυνο να κρατήσουμε εδώ αυτό το υλικό, ώστε να επιδείξουμε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι κυρίαρχο Κράτος και εφαρμόζει αυτούσια τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Όμως, έχουμε και την τελική έκθεση για το τι περιέχει. Επομένως να ορίσουμε μια σύσκεψη και να αποφασίσουμε τελικά τι θα κάνουμε. Θέλω να ξέρετε ότι ποτέ δεν υπήρξε αντίρρηση από τη Ρωσία. Διότι έχει διαδοθεί αυτό το ψέμα ότι οι Ρώσοι αντιδρούν. Οι Ρώσοι ποτέ δεν αντέδρασαν. Οι Ρώσοι ήταν υπέρ της εφαρμογής του Ψηφίσματος ευθύς εξ αρχής. Και πρέπει να σας πω ότι μας βοήθησαν στην όλη διαδικασία. Οι Αμερικάνοι και οι Άγγλοι έκαναν όπως συνήθως αλλά και οι Αμερικάνοι προέβησαν και σε διάβημα στο Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη ότι ούτε λίγο ούτε πολύ ερωτοτροπούμε με τους Ρώσους και θέλουμε να στείλουμε το υλικό πίσω στο Ιράν. Αυτό, όπως καταλαβαίνετε, είναι απαράδεκτο. Οι ισχυρισμοί τους αυτοί οφείλονται, πάντα κατά τη δική μου εκτίμηση στο γεγονός ότι δεν τους δώσαμε τα πράγματα αυτά να τα χειριστούν εκείνοι από την αρχή. Οι Αμερικανοί διενήργησαν νηοψία στη Μεσόγειο και αυτό αποτελεί παραβίαση των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Δεν δικαιούνται

να κάνουν τέτοιο πράγμα. Εν πάση περιπτώσει, θέλω να ξέρετε ότι εμείς χειριστήκαμε το θέμα με πολλή εμπιστευτικότητα. Είναι η πρώτη φορά που δεν διέρρευσαν όλες οι πληροφορίες στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Ως εκ τούτου ένιωθα ικανοποιημένος καθότι, ενώ οι δημοσιογράφοι προσπαθούσαν πάρα πολλές φορές να μας βολιδοσκοπήσουν, έτσι ώστε να βγάλουν είδηση και ενώ τύγχαναν πληροφόρησης από τους Αμερικανούς και από τους Άγγλους, από εμάς δεν πήραν καμία πληροφορία. Τόσο από την κοινή γνώμη όσο και από τους δημοσιογράφους εκτιμάται θετικά το γεγονός ότι η Κυβέρνηση έχει χειριστεί με τόση σοβαρότητα αυτό το θέμα. Οδεύουμε, όπως καταλαβαίνετε προς το τέλος και η Κυβέρνηση θα βγάλει επίσημη ανακοίνωση. Σήμερα, αύριο το πολύ μέχρι την Παρασκευή, θα κλείσουμε αυτό το θέμα αλλά σας παρακαλώ να μην προβείτε σε οποιεσδήποτε δηλώσεις. Λοιπόν, αυτά είχα να σας πω για την υπόθεση «Monchegorsk». Σε προσεχή Συνεδρία θα σας ενημερώσω και για τις εξελίξεις στο Κυπριακό».

Είναι φανερό ότι σ' εκείνη τη συνεδρία του Υ.Σ δεν είχε ληφθεί απόφαση του Υ.Σ. για εκφόρτωση και κατάσχεση του φορτίου. Γενικά, δεν υπάρχει απόφαση του Υ.Σ. γι' αυτό το ζήτημα.²⁴ Ήταν κοινός τόπος ότι στη συνεδρία του Υ.Σ. ημερομηνίας 11.2.2009, δεν έγινε συζήτηση, αλλ' απλώς ενημέρωση και ότι πριν η συνεδρία ολοκληρωθεί ο ΥΠΕΞ ανεχώρησε για να μεταβεί στο εξωτερικό.

Β.9 Η απόφαση για εκφόρτωση του φορτίου στις 12 Φεβρουαρίου 2009

Αποτέλεσε επίσης κοινό τόπο ότι την απόφαση για εκφόρτωση στην Κύπρο την έλαβε ο ΠτΔ. Ο κατηγορούμενος 1 ανέφερε ότι μετά τη συνεδρία του Υπουργικού στις 11.2.2011 ανεχώρησε για επίσημο ταξίδι

²⁴ Βλ. μαρτυρία των δύο κατηγορούμενων τότε Υπουργών και των δύο τότε Γενικών Διευθυντών, ήτοι του ΓΔ του ΥΠΑΜ Π. Καρεκλά και του ΓΔ του ΥΠΕΞ Ν. Αιμιλίου.

στη Μόσχα όπου την επομένη ενημερώθηκε δια τηλεφώνου από λειτουργούς του Υπουργείου Εξωτερικών ότι είχε ληφθεί από τον ΠτΔ απόφαση για εκφόρτωση του φορτίου του πλοίου και αποθήκευση του στην Κύπρο. Ο κατηγορούμενος 2 ανέφερε ότι στις 12.2.2011 ο ΠτΔ επικοινωνήσε μαζί του και του ανακοίνωσε την οριστική του απόφαση να κατασχεθεί το φορτίο, να εκφορτωθεί από το πλοίο και να μεταφερθεί στη Ναυτική Βάση στο Μαρί όπως είχε επιλέξει ο Α/ΓΕΕΦ.

Στις 12.2.2009, έλαβε χώρα σύσκεψη στο ΓΕΕΦ υπό την αιγίδα του Υπουργού Άμυνας. Σύμφωνα με τον Καρεκλά που ήταν παρών,²⁵ σκοπός της σύσκεψης ήταν για να τους ανακοινώσει ο ΥΠΑΜ ότι είχε ληφθεί πολιτική απόφαση από την Κυπριακή Κυβέρνηση, τον Πρόεδρο για εκφόρτωση του υλικού και φύλαξη του στη ΝΒΕΦ την επομένη το πρωί. Στο πρακτικό της σύσκεψης (τεκ.66.11) καταγράφεται ότι:

«Μετά από σειρά διεργασιών και συνεννοήσεων σε διπλωματικό και πολιτικό επίπεδο η Κυπριακή κυβέρνηση έλαβε την απόφαση εκφόρτωσης και φύλαξης του υλικού αυτού σε κατάλληλους χώρους εντός της Ναυτικής Βάσης «Ευάγγελος Φλωράκης» (ΝΒΕΦ) στη περιοχή Μαρί την Παρασκευή 13 Φεβρουαρίου 2009».

Συνεπώς, ήδη στις 12.2.2009 υπήρχε απόφαση για φύλαξη στη ΝΒΕΦ στο Μαρί.

²⁵ Στη σύσκεψη εκείνη παρέστησαν επίσης, μεταξύ άλλων ο Υ/ΓΕΕΦ, αριθμός στρατιωτικών εκ μέρους του ΓΕΕΦ περιλαμβανομένων του ΜΚ7, του Διευθυντή Μηχανικού Σχη Χρίστο Μιχαήλ (ΜΚ44), του Διευθυντή Διεύθυνσης Επιχειρήσεων Αντπχου Κ. Φυτιρή (ΜΚ81) και εκ μέρους του Υπουργείου Άμυνας ο Ανχης Στυλιανός Νεοφύτου, ο Υπασπιστής του Υπουργού Υπολοχαγός Χρήστος Κούμνας και ο Προϊστάμενος Τομέα Έργων Παναγιώτης Στυλιανίδης.

Στις 6.2.2009 όταν ακόμα το φορτίο βρισκόταν στο πλοίο, σε σύσκεψη στα γραφεία της Διοίκησης Λιμενικής και Ναυτικής Αστυνομίας υπό τον (ΜΚ109) Α. Ιατρόπουλο έγινε εισήγηση για μετακίνηση του πλοίου από το αγκυροβόλιο Λεμεσού στο αγκυροβόλιο Βασιλικού η οποία όμως απορρίφθηκε διότι, μεταξύ άλλων, ο προτεινόμενος χώρος γειτνιάζε με τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό Βασιλικού, τον μεγαλύτερο ηλεκτροπαραγωγό σταθμό της Κύπρου²⁶. Ενώ, ορθά είχε αποκλεισθεί τότε το Βασιλικό ακόμα και ως χώρος αγκυροβόλησης του πλοίου, αργότερα το πλοίο εκφορτώθηκε στην πλατεία της ΝΒΕΦ και τελικά τοποθετήθηκε σε απόσταση 200 περίπου μέτρων²⁷ από την περίφραξη που χωρίζει τη ΝΒΕΦ από τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό Βασιλικού. Αυτό βέβαια το ζήτημα δεν έχει άμεση σχέση με τα επίδικα θέματα , είναι όμως ενδεικτικό του όλου χειρισμού.

Από πολιτικής πλευράς ο κατηγορούμενος 1 στην Κατάθεση-Δήλωση του αναφέρει ότι εάν ερωτάτο θα συμφωνούσε γιατί η Κύπρος είχε νομική υποχρέωση να εφαρμόσει το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας και γιατί η απόφαση για κατάσχεση του φορτίου εξυπηρετούσε και το γενικότερο εθνικό συμφέρον. Συνεχίζει ο κατηγορούμενος 1 λέγοντας ότι η απόφαση για κατάσχεση του φορτίου χαιρετίστηκε με ευμενή σχόλια τόσο από την πολιτική ηγεσία της Κύπρου όσο και από τη διεθνή κοινότητα. Ο κατηγορούμενος 2 παρά τις ενστάσεις του, όπως είπε, ενώπιον του ΠΤΔ για μη εκφόρτωση του υλικού αυτού σε κυπριακό έδαφος, γιατί είχε την άποψη πως η Κύπρος δεν έπρεπε να εμπλακεί σε διαμάχη με άλλες χώρες, συμφωνώντας με τον τότε συνάδελφο του Υπουργό Εξωτερικών,

²⁶ Βλ. μαρτυρία Ιατρόπουλου, τεκ.146

²⁷ Βλ. χάρτη επί κλίμακος, τεκ.116

θεωρούσε κι αυτός ως αδήριτη ανάγκη την κατάσχεση του φορτίου για σκοπούς συμμόρφωσης με το ψήφισμα 1747.

Θα πρέπει τέλος να καταγράψουμε ότι στη σύσκεψη της 12.2.2009 έγινε λεπτομερής εξέταση των ενεργειών για εκφόρτωση του υλικού του πλοίου και ορίστηκε ως γενικός συντονιστής της εκφόρτωσης και αποθήκευσης ο Σχης Γ. Γεωργιάδης (ΜΚ7).

B.10 Κατάσχεση στις 13 Φεβρουαρίου 2009

Στις 13.2.2009 ο Δημήτριος Χατζηκωστής του Τμήματος Τελωνείων (ΜΚ8) έλαβε οδηγίες από το Γενικό Εισαγγελέα όπως το Τελωνείο προχωρήσει σε κατάσχεση του φορτίου. Όπως αναφέρει στην κατάθεση του, συμφωνήθηκε με τον Γενικό Εισαγγελέα ότι επειδή θα αναλάμβανε τη φύλαξη η ΕΦ, θα υπέγραφε το σχετικό έντυπο κατάσχεσης (Έντυπο Τελ. 71Α) αξιωματικός της ΕΦ.

Στη συνέχεια το φορτίο κατασχέθηκε σύμφωνα με τις πρόνοιες του περί Τελωνειακού Κώδικα Νόμου (Ν.94(Ι)/2004). Το ζήτημα αυτό καλύπτεται από τα παραδεκτά γεγονότα ως ακολούθως:

«Οι Τελωνειακές Αρχές υπέγραψαν τα έγγραφα κατάσχεσης την 13/02/09 και ο Σχης Γεωργιάδης ως εκπρόσωπος του ΥΠΑΜ κατέγραψε στα εν λόγω έγγραφα: "Βεβαιούται ότι όλο το φορτίο του Μ/Ν Monchergorsk εκφορτώθηκε στο Λιμάνι Λεμεσού την 13 Φεβ 2009 και παρελήφθει [sic] από το ΥΠΑΜ για φύλαξη" (βλ. τεκ.66.2) τα οποία και υπέβαλε στις 16/2/2009 στον 2^ο κατηγορούμενο.

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος απέστειλε επιστολή ημερομηνίας 17/2/2009 προς τον 1^ο κατηγορούμενο στην οποία επισύναπτε Απόδειξη Εμπορευμάτων που Κατασχέθηκαν (Έντυπο Τελωνείου 71Α) και έντυπα φορτίου αποτελούμενα από 11 σελίδες, τα οποία αφορούσαν το κατασχεθέν φορτίο του M/V Monchergorsk».

Η κατάσχεση του φορτίου δεν είχε αμφισβητηθεί από οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο και έτσι θεωρήθηκε ότι είχε κηρυχθεί σε δήμευση από τις 13.2.2009, περιερχόμενο στην κυριότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

B.11 Μεταφορά στη ΝΒΕΦ στο Μαρί

Στις 13.2.2009 το πλοίο εκφορτώθηκε και το φορτίο μεταφέρθηκε και τοποθετήθηκε στην πλατεία του λιμένος της ΝΒΕΦ, πλην των πυροσωλήνων που μεταφέρθηκαν και εναποθηκεύτηκαν σε υπόγεια αποθήκη πυρομαχικών σε άλλο στρατόπεδο (βλ. τεκ.66.13).

Αργότερα, στις 12.3.2012 το φορτίο μεταφέρθηκε σε περιφραγμένο χώρο με βάση από μπετόν, όπου παρέμεινε μέχρι το τραγικό επίδικο συμβάν. Ο χώρος ετοιμάστηκε για αυτό το σκοπό εντός της ΝΒΕΦ σε περιοχή που προοριζόταν για τις ανάγκες επέκτασης της Βάσης.

Ο τότε διοικητής Μηχανικού Σχης Χρήστος Μιχαήλ ανέφερε ότι το θέμα της προαναφερθείσας σύσκεψης ημερομηνίας 12.2.2009 ήταν η εκφόρτωση των εμπορευματοκιβωτίων στην ΝΒΕΦ και η κατασκευή επίπεδου χώρου για την τοποθέτηση των εμπορευματοκιβωτίων. Ανέφερε περαιτέρω ότι μία - δύο μέρες αργότερα, μαζί με τον πολιτικό μηχανικό του ΥΠΑΜ Ανατολίτη, επισκέφθηκαν τον χώρο στη ΝΒΕΦ όπου εκεί ο Σχης Γ. Γεωργιάδης τους υπέδειξε την ακριβή τοποθεσία, καθορίζοντας τους και τις διαστάσεις του

έργου. Το έργο ξεκίνησε μετά από πέντε - έξι μέρες και ολοκληρώθηκε σε ένα μήνα περίπου. Περί τα μέσα Μαρτίου 2009 κατασκευάστηκε περίφραξη των εμπορευματοκιβωτίων. Στα ίδια πλαίσια ήταν και η μαρτυρία του Ανατολίτη (MK77).

Είναι φανερό ότι στις 12.2.2009, υπήρχε απόφαση, όχι απλώς για εκφόρτωση στην πλατεία του λιμένα, όπως αρχικά έγινε, αλλά και για τοποθέτηση του φορτίου στο χώρο όπου παρέμεινε μέχρι τις 11.7.2011.

B.12 Ο τρόπος αποθήκευσης του φορτίου

Ενώ ο χώρος όπου τοποθετήθηκε το φορτίο δεν αφορά άμεσα τα επίδικα θέματα, αιτιώδη σχέση με τα επίδικα περιστατικά και ειδικά με την τραγική κατάληξη έχει ο τρόπος στοίβαξης του φορτίου.

Από τη μαρτυρία προκύπτει ότι εξ αρχής, όταν το φορτίο είχε τοποθετηθεί προσωρινά στην πλατεία του λιμένας, εκείνο που απασχολούσε τους στρατιωτικούς ήταν ο κίνδυνος προσβολής από δολιοφθορείς. Αυτός είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίστηκε με τα σχέδια ασφαλείας τα οποία είχε ετοιμάσει ο αντιπλοίαρχος Κυριάκος Ποχάνης τότε Διευθυντής Επιχειρήσεων της Διοίκησης Ναυτικού και τώρα Διοικητής Ναυτικού (MK55).

Συγκεκριμένα, ανέφερε στη μαρτυρία του ότι στις 13.2.2009 κλήθηκε να εκπονήσει σχέδιο ασφαλείας υπό την έννοια της φρούρησης του φορτίου, στο λιμένα της Βάσης, με σκοπιές και περιπόλους (Σχέδιο Αστήρ). Ότι γνώριζε επισήμως για το περιεχόμενο του φορτίου, ήταν πως επρόκειτο για ένα ελκυστικό υλικό υψίστης σημασίας. Σχέδιο ασφαλείας με την

κωδική ονομασία «ΑΛΦΑ» είχε εκπονήσει και η 31 Μοίρα Καταδρομών στην οποία ανατέθηκε στο αρχικό στάδιο η φύλαξη των εμπορευματοκιβωτίων. Εκεί αναφέρεται ο κίνδυνος προσβολής από ξηρά και θάλασσα από δολιοφθορείς καταδρομικών τμημάτων ή πράκτορες με απώτερο σκοπό την καταστροφή του υλικού. Σχετική είναι η μη αμφισβητηθείσα μαρτυρία του Τχη Κυριάκου Κυριάκου (ΜΚ79).

Αργότερα, όταν το φορτίο μεταφέρθηκε στην τελική του θέση, ο Κ. Ποχάνης εκπόνησε άλλο σχέδιο φρούρησης (Σχέδιο Βύρων). Λέγοντας τελική θέση, εννοούσε τον χώρο όπου τελικά έγινε η έκρηξη. Η ενημέρωση που είχε ήταν πως η εναπόθεση του φορτίου εκεί ήταν προσωρινή. Ο χώρος, είπε, προοριζόταν για επέκταση των εγκαταστάσεων της Ναυτικής Βάσης.

Τα εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν πυρίτιδα τοποθετήθηκαν σε στοιβάδα, μοιάζοντας έτσι με μια «μικρή τριώροφη πολυκατοικία», όπως περιγράφηκε. Τοποθετήθηκαν δε, με τέτοιο τρόπο ώστε οι πόρτες τους να μην είναι προσβάσιμες. Περιμετρικά της στοιβάδας τοποθετήθηκαν τα εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν αδρανή υλικά, ώστε να αποκλειστεί πλήρως η πρόσβαση ή η προσβολή των πυρομαχικών. Προς αποκλεισμό της πρόσβασης ο χώρος είχε περιφραχθεί με τρεις σειρές από συρματοπλεγμα. Σε ύψωμα δε, που δέσποζε των εμπορευματοκιβωτίων υπήρχε υπερυψωμένη σκοπιά, το «φυλάκιο 3», η οποία επανδρωνόταν καθημερινά από σκοπούς από το πρώτο μέχρι το τελευταίο φως της ημέρας. Κατά τον υπόλοιπο χρόνο εκτελούνταν έφοδοι από μόνιμα στελέχη.

Σύμφωνα με κατάθεση του χειριστή φορτοεκφορτωτικών μηχανημάτων Κλεάνθη Κλεάνθους στην αστυνομία, η οποία κατατέθηκε εκ συμφώνου ως

μαρτυρία προς αξιολόγηση χωρίς να ζητηθεί η αντεξέταση του και την οποία αποδεχόμαστε, αυτός είναι που τοποθέτησε τα εμπορευματοκιβώτια τόσο στην αρχική όσο και στη τελική τους θέση. Για τη δεύτερη φάση αναφέρει στην κατάθεση του τα εξής: *«Ο κ. Γεωργιάδης μου έδινε οδηγίες ώστε να τα τοποθετώ κατά στοιβάδα 3 κοντέϊνερ και πάντοτε οι πόρτες των κοντέϊνερ να εφάπτονται μεταξύ τους ώστε να μην μπορεί κάποιος να τις ανοίξει».*

Κατά τον Γ. Γεωργιάδη, η στοίβαξη έγινε με οδηγίες του Α/ΓΕΕΦ τις οποίες του μετέφερε ο επιτελάρχης του ΓΕΕΦ Ταξίαρχος Σοφιανίδης, δίδοντας του μάλιστα και ένα σχεδιάγραμμα για τον τρόπο στοίβαξης των εμπορευματοκιβωτίων. Ο ισχυρισμός αυτός του Γ. Γεωργιάδη υιοθετήθηκε ρητά στην τελική αγόρευση ως θέση της κατηγορούσας αρχής. Από πλευράς κατηγορουμένων, όχι μόνο δεν αμφισβητήθηκε, αλλά και αποτέλεσε κοινό τόπο. Αυτή ήταν και η θέση του κατηγορούμενου 2 ο οποίος ανέφερε στη μαρτυρία του ότι η επιλογή της ΝΒΕΦ ως χώρου εναποθήκευσης ήταν απόφαση του τότε Α/ΓΕΕΦ κάτι που δέχθηκε και ο κ. Γεωργίου στην τελική του αγόρευση.

Ο τρόπος φύλαξης δεν ήταν απόφαση της στιγμής, απόφαση που θα μπορούσε να λάβει ο Γεωργιάδης και να την υλοποιήσει επιτόπου. Αυτό προκύπτει από το γεγονός της κατασκευής του επίπεδου χώρου όπου θα τοποθετούνταν, έργο που, ως άνω, ολοκληρώθηκε από το Σώμα Μηχανικού σε διάστημα ενός μηνός. Οι διαστάσεις του χώρου εκείνου σαφώς προδιέγραφαν ότι ένας τέτοιος μεγάλος αριθμός εμπορευματοκιβωτίων θα τοποθετούνταν συγκεντρωτικά, το ένα πάνω στο άλλο, το ένα δίπλα από το άλλο, σε στοιβάδες. Ακόμα και η τοποθέτηση με τις πόρτες των εμπορευματοκιβωτίων να εφάπτονται μεταξύ τους, εντάσσεται στον όλο σχεδιασμό που ήταν αποκλειστικά επικεντρωμένος

στην ασφάλεια από εξωγενείς, από ανθρωπογενείς κινδύνους, όπως είπε χαρακτηριστικά στη μαρτυρία του ο Κ. Φυτιρής.

Προκύπτει με σαφήνεια ότι το φορτίο εναποτέθηκε χωρίς να ληφθεί υπόψη το ζήτημα της επικινδυνότητας αυτού τούτου του φορτίου. Τα πυρομαχικά παρέμειναν κλειστά εντός των εμπορευματοκιβωτίων που τοποθετήθηκαν σε ένα ανοικτό χώρο, απλώς επί μίας βάσης από σκυρόδεμα, εκτεθειμένα κατά άμεσο τρόπο στην ηλιακή ακτινοβολία και τις καιρικές συνθήκες.

Τέτοιος τρόπος στοίβαξης, παραβίαζε κατάφορα την προαναφερθείσα σχετική Πάγια Διαταγή του ΓΕΕΦ 6-12/2007,²⁸ (τεκ. 59) σύμφωνα με την οποία τα πυρομαχικά πρέπει να φυλάσσονται σε αποθήκες που να απέχουν μεταξύ τους 60 έως 70 μέτρα και που παρέχουν προστασία από υπερβολική θερμοκρασία ή υγρασία και συνθήκες καλού αερισμού. Στην έννοια της «αποθήκης» περιλαμβάνονται και τα εμπορευματοκιβώτια και οι στοιβάδες των πυρομαχικών που είναι στο ύπαιθρο.²⁹ Οι αποθήκες πυρομαχικών πρέπει να εξασφαλίζουν την προστασία τους από υπερβολική θερμοκρασία ή υγρασία και συνθήκες καλού αερισμού.

Όταν χρησιμοποιούνται εμπορευματοκιβώτια για την αποθήκευση πυρομαχικών αυτά πρέπει να τοποθετούνται σε χώρους σκιερούς. Συνιστάται δε, η κατασκευή στεγάστρου ώστε η ακτινοβολία να μην έρχεται σε άμεση επαφή με την οροφή του εμπορευματοκιβωτίου προκειμένου να μην αυξάνεται υπερβολικά η θερμοκρασία στο εσωτερικό του. Κατά τους θερινούς μήνες, όταν η θερμοκρασία ανέρχεται σε υψηλά επίπεδα, τα πυρομαχικά πρέπει να καταβρέχονται και να αερίζονται. Τέτοια είναι η

²⁸ Παράρτημα «Γ» στην Π.Δ. 6-12/2007

²⁹ Παράρτημα «Α» στην Π.Δ. 6-12/2007

μέριμνα της πάγιας διαταγής για την αντιμετώπιση της ηλιακής θερμοκρασίας, ώστε να γίνεται πρόνοια ότι σε κτιστές επιφανειακές αποθήκες με οροφή πρέπει να τοποθετείται ψευδοροφή, ώστε να αποφεύγεται η πτώση ηλιακών ακτίνων επί των πυρομαχικών.

Για την αποθήκευση πυρομαχικών σε εμπορευματοκιβώτια, σχετική είναι και η διαταγή του Υ/ΓΕΕΦ, τρίτου κατηγορούμενου, ημερομηνίας 19.3.2011 (τεκ.137) στην οποία, αφού διαπιστώνεται ότι σε στρατόπεδα της ΕΦ χρησιμοποιείται μεγάλος αριθμός εμπορευματοκιβωτίων για την αποθήκευση πυρομαχικών – εκρηκτικών υλών, ορίζεται ότι μόνο σε ειδικές περιπτώσεις και εφόσον εξασφαλίζεται η προστασία τους από τις υπερβολικές θερμοκρασίες των θερινών μηνών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εμπορευματοκιβώτια ως έσχατη λύση. Σε τέτοια δε περίπτωση η εν λόγω πάγια διαταγή προβλέπει ότι:

«όταν χρησιμοποιούνται εμπορευματοκιβώτια για την αποθήκευση των πυρομαχικών να λαμβάνονται τα παρακάτω μέτρα:

(1) Να τοποθετούνται σε χώρους σκιερούς. Συνιστάται η κατασκευή σκέπαστρου, ώστε η ακτινοβολία να μην έρχεται σε άμεση επαφή με την οροφή του εμπορευματοκιβωτίου προκειμένου να μην αυξάνεται υπερβολικά η θερμοκρασία στο εσωτερικό του.

(2) Κατά τους θερινούς μήνες, όταν η θερμοκρασία ανέρχεται σε υψηλά επίπεδα να καταβρέχονται και να αερίζονται.»

Χαρακτηριστική είναι για το ζήτημα αυτό η έκθεση που ετοίμασε ομάδα εξ Ελλάδος εμπειρογνομόνων («έκθεση συμβουλευτικής ομάδας εργασίας») για την έκρηξη και τις αιτίες της, μεταξύ των οποίων ο Ι. Δρυμούσης

Πλοίαρχος Πολεμικού Ναυτικού, που τότε υπηρετούσε ως υποδιοικητής στο Επιτελικό Γραφείο του Αρχηγείου του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (ΜΚ95) και Χρήστος Καλογερόπουλος Αναπληρωτής Διευθυντής στην Υπηρεσία Αντιμετώπισης Εγκλημάτων Εμπρησμού του Πυροσβεστικού Σώματος της Ελλάδας (ΜΚ96) η οποία είναι η προϊσταμένη υπηρεσία των ανακριτικών ομάδων της Πυροσβεστικής. Ούτε η εμπειρογνωμοσύνη τους, μήτε η μαρτυρία τους αμφισβητήθηκε. Αντίθετα μεγάλο μέρος της έκθεσης τους έγινε και ρητώς κοινώς αποδεκτή.

Θα παραθέσουμε χαρακτηριστικά στοιχεία από την έκθεση τους. Διευκρινίζουμε ότι αυτά που θα παραθέσουμε εδώ δεν εμπίπτουν στα κοινώς παραδεκτά, όμως δεν έχουν αμφισβητηθεί και έγινε φανερό ότι αποτέλεσαν κοινό τόπο. Έχοντας υπόψη αυτά, αλλά βέβαια και την εμπειρογνωμοσύνη και την παρουσία των Δρυμούση και Καλογερόπουλου στο εδώλιο, αποδεχόμαστε την έκθεση της ομάδας.

Διευκρινίζουμε ακόμα ότι η σχετική τους μαρτυρία δόθηκε με βάση κανονισμούς που δεν έχουν τεθεί ενώπιον μας, αλλά ρητώς αναφέρονται στην έκθεση τους χωρίς να τεθεί θέμα οποιασδήποτε αμφισβήτησης από την υπεράσπιση. Προκύπτει άλλωστε με σαφήνεια ότι πρόκειται για κανονισμούς που αντιστοιχούν με τα όσα έχουν τεθεί ενώπιον μας ως ισχύοντα στη Κύπρο.

Αναφέρεται στην εν λόγω έκθεση ότι σύμφωνα με τους κανονισμούς για την επιλογή του χώρου εναπόθεσης - φύλαξης του φορτίου θα έπρεπε να είχε ληφθεί υπόψη το κριτήριο quantity – distance (απόσταση ασφάλειας ζωτικών περιοχών επηρεαζομένων από την έκρηξη) που για τη συγκεκριμένη περίπτωση θα έπρεπε να ήταν περίπου 7,5 χιλιόμετρα.

Αντ' αυτού, είχαμε την «τριώροφη πολυκατοικία». Τα εμπορευματοκιβώτια στοιβάχθηκαν όλα μαζί χωρίς να υπάρχουν οι απαραίτητοι διάδρομοι ανάμεσα τους που θα επέτρεπαν την διενέργεια των προβλεπομένων επιθεωρήσεων. Το γεγονός αυτό μεγιστοποίησε και την πιθανότητα του φαινομένου της εκ συμπαθείας έκρηξης. Τα εμπορευματοκιβώτια βρίσκονταν εκτεθειμένα στις καιρικές και περιβαλλοντικές συνθήκες χωρίς να εξασφαλίζουν ικανοποιητικές συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας. Σύμφωνα με συγκεκριμένο κανονισμό ο μέγιστος χρόνος αποθήκευσης σε εμπορευματοκιβώτια δεν πρέπει να υπερβαίνει το χρονικό διάστημα των 90 ημερών και αυτό υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Στερεά προωθητικά δεν πρέπει να αποθηκεύονται στην ύπαιθρο. Ιδιαίτερη φροντίδα επιβάλλεται κατά την αποθήκευση εκρηκτικών υλών, μελανής πυρίτιδας κ.ά. εφόσον τα είδη αυτά είναι λίαν ευαίσθητα στην επίδραση της υγρασίας και των υψηλών θερμοκρασιών.

B.13 Επιστολή Α/ΓΕΕΦ ημερ. 28 Μαΐου 2009

Η τοποθέτηση του φορτίου σε υπαίθρια στοιβάδα ανησυχούσε τους στρατιωτικούς.

Στις 28.5.2009 ο νέος Αρχηγός ΓΕΕΦ Αντιστράτηγος Πέτρος Τσαλικίδης³⁰ σε επιστολή του (βλ. Τεκ.49) προς τον Γ.Δ. ΥΠΑΜ ανέφερε τα ακόλουθα:

«1. Γνωρίζεται ότι, το κατασχεθέν από το Τμήμα Τελωνείων της Κυπριακής Δημοκρατίας, φορτίο του M/V MONCHEGORSK το φορτίο αποτελείται από 98

³⁰ Αντικατέστησε τον Κ. Μπισμπίκα την 1.5.2009

εμπορευματοκιβώτια και 400 τόνους γενικό φορτίο, βρίσκεται για φύλαξη από 13 Φεβ 2009 στη Ν.Β. "Ευάγγελος Φλωράκης", στην περιοχή ΜΑΡΙ.

2. Για τη φύλαξη του φορτίου απαιτείται η διάθεση επί καθημερινής βάσης, αριθμού στελεχών και οπλιτών οι οποίοι και απαλλάσσονται από τα λοιπά καθήκοντα τους.

3. Λόγω του ότι το φορτίο εναποθηκεύθηκε σε υπαίθρια στοιβάδα, εγκυμονούνται κίνδυνοι πλήρους αλλοίωσης του και καταστροφής του σε παρατεταμένης διάρκειας εναποθήκευση, ιδιαίτερα των υλικών που βρίσκονται εκτός των εμπορευματοκιβωτίων.

4. Μεγάλο μέρος του φορτίου αποτελείται από διαφόρων ειδών πυρίτιδες των οποίων δεν γνωρίζουμε τη σύνθεση και την αντίδραση τους σε υψηλές θερμοκρασίες ή ενδεχόμενους κινδύνους αποσταθεροποίησης – αλλοίωσης ή και αυτανάφλεξης.

5. Κατόπιν των παραπάνω, παρακαλούμε όπως ενεργήσετε σε συνεργασία με τις συναρμόδιες υπηρεσίες του Κράτους για τη λήψη τελικής απόφασης ως προς τον περαιτέρω χειρισμό του θέματος.

6. Υπόψη ότι σε περίπτωση που το φορτίο και ειδικά οι πυρίτιδες παραμείνουν στη κατοχή της Δημοκρατίας, τότε θα πρέπει να ληφθούν μέτρα προστασίας από τις υψηλές θερμοκρασίες (π.χ. κατασκευής στεγάστρου και άλλου).

7. Συνημμένα και για υποβοήθηση του έργου σας, σας αποστέλλουμε τα έγγραφα κατάσχεσης του φορτίου.

8. Παρακαλούμε για τις ενέργειες σας».

[Η έμφαση είναι δική μας]

Το πώς προέκυψε η παραπάνω επιστολή επιμαρτυρείται από το σχέδιο της το οποίο είχε υποβάλει ο ΜΚ7 προς τον Α/ΓΕΕΦ (Τεκ.65.49). Το σχέδιο, όπως είναι η διαδικασία στην ΕΦ, πέρασε διαδοχικά τα στάδια της ιεραρχίας, μέχρι να φτάσει στον Α/ΓΕΕΦ. Σε μια τέτοια διαδρομή, ο κάθε ανώτερος έχει ευχέρεια να τροποποιήσει το κείμενο προβαίνοντας σε χειρόγραφες διαφοροποιήσεις. Μια αναφορά, που δεν έχει τώρα σημασία προσέθεσε ο Υ/ΓΕΕΦ, ενώ ο Α/ΓΕΕΦ διαφοροποίησε τη φράση «και πάντοτε υπάρχει κίνδυνος αποσταθεροποίησης και ανάφλεξης» έτσι ώστε

να διαβάζεται «ή ενδεχόμενους κινδύνους αποσταθεροποίησης – αλλοίωσης ή και αυτανάφλεξης». Κατά τον ΜΚ7, ο ΑΓΓΕΕΦ τού είχε πει, προβαίνοντας στην αλλαγή αυτή, ότι ήταν «πολύ κάθετος». Η μαρτυρία αυτή του ΜΚ7 δεν αμφισβητήθηκε και συνάδει με τα στοιχεία που, ως άνω, τέθηκαν ενώπιον μας.

Ο κατηγορούμενος 2 σε «Έκθεση Γεγονότων» προς την αστυνομία (τεκ. 178Α) αναφέρεται στην επιστολή αυτή προσδιορίζοντας την ως «έγγραφο του ΓΕΕΦ (όπου) καταγράφονταν οι ανησυχίες του νέου Αρχηγού της ΕΦ για την παρατεταμένη υπαίθρια έκθεση του υλικού σε στοιβάδα και την πιθανή αλλοίωση της πυρίτιδας λόγω των ψηλών θερμοκρασιών». Την επιστολή αυτή, αναφέρει, την χειρίστηκε ο τότε ΓΔ ΥΠΑΜ Π. Καρεκλάς με τον προϊστάμενο του Τομέα Έργων Π. Στυλιανίδη. Ο Π. Καρεκλάς είχε δώσει οδηγίες προς τον Π. Στυλιανίδη τις οποίες ο κατηγορούμενος 2 προσυπέγραψε ως ακολούθως:

«Παρακαλώ όπως μέχρι 18.6.09 έχω Σημείωμα, αφού διερευνήσετε το θέμα και μιλήσετε και με άλλους σχετικά με τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν ώστε να εκπονηθούν, εφόσον ληφθεί πολιτική απόφαση ότι μπορεί να εκπονηθεί. Επίσης για τα αναφερόμενα στην παράγραφο 6 τι πρέπει να γίνει*

** Σχέδιο Πρότασης προς Υ.Σ.»³¹*

³¹ Βλ. Σημείωση 6 στο ευρετήριο του φακέλου του Υπουργείου Άμυνας που κατατέθηκε ως τεκ.56

B.14 Οι συζητήσεις για τη διαχείριση του φορτίου

Ακολούθησαν συζητήσεις για το χειρισμό των υλικών. Ο Π. Στυλιανίδης (ΜΚ58) απευθυνόμενος στον ΓΔ ΥΠΑΜ κατέγραψε εντός του φακέλου στις 15.6.2009 τα ακόλουθα:

«Έχω μιλήσει τόσο με το Ναυτικό, όσο και με ΔΥΠ (Διεύθυνση Υλικού Πολέμου Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς) αλλά και με Τελωνείο και υπάρχει ομοφωνία ότι θα πρέπει να ζητηθεί η άποψη του Γενικού Εισαγγελέα αν μπορεί η Κ.Δ. να εκποιήσει υλικά που είναι ελεγμένα και απαγορευμένα. Αν μας δοθεί το πράσινο φως νομικά τότε θα πρέπει να ενημερώσουμε το Υ.Σ. και αν δοθεί και από εκεί η έγκριση να προχωρήσουμε.

Το να κάνουμε υπόστεγο τώρα σημαίνει άλλα επιπρόσθετα έξοδα τα οποία εάν εκποιηθούν τα υλικά δεν θα χρειαστεί.

Παρακαλώ για τις οδηγίες σας.»

Το Σημείωμα οδήγησε τον ΓΔ ΥΠΑΜ να θέσει σημείωση ημερομηνίας 18/6/2009 ότι συμφωνούσε με την παράγραφο «Το να κάνουμε ... χρειαστεί» και ζητούσε από τον Υπουργό Άμυνας να μιλήσουν. Ο 2^{ος} κατηγορούμενος με χειρόγραφη σημείωση του ημερομηνίας 19/6/2009 συμφώνησε με το περιεχόμενο του σημειώματος του Π. Στυλιανίδη ημερ. 15/6/09. Αναφέρει σχετικά στην προαναφερθείσα «Έκθεση Γεγονότων» (τεκ. 178Α) προς την αστυνομία ότι «ενόψει αυτού του γεγονότος, η εισήγηση για κατασκευή του στεγάστρου συμφώνησα όπως ανασταλεί».

Από την αλληλογραφία προκύπτει περαιτέρω ότι έγινε συζήτηση κατά πόσο θα μπορούσε να κρατηθεί το φορτίο ή μέρος αυτού από την ΕΦ.

Στις 19/6/2009 η Δ/ντρια Τμήματος Τελωνείων απέστειλε επιστολή προς τους Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, Γ.Δ ΥΠΑΜ, Γ.Δ ΥΠΕΞ και Γ.Δ ΥποΟικ., με την οποία πληροφορούσε ότι το φορτίο του πλοίου είχε δεόντως δημευθεί σύμφωνα με την Τελωνιακή Νομοθεσία και ζητούσε τη λήψη τελικής απόφασης σχετικά με τη διάθεση του, αναφέροντας ότι σύμφωνα με τη Νομοθεσία, υπήρχαν τρεις λύσεις: **α)** Η καταστροφή του φορτίου **β)** Η διάθεση του για κάλυψη των αναγκών δημοσίων υπηρεσιών όπως η Εθνική Φρουρά, και **γ)** Η πώληση του σε δημόσιο πλειστηριασμό. Ο Γεν. Εισαγγελέας σε απαντητική επιστολή του ημερομηνίας 1.7.2009 προς την Διευθύντρια του Τμήματος Τελωνείων και με κοινοποίηση στους Γ.Δ. ΥΠΑΜ, Γ.Δ. ΥΠΕΞ, και Γ.Δ. ΥποΟικ., πληροφορούσε ότι η πλέον ενδεδειγμένη λύση υπό τις περιστάσεις ήταν η διάθεση του κατασχεθέντος υλικού στην Εθνική Φρουρά και η περαιτέρω τύχη του μπορούσε να αποφασιστεί ανάλογα με τη δυνατότητα χρησιμοποίησής του.

Ακολούθησε συνομιλία του ΥΠΑΜ με τον Γεν. Εισαγγελέα μετά την οποία ο ΥΠΑΜ κατέγραψε χειρόγραφη σημείωση ημερομηνίας 7.7.2009:

«Μετά από την σχετική γνωμάτευση του Γεν.Εισαγγελέα, να γίνει πρόταση προς το Υπ.Συμβούλιο, που να εγκρίνει την διάθεση στην Ε.Φ. των υλικών που είναι χρήσιμα γι' αυτήν και την εκποίηση των υλικών που δεν είναι χρήσιμα για την Ε.Φ., σε συνεννόηση με το Υπ.Οικονομικών».

Στις 15.7.2009 ο Γ.Δ. ΥΠΑΜ υπέβαλε στον δεύτερο κατηγορούμενο σημείωμα σε σχέση με την τύχη του δημευθέντος στρατιωτικού υλικού. Ο ΥΠΑΜ δέχθηκε την εισήγηση να ζητηθεί από το ΓΕΕΦ η υποβολή

καταλόγων στους οποίους να καταγραφούν τα στρατιωτικά υλικά τα οποία θα ήταν χρήσιμα και εκείνα τα οποία δεν θα ήταν και όπως προωθηθεί η διαδικασία για εκποίηση του μη χρήσιμου υλικού.

Στις 20/7/2009, η Διευθύντρια του Τμήματος Τελωνείων με επιστολή της προς τον Γ.Δ ΥΠΑΜ εισηγείτο να γίνει η αναγκαία συνεννόηση προκειμένου «να τροχοδρομηθεί» *[sic]* η διαδικασία για διάθεση του κατασχεθέντος υλικού. Η εν λόγω επιστολή παραλήφθηκε από τον Γ.Δ ΥΠΑΜ, ο οποίος κατέγραψε σε αυτή χειρόγραφη σημείωση ορίζοντας τον Π. Στυλιανίδη ως εκπρόσωπο του ΥΠΑΜ για το θέμα και ζητώντας από αυτόν να ενημερώσει το Τμήμα Τελωνείων για τις μέχρι τότε ενέργειες τους.

Αντίγραφο της εν λόγω επιστολής κοινοποιήθηκε και στον Γ.Δ. ΥΠΕΞ στην οποία ο 1^{ος} Κατηγορούμενος κατέγραψε οδηγίες προς τον πρώτο: *«Να συγκαλέσουμε σύσκεψη. Υπάρχουν σοβαρές πολιτικές πτυχές. Ο ΠτΔ πάει Συρία τέλος Αυγούστου»*.

Η προοπτική να διατεθεί το φορτίο για τις ανάγκες της Εθνικής Φρουράς τερματίστηκε όταν στις 31.7.2009 ο 3^{ος} κατηγορούμενος πληροφόρησε τον Γ.Δ. ΥΠΑΜ ότι κανένα από τα κατασχεθέντα υλικά δεν είναι αναγκαίο για την Εθνική Φρουρά.

Ούτε εκποίηση έγινε, παρά τις προαναφερθείσες σχετικές οδηγίες του 2^{ου} κατηγορούμενου για ετοιμασία πρότασης προς το Υ.Σ. Κατά τον κατηγορούμενο 2 η οδηγία του αυτή δεν εξεπληρώθη διότι έλαβε χώρα η σύσκεψη της 6^{ης} Αυγούστου 2009, σε επίπεδο Γενικού Εισαγγελέα και Γενικών Διευθυντών ΥΠΕΞ, ΥΠΑΜ και Υπουργείου Συγκοινωνιών.

B.15 Η σύσκεψη στο ΥΠΕΞ στις 6 Αυγούστου 2009³²

Στις 6.8.2009 έλαβε χώρα σύσκεψη στο ΥΠΕΞ με θέμα «το μέλλον του φορτίου του πλοίου». Όμως ούτε τότε αποφασίστηκε ο,τιδήποτε για την περαιτέρω διαχείριση και τύχη του φορτίου.

Παρόντες ήταν ο Γενικός Εισαγγελέας, ο ΓΔ ΥΠΕΞ κ. Νίκος Αιμιλίου (ΜΚ94) ο ΓΔ ΥΠΑΜ δρ Πέτρος Καρεκλάς (ΜΚ13) συνοδευόμενος από τον ΜΚ7 και από τον Παναγιώτη Στυλιανίδη Προϊστάμενο Τομέα Έργων του ΥΠΑΜ (ΜΚ58), ο ΓΔ Υπουργείου Συγκοινωνιών, η Διευθύντρια Τελωνείου, ο Δημήτρης Χατζηκωστής τελωνειακός λειτουργός (ΜΚ8) και άλλοι εκπρόσωποι της Εθνικής Φρουράς, της Νομικής Υπηρεσίας και του Υπουργείου Εξωτερικών, περιλαμβανομένου του λειτουργού στο Υπουργείο Εξωτερικών Διονύση Διονυσίου (ΜΚ102) ο οποίος και τήρησε τα πρακτικά.³³

Με βάση τα πρακτικά, το ΥΠΑΜ/ΕΦ αναφέρθηκαν στο πρόβλημα που προκαλείτο από τη φύλαξη του φορτίου λόγω του χώρου και του προσωπικού που απαιτείτο. Η ΕΦ υπογράμμισε ότι δεν ήταν στην αποστολή της η επίβλεψη του φορτίου και ανέφερε ότι η πυρίτιδα θα μπορούσε να καταστραφεί σχετικά εύκολα. Ειδικότερα ο ΓΔ/ΥΠΑΜ τόνισε ότι η απόφαση για φύλαξη του φορτίου από την ΕΦ ήταν προσωρινή λύση και ότι εμπερικλείονταν κίνδυνοι από τη φύλαξη της πυρίτιδας.

³² Αντιστοιχεί με παρ.Γ.3 και Δ.4

³³ Ως πρακτικά της σύσκεψης αυτής έχουν κατατεθεί ενώπιον μας αφενός, τα τεκμήρια 40.78 και 40.82 τα οποία παρελήφθησαν από τον φάκελο με στοιχεία Α16.03.001 του Υπουργείου Εξωτερικών και αφετέρου, το τεκμήριο 52.37 το οποίο εστάλη από το Υπουργείο Εξωτερικών προς το Τμήμα Τελωνείων.

Ο Γενικός Εισαγγελέας ανέφερε ότι εφόσον ο ΠτΔ έδωσε οδηγίες για φύλαξη του φορτίου και το Τμήμα Τελωνείων δεν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα, τότε θα πρέπει να συνεχίσει η φύλαξη του φορτίου συμφώνως των οδηγιών του ΠτΔ μέχρι να ληφθούν διαφορετικές οδηγίες. Ανέφερε επίσης ότι εάν το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσιζε τη φύλαξη του φορτίου μέχρι νεοτέρας, τότε η απόφαση πρέπει να γίνει σεβαστή και το φορτίο πρέπει να φυλαχθεί.

Ο ΓΔ ΥΠΕΞ ενημέρωσε ότι επιθυμία ΠτΔ και ΥΠΕΞ ή επιθυμία της Κυβέρνησης³⁴ ήταν να συνεχιστεί η υφιστάμενη πρακτική τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβριο 2009 (πέρας επίσκεψης ΠτΔ στη Συρία και ΓΣ ΟΗΕ) και ότι δεν υπήρχε σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Η κατάληξη ήταν ότι συμφωνήθηκε, κατόπιν εισήγησης ΓΔ ΥΠΕΞ, όπως το φορτίο παραμείνει υπό την επίβλεψη της ΕΦ και ότι μέχρι τον Οκτώβριο 2009 τα αρμόδια τμήματα/υπουργεία θα πρέπει να ετοιμάσουν εισηγήσεις ως προς τον περαιτέρω χειρισμό του θέματος.

Μετά τη σύσκεψη ημερομηνίας 6.8.2009 ο Π. Στυλιανίδης, όπως κατέγραψε στο σχετικό φάκελο του Υπουργείου Άμυνας, (τεκ.56) ζήτησε οδηγίες. Το θέμα κατέληξε στον Υπουργό Άμυνας, ο οποίος την 1.9.2009 κατέγραψε σχετική σημείωση ότι *«ενόψει της άποψης του Γενικού Εισαγγελέα δεν έχουμε άλλη επιλογή και θα πρέπει να περιμένουμε τις εξελίξεις»*.³⁵ Έτσι, η εκκρεμότητα συνεχίστηκε.

³⁴ Υπάρχει διαφορά στα δύο πρακτικά. Το ένα αναφέρεται σε επιθυμία ΠτΔ και ΥΠΕΞ, το άλλο αναφέρεται σε επιθυμία της Κυβέρνησης.

³⁵ Ιδιόχειρο σημείωμα αρ. 19 επί του τεκ. 56.1, ημερ. 1.9.2009

B.16 Συνέχιση της εκκρεμότητας για «πολιτικούς λόγους»

Εν τω μεταξύ την 1.6.2009, ο 1^{ος} κατηγορούμενος συναντήθηκε στα πλαίσια επίσκεψης εργασίας στη Συρία με τον Πρόεδρο της Συρίας Assad για να προετοιμαστεί η επίσκεψη του ΠτΔ στη Συρία, όπως εξήγησε ο Διονυσίου (MK102) ο οποίος ετοίμασε και το σχετικό πρακτικό και το σχετικό Σημείωμα για τη συνάντηση (τεκ. 225). Στο Σημείωμα καταγράφονται οι θέσεις του Προέδρου της Συρίας και οι εξηγήσεις του κατηγορούμενου 1 σε μια σαφή προσπάθεια να μην επηρεαστούν οι σχέσεις Κύπρου – Συρίας.

Ακολούθησε την 31^η Αυγούστου 2009, η επίσκεψη του ΠτΔ στη Συρία. Το πρακτικό της συνάντησης του με τον Assad έχει κατατεθεί ως τεκμήριο 240. Γίνεται εκτεταμένη αναφορά στο πρόβλημα που δημιουργήθηκε σε σχέση με το πλοίο. Ο Πρόεδρος της Συρίας εξέφρασε παράπονα για τη στάση της Κύπρου και παράλληλα αναφερόταν στη στάση της Συρίας έναντι του ψευδοκράτους και στην ανάγκη να γίνουν προσπάθειες να αλλάξει η αρνητική για την Κύπρο κοινή γνώμη στη Συρία. Επρόκειτο για υπονοούμενα σε σχέση με διακινδύνευση των σχέσεων Κύπρου – Συρίας και ειδικότερα σε σχέση με το ψευδοκράτος. Ο Πρόεδρος της Συρίας ζήτησε από τον ΠτΔ να βοηθήσει τη Συριακή Κυβέρνηση όσον αφορά το φορτίο του πλοίου. Ο ΠτΔ έθεσε τις θέσεις της Κυπριακής πλευράς και διαβεβαίωσε ότι *«το φορτίο δεν θα δοθεί σε οποιονδήποτε και θα παραμείνει φυλαγμένο στη Κύπρο, μέχρις ότου είναι δυνατή η επιστροφή του στη Συρία ή το Ιράν»*.

Πασιφανώς στα πλαίσια αυτής της πολιτικής και παρά το ότι στη σύσκεψη της 6^{ης} Αυγούστου 2009 είχε προσδιοριστεί ένα χρονοδιάγραμμα μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, τα πράγματα παρέμειναν ως είχαν.

Στις 4.11.2009 ο Α/ΓΕΕΦ απέστειλε επιστολή προς τον ΓΔ ΥΠΑΜ επαναφέροντας το ζήτημα και υπενθυμίζοντας ότι το αποτέλεσμα της σύσκεψης στο ΥΠΕΞ ημερομηνίας 6.8.2009 ήταν ότι το ζήτημα θα επανεξεταζόταν μετά τον Οκτώβριο. Η επιστολή καταλήγει ως εξής: *«Επειδή το ΓΕΕΦ κρίνει το θέμα πολύ σοβαρό, παρακαλούμε για τις εκ νέου ενέργειες σας για την λήψη τελικής απόφασης»* (τεκ.66.19).

Ακολούθως, στις 23.11.2009 ο Π. Στυλιανίδης του Τομέα Έργων του ΥΠΑΜ, στον οποίο ο ΓΔ του ΥΠΑΜ είχε αναθέσει να παρακολουθεί την όλη εξέλιξη του θέματος,³⁶ απέστειλε επιστολή³⁷ εκ μέρους του ΓΔ του ΥΠΑΜ προς τον Γ.Δ. ΥΠΕΞ ερωτώντας, με αναφορά στην προηγηθείσα σύσκεψη ημερ. 6.8.2009, κατά πόσο υπήρχε αλλαγή στον τρόπο χειρισμού του θέματος του κατασχεθέντος φορτίου. Αυτή ήταν η πρώτη επιστολή του Υπουργείου Άμυνας προς το Υπουργείο Εξωτερικών για το θέμα.

Ο ΓΔ ΥΠΕΞ δεν απάντησε.

Στις 14.12.2009 ο Π. Στυλιανίδης εκ μέρους του ΓΔ του ΥΠΑΜ επανήλθε ζητώντας απάντηση το συντομότερο δυνατό.

Στις 31.12.2009 (τεκ.66.22) ο ΓΔ ΥΠΕΞ απάντησε ως εξής:

³⁶ Βλ. κατάθεση Πέτρου Καρεκλά ημερ. 19.7.2011

³⁷ Η σχετική αλληλογραφία υπάρχει στο φάκελο του ΥΠΑΜ υπ' αριθμό 6.20.42 που κατατέθηκε ως τεκ.56

«Θέμα: Φορτίο του Μ/Υ «MONCHEGORSK»

Αναφέρομαι στην επιστολή σας ημ. 23 Νοεμβρίου 2009 σχετικά με το πιο πάνω θέμα και σας πληροφορώ ότι κατά την άποψη του Υπουργείου Εξωτερικών οι πολιτικοί λόγοι για τους οποίους είχαμε καταλήξει στα συγκεκριμένα συμπεράσματα για αντιμετώπιση του ζητήματος κατά τη σύσκεψη του περασμένου Αυγούστου, δεν έχουν αλλάξει και επομένως δεν δικαιολογείται, προς το παρόν, οποιαδήποτε αλλαγή στον τρόπο χειρισμού του θέματος».

Σύμφωνα με την όλη σχετική μαρτυρία, «οι πολιτικοί λόγοι» σχετίζονταν με την προσπάθεια της Κυπριακής Δημοκρατίας να χειριστεί το πρόβλημα του φορτίου με βάση τις διεθνείς της υποχρεώσεις και λαμβάνοντας υπόψη τις αντιδράσεις του Ιράν και της Συρίας.

Στις 17.6.2010 ο Π. Στυλιανίδης εκ μέρους του ΓΔ ΥΠΑΜ με επιστολή του προς τον ΓΔ ΥΠΕΞ επανέφερε το θέμα τελικής απόφασης. Η σχετική επιστολή τέθηκε ενώπιον του πρώτου κατηγορούμενου προς λήψη οδηγιών στις 25.6.2010. Ο διευθυντής του γραφείου του ΥΠΕΞ Πρέσβης Κορνηλίου κατέγραψε οδηγίες «να σταλεί η ίδια επιστολή με κοινοποίηση του ΔΔΓ του ΠτΔ».

Στις 7.7.2010 εστάλη απαντητική επιστολή προς τον ΓΔ ΥΠΑΜ στην οποία καταγράφεται: «οι πολιτικοί λόγοι για τους οποίους πέρσι το καλοκαίρι είχαμε καταλήξει στα συγκεκριμένα συμπεράσματα εξακολουθούν να υφίστανται. Συνεπώς, δεν δικαιολογείται προς το παρόν, οποιαδήποτε αλλαγή στο τρόπο χειρισμού του θέματος».

Η παραπάνω επιστολή κοινοποιήθηκε μεταξύ άλλων και στον ΔΔΓ ΠτΔ. Δεν έγινε οτιδήποτε μέχρι τις 22.12.2010 όταν ο Π. Στυλιανίδης επανέφερε

το θέμα, όπως θα δούμε κατωτέρω³⁸ με νέα του επιστολή προς τον ΓΔ ΥΠΕΞ.

Εν τω μεταξύ όμως, είχε μεσολαβήσει παρέμβαση της Γενικής Ελέγκτριας.

B.17 Η παρέμβαση της Γενικής Ελέγκτριας

Ο Άκης Κίκας (ΜΚ85) εκ μέρους του Γενικού Ελεγκτή της Δημοκρατίας με επιστολή του προς τον Αν.Γ.Δ. ΥΠΑΜ ημερομηνίας 26.7.2010 (Τεκ.48.1) ανάμεσα σε άλλα θέματα, ήγειρε και το θέμα της φύλαξης του κατασχεθέντος φορτίου ως ακολούθως:

"Στις 13.2.2009, οι Τελωνειακές Αρχές της Δημοκρατίας, ενεργώντας σύμφωνα με τις πρόνοιες του Περί Τελωνειακού Κώδικα Νόμου (Ν.94(Ι)/2004) κατάσχεσαν στρατιωτικό υλικό το οποίο μεταφερόταν από το πλοίο "Monchegorsk". Στις 13.3.2009, μετά από τη δήμευσή του, το στρατιωτικό υλικό περιήλθε στην κυριότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας και αποθηκεύτηκε σε μονάδα της Εθνικής Φρουράς. Τα έξοδα για την εκφόρτωση, μεταφορά και φύλαξη του φορτίου, κατά το 2009, ανήλθαν στις €139.983.

Το ΓΕΕΦ σε επιστολές του προς το Υπουργείο Άμυνας αναφέρει τις ανησυχίες του ως προς την διάθεση, επί καθημερινής βάσης, αριθμού στελεχών και οπλιτών για τη φύλαξη του φορτίου, οι οποίοι απαλλάσσονται από τα λοιπά τους καθήκοντα, την αποθήκευση του φορτίου σε υπαίθρια στοιβάδα, όπου εγκυμονούν κίνδυνοι πλήρους αλλοίωσης και καταστροφής του καθώς και ως προς το γεγονός ότι ένα μεγάλο

³⁸ Βλ. παρ. Β.19

μέρος του φορτίου αποτελείται από πυρίτιδα διαφόρων ειδών των οποίων η σύνθεση και η αντίδραση τους σε ψηλές θερμοκρασίες είναι άγνωστη.

Παρακαλούμε όπως μας ενημερώσετε για τις ενέργειες στις οποίες προτίθεστε να προβείτε για την επίλυση των προαναφερόμενων προβλημάτων που παρουσιάζονται από την υπαίθρια φύλαξη του φορτίου."

Δεν υπήρξε ανταπόκριση εκ μέρους του ΥΠΑΜ.

Η Ελεγκτική Υπηρεσία της Δημοκρατίας επανήλθε. Στις 3.9.2010 η κα Χρυστάλλα Γιωρκάτζη, Γενική Ελέγκτρια της Δημοκρατίας επεσύναψε σε επιστολή της προς τον ΥΠΑΜ, (Τεκ.48.3) τις παραγράφους της σκοπούμενης Ετήσιας Έκθεσης της για το 2009 που αφορούσαν το Υπουργείο του, υποδεικνύοντας ότι εάν δεν είχε απάντηση του μέχρι τις 17.9.2010 θα εθεωρείτο ότι το περιεχόμενο των εν λόγω παραγράφων θα τον έβρισκε σύμφωνο, οπότε και θα προχωρούσε στην συμπερίληψη τους στην Ετήσια Έκθεση της. Επαναλήφθηκαν στην εν λόγω επιστολή τα όσα είχαν αναφερθεί στην προηγούμενη επιστολή ημερομηνίας 26.7.2010.

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος, με χειρόγραφη σημείωση του ημερομηνίας 5.9.2010 στην πιο πάνω επιστολή προς τον Αν. Γ.Δ. ΥΠΑΜ αναφέρει:

«(ΕΠΕΙΓΟΝ) Οι παραλήψεις είναι ουσιώδεις και ευδιάκριτες. Παρακαλώ όπως ενημερωθούν οι εμπλεκόμενοι και να έχουμε τις απαντήσεις τους μέχρι 14 Σεπ. το αργότερο, έτσι ώστε το ΥΠΑΜ να απαντήσει έγκαιρα. Όπου υπάρχουν ευθύνες να αποδοθούν».

Στις 13.9.2010 ο Αν. Γ.Δ. ΥΠΑΜ απαντώντας στην εν λόγω επιστολή της Γενικού Ελεγκτή της Δημοκρατίας προς τον ΥΠΑΜ την πληροφόρησε ότι:

«επιβεβαιώνουμε το περιεχόμενο των παραγράφων αυτών και δεν επιθυμούμε να διατυπώσουμε οποιεσδήποτε απόψεις επί του περιεχομένου στο παρόν στάδιο».

Παρά την παρέμβαση της Γενικής Ελέγκτριας το θέμα παρέμεινε και πάλι σε εκκρεμότητα.

B.18 Συνάντηση ΔΔΓ του ΠτΔ με στρατιωτικούς στις 6 Σεπτεμβρίου 2010

Ο Λ. Παντελίδης αναφέρει στη κατάθεση του προς την αστυνομία ημερομηνίας 14.7.2011 που έγινε μέρος της μαρτυρίας του ότι μετά την κατάσχεση του φορτίου η εμπλοκή του διπλωματικού γραφείου και του ιδίου ουσιαστικά τερματίστηκε και η ευθύνη για τους περαιτέρω χειρισμούς ανατέθηκε στο Υπουργείο Άμυνας. Παρ' όλα αυτά το θέμα συνέχισε να τον απασχολεί. Με την άφιξη νέου Πρέσβη του Ιράν τον Σεπτέμβριο του 2010 στην Κύπρο, σε συζήτηση μαζί του διέγνωσε τη δυνατότητα να προχωρούσε η Κύπρος σε καταστροφή του φορτίου χωρίς αντίδραση. Μάλιστα διαπίστωσε διάθεση εκ μέρους του Ιράν να επηρεάσει ευνοϊκά και τη Συρία η οποία καθ' όλη την προηγούμενη διάρκεια συνέχισε να υποβάλλει διάφορες απαιτήσεις και να διεκδικεί το φορτίο.

Ο Παντελίδης ενημέρωσε για τα παραπάνω με σχετικό σημείωμα τον ΠτΔ ημερ. 3.9.2010 με τίτλο «Διαπιστευτήρια Ιρανού Πρέσβη»³⁹. Τον ενημέρωσε επίσης ότι στις 6 Σεπτεμβρίου θα είχε συνάντηση με επιτελείς του ΓΕΕΦ για να δει τις δικές τους απόψεις για τέτοιο ενδεχόμενο.

³⁹ Τα έγγραφα αυτά βρίσκονται στο φάκελο που κατατέθηκε ως τεκ.61

Πράγματι, στις 6.9.2010 ο Παντελίδης κάλεσε στο γραφείο του τον Σχη Αντρέα Σταύρου, Διευθυντή Επιτελικού Γραφείου του ΥΠΑΜ (ΜΚ113) και τον Λγο Ανδρέα Γεννάρη του Τμήματος Αμυντικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων στο ΥΠΑΜ (ΜΚ20). Παρών ήταν και ο Π. Κούμνας του Διπλωματικού Γραφείου του ΠτΔ (ΜΚ111).

Παρεμβάλλουμε εδώ ότι στις 26.5.2010 ο Λγος Γεννάρης με οδηγίες του προϊστάμενου του Ανχη Γεώργιου Γεωργίου (ΜΚ12) είχε ετοιμάσει σημείωμα (τεκ.147.1) προς τον ΥΠΑΜ μέσω του Σχη Α. Σταύρου για καταστροφή του φορτίου με την συνδρομή διεθνών οργανισμών. Το σημείωμα όμως αυτό, για τους λόγους που ανέφερε ο Α. Σταύρου, δεν προωθήθηκε προς τον Υπουργό Άμυνας.

Επανερχόμαστε στη συνάντηση των στρατιωτικών με τον ΔΔΓ του ΠτΔ. Κατά τον Γεννάρη η συνάντηση διήρκησε περί τα 10-15 λεπτά και τα δύο βασικά ερωτήματα που τέθηκαν από τον Παντελίδη αφορούσαν το ακριβές φορτίο του πλοίου και κατά πόσο μπορούσε η πυρίτιδα να καταστραφεί από την ΕΦ. Τον ενημέρωσαν για το φορτίο και του απάντησαν καταφατικά. Ο Παντελίδης αναφέρθηκε σε μια συνάντηση που είχε ή που θα είχε με τον Ιρανό Πρέσβη λέγοντας τους πως οι πληροφορίες που του έδωσαν θα βοηθούσε στο χειρισμό του θέματος.

Ο Παντελίδης αναφέρει σε σχετικό σημείωμα του προς τον ΠτΔ της ίδιας ημερομηνίας, ότι συζητήθηκε το θέμα της δυνατότητας, από τεχνικής άποψης, της καταστροφής της πυρίτιδας και των εκρηκτικών που περιλαμβάνονταν στο φορτίο. Καταγράφονται επίσης τα εξής:

«Οι επιτελείς τοποθετήθηκαν υπέρ της καταστροφής λόγω των κάποιων κινδύνων που υπάρχουν με τις ψηλές θερμοκρασίες που αναπτύσσονται μέσα στα

εμπορευματοκιβώτια το καλοκαίρι και είπαν ότι η ΕΦ είναι σε θέση από τεχνικής άποψης να διεκπεραιώσει το έργο της καταστροφής.

Σε τέτοια περίπτωση θα απευθυνθούμε στην επιτροπή κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας για να εξασφαλίσουμε άδεια για καταστροφή».

Ο κατηγορούμενος 1 ισχυρίστηκε ότι την επίσκεψη Σταύρου και Γεννάρη στο Προεδρικό και τα όσα είπαν με τον Παντελίδη τα πληροφορήθηκε από τα ΜΜΕ μετά την έκρηξη. Επίσης τις λεπτομέρειες που αφορούσαν την ενημέρωση του Προέδρου από τον Παντελίδη τις έμαθε από τη διαδικασία στην Επιτροπή Πολυβίου.

Ο κατηγορούμενος 2 ανέφερε ότι ο Σταύρου τον ενημέρωσε πως η συνάντηση ήταν διερευνητικού χαρακτήρα και σκοπό είχε να εξεταστούν οι δυνατότητες καταστροφής της πυρίτιδας. Τον ενημέρωσε επίσης ότι είχε διαβεβαιώσει τον Παντελίδη πως η ΕΦ είχε την τεχνογνωσία και τα μέσα για να προχωρήσει στην καταστροφή της πυρίτιδας, εφόσον παρθεί η αναγκαία πολιτική απόφαση. Σημειώνουμε ότι ο κατηγορούμενος 2 σε «Γραπτή Κατάθεση» του που παρουσιάστηκε ως η κύρια εξέταση του τόνισε σε σχέση με τέτοια πολιτική απόφαση τα εξής: «Εδώ θέλω να τονίσω ότι ουδέποτε τέθηκε ενώπιόν μου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ή εκπρόσωπο του πολιτική απόφαση για καταστροφή της πυρίτιδας».

B.19 Σύσκεψη στο ΥΠΑΜ στις 7 Φεβρουαρίου 2011⁴⁰

Το θέμα παρέμεινε και πάλι σε εκκρεμότητα παρερχομένου έτσι και του καλοκαιριού του 2010.

Επαναφέρθηκε στο τέλος του χρόνου όταν, όπως προαναφέραμε,⁴¹ ο Π. Στυλιανίδης του ΥΠΑΜ με επιστολή του ημερομηνίας 22.12.2010 προς τον Γ.Δ. ΥΠΕΞ, με κοινοποίηση μεταξύ άλλων στο ΔΔΓ του ΠτΔ ζητούσε να πληροφορηθεί κατά πόσο υπήρχε οποιαδήποτε αλλαγή στον τρόπο χειρισμού του θέματος του κατασχεθέντος φορτίου, εφόσον είχε ήδη περάσει αρκετός καιρός, γινόταν παρατήρηση στην τελευταία έκθεση της Γενικής Ελέγκτριας και σε λίγους μήνες θα ξεκινούσαν έργα στη Ναυτική Βάση.

Η επιστολή τέθηκε ενώπιον του ΥΠΕΞ ο οποίος με χειρόγραφη σημείωση του ημερομηνίας 3.1.2011 έδωσε οδηγίες: *«να οργανωθεί συνάντηση με τον Υπουργό Άμυνας και όλους τους εμπλεκόμενους υπηρεσιακούς για να συζητήσουμε το θέμα και τις επιλογές μας».*

Παράλληλα, ο ΔΔΓ του ΠτΔ στον οποίο, ως άνω, κοινοποιήθηκε η επιστολή Στυλιανίδη συγκάλεσε σύσκεψη στο Διπλωματικό Γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας για τις 14.1.2011. Τελικά όμως, εφόσον είχε παράλληλα προγραμματιστεί σύσκεψη με την συμμετοχή του Υπουργού Εξωτερικών και του Υπουργού Άμυνας, δεν πραγματοποιήθηκε η σύσκεψη στο Διπλωματικό Γραφείο.

⁴⁰ Αντιστοιχεί με παρ. Γ.4 και Δ.5

⁴¹ Βλ. παρ. Β.16

Στις 7.2.2011 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο ΥΠΑΜ υπό τους κατηγορούμενους 1 και 2 στην οποία παρευρέθηκαν ο Α/ΓΕΕΦ, ο Γ.Δ. ΥΠΑΜ Χ. Μαληκκίδης (ΜΚ84), ο Δ.Δ.Γ. του ΠτΔ Λ. Παντελίδης (ΜΚ119), ο Π. Κούμνας του Διπλωματικού Γραφείου του ΠτΔ (ΜΚ111), ο Σχης Ανδρέας Σταύρου Διευθυντής του Επιτελικού Γραφείου του Υπουργού Άμυνας (ΜΚ113), ο Ανχης Νίκος Γεωργιάδης που υπηρετούσε τότε στο ΓΕΕΦ/ΔΥΠ (ΜΚ11), ο Ανχης Γεωργίου Γεώργιος, Τμηματάρχης Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ (ΜΚ12) και ο βοηθός του, Λγος Γεννάρης Ανδρέας (ΜΚ20), ο Παναγιώτης Ευγενίου, λειτουργός Εμπορίου στο Υπουργείο Εμπορίου (ΜΚ63), η Μαίρη-Άνν Σταυρινίδου της Νομικής Υπηρεσίας, ο Δ. Χατζηκωστής του Τμήματος Τελωνείων (ΜΚ8) και άλλοι υπηρεσιακοί παράγοντες.

Για τη σύσκεψη εκείνη τηρήθηκε «πρακτικό» (τεκ. 42.15) από τον Λγό Γεννάρη, που εγκρίθηκε από τον 2^ο κατηγορούμενο στις 23.2.2011, το οποίο όμως δεν κοινοποιήθηκε σε άλλους και δεν έχει, ως εκ τούτου, την έννοια κανονικού πρακτικού. Παράλληλα, ο Μιχάλης Σταυρινός του ΥΠΕΞ (ΜΚ118) κρατούσε χειρόγραφες σημειώσεις (τεκ. 235) από τις οποίες ετοίμασε σημείωμα για τον ΓΔ ΥΠΕΞ (τεκ. 215) Σημείωμα ετοίμασε και η κα Μαίρη-Άνν Σταυρινίδου για τον Γενικό Εισαγγελέα (τεκ. 222).

Στο πρακτικό Γεννάρη αναφέρεται ότι αρχικά έλαβε το λόγο ο ΥΠΑΜ ο οποίος, αφού ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους για το ζήτημα, επεσήμανε ότι το ΥΠΑΜ είχε επιφορτιστεί με τεράστια ευθύνη καθότι τα εν λόγω υλικά φρουρούνταν επί 24ώρου βάσεως από προσωπικό της ΕΦ. Ανέφερε παράλληλα ότι εγείρονταν σοβαρά θέματα ασφαλείας για το προσωπικό που τα φρουρούσε, λόγω της αποσταθεροποιητικής φύσης του μεγαλύτερου μέρους του φορτίου που αποτελείτο από πυρίτιδες

διαφόρων ειδών, ιδιαίτερα σε υψηλές θερμοκρασίες και σε υγρασία κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Ακολούθως έλαβε το λόγο ο ΥΠΕΞ ο οποίος αναφέρθηκε στην πολιτική πτυχή. Υπογράμμισε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία προέβη σε σωστό χειρισμό του όλου θέματος με αποτέλεσμα να δεχθεί εγκωμιαστικά σχόλια από τους εταίρους της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημείωσε ως αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η Συρία και το Ιράν δεν κράτησαν αρνητική στάση έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τόνισε δε, ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεχόταν πιέσεις σε πολιτικό επίπεδο από τις χώρες αυτές προκειμένου να της επιστραφεί το κατασχεθέν φορτίο.

Σε παρέμβαση ο Αρχηγός ΓΕΕΦ υπογράμμισε ότι η ΕΦ είναι σε θέση να εγγυηθεί την ασφάλεια του φορτίου, αλλά όχι επ'άοριστον, καθότι μεγάλες ποσότητες της πυρίτιδας που περιλαμβάνονταν στο φορτίο αποτελούσαν κίνδυνο για την ασφάλεια του προσωπικού, λόγω της αλλοίωσης εκ του χρόνου και των δυσμενών καιρικών συνθηκών.

Ακολούθως ο εκπρόσωπος της ΔΥΠ Νίκος Γεωργιάδης ενημέρωσε και αυτός τους παρευρισκόμενους για το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων και υπογράμμισε ότι το κυριότερο πρόβλημα επικεντρώνεται στην πυρίτιδα που εμπεριέχει σταθεροποιητή. Συμπλήρωσε ότι η σύνθεση του σταθεροποιητή, σύμφωνα με τις εργαστηριακές προδιαγραφές, αλλοιώνεται με το χρόνο και με την επίδραση των μεταβαλλόμενων καιρικών συνθηκών. Συνεπώς, συνέχισε, εμπεριέχεται ο κίνδυνος να αλλοιωθεί το μείγμα της πυρίτιδας αντιδρώντας με ανάφλεξη ή ακόμα και με έκρηξη. Αναφέρθηκε και στην μέθοδο καταστροφής της πυρίτιδας λέγοντας ότι σε περίπτωση που θα ανετίθετο στην ΕΦ η καταστροφή, θα μπορούσε να γίνει με απλή καύση.

Στη συνέχεια της εν λόγω τοποθέτησης ο ΥΠΕΞ ρώτησε κατά πόσο θα μπορούσε να εξεταστεί από χημεία της Κύπρου ή του εξωτερικού εάν είχε αλλοιωθεί η πυρίτιδα. Είπε ακόμα ότι θα ήταν ωφέλιμο να γίνει εκτίμηση για την συνολική αξία του φορτίου.

Ο ΔΔΓ του ΠτΔ πρότεινε όπως διαχωριστεί το φορτίο σε υλικά που ήταν επικίνδυνα και στρατιωτικής φύσεως και σε υλικά που δεν ήταν στρατιωτικής χρήσης. Έτσι, εισηγήθηκε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία θα μπορούσε να απευθυνθεί δύο φορές στο Συμβούλιο Ασφαλείας για να απαλλαγεί από τα εν λόγω υλικά. Την πρώτη φορά θα μπορούσε η Κύπρος να ζητήσει την έγκριση του ΟΗΕ για να καταστρέψει τα επικίνδυνα υλικά και τη δεύτερη φορά θα προωθούσε αίτηση για εκποίηση των μη στρατιωτικών υλικών στο ελεύθερο εμπόριο. Επεσήμανε δε, ότι είχε πληροφορίες πως η Συρία και το Ιράν θα ικανοποιούνταν με την επιστροφή ενός συμβολικού χρηματικού ποσού.

Με αφορμή την παραπάνω τοποθέτηση ο ΥΠΕΞ εξέφρασε την πεποίθηση ότι πίσω από το αίτημα των δύο αυτών χωρών για επιστροφή ενός συμβολικού χρηματικού ποσού κρυβόταν πολιτική σκοπιμότητα, υπό την έννοια ότι σκοπό είχαν να αποδείξουν ότι η κατάσχεση του φορτίου ήταν παράνομη και να αμφισβητήσουν, κατά προέκταση, την εγκυρότητα της Επιτροπής Κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Η κα Σταυρινίδου της Νομικής Υπηρεσίας επεσήμανε ότι το κατασχεθέν φορτίο αποτελεί περιουσία της Κυπριακής Δημοκρατίας και, συνεπώς, τα έσοδα από πιθανή εκποίηση του φορτίου θα έπρεπε να εισρεύσουν στα ταμεία του δημοσίου και όχι να δοθούν σε οποιαδήποτε τρίτη χώρα. Ο Δ. Χατζηκωστής του Τμήματος Τελωνείων συμφώνησε.

Εν κατακλείδι, ο ΥΠΕΞ ζήτησε από το ΓΕΕΦ να αποστείλει δείγματα των διαφόρων πυρίτιδων του φορτίου σε χημεία της Κύπρου ή του εξωτερικού, προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο είχε αλλοιωθεί η σύνθεση τους. Περαιτέρω, ζήτησε να γίνει εκτίμηση της συνολικής αξίας του φορτίου καθώς και έρευνα στο εξωτερικό για πιθανούς αγοραστές των πυρίτιδων.

Στο Σημείωμα Σταυρινού καταγράφονται τα εξής:

«[Σημειώσεις από τα διαμειφθέντα κατά τη Σύσκεψη στο Υπουργείο Άμυνας για το θέμα στις 7.2.2011]

Σύμφωνα με τις σημειώσεις μου από την πιο πάνω σύσκεψη καταγράφονται τα εξής:

Ο Υπουργός Εξωτερικών παρουσίασε την πολιτική πτυχή του θέματος, ενώ ο Υπουργός Άμυνας και ο Διοικητής της Εθνικής Φρουράς παρουσίασαν την τεχνική (θέματα φύλαξης, κίνδυνοι έκρηξης, κίνδυνοι δολιοφθοράς, κ.ο.κ).

Σύμφωνα με όσα ανέφερε το ΥΠΑΜ, τα 65 από τα 98 εμπορευματοκιβώτια που φυλάσσονται στην Ναυτική Βάση στο Ζύγι περιέχουν πυρίτιδα διαφόρων ειδών. Λόγω των υψηλών θερμοκρασιών που παρουσιάζονται στην Κύπρο (όταν η θερμοκρασία είναι 40 με 41 βαθμοί, η θερμοκρασία μέσα στα containers ξεπερνά τους 100), δημιουργείται πολύ σοβαρός κίνδυνος έκρηξης. Επιπλέον, ο σταθεροποιητής της πυρίτιδας που πάντοτε υπάρχει, ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο έκρηξης, με την πάροδο του χρόνου αδρανοποιείται με αποτέλεσμα σήμερα, δύο χρόνια μετά, ήδη να έχει ουσιαστικά αλλοιωθεί, και οι κίνδυνοι εκρήξεων να είναι πιθανοί. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε στο μεγάλο αριθμό των εμπορευματοκιβωτίων, γεγονός που απαιτεί σημαντικό αριθμό φρουράς, πράγμα που αποστερεί, εκτός των άλλων, ανθρώπινο δυναμικό από άλλες προτεραιότητες.

Στο ερώτημα, κατά πόσον θα μπορούσαμε να προσφύγουμε ενώπιον της Επιτροπής Κυρώσεων προκειμένου να μας υποδειχθούν τρόποι απαλλαγής της Κύπρου από την φύλαξη ενός επικίνδυνου φορτίου, η απάντηση υπήρξε ότι λόγω της πολιτικής ευαισθησίας του θέματος, κάτι τέτοιο θα πρέπει να αποφευχθεί, διότι υπάρχουν κίνδυνοι περιπλοκών των διπλωματικών μας σχέσεων, είτε με τις ΗΠΑ και λοιπούς δυτικούς εταίρους, είτε με το Ιράν και τη Συρία.

Στο ερώτημα, κατά πόσον η πυρίτιδα αυτή θα μπορούσε να διοχετευθεί στο εμπόριο, δόθηκε η απάντηση ότι η πυρίτιδα αυτή είναι διαφόρων ειδών και ότι θα διερευνηθεί το θέμα το Υπουργείο Άμυνας, με την Ελλάδα και κατασκευαστές κυνηγετικών φυσιγγίων στην εγχώρια αγορά, προκειμένου να διακριβωθούν οι σχετικές δυνατότητες. Προκειμένου να συμβεί αυτό, το ΥΠΑΜ υπέδειξε την ανάγκη λήψης δείγματος της πυρίτιδας και διεξαγωγής ανάλυσης (μέσω Ελλάδος) ώστε να διαπιστωθεί η κατάσταση του σταθεροποιητή, καθώς και το αξιοποιήσιμο των διαφόρων ειδών πυρίτιδας. Ανάλογα με τα αποτελέσματα θα υποβαλλόταν ενδεχομένως αίτημα προς την Επιτροπή Κυρώσεων για διάθεση της πυρίτιδας.

Σε αναφορά για το αίτημα του Ιράν να επωλείτο το φορτίο του πλοίου και να καταβαλλόταν το αντίτιμο στη χώρα αυτή, ελέχθη ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει, καθότι αποτελεί έμμεση παραβίαση των Κυρώσεων για αποφυγή χρηματικών δόσοληψιών με το καθεστώς στην Τεχεράνη.

Στο ερώτημα για το ποιες άλλες εναλλακτικές υπάρχουν, αναφέρθηκε ότι οι Αμερικανοί και άλλοι Δυτικοί προσφέρθηκαν να παραλάβουν το φορτίο, καθώς επίσης υποβλήθηκε η εισήγηση για καταστροφή του φορτίου ή παράδοσή του στα Η.Ε. Οι εναλλακτικές αυτές κρίθηκαν, υπό τις περιστάσεις, ως μη ενδεδειγμένες.

Σύμφωνα με την άποψη της Νομικής Υπηρεσίας το φορτίο, από τη στιγμή που κατασχέθηκε, αποτελεί ιδιοκτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας και κατά συνέπεια η

διάθεσή του επαφίεται στη χώρα μας και δεν εξαρτάται από το τι διεκδικεί το Ιράν ή η Συρία.

Ολοκληρώνοντας τη Σύσκεψη, λήφθηκε η απόφαση όπως, το ΥΠΑΜ προβεί στη διερεύνηση των δυνατοτήτων εμπορικής διάθεσης της πυρίτιδας και επανέλθει».

Επιπρόσθετα, κατατέθηκε από κοινού το Σημείωμα που ετοίμασε η κα Σταυρινίδου προς το Γενικό Εισαγγελέα για την αλήθεια του περιεχομένου του, πλην όμως με την περαιτέρω δήλωση ότι: «όπως έχει αντιληφθεί τα γεγονότα η κα Σταυρινίδου». Μεταξύ άλλων, καταγράφεται ότι ο ΥΠΕΞ εξήγησε την πολιτική κατάσταση, είπε ότι θα ήταν θεμιτό να συνεχίσει το καθεστώς φύλαξης ως είχε και ζήτησε να ενημερωθεί για τις πρακτικές δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζονταν σε σχέση με την φύλαξη του φορτίου. Οι αρμόδιοι του ΓΕΕΦ ανέφεραν ότι ο κίνδυνος παρουσιαζόταν κυρίως από την πυρίτιδα που αποτελεί μεγάλο μέρος του φορτίου, ότι οι συνθήκες φύλαξης που επικρατούσαν, με τα εμπορευματοκιβώτια σε υπαίθριο χώρο σε συνδυασμό με τις θερμοκρασίες κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, δημιουργούσαν κίνδυνο επηρεασμού του σταθεροποιητή της πυρίτιδας με άγνωστες συνέπειες, χωρίς να αποκλείεται ο κίνδυνος έκρηξης.

B.20 Το ζήτημα αποστολής δειγμάτων στην Ελλάδα

Ο Διευθυντής της ΔΥΠ Λ. Λάμπρου (ΜΚ9) ενημερώθηκε για την απόφαση και έλαβε εντολή από τον Α/ΓΕΕΦ για υλοποίηση της απόφασης αυτής.

Την επομένη ήτοι στις 8.2.2011, έδωσε οδηγίες στον Α/νχη Νίκο Γεωργιάδη να αρχίσει τις διαδικασίες αποστολής δειγμάτων πυρίτιδας στην

Ελλάδα. Οι ενέργειες του Α/νχη Νίκου Γεωργιάδου και γενικά όλες οι ενέργειες σε σχέση με τις προσπάθειες να αποσταλούν δείγματα στην Ελλάδα και ειδικότερα στην ΕΒΟ – ΠΥΡΚΑΛ φαίνονται σε παραδεκτά γεγονότα έντεκα σελίδων ημερομηνίας 28.9.2012.

Λεπτομερής περιγραφή όλων των σχετικών γεγονότων περιλαμβάνεται και σε κατάθεση, ημερ. 15.7.2011, που έδωσε ο πυροτεχνουργός του ΓΕΕΦ ανθυπασπιστής Βάσος Αγαθοκλέους (ΜΚ70) το περιεχόμενο της οποίας έγινε κοινώς αποδεκτό μαζί με τα σχετικά έγγραφα περιλαμβανομένης της αλληλογραφίας με την ΕΒΟ-ΠΥΡΚΑΛ.

Η ουσία είναι πως, παρά το ότι λήφθηκαν δείγματα στις 22.3.2011, οι προσπάθειες δεν καρποφόρησαν, εφόσον η εν λόγω εταιρεία ζήτησε να μην γίνει αποστολή των δειγμάτων μέχρι την εξασφάλιση της απαραίτητης άδειας εισαγωγής. Για την έκδοση της άδειας ζήτησαν αρχικά να τους σταλεί αναλυτική περιγραφή των προς αποστολή ειδών, πράγμα που έγινε. Σε μεταγενέστερο στάδιο ζήτησαν προτιμολόγιο όπου θα αναγράφονταν τα προς αποστολή είδη, ενδεικτική τιμή μονάδας για τελωνειακούς λόγους και συνολική αξία. Το προτιμολόγιο εστάλη από το ΥΠΑΜ στις 7.6.2011.

Το ζήτημα δεν προχώρησε μέχρι την ημέρα της έκρηξης. Τα δείγματα τελικά υποβλήθηκαν σε αναλύσεις από το Κρατικό Χημείο της Κύπρου μετά την καταστροφή.

B.21 Η επιθυμία της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της Επιτροπής Κυρώσεων να επισκεφθεί την Κύπρο⁴²

Εν τω μεταξύ, η Ομάδα Εμπειρογνομόνων (Panel of Experts) που είχε συσταθεί από την αρμόδια επιτροπή Κυρώσεων κατά του Ιράν των Η.Ε. ζήτησε δια της συντονίστριας του κας Salome Zourabichvili, η οποία είχε διατελέσει Υπουργός Εξωτερικών της Γεωργίας, όπως επισκεφθούν την Κύπρο κατά το Μάρτιο του 2011. Σχετική είναι και πάλι η μαρτυρία του Χατζημιχαήλ, τότε Μόνιμου Αντιπροσώπου της Κυπριακής Δημοκρατίας στον Ο.Η.Ε.(ΜΚ71). Σκοπός της ομάδας είναι να ερευνά, να αξιολογεί και να αναλύει πληροφορίες που δίδουν τα διάφορα κράτη, αναφορικά με την εφαρμογή των μέτρων που ζητά το Σ.Α. να ληφθούν κατά του Ιράν. Η επιτροπή υποβάλλει δύο φορές το χρόνο έκθεση προς την Επιτροπή Κυρώσεων του Σ.Α., αναφορικά με τα ευρήματα της που αφορούν τον τρόπο εφαρμογής των σχετικών ψηφισμάτων του Σ.Α. από τα διάφορα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε.

Ειδικότερα στις 25.1.2011 η συντονίστρια της ομάδας εμπειρογνομόνων απέστειλε επιστολή προς τον Χατζημιχαήλ η οποία κατατέθηκε ως τεκμήριο 196 και στην οποία αναφέρονται μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

"As you are aware, the Panel's mandated tasks are, among other things to gather, examine and analyse information form States, relevant United Nations bodies and other interested parties regarding the implementation of the measures decided in resolutions 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) and 1929 (2010), their implementation reports and where applicable their reports about observed incidents.

⁴² Αντιστοιχεί με παρ. Γ.5

In this regard, the Panel would like to include in its work plan a trip to Cyprus during the month of March. The Panel would be very grateful to the Cypriot authorities to cooperate with the Panel in this endeavour, offer dates for the proposed trip and help in the organization of meetings with relevant agencies and officials in a charge of the implementation measures concerning the Security Council resolutions. In particular, the Panel would be interested to follow up with the investigation relating to the M/V Monchegorsk incident that was reported to the United Nations on 3 February 2009."

Η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Κύπρου στη Νέα Υόρκη (Μ.Α.Ν.Υ) ενημέρωσε αμέσως το Υπουργείο Εξωτερικών, περιλαμβανομένων των γραφείων του Υπουργού και του Γενικού Διευθυντή, καθώς και όλες τις αρμόδιες εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ζητώντας το συντονισμό τους ώστε να προταθούν οι ημερομηνίες για την επίσκεψη της επιτροπής (τεκ. 197).

Οι πρώτες οδηγίες που δόθηκαν στη Μ.Α.Ν.Υ γύρω στις 2-3 Φεβρουαρίου 2011 ήταν να καθυστερήσουν όσο γίνεται την επίσκεψη ώστε να προετοιμαστούν και συντονιστούν οι αρμόδιες υπηρεσίες. Σχετικά είναι τα τεκμήρια 198 και 199 σύμφωνα με τα οποία οι οδηγίες του Υπουργού ήταν να γίνει αποδεκτή η επίσκεψη αλλά να πραγματοποιηθεί όσο πιο αργά γίνεται (τέλος Μαρτίου – αρχές Απριλίου), για τον παραπάνω λόγο.

Στις 2.3.2011 η κα Ελένη Απέγητου της Μ.Α.Ν.Υ απέστειλε ηλεκτρονικό μήνυμα σε όλους τους εμπλεκόμενους λειτουργούς του ΥΠΕΞ με το οποίο τους διαβίβαζε ενημέρωση που της είχε κάνει η κα Ζουραβιχβίλι για τους σκοπούς της επίσκεψης της ομάδας στην Κύπρο, για άλλες επισκέψεις που έκαναν ή και που προγραμματίζαν να διενεργήσουν και ότι οι εκθέσεις που θα ετοιμάζονταν από την ομάδα εμπειρογνομόνων θα έπρεπε να

κατατεθούν στο Σ.Α. στις αρχές Μαΐου 2011 και ότι γι' αυτό το λόγο θα επιθυμούσαν να επισκεφθούν την Κύπρο μέχρι το τέλος της τρίτης εβδομάδας Απριλίου. Το μήνυμα της κας Απέγητου κατέληγε με εισήγηση ότι θα ήταν προτιμότερο η Κύπρος να συμπεριληφθεί στον πρώτο κύκλο εκθέσεων που θα τελείωνε τον Ιούνιο του 2011 (τεκ.200).

Στις 9.3.2011 η Μ.Α.Ν.Υ απέστειλε υπενθύμιση στο ΥΠΕΞ για ενέργεια στο αρμόδιο τμήμα Πολυμερών Σχέσεων και Διεθνών Οργανισμών και ενημέρωση του γραφείου Υπουργού και του γραφείου Γενικού Διευθυντή στην οποία επισυνάφθηκε όλη η σχετική προαναφερθείσα αλληλογραφία μαζί με παράκληση για ενημέρωση κατά πόσο η επίσκεψη είναι αποδεκτή εντός των προαναφερθέντων χρονικών πλαισίων (τεκ.201).

Στις 14.3.2011 απεστάλησαν στον Χατζημιχαήλ γραπτές οδηγίες από το γραφείο του Γενικού Διευθυντή όπως επαναβεβαιώσουν την αποδοχή της πρόθεσης της Ομάδας Εμπειρογνομόνων να επισκεφθούν την Κύπρο, πλην όμως με επιδίωξη όπως η επίσκεψη πραγματοποιηθεί στον επόμενο κύκλο επισκέψεων της επιτροπής και μέσα στα πλαίσια της επόμενης έκθεσης της ομάδας προς το ΣΑ, δηλαδή έκθεσης που αφορούσε τον κύκλο Ιούλιος – Δεκέμβριος 2011. Προβλήθηκε και πάλι ο λόγος η ανάγκη να δοθεί χρόνος προετοιμασίας και συντονισμού των υπηρεσιών της Κυπριακής Δημοκρατίας επί του θέματος (τεκ.202).

Στις 23.3.2011 η Μ.Α.Ν.Υ έστειλε μήνυμα προς τον Γενικό Διευθυντή ΥΠΕΞ ότι η συντονίστρια της ομάδας είχε ενημερωθεί πως δεν ήταν εφικτή η επίσκεψη σε εκείνο το reporting cycle της επιτροπής. Επιπρόσθετα επισυνάφθηκε στο μήνυμα, μήνυμα της εν λόγω συντονίστριας προς την κα Απέγητου ημερομηνίας 23.3.2011 με το οποίο πληροφορούσε ότι στις 9.5.2011 θα έληγε η προθεσμία κατάθεσης της έκθεσης του πρώτου

κύκλου η οποία θα παρουσιαζόταν στο ΣΑ τον Ιούνιο του 2011. Περιπλέον η συντονίστρια ανέφερε ότι εφόσον η επιθεώρηση του φορτίου θα ήταν πλέον αδύνατη, θα έπρεπε η Κύπρος να αποστείλει αντίγραφα της επιθεώρησης του φορτίου από τις Κυπριακές Αρχές, τον κατάλογο περιεχομένων του φορτίου και τυχόν άλλα έγγραφα (π.χ. Bill of lading) και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο θα βοηθούσε την επιτροπή να αντιληφθεί τις περιστάσεις, το από πού έφυγε το φορτίο, τον προορισμό του, κλπ. Επίσης, ζήτησε τυχόν εργαστηριακές αναλύσεις που είχαν γίνει καθώς και την πραγματική κατάσταση του φορτίου (actual state of the cargo) ή τυχόν νομικές διαδικασίες που υπήρχαν (τεκ.205).

Με βάση τα πιο πάνω η Μ.Α.Ν.Υ ενημέρωσε το Υπουργείο Εξωτερικών, ήτοι προς ενέργεια το αρμόδιο τμήμα και προς ενημέρωση τα γραφεία του Υπουργού και του Γενικού Διευθυντή, πως καλό θα ήταν αν η Κυπριακή Δημοκρατία παρέθετε τα ζητούμενα στοιχεία πριν από τις 9.5.2011, ειδικά σε αντίθετη περίπτωση, όχι μόνο η Κύπρος δεν θα είχε αποδεχθεί επίσκεψη της ομάδας πριν την παρουσίαση της σχετικής έκθεσης στο ΣΑ τον Ιούνιο του 2011, αλλά επιπρόσθετα δεν θα είχε παράσχει ούτε μια ολοκληρωμένη έκθεση και λεπτομερή ευρήματα γύρω από την εν λόγω υπόθεση. Καταγράφονται τα εξής χαρακτηριστικά στο μήνυμα τεκμήριο 203:

«Σε περίπτωση που η Κυπριακή Δημοκρατία δεν το πράξει, η Κύπρος δεν θα είναι μόνο η μόνη χώρα στην οποία καταγράφηκε περιστατικό παραβίασης των κυρώσεων που δεν θα είχε αποδεχθεί επίσκεψη της Ομάδας κατά την περίοδο πριν την παρουσίαση της σχετικής Έκθεσης στο ΣΑ Ο.Η.Ε. τον προσεχή Ιούνιο, αλλά θα είναι και η μόνη χώρα στην οποία καταγράφηκε σοβαρό περιστατικό παραβίασης κυρώσεων, η οποία δεν θα έχει παράσχει στην Επιτροπή ολοκληρωμένη έκθεση για το θέμα και λεπτομερή ευρήματα από την υπόθεση αυτή.

Θεωρούμε ότι η σημασία και σοβαρότητα του θέματος είναι αυτονόητη».

Πάρα ταύτα ουδεμία απάντηση δόθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών. Επειδή δε, παρήλθε και η προθεσμία της 9^{ης} Μαΐου η Μ.Α.Ν.Υ απέστειλε στις 3.6.2011 μήνυμα (τεκμήριο 206) προς τον ΓΔ ΥΠΕΞ στο οποίο αναφέρονται για το επίμαχο θέμα τα εξής:

«Επισημαίνεται τέλος η παράκληση του Panel of Experts της Επιτροπής αυτής να επισκεφθεί την Κύπρο μέσω επιστολής που σας διαβιβάστηκε στις 28 Ιανουαρίου 2011, η μεγάλη καθυστέρηση από πλευράς μας να ανταποκριθούμε στο αίτημα αυτό, η ξεκάθαρη θέση της Επιτροπής ότι επιθυμούσε να συμπεριλάβει την Κύπρο στο πρώτο reporting cycle, η τελική άρνηση μας να αποδεχθούμε εν λόγω επίσκεψη (παρόλη την ευελιξία της Επιτροπής για αλλαγή των ημερομηνιών) και τέλος, η αποτυχία να ανταποκριθούμε στην παράκληση της συντονίστριας της Επιτροπής για παροχή τουλάχιστο σχετικών στοιχείων που αφορούσαν την υπόθεση Monchegorsk. Όπως αναφέραμε σε προηγούμενο σχετικό μήνυμα μας, η σημασία της συνεργασίας, διαφάνειας, και ανταπόκρισης της ΚΔ στα αιτήματα επιτροπών που εφαρμόζουν κυρώσεις του ΣΑ ΟΗΕ είναι αυτονόητη.

Επισυνάπτεται σχετική προηγούμενη αλληλογραφία για εύκολη ενημέρωση σας».

Όπως περαιτέρω ανέφερε ο Χατζημιχαήλ πέραν των πιο πάνω, δεν είχε καμιά άλλη επικοινωνία είτε με τον Υπουργό είτε με τον ΓΔ ΥΠΕΞ.

Η κατηγορούσα αρχή κάλεσε και άλλους μάρτυρες του Υπουργείου Εξωτερικών με σκοπό να καταδειχθεί ότι οι παραπάνω χειρισμοί έγιναν με οδηγίες του Υπουργού Εξωτερικών.

B. 22 Το συμβάν στις 4 Ιουλίου 2011

Με όλα αυτά, παρήλθαν δύομιση χρόνια από τότε που είχαν τοποθετηθεί τα εμπορευματοκιβώτια στην ΝΒΕΦ και εισήλθαμε στο τρίτο καλοκαίρι.

Στις 4.7.2011 ο (ημερήσιος) σκοπός του φυλακίου 3 διαπίστωσε ότι ένα από τα εμπορευματοκιβώτια φούσκωσε. Σημειώνουμε ότι ουδείς εντός της ΝΒΕΦ είχε ακούσει έκρηξη το προηγούμενο βράδυ. Ο σκοπός ενημέρωσε τον αξιωματικό υπηρεσίας της ΝΒ Αρχικελευστή Κλεάνθη Κλεάνθους, ένα εκ των αποβιωσάντων στις 11.7.2011 και ο τελευταίος με τη σειρά του ενημέρωσε τον αξιωματικό υπηρεσίας της Μονάδας Υποβρυχίων Καταστροφών, Αρχικελευστή Χριστόδουλο Πυθαρίδη (ΜΚ19). Μετέβησαν στο χώρο και διαπίστωσαν ότι επρόκειτο για ένα εμπορευματοκιβώτιο που βρισκόταν στην τρίτη σειρά, στο άκρο δεξιά. Ήταν εμφανές, ανέφερε ο ΜΚ19 ότι είχε μετακινηθεί από την αρχική του θέση και οι πόρτες είχαν ανοίξει λόγω μεγάλης εσωτερικής πίεσης. Ενημέρωσαν αρμοδίως τους ανώτερους τους τόσο για το συμβάν όσο και για τον αριθμό του εμπορευματοκιβωτίου. Το ίδιο βράδυ ο τότε Διοικητής Ναυτικού, αποβιώσας στις 11.7.11, Πλοίαρχος Α. Ιωαννίδης, επισκέφθηκε το χώρο μαζί με το Γ. Γεωργιάδη ο οποίος για το ζήτημα αυτό ανέφερε ότι το βράδυ της 4.7.11 του τηλεφώνησε ο Α. Ιωαννίδης και τον ενημέρωσε για το φουσκωμένο εμπορευματοκιβώτιο. Ο Γεωργιάδης του ζήτησε τον αριθμό του εμπορευματοκιβωτίου και όταν τον έλαβε, διαπίστωσε από τον κατάλογο που τηρούσε πως το περιεχόμενο του ήταν πυρίτιδα και όχι αδρανή υλικά. Στη συνέχεια, μετέβησαν μαζί στο χώρο, αφού ο Γεωργιάδης ενημέρωσε τον Α/ΓΕΕΦ, τον Υ/ΓΕΕΦ και τον Ταξίαρχο Παπαχαραλάμπους. Ο Γεωργιάδης έλαβε οδηγίες την επομένη ημέρα το πρωί να μεταβεί στο γραφείο του Α/ΓΕΕΦ.

Σύμφωνα με την έκθεση της εξ Ελλάδος «συμβουλευτικής ομάδας εργασίας», στις 4.7.2011 η έκρηξη αποτράπηκε λόγω της διάνοιξης της θύρας του εμπορευματοκιβωτίου που είχε ως αποτέλεσμα την αποτόνωση των αερίων τα οποία είχαν δημιουργηθεί από την αλλοίωση της εκρηκτικής ύλης. Όπως ανέφερε ο Δρυμούσης στην κύρια εξέταση του, ήταν ζήτημα τύχης να ανοίξουν λίγο οι πόρτες και να αποτονωθούν και όχι να εκτονωθούν βιαίως τα αέρια, προσθέτοντας ότι εάν είχαμε βίαιη εκτόνωση θα είχαμε έκρηξη.

B. 23 Η σύσκεψη στο γραφείο του 2^{ου} κατηγορούμενου στις 5 Ιουλίου 2011⁴³

Την επομένη ο Γ. Γεωργιάδης μετέβη στο ΓΕΕΦ. Όμως ο Α/ΓΕΕΦ είχε ξένους και γι' αυτό πήγε στο διπλανό γραφείο, το γραφείο του Υ/ΓΕΕΦ στον οποίο, ανέφερε, στην παρουσία του Α/νχη Νίκου Γεωργιάδη (ΜΚ11) ότι αν έβλεπε εκείνα που ο ίδιος είχε δει κατά την προηγούμενη νύκτα, θα κήρυσσε κόκκινο συναγερμό και θα εκκένωνε τη βάση. Πάντα κατά τον ΜΚ7, ο Υ/ΓΕΕΦ τον ρώτησε κατά πόσο είχε ενημερώσει τον Α/ΓΕΕΦ και ακολούθως του μίλησε για ένα άλλο ζήτημα και σχεδόν αμέσως ο ΜΚ7 έφυγε για το γραφείο του Α/ΓΕΕΦ. Για αυτή την συνομιλία έκανε αναφορά και ο Νίκος Γεωργιάδης. Είπε ότι βρισκόταν στο γραφείο του Υ/ΓΕΕΦ για άλλο θέμα οπότε άκουσε τον Γεωργιάδη να λέει στον Υ/ΓΕΕΦ «*αν ήμουν στη θέση σου θα διέτασσα κόκκινο συναγερμό*». Δεν θυμόταν να απάντησε κάτι επ' αυτού ο Υ/ΓΕΕΦ.

⁴³ Αντιστοιχεί με παρ. Γ.6 και Δ.6

Στη συνέχεια ο ΜΚ7 ενημέρωσε τον Αρχηγό ο οποίος του ανέφερε ότι η ώρα 12:00 θα μετέβαιναν μαζί στον Υπουργό Άμυνας για να τον ενημερώσουν. Όντως ακολούθησε σύσκεψη στο γραφείο του ΥΠΑΜ στην οποία παρακάθησαν οι ακόλουθοι:

1. Κώστας Παπακώστας, Υπουργός Άμυνας
2. Αντιστράτηγος Κώστας Τσαλικίδης, Αρχηγός ΓΕΕΦ
3. Χρίστος Μαληκκίδης (ΜΚ84), Γενικός Διευθυντής Υπουργείου Άμυνας.
4. Ταξίαρχος Θεοφάνους Θεοφάνης(ΜΚ16), ΥΠΑΜ/ΚΥΠΣΕΑ
5. Συνταγματάρχης Γεωργιάδης Γεώργιος (ΜΚ7), ΙΙΙ ΤΑΞΥΠ
6. Πανίκος Στυλιανίδης (ΜΚ58), Τομέας Έργων Υπουργείου Άμυνας
7. Άνχης Γεωργίου Γεώργιος (ΜΚ12), Τμηματάρχης Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ
8. Λοχαγός Γεννάρης Ανδρέας (ΜΚ20), Τμήμα Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ.

Για τα όσα συζητήθηκαν στη σύσκεψη αυτή και για το τι ακριβώς αποφασίστηκε, θα αναφερθούμε κατωτέρω, εφόσον αυτά είναι ζητήματα που μπορούν να καθοριστούν μόνο μέσα από την αξιολόγηση της σχετικής μαρτυρίας. Τώρα, για τους σκοπούς παράθεσης του ιστορικού, θα περιοριστούμε στο να αναφέρουμε πως με το πέρας της σύσκεψης συγκροτήθηκε, με οδηγίες του 2^{ου} κατηγορούμενου, μια επιτροπή με σκοπό να επισκεφθεί τον χώρο και να επιθεωρήσει τα εμπορευματοκιβώτια. Στους συγκεκριμένους όρους και ειδικότερους σκοπούς της επιτροπής θα επανέλθουμε.

B.24 Η επιτόπια εξέταση στις 6 Ιουλίου 2011⁴⁴

Η επιτροπή που προέβη σε επιτόπια εξέταση στις 6.7.2011 αποτελείτο από τους ακόλουθους:

Σχης Γ. Γεωργιάδης, (ΜΚ7)

Σχης Λ. Λάμπρου Διευθυντής της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ, (ΜΚ9)

Αστυνομός Α΄ Χ. Χαραλάμπους, υποδιευθυντής Πυροσβεστικής, (Κατηγορούμενος 5)

Αν. Υπαστυνόμος Ανδρέας Λοιζίδης, διοικητής ΕΜΑΚ, (κατηγορούμενος 6)

Κυριάκος Ανατολίτης, των Τεχνικών Υπηρεσιών του ΥΠΑΜ, (ΜΚ77)

Ερωτόκριτος Αναστασιάδης, και Ανδρέας Χριστοδούλου, της Υπηρεσίας Μεταλλείων (ΜΚ97 και ΜΚ25 αντίστοιχα)

Θεμιστοκλής Κυριάκος, του Τμήματος Επιθεώρησης Ασφαλείας του Υπουργείου Εργασίας (ΜΚ15).

Παρόντες ήταν επίσης ο Ταξίαρχος Θεοφάνης Θεοφάνους, (ΜΚ16) και ο φωτογράφος της ΕΦ επιλοχίας Αναστάσιος Καζαντζίδης (ΜΚ54).

Η ομάδα εισήλθε στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων αφού από προηγουμένως είχε δημιουργηθεί δίοδος στο συρματοπλεγμα. Εκεί ο Γεωργιάδης τους ενημέρωσε για το ιστορικό του φορτίου και το περιεχόμενο του, όπως επίσης για το σκοπό της επιτόπιας εξέτασης.

Με την χρήση σκάλας ανέβηκαν στην οροφή των εμπορευματοκιβωτίων όλοι, πλην του Χαραλάμπους ο οποίος είχε πρόβλημα υγείας. Τα όσα

⁴⁴ Αντιστοιχεί με παρ. Γ.7 και Δ.7

είδαν απεικονίζονται σε φωτογραφίες τις οποίες έλαβε ο Καζαντζίδης. Πρόκειται για τα τεκμήρια 1 - 5 (118 φωτογραφίες).

Στις φωτογραφίες απεικονίζεται το σύνολο των εμπορευματοκιβωτίων να είναι τοποθετημένα σε τσιμεντένια βάση σε τρεις στοιβάδες, η μια πάνω στην άλλη. Είναι περιφραγμένα με συρματόπλεγμα και στην περίμετρο τους είναι τοποθετημένες μεγάλες μεταλλικές ράβδοι. Απεικονίζεται επίσης στην πάνω στοιβάδα, ένα γωνιακό εμπορευματοκιβώτιο να είναι διογκωμένο και κατά τι απομακρυσμένο από τα άλλα, τα οποία εφάπτονται όλα μεταξύ τους. Οι πόρτες του φαίνονται μισάνοικτες με αποτέλεσμα να έχει φωτογραφηθεί και το περιεχόμενο του. Φαίνονται επίσης σημεία που έχουν περιγραφεί από μάρτυρες ως σημεία καύσης πυρίτιδας.

Ακολούθησε σύσκεψη της ομάδας σε γραφείο που τους διέθεσε ο Α. Ιωαννίδης. Συζητήθηκαν διάφορες λύσεις και κατέληξαν, όπως ισχυρίστηκε ο Γεωργιάδης, σε ομόφωνες εισηγήσεις. Ακολούθως ενημέρωσε τον Α/ΓΕΕΦ και τον Υ/ΓΕΕΦ και ο πρώτος του είπε να τον περιμένει γιατί επρόκειτο και ο ίδιος να επισκεφθεί τη Βάση.

Στη συνέχεια ο Γεωργιάδης ετοίμασε σχετικό υπόμνημα με τίτλο «ΕΚΘΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΤΑΣΧΕΘΕΝΤΟΣ ΦΟΡΤΙΟΥ Μ/Ν ΜΟΝΤΣΕΓΟΡΣΚ» (τεκ. 66.1, τεκ. 58.Β.2, τεκ. 42.19).

Η προαναφερθείσα «έκθεση ασφαλείας» έχει ως ακολούθως:

«ΕΚΘΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΤΑΣΧΕΘΕΝΤΟΣ ΦΟΡΤΙΟΥ Μ/Ν ΜΟΝΤΣΕΓΟΡΣΚ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

1. Το φορτίο του M/V MONCHEGORSK που αποτελείτο από 98 εμπορευματοκιβώτια (κοντέϊνερ) και 400 τόνους χύμα υλικό, κατασχέθηκε την 13 Φεβ 2009 και μεταφέρθηκε στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης (NBEΦ) στο Μαρί.
2. Από τα 98 εμπορευματοκιβώτια τα 81 είναι γεμάτα με διάφορους τύπους πυρίτιδες και τα υπόλοιπα 17 με αδρανές φορτίο (κάλυκες, μπρούντζινες πλάκες, εργαλεία κ.λ.π.).
3. 12 ξύλινα κιβώτια με πυροσωλήνες που βρίσκονταν εντός εμπορευματοκιβωτίων μεταφέρθηκαν στην 661 ΑΒΠ για περισσότερη ασφάλεια.
4. Όλα τα εμπορευματοκιβώτια είναι σφραγισμένα από το Τελωνείο της Δημοκρατίας ως η Αρμόδια Αρχή που προέβη στην κατάσχεση.
5. Την 22 Μαρ 2011 υλοποιήθηκε η λήψη δειγμάτων πυρίτιδων από 6 εμπορευματοκιβώτια με σκοπό την αποστολή τους στην Ελλάδα για ποιοτικό έλεγχο. Η αποστολή δεν έχει γίνει λόγω των διαδικασιών που αφορούν την άδεια εισαγωγής στην Ελλάδα. Τα δείγματα βρίσκονται στην 661 ΒΠ.
6. Το βράδυ της Δευτέρας 04 Ιουλίου 2011 ο ΑΥΔΜ της ΝΒΕΦ διαπίστωσε ότι το εμπορευματοκιβώτιο με αριθμό CLHU 325565-0 είναι παραμορφωμένο σε μεγάλο βαθμό και οι πόρτες του φαίνονται στραβωμένες και μισάνοικτες.
7. Σύμφωνα με τις καταστάσεις απογραφής του φορτίου στο συγκριμένο εμπορευματοκιβώτιο υπάρχουν 132 ξυλοκιβώτια, εντός των οποίων υπάρχει 1 μεταλλική κονσέρβα πλήρης με Μονοδιάτρητη Πυρίτιδα τύπου 15/1-365 SBP, για χρήση σε Προωθητικό βλήματος 125 χιλ APFSDS. Το συνολικό βάρος του

εμπορευματοκιβωτίου ανέρχεται σε 10.544 Kgr (8.344 Kgr το φορτίο και 2.200 Kgr το εμπορευματοκιβώτιο).

8. Το ίδιο βράδυ (4-7-2011) έγινε επιβεβαίωση της παραμόρφωσης από τον Σχη (ΥΠ) Γεωργιάδη Γεώργιο και τον Δκτῆ ΔΝ/ΓΕΕΦ Πλοίαρχο Ιωαννίδη Αντρέα και ενημερώθηκε σχετικά η Ιεραρχία του ΓΕΕΦ.

9. Την 05 Ιουλίου σε σύσκεψη υπό τον Κο ΥΠΑΜ δόθηκαν οδηγίες για συγκρότηση ομάδας εμπειρογνομόνων και την υποβολή έκθεσης η οποία να καλύπτει το σύνολο των θεμάτων ασφαλείας του συγκεκριμένου φορτίου.

10. Κατόπιν ενεργειών του Γ.Δ./ΥΠΑΜ συγκροτήθηκε η παρακάτω ομάδα η οποία συνήλθε την 06 0900 Ιουλ στη ΝΒΕΦ

α. Ταξχο Θεοφάνους Θεοφάνη του ΥΠΑΜ/ΥΠΣΕΑ

β. Σχη (ΥΠ) Γεωργιάδη Γεώργιο της ΙΙΙ ΤΑΞΥΠ

γ. Σχη (ΥΠ) Λάμπρο Λάμπρου του ΓΕΕΦ/ΔΥΠ

δ. Αστυνόμο Α' Χαραλάμπους Πάμπο και

ε. Ανώτερο Υπαστυνόμο Λοιζίδη Αντρέα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας.

στ. Τεχνικό Ανατολίτη Κυριάκο του ΥΠΑΜ/Τ.Υ

ζ. Αναστασιάδη Ερωτόκριτο και

η. Χριστοδούλου Αντρέα της Υπηρεσίας Μεταλλείων (Εκρηκτικές Ύλες) του Υπουργείου Γεωργίας.

θ. Κυριάκου Θεμιστοκλή του Τμήματος Επιθεώρησης Ασφαλείας του Υπουργείου Εργασίας.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

11. Η ομάδα διαπίστωσε ότι:

α. Εντός του εμπορευματοκιβωτίου υπήρξε αυτανάφλεξη υλικών, δημιουργήθηκε έκρηξη και τα αέρια εκτονώθηκαν τόσο από το εμπρόσθιο μέρος με την βίαιη παραβίαση των θυρών όσο και στο πίσω μέρος με διάρρηξη της λαμαρίνας.

β. Δεν καταστράφηκε από την φωτιά και την έκρηξη το σύνολο του φορτίου.

γ. Οι θερμοκρασίες που αναπτύσσονται εντός των εμπορευματοκιβωτίων είναι ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΕΣ για φύλαξη πυρίτιδων.

δ. Οι ζημιές που υπήρξαν ήταν οι μικρότερες που μπορούσαν να δημιουργηθούν και αυτό περισσότερο βασίστηκε σε θέμα τύχης.

ε. Οι αποθηκευμένες πυρίτιδες αναμφίβολα έχουν αλλοιωθεί και αποσταθεροποιηθεί.

στ. Η έκρηξη ήταν αρκετά ισχυρή διότι το εμπορευματοκιβώτιο βάρους 10.5 τόνων μετακινήθηκε περίπου 30 cm από την αρχική του θέση σε 2 κατευθύνσεις.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

12. Η ομάδα ομόφωνα εισηγείται την λήψη των παρακάτω μέτρων:

α. Άμεση τοποθέτηση συστήματος συνεχούς κατάβρεξης με θαλασσινό νερό της στοιβάδας με τα εμπορευματοκιβώτια (υπάρχει υποδομή) με σκοπό τη μείωση της θερμοκρασίας εντός αυτών.

β. Άμεση μετακίνηση του εκραγέντος εμπορευματοκιβωτίου με σκοπό τον περαιτέρω έλεγχο αυτού.

γ. Λήψη πολιτικής απόφασης για έναρξη καταστροφής, με μέριμνα της ΕΦ, των πυρίτιδων σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία από τον ΟΑΣΕ (OSCE).

δ. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η λήψη άμεσης απόφασης για έναρξη καταστροφής τα εμπορευματοκιβώτια που περιέχουν πυρίτιδες (σύνολο 81) να εκκενωθούν και οι πυρίτιδες να στοιβαχθούν σε υπόστεγα ή αποθήκες για να μην υπάρχουν υψηλές θερμοκρασίες.

ε. Όλες οι εργασίες που αφορούν την τοποθέτηση των συστημάτων κατάβρεξης και τη μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου πρέπει να γίνονται τις πρώτες πρωινές ώρες (0530- 0700) για προστασία του προσωπικού.

στ. Η περιοχή πέριξ της στοιβάδας πρέπει να καθαρισθεί από τα χόρτα για αποφυγή κινδύνου πυρκαγιάς.

ΔΙΑΦΟΡΑ

13. Η καταστροφή των πυρίτιδων είναι δυνατό να υλοποιηθεί εντός της ΝΒΕΦ και θα διαρκέσει 5-6 μήνες συνεχούς καθημερινής εργασίας.

14. Θα απαιτηθεί η κατασκευή 3 ή 4 διαδρόμων (αυλακιών) με τσιμέντο συνολικού μήκους περίπου 400 μέτρων για προστασία του υπεδάφους και προσωπικό – μέσα όπως παρακάτω:

A. 1 πυροτεχνουργό

B. 4 Μον. Υπζούς ή ΕΠΥ

Γ. 12 οπλίτες

Δ. 2 ΩΚΥ (της 661 ΑΒΠ)

Ε. 1 περονοφόρο

Στ. 1 όχημα ΓΧ 5 τόνων

Ζ. 2 οχήματα διπλοκάμπινα ή μονοκάμπινα

Η. 1 πυροσβεστικό όχημα

15. Συνημμένες της μελέτης, υποβάλλονται και 17 φωτογραφίες στις οποίες φαίνεται:

α. Το μέγεθος της παραμόρφωσης του εμπορευματοκιβωτίου εντός του οποίου έγινε η έκρηξη.

β. Τα σημεία εκτόνωσης των αερίων.

γ. Η καμένη πυρίτιδα που εκτινάχθηκε εκτός του εμπορευματοκιβωτίου και τεμάχιο του ξύλινου κιβωτίου.

δ. Η στοιβάδα των εμπορευματοκιβωτίων από διάφορες κατευθύνσεις.

ε. Μέρος του χύμα φορτίου που κατασχέθηκε.

στ. Η μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου μετά την έκρηξη».

Η έκθεση αυτή εστάλη στο γραφείο του Α/ΓΕΕΦ και παραδόθηκε επίσης στον Υ/ΓΕΕΦ. Άλλωστε ο Α/ΓΕΕΦ όντως είχε μεταβεί την ίδια ημέρα επιτόπου και επιθεώρησε τα εμπορευματοκιβώτια. Περιπλέον, έτυχε ενημέρωσης από τον Γεωργιάδη και τον Λάμπρου στο γραφείο του Ιωαννίδη και του επιδείχθηκαν και οι φωτογραφίες. Ο Α/ΓΕΕΦ όμως δεν διαβίβασε ποτέ πριν από την έκρηξη την έκθεση στον κατηγορούμενο 2, ο οποίος όμως ενημερώθηκε την ίδια ημέρα από τον Θεοφάνους. Θα παραθέσουμε αργότερα περαιτέρω μαρτυρία για την επιτόπια εξέταση, για την τύχη της έκθεσης και για την ενημέρωση του 2^{ου} κατηγορούμενου.

Εκείνο που έχει τώρα σημασία να αναφέρουμε, για τη συνέχιση του ιστορικού, είναι ότι δεν ελήφθη κανένα μέτρο μέχρι την 11^η Ιουλίου 2011.

B.25 Η 11^η Ιουλίου 2011

B.25.1 Η εκδήλωση της πυρκαγιάς

Το βράδυ της 10.7.11 προς 11.7.11, όπως περιγράφηκε από πολλούς μάρτυρες, υπήρχε πολλή υγρασία και η ορατότητα ήταν περιορισμένη. Χαρακτηριστική ήταν η αναφορά του αξιωματικού φυλακής της Διοίκησης Ναυτικού Υποπλοίαρχου Θεόδωρου Γκρούση (ΜΚ99) ότι η ορατότητα ήταν μηδενική.

Περί την 01.20, ο ανθυποπλοίαρχος Αθηνόδωρος Στυλιανίδης (ΜΚ33) που εκτελούσε καθήκοντα επόπτη στο παράκτιο περιπολικό Σαλαμίσ και επόπτη στρατοπέδου, επισκέφθηκε το φυλάκιο – σκοπιά 3 στα πλαίσια εφόδου. Έλεγε από ψηλά το χώρο των εμπορευματοκιβωτίων χωρίς να αντιληφθεί οτιδήποτε.

Περί την 02.40, ο κελευστής Τρύφωνος Γεώργιος (ΜΚ59), που εκτελούσε καθήκοντα αξιωματικού φυλακής σε πολεμικό πλοίο, επισκέφθηκε και αυτός στα πλαίσια των καθηκόντων του το φυλάκιο 3. Τη στιγμή εκείνη υπήρχε αρκετή ομίχλη και δεν μπορούσε να δει τα εμπορευματοκιβώτια που ήταν σε απόσταση 100 με 150 μέτρα. Όμως δεν μύριζε οτιδήποτε που να φανερώνει ότι κάτι καιγόταν. Είναι φανερό ότι κατ' εκείνο το χρόνο δεν είχε ακόμα εκδηλωθεί η πυρκαγιά.

Περί τις 03.45 ο Χρύσανθος Αντωνίου (ΜΚ50) που υπηρετούσε ως υπεύθυνος βάρδιας στην ηλεκτροπαραγωγό σταθμό Βασιλικού, ενώ βρισκόταν στο γραφείο του, άκουσε μια έκρηξη έξω από το παράθυρο χωρίς να μπορέσει να προσδιορίσει από πού προερχόταν, ούτε περί τίνος

επρόκειτο. Ακολούθως, μετά από πάροδο πέντε λεπτών περίπου, άκουσε δεύτερη έκρηξη και ένας συνάδελφος του τον ενημέρωσε από τον ασύρματο ότι η έκρηξη ήταν από την πλευρά του στρατοπέδου, δυτικά του σταθμού και ότι ταυτόχρονα είδε και λάμψη.

Περί την 03.55 ο προαναφερθείς Γ. Τρύφωνος (ΜΚ59), ενώ περιπατούσε στην προβλήτα του πλοίου όπου υπηρετούσε, αντελήφθη ένα πορτοκαλί φως, που το περιέγραψε ως αναλαμπή, από την κατεύθυνση του Βασιλικού όπου ήταν τα εμπορευματοκιβώτια. Αμέσως μετέβη ακριβώς δίπλα από το φυλάκιο 3 και είδε ότι από την κατεύθυνση των εμπορευματοκιβωτίων υπήρχαν δύο εστίες φωτιάς, ήτοι φωτιά σε ένα container στο άνω μέρος της στοιβάδας και φωτιά σε χόρτα προς την κατεύθυνση του Βασιλικού. Δεν μπορούσε να προσδιορίσει επακριβώς για ποιο container επρόκειτο. Είχε εξ ακοής πληροφόρηση αργότερα από τον Κλεάνθη Κλεάνθους ότι ήταν το container «που πρήστηκε την περασμένη εβδομάδα».

Άμεση και, περιπλέον, αδιαμφισβήτητη ήταν για το ζήτημα αυτό η μαρτυρία του επικελευστή Μάριου Σωκράτους που υπηρετούσε στη Μονάδα Υποβρυχίων Καταστροφών (ΜΚ61). Αυτός είχε δει, στις 5.7.2011 το container που είχε διογκωθεί. Στις 11.7.2011 μετέβη και αυτός στη σκοπιά 3 και παρατήρησε ότι καιγόταν εκείνο το container. Ήταν εκεί, είπε, και ένας πυροσβέστης. Οι πυροσβέστες, όπως θα αναφέρουμε κατωτέρω, κατέφθασαν η ώρα 04.42. Άρα και κατ' εκείνη την ώρα, η φωτιά περιοριζόταν στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο.

Ο Θ. Γκρούτσας, επίσης, που μετέβη στο χώρο στο αρχικό στάδιο, περί τις 4 π.μ. ανέφερε ότι στο πάνω μέρος της στοιβάδας και μόνο πάνω από ένα συγκεκριμένο σημείο εκτινάσσονταν σπίθες.

Στη σκοπιά 3, στο αρχικό στάδιο είχαν μεταβεί και ο επικελευστής Δημήτρης Δούλας (ΜΚ2), που εκτελούσε χρέη αξιωματικού υπηρεσίας στο πολεμικό πλοίο Κερύνεια, μαζί με τον ειδικό αστυφύλακα Χριστόδουλο Αντωνίου που υπηρετούσε στην ΑΗΚ. Εκεί ο Δούλας με το κινητό του τηλέφωνο κατέγραψε τη σκηνή σε βίντεο (τεκμήριο 47). Ο Δούλας περιέγραψε και βέβαια είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε στο τεκμήριο 47, ότι επρόκειτο για μια εστία φωτιάς πάνω στα εμπορευματοκιβώτια που «φούντωνε» κατά διαστήματα. Φωτιά υπήρχε και σε χόρτα. Επρόκειτο για ανεξάρτητες, εξελισσόμενες εστίες πυρκαγιάς, με κίνδυνο για τις διπλανές εγκαταστάσεις της ΑΗΚ και τις εγκαταστάσεις της Βάσης όπως ανέφερε αργότερα κι ο επιπυραγός Χ. Καλογερόπουλος.

Την εικόνα ότι καιγόταν το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο είχε δώσει και ο Κλεάνθους ενημερώνοντας τηλεφωνικά τους ανωτέρους του, ήτοι τον διοικητή της ΝΒΕΦ αντιπλοίαρχο Λάμπρου και τον διοικητή Ναυτικού πλοίαρχο Ιωαννίδη. Οι συνομιλίες αυτές, έχουν καταγραφεί στο τεκμήριο 47. Το απομαγνητοφωνημένο κείμενο των συνομιλιών έγινε κοινώς αποδεκτό (τεκμήριο 47Α). Πρόκειται βέβαια για εξ ακοής μαρτυρία σε ότι αφορά την ακρίβεια του περιεχομένου των συνομιλιών, αλλά από το σύνολο της σχετικής μαρτυρίας, που αποτέλεσε και κοινό τόπο, προκύπτει με ασφάλεια ότι επρόκειτο για ακριβή αναφορά των γεγονότων και μάλιστα με τον πιο άμεσο τρόπο.

Οι συνομιλίες είναι χαρακτηριστικές τόσο για την κατάσταση της φωτιάς στο αρχικό εκείνο στάδιο, όσο και για την αγωνία, λόγω της κρίσιμης κατάστασης. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η ενημέρωση του Κλεάνθους προς τον Διοικητή του:

«Κύριε διοικητά, Κλεάνθους. Το λοιπόν. Πήρε φωτιά το κοντέινερ το, τζείνον που 'ταν πρησμένο, ε καίγεται και κατά διαστήματα πρέπει να παίρνουν έτσι, πρέπει να αναφλέγονται κάσιες που έσει μέσα τζιαι βκάλει δυνατή τζιαι έντονη φωτιά, κάθεται πάλαι, καβκει ας πούμε το, ήντα που έσει μέσα και ζανά που την αρκή. Αλλά τώρα εν πήραν τα άλλα. Το επικίν..., επήραν τα χόρτα γυρόν. Αλλά το επικίνδυνο είναι να μην πάρουν και άλλα που τούτα και άλλα κοντέινερ. Ειδοποιήσαμε την πυροσβεστική(μικρή διακοπή) να ήδη έχουν τους μακριά το προσωπικό. Απλώς είμαι πάνω στην τρία τζιαι βλέπω συνέχεια την κατάσταση ήνταλως επικρατεί.»

B.25.2 Η εξέλιξη της πυρκαγιάς

Η μαρτυρία για τους μεταγενέστερους χρόνους καταδεικνύει σταδιακή κορύφωση της πυρκαγιάς. Οι μάρτυρες αναφέρονταν πλέον σε μεγάλη ή και τεράστια φωτιά που δεν μπορούσε να προσεγγιστεί (λ.χ. MK22, MK28, MK55).

Για την εξέλιξη της κατάστασης σε χρόνο μισής ώρας περίπου πριν από την έκρηξη, όπως προκύπτει από το σύνολο της σχετικής μαρτυρίας, είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε πέντε βίντεο (τεκ.188) που έλαβε με το φορητό του τηλέφωνο ο αστ. 1298 Μάριος Λουκά (MK32) ο οποίος εκτελούσε καθήκοντα τροχαίας στον αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας – Λεμεσού. Οι εικόνες που κατέγραψε ο Μάριος Λουκά είναι εικόνες πύρινης κόλασης. Όταν φάνηκε το πυροσβεστικό ν'ανηφορίζει, ως κατωτέρω θα αναφερθούμε, ο μάρτυρας αναφώνησε, όπως καταγράφηκε στο βίντεο, *«μα εν πελλοί τούτοι; Πού πάν;»*.

Εικόνα για την εξέλιξη της πυρκαγιάς και την κορύφωση της, λίγο πριν, όπως προκύπτει από τη μαρτυρία, από την έκρηξη παρακολουθήσαμε και από βίντεο που έλαβε με το φορητό του τηλέφωνο ένα από τα θύματα, ο πυροσβέστης Γιώργος Γιακουμή (τεκ. 114).

Σε σύγκριση μεταξύ των δύο εικόνων (βίντεο Δούλα – βίντεο Γιακουμή) προέβη και ο Καλογερόπουλος. Τα όσα ανέφερε συνάδουν και με τη δική μας αντίληψη. Είπε τα ακόλουθα:

«Σε σύγκριση με το προηγούμενο βίντεο και την εικόνα που είδατε της καύσης βλέπουμε ότι έχει μεγαλώσει η φλόγα είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη από την προηγούμενη. Άρα είναι πιο επικίνδυνη. Καμία σχέση δηλαδή αυτό που βλέπουμε με το προηγούμενο βίντεο, μια ώρα πριν από την έκρηξη. Άρα δηλαδή ο κίνδυνος εδώ πέρα είναι πολύ μεγαλύτερος για να γίνει οτιδήποτε ... (συνεχίζεται η προβολή του βίντεο) ... βλέπουμε όλη η επιφάνεια καίγεται των container και οι εκρήξεις συνεχίζονται. Η φλόγα μεγαλώνει όπως και η επικινδυνότητα... (συνεχίζεται η προβολή του βίντεο)... Ενδεικτική εικόνα ότι καίγονται όλα τα container. Καμία σχέση με την αρχική, το αρχικό βίντεο που καιγόταν ένα τμήμα τους».

Σημειώνουμε επίσης, χάριν πληρότητας, πως η μόνη μαρτυρία περί μείωσης της φωτιάς και μάλιστα περί η ώρα 05.30 προήλθε από τον Τρύφωνος. Όπως όμως φάνηκε, δεν αναφερόταν σε άμεση γνώση, εφόσον ήταν πλέον μακριά, αλλά στην εντύπωση του από διάφορα στοιχεία, η οποία ήταν πασιφανώς εσφαλμένη.

B.25.3 Η άφιξη των πυροσβεστών

Εν τω μεταξύ, όπως ανέφερε ο Τρύφωνος, αυτός τηλεφώνησε στον αριθμό 112 αναφέροντας τους «*επιάσαν φωτιά τα container στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης, στείλτε πυροσβεστική*». Ο αστυνομικός Ζήνωνας Ζήνωνος (ΜΚ18) που ήταν καθήκον στον αστυνομικό σταθμό Ζυγίου ανέφερε ότι στις 04.25 δέχθηκε τηλεφώνημα από τον επόπτη ασφαλείας της Ναυτικής Βάσης ότι υπάρχει φωτιά σε εμπορευματοκιβώτια εντός της Βάσης τα οποία πολύ πιθανόν να περιείχαν πυρίτιδα. Ο ΜΚ18 ειδοποίησε αμέσως το συνάδελφο του 2980 Νεκτάριο Χριστοφόρου (ΜΚ22) που βρισκόταν σε περιπολία και την ΕΜΑΚ Κοφίνου.

Καθήκοντα τηλεφωνητή στην ΕΜΑΚ εκτελούσε ο πυροσβέστης 1444 Γερόλεμος Γερολέμου (ΜΚ26). Καθόταν μόνος του στο τηλεφωνείο όταν η ώρα 04.27 δέχθηκε τηλεφώνημα από τον αστυνομικό σταθμό Ζυγίου κατά το οποίο ο αστυνομικός του είπε κατά λέξη «*υπάρχει πυρκαγιά σε container στην Ναυτική Βάση στο Μαρί, συμβαίνουν εκρήξεις*». Ο Γερολέμος ζήτησε από τον αστυνομικό περισσότερες λεπτομέρειες, αλλά δεν γνώριζε. Το μόνο που του είπε ήταν «*τζιαι μένα τούτα μου είπαν που την Ναυτική Βάση*». Αμέσως ήχησε τα κουδούνια συναγερμού και ενημέρωσε τον λοχία Παπαδόπουλο, ο οποίος ήταν υπεύθυνος της ομάδας που βρισκόταν σε υπηρεσία («πράσινη αλλαγή»).

Ένα λεπτό αργότερα έφυγαν δύο πυροσβεστικά οχήματα για να ανταποκριθούν στο επεισόδιο. Το ένα με αριθμούς εγγραφής ΚΑΧ715, που περιγράφηκε ως «δεκάτονο» με προσωπικό τον Γ. Γιακουμή και τον Παν. Θεοφίλου, (που παρακάτω θα το προσδιορίζουμε ως «το δεκάτονο»). Το άλλο, ήταν το ΗΖΝ623 που είχε οδηγό τον Τταντή συνοδηγό τον

Παπαδόπουλο και επιβάτες τον Κρόκο και τον Αδάμου, (που παρακάτω θα το προσδιορίζουμε ως «το πυροσβεστικό Τταντή»). Τα δύο οχήματα κατέφθασαν στην πύλη της ΝΒΕΦ η ώρα 04.42.

Ο Τρύφωνος ανέφερε ότι τα πυροσβεστικά σταμάτησαν στην πύλη και ότι το πρώτο ζήτημα που ρώτησε ο πυροσβέστης που κατέβηκε, που όπως προκύπτει ήταν ο Λοχ. Παπαδόπουλος ήταν για το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων. Στο ζήτημα αυτό αναφέρθηκαν διάφοροι (Τρύφωνος, Κλεάνθους, Δούλας, Στυλιανίδης, Πισσούριος) λέγοντας ο καθένας τι είχε πει στους πυροσβέστες.

B.25.4 Η γνώση των πυροσβεστών

Εκείνο που έχει σημασία σε σχέση με τη γνώση των πυροσβεστών είναι το εξής:

(α) Δεν αμφισβητήθηκε από οποιαδήποτε πλευρά το γεγονός πως ο λοχίας Παπαδόπουλος και οι λοιποί πυροσβέστες δεν είχαν γνώση για το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων όταν έφθασαν στο στρατόπεδο. Δεν διαφεύγει της προσοχής μας η αναφορά του ΜΚ18, ο οποίος υπενθυμίζουμε είναι ο αστυνομικός που τηλεφώνησε στην ΕΜΑΚ, ότι ο επόπτης της Βάσης, στο πρώτο τηλεφώνημα, τού είχε κάνει αναφορά για πυρίτιδα. Από τη μαρτυρία όμως του Γερολέμου και την υπόλοιπη σχετική μαρτυρία όπως ανωτέρω την παραθέσαμε, είναι σαφές ότι σε εκείνο το πρώτο στάδιο η ΕΜΑΚ δεν είχε πληροφόρηση για πυρίτιδα.

Παραπέμπουμε επίσης στη μη αμφισβητηθείσα μαρτυρία του αρχιπυροσβέστη 2403 Ανδρέα Χατζηπαντέλα (ΜΚ29) που έμεινε στο

τηλεφωνείο μαζί με τον Γερολέμου, ότι μετά που ανεχώρησαν τα δύο οχήματα ενημέρωσε τον υπαστυνόμο της ΕΜΑΚ Καράκωστα (αξιωματικό υπηρεσίας κατόικον) ότι στη ΝΒΕΦ καίγονταν container και γίνονταν εκρήξεις. Ο Καράκωστας του ζήτησε περαιτέρω ενημέρωση μετά που θα έφθαναν τα οχήματα στο μέρος και θα είχαν περισσότερες πληροφορίες. Ο Χατζηπαντέλας επικοινωνήσε ξανά με τον αστυνομικό σταθμό Ζυγίου για περισσότερες πληροφορίες και είναι τότε πλέον που του ελέγχθη ότι καίγονταν container με πυρίτιδα.

(β) Είναι όμως, εξίσου σαφές ότι μετά που έφθασαν στο στρατόπεδο και πριν ενεργήσουν, ο Λοχίας Παπαδόπουλος, τουλάχιστον, γνώριζε ότι υπήρχε πυρκαγιά σε container με πυρίτιδα και ότι γίνονταν εκρήξεις.

Όταν στις 04.42, τα δύο οχήματα της μονάδας έφτασαν στη Ναυτική Βάση ο Χατζηπαντέλας συνομίλησε με τον Παπαδόπουλο τον οποίο άκουσε να μιλά με κάποιον και να τον ρωτά δύο ή τρεις φορές για να του επιβεβαιώσει ότι ήταν πυρίτιδα που καιγόταν. Συγκεκριμένα τον ρωτούσε «*εν πυρίτιδα που καίγεται, εν πυρίτιδα που καίγεται έννεν;*». Στη συνέχεια ο Παπαδόπουλος ανέφερε στον Χατζηπαντέλα ότι καίγεται πυρίτιδα.

Στις 04.58-04.59 (πάντα όπως προκύπτει από μη αμφισβητηθείσα μαρτυρία), ο Γερολέμου προκειμένου να είναι βέβαιος για το μήνυμα που θα έστελνε στο Αρχηγείο της Πυροσβεστικής, επικοινωνήσε τηλεφωνικώς με τον Παπαδόπουλο ο οποίος του είπε επί λέξει: «*Γράψε να σου πω. Καίγονται containers με πυρίτιδα στη Ναυτική Βάση στο Μαρί*».

Αλλά και ο Τταντής, όπως θα δούμε λεπτομερέστερα κατωτέρω, είχε αναφέρει εις επήκοον του Κρόκου, λίγο πριν κινηθούν προς το ύψωμα, ότι επρόκειτο για πυρίτιδα.

B.25.5 Οι ενέργειες των πυροσβεστών

(α) Στο πρώτο στάδιο, τα πυροσβεστικά οχήματα με οδηγίες του Παπαδόπουλου παρέμειναν κάτω στην Πύλη, ενώ ο ίδιος πήγε με τον Κλεάνθους για να επιθεωρήσουν τη φωτιά. Σημειώνουμε δε, ότι από το σύνολο της μαρτυρίας και ειδικότερα από όσα ανέφερε ο Θ. Γκρούτσας, ο Παπαδόπουλος και ο Κλεάνθους παρέμειναν μαζί, μετακινούμενοι με το όχημα του τελευταίου που καταστράφηκε στην έκρηξη.

Ο Παπαδόπουλος, με το να κρατήσει τους πυροσβέστες σε απόσταση χωρίς οποιαδήποτε οδηγία για δράση και να μεταβεί ο ίδιος στον χώρο, είναι φανερό ότι κατ' εκείνο το στάδιο ήθελε να προβεί σε επιθεώρηση προετοιμαζόμενος, βέβαια και για το ενδεχόμενο κατάσβεσης. Έτσι, όταν καθοδόν συνάντησαν τον επικελευστή Κυριάκο Δημητρίου (ΜΚ24) ο Παπαδόπουλος τού ζήτησε όπως μεταβούν τα δύο πυροσβεστικά οχήματα που διέθετε η Βάση στην πύλη, γιατί μάλλον θα χρειαζόντουσαν βοήθεια για να γεμίσουν την μεγάλη πυροσβεστική.

(β) Σε ένα δεύτερο στάδιο, το δεκάτονο, με τους Θεοφίλου και Γιακουμή, κινήθηκε στον ανηφορικό δρόμο αριστερά της πύλης προς το ύψωμα της σκοπιάς 3.

Έτσι, όταν γύρω στις 05.30 ο Κυριάκος Δημητρίου (ΜΚ24) μετέβη στην πύλη οδηγώντας το ένα από τα δύο πυροσβεστικά οχήματα του στρατού, εκεί βρήκε το πυροσβεστικό Τταντή και το δεύτερο πυροσβεστικό όχημα του στρατού, στο οποίο επέβαιναν ο κελευστής Ηρακλέους και οι ναύτες Χριστάκης Χριστοφόρου και Μιλτιάδης Χριστοφόρου που ήταν δίδυμα

αδέλφια (που παρακάτω θα προσδιορίζεται ως «το πυροσβεστικό Ηρακλέους»).

Στη συνέχεια ο Κ. Δημητρίου (ΜΚ24) μαζί με τον Κρόκο, που ήταν οικογενειακός του φίλος, κινήθηκαν προς ένα πυροσβεστικό σημείο κοντά στην πύλη για να το ετοιμάσουν ώστε να μπορεί να γεμίσει με νερό η πυροσβεστική. Τότε ο Τταντής, που ήταν εξάδελφος του Κ. Δημητρίου και που βρισκόταν μέσα στο πυροσβεστικό όχημα, φώναξε στον Κρόκο λέγοντας του ότι πρέπει να πάνε πάνω *«τζιαί φωνάζουν οι μαστόροι»*.

Ο Τταντής είπε στον ΜΚ24 *«εν να πάμε πάνω ρε κουμπάρε, αλλά τούτα τα πράματα εν τζιαί σβήνουν με το νερό»*. *«Αφού ρε ανήψι την πυρίπιδα βάλλουν την μες το νερό τζιαί κάμνει έκρηξη»*.

(γ) Έτσι, σε τρίτο στάδιο, το δεύτερο πυροσβεστικό όχημα με οδηγό τον Τταντή και επιβάτες τον Κρόκο και τον Αδάμου κατευθύνθηκαν προς τη σκοπιά. Μαζί τους ανέβηκε στο ύψωμα και το πυροσβεστικό Ηρακλέους, όπως είχε ζητήσει από τον ΜΚ24 δια τηλεφώνου ο Κλεάνθους μετά από οδηγίες του Α. Ιωαννίδη.

Πώς όμως ενήργησαν οι πυροσβέστες στη συνέχεια;

Μαρτυρία για τα τελευταία λεπτά πριν από την έκρηξη παρέχεται, μεταξύ άλλων, από τις εικόνες και τα λεχθέντα που οπτικογράφησαν με τα φορητά τους τηλέφωνα τα θύματα, πυροσβέστης Γιώργος Γιακουμή και ναύτης Αντώνης Χαραλάμπους.

Ο Γ. Γιακουμή είχε λάβει έξι βίντεο για τα οποία ήδη κάναμε λόγο⁴⁵ και τα οποία φέρουν ένδειξη από η ώρα 05.13 μέχρι η ώρα 05.35.58. Πρόκειται βέβαια για ό,τι καταδεικνύει, από πλευράς χρόνου, το φορητό τηλέφωνο του Γιακουμή. Ο κ. Κορφιώτης έθεσε θέμα στην αντεξέταση, χωρίς όμως να προωθήσει παρόμοιο ζήτημα στη τελική αγόρευση. Θα αναφερθούμε στη συνέχεια στο περιεχόμενο και τις ενδείξεις ώρας στα βίντεο Γιακουμή, στο περιεχόμενο του βίντεο Χαραλάμπους αλλά και σε όλη τη μαρτυρία σε σχέση με την διακίνηση και τις ενέργειες των πυροσβεστών, προβαίνοντας στην παρατήρηση ότι με βάση το σύνολο της σχετικής μαρτυρίας οι αναγραφόμενοι χρόνοι στο βίντεο Γιακουμή προκύπτουν να είναι σ'ένα ορθό πλαίσιο.

Στο βίντεο Γιακουμή 0014 (ώρα 05.13) το δεκάτονο κατευθύνεται από τον ανηφορικό δρόμο που οδηγεί στη σκοπιά 3.

Στο βίντεο 0015 (ώρα 05.17.54) ακούγεται ο Λοχίας Παπαδόπουλος να λέει προς τον Γιώργο Γιακουμή *«Ε, Γιώρκο ελάτε που γυρό, ελάτε»*.

Στο βίντεο 0016 (ώρα 05.24.12) ο Γιακουμή ακούγεται να λέει *«αἴς τον μπελά εσταθήκαμε μπροστά που τον πεύκο»*. Βρίσκονται στο ύψωμα, στη σκοπιά 3, και φαίνεται ένα δέντρο μπροστά τους.

Στο βίντεο 0017 (ώρα 05.26.50) ακούγεται ο Παπαδόπουλος να λέει στο Γιακουμή *«Γιώρκο ελάτε πάνω»* και ο Γιακουμής του απαντά *«φκάλλω για σκοπούς εκπαίδευσης»*. Στο ίδιο βίντεο φαίνεται το στρατιωτικό διπλοκάμπινο με το οποίο εκινείτο ο Κλεάνθης Κλεάνθους και επίσης φαίνεται ο Λοχίας Παπαδόπουλος να κατευθύνεται στην πόρτα του

⁴⁵ Βλ. παρ. Β.25.2

συνοδηγού του διπλοκάμπινου. Κατ' εκείνο τον χρόνο τόσο το δεκάτονο όσο και το διπλοκάμπινο βρίσκονταν ακόμα πάνω στο ύψωμα.

Στο βίντεο 0018 (ώρα 05.30.04) το δεκάτονο κατηγορίζει με οδηγό τον Παναγιώτη Θεοφίλου και συνοδηγό τον Γιώργο Γιακουμή προς τον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων και ακούγεται ο Θεοφίλου να λέει *«φκάλλεις ρε;»*.

Στο βίντεο 0019 (ώρα 05.35.58) φαίνεται ο χώρος των εμπορευματοκιβωτίων τα οποία καίγονται, φαίνεται το δεκάτονο με ανοιχτή την πόρτα του οδηγού και φαίνεται ένας πυροσβέστης, πιθανόν ο Παναγιώτης Θεοφίλου που ήταν ο οδηγός, να προσπαθεί να φορέσει τη μάσκα που χρησιμοποιούν οι πυροσβέστες.

Στο βίντεο που έλαβε ο Αντώνης Χαραλάμπους, στο οποίο δεν προσδιορίζεται η ώρα λήψης, ακούγεται ο Λοχίας Παπαδόπουλος να συνομιλεί με τον Κλεάνθη Κλεάνθους. Ο πρώτος λέει *«αν μεν ήρταν να πάμε γυρό για να δούμε αν μπορούμε να κοντέψουμε»*. Ο Κλεάνθους απαντά *«ρε αφού εν κοντεύουμε λαλώ σου, να πάμε που γυρό και να έρτουμε, αν έρτουμε ...»*. Η συνέχεια του διαλόγου δεν γίνεται κατανοητή.

Παραθέτουμε την περαιτέρω σχετική μαρτυρία:

Ο ΜΚ22, αστ. 2980 Ν. Χριστοφόρου, πήγε δύο φορές στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Την πρώτη φορά τα πυροσβεστικά οχήματα βρίσκονταν ακόμα στην πύλη. Την δεύτερη φορά, είδε το δεκάτονο να βρίσκεται κάτω στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Τη δεύτερη αυτή φορά βρισκόταν στην σκοπιά ο Α. Ιωαννίδης ο οποίος είχε μεταβεί στη Βάση η ώρα 05.17 (βλ. μαρτυρία ΜΚ34). Συνεπώς ο ΜΚ22 είδε το

δεκάτονο κάποιο χρόνο μετά τις 05.17 να βρίσκεται κάτω στο χώρο των container. Ο οδηγός του Ιωαννίδη ναύτης Μάριος Κυριάκου (MK90) που παρέμεινε στη σκοπιά μεταξύ 05.17 μέχρι περί την 05.30 ανέφερε ότι πριν φύγει από τη σκοπιά είχε δει το πυροσβεστικό όχημα, που τώρα ξέρουμε ότι είναι το δεκάτονο και το διπλοκάμπινο του Κλεάνθους να κατηφορίζουν προς τα εμπορευματοκιβώτια και φεύγοντας ή αμέσως μετά είδε το πυροσβεστικό Τταντή και το πυροσβεστικό Ηρακλέους να ανεβαίνουν στο ύψωμα. Ο αντιπλοίαρχος Κυριάκος Ποχάνης (MK55) τότε διευθυντής επιχειρήσεων της Διοίκησης Ναυτικού ανέβηκε στη σκοπιά περί την 05.25 και είδε ένα πυροσβεστικό όχημα, που γνωρίζουμε πλέον ότι ήταν το δεκάτονο, να βρίσκεται κοντά στα εμπορευματοκιβώτια.

Χαρακτηριστική ήταν και η μαρτυρία του προαναφερθέντος Χρύσανθου Αντωνίου της ΑΗΚ (MK50) ο οποίος μετέβη δύο φορές στο χώρο. Την πρώτη φορά είδε να καίγονται δύο εμπορευματοκιβώτια. Τη δεύτερη φορά η κατάσταση χειροτέρευσε, καίγονταν πάνω από πέντε, γίνονταν εκρήξεις και φλεγόμενα αντικείμενα εκσφενδονίζονταν στον αέρα. Σε εκείνο το στάδιο το ένα πυροσβεστικό όχημα, ως προκύπτει το δεκάτονο, πήγαινε προς τη θάλασσα και το άλλο πήγε δίπλα από τη σκοπιά πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια.

Η έκρηξη βρήκε τα οχήματα στις ακόλουθες θέσεις, όπως αυτές έχουν αποτυπωθεί σε χάρτη της περιοχής της Βάσης με δορυφορική λήψη (τεκ.116).

Στο ύψωμα, βρισκόταν το πυροσβεστικό Τταντή και σε απόσταση 150 περίπου μέτρων (με βάση τη κλίμακα στο χάρτη τεκ.116) το πυροσβεστικό Ηρακλέους, περί τα 40 μέτρα πίσω από τη σκοπιά. Κάτω, σε απόσταση

100 περίπου μέτρων από τον κρατήρα που δημιούργησε η έκρηξη, ήταν το δεκάτονο.

Η εικόνα ολοκληρώνεται με τις φωτογραφίες στις οποίες μας παρέπεμψε ο ΜΚ82 (τεκ. 156). Το δεκάτονο φαίνεται κάτω με το μπροστινό μέρος, πλήρως καεστραμμένο, να είναι στραμμένο προς τον κρατήρα. Κάτω στον κρατήρα φαίνεται επίσης και το πλήρως καεστραμμένο διπλοκάμπινο του Κλεάνθους. Στο ύψωμα, κοντά στη σκοπιά 3, φαίνεται πλήρως καεστραμμένο “το πυροσβεστικό Τταντή” και πίσω από τη σκοπιά το πλήρως καεστραμμένο πυροσβεστικό όχημα του Ηρακλέους.

Ως προς το τι έκαναν οι πυροσβέστες στις τελικές αυτές θέσεις σχετική είναι η κατάθεση στην αστυνομία του α/α 521 Μανώλη Μανώλη (ΜΚ82) φ/δι ΤΑΕ Αρχηγείου Αστυνομίας της οποίας το περιεχόμενο έγινε κοινώς παραδεκτό (τεκ. 212). Εκεί αναφέρεται ότι ο Α/Πυρ. 4827 Φοίβος Σαμούτης της Σχολής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας επιθεώρησε τα δύο πυροσβεστικά οχήματα για να διαπιστώσει αν έριχναν νερό ή όχι κατά την ώρα της πυρκαγιάς. Σε σχέση με το δεκάτονο διαπιστώθηκε ότι υπήρχε κάτω στο έδαφος η δεξιά εξαγωγή της αντλίας η οποία ήταν σε κλειστή θέση και άρα δεν θα μπορούσε να έριχνε νερό κατά την ώρα της έκρηξης. Ενώ, η επιθεώρηση του πυροσβεστικού Τταντή οδήγησε σε διαπίστωση ότι χρησιμοποιείτο για πυρόσβεση.

Ο Καλογερόπουλος για το ίδιο ζήτημα υπέδειξε τη φωτογραφία 33 και άλλες φωτογραφίες από το τεκμήριο 157 που απεικονίζουν τους σωλήνες του πυροσβεστικού οχήματος Τταντή. Ο μάρτυρας ανέφερε ότι οι σωλήνες είχαν ξετυλιχθεί, είχαν συνδεθεί και εκτείνονταν προς το κέντρο του κρατήρα και (συνεπώς) είχε γίνει προσπάθεια κατάσβεσης στα εμπορευματοκιβώτια. Μάλιστα, ο μάρτυρας εξέφρασε την απορία πως

μπόρεσαν οι πυροσβέστες με το θερμικό φορτίο που αναπτυσσόταν εκείνη την ώρα, να ξεδιπλώσουν και να εγκαταστήσουν τους σωλήνες.

Ο κ. Κορφιώτης επεχείρησε κατά την αντεξέταση του ΜΚ96 να αμφισβητήσει και αυτή του την αναφορά, ότι έγινε δηλαδή προσπάθεια κατάσβεσης στα εμπορευματοκιβώτια, θέτοντας του ότι για διάφορους λόγους το συγκεκριμένο λάστιχο δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί παρά για να σβήσουν χόρτα. Ο μάρτυρας απάντησε ότι δεν αποκλείει να έγινε χρήση του συγκεκριμένου σωλήνα για να σβήσουν χόρτα.

Για το ίδιο ζήτημα ο ΜΚ50 (Χρύσανθος Αντωνίου της ΑΗΚ) είχε αναφέρει στην κατάθεση του προς την αστυνομία ότι είδε ένα πυροσβεστικό όχημα το οποίο προσπαθούσε να κάνει ρίψεις νερού από απόσταση προς τα εμπορευματοκιβώτια. Στην προφορική του μαρτυρία επεχείρησε να διαφοροποιήσει τα πράγματα λέγοντας ότι οι πυροσβέστες έσβηναν τα χόρτα δίπλα από την σκοπιά. Πιο συγκεκριμένα, ανέφερε πως δεν υπήρχε περίπτωση να σβήσουν τα εμπορευματοκιβώτια, ότι δεν μπορούσαν να πλησιάσουν τα εμπορευματοκιβώτια και ότι το νερό δεν έφτανε στα εμπορευματοκιβώτια. Όταν του υποδείχθηκε η διαφορά, δεν απάντησε θετικά, επαναλαμβάνοντας ότι τα εμπορευματοκιβώτια δεν μπορούσαν να σβήσουν. Ισχυρίστηκε δε, πως η αρχική του αναφορά ήταν μια εσφαλμένη διατύπωση.

Ο προερχόμενος επίσης από την ΑΗΚ Φρίξος Ζεμπύλας (ΜΚ93) στην κατάθεση του προς την αστυνομία, που έγινε μέρος της μαρτυρίας του, αναφερόμενος στο χρονικό διάστημα 5.15 -5.30, είχε πει ότι περιμετρικά πάνω στο βουνό δημιουργήθηκαν εστίες φωτιάς και ειδοποίησαν την Πυροσβεστική. Ενώ στην προφορική του μαρτυρία, ανέφερε ότι είχε δει ένα πυροσβεστικό όχημα που προσπαθούσε να λάβει θέση ούτως ώστε

να μπορέσουν να σβήσουν τις πυρκαγιές στο βουνό. Αντεξεταζόμενος προσπάθησε να δώσει μια εξήγηση που δεν μας φαίνεται πειστική. Εκείνο που είναι δεδομένο είναι ότι, ενώ στην κατάθεση του δεν κάνει λόγο για πυροσβεστικό όχημα και οποιεσδήποτε ενέργειες πυροσβεστών, στην προφορική του μαρτυρία προσέθεσε τέτοιες αναφορές.

Στη τελική αγόρευση, παραπεμφθήκαμε από την κατηγορούσα αρχή στη μαρτυρία Χρύσανθου Αντωνίου περί πυροσβεστών που έσβηναν χόρτα και ήταν η θέση της κατηγορούσας αρχής, ότι οι πυροσβέστες επιχειρούσαν κατάσβεση στα χόρτα.

Για το ζήτημα του εάν οι πυροσβέστες έσβηναν χόρτα ή στόχευαν τα εμπορευματοκιβώτια, δεν έγιναν σταθεροί χειρισμοί. Ήταν φανερό πως η κατηγορούσα αρχή προσπαθούσε να προωθήσει τη θέση ότι οι πυροσβέστες κατέσβηναν χόρτα και δεν επιχειρούσαν στα εμπορευματοκιβώτια. Προφανώς, ενόψει της θέσης που φαινόταν να προωθεί η υπεράσπιση ότι η προσπάθεια για κατάσβεση της πυρίτιδας ήταν αντίθετη με τα προβλεπόμενα. Αυτά, μέχρι που ακούσαμε τη μαρτυρία του Καλογερόπουλου, ο οποίος με αναφορά σε πραγματικά δεδομένα προχώρησε στο συμπέρασμα, το οποίο άλλωστε είναι ζήτημα κοινής αντίληψης επί της μαρτυρίας παρά εξειδικευμένης εμπειρίας, ότι έγινε προσπάθεια κατάσβεσης της πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια, χωρίς βέβαια να αποκλείεται να επιχειρήθηκε και κατάσβεση σε χόρτα. Τότε όμως ήταν σειρά της υπεράσπισης του κατηγορούμενου 6 να θέτει ότι οι πυροσβέστες προσπαθούσαν να σβήσουν τα χόρτα.

Υπάρχουν αρκετά στοιχεία που καταδεικνύουν ότι οι πυροσβέστες προσπαθούσαν να κατασβήσουν τη φωτιά στα ίδια τα εμπορευματοκιβώτια. Είναι πρώτα απ' όλα η επέκταση του σωλήνα προς

την κατεύθυνση των εμπορευματοκιβωτίων και μάλιστα σε απόσταση 50 περίπου μέτρων. Δεύτερον, το γεγονός ότι το πυροσβεστικό Τταντή βρέθηκε στο ύψωμα πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια και όχι προς την πλευρά της ΑΗΚ ή της Βάσης. Τρίτον, το δεκάτονο διακινήθηκε και έλαβε θέση κοντά στα εμπορευματοκιβώτια και όχι σε σχέση με περιμετρικές εστίες φωτιάς. Σημειώνουμε επιπρόσθετα την αναφορά του Γκρούτση ότι το πυροσβεστικό Ηρακλέους ανέβηκε στο ύψωμα για να «γεμίσουν νερό το όχημα το πυροσβεστικό γιατί άδειασε». Σημειώνουμε επίσης μια άλλη μαρτυρία η οποία αν και εξ ακοής προσφέρθηκε από την κατηγορούσα αρχή χωρίς να αμφισβητηθεί ή να ζητηθεί για αντεξέταση το πρόσωπο το οποίο είχε προβεί στην αρχική δήλωση. Πρόκειται για δήλωση την οποία έκανε ο Υπαστυνόμος Παναγιώτης Γιαλούρης, ο οποίος εκτελούσε καθήκοντα αξιωματικού υπηρεσίας στην αστυνομική διεύθυνση Λάρνακας προς τον Ανώτερο Υπαστυνόμο Ιάκωβο Ιωάννου, Βοηθό Αστυνομικό Διευθυντή Επιχειρήσεων Λάρνακας (ΜΚ101). Ο Ι. Ιωάννου ανέφερε ότι στις 11.7.2011 γύρω στις 05.10 του τηλεφώνησε ο Π. Γιαλούρης και τον πληροφόρησε ότι υπήρχε πυρκαγιά σε κοντέϊνερ με πυρομαχικά και πυρίτιδα στην ΝΒΕΦ και ότι βρισκόταν στο μέρος η ΕΜΑΚ για κατάσβεση της. Αργότερα, γύρω στις 05.40 ο Π. Γιαλούρης του ξανατηλεφώνησε και τον πληροφόρησε ότι η φωτιά ήταν σε 98 κοντέϊνερ, ότι έριχναν νερό για να σβήσουν τη φωτιά και ότι ειδοποιήθηκαν από την ΕΦ ελικόπτερα για κατάσβεση της. Επίσης ο πλωτάρχης Γρηγόρης Γρηγορίου που υπηρετούσε ως αξιωματικός Ναυτικών Επιχειρήσεων στο ΓΕΕΦ (ΜΚ87) είπε πως ο Γκρούτσης του ανέφερε ότι υπήρχε πυρκαγιά στα εμπορευματοκιβώτια, ότι γίνονταν μικρές εκρήξεις, ότι είχε μεταβεί στο μέρος η Πυροσβεστική και ότι γίνονταν προσπάθειες κατάσβεσης της.

Είναι φανερό, ότι με το πυροσβεστικό Τταντή το οποίο μέχρι τις 05:30 περίπου ήταν ακόμα στην Πύλη και ακολούθως κινήθηκε και έλαβε θέση

επί του υψώματος, κοντά στη σκοπιά, επιχειρήθηκε κατάσβεση με ρίψη νερού προς τα εμπορευματοκιβώτια, χωρίς να αποκλείεται να επιχειρήθηκε και κατάσβεση περιμετρικών πυρκαγιών σε χόρτα.

Άλλωστε, το εάν ασχολούνταν με τα χόρτα και γενικά προσπαθούσαν να μην επεκταθεί η φωτιά πέραν των εμπορευματοκιβωτίων ή εάν επιχειρούσαν στοχεύοντας τα εμπορευματοκιβώτια δεν έχει σημασία. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι εν πάση περιπτώσει, προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την κατάσταση χωρίς να τηρηθούν αποστάσεις ασφαλείας.

B.25.6 Οι ενέργειες του Α. Ιωαννίδη

Στον Α. Ιωαννίδη τηλεφώνησε περί τις 4 πμ ο Θ. Γκρούτσης και τον ενημέρωσε σχετικά λέγοντας του ότι η κατάσταση ήταν ελεγχόμενη και ότι είχε ενημερωθεί η Πυροσβεστική. Ο Ιωαννίδης τον κάλεσε να προσέξει την ασφάλεια του προσωπικού και ξεκίνησε για την Βάση, όπου έφτασε, ως άνω, η ώρα 05.17 και πήγε απευθείας στην σκοπιά 3. Σύμφωνα με τον Γκρούτση βρισκόταν σε συνεννόηση με τους Κλεάνθους και Παπαδόπουλο για τον τρόπο που θα επιχειρούσαν για την κατάσβεση.

Ο Γκρούτσης είχε ακούσει τον Ιωαννίδη, όταν καίγονταν 4-5 εμπορευματοκιβώτια να μιλά με τον Α/ΓΕΕΦ και να του λέει: *«Κύριε Αρχηγέ η φωτιά δυναμώνει στείλτε δύο ελικόπτερα να κάνουνε δύο ρίψεις να τις σβήσουνε γιατί θα καούμε»*.

Ο Γκρούτσης, αναφέροντας του ότι η πυρίτιδα δεν σβήνει με το νερό, του ζήτησε να φύγουν για να μην σκοτωθούν. Ο Ιωαννίδης του απάντησε:

«Θόδωρα φύγε εσύ, θα συντονίσω εγώ με τον Κλεάνθη και τα πυροσβεστικά. Αν χρειαστούμε στείλτε μας νερό με τα δικά μας. Πρόσεξε τον κόσμο. Πίεσε την ηγεσία για ελικόπτερα και κάνε ανάκληση του προσωπικού». Τα ίδια του είπε και αργότερα όταν ο Γκρούτσος τον κάλεσε ξανά να φύγει.

Σύμφωνα με τον Τρύφωνος περί ώρα 05.40-05.45 άρχισε να τηλεφωνεί για ανάκληση προσωπικού. Παραπέμπουμε λ.χ. στη μαρτυρία του κελευστή Κωνσταντίνου Χριστοφόρου (ΜΚ68) ο οποίος ανέφερε ότι του είχε τηλεφωνήσει ο κελευστής Μάριος Σωκράτους (ΜΚ61) λέγοντας του ότι ο διοικητής διέταξε ανάκληση και ότι έπρεπε να πάει στη Βάση γιατί καίγονταν τα εμπορευματοκιβώτια και θα έπρεπε να τα σβήσουν.

Περί την 05.25 ο Κ. Ποχάνης μετέβη στο χώρο της σκοπιάς μαζί με τον Λάμπρου. Εκεί ο Ιωαννίδης ενημέρωσε τον Ποχάνη ότι είχε ενημερώσει τον Α/ΓΕΕΦ και ότι του είχε ζητήσει πυροσβεστικά ελικόπτερα, επειδή οι πυροσβέστες δεν μπορούσαν να πλησιάσουν. Παράλληλα του είπε πως δεν χρειάζονταν να είναι και οι δύο εκεί και του έδωσε οδηγίες να μεταβεί στο θάλαμο επιχειρήσεων και να επικοινωνήσει ξανά με το ΓΕΕΦ για να ζητήσει πυροσβεστικά ελικόπτερα. Την ίδια ώρα έδωσε οδηγίες και στον τότε υποδιοικητή της ΝΒΕΦ πλωτάρχη Ιωάννη Τσιανή να ειδοποιήσει το πυροσβεστικό όχημα της Βάσης να μεταβεί στο ύψωμα.

Παράλληλα όμως, ο Ιωαννίδης έδωσε οδηγίες να μην πλησιάσουν στο χώρο της πυρκαγιάς άσχετα πρόσωπα (βλ. μαρτυρία ΜΚ22). Στο χώρο παρέμεινε ο Λάμπρου. Οι οδηγίες του αυτές ακολουθήθηκαν. Όταν, ως άνω, μετέβη στη Βάση ο Χ. Χαραλάμπους (ΜΚ28) τού μετέφεραν τις οδηγίες να μην πάει κανένας στο φυλάκιο. Ο ίδιος τηλεφώνησε στον Λάμπρου και τον ρώτησε αν ήθελε να συνδράμει σε κάτι. Ο Λάμπρου τού

είπε να μην πάει πάνω και να προσπαθήσει να δώσει βοήθεια όπου χρειαζόταν μέσα στη Βάση. Αργότερα, λίγα μόνο λεπτά πριν από την έκρηξη, ο Χαραλάμπους, με τη σειρά του, απέτρεψε πέντε άτομα από το να πλησιάσουν τα εμπορευματοκιβώτια για να βοηθήσουν, όπως του είπαν, στην κατάσβεση της πυρκαγιάς.

B.25.7 Τα διαδραματιζόμενα στο ΓΕΕΦ

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα μαρτυρία ο Α/ΓΕΕΦ είχε, ούτως ή άλλως, άμεση πληροφόρηση από τον Ιωαννίδη. Πάρα ταύτα, θα καταγράψουμε και την μαρτυρία σε σχέση με τα διαδραματιζόμενα στο ΓΕΕΦ κατά τον κρίσιμο χρόνο.

Κατά τον επίδικο χρόνο εκτελούσαν υπηρεσία στο Κέντρο Επιχειρήσεων του ΓΕΕΦ (ΚΕΠΙΧ – ΓΕΕΦ) ο προαναφερθείς πλωτάρχης Γρηγόρης Γρηγορίου (ΜΚ87) ως αξιωματικός Ναυτικών Επιχειρήσεων, ο ταγματάρχης Νικόλας Ρωμανός της Διεύθυνσης Επιχειρήσεων του ΓΕΕΦ (ΜΚ66),⁴⁶ ένας αξιωματικός της αεροπορίας και ο ανχης Στυλιανού (ΜΚ106) ως συντονιστής του ΓΕΕΦ.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Γρηγορίου η ώρα 04.45 και ενώ βρισκόταν στον κοιτώνα αξιωματικών μαζί με τον συντονιστή, του τηλεφώνησε από το ΚΕΠΙΧ ο Τχης Ρωμανός ο οποίος του είπε ότι είχε λάβει τηλεφώνημα από τον υποπλοίαρχο Γκρούτση που του ανέφερε πως περί ώρα 04.05 είχε εκδηλωθεί μικρή εστία φωτιάς στη Βάση, στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Ο Γρηγορίου τηλεφώνησε αμέσως στον Γκρούτση και αυτός του ανέφερε, ως άνω, ότι υπήρχε πυρκαγιά στα

⁴⁶ Η μαρτυρία του ΜΚ66 δεν αφορά τον χρόνο και το ζήτημα που εξετάζουμε τώρα

εμπορευματοκιβώτια, ότι γίνονταν μικρές εκρήξεις, ότι είχε μεταβεί στο μέρος η Πυροσβεστική και ότι γίνονταν προσπάθειες κατάσβεσης της. Ο Γρηγορίου και ο συντονιστής μετέβηκαν αμέσως δίπλα στο ΚΕΠΙΧ όπου ενημέρωσαν από τηλεφώνου την ιεραρχία του ΓΕΕΦ, η οποία και ανέλαβε τον χειρισμό του θέματος. Ταυτόχρονα μιλούσαν με διάφορα πρόσωπα στην Βάση μεταξύ των οποίων ο Γκρούτσης και ο Ποχάνης, ζητώντας περισσότερες πληροφορίες. Η περαιτέρω πληροφόρηση που του μετέφεραν ήταν ότι η κατάσταση από κάποια στιγμή και μετά ήταν εκτός ελέγχου, ότι γίνονταν εκρήξεις στα εμπορευματοκιβώτια και ότι υπήρχαν λάμπες στον ουρανό. Γύρω στις 05.35 ο Ποχάνης τηλεφώνησε στον συντονιστή ότι η φωτιά είχε δυναμώσει και ζητούσε δύο αεροπορικά μέσα κατάσβεσης. Για το ζήτημα αυτό ενημερώθηκε η ιεραρχία. Άλλωστε, όπως ανέφερε ο ΜΚ87, γνώριζαν πως «οι παρόντες στο χώρο» μιλούσαν και με τον Αρχηγό.

Εν τω μεταξύ, πάντα κατά τον ΜΚ87, κατέφθασαν στο ΚΕΠΙΧ διάφοροι επιτελείς. Σε κάποια στιγμή, είδε τον Αρχηγό και τον Υπαρχηγό ΓΕΕΦ, αλλά δεν θυμόταν την ώρα άφιξης τους, ούτε τι έκαναν στη συνέχεια. Σχετική είναι η μαρτυρία του Επιτελάρχη του ΓΕΕΦ (ΜΚ92) που ανέφερε ότι όταν ο ίδιος έφθασε στο κέντρο επιχειρήσεων ο Α/ΓΕΕΦ έφυγε για την ΝΒΕΦ και στο κέντρο επιχειρήσεων παρέμεινε ο ίδιος, ο Υ/ΓΕΕΦ και άλλοι επιτελείς για σκοπούς συντονισμού της διαχείρισης του συμβάντος. Ανέφερε ότι δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει κατά πόσο ο Α/ΓΕΕΦ είχε δώσει οδηγίες στο προσωπικό της ΝΒΕΦ. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Ι. Ιωάννου (ΜΚ101) ο Α/ΓΕΕΦ έφθασε στην ΝΒΕΦ γύρω στις 06.30.

Ο Ανχης Στυλιανού (ΜΚ106) ανέφερε ότι είχε ενημερωθεί από τον Γκρούτση πως υπήρχαν αναφλέξεις σε εμπορευματοκιβώτια και μικρές εστίες γύρω από τον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων και ότι η κατάσταση

των εστιών χαρακτηριζόταν ως ελεγχόμενη. Περί ώρα 05.05 ενημέρωσε αριθμό αξιωματικών και άλλων αρμοδίων περιλαμβανομένου του Υπαρχηγού και του Σχη Γ. Γεωργιάδη. Η ώρα 05.35 ο Κ. Ποχάνης ζήτησε τη συνδρομή αεροπορικών μέσων για την κατάσβεση της πυρκαγιάς. Σε σχέση με το τηλεφώνημα του προς το Γεωργιάδη ανέφερε στις καταθέσεις του στην αστυνομία τις οποίες υιοθέτησε ότι ο σκοπός που τηλεφώνησε στο Γεωργιάδη ήταν για να τον ρωτήσει αν εκτός από της πυρίτιδας υπήρχαν εντός των εμπορευματοκιβωτίων χειροβομβίδες και βλήματα τα οποία θα μπορούσαν να εκραγούν και να σκοτώσουν κόσμο που θα πήγαινε να σβήσει τη φωτιά. Ο Γεωργιάδης του απάντησε ότι μόνο πυρίτιδα υπήρχε και ότι στο παρελθόν υπήρχαν και πυροκροτητές οι οποίοι μετακινήθηκαν.

Ο ίδιος ο Ποχάνης ανέφερε ότι είχε τηλεφωνήσει στον επόπτη του ΓΕΕΦ Ανχη Στυλιανού και του είπε ότι: *«Η κατάσταση έχει ξεφύγει, δεν μπορεί να ελεγχθεί και μου έδωσε εντολή ο Διοικητής του Ναυτικού να σας πάρω και να σας πω ότι ζητούμε ελικόπτερα»*. Ο Στυλιανού του απάντησε: *«Το γνωρίζουμε και δουλεύουμε πάνω σε αυτό»*. Μετά από λίγο έγινε η έκρηξη.

Ο ανώτερος υπαστυνόμος Ανδρέας Θεοδώρου (ΜΚ72) εκτελούσε καθήκοντα αξιωματικού υπηρεσίας στο Κέντρο Ελέγχου Μηνυμάτων του Αρχηγείου Αστυνομίας. Μετά που ενημερώθηκε από τον αξιωματικό υπηρεσίας της ΑΔΕ Λάρνακας υπαστυνόμο Π. Γιαλλούρη ότι υπήρχε φωτιά σε δύο εμπορευματοκιβώτια στην ΝΒΕΦ τηλεφώνησε στον επόπτη του ΓΕΕΦ ο οποίος του επιβεβαίωσε ότι υπήρχε πράγματι φωτιά σε δύο εμπορευματοκιβώτια, ότι η κατάσταση δεν ήταν επικίνδυνη και ότι παρόμοιο περιστατικό συνέβη λίγες μέρες προηγουμένως στα ίδια εμπορευματοκιβώτια και το αντιμετώπισαν. Τον καθησύχασε ότι δεν υπήρχε κάτι το σοβαρό.

B.25.8 Η έκρηξη

Η ώρα 05.47 - 05.48 έγινε η έκρηξη την οποία ο ΜΚ24, που βρισκόταν στο χώρο της πύλης σε απόσταση, σύμφωνα με την κλίμακα του χάρτη (τεκμήριο 116), 450 μέτρων περίπου από το κέντρο του κρατήρα, περιέγραψε ως εξής:

«... άκουσα μια φοβερή έκρηξη και είδα στην κατεύθυνση των containers να έρχεται προς το μέρος μου μια «μπάλα» ύψους δύο ορόφων περίπου χρώματος πορτοκαλί με μαύρο και ένιωσα μια φοβερή πίεση να με σπρώχνει και με πέταξε μπροστά από την πυροσβεστική μου σε απόσταση από το σημείο που βρισκόμουν περίπου 8-10 μέτρα. Ήμουν στον αέρα και έπεσα στο έδαφος με τους αγκώνες μου γονατιστός και αμέσως μετά σηκώστηκα και είδα ότι τρεις με τέσσερις ναύτες ήταν μπροστά από την πυροσβεστική μου και άρχισαν να τους φωνάζω να μουν κάτω από την πυροσβεστική και τους έσπρωχνα εγώ κάτω από το όχημα. Μόλις μπήκα και εγώ κάτω από την πυροσβεστική άρχισαν να παίζουν οι σειρήνες της και άρχισαν να πέφτουν από τον ουρανό σίδερα και άλλα αντικείμενα που μας κτυπούσαν στα πόδια...»

Χαρακτηριστική είναι και η περιγραφή που έδωσε ο ΜΚ18 ο οποίος δεν βρισκόταν καν στην ΝΒΕΦ αλλά, ως άνω, στον αστυνομικό σταθμό Ζυγίου. Αναφέρει τα ακόλουθα:

«Άκουσα μια δυνατή έκρηξη, έτρεμε η γη. Εγώ σηκώθηκα από την καρέκλα που καθόμουν και στάθηκα. Σχεδόν αμέσως ένα οστικό κύμα της έκρηξης με κτύπησε στο στήθος και με έριξε προς τα πίσω στα ερμάρια του σταθμού με αποτέλεσμα να τραυματιστώ ...».

Από την έκρηξη δημιουργήθηκε κρατήρας διαμέτρου περίπου 60 μέτρων και βάθους 15 μέτρων. Εξ αυτών των στοιχείων σύμφωνα με την έκθεση της συμβουλευτικής ομάδας εργασίας εξ Ελλάδος που δεν αμφισβητήθηκε προκύπτει ότι το βάρος της εκρηκτικής ύλης που προκάλεσε τέτοιο κρατήρα ήταν περίπου 421 τόνοι. Υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις συσκευασίες το συνολικό βάρος ήταν 481 τόνοι.⁴⁷

B.26 Οι αιτίες της έκρηξης

Για τις αιτίες της έκρηξης σχετική είναι η μαρτυρία των προαναφερθέντων Δρυμούση και Καλογερόπουλου, ως επίσης της Μαρίας Αυξεντίου, του Βάσου Αγαθοκλέους και του Πέτρου Ορφανίδη.

Η Μαρία Αυξεντίου (ΜΚ60) είναι χημικός Α΄ Τάξης στο εργαστήριο Δικανικής Χημείας και Τοξικολογίας του Γενικού Χημείου του κράτους. Τα όσα είχε αναφέρει στη κατάθεση της στην αστυνομία ημερομηνία 11.11.2011, μαζί με τις συνημμένες εκθέσεις και έγγραφα έγιναν κοινώς αποδεκτά γεγονότα. Αυτά έχουν τρεις πτυχές. Στην πρώτη αναφέρεται γενικά στην πυρίτιδα, στην έννοια του σταθεροποιητή και στις συνθήκες φύλαξης ώστε να επιβραδύνεται η μείωση του σταθεροποιητή. Η δεύτερη αφορά τα αποτελέσματα των αναλύσεων των τεκμηρίων που παραλήφθηκαν από τη σκηνή μετά την έκρηξη και η τρίτη, αφορά τα αποτελέσματα των αναλύσεων των δειγμάτων που είχαν ληφθεί τον Μάρτιο του 2011 με σκοπό να αποσταλούν στην Ελλάδα για αναλύσεις.

⁴⁷ Βλ. παρ. Β.5

Στην πρώτη πτυχή αναφέρεται η κατάθεση της κας Αυξεντίου στην αστυνομία ημερομηνίας 11.11.2011 στην οποία αναφέρονται συνοπτικώς τα ακόλουθα:

1. Η πυρίτιδα αποτελείται κυρίως από νιτρογλυκερίνη ή και νιτροβάμβακα τα οποία είναι εκρηκτικές ύλες. Κατά τη διάσπαση της πυρίτιδας παράγονται καινούργιες ουσίες (νιτρο-ομάδες) που τη καθιστούν επικίνδυνη για έκρηξη.
2. Για να προστατεύεται η πυρίτιδα από πιθανή έκρηξη προστίθεται σ' αυτήν μια χημική ουσία (διφαινυλαμίνη) ως σταθεροποιητής, ούτως ώστε να δεσμεύει τις ουσίες που παράγονται από τη διάσπαση της. Όμως, με το να δεσμεύει τις ουσίες αυτές, η δράση της διφαινυλαμίνης μειώνεται.
3. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνεται συνεχής παρακολούθηση του επιπέδου της διφαινυλαμίνης στην πυρίτιδα. Ο χρόνος μείωσης της διφαινυλαμίνης εξαρτάται από διάφορους παράγοντες και έχει άμεση σχέση με τον τρόπο φύλαξης της πυρίτιδας.
4. Η πυρίτιδα δεν πρέπει να φυλάσσεται στον ήλιο ούτε σε ψηλές θερμοκρασίες διότι επιταχύνεται η μείωση του σταθεροποιητή.

Στα δείγματα που παραλήφθηκαν μετά την έκρηξη ανιχνεύθηκαν νιτρογλυκερίνη (NG), νιτροβάμβακας (NC), 2,4,6 τρινιτροτολουόλιο (TNT), 2,6 δινιτροτολουόλιο, [2,6, (DNT)] 2,4 δινιτροτολουόλιο [2,4 (DNT)], και 3,4 δινιτροτολουόλιο [3,4 (DNT)] που είναι εκρηκτικές ύλες. Ανιχνεύθηκαν επίσης Centralite II και διφαινυλαμίνη τα οποία χρησιμοποιούνται ως σταθεροποιητές στις πυρίτιδες και ίχνη Διβουτυλικού Φθαλικού Εστέρα

που είναι πλαστικοποιητής. Με βάση τα ευρήματα αυτά στην έκθεση της κας Αυξεντίου γίνεται λόγος για άκαπνη πυρίτιδα διπλής βάσης και άκαπνη πυρίτιδα μονής βάσης οι οποίες είναι εκρηκτικές ύλες. Τα ίδια χαρακτηριστικά είχαν και τα δείγματα που λήφθηκαν τον Μάρτιο του 2011. Όπως εξήγησε η κα Αυξεντίου, από τις αναλύσεις δεν διαφάνηκε να υπήρχε οτιδήποτε άλλο εκτός από συστατικό την πυρίτιδα.

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων των δειγμάτων που είχαν ληφθεί το Μάρτιο του 2011 με σκοπό την αποστολή τους στην Ελλάδα κατέδειξαν ότι μέρος από τα δείγματα είχαν υποστεί μεγάλη μείωση του σταθεροποιητή, εντασσόμενα έτσι στη κατηγορία Β σχετικής κατάταξης στην οποία παρέπεμψε η κα Αυξεντίου. Δεν επιμαρτυρούσαν άμεσο κίνδυνο, αλλά πλησίαζαν τα επικίνδυνα επίπεδα. Τα υπόλοιπα δείγματα, δείκνυαν πυρίτιδα ασφαλή για φύλαξη μέχρι τον επόμενο έλεγχο, αλλά δεν απείχαν πολύ από τα επίπεδα της κατηγορίας Β.

Η κα Αυξεντίου επεσήμανε ότι τα δείγματα είχαν ληφθεί πριν από το καλοκαίρι και ο χώρος φύλαξης τους δεν ήταν πλέον τα εμπορευματοκιβώτια στη ΝΒΕΦ όπου οι καιρικές συνθήκες (ψηλές θερμοκρασίες και υγρασία) σίγουρα θα επιτάχυναν ακόμα περισσότερο τη μείωση του σταθεροποιητή.

Ως προς το προφορικό μέρος της μαρτυρίας της, η κα Αυξεντίου δεν αμφισβητήθηκε. Εξήγησε ότι στο Γενικό Χημείο του κράτους θα μπορούσε να γίνει χημική ανάλυση ποσοτικού προσδιορισμού του σταθεροποιητή, η οποία θα έδειχνε τη σταθερότητα της πυρίτιδας κατά τη δεδομένη στιγμή. Ενώ, με θερμικές δοκιμές που γίνονται σε στρατιωτικά χημεία είναι δυνατό να προσδιοριστεί περαιτέρω ο χρόνος που μπορεί να φυλαχθεί η πυρίτιδα

σε συγκεκριμένες συνθήκες, ήτοι σε συνθήκες 15-25 βαθμών κελσίου και κάτω από 65% υγρασία.

Για το ίδιο ζήτημα και με τον ίδιο τρόπο αναφέρθηκε και ο Βάσος Αγαθοκλέους (MK70) πυροτεχνουργός της ΕΦ. Είπε ότι οι θερμικές δοκιμές καταδεικνύουν την αντοχή των πυρίτιδων σε βάθος χρόνου ενώ η χημική ανάλυση που μπορούσε να γίνει στο Κρατικό Χημείο θα μπορούσε να καταδείξει τη σύσταση και την ποσότητα του σταθεροποιητή κατά τη συγκεκριμένη ημερομηνία.

Αναφορικά με τα δείγματα που είχαν ληφθεί τον Μάρτιο του 2011 η κα Αυξεντίου, είπε ότι τα δείγματα που ενέταξε στη κατηγορία Β δεν γνωρίζει κατά πόσο εάν γίνονταν οι αναλύσεις τον Μάρτιο του 2011 θα ενέπιπταν στη κατηγορία Α, αλλά σίγουρα θα ήταν σε καλύτερη κατάσταση. Η ένταξη, συνέχισε, στη κατηγορία Α υποδηλώνει ότι η πυρίτιδα είναι ασφαλής για φύλαξη, σε κατάλληλους χώρους φύλαξης, μέχρι τον επόμενο έλεγχο.

Μια άλλη ουσιαστική πτυχή της μαρτυρίας της κας Αυξεντίου ήταν η εξήγηση της έννοιας της εκρηκτικότητας των πυρίτιδων. Είπε ότι οι εκρηκτικές ύλες είναι ουσίες ασταθείς οι οποίες με την επίδραση ενέργειας – θερμικής, μηχανικής, ηλεκτρικής, χημικής, μπορεί να υποστούν αποσύνθεση και να εκλυθούν μεγάλοι όγκοι ενέργειας. Εν προκειμένω, οι πυρίτιδες χαρακτηρίζονται ως χαμηλής ισχύος, υπό την έννοια ότι δεν έχουν τόσο ισχυρό αποτέλεσμα όσο οι υψηλής ισχύος εκρηκτικές ύλες. Έτσι, μια εκρηκτική ύλη χαμηλής ισχύος όπως η πυρίτιδα εάν αφεθεί ελεύθερη στο χώμα και ανάψει θα κατακαεί και δεν θα υπάρξει έκρηξη.

Εάν όμως, μια μεγάλη ποσότητα εκρηκτικής ύλης χαμηλής ισχύος, κλειστεί σε μέρος ερμητικά κλειστό, τότε με την αποσύνθεση της θα δημιουργηθούν

μεγάλοι όγκοι αερίων οι οποίοι θα προκαλέσουν μεγάλες πιέσεις εντός του εσωτερικού και κατά την εκτόνωση θα δημιουργηθεί έκρηξη μεγάλης ισχύος. Αυτό θα μπορούσε να ήταν το αποτέλεσμα αυτανάφλεξης της πυρίτιδας λόγω αποσταθεροποίησης της και βίαιης, ακολούθως, εκτόνωσης των αερίων.

Στα ίδια πλαίσια ήταν και η μαρτυρία του Β. Αγαθοκλέους. Είπε ότι έκρηξη είναι η απότομη διάσπαση των μορίων μιας εκρηκτικής ύλης με χημικά, μηχανικά ή άλλα μέσα, κατά τα οποία γίνεται εκτόνωση τεράστιου όγκου, υπό πίεση, αερίων και έκκληση μεγάλων θερμοκρασιών.

Σε περίπτωση που η πυρίτιδα είναι εκτεθειμένη σε ψηλές θερμοκρασίες, αλλά όχι περικλειστή και ο σταθεροποιητής της έχει αλλοιωθεί, η έκλυση νιτρικών ατμών γίνεται προς το περιβάλλον με αποτέλεσμα να μην αυξάνεται η θερμοκρασία και να μην υπάρχει κίνδυνος ανάφλεξης. Όταν όμως τοποθετηθεί οποιουδήποτε τύπου πυρίτιδα σε κλειστό χώρο υπό ψηλές θερμοκρασίες και με δεδομένη την αλλοίωση του σταθεροποιητή, εάν η θερμοκρασία της πυρίτιδας φτάσει σε κάποιο συγκεκριμένο βαθμό, ανάλογα με το τύπο της, τότε δημιουργείται ανάφλεξη χωρίς άλλη παρέμβαση (αυτανάφλεξη) και στη συνέχεια σίγουρα έκρηξη.

Ο πυροτεχνουργός της αστυνομίας Λοχ. 1183 Πέτρος Ορφανίδης είπε ότι η πυρίτιδα συγκαταλέγεται στις εκρηκτικές ύλες χαμηλής ισχύος οι οποίες καίγονται και δεν εκρήγνυνται. Για να υπάρξει έκρηξη στην πυρίτιδα πρέπει αυτή να είναι κλειστή σε δοχείο. Αυτό γιατί τα παράγωγα της καύσης της πυρίτιδας σε θερμοκρασία περίπου 350 βαθμών κελσίου θέλουν να εκτονωθούν προς το εξωτερικό της συσκευασίας και ο μόνος τρόπος είναι να σπάσουν το εξωτερικό περίβλημα της συσκευασίας, εξ ου και ακολουθεί η έκρηξη. Ενώ, η πυρίτιδα σε ανοικτό χώρο απλώς καίγεται.

Οι πυρίτιδες, είπε, αναφλέγονται περίπου στους 170 βαθμούς κελσίου. Από την εμπειρία και τις γνώσεις του δεν πιστεύει ότι η θερμοκρασία στο εσωτερικό του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου ανήλθε πέραν των 170 βαθμών. Αυτό σημαίνει πως η πυρκαγιά στο εσωτερικό προκλήθηκε λόγω της μεταβολής του σταθεροποιητή και ακολούθησε η έκρηξη με βάση τα πιο πάνω.

Στην προαναφερθείσα έκθεση της συμβουλευτικής ομάδας εργασίας καταγράφεται και έγινε κοινώς αποδεκτό ότι η αποσύνθεση των πυρίτιδων αποτελεί πολύπλοκο φαινόμενο κατά το οποίο, εκτός της φύσης της εκρηκτικής ουσίας, υπεισέρχονται κάθε φορά και πολλοί άλλοι παράγοντες, όπως η θερμοκρασία περιβάλλοντος και το είδος του φορέα μέσα στο οποίο βρίσκονται. Με την πάροδο του χρόνου ακόμα και σε βέλτιστες συνθήκες συντήρησης προκαλείται αυτομάτως μια πολύπλοκη και ασαφής διάσπαση της νιτροκυτταρίνης με αποτέλεσμα τη δημιουργία οξίνου περιβάλλοντος το οποίο συντελεί στην προοδευτική επιτάχυνση της αποσύνθεσης με σημαντική έκλυση θερμότητας. Εάν η θερμότητα διαχέεται στον περιβάλλοντα χώρο, δεν προκαλεί αύξηση της θερμοκρασίας της μάζας της πυρίτιδας. Εάν αντιθέτως, η εκλυόμενη θερμότητα δεν βρίσκει διέξοδο τότε προκαλείται τοπική αύξηση της θερμοκρασίας η οποία με παρόμοιες αλληλεπιδράσεις μπορεί να οδηγήσει και μέχρι σημείου αυτανάφλεξης της πυρίτιδας.

Εκτός από τη φυσιολογική αλλοίωση, με την πάροδο του χρόνου η θερμοκρασία αποθήκευσης και η υγρασία του περιβάλλοντα χώρου επιδρούν αισθητά στη σταθερότητα και στη διαδικασία αλλοίωσης. Η καταλληλότερη θερμοκρασία θεωρείται αυτή των 15-25 βαθμών κελσίου. Η παρατεταμένη παραμονή μιας πυρίτιδας σε θερμοκρασία υψηλότερη των 30 βαθμών μπορεί να οδηγήσει σε επιτάχυνση της χημικής αλλοίωσης της

και συνεπώς σε μείωση του χρόνου ζωής. Έχουμε παραθέσει τις σχετικές αναφορές στην παράγραφο Β.12 ανωτέρω.

Με βάση τα παραπάνω και με δεδομένο ότι δεν τηρήθηκαν τα προβλεπόμενα μέτρα ασφαλείας, εναποθήκευσης και συντήρησης του εκρηκτικού φορτίου και με βάση τις πληροφορίες που είχαν λάβει για τα συμβάντα και άλλα δεδομένα που τέθηκαν ενώπιόν τους, η ομάδα απέκλεισε το ενδεχόμενο εξωτερικής παρέμβασης και κατέληξε στα εξής:

«Τα αίτια δημιουργίας της εστίας φωτιάς μέσα στο container ήταν η αλλοίωση, αποσταθεροποίηση και αποσύνθεση των πυρίτιδων εντός των containers που είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία ποσότητας πτητικών αερίων που συνεχώς αυξανόταν. Σταδιακά λόγω αύξησης της θερμοκρασίας αυξήθηκε και η πίεση εντός του container με αποτέλεσμα τόσο την διόγκωση των τοιχωμάτων όσο και την έναρξη της καύσης με την επίτευξη της θερμοκρασίας ανάφλεξης (αυτανάφλεξης) των εν λόγω αερίων. Στην συνέχεια λόγω ανάπτυξης υψηλών θερμοκρασιών στον περιβάλλοντα χώρο ξεκίνησε και επιταχύνθηκε η αποσύνθεση και εν συνεχεία αυτανάφλεξη των πυρίτιδων και στα υπόλοιπα containers».

Στα ίδια πλαίσια ήταν και η έκθεση των εμπειρογνομόνων από τις Βρετανικές Βάσεις η οποία κατατέθηκε ως τεκμήριο 227.

ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Γ.1 Η ευθύνη για το φορτίο

Έχουμε ήδη αναφερθεί στο παραδεκτό γεγονός ότι ο Σχης Γεωργιάδης ως εκπρόσωπος του ΥΠΑΜ κατέγραψε στα έγγραφα κατάσχεσης ότι το φορτίο παρελήφθη από το ΥΠΑΜ για φύλαξη και ότι υπέβαλε τα έγγραφα αυτά στο 2^ο κατηγορούμενο στις 16.2.2009. Έχουμε επίσης αναφερθεί στο πρακτικό της σύσκεψης 2.2.2009, (τεκ. 66.11) στο οποίο γίνεται λόγος για απόφαση της Κυβέρνησης περί εκφόρτωσης και φύλαξης του υλικού «σε κατάλληλους χώρους εντός της ΝΒΕΦ» και για το ότι ορίστηκε ως γενικός συντονιστής της όλης διαδικασίας εκφόρτωσης και αποθήκευσης ο Γ. Γεωργιάδης.

Ήταν η θέση του κατηγορούμενου 2 ότι την ευθύνη παραλαβής, φύλαξης και αποθήκευσης του φορτίου την είχε η ΕΦ, σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς ορθής εναποθήκευσης και συντήρησης του υλικού. Ανέφερε ότι οι οδηγίες που είχε από τον ΠτΔ στις 12.2.2009, ήταν όπως το ΥΠΑΜ επιβλέπει την όλη διαδικασία εκφόρτωσης και μεταφοράς του φορτίου στη ΝΒΕΦ. Ο ίδιος κατέγραψε σε ιδιόχειρο σημείωμα του ημερ. 12.2.2009, (τεκ. 66.10) τα εξής:

«μετά από οδηγίες του Προέδρου της Δημοκρατίας το Υπουργείο Άμυνας αναλαμβάνει τον συντονισμό της όλης επιχείρησης για εκφόρτωση του απαγορευμένου υλικού από το εν λόγω πλοίο υπό κυπριακή σημαία και μεταφορά του στη Ναυτική Βάση στο Μαρί».

Παρέπεμψε στο τεκμήριο 66.11 στο οποίο, όπως είπε, φαίνεται ότι έδωσε ρητές και ξεκάθαρες οδηγίες όχι μόνο για εκφόρτωση, αλλά και για αποθήκευση του υλικού αυτού. Ο τρόπος αποθήκευσης, είπε, καθορίζεται από την Πάγια Διαταγή 6-12/2007 της ΕΦ. Έτσι, είναι με έκπληξη του που άκουσε διάφορους μάρτυρες στρατιωτικούς να ισχυρίζονται ότι η αποστολή της ΕΦ ήταν να φρουρεί απλώς το φορτίο, διότι η ευθύνη τους δεν ήταν μόνο η φρούρηση, αλλά η ορθή αποθήκευση και συντήρηση του φορτίου, όπως αυτή καθορίζεται στις Πάγιες Διαταγές και τους Κανονισμούς που διέπουν την αποθήκευση και συντήρηση όλων των εισερχομένων υλικών σε στρατόπεδα ή αποθήκες της ΕΦ, είτε αυτά αφορούν πυρομαχικά, είτε οποιαδήποτε άλλα υλικά πολέμου που χρησιμοποιεί το στράτευμα. Ειδικότερα για τον Γ. Γεωργιάδη ο κατηγορούμενος 2 είπε ότι του είχε ανατεθεί ο ρόλος του Γενικού Συντονιστή της όλης επιχείρησης εκφόρτωσης, μεταφοράς και αποθήκευσης του φορτίου ως εκ της θέσης του ως Διευθυντής της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ η οποία έχει την αρμοδιότητα αποθήκευσης και συντήρησης των υλικών και πυρομαχικών που εισέρχονται σε χώρους οι οποίοι τελούν υπό την ευθύνη της ΕΦ.

Αυτές ήταν οι θέσεις που προωθήθηκαν και κατά την αντεξέταση του Γ. Γεωργιάδη και άλλων στρατιωτικών από τον κ. Ευσταθίου, ο οποίος υπέβαλλε ότι το φορτίο είχε την έννοια των πυρομαχικών που εισήχθη στο σύστημα της ΕΦ. Συνεπώς, ήταν ευθύνη των αρμοδίων στρατιωτικών διευθύνσεων να μεριμνούν για την αποθήκευση και την επιθεώρηση τους με τέτοιο τρόπο ως εάν να επρόκειτο για πυρομαχικά της ΕΦ, τα οποία διέπονται από την προαναφερθείσα Πάγια Διαταγή 6-12/2007 (τεκ.59).

Πάνω σε αυτή τη γραμμή αντεξετάστηκαν ειδικότερα ο Γ. Γεωργιάδης (ΜΚ7), ο Λ. Λάμπρου (ΜΚ9), ο Ν. Γεωργιάδης (ΜΚ11), ο Θ. Παππάς

(ΜΚ98), ο Μ. Μακρυγιάννης (ΜΚ112). Ο Μ. Μακρυγιάννης απάντησε γενικά για τη διαδικασία ένταξης των πυρομαχικών στο σύστημα της ΕΦ. Οι υπόλοιποι αναφέρθηκαν στο συγκεκριμένο φορτίο εμμένοντας στη θέση ότι ουδέποτε ανήκε στην ΕΦ, στην οποία δόθηκε για φύλαξη.

Δεν αμφισβητήθηκε ότι η ΔΥΠ/ΓΕΕΦ έχει την ευθύνη για τα πυρομαχικά της ΕΦ και αρμοδιότητα να ενεργεί επισκέψεις, μετά από έγκριση της ιεραρχίας του ΓΕΕΦ, σε μονάδες της ΕΦ για την παροχή συμβουλών επί θεμάτων αρμοδιότητας ΔΥΠ προκειμένου να διαπιστώσει εάν οι μονάδες συντηρούν και εναποθηκεύουν το υλικό τους όπως προβλέπεται από τους κανονισμούς και τις διαταγές.⁴⁸ Εκείνο που υπέδειξαν οι μάρτυρες κατηγορίας είναι ότι αυτά αφορούν τα πυρομαχικά που ανήκουν σε μονάδες της ΕΦ σύμφωνα με το συγκεκριμένο Πίνακα Οργανώσεως Υλικού (ΠΟΥ) κάθε μονάδας. Ενώ τα συγκεκριμένα πυρομαχικά δεν ανήκαν σε κάποια μονάδα και ειδικότερα δεν ανήκαν στην ΝΒΕΦ.

Ο Γ. Γεωργιάδης είπε τα εξής: *«Ουδέποτε επιθεωρήθηκαν τα υλικά αυτά του φορτίου διότι δεν ήταν της μονάδας, δεν ήταν του Μαρί, δεν ήταν του Ναυτικού. Τους ανθρώπους τους έβαλαν να τα προσέχουν να μην τα κλέψουν και μάλιστα προσωρινά, για λίγο καιρό... Όταν θα πήγαιναν οι επιθεωρούντες πυροτεχνουργοί πήγαιναν και επιθεωρείτο το Ναυτικό, επιθεωρούσαν τα πυρομαχικά του Ναυτικού που ήταν χρεωμένα στο Ναυτικό».*

Ο Λ. Λάμπρου ανέφερε ότι το επίδικο φορτίο ποτέ δεν χρεώθηκε στην ΕΦ και σε καμία περίπτωση δεν έγινε οποιαδήποτε προβλεπόμενη διαδικασία για να μπει στο σύστημα συντήρησης της ΕΦ και ως εκ τούτου δεν

⁴⁸ Πάγια Διαταγή 0-20/2007, παράρτημα ΚΘ

παρακολουθείτο από την ΕΦ. Ήταν η θέση του ότι την ευθύνη για το φορτίο δεν την είχε η ΕΦ, αλλά οι πολιτικά προϊστάμενοι. Η πάγια διαταγή εφαρμόζεται για πυρομαχικά που ανήκουν στην ΕΦ και που χρεώνονται στις διαχειρίσεις υλικού των μονάδων. Όλα αυτά είναι καταγραμμένα συγκεντρωτικά σε μηχανογραφημένο σύστημα που παρακολουθεί η Διεύθυνση Διοικητικής Μέριμνας ΔΙΔΜ/ΓΕΕΦ. Η επιθεώρηση των πυρομαχικών της ΕΦ είναι αρμοδιότητα της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ. Συνέχισε ο Λάμπρου λέγοντας ότι όταν ανέλαβε Διευθυντής της ΔΥΠ, δεν είδε ούτε του έδωσε κανένας εξουσιοδότηση να παρακολουθεί το φορτίο το οποίο δεν ανήκε στην ΕΦ, αλλά όπως ήταν η θέση του στο Τελωνείο. Σε άλλο σημείο ανέφερε ότι το φορτίο ήταν του Υπουργείου Άμυνας. Όπως όμως, αναφέραμε κατά τη διάρκεια της ακρόασης αυτό είναι θέμα που θα αποφασίσει το Δικαστήριο με βάση το ενώπιον του μαρτυρικό υλικό και ειδικότερα με βάση το περιεχόμενο των σχετικών διαταγών και τις περιστάσεις τοποθέτησης του συγκεκριμένου φορτίου στην ΝΒΕΦ.

Ρωτήθηκε ειδικότερα από τον κ. Ευσταθίου, γιατί δεν διέταξε την διασπορά των εμπορευματοκιβωτίων για να ματαιωθούν οι κίνδυνοι έκρηξης όπως έγινε στο τέλος με τις ολέθριες συνέπειες. Απάντησε ότι ο επικίνδυνος τρόπος που ήταν στοιβαγμένα ήταν σε γνώση της ηγεσίας της ΕΦ και ότι ο ίδιος δεν είχε εξουσία να προχωρήσει σε διασπορά του φορτίου. Παρέμβαση στο φορτίο χρειαζόταν υπουργική απόφαση, όπως είχε γίνει για την λήψη δειγμάτων. *«Αρχηγοί και Υπουργοί δεν αποφάσιζαν και θα έπαιρνα εγώ έτσι απόφαση;»*, διερωτήθηκε.

Όταν ο κ. Ευσταθίου του υπέβαλε ότι ως διευθυντής αυτόνομης υπηρεσίας με δικό του επιτελείο όφειλε να ενεργήσει σύμφωνα με τις πάγιες διαταγές και τους κανονισμούς της ΕΦ απάντησε ότι δεν ήταν αυτόνομη διεύθυνση και συμπλήρωσε:

«Ούτε ήμουν υπεύθυνος για οτιδήποτε βρίσκεται μέσα στην Κυπριακή Δημοκρατία ή μέσα στα στρατόπεδα. Ήμουν υπεύθυνος έναντι της ηγεσίας για τα υλικά που είναι χρεωμένα στην ΕΦ και αυτά παρακολουθούσα και γι' αυτά έκδιδα [sic] διαταγές επιθεωρήσεων με εγκριτική διαταγή της ιεραρχίας μου και αυτά τα υλικά ήμουν υπεύθυνος να παρακολουθώ. Αν μου έδιναν εντολή θα το παρακολουθούσα και αυτό, αλλά ουδέποτε δόθηκε τέτοια εντολή».

Σε άλλο σημείο της αντεξέτασης του, όταν του υποβλήθηκε ότι είχε την απόλυτη ευθύνη της ασφάλειας του φορτίου από κίνδυνο έκρηξης επανέλαβε την ίδια θέση ως εξής:

«Δεν δέχομαι αυτή την υποβολή κύριε Πρόεδρε. Δεν είχα σε καμιά περίπτωση και το ανέφερα στις απαντήσεις μου, δεν μου έδωσε διαταγή η εξουσιοδότηση κανέναν. Δεν ανέθεσε κανέναν στην ΔΥΠ αυτό το φορτίο και σε όλες τις επιστολές που διάβασα η φύλαξη του φορτίου αφορούσε μόνο την έννοια της φρούρησης του. Αν είχα οποιαδήποτε επιστολή να μου έλεγε εμένα ότι είμαι υπεύθυνος για τη φύλαξη με την έννοια της συντήρησης και ότι αυτό το φορτίο είναι της ΕΦ εγώ θα έκανα τα καθήκοντα που έπρεπε να κάνω».

Ο κ. Ευσταθίου υπέδειξε ειδικότερα στον Λάμπρου τις παράγρ. 3 και 4 του Παραρτήματος «Δ» της ΠΔ6-12/2007, σύμφωνα με τις οποίες η παρακολούθηση πυρομαχικών, γενικά είναι αρμοδιότητα της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ και σημαίνει «τη διαδικασία που περιλαμβάνει την καταγραφή, τήρηση και έλεγχο όλων των στοιχείων των πυρομαχικών από τη στιγμή της εισαγωγής τους στην ΕΦ έως την απόσυρση και καταστροφή τους, με σκοπό την ορθή και με ασφάλεια χρήση τους, τόσο στην εκπαίδευση όσο και στις επιχειρήσεις». Παραθέτουμε την απάντηση του Λάμπρου, επαναλαμβάνοντας όμως και τονίζοντας ότι η νομική διάγνωση του θέματος είναι έργο του Δικαστηρίου και μόνο. Ήταν η θέση του Λάμπρου

ότι τα πυρομαχικά μπήκαν σε στρατόπεδο, αλλά δεν εισήχθησαν με την έννοια της πάγιας διαταγής. Δεν χρεώθηκαν, δεν εισήχθησαν στα αποθέματα και στο σύστημα συντήρησης της ΕΦ.

Εν τέλει, ο κ. Ευσταθίου τον ρώτησε κατά πόσο επρόκειτο για αδέσποτο υλικό. Ο μάρτυρας απάντησε πάντα στα ίδια πλαίσια ως εξής:

«Κύριε Πρόεδρε, υπήρχε ηγεσία, Υπουργείο Άμυνας... Εγώ στη Διεύθυνση δεν βρήκα καμιά διαταγή έγγραφο ή εξουσιοδότηση που να καθορίζει ότι αυτό το φορτίο ήταν της ΕΦ και να μου δίνει εμένα αρμοδιότητα ή εξουσία να προβώ σε οποιαδήποτε ενέργεια επ' αυτού, δηλαδή να το επιθεωρήσω ή άλλως πως».

Ο Ν. Γεωργιάδης (ΜΚ11), τότε Τμηματάρχης του Δ' Τμήματος της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ, αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου επί του ιδίου θέματος και σε σχέση με τις πάγιες διαταγές, ανέφερε και αυτός ότι τα πυρομαχικά του φορτίου δεν εισήχθησαν στην ΕΦ, δεν αποτελούσαν υλικό της ΕΦ, αλλά μόνο τοποθετήθηκαν στη ΝΒΕΦ για φύλαξη. Σε ότι αφορά τις επιθεωρήσεις είπε ότι αυτές αφορούν το υλικό που είναι χρεωμένο στη διαχείριση υλικού της μονάδας, το υλικό που ανήκει στην ΕΦ, που είναι χρεωμένο σε μονάδα της ΕΦ και καταγεγραμμένο στον Πίνακα Οργανώσεως Υλικού κάθε μονάδας.

Τη θέση ότι τα πυρομαχικά βρίσκονταν στη ΝΒΕΦ μόνο για φύλαξη χωρίς οποιαδήποτε περαιτέρω αρμοδιότητα και ευθύνη της Διοίκησης Ναυτικού υποστήριξε και ο Κ. Ποχάνης. Είπε ότι η Διοίκηση Ναυτικού είχε υποχρέωση για εναποθήκευση και παρακολούθηση των πυρομαχικών που ανήκουν στις μονάδες του Ναυτικού. Περιπλέον, γίνονται επιθεωρήσεις από την ΔΥΠ. Το συγκεκριμένο φορτίο δεν ανήκε στην Ναυτική Βάση δεν ανήκε στο Ναυτικό και ως εκ τούτου ούτε ο τρόπος

αποθήκευσης ούτε η συντήρηση του περιεχομένου ήταν ευθύνη του Ναυτικού. Οι εντολές, κατέληξε ήταν σαφέστατες και αφορούσαν τη φύλαξη, ενώ η πρόσβαση στο φορτίο ήταν απαγορευμένη. Υπήρχαν σαφέστατες εντολές να μην πλησιάζουν στο φορτίο και είχαν μπει τρείς σειρές ακιδωτά συρματοπλέγματα γύρω από αυτό.

Ο Θ. Παππάς (ΜΚ98), υπεύθυνος πυρασφαλείας του στρατοπέδου, ανέφερε ότι δεν είχε καμιά οδηγία σχετικά με το φορτίο, αλλά ούτε και πρόσβαση στα εμπορευματοκιβώτια. Είχαν μόνο τον οπτικό έλεγχο στα πλαίσια περιφρούρησης. Για ζητήματα πυρασφάλειας ήταν αρμόδιος για τη Βάση συνολικά, όχι όμως για τα εμπορευματοκιβώτια και για την γύρω περιοχή ζήτημα για το οποίο δεν είχε σχετικές οδηγίες. Αντίθετα, οι οδηγίες που είχε από τον διοικητή του ήταν ότι: *«εμείς δεν ακουμπάμε... έχεις όλο τον έλεγχο του στρατοπέδου εκτός από αυτό το κομμάτι»*.

Ο Μ. Μακρυγιάννης (ΜΚ112) χωρίς να λάβει θέση για τη συγκεκριμένη περίπτωση, περιέγραψε γενικά τη διαδικασία ένταξης πυρομαχικών στην ΕΦ. Το πρώτο στάδιο είναι η εισαγωγή στα πλαίσια της οποίας πυρομαχικά που αγοράζονται από το εξωτερικό ή που παραχωρούνται δωρεάν, συνήθως από την Ελλάδα, ή που ανταλλάσσονται με την αστυνομία για σκοπούς επιχειρήσεων και εκπαιδεύσεων, μεταφέρονται στη μονάδα πυρομαχικών στην Παλώδια, καταγράφονται και γίνεται πρακτικό το οποίο διαβιβάζεται στη Διεύθυνση Διοικητικής Μέριμνας (ΔΙΔΜ) όπου και περνούν στο λογιστικό σύστημα της ΕΦ. Ακολούθως εκδίδεται σχετική διαταγή και τα πυρομαχικά χρεώνονται στις μονάδες. Το τί ανέφερε σε σχέση με τα επίδικα πυρομαχικά ήταν ότι αυτά δεν εισήχθησαν στο λογισμικό σύστημα της ΕΦ.

Γ.2 Η σύσκεψη στο Προεδρικό Μέγαρο στις 6 Φεβρουαρίου 2009⁴⁹

Δύο ζητήματα χρήζουν περαιτέρω εμβάθυνσης σε σχέση με την εν λόγω σύσκεψη.

Το πρώτο ζήτημα είναι κατά πόσο ο Γεωργιάδης, όπως του υπεβλήθη από τον κ. Ευσταθίου, έλεγε ήδη από το αρχικό εκείνο στάδιο τη φράση που του αποδόθηκε ως το «σλόγκαν» του,⁵⁰ ότι δηλαδή «η πυρίτιδα καίγεται, δεν εκρήγνυται, δεν είναι επικίνδυνη».

Βέβαια, το ζήτημα των παραστάσεων του Γεωργιάδη για την επικινδυνότητα ή μη της πυρίτιδας είναι πολύ ευρύτερο και κατέστη κεντρικό επίδικο ζήτημα και ως τέτοιο θα το εξετάσουμε στην πορεία. Όμως, εκείνο που έχει σημασία μιλώντας για τη συγκεκριμένη σύσκεψη, είναι κατά πόσο ο Γεωργιάδης χρησιμοποίησε τη συγκεκριμένη χαρακτηριστική φράση ήδη στη σύσκεψη εκείνη.

Δεν μπορούμε παρά να σημειώσουμε ότι οι ίδιοι οι κατηγορούμενοι 1 και 2 δεν ισχυρίστηκαν ότι ο Γεωργιάδης είχε χρησιμοποιήσει αυτή τη φράση στη σύσκεψη. Ο κατηγορούμενος 2 αναφέρει στη Γραπτή Κατάθεση του τα εξής, μιλώντας γενικά χωρίς να αναφέρεται στη συγκεκριμένη σύσκεψη:

«...είχε δημιουργηθεί και ίσχυε στις σκέψεις και αποφάσεις των στρατιωτικών ιθυόντων ότι η πυρίτιδα καίγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Η διαβεβαίωση αυτή απ' ότι παρουσιάστηκε κατά τη διαδικασία ενώπιόν σας προήρχετο από τον Σχη Γεωργιάδη ο οποίος ως εμπειρογνώμονας είχε την βαρύνουσα γνώμη και

⁴⁹ Αντιστοιχεί με παρ. Β.7 και Δ.3

⁵⁰ Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο κατηγορούμενος 2

παραπλάνησε προς τούτο όλους όσοι μπορούσαν να εκφράσουν γνώμη για την επικινδυνότητα του φορτίου».

Ο κατηγορούμενος 1 αναφέρει τα εξής στη δική του Γραπτή Κατάθεση - Δήλωση:

«Στις 6 Φεβρουαρίου 2009 έγινε στο Προεδρικό σύσκεψη υπό τον Πρόεδρο Δ.Χριστόφια, στην οποία παρευρέθηκα.

Τα πρακτικά της σύσκεψης αυτής δεν κοινοποιήθηκαν. Εγώ έλαβα γνώση αυτών των πρακτικών πολύ αργότερα. Το περιεχόμενο τους για πρώτη φορά έγινε γνωστό σε μένα κατά την διάρκεια των συνεδριάσεων της Επιτροπής Πολυβίου.

Το πρακτικό αυτό ευρίσκεται ενώπιον του Δικαστηρίου ως Τεκμήριο. Το πρακτικό αντικατοπτρίζει το περιεχόμενο της συζήτησης που έγινε στην σύσκεψη αυτή.

Κατά την συζήτηση διεφάνη ότι ο Πρόεδρος πριν από την σύσκεψη είχε προφανώς κατ'ιδίαν ενημέρωση από τους στρατιωτικούς αναφορικά με το θέμα της επικινδυνότητας του φορτίου, σύμφωνα με την οποία, ενημέρωση, το φορτίο δεν ήταν επικίνδυνο στην υφιστάμενη μορφή, αφού αποτελείτο από πρώτες ύλες για την κατασκευή πυρομαχικών και από άλλα αδρανή υλικά, και ότι το φορτίο δεν αποτελεί μεγάλο κίνδυνο εφόσον τύχει της κατάλληλης φύλαξης και προστασίας.

Στην ίδια σύσκεψη όπως φαίνεται στο πρακτικό ο Σχης Γιώργος Γεωργιάδης ενημέρωσε ότι από τα 36 εμπορευματοκιβώτια που είχαν ανοιχθεί και ελεγχθεί υπήρχαν μόνο 4 που περιέχουν υλικά που θεωρούνται «κάπως επικίνδυνα» και είπε ότι αυτά θα αποθηκευτούν σε ξεχωριστές αποθήκες. Ενώ ο Αρχηγός της ΕΦ κ. Μπισμπίκας ενημέρωσε ότι είχε ήδη γίνει προκαταρκτική έρευνα και είχε ήδη εξευρεθεί ασφαλής χώρος για να φυλαχθούν τα εμπορευματοκιβώτια.

Εγώ προσωπικά δεν ενημερώθηκα ποτέ, μέχρι σήμερα για το περιεχόμενο των κατ'ιδίαν συνομιλιών του Προέδρου με τους στρατιωτικούς, αναφορικά με την επικινδυνότητα του φορτίου, όπως την περιέγραψε ο Πρόεδρος στην σύσκεψη της 6^{ης} Φεβρουαρίου.

Ούτε και μέχρι σήμερα γνωρίζω κάτω από ποιες συνθήκες και με ποιού τις οδηγίες έγινε η προκαταρκτική έρευνα για εξεύρεση ασφαλούς χώρου φύλαξης του φορτίου. Ακόμα δεν ξέρω ούτε ποιοι είναι οι στρατιωτικοί που ενημέρωσαν το Πρόεδρο για την επικινδυνότητα του φορτίου, ούτε και ξέρω πότε και σε ποιους ανατέθηκε και από ποιο, πριν την 6^{ην} Φεβρουαρίου 2009 να εξεύρουν χώρο φύλαξης του φορτίου για τον οποίο χώρο μίλησε ο Μπισμπίκας.

Εγώ είχα εκφράσει την άποψη ότι ακόμα και για την ολοκλήρωση του ελέγχου, θα ήταν καλύτερα να αναμένουμε την απάντηση της Επιτροπής Κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με την ενημέρωση που τους κάναμε για τα αποτελέσματα των ελέγχων του φορτίου που είχαν γίνει μέχρι τότε και μετά να προβούμε σε άλλες ενέργειες.

Ανεξάρτητα όμως από αυτό, η αίσθηση που απεκόμισα, τόσο από την ενημέρωση που έκαμε ο Πρόεδρος, αλλά και κυρίως από την ενημέρωση του Σχη Γιώργου Γεωργιάδη, ήταν ότι το φορτίο δεν ήταν επικίνδυνο».

Η μαρτυρία του Κ. Φυτιρή (ΜΚ81) για τη σύσκεψη δεν είναι βοηθητική για τα ζητήματα που, ως άνω, τώρα εξετάζουμε, εφόσον δεν θυμόταν καν αν ήταν παρών ο Γεωργιάδης. Στη μαρτυρία του δεν αναφέρθηκε στη συζήτηση που έγινε σε σχέση με την επικινδυνότητα ή μη του φορτίου. Το ίδιο και η μαρτυρία Μακρυγιάννη (ΜΚ112).

Καταλήγουμε ότι η σχετική υποβολή του κ. Ευσταθίου για τη συγκεκριμένη ημέρα, δεν υποστηρίζεται από τη μαρτυρία των κατηγορουμένων 1 και 2.

Το δεύτερο ζήτημα είναι ποία ήταν η έννοια της αναφοράς Μπισμπίκα ότι είχε εξευρεθεί ασφαλής χώρος στον οποίο τα εμπορευματοκιβώτια θα μπορούσαν να φυλαχθούν. Το ερώτημα αυτό προέκυψε από την προσπάθεια της κατηγορούσας αρχής να καταδείξει, αντεξετάζοντας τον κατηγορούμενο 1, ότι ο Α/ΓΕΕΦ δεν αναφερόταν στο ζήτημα του φορτίου, αλλά στο πλοίο, δηλαδή δεν αναφερόταν σε χώρους αποθήκευσης στη ξηρά, αλλά για την ασφάλεια του πλοίου ενώ ήταν ελλιμενισμένο.

Το πρακτικό (τεκ.173) κατατέθηκε κατά την αντεξέταση του Γ. Γεωργιάδη και όχι από την κατηγορούσα αρχή. Ήταν η θέση της κατηγορούσας αρχής, σε εκείνο το στάδιο, ότι δεν περιελάμβανε τα πάντα που ελέχθησαν στη σύσκεψη, αλλά ούτε τότε, μήτε μετά αμφισβητήθηκε το περιεχόμενο του από οποιαδήποτε πλευρά.

Η παραπάνω εισήγηση της κατηγορούσας αρχής δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στο μη αμφισβητηθέν πρακτικό. Περιπλέον, η κατηγορούσα αρχή δεν κάλεσε ως μάρτυρα τον συντάκτη του πρακτικού Ιάκωβο Γεωργίου, Γραμματέα Β΄, στο Προεδρικό Μέγαρο προς προώθηση οποιασδήποτε θέσης ότι άλλα είχαν λεχθεί από τα καταγραφέντα. Αντίθετα, η θέση της κατηγορούσας αρχής δεν ήταν ότι το πρακτικό δεν είναι πιστό, αλλά, ως άνω, ότι δεν ήταν περιεκτικό.

Αποδεχόμαστε ότι τα λεχθέντα στη σύσκεψη της 6^{ης} Φεβρουαρίου 2009, αποτυπώνονται στο πρακτικό τεκ.173 και ότι αυτά αποτελούσαν την ουσία της συζήτησης.

Γ.3 Η σύσκεψη στο ΥΠΕΞ στις 6 Αυγούστου 2009⁵¹

Έχουμε ήδη παραθέσει στο Ιστορικό τα λεχθέντα στη σύσκεψη εκείνη με βάση τα πρακτικά. Προσθέτουμε τώρα περαιτέρω μαρτυρία.

Γ.3.1 Η μαρτυρία του Δ. Διονυσίου (ΜΚ102)

Ο Δ. Διονυσίου του Υπουργείου Εξωτερικών ετοίμασε, ως άνω, το σχετικό πρακτικό το οποίο φέρει τη σημείωση του ΥΠΕΞ «ΟΚ». Αυτό σημαίνει, είπε ο Διονυσίου ότι, κατά τη συνήθη πρακτική, ο ΥΠΕΞ έλαβε γνώση. Στη μαρτυρία του αναφέρθηκε περαιτέρω στα διαμειφθέντα. Είπε ότι η ΕΦ και το ΥΠΑΜ εξέφραζαν ανησυχίες για την ασφάλεια του φορτίου από εξωγενείς παράγοντες, αλλά και λόγω της αποσταθεροποίησης της πυρίτιδας και εξέφραζαν ετοιμότητα και δυνατότητα της ΕΦ να προχωρήσουν σε καταστροφή του φορτίου.

Μετά από παρέμβαση του Ν. Αιμιλίου και του Γενικού Εισαγγελέα, η σύσκεψη κατέληξε σε απόφαση να παραμείνει η κατάσταση του φορτίου ως είχε μέχρι το πέρας της επίσκεψης του ΠτΔ στη Συρία τον Αύγουστο του 2009 και το πέρας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ τον Σεπτέμβρη του 2009 και να γίνει σύσκεψη των φορέων τον Οκτώβριο του 2009 για περαιτέρω συζήτηση του θέματος.

Η αντίληψη του Διονυσίου ήταν πως υπήρχε μια επιδίωξη να παραπεμφθεί η λήψη απόφασης στο διηνεκές, στις ελληνικές καλένδες. Έχοντας υπόψη τα διαμειφθέντα στη σύσκεψη σχημάτισε την άποψη, μέσα από την

⁵¹ Αντιστοιχεί με παρ. Β.15 και Δ.4

εμπειρία του στο ΥΠΕΞ, ότι ο Πρόεδρος ήθελε «να κλωσήσουμε την μάππα παρακάτω», όπως είπε χαρακτηριστικά.

Ο Δ. Διονυσίου έδωσε εξήγηση για την προαναφερθείσα διαφορά στα πρακτικά που αναφέρεται αφενός, σε επιθυμία ΠτΔ και ΥΠΕΞ και σε επιθυμία της Κυβέρνησης, αφετέρου. Δεν προκύπτει θέμα δόλιας ενέργειας και δεν θα επεκταθούμε. Τέθηκε ζήτημα κατά την ακρόαση κατά πόσο η αναφορά σε «ΥΠΕΞ» εννοούσε τον Υπουργό Εξωτερικών ή το Υπουργείο Εξωτερικών. Αυτά είναι πράγματα που δεν έχουν πραγματική σημασία. Είναι φανερό από το σύνολο της σχετικής μαρτυρίας, ότι η αναφορά αυτή παραπέμπει στη κρατική πολιτική όπως χαράχθηκε από τον ΠτΔ και όπως εφαρμοζόταν από τον Υπουργό Εξωτερικών.

Γ.3.2 Η μαρτυρία του Γ. Γεωργιάδη (ΜΚ7)

Ο Γ. Γεωργιάδης ανέφερε ότι είχε λάβει εντολή από τον Α/ΓΕΕΦ να παραστεί στη σύσκεψη ως συνοδός του ΓΔ του ΥΠΑΜ για να ενημερώσει τους παρευρισκόμενους για τις θέσεις του ΓΕΕΦ. Προέβη σε μια γενική ανάλυση του συνόλου του φορτίου, ανέφερε τους φόβους από την υπαίθρια εναποθήκευση και υπέδειξε ότι δεν ήταν ευθύνη της ΕΦ να φυλάττει τα κατασχεθέντα υλικά. Το ΓΕΕΦ, είπε, ζητούσε συγκεκριμένες ενέργειες και τη λήψη τελικής απόφασης ώστε να απαλλαγεί από τις ευθύνες φύλαξης του φορτίου. Αυτό δεν έγινε κατορθωτό εφόσον το ζήτημα παραπέμφθηκε τον Οκτώβριο. Μετά τη σύσκεψη ενημέρωσε τον Α/ΓΕΕΦ και τον Υ/ΓΕΕΦ.

Γ.3.3 Η μαρτυρία του Π. Καρεκλά (ΜΚ13)

Ο Π. Καρεκλάς ανέφερε σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 19.7.2011:

«...Τόνισα εμφαντικά την ανάγκη να ξεφορτωθούμε το ταχύτερο αυτό το υλικό, κάνοντας αναφορά στη σχετική πληροφόρηση που είχαμε από το ΓΕΕΦ για τους ενδεχόμενους κινδύνους από τη φύλαξη του καθώς επίσης και στο ότι το υλικό αυτό είχε και μεγάλη χρηματική αξία».

Στο προφορικό μέρος της μαρτυρίας του εξήγησε ότι είχε μαζί του την επιστολή του ΓΕΕΦ ημερομηνίας 28.5.2009 και με βάση την επιστολή εκείνη προσπάθησε να δώσει σε όλους να καταλάβουν ότι το θέμα ήταν σοβαρό και ότι η θέση του ΥΠΑΜ ήταν ότι θα έπρεπε να ληφθεί μια απόφαση «για να το ξεφορτωθούμε». Είπε σχετικά τα εξής:

«Εμείς αντιλαμβανόμαστε ότι αυτό το φορτίο τοποθετήθηκε εκεί σε ένα στρατόπεδο προσωρινά, ήδη είχαν περάσει πέντε μήνες από την εκφόρτωση αυτού του φορτίου και προσπαθούσαμε να κάνουμε ξεκάθαρο ότι αυτό το πράγμα δεν το θεωρούμε ότι μας ανήκει και πρέπει να φύγει, εξάλλου έγινε λόγος για προσωρινότητα».

Ανέφερε περαιτέρω τα εξής:

«Γενικά αυτό που θυμάμαι είναι ότι ήταν πολιτική απόφαση σε ψηλό επίπεδο και να μην υπάρξει οποιαδήποτε ενέργεια που να διαφοροποιεί την παρούσα κατάσταση γιατί επίκειτο επίσκεψη του Προέδρου στη Συρία καθώς και μετάβαση του στα Ηνωμένα Έθνη και μέχρι να γίνουν αυτά τα πράγματα δε θα έπρεπε να γίνουν οποιεσδήποτε ενέργειες που ενδεχομένως να επέφεραν οποιεσδήποτε επιπλοκές. Δηλαδή από την αρχή γινόταν ξεκάθαρο ότι μιλούμε για ένα θέμα που χρειαζόταν

λεπτούς χειρισμούς, είχε έντονη πολιτική χροιά και θα έπρεπε να μη γίνουν οποιεσδήποτε ενέργειες που θα περιέπλεκαν τα πράγματα και εξάλλου όπως ανέφερε δεν υπάρχει και απόφαση του υπουργικού συμβουλίου για αυτό το πράμα. Είναι σε εκείνο το σημείο που ενώ ήταν η δική μας τοποθέτηση να πιέζουμε για υλοποίηση πραγμάτων όπως ανέφερα μέσα στο πνεύμα του περιεχομένου της επιστολής αυτής 28.5 που και ο Γενικός Εισαγγελέας τοποθετήθηκε λέγοντας, δε θυμούμαι ακριβώς τις λέξεις τώρα, ούτε κρατούσα μαγνητόφωνο αλλά το νόημα ήταν "καλά ρε παιδιά, να περιμένουμε μερικούς μήνες αφού μας λένε ότι πρέπει να γίνουν αυτά τα πράγματα και ξαναβλέπουμε το θέμα τον Οκτώβρη". Μέσα σε αυτό το πνεύμα τοποθετήθηκε ο Γενικός Εισαγγελέας και βασικά αντιλαμβάνεστε τη δική μας θέση ότι νιώσαμε ότι ήταν βασιλική απόφαση και τα σκυλιά δεμένα».

Ο Π. Καρεκλάς ανέφερε περαιτέρω ότι είχε ενημερώσει τον Υπουργό Άμυνας για τα αποτελέσματα της σύσκεψης εκείνης και ότι η απόφαση ήταν να περιμένουν μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, οπότε θα επανεξεταζόταν το όλο ζήτημα. Τού τόνισε ότι οι ίδιοι ως υπηρεσιακοί θα ανέμεναν συγκεκριμένες οδηγίες για αλλαγή αυτής της πολιτικής θέσης για να προβούν σε άλλες ενέργειες. Τού εισηγήθηκε μάλιστα να συζητηθεί αυτό το θέμα σε ανώτερο επίπεδο ακόμα και στο Υπουργικό Συμβούλιο έστω και άτυπα.

Γ.3.4 Η μαρτυρία του Ν. Αιμιλίου (ΜΚ94)

Ο Ν. Αιμιλίου σε κατάθεση του προς την αστυνομία ημερ. 13.7.2011 που έγινε μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε ότι το Υπουργείο Άμυνας και η ΕΦ τόσο σε προφορικές επικοινωνίες όσο και γραπτώς έθεσαν στο ΥΠΕΞ το θέμα της περαιτέρω διάθεσης του φορτίου. Κατόπιν τούτου και με οδηγίες

του Υπουργού Εξωτερικών συνεκάλεσε υπό την προεδρία του την εν λόγω σύσκεψη.

Στη σύσκεψη εκείνη αποφασίστηκε η αναβολή λήψης απόφασης μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, κατόπιν εισήγησης δικής του και οδηγιών του Υπουργού Εξωτερικών. Ο λόγος της απόφασης αυτής ήταν ότι τον Σεπτέμβριο του 2009 ο ΠτΔ θα πραγματοποιούσε επίσημη επίσκεψη στη Συρία. Δεδομένης της έντονης πίεσης που ασκούσε η κυβέρνηση της Συρίας για παράδοση σ' αυτήν του φορτίου, κρίθηκε ότι τυχόν καταστροφή του ή παράδοση του σε τρίτους θα είχε πολύ δυσμενή αντίκτυπο στις σχέσεις Κύπρου – Συρίας και μάλιστα παραμονές επίσκεψης του ΠτΔ στη Δαμασκό. Περιπλέον, τον Σεπτέμβριο του 2009 και πάλι ο ΠτΔ θα πραγματοποιούσε την καθιερωμένη ετήσια επίσκεψη του στη Νέα Υόρκη για να προσφωνήσει τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και αναμενόταν ότι το θέμα θα ετίθετο στις εκεί συνομιλίες.

Σε κατάθεση του ημερ. 20.7.2011, που επίσης έγινε μέρος της μαρτυρίας του, ανέφερε ότι στις 20.7.2009 η Διευθύντρια σε επιστολή της προς τον ΓΔ του ΥΠΑΜ η οποία του κοινοποιήθηκε, εισηγείτο όπως γίνει η αναγκαία συνεννόηση προκειμένου να αποφασιστεί η διαδικασία για ολοκλήρωση της υπόθεσης.⁵² Δεδομένων των σοβαρών πολιτικών πτυχών του όλου θέματος ο ΥΠΕΞ του έδωσε χειρόγραφες γραπτές οδηγίες: *«Να συγκαλέσουμε σύσκεψη. Υπάρχουν σοβαρές πολιτικές πτυχές. Ο ΠτΔ θα είναι Συρία τέλος Αυγούστου».*

Στην προφορική του μαρτυρία ανέφερε ότι εκείνη την ημέρα ο ΥΠΕΞ θα αναχωρούσε για το εξωτερικό. Είχαν μια σύντομη συνάντηση κατά την

⁵² Για τις επιστολές της Διευθύντριας του Τμήματος Τελωνείου βλ. παρ. Β.14

οποία ο ΥΠΕΞ τον ενημέρωσε ότι είχε επικοινωνία με τον ΠτΔ ο οποίος του είχε δώσει οδηγίες να παραμείνει το status quo μέχρι τον Οκτώβριο, αναμένοντας την ολοκλήρωση της επίσκεψης του στη Συρία και στη Νέα Υόρκη. Το χρονοδιάγραμμα του Οκτωβρίου προέκυψε γιατί η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ γίνεται συνήθως πριν την τελευταία εβδομάδα Σεπτεμβρίου.

Σκοπός της σύσκεψης, όπως του υποδείχθηκε από τον ΥΠΕΞ, ήταν να ευαισθητοποιηθούν οι υπόλοιπες εμπλεκόμενες υπηρεσίες για τις πολιτικές προεκτάσεις και για να δοθεί το μήνυμα των σημαντικών πολιτικών πτυχών και επαφών του ΠτΔ στη Συρία και στη Νέα Υόρκη. Θα έπρεπε, είπε, να δοθεί το μήνυμα στα εμπλεκόμενα τμήματα ότι πριν αποφασιστεί η τελική τύχη του φορτίου θα έπρεπε να είναι σε επαφή με το ΥΠΕΞ. Κατ' εκείνο τον χρόνο, δεν ενδείκνυτο να γίνει οποιαδήποτε από τις ενέργειες που αναφέρονταν στην επιστολή της Διευθύντριας Τμήματος Τελωνείων.

Άλλωστε, ο Ν. Αιμιλίου διευκρίνισε ότι στη σύσκεψη εκείνη δεν υπήρχε δυνατότητα λήψης απόφασης για καταστροφή του φορτίου. Αφενός, γιατί η απόφαση για φύλαξη του φορτίου είχε ληφθεί με την σύμπραξη του ΠτΔ και ήταν θέμα που ενδιέφερε τον ΠτΔ, οπότε πριν από την τελική απόφαση για την τύχη του φορτίου θα έπρεπε να ενημερωθεί αν όχι να συναινέσει ο ΠτΔ. Αφετέρου, η απόφαση ενέπιπτε στις αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου με βάση τις πρόνοιες του Άρθρου 54 (ε) του Συντάγματος το οποίο κατανέμει στο Υπουργικό Συμβούλιο την εξουσία για εποπτεία και διάθεση της περιουσίας που ανήκει στη Δημοκρατία.

Αναφερόμενος στα λεχθέντα στη σύσκεψη ο Ν. Αιμιλίου είπε ότι είχε κάνει σύντομη εισαγωγή και είχε εξηγήσει τις πολιτικές πτυχές της όλης υπόθεσης, τις ευαισθησίες με τη Συρία και με το Ιράν, το ρόλο της

Επιτροπής Κυρώσεων των Η.Ε και ακολούθως έδωσε το λόγο στους υπόλοιπους. Αφού τους άκουσε όλους, ανέφερε την επιθυμία του ΠτΔ όπως του μεταφέρθηκε από τον ΥΠΕΞ και ο Γενικός Εισαγγελέας εξεργάγη, όπως χαρακτηριστικά είπε ο Αιμιλίου, λέγοντας: *«Τι μας εφέρετε εδώ αφού αυτή είναι η επιθυμία του Προέδρου της Δημοκρατίας;»*.

Κατόπιν τούτου ο Αιμιλίου συνόψισε το αποτέλεσμα της σύσκεψης που ήταν η παραμονή της υπάρχουσας κατάστασης μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, ζητώντας ταυτόχρονα εισηγήσεις από τα συμμετέχοντα υπουργεία και υπηρεσίες ως προς τα περαιτέρω βήματα.

Ρωτήθηκε ο Ν. Αιμιλίου σε σχέση με την διαφορά στα δύο πρακτικά. Απάντησε ότι δεν θυμόταν να είχε χρησιμοποιήσει τον όρο «Κυβέρνηση», θυμόταν όμως ότι αναφέρθηκε στον ΠτΔ λόγω *«της έκρηξης του Γενικού Εισαγγελέα η οποία ακολούθησε του αποτυπώθηκε στη μνήμη του»*. Ερωτηθείς περαιτέρω κατά πόσο η αναφορά στο πρακτικό σε «ΥΠΕΞ» σήμαινε το Υπουργείο Εξωτερικών ή τον Υπουργό Εξωτερικών, απάντησε ότι προφανώς αναφερόταν στον Υπουργό Εξωτερικών.

Γ.3.5 Η μαρτυρία του Π. Στυλιανίδη (ΜΚ58)

Ο Π. Στυλιανίδης ανέφερε ότι κατά τη σύσκεψη ο Γ. Γεωργιάδης τόνιζε τον κίνδυνο από την υπαίθρια φύλαξη των εμπορευματοκιβωτίων, όπως και ο Π. Καρεκλάς. Έλεγαν ότι η φύλαξη είναι προσωρινή και θα έπρεπε να παρθεί απόφαση. Σε κάποια στιγμή ο Ν. Αιμιλίου ανέφερε *«Τί συζητάτε ρε παιδιά; Εδώ υπάρχει απόφαση από το Προεδρικό ότι τα κοντέινερ θα παραμείνουν στο χώρο εκείνο οπότε μην συζητάτε ούτε για μετακόμιση ούτε για οτιδήποτε άλλο. Υπάρχουν οδηγίες όπως τα κοντέινερ παραμείνουν στην περιοχή που τα έχουμε στοιβάξει»*. Επίσης ο Γενικός

Εισαγγελέας εκνευρισμένα είπε: «Φέρετε όλους εμάς τους υψηλόβαθμους για να μας πείτε ότι θα παραμείνουν τα πράγματα ως έχουν; Δεν μπορούσατε να μας το πείτε χωρίς να μας φέρετε εδώ». Δημιουργήθηκε εκνευρισμός, ελήφθη η απόφαση και η συνεδρίαση έληξε.

Γ.3.6 Η μαρτυρία του Δ. Χατζηκωστή (ΜΚ8)

Ο Δ. Χατζηκωστής ανέφερε ότι κατά βάση συμφωνεί με το πρακτικό (τεκ.52.37). Είπε ότι ο Αιμιλίου αναφέρθηκε σε επιθυμία του ΠτΔ και του ΥΠΕΞ ή του Υπουργού Εξωτερικών να μην προχωρήσουν σε οποιαδήποτε ενέργεια. Συνέχισε ως εξής:

«Κάποιοι άλλοι είχαν πει κάποια πράγματα έντονα και ο Πέτρος Κληρίδης είπε: "Τι θέλετε όταν σας λένε ότι είναι επιθυμία του Προέδρου και θα πάει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στη Συρία;" Σαν να είχαν ήδη αποφασίσει... Όταν σου λένε είναι επιθυμία του Προέδρου, ήταν για μένα οδηγία του Προέδρου».

Η αντίδραση του Γενικού Εισαγγελέα ήταν τέτοια, ώστε ο Χατζηκωστής να καταγράψει σε σημείωμα του προς το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου του ότι είχαν δοθεί οδηγίες από το Γενικό Εισαγγελέα. Ειδικότερα, στο φάκελο του Τελωνείου (τεκ. 52) στο κυαν.125Α, υπάρχει σημείωση του Χατζηκωστή ότι:

«Με οδηγίες του Γ.Εισαγγ.Δημ. θα παραμείνουν τα πράγματα ως έχουν και το θέμα να επαναφερθεί τον Οκτώβριο του 2009».

Ερωτηθείς στη κύρια εξέταση του περί αυτής του της αναφοράς είπε ότι δεν θα έλεγε ότι ήταν οδηγίες, αλλά λόγω του έντονου ύφους του Γενικού Εισαγγελέα ο οποίος είπε: «Τι θέλετε; Δαμέ έχουμε επιθυμία του Προέδρου

της Δημοκρατίας», έγραψε ότι επρόκειτο για οδηγίες του Γενικού Εισαγγελέα.

Ερωτούμενος ποιος ήταν που μίλησε και προκάλεσε την έντονη αντίδραση του Γενικού Εισαγγελέα απάντησε ότι μπορεί να ήταν ο κ. Καρεκλάς. Ο Π. Κληρίδης, με δεδομένη την τοποθέτηση του ΓΔ ΥΠΕΞ τους είπε: *«Ωραία, τι θέλετε όταν σας λέει ο Πρόεδρος επιθυμεί αυτό το πράμα; Υπάρχει κανένα πρόβλημα για να περιμένουμε μέχρι τον Οκτώβριο;»*.

Κανένας, κατέληξε ο Δ. Χατζηκωστής, δεν διαφώνησε.

Σε ερώτηση κατά πόσο είχε λεχθεί ότι επρόκειτο για επικίνδυνα αντικείμενα που έπρεπε να καταστραφούν απάντησε: *«Λέχθηκαν ορισμένα πράγματα για την επικινδυνότητα αλλά γενικά»*.

Γ.3.7 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 1

Ο κατηγορούμενος 1 αναφέρει τα εξής στη γραπτή του κατάθεση:

«Η σύσκεψη συνεκλήθη με οδηγίες μου από τον ΓΔ του ΥΠΕΞ κ. Αιμιλίου για να συζητήσει το θέμα του πλοίου MONGERGOSK με υπηρεσιακούς παράγοντες άλλων Υπουργείων.

Όταν ενημερώθηκα ότι ορίστηκε η σύσκεψη, αφού ήδη είχα μιλήσει για το θέμα με τον Πρόεδρο Χριστόφια έδωσα οδηγίες στον κ. Αιμιλίου να μεταφέρει στην σύσκεψη την επιθυμία του Προέδρου να μην ληφθεί απόφαση για το θέμα πριν ολοκληρωθεί η επίσκεψη του Προέδρου στην Συρία και πριν την ομιλία και τις επαφές που θα κάμει ο Πρόεδρος στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Αυτή ήταν η οδηγία του

Πρόεδρου με την οποία συμφωνούσα γιατί διέβλεπα ότι η όποια απόφαση για την τύχη του φορτίου πολύ πιθανόν να μας δημιουργούσε διπλωματικά και πολιτικά προβλήματα με τις εμπλεκόμενες, αλλά και με τις άλλες ενδιαφερόμενες χώρες.

Εγώ δεν ήμουν παρών στην σύσκεψη γιατί απουσίαζα στο εξωτερικό.

Για τα αποτελέσματα της σύσκεψης ενημερώθηκα όταν επέστρεψα στην Κύπρο από το σημείωμα/πρακτικό που ετοίμασε ο κ. Διονυσίου και το οποίο βρίσκεται ενώπιον του Δικαστηρίου ως Τεκμήριο.

Από το σημείωμα/πρακτικό του κ. Διονυσίου θεωρούσα δεδομένο ότι όλες οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες πρέπει να είχαν κατανοήσει ότι για τον περαιτέρω χειρισμό του φορτίου θα έπρεπε να δοθούν οδηγίες από τον ίδιο τον Πρόεδρο.

Επίσης ήταν κατανοητό ότι κάθε αρμόδια υπηρεσία θα επανερχόταν με συγκεκριμένες εισηγήσεις».

Γ.3.8 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 2

Ο κατηγορούμενος 2 δεν ανέφερε κάτι ουσιαστικό για τη σύσκεψη αυτή. Τα όσα ανέφερε καλύπτονται από τα προαναφερθέντα στην παράγραφο Β.15.

Γ.4 Η σύσκεψη στο ΥΠΑΜ στις 7 Φεβρουαρίου 2011⁵³

Έχουμε ήδη παραθέσει το πρακτικό Γεννάρη, το Σημείωμα Σταυρινού και το Σημείωμα Σταυρινίδου.

⁵³ Αντιστοιχεί με παρ. Β.19 και Δ.5

Επιπρόσθετα κλήθηκαν σχεδόν όλοι οι παρευρεθέντες που εξετάστηκαν περαιτέρω για τα όσα είχαν λεχθεί. Η ουσία δεν διαφοροποιείται. Με την προφορική μαρτυρία προστέθηκαν λεπτομέρειες.

Γ.4.1 Η μαρτυρία του Σχη Ν. Γεωργιάδη (ΜΚ11)

Σημαντική ήταν εν προκειμένω, η μαρτυρία του Σχη Ν. Γεωργιάδη της ΔΥΠ, όπως σημαντική ήταν και η παρέμβαση του στη σύσκεψη. Η μαρτυρία του, εκτός του προφορικού μέρους ενώπιον του Δικαστηρίου, περιλαμβάνεται και σε καταθέσεις που έδωσε στην αστυνομία και υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του.

Ανέφερε ότι μέχρι τον Φεβρουάριο του 2011 δεν είχε εμπλοκή στο θέμα του φορτίου. Τότε ο νέος Διευθυντής του, Σχης Λάμπρος Λάμπρου, του έδωσε εντολή να παρευρεθεί σε σύσκεψη στο Υπουργείο Άμυνας με θέμα το κατασχεθέν φορτίο, αντί του Γ. Γεωργιάδη που είχε κώλυμα. Ο Ν. Γεωργιάδης ενημερώθηκε από το φάκελο. Περιπλέον, αν και δεν είναι πυροτεχνουργός ή χημικός είχε αποκτήσει κάποιες γνώσεις, επειδή στο παρελθόν είχε χειριστεί ένα θέμα σχετικό με πυρίτιδα. Μετέβη δε, στη σύσκεψη έχοντας μαζί του το τεχνικό εγχειρίδιο για το θέμα αυτό, το μοναδικό που υπάρχει στην ΕΦ.⁵⁴

Ο Ν. Γεωργιάδης περιέγραψε τον ΥΠΑΜ ως πολύ ανήσυχο σε εκείνη την σύσκεψη στην προσπάθεια του να πείσει για την επικινδυνότητα του φορτίου, αντίθετα, με τον ΥΠΕΞ ο οποίος μετέφερε τη συζήτηση στην πολιτική πτυχή του θέματος. Όσο ο ΥΠΕΞ επικεντρωνόταν στην πολιτική

⁵⁴ Σε κατάθεση του ημερ. 31.7.2011 αναφέρεται στο τεχνικό εγχειρίδιο 34-206 που αφορά «επιθεωρήσεις και φυσικοχημικές εξετάσεις πυρομαχικών».

πτυχή, ο ΥΠΑΜ ανησυχούσε περισσότερο. Ο ΥΠΑΜ, αρχίζοντας την τοποθέτηση του προειδοποίησε ότι εγείρονται σοβαρά θέματα ασφάλειας λόγω της φύσης του φορτίου και απευθυνόμενος στον ΥΠΕΞ του είπε: «Μάρκο, μου το φορτώσατε και δεν βλέπω να γίνεται τίποτε». Στη συνέχεια ο ΥΠΕΞ αναφέρθηκε στην πολιτική πτυχή του θέματος ενώ ο Α/ΓΕΕΦ ανέφερε ότι η ΕΦ είναι σε θέση να εγγυηθεί την ασφάλεια του φορτίου, όχι όμως επ' αόριστον αφού ελλόχευαν κίνδυνοι. Ακολούθως ο ΥΠΑΜ ξανατόνισε την επικινδυνότητα του φορτίου, αλλά όπως το αντελήφθη ο Ν. Γεωργιάδης, οι παρευρισκόμενοι δεν έδιδαν σημασία στις προειδοποιήσεις του. Τότε ο ΥΠΑΜ αναζήτησε τον εκπρόσωπο της ΔΥΠ Σχη Γ. Γεωργιάδη, που ως άνω ήταν απών, οπότε τελικά έδωσε τον λόγο στον Ν. Γεωργιάδη για να τους εξηγήσει. Ο τελευταίος τους εξήγησε ότι ο σταθεροποιητής των πυρίτιδων επηρεάζεται αρνητικά από τρεις παράγοντες: τον χρόνο, τη θερμοκρασία και την υγρασία. Παράγοντες που υπήρχαν όλοι, λόγω της μακράς εναπόθεσης της πυρίτιδας σε υπαίθριο χώρο. Εξήγησε το ζήτημα του σταθεροποιητή με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνει σε όλους κατανοητό ότι υπήρχε άμεσος κίνδυνος, ανά πάσα στιγμή. Έστω κι αν ο Α/ΓΕΕΦ είχε αναφέρει πως η ΕΦ εγγυάται την ασφάλεια, έγινε σαφές πως κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να ήταν επ' αόριστον, λόγω της αλλοίωσης από τον χρόνο και τις καιρικές συνθήκες.

Συγκεκριμένα ο Ν. Γεωργιάδης ισχυρίστηκε ότι ανέφερε τα εξής, όπως τα κατέγραψε σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 15.7.2011 που κατέστη μέρος της μαρτυρίας του:

«Ανέφερα συγκεκριμένα ότι οι πυρίτιδες αποτελούνται από διάφορα χημικά στοιχεία μεταξύ των οποίων και ο σταθεροποιητής ο οποίος έχει την ιδιότητα να κρατά την πυρίτιδα σε καλή κατάσταση. Η μείωση του σταθεροποιητή επέρχεται με την πάροδο του χρόνου, τις υψηλές θερμοκρασίες καθώς και την υγρασία. Συνέχισα και

τους είπα ότι επειδή το φορτίο ήδη βρισκόταν δύο χρόνια εκεί και επειδή ήτο εναποθηκευμένο σε εμπορευματοκιβώτια τα οποία αναπτύσσουν πολύ ψηλές θερμοκρασίες ιδίως το καλοκαίρι στην Κύπρο εμπεριέχεται κίνδυνος να έχει ήδη μειωθεί σε μεγάλο βαθμό ο σταθεροποιητής και να υπάρχει κίνδυνος ανάφλεξης ή ακόμα και έκρηξης αφού μεγάλες ποσότητες πυρίτιδας βρίσκονταν σε κλειστό χώρο. Τους διευκρίνισα επίσης ότι τα εμπορευματοκιβώτια δεν είναι τρόπος εναποθήκευσης αλλά για μεταφορά, για μια ημέρα, μια βδομάδα ή έστω ένα μήνα και αυτό χρησιμοποιώντας την κοινή λογική μου και τις θερμοκρασίες που επικρατούν στο νησί».

Στο σημείο εκείνο παρενέβη ο ΥΠΑΜ και είπε:

«Σκεφτείτε πόσο ψηλές θερμοκρασίες αναπτύσσονται μέσα στα εμπορευματοκιβώτια το καλοκαίρι».

Ακολούθησε συζήτηση και ο ΥΠΕΞ ρώτησε το Ν. Γεωργιάδη πώς θα μπορούσε να εξακριβωθεί η κατάσταση στην οποία βρισκόταν η πυρίτιδα. Ο Γεωργιάδης απάντησε ότι η ΕΦ αποστέλλει πυρίτιδες για έλεγχο στην ελληνική εταιρεία ΕΒΟ-ΠΥΡΚΑΛ. Ο Ν. Γεωργιάδης του απάντησε ότι δεν μπορούσε να γνωρίζει και ότι μόνο εξειδικευμένο χημείο μπορούσε να διαπιστώσει το βαθμό αλλοίωσης. Εξ αυτού προέκυψε η απόφαση για αποστολή δειγμάτων για έλεγχο σε σχέση με την οποία, κατά τον Ν. Γεωργιάδη, ο ΥΠΕΞ ανέφερε ότι με αυτό τον τρόπο ήθελε να αγοράσει χρόνο. Την ίδια φράση είχε χρησιμοποιήσει ο ΥΠΕΞ και όταν τέθηκε το θέμα της προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη. Είχε πει, δηλαδή, ότι πηγαίνοντας δύο φορές στον Ο.Η.Ε αγοράζουμε χρόνο. Ο Ν. Γεωργιάδης υπέδειξε ότι η διαδικασία αποστολής δειγμάτων θα ήταν χρονοβόρα ενώ η καύση των πυρίτιδων θα μπορούσε να τελειώσει πριν από το καλοκαίρι. Εν πάση περιπτώσει κανένας δεν διαφωνούσε με την τελική απόφαση

περί αποστολής των δειγμάτων σε χημείο και το θέμα της ασφάλειας δεν επανήλθε.

Γ.4.2 Η μαρτυρία του Σχη Γ. Γεωργίου (ΜΚ12)

Ο Σχης Γ. Γεωργίου αναφέρει σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 17.7.2011 που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του τα εξής:

«Μου είχαν κάνει εντύπωση οι αγωνιώδεις προσπάθειες του ΥΠΑΜ και του Α/ΓΕΕΦ να πείσουν τον ΥΠΕΞ ότι το φορτίο αποτελούσε μεγάλο κίνδυνο για την ασφάλεια του προσωπικού λόγω αλλοίωσης της πυρίτιδας και των καιρικών συνθηκών στις οποίες υπόκεινται τα φορτία. Απ' ότι θυμούμαι μου έκανε μεγάλη εντύπωση ότι ο ΥΠΕΞ δεν απάντησε επί του θέματος και αρκέστηκε να αναφερθεί στο σωστό χειρισμό του θέματος για την σύλληψη του πλοίου και επίσης ανέφερε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δέχεται ακόμα πιέσεις από το Ιράν και από την Συρία για επιστροφή του φορτίου ή καταβολή ενός χρηματικού ποσού για το φορτίο».

Ανέφερε και αυτός ότι ο ΥΠΑΜ απευθυνόμενος προς τον ΥΠΕΞ του είπε: *«Ρε Μάρκο εφορτώσετε μου τα και τραβήσετε πίσω».* Ο ΥΠΕΞ δεν απάντησε. Ανέφερε και αυτός ότι ο Ν. Γεωργιάδης εξήγησε τους τρεις παράγοντες που επηρεάζουν την πυρίτιδα (υγρασία, θερμοκρασία, χρόνος). Ήταν τότε που ο ΥΠΕΞ ρώτησε για την κατάσταση της πυρίτιδας και ο Ν. Γεωργιάδης του απάντησε ότι γι' αυτό το θέμα θα έπρεπε να γίνουν εργαστηριακοί έλεγχοι που παίρνουν χρόνο. Ήταν πολύ ξεκάθαρη η τοποθέτηση του Ν. Γεωργιάδη ότι η πυρίτιδα ήταν επικίνδυνη με ενδεχόμενο να εκραγεί.

Αναφέρθηκε και αυτός στη δήλωση του ΥΠΕΞ ότι ήθελε να αγοράσει χρόνο. Αυτό έγινε στα πλαίσια μιας σύγκρουσης που είχε ο ΥΠΕΞ με τον Παντελίδη όταν ο τελευταίος εισηγήθηκε να πάμε στο Συμβούλιο Ασφαλείας δύο φορές. Το είπε και για δεύτερη φορά, ισχυρίστηκε ο Γεωργίου, όταν αποφασίστηκε να σταλούν τα δείγματα για έλεγχο.

Τέλος, ο Γ. Γεωργίου δέχθηκε ότι δεν είχε αναφέρει στη σύσκεψη ότι μήνες προηγουμένως, στις 26.5.2010 το τμήμα του είχε εισηγηθεί την καταστροφή της πυρίτιδας, με το σημείωμα τεκμήριο 147.1 ή στη συνάντηση με τον Παντελίδη στις 6.9.2010.

Γ.4.3 Η μαρτυρία του Λοχαγού Α. Γεννάρη (ΜΚ20)

Ούτε ο Λγος Α. Γεννάρης ανέφερε στη σύσκεψη ότι υπήρχε τέτοια εισήγηση του τμήματος τους. Κατά τα άλλα, ανέφερε και αυτός ότι το θέμα της επικινδυνότητας εγέρθηκε ιδιαίτερα από τον ΥΠΑΜ ο οποίος τόνισε ότι τα υλικά ήταν ιδιαίτερος επικίνδυνα λόγω του επερχομένου καλοκαιριού. Για το θέμα του κινδύνου μίλησαν επίσης ο εκπρόσωπος της ΔΥΠ και ο Α/ΓΕΕΦ. Έγινε λόγος για υπαίθρια στοιβάδα με εμπορευματοκιβώτια στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο. Η απάντηση του σε ερώτηση κατά πόσο ανέφερε οποιοσδήποτε ότι ο τρόπος στοίβαξης των εμπορευματοκιβωτίων ήταν αντίθετος με τους κανόνες ασφαλούς φύλαξης πυρομαχικών, δεν ήταν σαφής. Τέλος, ο Γεννάρης ο οποίος, υπενθυμίζουμε, κατέγραψε το πρακτικό ισχυρίστηκε ότι η αναφορά του Α/ΓΕΕΦ περί εγγύησης για την ασφάλεια του φορτίου, ήταν για την φυσική ασφάλεια για δολιοφθορά.

Γ.4.4 Η μαρτυρία του Α. Σταύρου (ΜΚ113)

Ο ΕΠΥΠΑΜ Α. Σταύρου σε ανακριτική κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 17.11.2011 που έγινε μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε ότι συμφωνεί πλήρως με το πρακτικό. Ανέφερε επίσης ότι όταν ο Ν. Γεωργιάδης τους μίλησε για τον κίνδυνο, ακόμα και για κίνδυνο έκρηξης, ο ΥΠΑΜ γύρισε προς το μέρος του ΥΠΕΞ και του είπε: «Άτε να τελειώνουμε με αυτή την υπόθεση». Γνώριζε ότι ο ΥΠΑΜ ήθελε να δώσει ένα τέλος σε αυτή την υπόθεση. Όμως, ο ίδιος δεν εισηγήθηκε την καταστροφή της πυρίτιδας σύμφωνα και με το εν λόγω σημείωμα ημερομηνίας 26.5.2010, διότι δεν πάρθηκε η πολιτική απόφαση για καταστροφή του φορτίου. Σε άλλη του κατάθεση, ημερομηνίας 26.7.2011, ανέφερε ότι ο Ν. Γεωργιάδης είπε πως υπήρχε και το ενδεχόμενο έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων.

Γ.4.5 Η μαρτυρία του Δ. Χατζηκωστή (ΜΚ8)

Ο Δ. Χατζηκωστής του τμήματος Τελωνείου σε κατάθεση του προς την αστυνομία ημερομηνίας 12.7.2011 που έγινε μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε τα εξής:

«Θυμούμαι επίσης ότι κάποιοι στην ΕΦ αναφέρθηκαν στην επικινδυνότητα παραμονής των εν λόγω υλικών στο χώρο φύλαξης τους. Ιδιαίτερη εντύπωση μου προκάλεσε η τοποθέτηση αξιωματικού της ΕΦ ότι η φύλαξη της πυρίτιδας εντός των μεταλλικών εμπορευματοκιβωτίων ειδικά την καλοκαιρινή περίοδο, όπου η θερμοκρασία εντός αυτών στα οποία υπάρχει αποθηκευμένη πυρίτιδας υπερδιπλασιάζεται εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους».

Ανέφερε επίσης ότι ο Ν. Γεωργιάδης ήταν πολύ έντονος και ότι είχε τονίσει πως υπήρχε κίνδυνος ανάφλεξης ή και έκρηξης. Αυτά, μετά που είχε μιλήσει ο Α/ΓΕΕΦ περί του ότι η ΕΦ μπορούσε να εγγυηθεί την ασφάλεια του φορτίου. Ο ΜΚ8 επέμεινε ότι είχε αναφερθεί ο κίνδυνος έκρηξης.

Ήταν η θέση του πως και οι δύο Υπουργοί ήταν ανήσυχοι για το συγκεκριμένο θέμα και ότι είχαν εκφράσει ανησυχία για τη φύλαξη του φορτίου. Αναφερόμενος ειδικότερα στον ΥΠΕΞ, είπε ότι είχε εκφράσει και αυτός ανησυχίες αλλά είχε ζητήσει να βολιδοσκοπηθεί το θέμα εκποίησης του φορτίου, οπότε διερωτήθηκε για την αξία του. Ταυτόχρονα, επειδή ο Ν. Γεωργιάδης είχε αναφερθεί στον σταθεροποιητή και σε κίνδυνο έκρηξης, ο ΥΠΕΞ ζήτησε να ληφθούν δείγματα για να σταλούν σε χημεία για σχετική ανάλυση. Θυμόταν επίσης ότι η θέση της ΕΦ ήταν πως η πυρίτιδα μπορούσε να καταστραφεί πολύ εύκολα με απλή καύση. Παρά ταύτα η απόφαση ήταν να σταλούν δείγματα για αναλύσεις και κανένας δεν εξέφρασε στο τέλος αντίθεση.

Γ.4.6 Η μαρτυρία του Π. Ευγενίου (ΜΚ63)

Ο Παναγιώτης Ευγενίου του Υπουργείου Εμπορίου είχε ετοιμάσει ένα σημείωμα προς την προϊσταμένη του το οποίο επισυνάπτεται σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 10.8.2011. Κατάθεση και σημείωμα έγιναν μέρος της μαρτυρίας του. Συμφώνησε σε γενικές γραμμές με το πρακτικό της σύσκεψης. Στο δικό του σημείωμα αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Ο ΥΠΑΜ αναφέρθηκε στα προβλήματα που δημιουργούνται στην ΕΦ από τη φύλαξη του φορτίου στη Ναυτική Βάση Ζυγίου και ιδιαίτερα από την πυρίτιδα.

Αναφέρθηκε πως τα εμπορευματοκιβώτια είναι εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες και υψηλή υγρασία σε συνδυασμό με τις ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού αλλοιώνουν και φθείρουν τη πυρίτιδα με απρόβλεπτες συνέπειες που μπορεί να περιλαμβάνουν την πλήρη καταστροφή της και έκρηξη.

Ο ΥΠΕΞ ανέφερε πως το θέμα έτυχε πολύ καλού χειρισμού καθώς δεν υπήρξε διαρροή στο τύπο και έμεινε ευχαριστημένο το Συμβούλιο Ασφαλείας και οι δυτικές χώρες, ενώ δεν δημιουργήθηκαν σοβαρά προβλήματα με το Ιράν και τη Συρία. Η Συρία και το Ιράν διεκδικούν το φορτίο αλλά μέχρι σήμερα δεν έλαβαν νομικά μέτρα όπως απειλούσαν ούτε απευθύνθηκαν στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Η αρμόδια επιτροπή του Συμβουλίου Ασφαλείας έχει αποκλείσει το ενδεχόμενο να αποσταλεί το φορτίο στη Συρία ή στο Ιράν».

Στο προφορικό μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε πως ο ΥΠΑΜ απευθυνόταν κυρίως προς τον ΥΠΕΞ επιζητώντας οδηγίες για το τι θα γινόταν με το φορτίο ώστε να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της ασφάλειας.

Γ.4.7 Η μαρτυρία του Χρ. Μαληκκίδη (MK84)

Ο Χρ. Μαληκκίδης είχε αναφέρει σε ανακριτική κατάθεση του προς την αστυνομία ημερομηνίας 31.8.2011 - 8.9.2011, που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του ότι συμφωνεί με το πρακτικό. Στη συνέχεια καταγράφει τα διαμειφθέντα τα οποία είναι όντως όπως καταγράφονται στο πρακτικό. Σημειώνουμε ειδικότερα ότι και αυτός είπε πως ο Ν. Γεωργιάδης μίλησε για κίνδυνο αυτανάφλεξης της πυρίτιδας ή έκρηξης και ότι η πυρίτιδα θα μπορούσε να καταστραφεί από την ΕΦ με απλή καύση. Είναι γεγονός, ανέφερε στην κατάθεση του, ότι στη σύσκεψη δόθηκε η εικόνα της

σοβαρότητας της κατάστασης, επαναλαμβάνοντας ότι οι στρατιωτικοί μίλησαν για κίνδυνο ανάφλεξης και έκρηξης.

Παρά ταύτα ήταν περαιτέρω η θέση του ότι δεν δόθηκε η εικόνα από το Ν. Γεωργιάδη ότι πρόκειται για ένα κρίσιμο και κατεπείγον θέμα. Ανέφερε σχετικά στην κατάθεση του τα εξής:

«Επίσης με βάση τα όσα ελέχθησαν στη σύσκεψη εγώ που δεν είμαι στρατιωτικός και που δεν είμαι ειδικός για τα θέματα αυτά και που δεν έχω αρμοδιότητα για τα θέματα αυτά, δεν μπόρεσα να εκτιμήσω το μέγεθος του κινδύνου που υπήρχε και να εκτιμήσω τις πιθανές συνέπειες, αφού με την τοποθέτηση του κ. Νίκου Γεωργιάδη δεν υπήρχε εκτίμηση για το μέγεθος και την κλίμακα πιθανής έκρηξης και για τις συνέπειες μιας πιθανής έκρηξης και για το χρονικό διάστημα που είχαν μπροστά τους στο οποίο έπρεπε να ληφθούν μέτρα από τους στρατιωτικούς που είχαν την αρμοδιότητα του θέματος. Επομένως η εντύπωση που απέκομισα ήταν ότι δεν επρόκειτο για ένα κρίσιμο κατεπείγον θέμα, αφού οι παρόντες Υπουργός Άμυνας Ε.Φ., ο Διευθυντής ΕΠΥΠΑΜ (Επιτελείο Υπουργού Άμυνας) και οι άλλοι Στρατιωτικοί, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα για θέματα ασφαλείας στην Ε.Φ., αποδέχτηκαν την εισήγηση του Υπουργού Εξωτερικών και δεν εισηγήθηκαν οι ίδιοι να ληφθεί αμέσως οποιοδήποτε μέτρο για αντιμετώπιση των κινδύνων για τους οποίους αναφέρθηκαν στις τοποθετήσεις τους. Επαναλαμβάνω ότι ως μη ειδικός για θέματα πυρομαχικών και πυρίτιδας δεν μπορούσα να εκτιμήσω το μέγεθος του κινδύνου».

Ερωτηθείς για τα παραπάνω στην προφορική του μαρτυρία ανέφερε τα εξής: «... Στην αντίληψη τη δική μου ήταν ότι υπήρχε αρκετός χρόνος μπροστά, διότι γίνονταν αναφορές για υψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού, άρα κάποιος τουλάχιστον σαν εμένα το μετέτρεπε σε μήνες το θέμα».

Γ.4.8 Η μαρτυρία του Π. Κούμνα (ΜΚ111)

Ο Π. Κούμνας στρατιωτικός απεσπασμένος στην ΚΥΠ στο Διπλωματικό Γραφείο του ΠτΔ ανέφερε ότι συμφωνεί με το πρακτικό. Για το θέμα του κινδύνου αντελήφθη ότι όλοι κατάλαβαν πως επρόκειτο για επικίνδυνο υλικό. Κατάλαβε επίσης ότι χρειαζόταν περαιτέρω μελέτη για αναλύσεις. Δεν αντελήφθη να τέθηκε θέμα για το ότι υπήρχε άμεσος κίνδυνος, αντελήφθη όμως ότι εμπεριέχονταν κίνδυνοι από το υλικό.

Γ.4.9 Η μαρτυρία του Λ. Παντελίδη (ΜΚ119)

Ο Λ. Παντελίδης σε γραπτή του κατάθεση προς την αστυνομία ημερομηνίας 14.7.2011-16.7.2011, η οποία έγινε μέρος της μαρτυρίας του, αναφέρεται στην πρόταση που έκανε για διαχωρισμό του φορτίου την οποία ο ΥΠΑΜ χαρακτήρισε ως ιδέα που είχε αξία, ενώ ο ΥΠΕΞ είχε διαφορετική προσέγγιση. Ο ΥΠΕΞ μάλιστα, του έκανε παρατήρηση μπροστά σε όλους γιατί βιάστηκε να παρέμβει με την εισήγηση του. Όμως, δεν τον άκουσε να λέει ότι «ήθελε να αγοράσει χρόνο». Το αποτέλεσμα ήταν να μην ληφθεί απόφαση για διαχωρισμό του φορτίου και προώθηση της καταστροφής του επικίνδυνου υλικού με ενημέρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η εντύπωση που απεκόμισε ο Παντελίδης ήταν ότι οι δύο διαφωνούντες, κατά την αντίληψη του, Υπουργοί θα προσέγγιζαν τον ΠτΔ για να τους δώσει λύσεις και θα ακολουθούσε νέα σύσκεψη. Η απόφαση ημερομηνίας 7.2.2011 ήταν μια ενδιάμεση απόφαση, είπε χαρακτηριστικά.

Στο τι είπε σε σχέση με τις αναφορές στη σύσκεψη περί κινδύνου έκρηξης θα αναφερθούμε στο στάδιο της αξιολόγησης.

Γ.4.10 Η μαρτυρία του Γ. Γιάγκου (ΜΚ120)

Ο Γιώργος Γιάγκου υπηρετούσε ως προϊστάμενος του Γραφείου του ΓΔ ΥΠΕΞ.

Σε ανακριτική του κατάθεση στην αστυνομία που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του είπε ότι στην εν λόγω σύσκεψη συζητήθηκαν τέσσερα διαφορετικά θέματα ήτοι (1) θέμα αποναρκοθέτησης εντός η πλησίον της νεκρής ζώνης, (2) σχέσης Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΝΑΤΟ, (3) φορτίο του πλοίου Monchegorsk και (4) συνεργασία Κύπρου – Καναδά για επιστροφή στρατιωτικού υλικού, θέμα για το οποίο βρισκόταν ο ίδιος στη σύσκεψη. Το τι θυμόταν ήταν ότι είχαν λεχθεί κάποια πράγματα σχετικά με την αποσταθεροποίηση μέρους του φορτίου, τον διαχωρισμό του φορτίου σε αδρανή και μη υλικά, την αξιολόγηση της κατάστασης του μη αδρανούς υλικού, την περίπτωση εκποίησης του αδρανούς υλικού και τη λήψη δειγμάτων για διενέργεια αναλύσεων στα μη αδρανή υλικά.

Γ.4.11 Η μαρτυρία του Μ. Σταυρινού (ΜΚ118)

Ο Μιχάλης Σταυρινός υπηρετούσε στο ΥΠΕΞ ως διπλωμάτης και ειδικότερα ως προϊστάμενος του Τμήματος Διεθνών Οργανισμών. Σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 1.8.2011 που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε για την εν λόγω σύσκεψη τα εξής:

«Κατά τη σύσκεψη που έγινε στο Υπουργείο Άμυνας αρχές Φεβρουαρίου του 2011, ο ΥΠΑΜ κ. Κώστας Παπακώστας και ο Αρχηγός του ΓΕΕΦ κ. Τσαλικίδης καθώς και οι υπόλοιποι Επιτελείς, μίλησαν για το συγκεκριμένο πρόβλημα της φύλαξης του φορτίου στο Μαρί συμπεριλαμβανομένης και της αλλοίωσης του σταθεροποιητικού

παράγοντα της πυρίτιδας, αναφέροντας και το ενδεχόμενο πιθανής έκρηξης χωρίς όμως ποτέ να δοθεί εντύπωση της αμεσότητας του κινδύνου καθώς και του μεγέθους του κινδύνου, όπως εκ των υστέρων κατέδειξε η ίδια φονική έκρηξη στις 11.7.2011...

...ο Αρχηγός της Εθνικής Φρουράς είχε αναφέρει ότι, παρά τους υφισταμένους κινδύνους μπορούσε να εγγυηθεί τη φύλαξη του φορτίου όχι όμως επ' αόριστον.

Όταν ο κ. Λεωνίδα Παντελίδης εισηγήθηκε στην εν λόγω σύσκεψη να διερευνηθεί η δυνατότητα πώλησης μέρους του φορτίου, χωρίς να υπεισέλθει σε περαιτέρω λεπτομέρειες επί τούτου και να εδίδετο, όπως είχε ζητήσει το Ιράν το σχετικό αντίτιμο στη χώρα αυτή, σε παρέμβαση μου υπέδειξα ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατο καθότι η οποιαδήποτε χρηματοοικονομική συναλλαγή με το Ιράν απαγορεύεται από τα ίδια τα ψηφίσματα, διευκρίνιση η οποία εγένετο αποδεκτή.

Προκειμένου να διερευνηθεί η οποιαδήποτε δυνατότητα διάθεσης του φορτίου, ο κος ΥΠΕΞ εισηγήθηκε όπως το ΥΠΑΜ εξετάσει την κατάσταση της ποιότητας της πυρίτιδας τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στην Ελλάδα (ΠΥΡΚΑΑ) προκειμένου να διαπιστωθεί η εμπορευσιμότητα της. Το ΥΠΑΜ ανέλαβε να προβεί σε αυτή την διερεύνηση.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώθηκε η σύσκεψη εν αναμονή των αποτελεσμάτων της σχετικής διερεύνησης από το ΥΠΑΜ που μέχρι σήμερα δεν γνωρίζω την κατάληξη της διερεύνησης».

Στην προφορική του μαρτυρία, στην κυρίως εξέταση, του ζητήθηκε να καταθέσει ακόμα και τις χειρόγραφες του σημειώσεις και αντεξετάστηκε λεπτομερώς, αν και η ουσία αλλά και οι λεπτομέρειες φαίνονται στο Σημείωμα και στην εν λόγω κατάθεση του. Στην αντεξέταση δε, του

ζητήθηκε να διαβάσει επί λέξει τις χειρόγραφες σημειώσεις του και αντεξετάστηκε περαιτέρω επί αυτών. Δεν βρίσκουμε να διαφοροποιείται η ουσία.

Σημειώνουμε λ.χ. ότι αντεξετάστηκε από τον κ. Γεωργίου για το ότι δεν κατέγραψε στις χειρόγραφες σημειώσεις του τη λέξη «έκρηξη». Όμως, αυτό δεν έχει σημασία, εφόσον στο σημείωμα του, που συντάχθηκε σε ανύποπτο βέβαια χρόνο σαφώς αναφέρει ότι έγινε λόγος για πολύ σοβαρό κίνδυνο έκρηξης.

Εκείνο που περαιτέρω είπε αντεξεταζόμενος ήταν ότι δεν δόθηκε η εντύπωση της αμεσότητας και του μεγέθους του κινδύνου που υπήρχε, όπως φάνηκε στο τέλος. Δέχθηκε την εισήγηση του κ. Γεωργίου ότι από τις αναφορές που έγιναν περί επικινδυνότητας διεφάνη ότι υπήρχε επαρκής χρόνος να γίνει, μέσω αναλύσεων, η διερεύνηση της κατάστασης της πυρίτιδας. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου δέχθηκε ότι με βάση τα όσα λέχθηκαν στη σύσκεψη δεν είχε αποκομίσει την εντύπωση του κατεπείγοντος.

Γ.4.12 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 1

Ο κατηγορούμενος 1 αναφέρει τα εξής στη Γραπτή Κατάθεση - Δήλωση του:

«Στην σύσκεψη που έγινε στις 7 Φεβρουαρίου 2011 ούτε ο κ. Παντελίδης, ούτε ο κ. Σταύρου ή κ. Γεννάρης ή άλλος από το ΓΕΕΦ ή το ΥΠΑΜ ανέφεραν κάτι για το θέμα που αφορούσε το σημείωμα του κ. Γεννάρη και την συνάντηση με τον κ. Παντελίδη. Ούτε και ο κ. Παντελίδης ανέφερε κάτι που να δείχνει ότι είχε την ρητή

ή άλλως πως συγκατάθεση του Προέδρου για καταστροφή του φορτίου. Ο ίδιος δε ο Πρόεδρος εμένα σαν Υπουργό Εξωτερικών ουδέποτε με ενημέρωσε για κάτι τέτοιο, όπως δεν με ενημέρωσε ούτε ο κ. Παντελίδης.

Θεωρώ ότι αν στην σύσκεψη της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2011 ο κ. Παντελίδης έλεγε ότι είχε την έστω εξυπακουόμενη συγκατάθεση του Προέδρου για καταστροφή του φορτίου, η απόφαση εκεί θα ήταν αναμφίβολα ομόφωνη για να προχωρήσουμε στην καταστροφή, αφού λίγο ή πολύ όλοι θέλαμε να τελειώνει το θέμα με πρώτον τον ΥΠΑΜ το Υπουργείο του οποίου ήταν επιφορτισμένο με την φύλαξη του φορτίου.

Αν εγώ ε γνώριζα ότι είχαν δοθεί στον κ. Παντελίδη η συγκατάθεση για καταστροφή του φορτίου δεν θα καλούσα καν την σύσκεψη της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2011.

Απλά θα έδινα οδηγίες να απαντήσει το ΥΠΕΞ στο ΥΠΑΜ ότι θα πρέπει να μιλήσουν με το Πρόεδρο για να γίνει η καταστροφή του φορτίου.

Δυστυχώς όμως ο κ. Παντελίδης και οι αξιωματικοί του ΥΠΑΜ άφησαν τους παρευρισκόμενους στην σύσκεψη να συζητούν για εκποίηση του φορτίου χωρίς να μας ενημερώσουν για την θέση του Προέδρου όπως την ανέφερε στο Δικαστήριο ο κ. Παντελίδης.

Ερχόμενος τώρα στην σύσκεψη της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2011 θέλω να πω τα εξής:

Η σύσκεψη συνεκλήθη κατόπιν οδηγιών μου σαν αποτέλεσμα της επιστολής του ΥΠΑΜ ημερομηνίας 22.12.2010.

Για να γίνει η σύσκεψη είχα δώσει γραπτές οδηγίες στις 3 Ιανουαρίου 2011, τόσο για να εξετάσουμε τις επιλογές μας για το θέμα όσο και γιατί εκκρεμούσαν και άλλα θέματα με το ΥΠΑΜ. Παράλληλα είχε ζητηθεί να γίνει σύσκεψη και από το

Διευθυντή Διπλωματικού Γραφείου του Προέδρου και έτσι τις συνδύασαμε και έγινε μια σύσκεψη. Στην σύσκεψη αυτή παρακάθισαν όσοι φαίνονται στο πρακτικό που ετοίμασε το ΥΠΑΜ.

Σε σχέση με την σύσκεψη αυτή θέλω να ξεκαθαρίσω ότι αντικείμενο της δεν ήταν μόνο το θέμα του φορτίου του MONCHEGORSK, αλλά συζητήθηκαν και άλλα θέματα κοινού ενδιαφέροντος ΥΠΕΞ και ΥΠΑΜ.

Θέλω επίσης να πω ότι κατά την σύσκεψη που κράτησε πολύ χρόνο, δεν τηρήθηκαν στενογραφημένα ή λεπτομερή πρακτικά. Επίσης να επισημάνω ότι σε συσκέψεις μεταξύ δύο Υπουργείων είθισται τα πρακτικά να τηρούνται από το φιλοξενούν Υπουργείο, να γίνεται προσχέδιο πρακτικών το οποίο κυκλοφορεί μεταξύ των συμμετεχόντων για να εκφράσουν απόψεις ή να κάμουν διορθώσεις του πρακτικού πριν πάρει την τελική του μορφή.

Τονίζω ότι τα πρακτικά ουδέποτε κοινοποιήθηκαν στο ΥΠΕΞ ούτε για να εκφράσουμε απόψεις ή να κάμουμε τις διορθώσεις που θεωρούσαμε αναγκαίες, αλλά ούτε και μας κοινοποιήθηκε το τελικό κείμενο.

Το περιεχόμενο του πρακτικού εγώ το πληροφορήθηκα μετά την έκρηξη στο Μαρί από τα ΜΜΕ.

Αν μας κοινοποιείτο το περιεχόμενο του πρακτικού θα μπορούσαμε να συμβάλουμε ώστε να καταγραφούν και τα θέματα που το ΥΠΕΞ θεωρούσε σημαντικά.

Δεν αμφισβητώ το περιεχόμενο του πρακτικού, ούτε λέω ότι αυτό δεν απεικονίζει σε γενικές γραμμές τα όσα λέχθηκαν. Λέω όμως ότι σε αυτό δίδεται έμφαση μόνο στα θέματα που το ΥΠΑΜ θεωρούσε σημαντικά.

Επίσης θέλω να πω ότι αυτό που λέχθηκε από στρατιωτικούς στην δίκη, ότι δήθεν εγώ είπα ότι θέλω να αγοράσω χρόνο είναι ένα μεγάλο ψέμα.

Ποτέ δεν είπα κάτι τέτοιο.

Είπαν ο κ. Νίκος Γεωργιάδης και άλλοι στρατιωτικοί ότι εγώ εισηγήθηκα να προσφύγουμε στο Συμβούλιο Ασφαλείας δύο φορές για να αγοράσω χρόνο. Είναι ψέματα. Εγώ όχι μόνο δεν εισηγήθηκα κάτι τέτοιο, αλλά αντίθετα εγώ ήμουν αυτός που απέρριψε την εισήγηση για προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας η οποία προήλθε από τον κ. Παντελίδη.

Οι λόγοι που διαφώνησα με την εισήγηση του κ. Παντελίδη ήταν δύο:

(α) γιατί τυχόν καταβολή οποιουδήποτε ποσού στη Συρία ή το Ιράν θα τους έδιδε το δικαίωμα να ισχυριστούν ότι αυτό ισοδυναμούσε με παραδοχή μας ότι η κατάσχεση του φορτίου ήταν παράνομη και θα το εκμεταλλευόταν πολιτικά εναντίον μας, και

(β) γιατί είχαμε ενημερωθεί από την MANY ότι η Επιτροπή Κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ θεωρούσε ότι η Κύπρος δεν μπορούσε να διαχωρίσει με το φορτίο.

Το σχετικό έγγραφο το έχω και θα το παρουσιάσω ως Τεκμήριο.

Για τα διαμειφθέντα στην σύσκεψη έχω να πω τα εξής:

Οι αναφορές σε πιθανή αλλοίωση της πυρίτιδας λόγω των συνθηκών φύλαξης έγιναν σε θεωρητικό επίπεδο, αφού κανένας δεν ήταν σε θέση να πει αν όντως υπήρξε αλλοίωση και σε ποίο βαθμό.

Κανέννας δεν ήγειρε θέμα άμεσου και ορατού κινδύνου έκρηξης.

Η αναφορά του Αρχηγού του ΓΕΕΦ κ. Τσαλικκίδη ότι η Εθνική Φρουρά είναι σε θέση να εγγυηθεί την ασφάλεια του φορτίου, αλλά όχι επ'άοριστον, στην ουσία παρέπεμπε σε πιθανούς κινδύνους που θα εκδηλώνοντο σε βάθος χρόνου.

Στο δικό μου το μυαλό η διαβεβαίωση αυτή του Αρχηγού του ΓΕΕΦ σήμαινε περίπου ότι, εντάζει τώρα δεν έχουμε πρόβλημα ασφάλειας, αλλά στο μέλλον θα έχουμε.

Κανέννας από τους άλλους ειδικούς του ΓΕΕΦ δεν απάντησε στον Αρχηγό για να του πει Αρχηγέ το θέμα επείγει, οι κίνδυνοι είναι ορατοί και σύντομα θα έχουμε πρόβλημα.

Ο Σχης Νίκος Γεωργιάδης αφού μας είπε ότι δεν είναι ειδικός, είπε ότι από κάτι που είχε διαβάσει η φύλαξη με τις δεδομένες καιρικές συνθήκες προκαλούσε αλλοίωση στην σταθερότητα της πυρίτιδας.

Όταν εγώ ρώτησα τον Σχη Ν.Γεωργιάδη αν η πυρίτιδα αλλοιώθηκε και σε ποιό βαθμό, μου απάντησε ότι δεν μπορεί να πει και ότι αυτό μπορεί να διαπιστωθεί μόνο με χημικές αναλύσεις.

Είναι τότε που εγώ είπα ΟΚ τότε να κάμουμε χημικές αναλύσεις είτε στην Κύπρο, είτε στο εξωτερικό για να δούμε σε ποία κατάσταση βρίσκεται η πυρίτιδα και μετά να αποφασίσουμε τι πρέπει να γίνει.

Όταν έκαμα εγώ την εισήγηση μου για αναλύσεις κανέννας δεν διαφώνησε. Κανέννας δεν είπε ότι αυτή είναι μια χρονοβόρα διαδικασία και δεν έχουμε χρόνο ή ότι το θέμα επείγει.

Ανέμενα ότι αν η εισήγηση μου για αναλύσεις ήταν λάθος κάποιος από τους ειδικούς του ΓΕΕΦ θα το έλεγε. Ούτε και ο Αρχηγός του ΓΕΕΦ διαφώνησε.

Εγώ είμαι δικηγόρος, δεν είμαι στρατιωτικός ούτε πυροτεχνουργός για να γνωρίζω τα θέματα της πυρίτιδας. Εγώ με βάση τα λεχθέντα από τους στρατιωτικούς έκαμα εισήγηση στην βάση της λογικής ότι με τις χημικές αναλύσεις θα διαπιστωθεί αν όντως υπάρχει πρόβλημα αλλοίωσης της πυρίτιδας και σε ποιο βαθμό.

Ανέμενα ότι αν η εισήγηση μου ήταν λάθος ή αν οι ειδικοί του στρατού διαφωνούσαν θα το έλεγαν καθαρά. Κάτι που δεν έκαμαν.

Στην δική μου την λογική αν υπήρχαν όντως ορατοί, άμεσοι κίνδυνοι οι ειδικοί του ΓΕΕΦ θα έπρεπε να τους είχαν εντοπίσει και θα έπρεπε να τους αναδείξουν κατά την συζήτηση.

Αν όντως διέβλεπαν άμεσο ή μεγάλο κίνδυνο έπρεπε οι ίδιοι να κάμουν εισηγήσεις ή ακόμα και να πάρουν αποφάσεις και να ενεργήσουν για να αποτρέψουν τον κίνδυνο και όχι να περιμένουν από ένα νομικό, έστω και αν ήμουν Υπουργός, να τους εισηγηθεί τι να κάμουν.

Κατά την σύσκεψη οι ειδικοί του ΓΕΕΦ όχι μόνον δεν έκαμαν καμία ουσιαστική εισήγηση, αλλά αντίθετα διαβεβαίωναν τους παρευρισκομένους στην σύσκεψη ότι εγγυούνται την ασφάλεια του φορτίου, αλλά όχι επ'αόριστον.

Θα ήταν ανόητο να μας είχαν αναδείξει οι στρατιωτικοί μεγάλο ή άμεσο κίνδυνο ανάφλεξης και έκρηξης της πυρίτιδας και εμείς να συζητούμε για πώληση της και πληρωμή δασμών στην ΕΕ.

Θα πρέπει να είχαμε παραφρονήσει όλοι οι παρευρισκόμενοι στην σύσκεψη και οι Υπουργοί, και το τελωνείο και η νομική υπηρεσία και όλοι οι άλλοι υπηρεσιακοί

παράγοντες αν εν γνώσει μας υπήρχε άμεσος κίνδυνος ανάφλεξης και έκρηξης και εμείς συζητούσαμε για το καθεστώς ιδιοκτησίας, για πληρωτέους δασμούς και όλα τα άλλα που ελέχθηκαν.

Είπεν ακόμα ο κ. Νίκος Γεωργιάδης και άλλοι στρατιωτικοί ότι εισηγήθηκα να γίνουν οι χημικές αναλύσεις της πυρίτιδας γιατί ήθελα να αγοράσω χρόνο. Και αυτό είναι ψέμα. Είναι ο ίδιος ο κ. Νίκος Γεωργιάδης που είπε ότι για να μάθουμε την σταθερότητα της πυρίτιδας πρέπει να γίνουν αναλύσεις. Και είναι τότε που εγώ εισηγήθηκα να γίνουν οι αναλύσεις είτε στην Κύπρο, είτε στο εξωτερικό αφού κανένας από τους ειδικούς του ΓΕΕΦ δεν ήταν σε θέση να πει αν υπήρχε αλλοίωση και σε ποιο βαθμό.

Οι αναλύσεις θα εγίνοντο με ευθύνη του ΓΕΕΦ. Αυτοί ανέλαβαν την διαδικασία. Εμάς σαν ΥΠΕΞ δεν μας ενημέρωσε κανένας ότι πέρασεν πάνω από ένας μήνας για να λάβουν τα δείγματα που θα έστελλαν για αναλύσεις.

Από την αλληλογραφία του ΥΠΑΜ με το ΓΕΕΦ που βρίσκεται ενώπιον σας φαίνεται ακόμα ότι το ΥΠΑΜ ενεργούσε και για υλοποίηση της απόφασης που λήφθηκε στην σύσκεψη της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2011 για εκτίμηση της αξίας του φορτίου και για εξεύρεση αγοραστών.

Στην δική μου την λογική αυτό επιβεβαιώνει την θέση ότι με το τέλος της σύσκεψης κανένας δεν είχε την αίσθηση άμεσου και ορατού κινδύνου έκρηξης.

Κανένας δεν μας είπε ότι μέχρι τις 11 Ιουλίου 2011 δεν τα κατάφεραν οι αρμόδιοι του ΓΕΕΦ και του ΥΠΑΜ να στείλουν τα δείγματα στην ΠΥΡΚΑΛ για αναλύσεις.

Κανένας δεν μας είπε ότι δεν θα έστελλαν στο Κρατικό Χημείο τα δείγματα για αναλύσεις αφού μέσα σε πέντε μήνες δεν κατάφεραν να τα στείλουν στην Ελλάδα.

Το ΥΠΕΞ ούτε εξουσία, ούτε αρμοδιότητα είχε να στείλει δείγματα για αναλύσεις. Είναι οι ίδιοι οι στρατιωτικοί που ανέλαβαν την ευθύνη να το κάμουν που έπρεπε να μεριμνήσουν να υλοποιηθεί η απόφαση.

Εφόσον κανένας δεν μας ενημέρωσε σαν ΥΠΕΞ ότι είχαν πρόβλημα να κάμουν τις χημικές αναλύσεις, εμείς θεωρούσαμε ότι δεν υπήρχε πρόβλημα.

Τόσον εγώ προσωπικά αλλά και το ΥΠΕΞ σαν οργανισμός μετά την σύσκεψη της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2011 ούτε άλλη εμπλοκή, ούτε και άλλη ενημέρωση για το θέμα είχαμε από κανένα. Κανένας δεν απευθύνθηκε έκτοτε στο ΥΠΕΞ είτε με εισήγηση, είτε με αίτημα για οποιαδήποτε βοήθεια.

Τα λεχθέντα στην σύσκεψη αυτή ήταν γνωστά σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες που παρευρίσκοντο στην σύσκεψη. Ήταν γνωστά και στο Προεδρικό αφού στην σύσκεψη μετείχαν τόσο ο ΔΔΓΠτΔ όσο και ο κ. Κούμνας της ΚΥΠ που είναι αποσπασμένος στο Προεδρικό.

Όση γνώση είχε για τα λεχθέντα στην σύσκεψη το ΥΠΕΞ, άλλη τόση είχαν όλοι εμπλεκόμενοι περιλαμβανομένης και της Νομικής Υπηρεσίας, αλλά και του Υπουργείου Οικονομικών και του Τελωνείου που ήταν στην ουσία ο ιδιοκτήτης του φορτίου».

Γ.4.13 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 2

Ο κατηγορούμενος 2 αναφέρει στη Γραπτή Κατάθεση του τα εξής:

«Κατά τη σύσκεψη της 7 Φεβρουαρίου 2011, εξέφρασα ανησυχίες για τους κινδύνους που εγκυμονούνται για την ασφάλεια του προσωπικού, σε μια προσπάθεια να πείσω τους παρευρισκομένους να ενεργήσουμε από κοινού

απευθυνόμενοι προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να ληφθεί απόφαση για την καταστροφή του φορτίου. Στη συνέχεια επενέβη ο Α/ΓΕΕΦ και εγγυήθηκε την ασφάλεια του φορτίου και του προσωπικού και έτσι καθυσάχασε τους φόβους μου (τεκμήριο 42.15).

Μετά την διαβεβαίωση του Α/ΓΕΕΦ ότι εγγυάται την ασφάλεια του προσωπικού και του φορτίου, πράγμα το οποίο σήμαινε για μένα ότι θα λαμβάνονταν όλα τα αναγκαία μέτρα για αποσόβηση κάθε κινδύνου, καθώς επίσης και απ' όσα λέχθηκαν στη σύσκεψη και ιδίως από την απόφαση που ελήφθη για να διαπιστωθεί ο βαθμός της αλλοίωσης του σταθεροποιητή της πυρίτιδας, μου δημιουργήθηκε η πεποίθηση ότι δεν υπάρχει κίνδυνος για την ασφάλεια του προσωπικού.

Εξάλλου και από την τοποθέτηση του εκπροσώπου της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ αντιλήφθηκα ότι όποιος κίνδυνος θα ήταν υπαρκτός εάν η πυρίτιδα είχε ήδη αλλοιωθεί, γεγονός που ούτε ο ίδιος μπορούσε να γνωρίζει εάν δεν γίνονταν οι κατάλληλοι εργαστηριακοί έλεγχοι. Είναι στο σημείο αυτό που ο ΥΠΕΞ εισηγήθηκε να εξεταστεί η κατάσταση της πυρίτιδας σε εξειδικευμένα χημεία για να διαφανεί κατά πόσο αλλοιώθηκε ο σταθεροποιητής. Η εισήγηση αυτή υιοθετήθηκε από όλους τους παρευρισκομένους, περιλαμβανομένων του Α/ΓΕΕΦ και των επιτελών του ΓΕΕΦ».

Γ.5 Η επιθυμία της Ομάδας Εμπειρογνομόνων της Επιτροπής Κυρώσεων να επισκεφθεί την Κύπρο⁵⁵

Η κατηγορούσα αρχή προσέφερε πληθώρα μαρτυρίας σε σχέση με την επικοινωνία μεταξύ κέντρου και Μ.Α.Ν.Υ με σκοπό να καταδείξει, όπως έχουμε ήδη αναφέρει ότι οι παραπάνω χειρισμοί έγιναν με οδηγίες του

⁵⁵ Αντιστοιχεί με παρ. Β.21

κατηγορούμενου 1 και ότι ο κατηγορούμενος 1 είχε γνώση. Οι δικές του θέσεις είχαν ως ακολούθως:

«Όσον αφορά το θέμα που αφορά το αίτημα της Επιτροπής Κυρώσεων για να έλθει στην Κύπρο ομάδα εμπειρογνομόνων έχω να πω τα εξής:

Το αίτημα διεβιβάσθη από την MANY στις 2 Φεβρουαρίου 2011 και εξητείτο να έλθει η επιτροπή αυτή τον Μάρτη του 2011 χωρίς να καθορίζεται ημερομηνία.

Εγώ έδωσα αμέσως οδηγίες στους υπηρεσιακούς του Υπουργείου να απαντήσουμε ότι αποδεχόμαστε το αίτημα και να γίνει η επίσκεψη. Τους είπα όμως ότι πρέπει να προετοιμαστούμε καλά και να οργανωθούμε για να μην γίνουμε ρεζίλι. Τους είπα αν χρειαστεί να καθυστερήσουμε την επίσκεψη όσο γίνεται και αν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί προς το τέλος Μαρτίου και αν χρειαστεί να πάει στις αρχές Απριλίου για να προλάβουμε να δημιουργήσουμε την δική μας Εθνική Επιτροπή για θέματα κυρώσεων, γιατί το θέμα αυτό εκκρεμούσε και δεν υλοποιείτο. Αλλά και για να συντονιστούν οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες.

Ήταν, για μένα, μια ευκαιρία να πειστούν όλες οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες για να προχωρήσει η σύσταση αυτής της επιτροπής, η οποία τελικά συστήθηκε τον Απρίλη 2011.

Μετά από αυτές μου τις οδηγίες, οι υπηρεσιακοί απάντησαν στην MANY. Έκτοτε το θέμα το χειρίζοντο οι υπηρεσιακοί του Υπουργείου, χωρίς την δική μου ανάμειξη γιατί αυτά τα θέματα ήταν θέματα ρουτίνας για το Υπουργείο.

Έχοντας υπόψιν την αρχική μου οδηγία οι υπηρεσιακοί ενεργούσαν μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων τους και αλληλογραφούσαν με την MANY. Μέρος της αλληλογραφίας κοινοποιείτο και στο γραφείο μου και στο γραφείο του κ. Αιμιλίου,

αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είτε εγώ προσωπικά, είτε ο κ. Αιμιλίου, βλέπαμε όλη αυτή την αλληλογραφία.

Στο δικό μου γραφείο τέτοια εισερχόμενη αλληλογραφία την έβλεπαν οι υπηρεσιακοί, ίσως κάποτε και εγώ, αλλά είναι οι υπηρεσιακοί που απαντούσαν έχοντας πάντα υπόψιν τους την αρχική μου οδηγία.

Οι υπηρεσιακοί έκαναν συσκέψεις για την σύσταση της δικής μας επιτροπής, αλλά δεν υπήρχε λόγος να με ενημερώνουν κάθε φορά. Θα με ενημέρωναν μόνον αν προέκυπτε θέμα για το οποίο έκριναν ότι έπρεπε να είχαν ρητές ή νέες οδηγίες του Υπουργού.

Εγώ πέραν της αρχικής οδηγίας δεν έδωσα άλλη που διαφοροποιούσε την κατάσταση. Όταν μου λέχθηκε ότι η Επιτροπή Κυρώσεων μας έδωσε την ευχέρεια να απαντήσουμε αν θα ερχόταν η Επιτροπή Εμπειρογνομώνων στον πρώτο ή στον δεύτερο κύκλο των επισκέψεων τους εγώ είπα να έρθουν όταν θα είμαστε έτοιμοι. Και οι υπηρεσιακοί απάντησαν με τον τρόπο που οι ίδιοι έκριναν ότι έπρεπε να απαντήσουν.

Εδώ θέλω επίσης να πω ότι όταν ένας λειτουργός του γραφείου του ΓΔ ή του Υπουργού αναφέρει σε κάποιο σημείωμα του ή σε κάποια επιστολή του «κατόπιν οδηγιών ΓΔ ή Υπουργού» δεν σημαίνει ότι εκείνη την ώρα επήρε οδηγίες τι να γράψει, αλλά σημαίνει ότι ενεργεί στην βάση οδηγιών που του έχουν δοθεί από πριν και οι οποίες δεν έχουν εν τω μεταξύ αλλάξει.

Αν ψάξει κάποιος το αρχείο του ΥΠΕΞ θα δει ότι τις πλείστες φορές που λειτουργοί του γραφείου μου έγραφαν «κατόπιν οδηγιών του Υπουργού» εγώ ήμουν στο εξωτερικό».

Έχοντας υπόψη όλη τη σχετική μαρτυρία θεωρούμε ότι δεν έχει αποδειχθεί με την αυστηρή έννοια ότι ο κατηγορούμενος 1 γνώριζε τα διαδικαστικά θέματα και τις επιμέρους πτυχές. Είναι όμως βέβαιο ότι οι επιμέρους χειρισμοί από τους λειτουργούς έγιναν στα πλαίσια της πολιτικής τακτικής που ο Υπουργός Εξωτερικών είχε καθορίσει, η οποία δεν χαρακτηρίζεται από πραγματική διάθεση τέτοιας συνεργασίας ώστε να είχε επιτευχθεί η επίσκεψη και η εμπλοκή της επιτροπής.

Γ.6 Η σύσκεψη στο γραφείο του 2^{ου} κατηγορούμενου στις 5 Ιουλίου 2011⁵⁶

Γ.6.1 Το «πρακτικό»

Για τη σύσκεψη ημερομηνίας 5.7.2011 σημειώνουμε ειδικότερα ότι ο ΜΚ20 Α. Γεννάρης ετοίμασε εκ των υστέρων, μετά την έκρηξη, πρακτικά. Για το πώς προέκυψε το τελικό πρακτικό παραθέτουμε τα εξής:

Ο Α. Γεννάρης, σε κατάθεση του που έδωσε στην αστυνομία ημερομηνίας 17.7.2011 («1^η κατάθεση ΜΚ20») την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, αναφέρει σχετικά τα ακόλουθα:

«Για την εν λόγω σύσκεψη θυμάμαι ότι στις 12/7/2011 το απόγευμα ενώ βρισκόμουν στην οικία μου, μου τηλεφώνησε στο κινητό μου ο προϊστάμενος μου αντισυνταγματάρχης κ. Γεωργίου και κατόπιν οδηγιών του κατέγραψα σε ηλεκτρονική μορφή στον προσωπικό μου ηλεκτρονικό υπολογιστή και συγκεκριμένα σε usb του τμήματος μου, τα όσα είχαν λεχθεί από τους συμμετέχοντες στην πιο

⁵⁶ Αντιστοιχεί με παρ. Β.23 και Δ.6

πάνω σύσκεψη με βάση το τι θυμόμουν εκ μνήμης τη συγκεκριμένη ημερομηνία δηλαδή στις 12/7/2011 αφού κατά τη διάρκεια της σύσκεψης δεν κρατούσα σημειώσεις.

Μου ανέφερε ότι και ο ίδιος είχε καταγράψει κάποια σημεία και ήθελε να του ετοιμάσω και εγώ κάποια που θυμόμουν, για να μην ξεχάσουμε το τι ακριβώς λέχθηκε.

Αρχικά είχα συντάξει ένα κείμενο με τέσσερις παραγράφους και στη συνέχεια συνέταξα δεύτερο κείμενο με δεκαέξι παραγράφους εκ των οποίων οι τέσσερις πρώτες είναι ίδιες με το πρώτο κείμενο».

Τα εν λόγω έγγραφα τα παρέδωσε ο Α. Γεννάρης στην αστυνομία με τις ακόλουθες ενδείξεις:

- Α.Γ.10 (έγγραφο με τέσσερις παραγράφους και ημερομηνία 12.7.2011) το οποίο κατατέθηκε ως τεκμήριο 147.3
- Α.Γ.10 (έγγραφο με δεκαέξι παραγράφους και ημερομηνία 12.7.2011), που κατατέθηκε ως τεκμήριο 147.4

Ο Α. Γεννάρης ανέφερε περαιτέρω ότι είχε αποστείλει το τεκμήριο 147.4 την ίδια νύκτα, στις 12.7.2011 μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στον προϊστάμενο του προαναφερθέντα Άνχη Γεώργιο Γεωργίου.

Την επόμενη μέρα ο Γ. Γεωργίου τον ενημέρωσε ότι είχε παραλάβει τα κείμενα και αφού έκανε κάποιες προσθήκες και διορθώσεις συνέταξε ένα τελικό κείμενο το οποίο και προώθησε προς τους προϊσταμένους του. Του τύπωσε ένα φωτοαντίγραφο το οποίο ο Α. Γεννάρης παρέδωσε στην

αστυνομία με την ένδειξη Α.Γ.10 και το οποίο κατατέθηκε ως τεκμήριο 147.6. Πρόκειται για κείμενο με εικοσιτέσσερις παραγράφους που φέρει ημερομηνία 7.7.2011, το οποίο στο εξής, για πρακτικούς και μόνο λόγους, θα αναφέρεται ως το «τελικό πρακτικό σύσκεψης 5.7.2011».

Σημειώνουμε ότι ο Α. Γεννάρης στις 9.11.2011 ανακρίθηκε από την αστυνομία σχετικά με διερεύνηση υπόθεσης για 1) κατάχρηση εξουσίας, 2) δόλο και κατάχρηση εμπιστοσύνης από δημόσιο λειτουργό, 3) παρέμβαση σε δικαστική διαδικασία, 4) συνομωσία προς διάπραξη πλημμελήματος σε σχέση με το «πρακτικό» της σύσκεψης ημερ. 5.7.2011. Ως μάρτυρας υιοθέτησε το περιεχόμενο της κατάθεσης του και έτσι έγινε μέρος της μαρτυρίας του («4^η κατάθεση ΜΚ20 ημερ. 9.11.2011»). Στο περιεχόμενο της θα αναφερθούμε αργότερα.

Ο Άνχης Γ. Γεωργίου σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερομηνίας 17.7.2011 την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε για το εν λόγω πρακτικό τα ακόλουθα (σελ. 14-15):

«Σχετικά με το πρακτικό με τον τίτλο «ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΝ 05 ΙΟΥΛΙΟΥ 2011 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΘΕΝ ΦΟΡΤΙΟ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ MONCHEGORSK» ημερομηνίας 7 Ιουλίου 2011 και αριθμό φακέλου 4.5.08 του Τμήματος Αμυντικής πολιτικής για το οποίο με ρωτάς, εγώ να σου πω ότι αυτό έχει συνταχθεί για εσωτερική χρήση στο γραφείο μου, για σκοπούς τάξης και ενημέρωσης του φακέλλου που αφορά την υπόθεση Monchegorsk.

Συγκεκριμένα όπως σου έχω πει εγώ κατά την σύσκεψη έλαβα κάποιες πρόχειρες σημειώσεις με σκοπό να τις συμβουλευτώ αργότερα για να συντάξω την έκθεση-πρακτικό για να ενημερώσω τον φάκελο στο γραφείο μου για την υπόθεση αυτή.

Τις επόμενες ημέρες που ακολούθησαν και λόγω του ότι το τμήμα μου είχε αρκετές σοβαρές υποθέσεις να δει που ήθελαν άμεσες ενέργειες, δεν βρήκα τον χρόνο για να συντάξω το πρακτικό για να ενημερώσω τον φάκελο. Αυτό ήταν μια εκκρεμότητα για εμένα και θα το έκαμνα με την πρώτη ευκαιρία. Μέχρι και την Δευτέρα 11/7/2011 δεν είχα συντάξει το πρακτικό και είχε ήδη γίνει το τραγικό συμβάν της έκρηξης.

.....Την ίδια ημέρα 12/7/2011 βράδυ ενώ βρισκόμουν στο σπίτι μου, ασχολούμουν με την σύνταξη του πρακτικού που είχα εκρεμότητα [sic], σχετικά με την σύσκεψη της 5/7/2011. Εγώ έγραφα το σημείωμα στον Ηλεκτρονικό μου Υπολογιστή (lap-top) που σου έχω παραδώσει σήμερα. Ο λόγος που έγραφα το πρακτικό ήταν επειδή θεωρούσα [sic] ότι ο φάκελλος έπρεπε να ήταν πλήρως [sic] ενημερωμένου δεδομένου της τραγικής κατάληξης της υπόθεσης.

Κατά την συγγραφή του κειμένου στον Η.Υ μου, συμβουλευόμουν τις πρόχειρες μου σημειώσεις που σου έχω ήδη παραδώσει σήμερα, αλλά παράλληλα συμπλήρωνα γεγονότα από μνήμης.

Το ίδιο βράδυ πήρα τηλέφωνο τον Λοχαγό Γενάρη η ώρα νομίζω ήταν κατά τις 21:00 και του ζήτησαν να γράψει στον Η.Υ του και να μου στείλει E-Mail για να είμαι σίγουρος ότι γράφω το σωστό και την αλήθεια ότι θυμόταν από την σύσκεψη της 5/7/2011.

Δεν γνωρίζω αν εκείνη την μέρα λάμβανε και αυτός πρόχειρες σημειώσεις.

Μετά από μια περίπου ώρα ο Λ/γός Γενάρης μου έστειλε από το προσωπικό του E-Mail [παραλείπεται] στο προσωπικό μου E-Mail [παραλείπεται] δύο E-Mail,

το πρώτο από ότι θυμούμαι είχε τέσσερις παραγράφους παρόμοιο με αυτό που βλέπεις στο πρακτικό με Αρ. Φακ. 4.5.08 το οποίο σου παραδείνω [sic] με σημερινή ημ/νία αφού το υπέγραψα και έθεσα τα αρχικά μου ΓΓ3 για μελλοντική.

Το δεύτερο E-Mail που μου έστειλε ο Λοχαγός Γεννάρης το ίδιο βράδυ, ήταν σε δύο σελίδες με αρκετές παραγράφους. Εγώ πήρα το E-Mail του Γεννάρη που ήταν όπως την τύπωση του πρακτικού που σου ανάφερα και σε αυτό πρόσθεσα και τα δικά μου γραφόμενα, και έτσι έκανα το τελικό πρακτικό το οποίο φύλαξα στον προσωπικό μου φορητό Υπολογιστή. Εγώ έκαμα πρόσθεση με περίπου τέσσερις νομίζω παραγράφους.

Όσο αφορά τα υπογραμμισμένα σημεία στο πρακτικό, δεν τα έκαμα εγώ αλλά ήταν ήδη πάνω στα E-Mail που μου είχε στείλει ο Γενάρης και έτσι δεν τα διέγραψα.

Όσο αφορά τώρα την ημερομηνία 07 ΙΟΥΛΙΟΥ 2011 στο τέλος του κειμένου αριστερά της σελίδας, αυτή εγώ την έβαλα, όπως και την ημ/νία 11 ΙΟΥΛΙΟΥ 2011 στο διαβιβαστικό της εν λόγω επιστολής του πρακτικού. Ο λόγος που έβαλα την ημ/νία 7/7/2011 είναι επειδή πίστευα ότι εκείνη η ημέρα έπρεπε να είναι η συντάξιμη μέρα του πρακτικού, επειδή συνήθως τα πρακτικά των συνεδρείων [sic] γράφονται περί τις μια με δύο ημέρες μετά. Έτσι και εγώ αντί να βάλω την ημ/νία σύνταξης του που ήταν 12/7/11 έβαλα την ημ/νία 7/7/2011».

Το αναφερόμενο, ως άνω, «διαβιβαστικό» πρόκειται για ένα σημείωμα το οποίο παρέδωσε ο Γ. Γεωργίου στην αστυνομία και είναι ενώπιον μας τεκ. 96.3. Φέρει ημερομηνία 11.7.2011 και απευθύνεται προς τον ΥΠΑΜ και προς τον ΕΠΥΠΑΜ/Δντή. Συνοδεύεται δε, από το «τελικό πρακτικό σύσκεψης 5.7.2011».

Για την ημερομηνία 11.7.2011 που έθεσε στο διαβιβαστικό αυτό ο Γ. Γεωργίου αναφέρει στην ίδια του κατάθεση τα ακόλουθα (σελ.15):

«Αναφορικά με το διαβιβαστικό έγγραφο προς τον ΥΠΑΜ/ΕΠΥΠΑΜ/ΔΝΤΗ, το έβαλα με ημ/νία 11/7/2011 ημέρα κατά την οποία είχε ήδη γίνει το τραγικό συμβάν, γιατί πίστευα ότι έπρεπε να ενημερωθεί άμεσα ο φάκελος τον οποίο όπως σου έχω ήδη αναφέρει δεν τον είχα στην κατοχή μου γιατί είχε από το πρωί παραδοθεί στον ΥΠ. Αμυνας. Το υπό αναφορά διαβιβαστικό που σου λέω το σύνταξα πάλι το βράδυ της 12/7/2011 και το φύλαξα στο φοριτό [sic] προσωπικό μου Η.Υ που σου έχω παραδώσει».

Στη συνέχεια ο Γεωργίου αναφέρει ότι στις 13.7.2011 τον είχε ρωτήσει ο Διευθυντής του Επιτελικού Γραφείου του Υπουργού Άμυνας (ΕΠΥΠΑΜ) κατά πόσο υπήρχε πρακτικό για τη σύσκεψη της 5.7.2011. Τότε ήταν που ο Γεωργίου πήρε το πρακτικό στο Συνταγματάρχη Σταύρου και ακολούθως στον Υπουργό Άμυνας. Ο τελευταίος, κατά τον Γεωργίου, εκτός μιας διαφοροποίησης που έκανε, συμφώνησε με το περιεχόμενο του. Οπότε ο Γεωργίου επανεκτύπωσε το πρακτικό, με τη διόρθωση του Υπουργού και παρέδωσε ένα αντίγραφο στον Υπουργό, ένα στο Σχη Σταύρου και το τρίτο το παρέδωσε στο αρχείο του ΥΠΑΜ για να τοποθετηθεί στο φάκελο του γραφείου του Γεωργίου, ήτοι του Τμήματος Αμυντικής Πολιτικής. Σημειώνουμε πάντως, ότι εντός του εν λόγω φακέλου (τεκ.133) στο διαβιβαστικό έγγραφο που συνοδεύει το πρακτικό υπάρχει σφραγίδα του ΤΑΠ (Τμήμα Αμυντικής Πολιτικής) με ημερομηνία 11.7.2011, παρά το ότι, σύμφωνα με τα πιο πάνω, ο Γεωργίου έδωσε το αντίγραφο για το φάκελο στις 13.7.2011 και παρά το ότι το πρακτικό περιλαμβάνει τη διαφοροποίηση που έκανε ο Υπουργός στις 13.7.2011.

Ως εκ των άνω, το πρακτικό δεν ετοιμάστηκε κατά την σύσκεψη ή σε εύλογο χρόνο μετά, ούτε ακολουθήθηκε η κανονική διαδικασία όπως την εξήγησε ο Χ. Μαληκκίδης, Γενικός Διευθυντής ΥΠΑΜ (ΜΚ84). Η κανονική διαδικασία, εξήγησε, θα ήταν ο Γεννάρης, ως πρακτικογράφος και ο

Γεωργίου, ως προϊστάμενος του να το υποβάλουν, με καλυπτικό σημείωμα μέσω του διευθυντή ΕΠΥΠΑΜ και του Γενικού Διευθυντή ΥΠΑΜ προς τον Υπουργό για τελική έγκριση. Ενώ εν προκειμένω η πρώτη φορά που ο Γενικός Διευθυντής είδε το έγγραφο αυτό ήταν στις 13.7.2011, όταν του το έδωσε δια χειρός ο Άνχης Γ. Γεωργίου.

Συνεπώς δεν πρόκειται για εγκεκριμένο και επίσημο πρακτικό και δεν μπορούμε να τού δώσουμε τη σημασία που θα μπορούσε να έχει ένα επίσημο, στην κανονική πορεία εγκεκριμένο, πρακτικό. Το περιεχόμενο του θα αξιολογηθεί μέσα στο σύνολο της σχετικής μαρτυρίας.

Σημειώνουμε παρεμπιπτόντως ότι και ο Γ. Γεωργίου ακολούθως ανακρίθηκε από την αστυνομία για πλαστογραφία επισήμου εγγράφου και άλλα αδικήματα σε σχέση με το εν λόγω πρακτικό. Η ανακριτική κατάθεση τέθηκε ενώπιον μας ως (τεκμήριο 180). Ο Γ. Γεωργίου απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις πως «ότι έχω να πω θα το πω στο Δικαστήριο».

Έχοντας διευκρινίσει τα παραπάνω, θα παραθέσουμε το περιεχόμενο του «τελικού πρακτικού», υποδεικνύοντας τα σημεία όπου υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ «του πρακτικού» Γεννάρη και «πρακτικού» Γεωργίου. Συγκεκριμένα, εκεί όπου έγιναν προσθήκες από τον Γεωργίου, θα γίνεται σχετική σημείωση. Εκεί όπου το κείμενο Γεννάρη αφαιρέθηκε ή διαφοροποιήθηκε, θα παρατίθεται και το κείμενο Γεννάρη με σχετική σημείωση:

« ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΝ 05 ΙΟΥΛΙΟΥ 2011 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΣΧΕΘΕΝ ΦΟΡΤΙΟ ΤΟΥ ΠΛΟΙΟΥ MONCHEGORSK

Παρόντες:

1. κ. Κώστας Παπακώστας, Υπουργός Άμυνας.
2. Αντιστράτηγος κ. Πέτρος Τσαλικίδης, Αρχηγός ΓΕΕΦ.
3. κ. Χρίστος Μαληκκίδης, Γενικός Διευθυντής Υπουργείου Άμυνας.
4. Ταξχος Θεοφάνους Θεοφάνης, ΥΠΑΜ/ΚΥΠΣΕΑ
5. Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος ΙΙΙη ΤΑΞΥΠ.
6. κ. Πανίκος Στυλιανίδης, Τομέας Έργων Υπουργείου Άμυνας.
7. Ανχης (ΠΒ) Γεωργίου Γεώργιος, Τμχης Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ.
8. Λγός (ΠΖ) Γεννάρης Ανδρέας, Τμήμα Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ.

Ο Υπουργός Άμυνας, κ. Κώστας Παπακώστας, αφού καλωσόρισε τους παρευρισκόμενους, ζήτησε να ενημερωθεί για το περιστατικό που σημειώθηκε στις 04 Ιουλίου 2011, στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης (ΝΒΕΦ), με το κατασχεθέν φορτίο του πλοίου «Monchegorsk».

2. Αρχικά έλαβε το λόγο ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος, ο οποίος ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους, ότι στις 04 Ιουλίου 2011, έγινε αντιληπτό από τον Αξιωματικό που εκτελούσε υπηρεσία στη Ναυτική Βάση της Ε.Φ. «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί, ότι ένα από τα 98 εμπορευματοκιβώτια του προαναφερόμενου φορτίου, είχε αλλοιωθεί (παραμορφωθεί), με αποτέλεσμα οι πόρτες του υπόψη εμπορευματοκιβωτίου να στραβώσουν και να ανοίξουν μερικώς, χωρίς όμως να σπάσουν οι κλειδαριές ασφαλείας. Εξηγώντας το φαινόμενο, ο κ. Γεωργιάδης σημείωσε ότι το εν λόγω εμπορευματοκιβώτιο πιθανώς να εξογκώθηκε από εσωτερική έκρηξη της πυρίτιδας, με αποτέλεσμα η εκτόνωση των αερίων να το παραμορφώσει.

[3. Επί του θέματος ο κ. Υπουργός απηύθυνε το ερώτημα κατά πόσο η ηγεσία της Ε.Φ. γνωρίζει πότε επεσυνέβηκε η εξόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου. Ο κ.

Α/ΓΕΕΦ και ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος ανέφεραν ότι το γεγονός πρέπει να επεσυνέβη μάλλον τις τελευταίες πέντε ημέρες]. (ολόκληρη η παράγραφος 3, προσθήκη Γεωργίου)

4. Στη συνέχεια ο κ. Υπουργός Άμυνας ζήτησε να ενημερωθεί για την εξέλιξη των εργασιών από μέρους του ΓΕΕΦ, κατόπιν των αποφάσεων που λήφθηκαν στη Σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 07 Φεβρουαρίου 2011, για αποστολή δειγμάτων των διαφόρων πυρίτιδων του φορτίου, σε χημεία της Κύπρου ή του εξωτερικού, προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο έχει αλλοιωθεί η σύνθεση αυτών.

5. Απαντώντας στο εν λόγω ερώτημα, ο κ. Αρχηγός του ΓΕΕΦ (Α/ΓΕΕΦ) ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους, ότι η Διεύθυνση Υλικού Πολέμου του ΓΕΕΦ προχώρησε στις προβλεπόμενες διαδικασίες, προκειμένου να σταλούν για έλεγχο τα τέσσερα είδη πυρίτιδας του φορτίου, στην εταιρεία Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα ΑΒΕΕ (ΕΒΟ – ΠΥΡΚΑΛ).

- [Παρ' όλες τις προσπάθειες του ΓΕΕΦ, σημείωσε ότι, η αποστολή των δειγμάτων τελικά δεν έγινε, καθότι η προαναφερθείσα εταιρεία ήθελε να εξασφαλίσει πρώτα, την απαιτούμενη άδεια εισαγωγής, γεγονός που δεν έχει πράξει μέχρι σήμερα. Κλείνοντας ο κ. Α/ΓΕΕΦ και ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος ανέφεραν ότι, «τελικώς με την εξέλιξη που έχουμε σήμερα εξοικονομήσαμε χρήματα καθ' ότι η πυρίτιδα μας έδειξε τα δόντια της και οπότε αν γνωρίζουμε τι πρέπει να κάνουμε]. (κείμενο Γεωργίου)

- [Παρόλα αυτά, σημείωσε ότι η αποστολή των δειγμάτων τελικά δεν έγινε, καθότι η προαναφερθείσα εταιρεία ήθελε να εξασφαλίσει πρώτα την απαιτούμενη άδεια εισαγωγής, γεγονός που δεν έχει κάνει μέχρι σήμερα]. (αντικατασταθέν κείμενο Γεννάρη).

6. Στη συνέχεια ζήτησε να ενημερωθεί ο κ. Υπουργός Άμυνας, κατά πόσο υπήρχε πιθανότητα, το περιεχόμενο του εν λόγω εμπορευματοκιβωτίου να προκαλέσει περαιτέρω έκρηξη, και κατά πόσο θα αποτελούσε κίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια, εάν δεν απομακρυνόταν από τη θέση του.

[Επίσης ο κ. Υπουργός έθεσε το ερώτημα εάν η καταστροφή του υλικού μπορεί να γίνει από το προσωπικό της Ε.Φ. ή θα πρέπει να μετακληθούν εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό]. (προσθήκη Γεωργίου)

7. Σε απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων, ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος υπογράμμισε ότι τα αέρια, στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο που παρουσίαζε παραμόρφωση, είχαν εκτονωθεί πλην όμως, δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει σε ποια κατάσταση βρισκόταν το περιεχόμενο αυτού, καθότι το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο περιλάμβανε περίπου 130 μεταλλικές κονσέρβες (μικρά εμπορευματοκιβώτια) με πυρίτιδα, και συνεπώς μπορεί μερικά ή και όλα να έχουν εκραγεί.

[Ο Σχης Γεωργιάδης κατέληξε ότι η καταστροφή της πυρίτιδας μπορεί να γίνει εξ ολοκλήρου από τους πυροτεχνουργούς της Ε.Φ. και να εκτελεστεί σύμφωνα με τις οδηγίες του ΟΑΣΕ και ως εκ τούτου δεν αναγκαστεί η μετάκληση εμπειρογνομόνων. Στο σημείο αυτό ο κ. Α/ΓΕΕΦ σημείωσε ότι η μετάκληση εμπειρογνομόνων μπορεί να γίνει προκειμένου να παρακολουθήσουν και επιβεβαιώσουν την εργασία που θα εκτελεστεί]. (προσθήκη Γεωργίου)

[8. Σε ερώτηση του κ. Υπουργού πως μπορεί να γίνει η καταστροφή της πυρίτιδας ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος ανέφερε ότι, θα γίνει με απλή καύση σε αυλάκια από κιούγκια προκειμένου να μην δημιουργηθούν οικολογικά προβλήματα στην περιοχή]. (προσθήκη Γεωργίου)

9. Στη συνέχεια ο κ. Υπουργός, τόνισε ότι, πρέπει άμεσα να γνωματεύσουν εμπειρογνώμονες του ΓΕΕΦ ή / και από το εξωτερικό προκειμένου να διασαφηνισθεί, πέραν πάσης αμφιβολίας, σε ποια κατάσταση βρίσκονται οι πυρίτιδες που περιλαμβάνονται στο υπόψη φορτίο.

10. Ο κ. Αρχηγός του ΓΕΕΦ και ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος, επεσήμαναν ότι η εξέταση της καταλληλότητας των πυρίτιδων από εμπειρογνώμονες, δεν θα εξυπηρετούσε πλέον κανένα σκοπό, καθότι διαφάνηκε η επικινδυνότητα του φορτίου, με την εξόγκωση του προαναφερόμενου εμπορευματοκιβωτίου. Ακόμη, τόνισαν ότι θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για προστασία του φορτίου από τις καιρικές συνθήκες, με την κατασκευή κατάλληλου στεγάστρου.

[Επιπλέον εισηγήθηκαν να ενημερωθούν τάχιιστα η πολιτική ηγεσία και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας για το συμβάν προκειμένου να ληφθεί άμεσα πολιτική απόφαση για την τύχη του φορτίου]. **(αναφορά Γεννάρη που αφαιρέθηκε)**

11. Ο κ. Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Άμυνας σε παρέμβαση του τόνισε πως θα πρέπει να συνταχθεί μια εμπεριστατωμένη γραπτή αναφορά για το συμβάν, από το ΓΕΕΦ, η οποία να υποβληθεί στον κ. Υπουργό Άμυνας⁵⁷ προκειμένου να ενημερωθούν οι αρμόδιοι φορείς της Δημοκρατίας και παράλληλα να στηριχθεί η επιχειρηματολογία του κ. Υπουργού προκειμένου να μπορέσει να ενημερώσει κατάλληλα τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και συνεπώς να ληφθεί η σωστή πολιτική απόφαση.⁵⁸

12. Στη συνέχεια της εν λόγω τοποθέτησης ο κ. Πανίκος Στυλιανίδης ζήτησε να ενημερωθεί, για το μέγεθος της στιβάδας των εμπορευματοκιβωτίων.

⁵⁷ Στο «πρακτικό Γεννάρη» η αντίστοιχη αναφορά ήταν «... να υποβληθεί άμεσα στο Υπουργείο Άμυνας...»

⁵⁸ Υπάρχουν και κάποιες άλλες διαφορές στην παράγραφο αυτή που είναι λεκτικές και δεν θεωρούμε ότι είναι άξιες μνείας.

13. Απαντώντας ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος, ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους ότι τα εμπορευματοκιβώτια τοποθετήθηκαν το ένα πάνω στο άλλο, σχηματίζοντας μια μικρή πολυκατοικία από τρεις ορόφους.

[Σημείωσε ότι τα εμπορευματοκιβώτια τοποθετήθηκαν με τέτοιο τρόπο προκειμένου να μην είναι προσβάσιμες οι πόρτες τους για λόγους ασφαλείας]. **(προσθήκη Γεωργίου)**

14. Λαμβάνοντας υπόψη την εν λόγω τοποθέτηση, ο κ. Πανίκος Στυλιανίδης, πληροφόρησε τον κ. Υπουργό, ότι η κατασκευή κατάλληλου στεγάστρου θα απαιτούσε τουλάχιστον τρεις μήνες όπως επίσης και δαπάνη εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ.

[Σε παρόμοια μελέτη, ανέφερε ο κ. Στυλιανίδης, που εκπόνησε το Υπουργείο Άμυνας για κάλυψη συγκεκριμένου χώρου με δίκτυο παραλλαγή η δαπάνη κοστολογήθηκε στις 250,000 ευρώ]. **(προσθήκη Γεωργίου)**

[15. Ο κ. Υπουργός Άμυνας έδωσε οδηγίες στον Αρχηγό της Ε.Φ. όπως προβούν στις απαιτούμενες ενέργειες για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου που έχει πρόβλημα (διογκωθεί). Στο σημείο αυτό ο Σχης Γεωργιάδης Γεώργιος ανέφερε ότι υπάρχει πρόβλημα εξεύρεσης γερανών ή περνοφόρων καθόσον τέτοιου είδους μηχανήματα που να μετακινούν εμπορευματοκιβώτια μεγάλου βάρους έχει μόνο το λιμάνι Λεμεσού. Στο σημείο αυτό παρενέβει ο Ανχης Γεωργίου Γεώργιος, ο οποίος ανέφερε ότι υπάρχουν τέτοιου είδους μηχανήματα και συγκεκριμένα τα διαθέτει η εταιρεία «ΣΟΥΛΗΣ» που εδρεύει στη Λάρνακα]. **(ολόκληρη η παράγραφος 15, προσθήκη Γεωργίου)**

16. Στη συνέχεια ο κ. Υπουργός επεσήμανε πως η εν λόγω λύση δεν ήταν η κατάλληλη, υπό τις περιστάσεις, καθότι μέχρι να κατασκευαζόταν το στέγαστρο θα

τέλειωνε και το καλοκαίρι. Επιπλέον, τόνισε απαιτείται όπως άμεσα γίνουν σχετικές εμπειριστατωμένες προτάσεις προκειμένου να μπορέσει να ενημερώσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος βρισκόταν σε επίσημη επίσκεψη στην Ουκρανία.

[Ακόμη, τόνισε ότι θέλει να του υποβληθούν επίσης εισηγήσεις για άμεση, έστω και προσωρινή αντιμετώπιση του προβλήματος]. **(κείμενο Γεωργίου)**

[Ακόμη, ζήτησε εισηγήσεις για προσωρινή αντιμετώπιση του προβλήματος]. **(αντικατασταθέν κείμενο Γεννάρη)**

17. Απαντώντας ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος, είπε πως μια πιθανή λύση θα ήταν η κατάβρεξη της στιβάδας με νερό δύο ή τρεις φορές την ημέρα, προκειμένου να αντιμετωπίζονται οι υψηλές θερμοκρασίες της εποχής. Αυτό θα μπορούσε να γίνει από την πυροσβεστική υπηρεσία ή ακόμη από πυροσβεστικά οχήματα της Εθνικής Φρουράς.

[18. Στο σημείο αυτό ο Ανχης Γεωργίου Γεώργιος ανέφερε ότι πρέπει να διερευνηθεί κατά πόσο η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων και κατ' επέκταση ενδεχομένως και της πυρίτιδας θα δημιουργήσει άλλα επιπρόσθετα προβλήματα. Στο σημείο αυτό ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Άμυνας, ζήτησε να πληροφορηθεί κατά πόσο το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων θα επηρεαζόταν, καθ' οιονδήποτε τρόπο από την κατάβρεξη τους]. **(ολόκληρη η παράγραφος 18, προσθήκη Γεωργίου)**

19. Απαντώντας ο Σχης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος σημείωσε ότι ούτως ή άλλως, τα εν λόγω εμπορευματοκιβώτια βρίσκονται στην ύπαιθρο, εδώ και τρία σχεδόν χρόνια, και είναι εκτεθειμένα στη βροχή.

[20. Ο κ. Υπουργός τόνισε με πολύ έντονο τρόπο ότι, οι ενέργειες και οι απόψεις που διατυπώνονται θα πρέπει να διέπονται από σοβαρότητα και πάνω από όλα θα πρέπει να θέτουμε το θέμα της ασφάλειας του προσωπικού της Ε.Φ.] **(ολόκληρη η παράγραφος 20, προσθήκη Γεωργίου)**

[21. Κλείνοντας τη σύσκεψη ο κ. Υπουργός, έδωσε οδηγίες προς τον κ. Α/ΓΕΕΦ όπως επιτροπή αποτελούμενη από τους Σχη (ΥΠ) Γεωργιάδη Γεώργιος, Πυροτεχνουργούς και άλλους ειδικούς του ΓΕΕΦ, εκπρόσωπο της Τεχνικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Άμυνας, εκπροσώπους της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Κύπρου, του Γραφείου Επιθεώρησης Εργασίας, της Υπηρεσίας Μεταλλείων και τον Ταξχο Θεοφάνους Θεοφάνη ως παρατηρητή επισκεφθούν τον χώρο της Ν.Β. «Ευάγγελος Φλωράκης», το απόγευμα της ίδιας ημέρας. Ο κ. Γενικός ανέλαβε όπως επικοινωνήσει άμεσα με τις αρμόδιες κυβερνητικές υπηρεσίες για να τις ενημερώσει]. **(ολόκληρη η παράγραφος 21, προσθήκη Γεωργίου)**

[22. Αποστολή της υπόψη επιτροπής είναι η επιθεώρηση των εν λόγω εμπορευματοκιβωτίων, το απόγευμα της ίδιας ημέρας 05 Ιουλίου 2011 και στη συνέχεια η υποβολή σχετικής έκθεσης, την πρωίαν της επομένης ημέρας 06 Ιουλίου 2011, στην οποία να περιγράφεται λεπτομερώς η κατάσταση των εμπορευματοκιβωτίων, οι απόψεις των ειδικών και τεκμηριωμένες – εμπειρισταωμένες εισηγήσεις για άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος]. **(ολόκληρη η παράγραφος 22, προσθήκη Γεωργίου)**

[23. Ο κ. Α/ΓΕΕΦ διαβεβαίωσε τον κ. Υπουργό Άμυνας ότι, την πρωίαν της επομένης ημέρας θα του υποβληθεί η αναφορά της επιτροπής, μέσω του ΓΕΕΦ]. **(ολόκληρη η παράγραφος 23, προσθήκη Γεωργίου)**

[24. Κλείνοντας τη σύσκεψη ο κ. Υπουργός ζήτησε από την επιτροπή, που συγκροτήθηκε, όπως ενεργήσει άμεσα και έθεσε ως προϋπόθεση για κάθε ενέργεια

την ασφάλεια του προσωπικού της Ε.Φ.] (ολόκληρη η παράγραφος 24, προσθήκη Γεωργίου)

 ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ

07 Ιουλίου 2011».

Γ.6.2 Η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη (ΜΚ7)

Ο Γ. Γεωργιάδης αναφερόμενος στη σύσκεψη είπε ότι πρώτος πήρε το λόγο ο Α/ΓΕΕΦ ο οποίος ενημέρωσε σε γενικές γραμμές και ακολούθως έδωσε το λόγο στον Γεωργιάδη για τις λεπτομέρειες. Ανέφερε ότι την προηγούμενη είχαν επιβεβαιώσει με τον Α. Ιωαννίδη το περιεχόμενο, βάσει των καταστάσεων, του εμπορευματοκιβωτίου. Ανέφερε ακόμα ότι πρέπει να έγινε κάποιου είδους έκρηξη, εφόσον οι πόρτες είχαν ανοίξει, το εμπορευματοκιβώτιο ήταν φουσκωμένο σαν καρπούζι και είχε μετακινηθεί κατά 30 περίπου πόντους. Ο Υπουργός τον ρώτησε κατά πόσο το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο αποτελούσε κίνδυνο για περαιτέρω έκρηξη και κίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια. Ο Γεωργιάδης του απάντησε ότι δεν μπορούσε να εκφέρει γνώμη, εφόσον δεν γνώριζε κατά πόσο είχε καταστραφεί το σύνολο ή μέρος του φορτίου. Ο Υπουργός διερωτήθηκε κατά πόσο θα έπρεπε να κληθούν εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό. Ο Γεωργιάδης του απάντησε ότι θα ήταν χάσιμο χρόνου γιατί ήταν βέβαιο πως η πυρίτιδα, αφημένη δυόμιση χρόνια στο ύπαιθρο μέσα σε εμπορευματοκιβώτια είχε καταστραφεί, είχε αλλοιωθεί ο

σταθεροποιητής. Επέμενε ότι θα έπρεπε να ληφθούν άμεσα μέτρα για μείωση της θερμοκρασίας και ότι θα έπρεπε να ληφθεί αμέσως η απόφαση για έναρξη καταστροφής της πυρίτιδας. Είχε πει, πως η εργασία αυτή μπορούσε να γίνει από την ΕΦ.

Κατά τη συζήτηση για τα άμεσα μέτρα συζητήθηκε ειδικότερα η λύση της κατάβρεξης και η κατασκευή υποστέγου. Ως προς το τελευταίο όμως ο Στυλιανίδης του Τομέα Έργων του Υπουργείου Άμυνας τους είπε πως, με δεδομένο ότι τα εμπορευματοκιβώτια είχαν όγκο μικρής τριώροφης πολυκατοικίας, θα απαιτείτο δαπάνη άνω των 250.000 ευρώ. Έτσι, η συζήτηση επικεντρώθηκε στη λύση της κατάβρεξης, χωρίς όμως να ληφθεί τέτοια απόφαση.

Σε σχέση με την εισήγηση για λήψη πολιτικής απόφασης, ο Υπουργός τους είπε πως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απουσίαζε στην Ουκρανία και θα τον έβλεπε σε δύο μέρες. Μετά δε, από ένα τηλεφώνημα τους ανακοίνωσε ότι απουσίαζε και ο Υπουργός Εξωτερικών. Ο Γεωργιάδης αντέδρασε τόσο έντονα ώστε να βρεθεί εκτός τάξης και να δεχθεί παρατήρηση από τον Υπουργό. Επέμενε ότι έπρεπε να ξεκινήσουν γιατί έφτασαν στο όριο και είπε χαρακτηριστικά: *«εβοήθησε μας ο Θεός και έδωσε μας ένα καρδιακό επεισόδιο για να μας δώσει χρόνο και να μην πάθουμε ανακοπή με τούτο που έγινε»*.

Στη συνέχεια ο τότε Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Άμυνας Μαληκκίδης πρότεινε να ετοιμαστεί έκθεση με εισηγήσεις από διάφορες υπηρεσίες ούτως ώστε ο Υπουργός Άμυνας σε δύο μέρες που θα συναντούσε τον Πρόεδρο να ήταν σε θέση να τον πείσει και να λάβει έγκριση για την καταστροφή της πυρίτιδας.

Ο Υπουργός δέχθηκε την εισήγηση. Έδωσε εντολές στον Μαληκκίδη να βρει τα άτομα για την επιτροπή. Μάλιστα, έδωσε οδηγίες στα άτομα αυτά να μεταβούν αμέσως στην ΝΒ και να έχει την έκθεση τους την επομένη το πρωί. Τελικά, λόγω του προχωρημένου της ώρας δεν ήταν κατορθωτή η μετάβαση της ομάδας την ίδια ημέρα, εξ ου και η επιτόπια εξέταση έγινε την επομένη. Όμως, ο Υπουργός ζήτησε να έχει την έκθεση τους την επομένη στην οποία έδωσε οδηγίες στον Γεωργιάδη να καταγράψει άμεσα υλοποιήσιμα, έστω και προσωρινά μέτρα, μέχρι να λάβει την έγκριση για καταστροφή της πυρίτιδας. Έδωσε εντολή στον Γεωργιάδη να παραδώσει την έκθεση στον ΑΓΓΕΕΦ για να του την μεταφέρει.

Κατά τον Γεωργιάδη, ενώ δεν ελέχθη ρητά, ήταν κατανοητό ότι αυτοί που θα έπαιρναν την έκθεση θα έδιναν έγκριση και οδηγίες για την υλοποίηση των μέτρων.

Μετά το πέρας της σύσκεψης ο Μαληκκίδης, από το γραφείο της ιδιαιτέρας του Υπουργού, άρχισε να τηλεφωνεί σε διάφορα Υπουργεία και υπηρεσίες για τη σύσταση της ομάδας.

Κατά τον ίδιο χρόνο ο Υπουργός παρατήρησε τον Γεωργιάδη για τη συμπεριφορά του. Οπότε, πάντα κατά τον Γεωργιάδη, έγινε ο εξής διάλογος στη παρουσία του ΑΓΓΕΕΦ:

Γεωργιάδης: Κύριε Υπουργέ, φτάσαμε σε τούτο το σημείο που φτάσαμε σήμερα. Εάν γίνει καμιά έκρηξη στο φορτίο, εν να καταστραφεί το Βασιλικό και θα πάμε στο μεσαίωνα.

Υπουργός: Σταμάτα να υπερβάλλεις και να 'σαι σοβαρός.

Γεωργιάδης: Κύριε Υπουργέ, δεν νομίζω ότι υπερβάλλω, αυτά τα λέω γιατί σας εκτιμώ αφάνταστα και θέλω να σας προστατεύσω.

Υπουργός: Εγώ δεν θέλω προστασία που κανένα.

Γεωργιάδης: Όλοι θέλουμε προστασία, μόνο ο Θεός δεν θέλει προστασία που κανένα».

Ερωτηθείς από τον κ. Ευσταθίου κατά πόσο ο Υπουργός είχε δώσει οδηγίες για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου, ο Γεωργιάδης απάντησε αρνητικά. Εκείνο που είχε ρωτήσει ο Υπουργός ήταν κατά πόσο υπήρχε δυνατότητα, με τα μέσα που διέθετε η ΕΦ, να μετακινηθεί αμέσως το εμπορευματοκιβώτιο και του απάντησαν αρνητικά. Τότε έγινε συζήτηση για να ενοικιάσουν γερανό από τον ιδιωτικό τομέα και το θέμα έμεινε εκεί. Δεν δόθηκε εντολή για άμεση απομάκρυνση. Όπως είπε χαρακτηριστικά ο Γεωργιάδης: «Μόλις άκουσα ότι πρέπει να είναι από το εμπόριο, τέλειωσε η συζήτηση της μετακίνησης».

Η τελική υποβολή της υπεράσπισης γι' αυτό το ζήτημα, την οποία ο μάρτυρας αρνήθηκε, ήταν ότι ο Υπουργός έδωσε στον Α/ΓΕΕΦ οδηγίες για άμεση μετακίνηση και ότι ο Γεωργιάδης είπε: «δεν έχουμε τα μέσα».

Αρνητικά απάντησε και στην ερώτηση κατά πόσο ο Υπουργός είχε διατάξει να μεταβούν πυροσβεστικά οχήματα και να αρχίσουν την κατάβρεξη, όπως και σε ερώτηση κατά πόσο ο Υπουργός τους είχε ζητήσει να λάβουν «άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα». Εκείνο που του ζήτησε ήταν να ετοιμάσουν έκθεση με μέτρα.

Γ.6.3 Η μαρτυρία Γ. Γεωργίου (ΜΚ12)

Ο Γ. Γεωργίου αναφέρει στην εν λόγω κατάθεση του ημερομηνίας 17.7.2011, ότι στις 5.7.2011 έλαβε οδηγίες από τον Σχη Ανδρέα Σταύρου όπως η ώρα 12.00 παρευρεθεί σε σύσκεψη στο γραφείο του ΥΠΑΜ σε σχέση με το πλοίο Monchegorsk. Ο Γεωργίου έδωσε οδηγίες στον Γεννάρη να επικοινωνήσει με την ΓΕΕΦ/ΔΥΠ για να πληροφορηθεί για το θέμα της σύσκεψης και να ετοιμάσει ένα μικρό σημείωμα για τον Υπουργό. Αργότερα, στον προθάλαμο έξω από το γραφείο του ΥΠΑΜ ο Γεννάρης τον πληροφόρησε ότι ένα από τα εμπορευματοκιβώτια είχε παραμορφωθεί. Για τα όσα έλαβαν χώρα στη σύσκεψη ο μάρτυρας κατέγραψε στην εν λόγω κατάθεση του τα ακόλουθα:

«Στην σύσκεψη στις 5 Ιουλίου 2011 που έγινε στο γραφείο του ΥΠΑΜ υπό την προεδρεία του, έλαβαν μέρος οι ΥΠΑΜ κος Κώστας Παπακώστας, Αντ/γος Πέτρος Τσαλικίδης, Αρχηγός ΓΕΕΦ, κο Χρίστος Μαληκκίδης, Γεν. Δ/ντής του ΥΠΑΜ Σ/χης (ΥΠ) Γεωργιάδης Γεώργιος της ΙΙης ΤΑΞΥΠ, ο κος Πανίκος Στυλιανίδης του τομέα Έργων Υπουργείου Άμυνας, εγώ και ο Λγός (Π2) Γεννάρης Αντρέας του τμήματος Αμυντικής Πολιτικής ΥΠΑΜ. Η συνάντηση με τους πιο πάνω άρχισε η ώρα 1200, όπου αρχικά έλαβε τον λόγο ο Σ/χης (ΥΠ) Γεώργιος Γεωργιάδης ο οποίος μας ενημέρωσε ότι στις 4 Ιουλίου 2011 έγινε αντιληπτό από Αξ/κό Υπηρεσίας της Ν. Βάσης στο Μαρί ότι ένα εμπορευματοκιβώτιο, τονίζοντας ότι πρόκειται για ένα, είχε παραμορφωθεί με αποτέλεσμα οι πόρτες του να στραβώσουν και να ανοίξουν μερικώς. Αυτός εξήγησε ότι συνέβει [sic] πιθανό από εσωτερική έκρηξη της πυρίτιδας και από την πίεση που έγινε έπαθε την ζημιά. Στο σημείο αυτό ο ΥΠΑΜ κος Παπακώστας τον ρώτησε πότε έγινε αυτό το πράγμα. Τόσο ο Αρχηγός, όσο και ο κος Γεωργιάδης δεν ξέρω γιατί του ανέφεραν ότι μάλλον έγινε τις τελευταίες τέσσερις με πέντε ημέρες.

Ακολούθως ο ΥΠΑΜ ρώτησε γενικά εκεί, τι έγινε με τις δειγματοληψίες της πυρίτιδας και ο Σ/χης Γ. Γεωργιάδης του ανέφερε ότι έγιναν οι δειγματοληψίες αλλά μέχρι στιγμής η ελληνική εταιρεία που θα έκανε τους ελέγχους δεν είχε πάρει άδεια εισαγωγής εκρηκτικών υλών.

Μετά πήρε τον λόγο ο Σ/χης Γεωργιάδης ο οποίος δύο φορές είπε «Με την εξέλιξη που έχουμε σήμερα εξοικονομήσαμε χρήματα αφού η πυρίτιδα μας έδειξε τα δόντια της και γνωρίζουμε τι πρέπει να κάνουμε, εννοώντας ότι η πυρίτιδα πλέον είναι σε κακή κατάσταση από ότι κατάλαβα.

Τότε από ότι θυμούμαι είπαμε ένα παράδειγμα με ασθενή που έχει καρδιακό πρόβλημα και το καταλάβει και έτσι γλειτώνει [sic] αλλά πρέπει να λάβει μέτρα για χειρότερα πράγματα.

Ο Υπουργός Αμυνας έθεσε γενικό ερώτημα κατά πόσο το περιεχόμενο του εμπορευματοκιβωτίου θα μπορούσε να προκαλέσει περαιτέρω έκρηξη και κατά πόσο αυτό αποτελούσε κίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια.

Ακόμα έθεσε το ερώτημα εάν μπορεί να γίνει καταστροφή του υλικού αυτού από την Ε.Φ., ή αν θα πρέπει να μετακληθούν εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό.

Τον λόγο πήρε ο Σ/χης Γεωργιάδης, ο οποίος είπε ότι στο εμπορευματοκιβώτιο που είχε πρόβλημα, τα αέρια που είχε είχαν εκτονωθεί αλλά δεν μπορούσε να ξέρει σε ποια κατάσταση βρισκόταν το φορτίο καθ' ότι περιλάμβανε εκατόν τριάντα (130) μεταλλικές κονσέρβες με πυρίτιδα.

Ο Υπουργός ρώτησε την σύσκεψη για πιθανή γνωμάτευση από εμπειρογνώμονες από την Κύπρο ή το εξωτερικό. Από ότι θυμούμαι πήρε τον λόγο ο Αρχηγός του

ΓΕΕΦ και συμπλήρωσε ο Σ/χης Γεωργιάδης ότι είναι άσκοπο γιατί η πυρίτιδα ήταν επικίνδυνη πλέον.

Τότε ο Αρχηγός ΓΕΕΦ και ο Σ/χης Γ. Γεωργιάδης έθεσαν το θέμα της στέγασης του φορτίου για προστασία από τις καιρικές συνθήκες. Τότε ο κος Πανίκκος Στυλιανίδης ρώτησε για τις διαστάσεις που παίρνουν τα container και ο Σ/χης Γ. Γεωργιάδης απάντησε ότι είναι μια μικρή πολυκατοικία τρειών [sic] ορόφων. Ακόμα ανέφερε ότι είχαν τοποθετηθεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε [sic] να μην είναι προσβάσιμες οι θύρες τους για αποφυγή κλοπών. Ο κος Στυλιανίδης είπε ότι για να γίνει τέτοιο υπόστεγο θα χρειαστούν τουλάχιστον τρεις μήνες και ποσό αρκετών χιλιάδων ευρώ.

Εδώ έχω να σου πω ότι ο Γενικός Δ/ντής του ΥΠΑΜ κος Χρ. Μαληκκίδης εισηγήθηκε όπως συγκροτηθεί επιτροπή από αρμόδιους [sic] αξιωματικούς του ΓΕΕΦ και άλλους εμπειρογνώμονες, προκειμένου να αποστείλουν στον κο Υπουργό μια εμπειριστατομένη [sic] μελέτη με την όλη κατάσταση των εμπορευματοκιβωτίων και εισηγήσεις για αντιμετώπιση της κατάστασης.

Εν τω μεταξύ σε κάποια στιγμή της συζήτησης ο ΥΠΑΜ ρώτησε πως μπορεί να αντιμετωπιστεί η κατάσταση και ο κος Γεωργιάδης του ανέφερε ότι μια λύση είναι και το ράντισμα των εμπορευματοκιβωτίων. Τότε πήρα τον λόγο εγώ και έχοντας υπόψη μου τα λεγόμενα του Αν/Σχη Νίκου Γεωργιάδη της ΔΕΠ/ΓΕΕΦ που δήλωσε στην σύσκεψη της 7/2/2011 ότι ο σταθεροποιητής της πυρίτιδας επηρεάζεται από τον χρόνο, την θερμοκρασία και την υγρασία, είπα ότι θα πρέπει να διερευνηθεί από ειδικούς κατά πόσο η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων θα δημιουργούσε παραπάνω προβλήματα. Ο κος Γεωργιάδης ανέφερε ότι τόσο καιρό αυτά είναι εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες άρα δεν υπάρχει θέμα με την κατάβρεξη τους.

Μετά πήρε τον λόγο ο ΥΠΑΜ ο οποίος έδωσε οδηγίες όπως συσταθεί επιτροπή από αρμόδιους Αξ/κούς και εμπειρογνώμονες της Ε.Φ. και άλλων αρμοδίων υπηρεσιών της Δημοκρατίας προκειμένου να μεταβούν επί τόπου να επιθεωρήσουν τα εμπορευματοκιβώτια και να υποβάλουν μια αναφορά στην οποία να καταγράφονται η τρέχουσα κατάσταση όλων των εμπορευματοκιβωτίων. Επίσης να καταγραφούν εισηγήσεις και εμπειριστατωμένες προτάσεις για άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος. Ο κύριος Υπουργός ζήτησε αυτό να γίνει άμεσα, χωρίς να υπάρξει καθυστέρηση και τότε ο Αρχηγός της Ε.Φ. εισηγήθηκε να πάνε το απόγευμα. Ο Υπουργός τότε είπε «να πάτε και αύριο το πρωί θέλω αναφορά».

Ο Γενικός Διευθυντής μετά την οδηγία [sic] αυτή του Υπουργού, άρχισε με το κινητό του να παίρνει διάφορα τηλέφωνα με σκοπό να διευθετήσει την επίσκεψη από τις άλλες υπηρεσίες του κράτους. Η ενέργεια του Γενικού Διευθυντή έγινε αφού ο Υπουργός του είπε να ενημερώσει όλες τις υπηρεσίες χωρίς να του αναφέρει ποιες.

Εδώ έχω να προσθέσω ότι, όταν ο Υπουργός έδωσε οδηγία [sic] για άμεση μετακίνηση του προβληματικού εμπορευματοκιβωτίου στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ, πήρε τον Λόγο ο Σ/χης Γ.Γεωργιάδης ο οποίος ανέφερε ότι η Ε.Φ. δεν διαθέτει ειδικό μηχάνημα που να μετακινεί containers και ότι υπάρχουν μόνο στο Λιμάνι Λεμεσού και ότι ήταν δύσκολη η μεταφορά του στο Μαρί. Εγώ τότε παρανέβηκα και τους ανέφερα ότι στην Λάρνακα υπάρχει μια ιδιωτική εταιρεία με την επωνυμία «Soulis» που διαθέτει τέτοιου είδους μηχανήματα.

Τίποτε δεν απάντησαν στην εισήγησή μου. Κλείνοντας την σύσκεψη τόσο ο Υπουργός Άμυνας, όσο και ο Αρχηγός ΓΕΕΦ τόνισαν την ασφάλεια του προσωπικού πάνω από όλα.

Μετά το πέρας της σύσκεψης, βγήκαμε όλοι έξω από την αίθουσα και μέσα έμειναν μόνο ο Υπουργός Άμυνας ο Αρχηγός ΓΕΕΦ και νομίζω και ο ταξίαρχος Θεοφάνους

Θεοφάνης και δεν γνωρίζω τι συζητούσαν. Η όλη σύσκεψη διέρκησε περί τα σαράντα πέντε λεπτά και κατά την διάρκεια της εγώ κρατούσα πρόχειρες σημειώσεις σε ένα μικρό βιβλιαράκι το οποίο σου παραδίνω».

Το εν λόγω «βιβλιαράκι» έχει κατατεθεί ως τεκμήριο 96.1 και ο Γ. Γεωργίου ανέγνωσε και εξήγησε, στο βαθμό που ήταν δυσανάγνωστες, τις σημειώσεις του. Κατέγραψε, μεταξύ άλλων, ότι ο Γεωργιάδης είχε μιλήσει για εσωτερική έκρηξη πέντε μέρες προηγουμένως, ότι ο κατηγορούμενος 2 είχε ερωτήσει κατά πόσο το container μπορεί να εκραγεί και κατά πόσο υπήρχε κίνδυνος για τα υπόλοιπα. Καταγράφονται και άλλα θέματα όπως το ενδεχόμενο κατασκευής στεγάστρου, κατάβρεξης και η δυνατότητα καταστροφής της πυρίτιδας. Καταγράφονται επίσης οι λέξεις «βαριά λιμάνι Λεμεσού» που αποδίδονται στο Γεωργιάδη και αμέσως μετά η λέξη «Soulis» που αποδίδεται στο Γεωργίου. Αυτά πασιφανώς συνδέονται με τη συζήτηση που επικαλέστηκε ο Γεωργίου ότι είχε με τον Γεωργιάδη σε σχέση με το μηχάνημα που θα απαιτείτο για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου.

Στην ίδια κατάθεση του, ημερ. 17.7.2011, ο Γ. Γεωργίου προσθέτει και τα ακόλουθα:

«Η γενική μου εντύπωση από την σύσκεψη και τα όσα ανέφερε ο κ.Γεωργιάδης, ο οποίος κατά κύριο λόγο μιλούσε στη συνάντηση, ήταν ότι η κατάσταση ήταν μεν σοβαρή αλλά διαχειρίσιμη».

Στην προαναφερθείσα «έκθεση γεγονότων» που επισυνάπτεται στο τεκμήριο 180 και την οποία ο Γ. Γεωργίου υιοθέτησε, για τα όσα διαμείφθηκαν παραπέμπει στο «πρακτικό». Επιπρόσθετα αναφέρει ότι με οδηγίες του Σχη Α. Σταύρου πρότεινε στον Υπουργό Άμυνας να αποστείλει

επιστολή στον Υπουργό Εξωτερικών για να τον ενημερώσει για την σύσκεψη, αλλά ο Υπουργός δεν υιοθέτησε την πρόταση του γιατί ήθελε πρώτα να διερευνηθεί σε βάθος το θέμα και να έχει σχετικές προτάσεις γι' αυτό και όρισε σχετική επιτροπή.

Πέραν των όσων περιλαμβάνονται στην κατάθεση του ημερ. 17.7.2011, στην προφορική του μαρτυρία ο Γ. Γεωργίου ανέφερε ότι κατά τη σύσκεψη είχαν ακουστεί διάφορες εισηγήσεις (ράντισμα, μετακίνηση, καύση) και ακολούθησε τότε η εισήγηση του ΓΔ ΥΠΑΜ περί επιτροπής.

Ανέφερε περαιτέρω ότι η αποστολή της επιτροπής θα είχε δύο σκέλη. Πρώτον, να διαπιστώσει την τρέχουσα κατάσταση του συγκεκριμένου αλλά και των υπολοίπων εμπορευματοκιβωτίων και δεύτερον, να εισηγηθεί άμεσα μέτρα για αντιμετώπιση της κατάστασης. Ο ΥΠΑΜ ήθελε μια εμπειριστατωμένη μελέτη για να ενημερώσει τον ΥΠΕΞ και τον ΠτΔ, που εκείνη την ημέρα απουσίαζαν στην Ουκρανία, ώστε να ληφθεί απόφαση για καταστροφή της πυρίτιδας. Η επιτροπή επρόκειτο να επισκεφθεί τον χώρο το απόγευμα της ίδιας ημέρας και θα έστελνε την έκθεση της την επομένη το πρωί. Η επιτροπή τελικά πήγε στην ΝΒΕΦ την επομένη.

Για το ζήτημα των, κατ' ισχυρισμόν του, οδηγιών του ΥΠΑΜ προς τον Α/ΓΕΕΦ για απομάκρυνση του προβληματικού εμπορευματοκιβωτίου, ο Γ. Γεωργίου ανέφερε, κατά την κυρίως εξέταση του, ότι αυτές δόθηκαν πριν την παρέμβαση του Χ.Μαληκκίδη για σύσταση επιτροπής.

Για το ίδιο ζήτημα, ο κ. Ευσταθίου, τού έθεσε ότι ο ΥΠΑΜ έδωσε εντολή να φύγει αμέσως το εμπορευματοκιβώτιο μακριά από τον χώρο εκείνο. Ο ΜΚ12 απάντησε ως εξής:

«... έγινε συζήτηση για το θέμα της μετακίνησης του εμπορευματοκιβωτίου, μάλιστα σε κάποια στιγμή ο Υπουργός είχε πει να μετακινηθεί και μακριά και μπήκε τελεία. Και μετά αμέσως ο κ. Μαληκκίδης είχε κάνει την παρέμβαση του για την επιτροπή και συνεχίστηκε η συζήτηση, πώς να πάει μια επιτροπή και αποφασίστηκε να πάει η επιτροπή στο Μαρί και να υποβάλουσιν την επόμενη μέρα την έκθεση αυτή».

Σε άλλο σημείο της αντεξέτασης του από τον κ. Ευσταθίου ο ΜΚ12 είπε τα εξής:

«Είπε του να απομακρυνθεί το εμπορευματοκιβώτιο και γι' αυτό έγινε και ολόκληρη συζήτηση με το Souli διαφορετικά δεν υπήρχε λόγος να συζητούμε για τρόπους μεταφοράς containers. Αυτό και μπήκε τελεία τζιαμέ. Και ύστερα ξεκίνησε μετά από εισήγηση του Γενικού Διευθυντή του Υπουργείου Άμυνας του κυρίου Μαληκκίδη ότι πρέπει να πάει μια επιτροπή κάτω, εκείνος το εισηγήθηκε».

Ένα άλλο θέμα που έθεσε στον ΜΚ12 ο κ. Ευσταθίου, με αναφορά σε ένα Σήμα (τεκ.108.7), ήταν κατά πόσο ο ΥΠΑΜ είχε δώσει οδηγίες να διατεθεί πυροσβεστικό όχημα της Εθνικής Φρουράς για να καταβρέχονται τα εμπορευματοκιβώτια ως ένα από τα αμέσως υλοποιήσιμα μέτρα. Ο μάρτυρας ανέφερε ότι πρώτη φορά έβλεπε το Σήμα, αλλά απάντησε καταφατικά. Ενόψει τούτου ρωτήθηκε στην αντεξέταση κατά πόσο στην παρουσία του ο Υπουργός Άμυνας είχε δώσει οδηγίες να διατεθεί πυροσβεστικό όχημα. Η απάντηση του ήταν η εξής:

«Ήμουν παρών όταν γίνετο η συζήτηση σε εκείνη την ομήγυρη εκεί και όταν είπαν ότι πρέπει μία από τις μεθόδους είναι η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων και είπαν να πάει πυροσβεστικό όχημα της Εθνικής Φρουράς ή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας.»

Σε σχέση με την προαναφερθείσα στην κατάθεση του αναφορά περί σοβαρής μεν, αλλά διαχειρίσιμης κατάστασης ανέφερε περαιτέρω, κατά την κυρίως εξέταση του, ότι από την ενημέρωση που είχαν, ήταν οφθαλμοφανές, πως η κατάσταση ήταν επικίνδυνη. Επειδή όμως γινόταν λόγος για μακροπρόθεσμα μέτρα, όπως η κατασκευή υποστέγου, δίκτυ παραλλαγής κ.τ.λ σχημάτισε την εντύπωση πως η κατάσταση, παρά την επικινδυνότητα της, ήταν διαχειρίσιμη υπό την έννοια, δηλαδή, ότι υπήρχαν λύσεις.

Ο κ. Ευσταθίου ρώτησε τον μάρτυρα κατά πόσο ο Γ. Γεωργιάδης καθισύχαζε τους παρευρισκόμενους ότι δεν υπήρχε άμεσος κίνδυνος διότι έγινε εκτόνωση των αερίων και διότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται χωρίς πυροκροτητή και ο μάρτυρας απάντησε πως ο Γεωργιάδης ανέφερε ότι κάποιο μέρος του φορτίου του εμπορευματοκιβωτίου είχε αναφλεγεί ή εκράγηκε και ότι για τα υπόλοιπα μικρά κιβώτια με πυρίτιδα, δεν γνώριζε την κατάσταση.

Ένα άλλο σημείο που ανέδειξε ο κ. Ευσταθίου με την αντεξέταση του ΜΚ12 ήταν ότι ο Γεωργιάδης σε κάποια φάση μίλησε με απότομο τρόπο με αποτέλεσμα ο Υπουργός να τον επαναφέρει σε τάξη. Αυτό έγινε όταν ο Υπουργός διερωτήθηκε αν θα έπρεπε να κληθούν εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό και ο Γεωργιάδης απάντησε έντονα ότι δεν χρειαζόταν.

Γ.6.4 Η μαρτυρία Α. Γεννάρη (ΜΚ20)

Ο Α. Γεννάρης ανέφερε στην «1^η κατάθεση του» ημερ. 17.7.2011, ότι από τα λεχθέντα στη σύσκεψη θυμόταν όσα κατέγραψε στο δικό του «πρακτικό» (τεκ. 147.4). Στην ίδια κατάθεση προέβη σε σχολιασμό των

όσων προστέθηκαν από τον προϊστάμενο του Γ. Γεωργίου. Εκείνο που έχει περισσότερη σημασία να αναφέρουμε είναι πως ο Α. Γεννάρης, αναφερόμενος στην παράγραφο 15 του «τελικού πρακτικού», όπως αυτή, ως άνω, εξ ολοκλήρου προστέθηκε από τον Γ. Γεωργίου, είπε ότι είναι σωστή.

Στην «4^η κατάθεση» ανέφερε ότι μετά από ενδελεχή μελέτη του «πρακτικού» εντόπισε σημεία με τα οποία δεν συμφωνούσε αναφορικά με τη χρονική στιγμή που λέχθηκαν και τη σημασία που είχαν κατά την ώρα της συζήτησης σε αντίθεση με αυτό που αφήνει να νοηθεί το «πρακτικό», όπως το έθεσε.

Ειδικότερα, σε σχέση με τα αναφερθέντα στην παράγραφο 15 του «πρακτικού» ανέφερε ότι ο ΥΠΑΜ τόνισε ότι έπρεπε να μετακινηθεί το εμπορευματοκιβώτιο και τότε ο Γεωργιάδης του απάντησε ότι χρειάζονταν ειδικοί γερανοί τους οποίους δεν διαθέτει η ΕΦ, αλλά διαθέτει το λιμάνι Λεμεσού. Τότε παρενέβη ο Γεωργίου και ανέφερε ότι τέτοιου είδους μηχανήματα διαθέτει η εταιρεία «Σούλης» στη Λάρνακα. Μετά από αυτές τις περιστάσεις ο Υπουργός δεν έδωσε οριστική και ξεκάθαρη εντολή για την άμεση μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου και τον τρόπο που θα γινόταν. Η συζήτηση στη συνέχεια άλλαξε και η απόφαση δεν ήταν η μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου αλλά η σύσταση επιτροπής.

Κατά την αντεξέταση ο κ. Ευσταθίου ρώτησε το μάρτυρα κατά πόσο στην 4^η του κατάθεση και ενόσω ανακρινόταν ως ύποπτος ποινικών αδικημάτων, οι ανακριτές του υποδείκνυαν εκείνα που ήθελαν με σκοπό να ενοχοποιηθεί ο 2^{ος} κατηγορούμενος. Ο μάρτυρας απάντησε ότι δεν είχε λόγους να ενοχοποιήσει τον κατηγορούμενο τον οποίο εκτιμά και σέβεται, αλλά σκοπός του είναι να πει την αλήθεια. Στη 4^η του κατάθεση, είπε, η

μνήμη του ήταν ακριβώς η ίδια αλλ' απλώς εξέτασε πλέον επακριβώς τη ροή της συζήτησης και επεξήγησε το πώς εξελίχθηκε.

Κατά τα άλλα στις καταθέσεις του στην αστυνομία ο ΜΚ20 αναφέρεται εκτεταμένα στο περιεχόμενο της σύσκεψης. Ανέφερε στην εν λόγω κατάθεση του ημερομηνίας 17.7.2011, ότι ο Γ. Γεωργιάδης απευθυνόμενος προς τον Υπουργό Άμυνας με πολύ έντονο ύφος του είπε ότι πρέπει να εξευρεθεί «άμεσα» [sic] λύση καθότι και τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια μπορεί να βρίσκονται στο όριο τους, αφού τελούν υπό τις ίδιες καιρικές συνθήκες με το εμπορευματοκιβώτιο που παρουσίασε διόγκωση.

Στο σημείο αυτό ο αστυνομικός τον πληροφόρησε ότι υπήρχε μαρτυρία σύμφωνα με την οποία ο Γεωργιάδης ανέφερε στον Υπουργό πως αν εκραγούν τα εμπορευματοκιβώτια η Κύπρος θα πάει στο μεσαίωνα ότι ο Υπουργός του απάντησε ότι δεν πρέπει να υπερβάλλει, ότι ο Γεωργιάδης του είπε ότι του το λέει για να τον προστατεύσει και ότι ο Υπουργός του ανέφερε ότι δεν χρειάζεται την προστασία κανενός. Ο μάρτυρας απάντησε ότι δεν μπορούσε να απορρίψει ή να επιβεβαιώσει τα παραπάνω, εφόσον δεν θυμόταν να ειπώθηκαν, αλλά και δεν ήταν σίγουρος κατά πόσο ελέχθησαν χωρίς να τα έχει ακούσει. Εκείνο για το οποίο παρουσιάστηκε ως απόλυτα σίγουρος ήταν ότι ο Γεωργιάδης ήταν πολύ έντονος και ωρύετο προς τον Υπουργό με αποτέλεσμα ο τελευταίος να του ζητήσει να χαμηλώσει τους τόνους. Ζητούσε επιτακτικά από τον Υπουργό να ληφθεί άμεση πολιτική απόφαση για λύση του προβλήματος. Ο Υπουργός απάντησε ότι έπρεπε να έχει εμπειρισταωμένη αναφορά του συμβάντος με εισηγήσεις προτού απευθυνθεί στην πολιτική ηγεσία και στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Στην προφορική του μαρτυρία ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι στη σύσκεψη ακούστηκαν διάφορες προτάσεις (απομάκρυνση εμπορευματοκιβωτίου, κατάβρεξη, υπόστεγο) αλλά στο τέλος η απόφαση ήταν η σύσταση επιτροπής, αποστολή της οποίας θα ήταν να επιθεωρήσει την κατάσταση και να επανέλθει με εισηγήσεις προς τον Υπουργό για συγκεκριμένα μέτρα, μέχρι να ενημερωθεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προς λήψη οριστικής απόφασης.

Σε σχέση με το ενδεχόμενο της κατάβρεξης, ανέφερε ότι ο Γεωργιάδης εισηγήθηκε ως πιθανή λύση την κατάβρεξη με πυροσβεστικά οχήματα της ΕΦ ή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, αλλά ο Υπουργός δεν διέταξε τον Αρχηγό ΓΕΕΦ να διατεθεί πυροσβεστικό όχημα της ΕΦ .

Γ.6.5 Η μαρτυρία Χρ. Μαληκκίδη (ΜΚ84)

Ο Χρ. Μαληκκίδης ανέλαβε Γενικός Διευθυντής του ΥΠΑΜ στις 15.11.2010. Είχε δώσει τρεις καταθέσεις στην αστυνομία τις οποίες υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του. Η 1^η του κατάθεση δόθηκε στις 20.7.2011. Ακολούθως στις 23.8.2011 ανακρίθηκε για ανθρωποκτονία πρόκληση θανάτου εξ αμελείας κ.ά.. Σε όλες σχεδόν τις ερωτήσεις παρέπεμψε στην αρχική του κατάθεση. Τέλος, στις 31.8.2011 – 8.9.2011 έδωσε 2^η ανακριτική κατάθεση.

Για τη σύσκεψη της 5.7.2011 είχε πει στην 1^η του κατάθεση τα ακόλουθα:

«Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι παρατηρήθηκε διόγκωση σε ένα από τα εμπορευματοκιβώτια που πιθανότατα ανέφερε προκλήθηκε από έκρηξη της

πυρίτιδας και εκτόνωσης των αερίων που δημιουργήθηκαν. Διεζήχθη συζήτηση για αξιολόγηση της κατάστασης.

Στη σύσκεψη ανέφερα ότι θα πρέπει το ταχύτερο δυνατό να συνταχθεί από το ΓΕΕΦ μια ολοκληρωμένη γραπτή έκθεση για το περιστατικό, η οποία να υποβληθεί στον κ. Υπουργό. Έτσι θα μπορέσει ο Υπουργός, να ενημερώσει τους αρμόδιους φορείς της Δημοκρατίας και ταυτόχρονα θα στηρίζει την επιχειρηματολογία του ώστε να ενημερώσει κατάλληλα τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για να ληφθεί η σωστή πολιτική απόφαση.

Στη σύσκεψη αποφασίστηκε η συγκρότηση επιτροπής για επιτόπια εξέταση του προβλήματος, αποτελούμενη από ειδικούς της Εθνικής Φρουράς και από ειδικούς από τη Τεχνική Υπηρεσία του Υπουργείου Άμυνας, το Τμήμα Επιθεώρησης Εργασίας, την Υπηρεσία Μεταλλείων και την Πυροσβεστική Υπηρεσία, καθώς και από τον Ταξίαρχο Θεοφάνη Θεοφάνους.

Ανέλαβα κατόπιν εντολής του κ. Υπουργού την τηλεφωνική επικοινωνία με τις πιο πάνω κυβερνητικές υπηρεσίες και τους ζήτησα όπως αποστείλουν ειδικούς για να επισκεφθούν και επιθεωρήσουν τον χώρο αποθήκευσης των εμπορευματοκιβωτίων στην Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης, την άλλη ημέρα το πρωί στις 9.00 π.μ. Τους ενημέρωσα ότι συντονιστής εκ μέρους του Υπουργείου Άμυνας ορίστηκε ο Συνταγματάρχης Γεώργιος Γεωργιάδης και τους έδωσα τον αριθμό του κινητού του τηλεφώνου για σκοπούς επικοινωνίας».

Στη 2^η ανακριτική του κατάθεση ανέφερε περιπλέον ότι ο Υπουργός είχε ρωτήσει αν υπήρχε κίνδυνος για έκρηξη η οποία θα δημιουργούσε πρόβλημα και στα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια. Ο Γεωργιάδης απάντησε ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται, αλλά αναφλέγεται και ότι χρειάζεται πυροκροτητές για να εκραγεί.

Σε άλλο σημείο ανέφερε πως ο Γεωργιάδης είπε ότι δεν υπήρχε κίνδυνος μεγάλης έκρηξης. Η εικόνα που έδωσε ο Γεωργιάδης, κατά τον Μαληκκίδη, δεν ήταν σταθερή γιατί έθετε διάφορες εισηγήσεις όπως να γίνει στέγαστρο, από την άλλη να ραντίζεται με υδροφόρα, από την άλλη να ξεκινήσει διαδικασία καταστροφής και δεν έδιδε μια συγκεκριμένη εικόνα της κατάστασης του φορτίου. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου είπε ότι ο Γεωργιάδης πλατείαζε και έλεγε διάφορα θέματα ατομικά και προσωπικά, δεν έδιδε την απάντηση της αντιμετώπισης ακριβώς αυτών των κινδύνων και γι' αυτό ο ίδιος εισηγήθηκε να γίνει ομάδα εμπειρογνομόνων, αντιλαμβανόμενος πάντως ότι η κατάσταση ήταν σοβαρή και υπήρχε «κάποιος κίνδυνος».

Στην ανακριτική του κατάθεση ισχυρίστηκε περαιτέρω πως ο Γεωργιάδης, περιγράφοντας την κατάσταση, δεν χρησιμοποίησε παραδείγματα, ούτε έκανε αναφορά, τουλάχιστον στην παρουσία του, για επιστροφή στον μεσαίωνα ή για κόκκινο συναγερμό. Ο ίδιος πάντως, είχε αντιληφθεί ότι η κατάσταση ήταν σοβαρή, ότι υπήρχε κίνδυνος, αλλά, δεν αντελήφθη ότι υπήρχε άμεσος κίνδυνος και ότι το θέμα ήταν κατεπείγον. Συμπλήρωσε σχετικά στην προφορική του μαρτυρία (κύρια εξέταση) ότι εννοούσε πως δεν υπήρχε άμεσος κίνδυνος εκείνη τη στιγμή και ότι είχαν κάποιο χρόνο μπροστά τους για να λάβουν τις εισηγήσεις των εμπειρογνομόνων και να ληφθούν μέτρα.

Στην προφορική του μαρτυρία επίσης επανέλαβε τη θέση του ως ακολούθως:

«Στη σύσκεψη υπήρχε έντονος προβληματισμός και αγωνία κυρίως εκ μέρους του κυρίου Υπουργού κατά πόσο μπορούσε να προκληθεί περαιτέρω έκρηξη, ποιοι κίνδυνοι υπήρχαν και σ' αυτό το ερώτημα ο κύριος Γεωργιάδης πράγματι ανέφερε

ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται και ότι χρειάζονται πυροκροτητές αναφέροντας επίσης, εξηγώντας ότι έγινε μια εκτόνωση των αερίων εντός του εμπορευματοκιβωτίου και παρατηρήθηκε η εκτόνωση και ότι δεν ήταν σε θέση να πει για το τι ακριβώς συνέβηκε μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο, ήταν στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης που δόθηκαν οι απαντήσεις και οι εισηγήσεις του κύριου Γεωργιάδη».

Την εισήγηση για σύσταση επιτροπής την έκανε ο ίδιος. Οι οδηγίες ήταν να γίνει αυτοψία και να υποβληθεί έκθεση με εισηγήσεις στον Α/ΓΕΕΦ, ο οποίος με τη σειρά του να την υποβάλει στον Υπουργό Άμυνας για να ληφθούν οι αποφάσεις.

Για το θέμα της επικινδυνότητας επανέλαβε ότι είχε την αίσθηση πως επρόκειτο για κάτι το σοβαρό ότι υπήρχε κίνδυνος και ότι χρειαζόταν εμπειρογνωμοσύνη, εξ ου και η σχετική εισήγηση του.

Γ.6.6 Η μαρτυρία Π. Στυλιανίδη (MK58)

Ο Π. Στυλιανίδης ανέφερε ότι ο Υπουργός Άμυνας ήταν τρομερά ανήσυχος, πανικοβλημένος. Γενικά υπήρχε ανησυχία και ένταση. Ήταν εμφανέστατη η ανησυχία τόσο του Υπουργού όσο και του Γενικού Διευθυντή ότι η κατάσταση δεν ήταν διαχειρίσιμη. Ο Γεωργιάδης που ήταν και εκείνος ιδιαίτερα ανήσυχος προσπαθούσε να καθησυχάσει τα πνεύματα για να μην προκληθεί πανικός. Προσπαθούσε να πείσει ότι η όλη κατάσταση ήταν διαχειρίσιμη και όχι εκτός ελέγχου. Ο Γεωργιάδης τους έλεγε «μην ανησυχείτε, δεν υπάρχει άμεσα κίνδυνος μπορώ να το χειριστώ εγώ». Ερωτηθείς κατά πόσο ο Γεωργιάδης είχε αναφέρει ότι η

πυρίτιδα δεν εκρήγνυται χωρίς πυροδοτικό μηχανισμό απάντησε ότι αυτά τα είπε σε προηγούμενη και όχι σε εκείνη την σύσκεψη.

Αναφέρθηκε και αυτός στη συζήτηση που κατέληξε στην απόφαση για επιτροπή, το συντονισμό της οποίας είχε αναλάβει ο Γεωργιάδης με σκοπό την ετοιμασία έκθεσης με εισηγήσεις για την αντιμετώπιση του θέματος. Παράλληλα, ο Υπουργός έδωσε οδηγίες στον Θεοφάνους αν και βρισκόταν στην αίθουσα για άλλο σκοπό να μεταβεί μαζί με την επιτροπή. Του είχε πει χαρακτηριστικά: *«ρε Φανή, εσύ που έχεις νου πήγαινε μαζί τους για να δεις από πρώτο χέρι»*.

Γ.6.7 Η μαρτυρία του Θ. Θεοφάνους (ΜΚ16)

Ο ταξίαρχος Θεοφάνης Θεοφάνους υπηρετούσε κατά τον επίδικο χρόνο ως Διευθυντής της Κεντρικής Υπηρεσίας Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών που υπάγεται στο Υπουργείο Άμυνας. Υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του τέσσερις καταθέσεις που είχε δώσει στην αστυνομία.

Στην 1^η κατάθεση, ημερ. 11.7.2011 ανέφερε ότι στις 5.7.2011 είχε μεταβεί στο γραφείο του Υπουργού Άμυνας για ένα άλλο ζήτημα, αλλά ο Υπουργός τον κάλεσε να παραμείνει. Έτσι έλαβε μέρος στη σύσκεψη για την οποία στην 1^η του κατάθεση προέβη στις ακόλουθες αδρές αναφορές:

- Ο ΑΓΕΕΦ τους ενημέρωσε ότι υπήρχε σοβαρό πρόβλημα με τα εμπορευματοκιβώτια, καθότι ένα απ' αυτά διογκώθηκε και μετακινήθηκε από τη θέση του.

- Ο Σχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι τα εμπορευματοκιβώτια βρισκόνταν εκεί για αρκετό χρονικό διάστημα και υπήρχε περίπτωση η πυρίτιδα να είχε αλλοιωθεί. Ανέφερε δε, ότι μετά από αυτό το περιστατικό ήταν ευκαιρία να εισηγηθούν την καταστροφή τους.
- Ο Χ. Μαληκκίδης ανέφερε ότι για να γίνει αυτό χρειαζόταν πολιτική απόφαση από την κυβέρνηση και μέχρι τότε θα έπρεπε να κληθούν ειδικοί από άλλες υπηρεσίες για να επιθεωρήσουν τα εμπορευματοκιβώτια και ειδικά το εμπορευματοκιβώτιο που διογκώθηκε. Αφού συμφωνήθηκε από τους υπόλοιπους ο Μαληκκίδης ανέλαβε να ειδοποιήσει τις άλλες υπηρεσίες και ο Γεωργιάδης ανέλαβε να υποβάλει σχετική έκθεση στον Α/ΓΕΕΦ.
- Μετά το πέρας της σύσκεψης ο ΥΠΑΜ έδωσε οδηγίες στον Θεοφάνους όπως παρευρεθεί στην επιθεώρηση και σύσκεψη που θα γινόταν την επόμενη ημέρα στη ΝΒΕΦ ως εκπρόσωπος του Υπουργείου, για να τον ενημερώσει σχετικά.

Στην 4^η του κατάθεση ημερ. 19.7.2011 ο Θεοφάνους επεκτάθηκε σε λεπτομέρειες. Ο κ. Ευσταθίου τον αντεξέτασε σε σχέση με το γεγονός αυτό. Δεν ήταν η θέση του κ. Ευσταθίου, ότι οι μεταγενέστερες του αναφορές ήταν επινοήματα. Εκείνο που υπέβαλε ήταν πως ο μάρτυρας είχε καταγράψει στην 1^η του κατάθεση την ουσία της σύσκεψης που ήταν η εισήγηση του Μαληκκίδη για ετοιμασία έκθεσης ώστε να υποβληθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για να ληφθεί πολιτική απόφαση για καταστροφή της πυρίτιδας. Από την όλη αντεξέταση του Θεοφάνους διαφάνηκε ότι η γραμμή της υπεράσπισης του κατηγορούμενου 2 στο στάδιο εκείνο ήταν πως η εμπλοκή του Υπουργού δεν αφορούσε τη λήψη μέτρων, αλλά τη λήψη πολιτικής απόφασης. Στην εξέλιξη όμως και στη

τελική αγόρευση προωθήθηκε η θέση ότι ο κατηγορούμενος 2 όχι μόνο είχε κατά νου και το ζήτημα της λήψης άμεσων μέτρων, αλλά και διέταξε ο ίδιος τέτοια μέτρα.

Εν πάση περιπτώσει, ο Θεοφάνους ήταν σαφής ότι ο σκοπός της επιτροπής ήταν διπτός. Αφενός, να ετοιμαστεί έκθεση για να πεισθεί ο ΠΤΔ περί της λήψης απόφασης για καταστροφή της πυρίτιδας και αφετέρου, η λήψη άμεσων μέτρων προς αντιμετώπιση της κατάστασης. Η εντολή ήταν καθαρή, είπε χαρακτηριστικά ο Θεοφάνους: Ο Γεωργιάδης αφού θα άκουγε τις εισηγήσεις των υπολοίπων θα υπέβαλλε αναφορά στον Α/ΓΕΕΦ, ο οποίος με τη σειρά του θα την υπέβαλε στον Υπουργό Άμυνας. Η έγκριση των μέτρων θα γινόταν από τον Υπουργό Άμυνας.

Στη 4^η κατάθεση του ο Θεοφάνους ανέφερε ότι διαβάζοντας το πρακτικό της σύσκεψης 5.7.2011 επεσήμανε κάποια σημεία τα οποία δεν λέχθηκαν, όμως συμφώνησε με το μεγαλύτερο μέρος του. Ειδικότερα για το κατά πόσο ο Υπουργός Άμυνας είχε δώσει οδηγίες στον Α/ΓΕΕΦ για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου ο Θεοφάνους ανέφερε τα ακόλουθα:

«Στην παράγραφο υπ' αρ. 15, αναφέρετε ότι ο Υπουργός Άμυνας, έδωσε οδηγίες στον Αρχηγό της ΕΦ όπως προβούν στις απαιτούμενες ενέργειες για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου, που έχει πρόβλημα. Δεν θυμάμαι να έχουν δοθεί τέτοιες οδηγίες από τον Υπουργό, όμως θυμάμαι ότι έγινε ερώτηση από τον Υπουργό προς τον Αρχηγό κατά πόσο η ΕΦ διαθέτει τα μέσα για μετακίνηση του εν λόγω φορτίου άμεσα και τότε ο Σχη Γεωργιάδης απάντησε, ότι δεν διαθέτει η ΕΦ τέτοιου είδους μηχανήματα και ότι διαθέτει τέτοια μηχανήματα το Λιμάνι. Περαιτέρω ανέφερε ότι την προηγούμενη φορά την μετακίνηση και τοποθέτηση του φορτίου στο χώρο της Ν. Βάσης την έκαναν με γεραμούς και μηχανήματα από το Λιμάνι. Εκείνη την

στιγμή ο Ανχης Γ.Γεωργίου ανέφερε ότι υπάρχει στη Λάρνακα η εταιρεία Σούλης που διαθέτει τέτοια μηχανήματα, όμως ο Σχης Γεωργιάδης, ανέφερε ότι τα μηχανήματα της εν λόγω εταιρείας δεν μπορούν να κάνουν αυτή την δουλειά (μετακίνηση)».

Στην κυρίως εξέταση για το θέμα των λεχθέντων υπό του Υπουργού για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου, ο μάρτυρας έκανε την εξής αναφορά:

«...ο κύριος Υπουργός είχε πει ότι αν μπορεί να κατέβει αυτό το εμπορευματοκιβώτιο κάτω εκεί άρχισαν να λένε για την ασφάλεια του προσωπικού όταν θα κατέβαινε το container ότι ήταν επικίνδυνο. Και είπαν να πάνε από άλλες υπηρεσίες για να έχει ειδικούς από άλλες υπηρεσίες για να έχουμε πια μια ολοκληρωμένη και σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος...».

Τα ίδια ανέφερε και αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου. Δέχθηκε ότι ο Υπουργός και ο Α/ΓΕΕΦ τόνιζαν το θέμα της ασφάλειας του προσωπικού, υποδεικνύοντας όμως ότι είναι στο σημείο που συζητούσαν το ζήτημα του εμπορευματοκιβωτίου και επειδή προκλήθηκε ανησυχία για τυχόν ατύχημα κατά την μετακίνηση του, που ο Μαληκκίδης επενέβη εισηγούμενος τη σύσταση επιτροπής.

Σε άλλο σημείο της αντεξέτασης του από τον κ. Ευσταθίου και σε ερώτηση κατά πόσο έγινε εισήγηση από τον Υπουργό ή λέχθηκε να ληφθούν άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα, είπε τα εξής:

«Λέχθηκε αλλά σε καμιά περίπτωση δεν εδόθη εντολή να πάμε εκείνη την μέρα να κατεβάσουμε τα container ή να βάλουμε τα σπρινγκλερς...ο Υπουργός είπε πώς θα κατεβεί κάτω το container, αν έχει μηχανήματα να το κατεβάσει. Στη συνέχεια έγινε

η συζήτηση με τα μηχανήματα που έχω πει και στη κατάθεση μου προηγουμένως αλλά δεν εδόθη εντολή να πάμε κάτω για να κατεβάσουμε τα container ούτε και εδόθη εντολή να πάμε να βάλουμε τα σπρίνγκλερς».

Ρώτησε τότε ο κ. Ευσταθίου:

«Ε. Δεν εδόθη εντολή;

Α. Θυμούμαι καλά.»

Τότε ο κ. Ευσταθίου υπέδειξε στον μάρτυρα την αναφορά του στην 4^η κατάθεση, την οποία έχουμε ανωτέρω παραθέσει, στην οποία είχε πει: «Δεν θυμάμαι να έχουν δοθεί τέτοιες οδηγίες από τον Υπουργό». Ο μάρτυρας απάντησε:

«Η ερώτηση του Υπουργού ήταν πώς θα κατεβεί κάτω το container, στη συνέχεια δεν είχαν δοθεί άλλες οδηγίες για να πάμε να κατεβάσουμε το container».

Στην υποβολή δε, ότι ο Υπουργός είχε πει να απομακρυνθεί το εμπορευματοκιβώτιο ο μάρτυρας απάντησε αρνητικά.

Ένα άλλο ζήτημα για το οποίο ρωτήθηκε ο ΜΚ16 ήταν κατά πόσο είχαν δοθεί οδηγίες για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων. Η θέση του ήταν ότι ο Γ. Γεωργιάδης εισηγήθηκε να χρησιμοποιήσουν πυροσβεστικά οχήματα της ΕΦ και της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για κατάβρεξη, ώστε να μειωθεί η θερμοκρασία. Έγινε κάποια συζήτηση για το θέμα αυτό η οποία, όμως, σταμάτησε εκεί. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου και σε ερώτηση κατά πόσο θυμόταν μήπως ο Υπουργός είχε πει να πάει ένα πυροσβεστικό όχημα για ν' αρχίσει η κατάβρεξη, ο μάρτυρας απάντησε: «Δεν θυμάμαι κύριε αυτό το πράγμα».

Σε σχέση με το ζήτημα του βαθμού επικινδυνότητας ο οποίος διαφάνηκε κατά την σύσκεψη, ο ΜΚ16 ανέφερε ότι υπήρξε μια έντονη συνομιλία μεταξύ του Υπουργού και του Γεωργιάδη, λόγω του ότι ο τελευταίος εξέφραζε έντονα τις απόψεις του. Σε μια στιγμή, όταν ο Υπουργός αντελήφθη ότι είχαν ανοίξει οι πόρτες του εμπορευματοκιβωτίου, επέπληξε τον Γεωργιάδη ερωτώντας τον γιατί δεν τους είχε πει εξ αρχής ότι άνοιξαν οι πόρτες και άρα υπήρξε εκτόνωση. Όμως ο Γεωργιάδης εξήγησε στον Υπουργό ότι μπορεί να μην είχαν εκραγεί όλα τα κιβώτια, 135 στον αριθμό, που βρίσκονταν στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο και δεν μπορούσαν να ήταν απόλυτα σίγουροι εάν το εμπορευματοκιβώτιο εξακολουθούσε να ήταν επικίνδυνο για τα υπόλοιπα.

Γ.6.8 Η διαταγή για διάθεση πυροσβεστικού οχήματος στη Βάση

Ήταν, ως άνω, η θέση του κατηγορούμενου 2 ότι στη σύσκεψη στο γραφείο του στις 5.7.2011, είχε δώσει οδηγίες να διατεθούν πυροσβεστικά οχήματα της ΕΦ για να καταβρέχονται τα εμπορευματοκιβώτια ως ένα από τα αμέσως υλοποιήσιμα μέτρα. Ήταν δε, η γραμμή υπεράσπισης ότι είναι σε αυτά τα πλαίσια που εκδόθηκε η ακόλουθη διαταγή - Σήμα ημερομηνίας 7.7.2011 (τεκ. 108.7).

«1. ΝΑ ΔΙΑΤΕΘΕΙ ΤΟ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟ ΟΧΗΜΑ ΕΦ 8064, ΑΠΟ 20 ΕΥΠ ΣΤΗ ΔΝΒ ΑΠΟ ΛΗΨΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΠΥΡΙΤΙΔΑΣ ΑΠΟ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ ΠΟΥ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ.

2. Η 20 ΕΥΠ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΕΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ, ΜΕΡΙΜΝΕΙ ΤΗΝ ΔΝΒ, ΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙ ΤΑΧΥΡΡΥΘΜΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ, ΠΡΟΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΥ ΟΧΗΜΑΤΟΣ.

3. *ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΡΥΘΜΙΣΤΟΥΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ.*
4. *ΛΟΙΠΑ ΟΠΩΣ (Α) ΣΧΕΤΙΚΟ.*
5. *ΓΙΑ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΑ ΤΟ ΓΕΕΦ/ΔΙΔΜ/3 ΚΑΙ ΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ».*

Αντίθετα, ήταν η θέση της κατηγορούσας αρχής ότι το Σήμα αφορούσε διαταγή για να τεθεί ένα περιπλέον πυροσβεστικό όχημα στη διάθεση της ΝΒ στα πλαίσια επιφυλακής σε περίπτωση πυρκαγιάς και δεν είχε καμιά σχέση με οδηγίες του κατηγορούμενου 2 για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων, όπως ισχυρίζεται.

Στη συνολική αξιολόγηση των διαφορετικών εκδοχών θα επανέλθουμε, με δεδομένο ότι στις 8.7.2011 όντως διατέθηκε στην ΝΒΕΦ από άλλη Μονάδα το πυροσβεστικό όχημα ΕΦ8064, επιπρόσθετα προς ένα μικρό πυροσβεστικό όχημα που ήδη υπήρχε. Σ' αυτό το στάδιο να καταγράψουμε τη σχετική μαρτυρία, ώστε να είμαστε σε θέση στο τέλος να αξιολογήσουμε όλα τα σχετικά δεδομένα.

Σχετική κατ' αρχάς είναι η μαρτυρία του Σχη Μάριου Μακρυγιάννη Διευθυντή Β' Κλάδου (ΜΚ112) ο οποίος ανέφερε ότι στις 6.7.2011, ο Α/ΓΕΕΦ κατά την καθημερινή σύσκεψη με τον Υ/ΓΕΕΦ και τους επιτελείς, τού έδωσε οδηγίες να διατεθεί ένα πυροσβεστικό όχημα στην ΝΒΕΦ. Αναφέρει σχετικά σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 30.7.2011 ο Μ. Μακρυγιάννης:

«Ο κ. Αρχηγός μου ζήτησε να διαθέσω ένα πυροσβεστικό όχημα στην Ναυτική Βάση για αντιμετώπιση τυχόν πυρκαγιάς και το οποίο να παραμείνει στη Βάση μέχρι να

καταστραφεί η πυρίτιδα που βρισκόταν στα εμπορευματοκιβώτια σε περίπτωση που αποφασιζόταν τούτο να γίνει».

Ακολούθως ο Μ. Μακρυγιάννης μερίμνησε ώστε να εκδοθεί διαταγή που κοινοποιήθηκε με Σήμα στη Διοίκηση της Ναυτικής Βάσης και στη μονάδα που θα διέθετε το πυροσβεστικό όχημα.

Πάντα κατά τον Μ. Μακρυγιάννη σε μεταγενέστερη σύσκεψη, στο Γραφείο του Α/ΓΕΕΦ (7.7.2011 ή 8.7.2011) ο Υ/ΓΕΕΦ ανέφερε ότι η Επιτροπή είχε προτείνει να γίνει κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων με θαλασσινό νερό και γι' αυτό εκτιμούσε ότι δεν θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η διάθεση μιας πυροσβεστικής στη Ναυτική Βάση. Ο Μ. Μακρυγιάννης διαφώνησε υποστηρίζοντας ότι δεν θα ήταν κακό να υπάρχει ένα πυροσβεστικό όχημα στη Βάση διότι μπορούσε να χρειαστεί για να αντιμετωπιστεί το ενδεχόμενο μιας πυρκαγιάς. Ο Α/ΓΕΕΦ συμφώνησε μαζί του. Στα ίδια πλαίσια κινήθηκε και η μαρτυρία του Σχη Ανδρέα Μαλέκου (ΜΚ118) Διευθυντή του Α' Κλάδου.

Ο κατηγορούμενος 3 σε ανώμοτη δήλωση του ανέφερε ότι κατά την πρωινή σύσκεψη της 5.7.2011 στο γραφείο του Α/ΓΕΕΦ αποφασίστηκε να διατεθεί στη ΝΒΕΦ ένα υδροφόρο όχημα για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων.

Στις 8.7.2011, το πυροσβεστικό όχημα ΕΦ8064 κατέφθασε στη ΝΒΕΦ.

Ποιος όμως ήταν ο σκοπός για τον οποίο διατέθηκε στη ΝΒΕΦ;

Ο Μ. Μακρυγιάννης ανέφερε στην προφορική του μαρτυρία ότι ο Α/ΓΕΕΦ του είχε πει να διαθέσει ένα πυροσβεστικό όχημα προκειμένου να

βρίσκεται εκεί κατά τη διάρκεια κατάκαυσης της πυρίτιδας και επίσης «για να υπάρχει δυνατότητα σε περίπτωση που θα γίνει κατάβρεξη των container προκειμένου να κατέβουν οι θερμοκρασίες να είναι εκεί το πυροσβεστικό». Ο ΑΓΓΕΕΦ του είπε ότι τις οδηγίες αυτές θα τις έδιδε ο ίδιος στη Διοίκηση Ναυτικού. Ο Διοικητής Ναυτικού Α. Ιωαννίδης, κατέγραψε επί του Σήματος δικές του οδηγίες προς τους υφισταμένους του *«Να είναι έτοιμο για χρήση 24 ώρες»*.

Ο αρμόδιος αξιωματικός της Μονάδας που διέθεσε το όχημα, ο ίλαρχος Νίκος Ροδοσθένους (ΜΚ53) ανέφερε στην κατάθεση του πως εκείνο που του ελέχθη από τον αντιστοίχως αρμόδιο αξιωματικό της Διοίκησης Ναυτικής Βάσης πλωτάρχη Τσιανή, ήταν ότι το όχημα χρειαζόταν για να καταβρέχουν τα εμπορευματοκιβώτια.

Τα ίδια είχε αναφέρει ο Τσιανής, κατά τον επικελευστή Ηλία Ηλία (ΜΚ104) σε όλα τα στελέχη της Μονάδας την Παρασκευή 8.7.2011. Παρά την αντίδραση ενός άλλου υπαξιωματικού, ο Τσιανής συνέχισε λέγοντας ότι το Σαββατοκυριακό θα γινόντουσαν «ραντίσεις».

Επίσης ο τότε υπεύθυνος πυρασφαλείας του στρατοπέδου πλωτάρχης Θωμάς Παππάς (ΜΚ98) ανέφερε ότι το πρωί της 8.7.2011, είχε ενημερωθεί από τον Τσιανή ότι είχε οδηγίες να παραλάβουν ένα πυροσβεστικό όχημα για να καταβρέχουν τα εμπορευματοκιβώτια. Στην πρωινή ενημέρωση της Παρασκευής 8.7.2011, ο Τσιανής τους είπε ότι υπήρχαν διαταγές να καταβρέχουν όλο το Σαββατοκυριακό τα εμπορευματοκιβώτια είτε με το μικρό πυροσβεστικό όχημα που ήδη υπήρχε στην Μονάδα, είτε με το όχημα που θα παραλάμβαναν. Το όχημα παρελήφθη την ίδια ημέρα και μέχρι το μεσημέρι όλα τα μόνιμα στελέχη είχαν εκπαιδευτεί στη χρήση του. Παρά ταύτα, δεν τους είχαν δοθεί

περαιτέρω σχετικές οδηγίες. Δεν γνώριζαν ποια πρόσωπα θα έκαμαν την κατάβρεξη, ούτε τις ώρες που θα γινόταν. Τελικά γύρω στις 14.30 της ίδιας ημέρας ενημερώθηκαν από τον Τσιανή ότι δεν θα έριχναν νερό στα εμπορευματοκιβώτια, ενώ στη συνέχεια δεν είχαν οποιαδήποτε άλλη οδηγία.

Ο ίδιος ο Τσιανής στην προαναφερθείσα κατάθεση του είχε πει ότι τελικά, μετά από ένα ράντισμα των εμπορευματοκιβωτίων στις 8.7.2011 ο Α. Ιωαννίδης έδωσε διαταγή να μην γίνουν ρίψεις νερού γιατί είχε έρθει Σήμα να εκπαιδευτεί το προσωπικό, αλλά το όχημα να παραμείνει εκεί χωρίς να χρησιμοποιείται. Μετά από αυτό, ο Τσιανής διέταξε τον αξιωματικού του Γραφείου Κινήσεως να σφραγιστούν τα κλειδιά των πυροσβεστικών, ώστε να μην μπορεί κανένας να τα χρησιμοποιήσει. Η μαρτυρία, βέβαια, αυτή του Τσιανή δεν έχει τεθεί, ως άνω, κατά τρόπο άμεσο ενώπιον μας. Ούτε κατατέθηκε τέτοιο δεύτερο Σήμα. Είναι όμως γεγονός ότι με εξαίρεση μία περίπτωση ραντίσματος των εμπορευματοκιβωτίων το πρωί της 8.7.2011, δεν έγινε οποιαδήποτε άλλη ρίψη νερού. Μάλιστα δε, η ρίψη που έγινε στις 8.7.2011, έγινε με το πυροσβεστικό όχημα που ήδη βρισκόταν στην Μονάδα και είναι αργότερα που κατέφθασε το ΕΦ8064.

Σε ότι αφορά το ράντισμα εκείνης της ημέρας ο Θ. Παππάς (ΜΚ98) είπε ότι αυτό προέκυψε μετά από συζήτηση που είχαν κατά την προαναφερθείσα πρωινή ενημέρωση. Εκεί είχε θέσει στον Τσιανή τους προβληματισμούς του ότι δεν θα ήταν εφικτό να καταβρέχουν όλο το Σαββατοκυριακό τα εμπορευματοκιβώτια τα πέντε άτομα που ήταν σε βάρδια. Γι' αυτό, είπε χαρακτηριστικά ο Παππάς, έκαναν το «πείραμα» του ραντίσματος χρησιμοποιώντας το μικρό πυροσβεστικό όχημα. Είπε συγκεκριμένα:

«... γι' αυτό τον λόγο κάναμε το εξής πείραμα εγώ, ο μακαρίτης ο Μιχάλης Ηρακλέους και ο κ. Χρίστου Σωτήρης πήραμε το πυροσβεστικό το μικρό της Βάσης που είχαμε και πήγαμε στον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Φτάσαμε κοντά, απλώσαμε μάνικες χρονομετρήσαμε τον χρόνο που χρειάζεται να φτάσει το πυροσβεστικό στη θέση εκεί, ρίξαμε ποσότητες νερού μακριά να δούμε μέχρι που φτάνει μαζέψαμε τις μάνικες και κατευθυνθήκαμε να γεμίσουμε το αυτοκίνητο ... να δούμε μέχρι που φτάνει η αντλία του πυροσβεστικού του μικρού ... και να χρονομετρήσουμε το χρόνο που χρειάζονταν τρία άτομα της βάρδιας ώστε να φτάσει από το σημείο που θα γεμίσει μέχρι το σημείο των εμπορευματοκιβωτίων και να γυρίσει πάλι πίσω».

Ο Παππάς ήταν σαφής ότι σκοπός τους δεν ήταν να κάνουν κατάβρεξη, αλλά να διαπιστώσουν το χρόνο που θα απαιτείτο για να γίνονται καταβρέξεις. Το «πείραμα» κατέδειξε ότι χρειάζονταν σαράντα πέντε λεπτά ώστε τρία άτομα της βάρδιας να κάνουν κατάβρεξη, να ξαναγεμίσουν το βυτίο των δύο τόνων και να επιστρέψουν στα εμπορευματοκιβώτια. Διαπίστωσαν επίσης, ότι το νερό δεν έφτανε σε όλη την επιφάνεια και ότι χρειάζονταν τέσσερα τέτοια οχήματα για να ρίχνουν και στις τέσσερις γωνιές των εμπορευματοκιβωτίων.

Όταν τέλειωσαν «το πείραμα», ο Παππάς ενημέρωσε τον Τσιανή και τον υποδιοικητή της Διοίκησης Ναυτικού Πίτσιακκο εξηγώντας τους τα προβλήματα.

Για το ράντισμα το πρωί της 8.7.2011, σχετική είναι η μαρτυρία του Η. Ηλία και του Σωτήρη Χρίστου (MK115). Ο Η. Ηλία, χαρακτήρισε το εγχείρημα ως δοκιμή και είπε ότι την μάνικα την κρατούσε ο αποβιώσας Ηρακλέους, ρίχνοντας προς το προβληματικό εμπορευματοκιβώτιο. Είπε επίσης ότι το νερό εξατμιζόταν. Ο Σ. Χρίστου είπε ότι, πέρασε μέσα από τα

συρματοπλέγματα, ανέβηκε στην πύλη με τους άξονες και έριχνε νερό στα εμπορευματοκιβώτια. Έριξε όλο το νερό, δηλαδή δύο τόνους και το νερό εξατμιζόταν αμέσως. Υπάρχουν διαφορές με τη μαρτυρία Παππά τον οποίο μάλιστα ο Χρίστου δεν θυμόταν να ήταν παρών, όπως και με τη μαρτυρία Ηλία. Δεν χρειάζεται όμως να επεκταθούμε, εφόσον εκείνο που έχει σημασία είναι η βασική θέση ότι επρόκειτο για μια δοκιμή στα πλαίσια της προσπάθειας του Παππά να καταδείξει τις πρακτικές δυσκολίες, εάν όντως θα εδίδονταν οδηγίες για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων.

Έτσι, το ερώτημα παραμένει κατά πόσο όντως είχαν δοθεί τέτοιες οδηγίες. Η αδιαμφισβήτητη μαρτυρία Παππά ήταν ότι δεν είχαν καμιά γραπτή οδηγία για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων. Το πώς δημιουργήθηκε το ζήτημα προκύπτει με ασφάλεια από τη μαρτυρία του ανθυποπλοίαρχου Στέλιου Παλατέ ο οποίος είναι ο αξιωματικός που παρέλαβε το πυροσβεστικό όχημα ΕΦ8064. Αυτός είπε ότι κατά την παραλαβή τους αναφέρθηκε ότι θα το χρησιμοποιούσαν για κατάβρεξη. Σε ερώτηση κατά πόσο τους δόθηκε ποτέ οδηγία για κατάβρεξη απάντησε και αυτός αρνητικά. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου για το σκοπό, εν πάση περιπτώσει, του δεύτερου πυροσβεστικού απάντησε ως εξής:

«Δεν είμαι σε θέση να ξέρω...Δεν μας είπαν ξεκάθαρα το πυροσβεστικό θα πηγαίνετε να το πιάνετε να κάμνετε κατάβρεξη. Εγώ αυτή την εντύπωση είχα διότι έγινε ρίψη με το προηγούμενο πυροσβεστικό και δεν γνωρίζω τις οδηγίες που ειπώθηκαν, ούτε ήρθε ξεκάθαρα να μου πει κάμε τούντο πράμα».

Γ.6.9 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 2

Ο κατηγορούμενος 2 στη γραπτή του Κατάθεση (κύρια εξέταση) αναφέρει τα εξής:

«Κατά την σύσκεψη της Τρίτης 5 Ιουλίου 2011 στο γραφείο μου με τον Α/ΓΕΕΦ και το επιτελείο του, το αίτημα που τέθηκε ενώπιόν μου, πέραν της ενημέρωσης για την διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου, ήταν η λήψη πολιτικής απόφασης από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για έναρξη της διαδικασίας καταστροφής του φορτίου και όπως ο Σχης Γεωργιάδης τεθεί επικεφαλής του συνεργείου καταστροφής όπως έγινε με την καταστροφή των πυραύλων MANPADS. Το πρακτικό της σύσκεψης 5.7.2011 (Τεκμήριο 42.19) είναι σχετικό.

Στην εξέλιξη της συζήτησης, μου εξήγησαν ότι η διαδικασία καύσης της πυρίτιδας θα ήταν χρονοβόρα και απαιτείτο και η κατασκευή υποδομής. Με τους μετριοτέρους υπολογισμούς η όλη διαδικασία της καύσης θα διαρκούσε περί τους 6 μήνες, όπως είχε αναφερθεί.

Παρά το γεγονός ότι εγώ συμφωνούσα ότι η πλέον ενδεδειγμένη λύση, υπό τις περιστάσεις, ήταν η καταστροφή της πυρίτιδας εντούτοις δεν είχα την εξουσία να δώσω μια τέτοια έγκριση. Η απόφαση αυτή επαφίετο στον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ο οποίος πήρε και την αρχική απόφαση να κατασχεθεί το φορτίο.

Από τα λεγόμενα στη σύσκεψη απεκόμισα ότι, εφόσον είχε διογκωθεί το εμπορευματοκιβώτιο, πράγμα το οποίο αφ' εαυτού δημιουργούσε σε οιονδήποτε την εντύπωση ότι πιθανόν να προέκυπτε κίνδυνος, εξέφρασα την άποψη ότι θα πρέπει να ληφθούν άμεσα υλοποιήσιμα προληπτικά μέτρα. Και εφόσον, όπως ελέχθη από το Σχη Γεωργιάδη, θα έπρεπε να γίνεται κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων, απευθυνόμενος προς τον Α/ΓΕΕΦ τον προέτρεψα δίνοντας του οδηγίες όπως στείλει στην ΝΒ πυροσβεστικά οχήματα. Ταυτόχρονα να φροντίσει όπως απομακρυνθεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο από τον χώρο και να λάβει όλα τα ενδεικνυόμενα μέτρα, αναμένοντας την άφιξη του Προέδρου της Δημοκρατίας από το εξωτερικό για να του υποβληθεί το αίτημα καταστροφής της πυρίτιδας.

Κατατέθηκαν επίσης εισηγήσεις για την κατασκευή στεγάστρου ή την κάλυψη των εμπορευματοκιβωτίων με δίκτυ παραλλαγής, όμως αυτά τα μέτρα για να υλοποιηθούν, όπως ελέχθη, χρειάζονταν 2 έως 3 μήνες και ως εκ τούτου οι εισηγήσεις αυτές απορρίφθηκαν διότι κρίθηκαν ως μη άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα.

Η πλέον γρήγορη ενέργεια που θα μπορούσε να γίνει ήταν η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων με νερό για να μειωθούν οι θερμοκρασίες. Η εισήγηση έγινε από τον Σχη Γεωργιάδη την οποία αποδέχτηκα και έδωσα οδηγίες στον Α/ΓΕΕΦ να χειριστεί το θέμα.

Ρώτησα εάν υπάρχει πιθανότητα το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο να αποτελέσει κίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια. Ο Σ/χης Γεωργιάδης απάντησε ότι πιθανόν να έγινε εσωτερική έκρηξη αλλά δεν αποτελεί περαιτέρω κίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια καθότι τα αέρια έχουν ήδη εκτονωθεί, εξάλλου η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται.

Σε κάποιο στάδιο της συζήτησης ρώτησα τους παριστάμενους κατά πόσον ενδείκνυται να μετακαλέσουμε εμπειρογνώμονες από τον **ΟΑΣΕ** για να μας βοηθήσουν τόσο για την κατάσταση όλου του φορτίου, όσο και για την καταστροφή της πυρίτιδας, αλλά ο Σχης Γεωργιάδης κατά τρόπο απόλυτο και αυθάδη μας διαβεβαίωσε φωνασκόντας και διαμαρτυρόμενος, ότι μπορούσε από μόνος του να χειριστεί το θέμα και δεν χρειαζόταν έξωθεν βοήθεια. Επειδή σε αυτό το σημείο ο Σχης Γεωργιάδης θίγηκε γιατί να ζητήσουμε τη βοήθεια ειδικών από το εξωτερικό, ύψωσε κατά απαράδεκτο και ανάρμοστο τρόπο τον τόνο της φωνής του, γεγονός που με εκνεύρισε και τον επέπληξα καλώντας τον σε τάξη. **Αυτός ήταν ο λόγος της έντασης που δημιουργήθηκε κατά την συζήτηση και όχι γιατί δήθεν ο Σχης Γεωργιάδης προσπαθούσε απεγνωσμένα να μας πείσει για την επικινδυνότητα της κατάστασης.**

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, ο ΓΔ/ΥΠΑΜ αφού αναφέρθηκε στην σοβαρή πολιτική πτυχή του θέματος, υπέβαλε εισήγηση όπως το θέμα εξεταστεί από επιτροπή εμπειρογνομόνων και το ΓΕΕΦ να υποβάλει μια εμπειριστατωμένη γραπτή αναφορά στον Υπουργό, για να μπορέσει να ενημερώσει κατάλληλα τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Συμφώνησα με την εισήγηση και έδωσα οδηγίες στον Α/ΓΕΕΦ και στον ΓΔ/ΥΠΑΜ να συνεργαστούν για συγκρότηση ομάδας εμπειρογνομόνων, περιλαμβανομένων και πυροτεχνουργών, με επικεφαλής τον Σχη Γεωργιάδη. Οι εμπειρογνώμονες θα εξέταζαν πρώτα απ' όλα το λόγο της διόγκωσης του εμπορευματοκιβωτίου, τους ενδεχόμενους κινδύνους που θα προέκυπταν για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια όταν θα καθοριζέτο η αιτία της διόγκωσης αυτής και εν τέλει η άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος. **Αφού επιθεωρηθούν τα εμπορευματοκιβώτια και ληφθούν τα αναγκαία μέτρα, να ετοιμαστεί έκθεση από τον Α/ΓΕΕΦ με βάση τα ευρήματα της ομάδας εμπειρογνομόνων για την κατάσταση όλου του φορτίου, η οποία να μου υποβληθεί για να μπορέσω να ενημερώσω τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και να πείσω ότι η λήψη πολιτικής απόφασης για καταστροφή της πυρίτιδας ήταν πλέον επιτακτική ανάγκη.**

Κατά την σύσκεψη της 5.7.2011 έδωσα στον Α/ΓΕΕΦ γενικές οδηγίες όπως:

- α)** μετακινηθεί και απομακρυνθεί από τον χώρο το διογκωθέν εμπορευματοκιβώτιο.
- β)** σταλούν πυροσβεστικά οχήματα της Εθνικής Φρουράς για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων έτσι ώστε να μειωθούν οι θερμοκρασίες τους όπως ήταν η εισήγηση του Σχη Γεωργιάδη.
- γ)** σε συνεργασία με τον ΓΔ/ΥΠΑΜ να επιβλέπει την σύσταση της ομάδας εμπειρογνομόνων από το ΓΕΕΦ και άλλους κρατικούς φορείς,

δ) να έχω το συντομότερο στα χέρια μου την έκθεση του Α/ΓΕΕΦ στην οποία να αναφέρονται οι αποφάσεις, οι ενέργειες και οι εισηγήσεις του αφού ληφθούν στο μεταξύ όλα τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα, και,

ε) όλες οι ενέργειες των εμπλεκόμενων να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την ασφάλεια του προσωπικού.

Κατά τη σύσκεψη της 5.7.2011 στο ΥΠΑΜ και μετά τα όσα λέχθηκαν για την μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου που είχε διογκωθεί, ο Σχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι η Εθνική Φρουρά δεν διαθέτει τέτοια μηχανήματα και ότι μόνο το νέο λιμάνι Λεμεσού διαθέτει. Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Ανχης Γ. Γεωργίου, Μ.Κ.12, αναφέροντας ότι τέτοιου είδους μηχανήματα τα διαθέτει η εταιρεία ΣΟΥΛΗΣ που εδρεύει στη Λάρνακα. Σύμφωνα και με την προσαχθείσα μαρτυρία ενώπιόν σας διαφάνηκε ότι η Εθνική Φρουρά με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, είχε τη δυνατότητα εντός 2 ωρών, να εξασφαλίσει ανυψωτικό μηχάνημα, εκμισθώνοντας το από τον ιδιωτικό τομέα, διαδικασία δοκιμασμένη και γνωστή στην ΔΥΠ/ΓΕΕΦ. Κατα συνέπεια ανέμενα ότι η μετακίνηση του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου θα διεκπεραιώνετο αμέσως.

Αμέσως μετά το πέρας της σύσκεψης, στην παρουσία του Α/ΓΕΕΦ, κάλεσα τον Ταξίαρχο Θεοφάνους στον οποίο επεξήγησα τα καθήκοντα του ως παρατηρητή/συντονιστή της ομάδας των εμπειρογνομόνων, εκπροσωπώντας το Υπουργείο Άμυνας, καθότι επικεφαλής της ομάδας ορίστηκε λόγω αρμοδιότητας ο Σχης Γεωργιάδης. Η αποστολή του Ταξίαρχου Θεοφάνους ήταν να βεβαιωθεί ότι η ομάδα των εμπειρογνομόνων έχει συγκροτηθεί δεόντως, ότι έχει πραγματοποιηθεί η επιτόπια εξέταση και να είναι σε ετοιμότητα να συνδράμει στο έργο της ομάδας των εμπειρογνομόνων, αν χρειαστεί. Ο ισχυρισμός του Σχη Γεωργιάδη ενώπιόν του Δικαστηρίου σας ότι είναι ο ίδιος που ζήτησε την παρουσία του κ. Θεοφάνους στην ομάδα των εμπειρογνομόνων δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια.

Οτιδήποτε αναφέρει ο Σχης Γεωργιάδης περί «κόκκινου συναγερμού» και «μεσαίωνα» ισχυριζόμενος κατά την κατάθεση του ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι μου τα ανέφερε κατ' ιδίαν, στην παρουσία του Α/ΓΕΕΦ στο τέλος της σύσκεψης, αποτελούν την έκδηλη προσπάθεια του να αποσείσει τις ευθύνες που έχει στην όλη υπόθεση. Ουδέποτε ήρθε στο γραφείο μου μετά από τη σύσκεψη και να μου αναφέρει περί κόκκινου συναγερμού. Το ότι δεν λέει την αλήθεια είναι έκδηλο, διότι στην κατάθεση του στην αστυνομία δήλωσε ότι τούτο το είπε ενώπιον της σύσκεψης πράγμα το οποίο τροποποίησε όταν έδινε την κατάθεση του ενώπιον του Δικαστηρίου σας.

Εμείνα κυριολεκτικά εμβρόντητος όταν κατετέθη στο Δικαστήριο, ότι οι εμπειρογνώμονες θα επανέρχονταν σε μένα με έκθεση τους, ώστε να εγκρίνω τα άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα, δηλαδή την **κατάβρεξη** των εμπορευματοκιβωτίων και την **απομάκρυνση** του διογκωθέντος εμπορευματοκιβωτίου εκτός του χώρου. Μάλιστα ελέχθη ότι για να απομακρυνθεί το εμπορευματοκιβώτιο θα έπρεπε να επακολουθήσει διαδικασία έγκρισης του κονδυλίου των 1800.-ευρώ, όταν τέτοιες δαπάνες κατεπείγουσας φύσης, πραγματοποιούνται ακόμη και με έγκριση εκ των υστέρων. Το ισχύον καθεστώς για κατεπείγουσες αποστολές και δαπάνες λέχθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Μ.Κ.112 Σχη Μάριο Μακρυγιάννη και το Μ.Κ.44 Σχη Χρίστο Μιχαήλ.

Στην προκειμένη περίπτωση ανέμενα να φτάσει κοντά μου είτε έκθεση του ιδίου του Α/ΓΕΕΦ είτε η έκθεση των εμπειρογνομόνων με καλυπτική επιστολή του Α/ΓΕΕΦ, στην οποία να αναφέρονται οι αποφάσεις, οι ενέργειες και οι εισηγήσεις του για να την προωθήσω στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, αφού, εν τω μεταξύ, υλοποιούνταν όλα τα αναγκαία προληπτικά μέτρα για αποφυγή του οποιουδήποτε κινδύνου. Καμία έκθεση όμως δεν έφθασε στα χέρια μου πριν από την φονική έκρηξη.

Δεν περίμενα να ακούσω τα άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα που η επιτροπή των εμπειρογνομόνων θα αποφάσιζε, διότι δεν ήταν της δικής μου αρμοδιότητας να αποφασίσω, αλλά αποτελούσε καθήκον της στρατιωτικής ηγεσίας που είχε την αρμοδιότητα, τις γνώσεις και τα μέσα αντιμετώπισης του προβλήματος».

Γ.7 Η επιτόπια εξέταση στις 6 Ιουλίου 2011⁵⁹

Γ.7.1 Η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη (MK7)

Ο Γ. Γεωργιάδης ανέφερε, ότι ο ΥΠΑΜ του ζήτησε να καταγράψει στην έκθεση άμεσα υλοποιήσιμα μέτρα έστω και προσωρινά μέχρι την απόφαση για καταστροφή του φορτίου. Του έδωσε εντολή να παραδώσει την έκθεση στον ΑΓΓΕΕΦ για να του την πάρει. Δεν του ανέφερε «*φέρτε μου την έκθεση και εγώ θα δώσω εντολή*», αλλά έγινε κατανοητό πως αυτοί που θα έπαιρναν την έκθεση θα έδιδαν οδηγίες.

Έτσι, την επόμενη ημέρα ο Γεωργιάδης ενημέρωσε την ομάδα ότι σκοπός της ομάδας ήταν να καταγράψουν σε έκθεση άμεσα μέτρα για αντιμετώπιση της κατάστασης. Τους τόνισε ότι δεν υπήρχε περίπτωση η πυρίτιδα, ευρισκόμενη δυόμιση χρόνια σε container στην ύπαιθρο, να μην είχε αλλοιωθεί, ειδικά ο σταθεροποιητής. Τους έφερε μάλιστα ένα παράδειγμα παραλληλίζοντας την περίπτωση με μια όρνιθα που την αφήνεις εφτά μέρες στον ήλιο και μετά διερωτάσαι αν χάλασε ή μπορείς να τη φάεις.

⁵⁹ Αντιστοιχεί με παρ. Β.24 και Δ.7

Το μόνο ερώτημα που του τέθηκε σε σχέση με την πυρίτιδα ήταν από τον κατηγορούμενο 5 και αφορούσε τον τύπο της πυρίτιδας που υπήρχε στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο, οπότε ο Γεωργιάδης τον ενημέρωσε από την κατάσταση που κρατούσε.

Ο Γεωργιάδης περιέγραψε την εικόνα του εμπορευματοκιβωτίου, με παραπομπή στις σχετικές φωτογραφίες. Είπε ότι τούτο, μετά από εσωτερική έκρηξη φούσκωσε, παραμορφώθηκε και μετακινήθηκε περίπου 30 εκατοστά και «καβαλίκεψε» στο διπλανό εμπορευματοκιβώτιο της χαμηλότερης στοιβάδας. Οι πόρτες είχαν ανοίξει μερικώς οπότε είδαν ότι δεν κατεστράφη ολόκληρο το φορτίο. Από την έκρηξη σχίστηκε το πίσω μέρος του εμπορευματοκιβωτίου και πετάχτηκαν έξω διάφορα υλικά, όπως ένα κομμάτι μισοκαμένο ξύλο. Επίσης υπήρχαν ίχνη καμένης πυρίτιδας στο εμπορευματοκιβώτιο που ήταν πιο χαμηλά, ενώ σε μια φωτογραφία φαίνεται ότι βούλωσε το διπλανό. Για τα ευρήματα τους αυτά ενημέρωσαν επιτόπου τον Α/ΓΕΕΦ και Υ/ΓΕΕΦ.

Όλα αυτά οδήγησαν σε ομόγνωμη διαπίστωση ότι είχε γίνει έκρηξη. Εκείνο για το οποίο συζήτησαν ήταν η αιτία της έκρηξης. Ο κατηγορούμενος 5, ενώ συμφωνούσε ότι είχε γίνει έκρηξη, προέβαλλε έντονα την θέση πως εάν δεν έβλεπε μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο, δεν θα μπορούσε να πει με βεβαιότητα από πού είχε ξεκινήσει η αυτανάφλεξη.

Παραθέτουμε την μαρτυρία του Γ. Γεωργιάδη:

«Είχα πει σε μια στιγμή ότι η αυτανάφλεξη της πυρίτιδας και με διέκοψε και μου λέει "όχι εάν δεν τα δω, δεν μπορώ να πω ότι η αυτανάφλεξη είναι που την πυρίτιδα. Μπορεί να είναι που το ξύλο, που την μπογιά". Ζητήσαμε και εγώ και οι άλλοι διευκρινίσεις και ο κ. Χαραλάμπους, αλλά και ο λειτουργός του Υπουργείου

Εργασίας εξήγησαν ότι μπορεί να υπάρξει αυτανάφλεξη λόγω μυκήτων και σε ξύλα και εν πάση περιπτώσει συμφωνήσαμε για να είμαστε ομόφωνοι όλοι ότι δεν θα γραφτεί "αυτανάφλεξη πυρίτιδας", να γραφτεί γενικά "αυτανάφλεξη υλικού εντός του εμπορευματοκιβωτίου"».

Ανέφερε επίσης ότι ο κατηγορούμενος 5, σε κάποιο στάδιο είπε να μην εισηγηθούν οτιδήποτε πριν να διενεργηθεί αυτοψία στο εσωτερικό του εμπορευματοκιβωτίου. Τότε αντέδρασε έντονα ο εκπρόσωπος του Υπουργείου Εργασίας και τελικά ο κατηγορούμενος 5, εισηγήθηκε την κατάβρεξη δια καταιονιτήρων ώστε να επέλθει μείωση των θερμοκρασιών και κατά τη διάρκεια των συζητήσεων τηλεφώνουσε στην υπηρεσία του για να ενημερωθεί σχετικά για τα θέματα που συζητούσαν και ειδικά για το θέμα της κατάβρεξης.

Ο εκπρόσωπος των τεχνικών υπηρεσιών του ΥΠΑΜ τους ενημέρωσε πως ήταν ζήτημα μερικών ωρών να τοποθετηθεί το σύστημα κατάβρεξης γιατί ήδη υπήρχε σχετική υποδομή στη Βάση (αντλίες, υδροστόμια, φίλτρα νερού). Έτσι, κατά τον Γεωργιάδη, τα δύο άμεσα μέτρα που εισηγήθηκαν δηλαδή, η τοποθέτηση συστήματος κατάβρεξης και η μετακίνηση του εκραγέντος εμπορευματοκιβωτίου, ήταν θέμα ωρών να υλοποιηθούν.

Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου, αρνήθηκε την υποβολή ότι όταν ο 5^{ος} κατηγορούμενος επέμενε πως είχε γίνει έκρηξη αυτός τους έλεγε «όχι, δεν έγινε έκρηξη έγινε εκτόνωση αερίων, διότι η πυρίτις δεν εκρήγνυται αλλά φλέγεται». Επανέλαβε ότι εκείνο για το οποίο συζητούσε ο κατηγορούμενος 5, ήταν το κατά πόσο η φωτιά είχε ξεκινήσει από την πυρίτιδα ή από άλλο υλικό εντός του εμπορευματοκιβωτίου, μπογιά ή τα ξύλα ή μούχλα.

Αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη, ρωτήθηκε για το ποια ήταν η δική του εκτίμηση για τον κίνδυνο εκείνη την ημέρα. Απάντησε πως θεωρούσε ότι υπήρχε κίνδυνος αυτανάφλεξης όμως υπό περιστάσεις ώστε να τους εδίδετο ο χρόνος να προστατευθούν. Έπρεπε, είπε, να εκτελέσουν τις διαταγές που είχαν. Δεν υπήρχε άλλη λύση.

Γ.7.2 Η μαρτυρία Λ. Λάμπρου (MK9)

Ο Σχης Λάμπρος Λάμπρου, είχε αντικαταστήσει από 16.6.2010 τον Γ. Γεωργιάδη στη θέση του Διευθυντή της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ. Σε κατάθεση του προς την αστυνομία ημερ. 12.7.2011, που υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, αναφέρει για την επιτόπια εξέταση τα εξής:

«Όταν ανεβήκαμε και προσεγγίσαμε το εμπορευματοκιβώτιο διαπιστώσαμε ότι στο μπροστινό μέρος είχε στρεβλώσει και είχαν ανοίξει μισό περίπου πόδι οι πόρτες του και είχε μετακινηθεί 1 ½ περίπου πόδι προς τα πίσω, από το εμπορευματοκιβώτιο που εφαπτόταν πόρτα με πόρτα με αυτό. Στο πίσω μέρος που δεν εφαπτόταν με άλλο εμπορευματοκιβώτιο, είχε διαπιστωθεί ότι διογκώθηκε και άνοιξε λίγο στο κάτω μέρος και προεξείχε από αυτό ένα ξύλο καμένο και είχε καμένα υπολείμματα, προφανώς από πυρίτιδα στο πάνω μέρος του διπλανού κάτω εμπορευματοκιβωτίου. Επίσης, διαπιστώσαμε ότι είχε διογκωθεί τόσο στο πάνω μέρος όσο και στα πλευρά. Μάλιστα στην μια πλευρά που εφαπτόταν με άλλο εμπορευματοκιβώτιο, είχε προκαλέσει σε αυτό κοίλωμα από βίαιο κτύπημα από την διόγκωση ενώ το ίδιο εμπορευματοκιβώτιο μετακινήθηκε αντίθετα μισό με ένα πόδι. Κοιτάξαμε από το άνοιγμα της πόρτας του εμπορευματοκιβωτίου και διαπιστώσαμε ότι τα κιβώτια που βλέπαμε ήταν άθικτα και δεν είχαν μετακινηθεί από την θέση τους. Υπολογίσαμε ότι έγινε αυτανάφλεξη και έκρηξη ενός, δύο ή περισσότερων κιβωτίων στο πίσω μέρος

των εμπορευματοκιβωτίου, τα οποία ήταν η αιτία για την διόγκωση, την παραβίαση της πόρτας και την μετακίνηση του.

Κατά την διάρκεια της επιθεώρησης, μαζί μας ήταν και ένα στέλεχος από την Διεύθυνση Πληροφοριών ΓΕΕΦ, ο οποίος έλαβε αριθμό φωτογραφιών από την στοιβάδα των εμπορευματοκιβωτίων και ειδικότερα από αυτό που είχε διογκωθεί.

Μετά την επιθεώρηση του εμπορευματοκιβωτίου ενημέρωσα τηλεφωνικά τον κύριο Υπαρχηγό/ΓΕΕΦ για την κατάσταση που είδα.

Ακολούθως μεταβήκαμε στο διοικητήριο της Διοίκησης Ναυτικού, όπου μας παραχώρησαν μια αίθουσα και καθίσαμε σε σύσκεψη για να αποφασίσουμε μέτρα που θα προτεινάμε για τον περαιτέρω χειρισμό όσο αφορά την ασφάλεια του φορτίου. Την σύσκεψη συντόνιζε ο συνταγματάρχης Γεωργιάδης, ο οποίος έδωσε με την σειρά του τον λόγο στους παρευρισκόμενους για να εκφράσει ο καθένας την άποψη του.

Από την συζήτηση καταλήξαμε ότι η ζημιά στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο, προκλήθηκε από αυτανάφλεξη και έκρηξη, αλλά όμως για να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σε σχέση με το πώς έγινε η έκρηξη και πόσα κιβώτια πυρίτιδας επηρεάστηκαν από αυτή, έγινε εισήγηση, δεν θυμάμαι από ποιόν, ότι έπρεπε να κατεβεί το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο να ανοιχθεί και να ελεγχθεί το περιεχόμενο του.

Ακολούθως έγιναν διάφορες εισηγήσεις όσο αφορά την άμεση αντιμετώπιση της κατάστασης προκειμένου να αποφευχθεί μια χειρότερη κατάσταση.

Έγινε εισήγηση για να βρέχονται τα εμπορευματοκιβώτια επί συνεχούς βάσης με νερό, προκειμένου να πέφτει η θερμοκρασία. Κάποιος από εκεί είπε ότι το πόσιμο νερό ήταν περιορισμένο και έγινε εισήγηση όπως χρησιμοποιηθεί νερό της

θάλασσας. Κάποιος διερωτήθηκε κατά πόσο το αλάτι μπορεί να προκαλέσει οποιοδήποτε πρόβλημα με την πυρίτιδα και ο κ. Χαραλάμπους της πυροσβεστικής, επικοινωνώντας προφανώς με την υπηρεσία του και έθεσε το ερώτημα κατά πόσο το θαλασσινό νερό θα προκαλούσε οποιοδήποτε πρόβλημα αντίδρασης. Στην συνέχεια τον ενημέρωσαν ότι δεν είχε κανένα πρόβλημα αλλά επιτάχυνε την καταστροφή του ορίου ζώης της πυρίτιδας, σε σχέση το γλυκό νερό. Εκεί παρενέβει ο εκπρόσωπος των τεχνικών υπηρεσιών του ΥΠΑΜ και ανέφερε ότι η Βάση είχε εγκαταστάσεις για να χρησιμοποιεί θαλάσσιο νερό σε θέματα πυρόσβεσης και θα ήταν εύκολο να γίνει με απλή μεταφορά του νερού μέσω λαστίχου.

Επίσης έγινε εισήγηση για να τοποθετηθούν πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια μονωτικά υλικά, πράγμα το οποίο δεν υιοθετήθηκε, γιατί πιθανόν να εγκυμονούσε κινδύνους και αντιδράσεις από το προσωπικό που θα τα τοποθετούσε.

Τελικά, καταλήξαμε ομόφωνα ότι η πιο σωστή και άμεση λύση ήταν να βρέχονται τα κιβώτια με θαλάσσιο νερό επί συνεχούς βάσεως, με τοποθέτηση σπρίγκλερς πάνω από αυτά.

Επίσης προτείναμε στην συνέχεια ότι θα έπρεπε να ανοιχθούν τα εμπορευματοκιβώτια και να βγουν τα κιβώτια έξω από αυτά και να τοποθετηθούν κάτω από υπόστεγο που θα κατασκευαζόταν για τον σκοπό αυτό.

Και τελευταία εισήγηση μας ήταν αφού θα λαμβάνετο πολιτική απόφαση να καταστρέφονταν οι πυρίτιδες με κατάκαυση από προσωπικό της Εθνικής Φρουράς, διαδικασία που ακολουθείται για την καταστροφή της πυρίτιδας.

Να αναφέρω ότι κατά την διάρκεια της σύσκεψης ο συνταγματάρχης Γεώργιος Γεωργιάδης, έπαιρνε σημειώσεις και θα ετοίμαζε σχετική αναφορά στην οποία θα ανέφερνε τις διαπιστώσεις μας καθώς και τις εισηγήσεις μας για τα μέτρα που

έπρεπε να ληφθούν. Όταν τέλειωσε η σύσκεψη οι υπόλοιποι έφυγαν, ενώ εγώ μαζί με τον Γεωργιάδη παραμείναμε στο μέρος, καθότι ο Γεωργιάδης ενημερώθηκε ότι θα ερχόταν στην Ναυτική Βάση ο Αρχηγός για να δει και ο ίδιος προσωπικά την κατάσταση».

Στην προφορική του μαρτυρία ανέφερε ότι συμφωνεί με τις διαπιστώσεις της ομάδας όπως καταγράφηκαν στην «έκθεση ασφαλείας». Ειδικά για τη λύση περί κατάβρεξης ανέφερε πως ο Ανατολίτης τους είχε πει πως η εγκατάσταση του όλου συστήματος, δεδομένου ότι υπήρχε αυτόματο σύστημα πυρόσβεσης στη Βάση, ήταν θέμα λίγων ωρών.

Ο σκοπός τους, είπε, ήταν να εισηγηθούν προς τον ΥΠΑΜ άμεσα μέτρα. Δεν είχαν εντολή να προβούν επιτόπου σε οποιαδήποτε ενέργεια. Ο κ. Ευσταθίου τον ρώτησε κατά πόσο περίμεναν από τον Υπουργό να τους πει να κόψουν τα χόρτα ή να τοποθετήσουν καταιονιτήρες ή να κατεβάσουν το εμπορευματοκιβώτιο. Τον ρώτησε ακόμα γιατί ο ίδιος ως διευθυντής της ΔΥΠ δεν τηλεφώνησε να πάει ένας γερανός ή να τοποθετήσουν καταιονιτήρες. Ο μάρτυρας απάντησε, επαναλαμβάνοντας τη θέση του για την εντολή που είχαν, την οποία εισηγήθηκε ότι εκπλήρωσαν.

Σε άλλο σημείο αρνήθηκε τη θέση του κ. Ευσταθίου, ότι ο Γεωργιάδης τους έλεγε πως η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται. Απάντησε ότι είχε πει πολλές φορές πως η πυρίτιδα εκρήγνυται και το έγραψε στην έκθεση του. Για το ίδιο ζήτημα αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη ανέφερε πως ο Γεωργιάδης ποτέ δεν αμφισβήτησε ότι έγινε έκρηξη και αρνήθηκε την υποβολή ότι τους έλεγε πως οι συγκεκριμένες πυρίτιδες καίγονται και δεν εκρήγνυται.

Ανέφερε περαιτέρω ότι ο κατηγορούμενος 5 είχε ρωτήσει τον Γεωργιάδη για το είδος των πυρίτιδων στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο και ο Γεωργιάδης τον ενημέρωσε από τη λίστα που κρατούσε.

Για τον κατηγορούμενο 5 είπε επίσης ότι αυτός είχε θέσει το ζήτημα ότι δεν μπορούσαν να καθορίσουν την αιτία της αυτανάφλεξης, αναφερόμενος σε μύκητες και σε ξύλο. Έθεσε το ερώτημα κατά πόσο η ανάφλεξη προήλθε από άλλα υλικά που βρίσκονταν στο εμπορευματοκιβώτιο και ζήτησε να γίνει αυτοψία, κάτι που προϋπόθετε την μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου. Η επιτροπή συμφώνησε ότι το εμπορευματοκιβώτιο έπρεπε να κατεβεί, όχι απλώς για σκοπούς ελέγχου, αλλά για να απομακρυνθεί και αυτός ήταν ο βασικός σκοπός.

Ενόψει του προβληματισμού για την πηγή της ανάφλεξης αποφάσισαν να μην συγκεκριμενοποιήσουν το ζήτημα αυτό, αλλά να καταγράψουν ότι έγινε ανάφλεξη υλικού, προκειμένου να καταλήξουν σε ομόφωνες αποφάσεις για να μην δοθεί ευκαιρία, πάνω σε τέτοιες διαφωνίες, να προκληθεί ολιγωρία. Εφόσον, εκείνο που προείχε ήταν η απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου από την στοιβάδα.

Σε ερώτηση κατά πόσο αναφέρθηκε οτιδήποτε για χημικές αναλύσεις, απάντησε ότι κάποιος έθεσε αυτό το ερώτημα αλλά ο Γεωργιάδης τους είπε ότι ήταν αχρείαστο γιατί ήταν πλέον δεδομένο πως οι πυρίτιδες είχαν αλλοιωθεί.

Ανέφερε ακόμα ότι ο Γεωργιάδης στο πέρας της σύσκεψης τους διάβασε τις σημειώσεις του με τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις και συμφώνησαν όλοι. Τους είπε επίσης ότι σκοπός της έκθεσης ήταν να δοθούν προτάσεις

προς άμεση υλοποίηση, προκειμένου να διαβιβαστούν μέσω του Α/ΓΕΕΦ στον ΥΠΑΜ.

Γ.7.3 Η μαρτυρία Ερωτόκριτου Αναστασιάδη (ΜΚ97)

Ο Ερωτόκριτος Αναστασιάδης, είναι ο προϊστάμενος της Υπηρεσίας Μεταλλείων και ως εκ της θέσης του αυτής είναι Επιθεωρητής Εκρηκτικών Υλών όπως ορίζεται στον περί Εκρηκτικών Υλών Νόμου Κεφ.154.

Σε κατάθεση του προς την αστυνομία ημερ. 18.7.2011, την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, αναφέρει ότι όταν του είχε τηλεφωνήσει ο Μαληκκίδης στις 5.7.2011 για να λάβει μέρος σε σύσκεψη που θα γινόταν στη ΝΒΕΦ, του πρότεινε να συμμετάσχουν και πυροτεχνουργοί της αστυνομίας, αλλά ο Μαληκκίδης του είπε πως δεν ήταν απαραίτητο αφού θα υπήρχαν αρμόδιοι πυροτεχνουργοί του στρατού. Κατά τα άλλα, ο ΜΚ97 αναφέρει στην κατάθεση του τα ακόλουθα:

«Ακολούθως ο κ. Γεωργιάδης μας ενημέρωσε για το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων που τα διαχώρισε σε δύο είδη: α) τα εμπορευματοκιβώτια των αδρανών υλικών που περιείχαν διάφορα μέταλλα όπως αλουμίνιο και μπρούντζο και β) στα εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν όπως τη χαρακτήρισε κυλινδρική πυρίτιδα που χρησιμοποιείται ως προωθητικό των βλημάτων και ότι αυτή η πυρίτιδα ήταν συσκευασμένη σε μεταλλικά δοχεία που ήταν ανά ένα τοποθετημένα σε ξύλινα συμπαγή κιβώτια που με τη σειρά τους ήταν τοποθετημένα στα εμπορευματοκιβώτια.

Ακολούθως και ενώ βρισκόμασταν κοντά στη στοιβάδα των εμπορευματοκιβωτίων μας κατέδειξε ένα από αυτό που φαινόταν διογκωμένο. Έχοντας τη πλάτη προς τη

θάλασσα το εν λόγω εμπορευματοκιβώτιο βρισκόταν στη πάνω δεξιά γωνία της στοιβάδας στον τρίτο όροφο. Τα εμπορευματοκιβώτια ήταν τοποθετημένα σε τρεις ορόφους με τις πόρτες τους απέναντι έτσι ώστε να μην μπορούν να ανοίγουν για σκοπούς ασφαλείας. Μας ενημέρωσε ότι δεν υπήρχε δυνατότητα μετακίνησης του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου διότι χρειαζόταν να έρθει στη Βάση ειδικός γερανός από το λιμάνι Λεμεσού.

Ακολούθως ανεβήκαμε όλοι εκτός από τον κ.Πάμπο Χαραλάμπους ο οποίος από ότι θυμάμαι είχε πρόβλημα με το πόδι του, με τη βοήθεια κινητής σκάλας στη Βάση του τρίτου ορόφου και πλησιάσαμε το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο από την πίσω του πλευρά. Εκεί διαπίστωσα ότι το πίσω μέρος του εμπορευματοκιβωτίου εκτός του ότι ήταν διογκωμένο, είχε διαρρηχθεί και μάλιστα παρουσιάζονταν υπολείμματα κάποιας φωτιάς που άφηναν ίχνος και στην οροφή του εμπορευματοκιβωτίου όπου εδραζόταν το συγκεκριμένο. Με τη βοήθεια της σκάλας ανεβήκαμε και στην οροφή του τρίτου ορόφου και πλησιάσαμε το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο από την πλευρά που βρίσκονταν οι πόρτες του. Οι πόρτες ήταν μισάνοιχτες διότι δεν μπορούσαν να ανοίξουν περισσότερο αφού εμποδίζονταν από άλλο τοποθετημένο εμπορευματοκιβώτιο. Κοίταξα από πάνω προς τα κάτω μέσα από τις πόρτες μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο και διαπίστωσα την ύπαρξη άθικτων ξύλινων κιβωτίων. Επίσης το εμπορευματοκιβώτιο φαινόταν να είχε μετακινηθεί ελαφρώς από τη θέση του πιθανόν λόγω της διόγκωσης και της επαφής που είχε με τα διπλανά.

Ακολούθως και μετά πάροδο 30-40 λεπτών που διήρκτησε η αυτοψία, μεταβήκαμε στο διοικητήριο ναυτικού της Βάσης για να συζητήσουμε τα ευρήματα της αυτοψίας. Στην σύσκεψη έλαβαν μέρος όλοι οι προαναφερόμενοι και αυτής προέδρευε ο κ. Γεωργιάδης ο οποίος ερωτηθείς μας ανέφερε ότι δεν θα κρατείτο πρακτικό λόγω του επείγοντος του θέματος αλλά θα κρατούσε σημειώσεις για να τις διαβιβάσει στους ανωτέρους του.

Αν θυμάμαι καλά αρχικά συζητήθηκαν τα αίτια που προκάλεσαν τη διόγκωση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου όμως κανείς δεν ήταν σε θέση να εντοπίσει με σιγουριά τα πραγματικά αίτια αφού η αυτοψία εντός του εμπορευματοκιβωτίου ήταν αδύνατη.

Ως πιθανή αιτία ήταν η αυτανάφλεξη στο πίσω μέρος του εμπορευματοκιβωτίου πιθανότατα και της πυρίτιδας η οποία δημιούργησε όγκο αερίων που οδήγησε στην διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου και στο άνοιγμα των πόρτων του ενώ η συγκεκριμένη αυτανάφλεξη διακόπηκε λόγω έλλειψης οξυγόνου που ήταν και πιθανή αιτία για μη εξέλιξη της αυτανάφλεξης σε έκρηξη της πυρίτιδας.

Επίσης επισημάνθηκε η επικινδυνότητα της κατάστασης και μάλιστα ο κ. Γεωργιάδης την παρομοίασε ως **«προειδοποίηση επερχόμενου καρδιακού επεισοδίου»**.

Ζήτησα να μάθω αν το αντικείμενο της σύσκεψης συμπεριλάμβανε θέμα ελεγχόμενης καταστροφής της πυρίτιδας από την ΕΦ ή διαφοροποίηση των συνθηκών αποθήκευσης της. Ο κ. Γεωργιάδης ανέφερε ότι, θέμα της σύσκεψης ήταν η λήψη άμεσων προσωρινών μέτρων για την ελάττωση της θερμοκρασίας των εμπορευματοκιβωτίων έτσι ώστε να μην δημιουργηθεί νέα αυτανάφλεξη.

Επίσης ανέφερε ότι, αν θυμάμαι καλά τον Μάιο του 2011, διενεργήθηκε δειγματοληψία από τις πυρίτιδες για να σταλούν για αναλύσεις στο εξωτερικό έτσι ώστε να διαπιστωθεί ο ακριβής τύπος τους αλλά και η κατάσταση τους δηλαδή κατά πόσο είναι αποσταθεροποιημένες και αν ναι σε ποιο βαθμό. Συγκεκριμένα μας ανέφερε ότι βρίσκοντο σε συνεννόηση με την ΠΥΡΚΑΑ στην Ελλάδα για να αποστείλουν εκεί τα δείγματα.

Υπό το πρίσμα των δεδομένων αυτών και μετά από συζήτηση εξετάστηκαν δύο λύσεις για την ελάττωση της θερμοκρασίας των εμπορευματοκιβωτίων ως εξής: α) Μόνωση/Σκέπασμα των εμπορευματοκιβωτίων με χοντρή πολυστερίνη ή β) καταιονισμός με νερό με τη βοήθεια αντλιών.

Η (α) λύση μετά από συζήτηση φάνηκε να έχει τεχνικά μειονεκτήματα που αφορούσαν τη στερέωση της πολυστερίνης πάνω στα εμπορευματοκιβώτια αλλά επιπλέον ενδεχομένως να μην ήταν αποτελεσματική λύση διότι η πολυστερίνη δεν θα επέτρεπε την αποτελεσματική απομάκρυνση της θερμότητας από τα εμπορευματοκιβώτια που ήδη είχαν θερμανθεί.

Έγινε προβληματισμός για τη (β) λύση και μάλιστα προτάθηκε άντληση και καταιονισμός με θαλασσινό νερό αφού η θάλασσα ήταν πολύ κοντά. Υπήρξε για το συγκεκριμένο θέμα χρήση θαλασσινού νερού κάποια επιφύλαξη από τον κ. Θεμιστοκλή Κυριάκου που αφορούσε την ενδεχόμενη αντίδραση του άλατος (χλωριούχου νατρίου) με τη πυρίτιδα. Ο κ. Πάμπος Χαραλάμπους επικοινωνήσε τηλεφωνικά με την υπηρεσία του και από τα δεδομένα που τηρούνται στη Πυροσβεστική μας πληροφόρησε ότι με τη χρήση θαλασσινού νερού η πυρίτιδα συμπεριφέρεται ακριβώς όπως και με τη χρήση καθαρού νερού δηλαδή, εξ όσων θυμάμαι όσο είναι βρεγμένη είναι ακίνδυνη αλλά όταν ξηρανθεί καθίσταται και πάλι επικίνδυνη καθότι είναι και αποσταθεροποιημένη.

Κατόπιν τούτου οι συμμετέχοντες επιλέξαμε ως λύση για την ελάττωση της θερμοκρασίας των εμπορευματοκιβωτίων την άντληση και καταιονισμό τους με θαλασσινό νερό σε τακτά χρονικά διαστήματα που θα καταδειχθούν με πρακτικό τρόπο.

Ρώτησα τον κ. Γεωργιάδη πόσο χρονικό διάστημα θα διαρκέσει αυτή προσωρινή λύση και μου απάντησε ότι, η εισήγηση του θα είναι για τρεις μήνες και μέχρι τότε η

πολιτική ηγεσία θα πρέπει να δώσει τελική λύση στο θέμα της τύχης των εμπορευματοκιβωτίων δηλαδή είτε την ελεγχόμενη καταστροφή της πυρίτιδας από την ΕΦ ή το ξεφόρτωμα των κιβωτίων της πυρίτιδας από τα εμπορευματοκιβώτια και την αποθήκευση της κάτω από στέγαστρα που θα κατασκευαστούν.

Επίσης υποδείχθηκε από τους συμμετέχοντες στον κ. Γεωργιάδη όπως το επηρεασμένο εμπορευματοκιβώτιο κατεβεί στο έδαφος, το συντομότερο, για να γίνει λεπτομερέστερη αυτοψία με σκοπό την εξακρίβωση των πραγματικών αιτιών της αυτανάφλεξης, γεγονός που απεδέχθη.

Ο κ. Ανδρέας Χριστοδούλου πρότεινε τον καλύτερο καθαρισμό της περιοχής που βρίσκονταν τα εμπορευματοκιβώτια από τη χαμηλή βλάστηση που υπήρχε εκεί, γεγονός που έγινε και πάλι αποδεκτό».

Στην προφορική του μαρτυρία ο ΜΚ97, ανέφερε ότι δεν μπορούσαν να υλοποιήσουν εκεί αμέσως οποιαδήποτε μέτρα, εφόσον κλήθηκαν για να εισηγηθούν μέτρα.

Ως προς το θέμα της επικινδυνότητας ανέφερε ότι η κατάσταση τού φάνηκε ως επείγουσα, παρόλο που δεν μπορούσε να προσδιορίσει ούτε το μέγεθος ενός τέτοιου ατυχήματος που έγινε, ούτε το χρόνο που θα μπορούσε να γίνει. Η εντύπωση όμως, που δημιούργησε ο Γεωργιάδης, ο οποίος βρισκόταν υπό διέγερση και πανικό ήταν και όλοι συμφώνησαν πως επρόκειτο για μια κατάσταση πάρα πολύ κρίσιμη.

Ο κ. Ευσταθίου του έθεσε τον προβληματισμό, πως συμβιβάζονται η αναφορά του για μέτρα με προοπτική τριών μηνών με την εικόνα του κατεπείγοντος. Ο μάρτυρας απάντησε ότι θα χρειαζόνταν τρεις μήνες δεδομένου ότι θα λαμβάνονταν τα υπόλοιπα μέτρα δηλαδή, οργάνωση της

κατάβρεξης, η μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου και ο καθαρισμός των χώρων.

Ρωτήθηκε από τον κ. Ευσταθίου κατά πόσο οι κατηγορούμενοι 5 και 6 ανέφεραν ότι πιθανόν να έγινε έκρηξη και ο Γεωργιάδης τους είπε ότι δεν έγινε έκρηξη, αλλά ανάφλεξη και ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται αλλά καίγεται. Ο μάρτυρας απάντησε ότι έγινε μια στιχομυθία στο χώρο της αυτοψίας, αλλά δεν την παρακολούθησε και δεν ήταν βέβαιος να πει τι έλεγε ο ένας και τι έλεγε ο άλλος. Νομίζει, είπε, ότι ο ένας έλεγε πως έγινε ανάφλεξη και ο άλλος ότι έγινε έκρηξη.

Αντεξετάστηκε σε σχέση με μια προηγούμενη του αναφορά στην επιτροπή Πολυβίου⁶⁰ και η τελική του θέση ήταν ότι δεν είχε στρέψει την προσοχή του στο διάλογο εκείνο.

Σε άλλο σημείο ανέφερε ότι εκείνο που δεν μπορούσαν να διαπιστώσουν μετά πάσης βεβαιότητας ήταν απλώς κατά πόσο η ανάφλεξη είχε προκληθεί από την πυρίτιδα. Η δική του άποψη ήταν αυτή, άλλοι όμως έλεγαν ότι ήταν από μύκητες του ξύλου.

Ο κ. Κορφιώτης, αντεξέτασε τον μάρτυρα θέτοντας του διάφορες απαντήσεις που έδωσε στην επιτροπή Πολυβίου, χωρίς όμως να του θέσει ζήτημα προηγούμενης αντιφατικής κατάθεσης.

Σε σχέση με τον ισχυρισμό του μάρτυρα πως ο Γεωργιάδης είχε παρομοιάσει την περίπτωση με «προειδοποίηση επερχόμενου καρδιακού

⁶⁰ «Δεν είπε ακριβώς ότι ... έγινε ανάφλεξη είπε, δεν ξέρω αν έγινε έκρηξη, μόνο ανάφλεξη. Είπαν ότι μπορεί να έγινε έκρηξη και το αμφισβητούσε, δεν μιλώ για έκρηξη αλλά σίγουρα για ανάφλεξη».

επεισοδίου», ο κ. Κορφιώτης δεν προχώρησε σε αμφισβήτηση του ισχυρισμού αυτού, αλλά ρώτησε κατά πόσο ο Γεωργιάδης τους είχε πει πότε θα επερχόταν αυτό το επεισόδιο ή αν θα ήταν καθολικό ή μικρής έκτασης όπως είχε γίνει μέχρι τότε. Ο μάρτυρας απάντησε αρνητικά.

Τέλος, ο κ. Κορφιώτης έθεσε στον μάρτυρα κατά πόσο κάποιος δικαιολογημένα θα μπορούσε να θεωρήσει φεύγοντας από τη σύσκεψη της 6.7.2011, ότι δεν υπήρχε άμεσος και καθολικός κίνδυνος μαζικής έκρηξης, όπως έγινε τελικά. Ο μάρτυρας απάντησε:

«Θα ήμουν εγκληματίας αν είχα τέτοια εντύπωση και δεν έσπαζα τον τόπο και τον χώρο και δεν έφτανα μέχρι τον ανώτερο που θα μπορούσα να πάω, για να πω ότι συνέβαινε κάτι τέτοιο. Αν εκτιμούσα ότι ήταν άμεση εκείνη την ώρα έκρηξη. Τέτοιο περιστατικό που ακολούθησε δεν το εκτίμησα, όχι για τόσο μεγάλο, ούτε θα μπορούσε να το εκτιμήσει πιστεύω κάποιος, δηλαδή το μέγεθος και τον ακριβή χρόνο και ιδίως αν λαμβάνονταν τα μέτρα που προτάθηκαν».

Γ.7.4 Η μαρτυρία Ανδρέα Χριστοδούλου (ΜΚ25)

Ο Ανδρέας Χριστοδούλου είναι τεχνικός επιθεωρητής στην Υπηρεσία Μεταλλείων του Υπουργείου Γεωργίας Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος. Τα τελευταία δέκα χρόνια είναι βοηθός του επιθεωρητή εκρηκτικών υλών, που, ως άνω, είναι ο προϊστάμενος της υπηρεσίας. Όπως ανέφερε, δεν διαθέτει ακαδημαϊκά προσόντα αλλά από το 1978 που εισήλθε στην Υπηρεσία Μεταλλείων ασχολείται με τα εκρηκτικά δηλαδή, με επιθεωρήσεις σε χώρους όπου έγιναν εκρήξεις ή σε αποθήκες εκρηκτικών υλών ή σε καταστήματα αποθήκευσης φυσιγγίων.

Ανέφερε τα εξής σε κατάθεση που έδωσε στην αστυνομία την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του:

«Φτάνοντας στο σημείο παρατηρήσαμε ότι όντως το εν λόγω εμπορευματοκιβώτιο είχε σε διάφορα σημεία του διογκωθεί και η πόρτα του είχε ανοίξει βίαια δηλαδή με μεγάλη δύναμη. Συγκεκριμένα μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο είχε προκληθεί κάποια έκρηξη, η οποία δημιούργησε όγκο αερίων ο οποίος προκάλεσε την διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου και το βίαιο άνοιγμα της πόρτας του. Στο πίσω μέρος και εξωτερικά του εμπορευματοκιβωτίου, και συγκεκριμένα στο πιο κάτω εμπορευματοκιβώτιο, παρατηρήσαμε κάποια ίχνη στάχτης που μας οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο είχαν αναφλεγεί (αυτοαναφλεγεί) κάποια υλικά τα οποία προκάλεσαν όπως φαίνεται την αναφερόμενη μικρή έκρηξη. Λόγω της εμπειρίας όλων των παρευρισκομένων εκεί καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι αυτό είχε γίνει το πιο πιθανό από την συγκέντρωση πολύ ψηλών θερμοκρασιών εντός των εμπορευματοκιβωτίων. Πρόσεξα ότι η πόρτα του εμπορευματοκιβωτίου ήταν ανοιγμένη κατά περίπου 40 εκατοστά, είχε κτυπήσει σε διπλανό εμπορευματοκιβώτιο στο οποίο προκάλεσε στρέβλωση του πύρου της πόρτας του διπλανού εμπορευματοκιβωτίου. Από το άνοιγμα της πόρτας παρατήρησα ότι μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο υπήρχαν άλλα ξύλινα κιβώτια.....»

..... Στη σύσκεψη ο κ. Γεωργιάδης επανέλαβε το ιστορικό της όλης υπόθεσης της κατάσχεσης και μεταφοράς των εκρηκτικών στην περιοχή και ζήτησε από τους παριστάμενους να εισηγηθούν μέτρα για το πρόβλημα που παρουσιαζόταν, σε σχέση με την προστασία και την φύλαξη των εκρηκτικών. Μας ανέφερε ότι για την προστασία των εκρηκτικών, συζητήθηκε στο Υπουργείο άμυνας, θέμα κατασκευής στεγάστρων αλλά αυτό θα κόστιζε πολύ και θα πήγαινε σε βάθος χρόνου και λόγω και της οικονομικής κρίσης που υπάρχει δεν έχει γίνει. Πρώτος πήρε τον λόγο ο κύριος Χαραλάμπους Χαράλαμπος της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ανέφερε ότι σαν άμεσο μέτρο για περιορισμό ή και αποτροπή των οποιονδήποτε άλλων πιο

επικίνδυνων καταστάσεων από ανάφλεξη ή και έκρηξη στα εμπορευματοκιβώτια, το καλύτερο μέτρο είναι η συνεχής κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων με νερό για περιορισμό της ανάπτυξης ψηλών θερμοκρασιών στο εσωτερικό τους. Με την εισήγηση αυτή συμφωνήσαμε όλοι οι παρευρισκόμενοι, αλλά συμφωνήσαμε επίσης το μέτρο αυτό δεν θα μπορούσε να είναι μόνιμο. Θα έπρεπε να συζητηθεί ή να μελετηθεί είτε η μετακίνηση των εκρηκτικών από την περιοχή και η φύλαξη τους σε άλλο πιο ασφαλές σημείο είτε να καταστραφούν.

Σε ερώτηση μου αν ο στρατός είχε οποιεσδήποτε αναλύσεις σχετικά με την χημική σύνθεση της πυρίτιδας που ήταν φυλαγμένη στα εμπορευματοκιβώτια, ο κύριος Γεωργιάδης μου απάντησε αρνητικά. Ανάφερε όμως ότι τον Μάρτιο του 2011 έγινε δειγματοληψία εκρηκτικής ύλης (πυρίτιδας) και ήταν στο στάδιο της διαδικασίας αποστολής των δειγμάτων αυτών στην Ελλάδα, που έχουν τις τεχνικές γνώσεις και τα μηχανήματα για την χημική ανάλυση αυτών των υλικών.

Εισήγηση μου ήταν ότι θα έπρεπε να ξεκινήσει άμεσα η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων, λόγω της επικινδυνότητας της αποθήκευσης τους, αφού κατεβεί πρώτα το επηρεασμένο εμπορευματοκιβώτιο για να γίνει ενδελεχής έρευνα για το πώς και γιατί παρουσιάσθηκε το συγκεκριμένο περιστατικό. Ο εκπρόσωπος των τεχνικών υπηρεσιών του Υπουργείου Άμυνας ανέφερε ότι το νερό που χρησιμοποιεί η ναυτική βάση είναι περιορισμένο και ένα μέρος του χρησιμοποιείται για τις ανάγκες του στρατοπέδου και το υπόλοιπο παραμένει για τις ανάγκες της πυροσβεστικής. Τότε έγινε η εισήγηση για να χρησιμοποιηθεί θαλασσινό νερό για το σκοπό αυτό. Ο κύριος Θεμιστοκλής Κυριάκου ανέφερε ότι με την χρήση θαλασσινού νερού υπάρχει η πιθανότητα με το βρέξιμο της πυρίτιδας, να δημιουργηθεί πρόβλημα από τα άλατα και τις χημικές αντιδράσεις που μπορούσαν να παρουσιαστούν, με την σύσταση της πυρίτιδας και να γίνει πιο επικίνδυνη.

Ο κύριος Χαραλάμπους επικοινωνήσε τηλεφωνικώς με το γραφείο του και ζήτησε να του πουν κατά πόσο η κατάβρεξη της πυρίτιδας με θαλασσινό νερό μπορεί να δημιουργήσει οποιοδήποτε πρόβλημα. Η απάντηση που είχε σε λίγα λεπτά ήταν ότι δεν μπορούσαν να υπάρξουν οποιαδήποτε άμεσα προβλήματα, αλλά με το στέγνωμα της πυρίτιδας θα παρατηρείτο αστάθεια στην αντίδραση της. Να αναφέρω ότι κατά την διάρκεια της σύσκεψης κάποιος από τους παρευρισκομένους, χωρίς να θυμάμαι ποιος, ρώτησε κατά πόσο θα κρατηθούν πρακτικά και ο κύριος Γεωργιάδης ανέφερε ότι δεν θα κρατηθούν πρακτικά, αλλά θα κρατούσε σημειώσεις για να ενημερώσει αμέσως μετά την σύσκεψη τον Υπουργό Άμυνας. Μας ανέφερε ο κύριος Γεωργιάδης ότι μόλις ο Υπουργός Άμυνας αποφάσιζε για τα περαιτέρω θα μας ενημέρωνε σχετικά».

Στην προφορική του μαρτυρία διευκρίνισε ότι προηγουμένως δεν γνώριζε οτιδήποτε για το φορτίο και τον τρόπο στοίβαξης του.

Είπε περαιτέρω ότι όταν ανέβηκαν στα εμπορευματοκιβώτια ο ίδιος είπε: «Παναγία μου ρε κοπέλια θα ανατιναχτούμε» και ο κατηγορούμενος 6 τους είπε να προσέχουν γιατί ήταν επικίνδυνο και να περπατούν στην άκρια για να μην πάλλονται τα εμπορευματοκιβώτια.

Στη σύσκεψη που ακολούθησε όλοι είχαν αντίληψη περί μεγάλου κινδύνου και ήταν εμφανής η ανησυχία τους. Ο ίδιος, λόγω της εμπειρίας του με τις εκρηκτικές ύλες, διέβλεψε κίνδυνο έκρηξης με καταστροφές που δεν θα μπορούσε να φανταστεί κάποιος, αλλά δεν μπορούσε να προσδιορίσει το χρονικό περιθώριο που υπήρχε. Όλοι έδειχναν ανησυχία για την επικινδυνότητα του φορτίου, όλοι ένιωθαν ένα μεγάλο κίνδυνο.

Γ.7.5 Η μαρτυρία του Θεμιστοκλή Κυριάκου (MK15)

Ο Θεμιστοκλής Κυριάκου, είναι Λειτουργός Επιθεώρησης Εργασίας στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Έχει σπουδάσει Χημικός Μηχανικός στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο Αθηνών. Προϊστάται του κλάδου που ασχολείται με θέματα ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων καθώς και με την εφαρμογή των Κανονισμών που αφορούν τα θέματα ατυχημάτων μεγάλης κλίμακας και την ασφάλεια εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου στα πλαίσια της εφαρμογής της οδηγίας γνωστής ως Seveso. Η οδηγία αυτή καλύπτει μεγάλες εγκαταστάσεις όπου υπάρχουν ή χρησιμοποιούνται επικίνδυνα υλικά όπως είναι εύφλεκτα ή τοξικά υλικά, και εκρηκτικά. Κατά τη διάρκεια της θητείας του στο Τμήμα Επιθεώρησης Εργασίας έχει τύχει πολλών εκπαιδεύσεων σε θέματα ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων και σε θέματα ασφάλειας εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου (Seveso).

Ανέφερε τα ακόλουθα σε κατάθεση του προς την αστυνομία την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του:

«Παρατήρησα ότι τα εμπορευματοκιβώτια ήταν στοιβαγμένα σε τρεις πατούς και γύρω-γύρω υπήρχε περίφραξη. Στο κοντέινερ που βρισκόταν στη πάνω σειρά, στην νοτιοανατολική γωνία, ήταν εμφανές ότι είχε γίνει έκρηξη η οποία το παραμόρφωσε σε όλες τις έδρες, το μετακίνησε περί τα 30 εκατοστά από τα παρακείμενα εμπορευματοκιβώτια και μισάνοιξαν οι πόρτες του. Εν τω μεταξύ εκεί ήρθαν και δύο εκπρόσωποι από την Υπηρεσία Μεταλλείων. Στη συνέχεια ανεβήκαμε με σκάλα πάνω στα εμπορευματοκιβώτια για να ελέγξουμε καλύτερα την κατάσταση τους. Διαπίστωσα ότι, στο πίσω μέρος του παραμορφωμένου εμπορευματοκιβωτίου είχε προηγηθεί φωτιά διότι φαινόταν καμένα πιθανότατα από ξύλο και πυρίτιδα. Από

οπτικό έλεγχο που έγινε από τις ανοιχτές πόρτες φάνηκε ότι, τα κιβώτια πυρίτιδας μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο δεν είχαν πάθει τίποτα, τουλάχιστον αυτά που φαινόταν.

Ενόψει αυτών υποστήριξα ότι, πιθανότατα λόγω ψηλών θερμοκρασιών να έγινε αυτανάφλεξη κάποιου υλικού που υπήρχε στο εμπορευματοκιβώτιο, ακολούθησε έκρηξη με την καύση και την έκρηξη καταναλώθηκε όλο το οξυγόνο που υπήρχε στο εμπορευματοκιβώτιο, οπότε η φωτιά κατασβέστηκε από μόνη της και δεν επεκτάθηκε σε ολόκληρο το φορτίο του εμπορευματοκιβώτιου. Δεν ήμουν βέβαιος αν στο επεισόδιο είχε εμπλακεί περιεχόμενο των κιβωτίων ή αν αυτό έγινε μόνο με υπολείμματα που υπήρχαν εκτός των κιβωτίων.

Με διαταγές του Συνταγματάρχη κ. Γεωργιάδη ο φωτογράφος του ΓΕΕΦ είχε βγάλει διάφορες φωτογραφίες τόσο της στοιβάδας των εμπορευματοκιβωτίων όσο και του συγκεκριμένου στο οποίο συνέβηκε η έκρηξη.

Στη συνέχεια πήγαμε στο διοικητήριο της Βάσης και ακολούθησε σύσκεψη. Στη σύσκεψη παρευρέθηκαν ο Ταξίαρχος Θεοφάνης Θεοφάνους, Σ/χης Γιώργος Γεωργιάδης ο οποίος προήδρευε της σύσκεψης, Σ/χης Λάμπρος Λάμπρου Αστυνόμος Α΄ Πάμπος Χαραλάμπους της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, κάποιος αξιωματικός της ΕΜΑΚ του οποίου το όνομα δεν θυμάμαι, ο Ερωτόκριτος Αναστασιάδης Διευθυντής της Υπηρεσίας Μεταλλείων, ο Ανδρέας Χριστοδούλου της ίδιας υπηρεσίας και εγώ. Επίσης στη σύσκεψη παρευρέθηκαν και ένα άτομο των τεχνικών υπηρεσιών του Υπουργείου Άμυνας και ο φωτογράφος του Υπουργείου Άμυνας.

Στην αρχή ο Σ/χης Γεωργιάδης μας ενημέρωσε για το ιστορικό του φορτίου και το πώς αυτό κατασχέθηκε και αποθηκεύτηκε στη ναυτική βάση. Μας ανέφερε ότι το φορτίο αποτελείται από 98 εμπορευματοκιβώτια, 17 από τα οποία περιείχαν αδρανή

υλικά όπως άξονες, σωλήνες, κάλυκες κ.α. και τα υπόλοιπα διάφορους τύπους πυρίτιδας. Όταν παραλήφθηκε το φορτίο υπήρχαν και πυροκροτητές οι οποίοι όμως αποθηκεύτηκαν για λόγους ασφαλείας σε άλλο χώρο. Ο κ. Γεωργιάδης μας ανέφερε ότι παραλήφθηκαν δείγματα πυρίτιδας για να σταλούν στην Ελλάδα για ανάλυση κυρίως και για να διαφανεί κατά πόσο ο σταθεροποιητής που περιέχεται στη πυρίτιδα έχει αλλοιωθεί ή όχι. Ο κ. Γεωργιάδης ήταν σίγουρος ότι ο σταθεροποιητής έχει αλλοιωθεί αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι είναι σαν να άφησαν ένα κοτόπουλο για μια βδομάδα στον ήλιο και διερωτόμαστε αν χάλασε ή όχι.

Ακολούθησε συζήτηση της όλης κατάστασης, όλοι συμφώνησαν ότι έπρεπε άμεσα να ληφθούν μέτρα γιατί όπως ήταν αποθηκευμένα τα εμπορευματοκιβώτια εγκυμονούσαν κινδύνους. Ο κ. Γεωργιάδης αναφερόμενος στην επικινδυνότητα του φορτίου παρομοίασε το γεγονός με κάποιο που παθαίνει έμφραγμα που είναι προειδοποίηση και όχι ανακοπή, πράγμα που υποδηλεί όμως πρόβλημα καρδιάς.

Εισήγηση όλων ήταν ότι, θα έπρεπε άμεσα τα εν λόγω εμπορευματοκιβώτια να καταστραφούν στις εγκαταστάσεις της ΕΦ. Ο Σ/χης Γεωργιάδης μας πληροφόρησε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Υπουργός Εξωτερικών που ήταν οι αρμόδιοι για να πάρουν μια τέτοια απόφαση απουσίαζαν στο εξωτερικό και άρα τυχόν τέτοια απόφαση θα καθυστερούσε να παρθεί. Ενόψει αυτού αποφασίσαμε ότι, θα έπρεπε να ληφθούν προσωρινά μέτρα μέχρι την λήψη οριστικής απόφασης.

Επειδή ήταν κοινώς παραδεκτό ότι, η βασική αιτία του προβλήματος ήταν η υψηλή θερμοκρασία που αναπτύσσεται μέσα στο εμπορευματοκιβώτια έγιναν διάφορες εισηγήσεις για μείωση της. Ο Σ/χης Γεωργιάδης εισηγήθηκε να κολληθεί πολυστερίνη πάνω σε πλακάξ τα οποία θα τοποθετηθούν πάνω στα εμπορευματοκιβώτια. Εγώ εισηγήθηκα να τοποθετηθούν sandwich panel πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια τα οποία όμως να προχωρούν και στα πλαϊνά τους. Ο κ.

Χαραλάμπους της Πυροσβεστικής εισηγήθηκε να εγκατασταθούν καταιονιτήρες οι οποίοι να καταβρέχουν σε τακτά χρονικά διαστήματα τα εμπορευματοκιβώτια. Εξέφρασα επιφυλάξεις για τη λύση αυτή, διερωτώμενος κατά πόσο το νερό θα μπορούσε αν ερχόταν σε επαφή με τη πυρίτιδα να προκαλούσε οποιοδήποτε πρόβλημα. Ο κ. Χαραλάμπους μετά από τηλεφώνημα που έκανε στη Πυροσβεστική μας πληροφόρησε ότι δεν υπήρχε πρόβλημα να χρησιμοποιηθεί νερό. Στη συνέχεια εκφράστηκε η άποψη δεν θυμάμαι από ποιόν, να χρησιμοποιηθεί νερό της θάλασσας. Και πάλι εξέφρασα επιφυλάξεις οπότε ο κ. Χαραλάμπους μετά από νέο τηλεφώνημα ανέφερε ότι δεν υπήρχε διαφορά για το αν θα χρησιμοποιείτο γλυκό νερό ή νερό της θάλασσας. Σε κάποια στιγμή ο κ. Χαραλάμπους της Πυροσβεστικής, έριξε την ιδέα να μην κάνουμε τίποτα μέχρι να ληφθεί οριστική απόφαση. Εγώ αντέδρασα και είπα ότι εφόσον έχει γίνει ένα επεισόδιο είναι θέμα χρόνου πότε θα συμβεί το επόμενο και δεν ξέρουμε το επόμενο τι έκταση θα έχει.

Ενόψει αυτών, ομόφωνα αποφασίστηκαν τα πιο κάτω:

α) το εμπορευματοκιβώτιο στο οποίο είχε συμβεί έκρηξη άμεσα να κατεβεί στο έδαφος μακριά από τα υπόλοιπα, να ανοιχθεί για να γίνει αυτοψία. Στην αυτοψία θα συμμετείχαν όλοι όσοι συμμετείχαν στην εν λόγω σύσκεψη. Ο κ. Γεωργιάδης είπε ότι θα προχωρούσε στην ενέργεια αυτή αλλά χρειαζόταν μεγάλος γερανός για να το κατεβάσει και θα φρόντιζε να τον φέρει,

β) να εγκατασταθεί σύστημα καταιονιστήρων που να ραντίζουν με νερό της θάλασσας κατά διαστήματα το εμπορευματοκιβώτιο. Ο κ. Γεωργιάδης απευθυνόμενος στον εκπρόσωπο των τεχνικών υπηρεσιών του είπε ότι θα έπρεπε να ξεκινήσει αμέσως δουλειά. Ο εκπρόσωπος του τεχνικού τμήματος εξέφρασε επιφυλάξεις για την ασφάλεια των προσώπων που θα ασχολούνταν με τη εγκατάσταση του συστήματος καταιονισμού. Ενόψει αυτού υποδείξαμε ότι οι εργασίες θα έπρεπε να γίνουν βράδυ ή τις πρωινές ώρες που οι θερμοκρασίες είναι

χαμηλές, γ) να καθαριστεί ο χώρος από τα χόρτα σε ακτίνα 50 μέτρων από το εμπορευματοκιβώτιο, δ) αν η απόφαση για οριστική επίλυση του προβλήματος θα καθυστερούσε να παρθεί ή θα καθυστερούσε να υλοποιηθεί, το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων να βγει έξω από αυτά και να τοποθετηθεί σε κατάλληλες αποθήκες του στρατού ή σε κατάλληλα υπόστεγα».

Στην προφορική του μαρτυρία και αφού του επιδείχθηκε η «έκθεση ασφαλείας» συμφώνησε πλήρως ότι αυτές ήταν οι διαπιστώσεις και εισηγήσεις τους.

Περαιτέρω, ανέφερε και αυτός ότι ενώ ήταν προφανές πως έγινε έκρηξη, στην οποία δεν ενεπλάκησαν όλα τα υλικά, εκείνο για το οποίο δεν ήταν βέβαιοι ήταν το υλικό το οποίο ευθυνόταν για την έκρηξη.

Είπε ακόμα ότι ο κατηγορούμενος 6 τους είχε πει να περπατούν στην άκρη των εμπορευματοκιβωτίων για να αποφεύγονται οι κραδασμοί, αλλά δεν τέθηκε θέμα ότι κινδύνευαν από έκρηξη.

Ερωτηθείς για την αναφορά του στην κατάθεση του στην αστυνομία, περί του ότι όλοι συμφώνησαν για τη λήψη άμεσων μέτρων γιατί τα εμπορευματοκιβώτια εγκυμονούσαν σοβαρούς κινδύνους, εξήγησε περαιτέρω ότι εκείνο που συζητούσαν ήταν η πιθανότητα ενός παρομοίου ή μεγαλύτερης έκτασης επεισοδίου. Δεν μπορούσαν να προβλέψουν το μέγεθος αλλά επειδή το εμπορευματοκιβώτιο στο οποίο είχε ήδη γίνει έκρηξη βρισκόταν μαζί με τα υπόλοιπα, αυτό μεγάλωνε τον κίνδυνο.

Σε σχέση με την αναφορά του στην ίδια κατάθεση ότι αποφασίστηκαν τα μέτρα που εκεί περιγράφονται, είπε στην προφορική του μαρτυρία ότι όπως του είχε εξηγήσει εξ αρχής ο Μαληκκίδης, όταν του τηλεφώνησε για

να λάβει μέρος στην ομάδα, αλλά και όπως τους είπε ο Γεωργιάδης, είχαν κληθεί ως εμπειρογνώμονες για να εξετάσουν την κατάσταση και να εισηγηθούν μέτρα, όχι να λάβουν μέτρα. Οι εισηγήσεις τους θα περιλαμβάνονταν σε έκθεση που θα ετοίμαζε ο Γεωργιάδης και θα την παρέδιδε την επομένη στον Υπουργό. Απ' όσα ελέχθησαν ήταν φανερό ότι όλα τα μέτρα θα υλοποιούνταν μετά από απόφαση που θα λαμβάνονταν στο Υπουργείο Άμυνας σε σύσκεψη υπό την προεδρία του Υπουργού. Είναι σε αυτά τα πλαίσια που έθεσε τις αναφορές στην κατάθεση του προς την αστυνομία περί του ότι ο Γεωργιάδης ανέλαβε να φέρει γερανό και περί του ότι έδωσε οδηγίες στον εκπρόσωπο των τεχνικών υπηρεσιών να ξεκινήσει αμέσως δουλειά. Υπό την έννοια ν' αρχίσουν μελέτη, προεργασία για το τι χρειαζόταν να γίνει, για να κερδηθεί χρόνος, ώστε μόλις λαμβανόταν η απόφαση να προχωρήσει αμέσως η υλοποίηση του μέτρου. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Γεωργίου γιατί δεν έκαναν εισήγηση για να εκκενωθεί η Βάση απάντησε πως δεν ήταν αυτός ο σκοπός της επίσκεψης τους. Σκοπός τους ήταν να εξετάσουν την κατάσταση και να εισηγηθούν μέτρα πρόληψης και αποφυγής οποιουδήποτε κινδύνου, πράγμα που έπραξε.

Ο κ. Ευσταθίου του έθεσε ότι ο κατηγορούμενος 5, επέμενε να δει το εμπορευματοκιβώτιο για να κάνει αυτοψία και να πει την γνώμη του και ο μάρτυρας απάντησε ως εξής:

«Α. Ναι, επέμενε. Είπε στην αρχή ότι "εμείς δεν μπορούμε να εισηγηθούμε οτιδήποτε πριν κάνουμε αυτοψία". Με τη συζήτηση όμως που ακολούθησε στο Διοικητήριο και με την κοινή άποψη που υπήρχε ότι το βασικό πρόβλημα ήταν η θερμοκρασία, όλοι συμφωνούσαμε ότι τα μέτρα τα οποία έπρεπε να ληφθούν θα ήταν τα ίδια είτε κάναμε την αυτοψία είτε όχι και για να μην χάσουμε χρόνο πήραμε αυτές τις αποφάσεις».

Αλλά εκείνο που ρητά προσδιόρισε ο κ. Ευσταθίου ως το σημείο διαφωνίας με τον μάρτυρα ήταν η θέση της υπεράσπισης ότι η εντολή που είχε δοθεί στον Γεωργιάδη ήταν η ομάδα να λάβει τα άμεσα μέτρα, αμέσως εκείνη την στιγμή και αναφορικά με την τελική διάθεση της πυρίτιδας να γινόταν έκθεση για να υποβληθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ώστε να αποφασιστεί η καταστροφή της πυρίτιδας ή άλλως πως διάθεση της. Ο μάρτυρας διαφώνησε λέγοντας ότι τέτοια κουβέντα δεν έφτασε ποτέ κοντά τους.

Ο κ. Ευσταθίου όμως, του υπέδειξε ότι στην κατάθεση του δεν αναφέρει σκοπός τους ήταν να εισηγηθούν μέτρα. Ο μάρτυρας απάντησε ότι δεν το θεώρησε σημαντικό εκείνη τη στιγμή να το αναφέρει. Επανέλαβε δε, όσα είχε αναφέρει, ως άνω, στην κυρίως εξέταση του για το ότι ο Γεωργιάδης θα φρόντιζε να πάρει γερανό και για την εγκατάσταση συστήματος καταιονιτήρων. Ο κ. Ευσταθίου, τον ρώτησε ειδικά κατά πόσο η εισήγηση περί καθαρισμού των χόρτων ήταν θέμα για το οποίο χρειαζόταν η έγκριση του Υπουργού. Ο μάρτυρας επέμενε στη θέση του λέγοντας ότι οι ίδιοι δεν μπορούσαν να δώσουν οδηγίες στο διοικητή του στρατοπέδου για το ένα ή το άλλο μέτρο και άλλωστε τα χόρτα δεν ήταν το βασικό πρόβλημα. Το βασικό πρόβλημα ήταν το εμπορευματοκιβώτιο στο οποίο είχε γίνει έκρηξη και βρισκόταν ακόμα πάνω από τον σωρό των υπολοίπων. Απλώς, είπε, οι άνθρωποι της Πυροσβεστικής εισηγήθηκαν να καθαριστούν τα χόρτα για παν ενδεχόμενο.

Γ.7.6 Η μαρτυρία Κυριάκου Ανατολίτη (ΜΚ77)

Ο Κυριάκος Ανατολίτης, εργάζεται ως Πολιτικός Μηχανικός στο Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Άμυνας. Σε κατάθεση του που

έδωσε στην αστυνομία στις 18.7.2011, την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, ανέφερε σχετικά τα ακόλουθα:

«Ολόκληρο το φορτίο ήταν τοποθετημένο σαν μικρή πολυκατοικία. Στην μέση υπήρχαν στήλες με τρία κοντέινερ τοποθετημένα το ένα πάνω στο άλλο, ενώ περιμετρικά υπήρχαν κοντέινερ τοποθετημένα ανά δυο δυο το ένα πάνω στο άλλο και όλα τα κοντέινερ εφάπτονταν το ένα πάνω στο άλλο και ο λόγος όπως μας εξηγήθηκε ήταν για να μην μπορούν να ανοίξουν οι πόρτες και να κλατούν οι πυρίτιδες. Στο μέρος υπήρχαν δυο εργατοτεχνίτες οι οποίοι αφού έβαλαν μια σκάλα στο φορτίο αρχίσαμε ένας ένας να ανεβαίνουμε πάνω στο φορτίο. Ανεβήκαμε όλοι πλην του ενός από τους Πυροσβέστες που είχε απ' ότι θυμάμαι κάποιο τραύμα στο χέρι.

Όταν ανεβήκαμε όλοι πάνω, πλησιάσαμε το προβληματικό κοντέινερ το οποίο βρισκόταν στην Νοτιοανατολική γωνία του φορτίου και ήταν το πιο πάνω από την στήλη του. Κατά την επιθεώρηση που έκανα πρόσεξα ότι το εν λόγω κοντέινερ είχε εξογκωθεί προς όλες τις πλευρές όπως το καρπούζι, ότι είχε μετακινηθεί από την θέση του τουλάχιστον 30 εκατοστά προς τις δύο πλευρές, ενώ οι πόρτες του είχαν μισανοίξει και οι τέσσερις σιδερένιες ράβδοι που ασφαλίζουν τις πόρτες είχαν στρεβλώσει. Δεν μπορέσαμε να παρατηρήσουμε τι είχε συμβεί μέσα στο κοντέινερ γιατί το άνοιγμα της πόρτας ήταν μικρό και επίσης η πλευρά που βρισκόταν η πόρτα έβλεπε την πόρτα άλλου κοντέινερ έτσι δεν υπήρχε η δυνατότητα να δούμε μέσα. Περαιτέρω πρόσεξα ότι στην οροφή διπλανού κοντέινερ το οποίο βρισκόταν σε στήλη ανα δυο κοντέινερ, υπήρχαν ίνχη καμένων υλών και καπνιά.

Η όλη διαδικασία της επιθεώρησης κράτησε περίπου μισή ώρα και κατά την διάρκεια της, βρισκόταν μαζί μας ένας φωτογράφος του ΓΕΕΦ και έβγαζε φωτογραφίες των κοντέινερ.

Με το πέρας της επιθεώρησης επιστρέψαμε όλοι σε αίθουσα της Βάσης για την συνεδρία. Τον λόγο πήρε ο Σχης Γ. Γεωργιάδης όπου μας έκανε μια ιστορική αναδρομή του φορτίου. Συγκεκριμένα μας εξήγησε κάτω από ποιες συνθήκες κατέληξε το φορτίο στη Κυπριακή Δημοκρατία και ότι περιέχει διάφορα είδη πυρίτιδας για την οποία δεν γνωρίζουν πολλές λεπτομέρειες επειδή είναι Ρωσικών προδιαγραφών, ότι είναι συσκευασμένη σε κονσέρβες και τοποθετημένη σε μεγάλα ξυλοκιβώτια βαρετού στρατιωτικού τύπου. Περαιτέρω μας είπε ότι υπήρχαν κοντέινερ με μη αδρανή υλικά και ότι κατά τον Μάρτιο του 2011 είχε γίνει δειγματοληψία για να σταλεί στην Ελλάδα για χημικές αναλύσεις προς διακρίβωση της σταθερότητας της πυρίτιδας, ωστόσο λόγω του ότι δεν είχε εξασφαλισθεί άδεια εισαγωγής, τα δείγματα δεν είχαν ακόμη σταλεί.

Ακολούθως άρχισε μια συζήτηση για τους πιθανούς λόγους που προκλήθηκε η παραμόρφωση και μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου. Εκεί οι πυροσβέστες και αν δεν κάνω λάθος ο Χαραλάμπους ανέφερε ότι πίστευε ότι η ανάφλεξη προκλήθηκε από την ανάπτυξη μύκητων οι οποίοι όταν αναπτύσσονται προκαλούν ψηλές θερμοκρασίες που ίσως να οδηγούν στην ανάφλεξη. Σε αυτό συμφώνησε και ο εκπρόσωπος του Υπουργείου Εργασίας. Μάλιστα εξήλθε το συμπέρασμα ότι για να δημιουργηθούν μύκητες τα κοντέινερ πρέπει να ήταν τρυπημένα.

Ο Σχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι η μη σωστή φύλαξη και συντήρηση του φορτίου προκάλεσε την ταχεία αστάθεια της πυρίτιδας και μας εξήγησε ότι η πυρίτιδα έχει ένα συστατικό ώστε η καύση της να είναι ελεγχόμενη και όσο περνά ο καιρός γίνεται πιο ασταθής και απρόβλεπτη. Με αυτό συμφώνησαν και εκπρόσωποι του Τμήματος Μεταλλείων.

Ο Σχης Γεωργιάδης μαζί με τους εκπρόσωπους της Πυροσβεστικής συμφώνησαν όπως το προβληματικό κοντέινερ μετακινηθεί από το φορτίο, ώστε να ανοιχτεί και επιθεωρηθεί για την εξακρίβωση της ακριβούς αιτίας παραμόρφωσης και

μετακίνησης του κοντέινερ. Περαιτέρω ο Σχης Γ. Γεωργιάδης ανέφερε ότι αυτό θα γινόταν την ερχόμενη εβδομάδα σε μέρα που θα καθοριστεί επειδή χρειάζεται προεργασία για την εξασφάλιση ειδικού γερανού για την μετακίνηση του κοντέινερ. Μάλιστα μας είπε ότι θα ειδοποιήσει την ίδια ομάδα για την επιθεώρηση. Σε αυτό το σημείο ο Χαραλάμπους ρώτησε κατά πόσο το εν λόγω κοντέινερ είχε νιτρογλυκερίνη και η απάντηση από τον Γεωργιάδη ήταν αρνητική.

Ακολούθως ο Σχης Γεωργιάδης εισηγήθηκε όπως τα κοντέινερ καλυφθούν με φύλλα πολυστερίνης ώστε να προστατευθούν από τις ψηλές θερμοκρασίες. Με αυτό διαφώνησαν οι εκπρόσωποι της Π.Υ γιατί όπως ισχυρίστηκαν αυτό θα κρατούσε μέσα την θερμοκρασία και δεν θα κρύωνε το κοντέινερ.

Μετά ο Σχης Γεωργιάδης πρότεινε να κατασκευαστεί ένα σύστημα με πέκκα για ράντισμα του φορτίου με νερό κατά την διάρκεια των θερμών ωρών. Με αυτό συμφώνησαν όλοι. Εδώ πρότεινα εγώ να χρησιμοποιηθεί νερό της θάλασσας για εξοικονόμηση πόσιμου νερού. Σε αυτό το σημείο υπήρξαν αμφιβολίες κατά πόσο το θαλασσινό νερό θα επηρέαζε την πυρίτιδα και ο Αξιωματικός της Πυροσβεστικής Χαραλάμπους, τηλεφώνησε στο Αρχηγείο της Π.Υ και ρώτησε κατά πόσο το νάτριο που περιέχει το θαλασσινό νερό επηρεάζει την πυρίτιδα. Η απάντηση που πήρε είναι ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί θαλασσινό νερό και ότι απλά μπορεί να κάνει την πυρίτιδα πιο ασταθή.

Όταν αντιλήφθηκα εγώ ότι θα ήθελαν από το Τμήμα μου την εγκατάσταση των σωλήνων, αντλιών και πέκκων για την κατάβρεξη εγώ τους είπα ότι το θεωρώ πολύ επικίνδυνο και ο Γεωργιάδης μου απάντησε επί λέξει: «αφού τώρα ήσουν πάνω, είδες κίνδυνο;». Εγώ στο σημείο αυτό ενημέρωσα τον Σχη Γεωργιάδη ότι το Τμήμα μου, δεν διαθέτει εργατοτεχνίτες ούτε τρόπο να αγοραστούν τα υλικά άμεσα για να γίνουν οι απαιτούμενες εργασίες και μου είπε να απευθυνθούμε για το θέμα αυτό στον Γεν. Διευθυντή του ΥΠΑΜ.

Περαιτέρω τους είπα ότι υπήρχε σύστημα πυρόσβεσης το οποίο χρησιμοποιεί νερό της θάλασσας και βρίσκεται στα κρηπιδώματα του Λιμανιού του NBZ και θα έπρεπε να διαπιστωθεί κατά πόσο οι υφιστάμενες αντλίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για αυτό το σκοπό.

Η σύσκεψη τελείωσε περί ώρα 1300. Κατά την διάρκεια της συζήτησης ο Σχης Γεωργιάδης κρατούσε σημειώσεις χειρόγραφα και με το πέρας της συνάντησης φιλώνοντας με το χέρι του το χαρτί στο οποίο λάμβανε σημειώσεις μας ανέφερε ότι αύριο θα υπόβαλλε τα πρακτικά γιατί δεν προλάμβαινε να τα ετοιμάσει την ίδια ημέρα. Εγώ δεν γνωρίζω ούτε άκουσα που θα υπόβαλλε τα πρακτικά.

Εδώ να σου αναφέρω ότι από όσο άκουσα στην Βάση αναμενόταν η άφιξη του Αρχηγού ΓΕΕΦ, αλλά δεν γνωρίζω για πιο λόγο. Κατά το πέρας της σύσκεψης προσπάθησαν να επικοινωνήσω τηλεφωνικά με το προϊστάμενο μου Σάββα Χαραλαμπίδη για να τον ενημερώσω, όμως ήταν σε κάποιο ραντεβού όπως ενημερώθηκα εκ των υστέρων και το τηλέφωνο του ήταν κλειστό. Την επόμενη ημέρα 7/7/11 μετέβηκα μαζί με τον Διοικητή του Μηχανικού – ΓΕΕΦ Σχη Χρίστο Μιχαήλ, στο στρατόπεδο στους Αγ. Τριμιθιάς για επίβλεψη. Καθοδόν προς το στρατόπεδο μίλησα με τον Σάββα Χαραλαμπίδη και τον Προϊστάμενο του Τομέα Έργων του ΥΠΑΜ Πανίκο Στυλιανίδη και τους ενημέρωσα για το έγινε κατά την επιθεώρηση του κοντέινερ στις 6/7/11 και την σύσκεψη που ακολούθησε. Ο Σάββας μου είπε να περιμένω μέχρι να έρθουν τα πρακτικά και ότι θα έθετε το θέμα υπόψη του Γενικού Διευθυντή στην προγραμματισμένη σύσκεψη που θα είχαν μαζί την επόμενη ημέρα Παρασκευή για κάποιο άλλο θέμα του Τμήματος μου. Ο Πανίκος μου είπε ότι θα μιλήσει με τον Γενικό Διευθυντή και ότι μάλλον θα ανατεθεί η δουλειά στο Τμήμα Δημοσίων Έργων και στην Ηλεκτρομηχανολογική Υπηρεσία. Επίσης ενημέρωσα τηλεφωνικά και τον μηχανολόγο της Υπηρεσίας μας Ανθούλλη Κλεάνθους και τον Σχη Μιχαήλ Διοικητή της Διοίκησης Μηχανικού στο ΓΕΕΦ.

Την Παρασκευή 8/7/11 επικοινωνήσα τηλεφωνικώς με τον Πανίκο Στυλιανίδη ο οποίος μου ανέφερε ότι δεν θα κάνουμε τίποτε γιατί ο Υπαρχηγός Ε.Φ. Σάββας Αργυρού είπε ότι θα προχωρήσουν άμεσα στην καταστροφή της πυρίτιδας. Επίσης μίλησα με τον προϊστάμενο μου Σάββα ο οποίος μου είπε επίσης ότι δεν θα κάνουμε τίποτε και όταν αποφασίσουν θα μας πουν επίσημα».

Στο προφορικό μέρος της μαρτυρίας του ανέφερε και αυτός ότι σκοπός ήταν να προβούν σε εισηγήσεις προς το ΥΠΑΜ και ότι θα χρειάζονταν οδηγίες για να κάνουν οτιδήποτε.

Την αναφορά του στην κατάθεση του ότι ο Γεωργιάδης του είπε επί λέξει: «*αφού τωρά ήσουν πάνω είδες κίνδυνο;*», προσπάθησε στην κύρια εξέταση να την εντάξει στο πλαίσιο συζήτησης που είχε με τον Γεωργιάδη για την εργασιακή ασφάλεια των εργατοτεχνιτών που θα ανέβαιναν στα εμπορευματοκιβώτια, παρά με την επικινδυνότητα των εμπορευματοκιβωτίων. Είχε υποδείξει, ισχυρίστηκε, στον Γεωργιάδη ότι θα ήταν πολύ επικίνδυνο να βγεί κόσμος πάνω και είναι τότε που ο Γεωργιάδης του έκανε την εν λόγω δήλωση. Συμπλήρωσε εδώ ο μάρτυρας μιλώντας για τον Γεωργιάδη ότι «*εννοούσε ότι μπορούσα να βγω πάνω και να βιδώσω δύο πέκκα και να κατεβώ, όχι ότι ήταν ακίνδυνα τα κοντέινερ*». Η γενική αντίληψη, είπε, ήταν πως η κατάσταση ήταν επικίνδυνη και σε ερώτηση του κ. Ευσταθίου κατά πόσο τους είχε δοθεί η αντίληψη ότι έπρεπε να γίνει κάτι αμέσως, απάντησε ότι όλοι ανησύχησαν φοβερά.

Αντεξεταζόμενος, σε ερώτηση κατά πόσο ο κίνδυνος για τους εργατοτεχνίτες στον οποίο αναφέρονταν, συζητώντας με τον Γεωργιάδη αφορούσε κίνδυνο πτώσης επειδή δεν υπήρχε κιγκλίδωμα, ο μάρτυρας απάντησε ότι αυτός ήταν ο ένας κίνδυνος, ενώ ο άλλος κίνδυνος ήταν το θέμα των πυρίτιδων. Επανέλαβε δε, ότι η συζήτηση αυτή έγινε καθώς

μιλούσαν για τα άτομα που θα ανέβαιναν στα εμπορευματοκιβώτια για να βιδώσουν πέκκα.

Ήταν δε, η θέση του ότι την εν λόγω απάντηση την έδωσε ο Γεωργιάδης στη συνεδρίαση, εις επήκοον όλων.

Τέλος, είπε ότι ο Γεωργιάδης δεν τους διάβασε τις σημειώσεις του.

Γ.7.7 Η μαρτυρία Θεοφάνη Θεοφάνους (ΜΚ16)

Ο ταξίαρχος Θεοφάνης Θεοφάνους, στην εν λόγω 1^η κατάθεση του αναφέρει τα εξής σε σχέση με την επιτόπια επίσκεψη:

«Όταν ανέβηκα στο τρίτο εμπορευματοκιβώτιο το οποίο βρισκόταν στην ΝοτιοΑνατολική γωνία πρόσεξα ότι ήταν διογκωμένο σε όλες τις πλευρές που έβλεπα δηλαδή στα πλευρά από πάνω και από πίσω. Στο μπροστινό μέρος η πόρτα είχε ανοίξει περίπου 15-20 εκατοστά χωρίς να είμαι σίγουρος για αυτό, και είδα ότι μέσα είχε κιβώτια χρώματος πράσινου λαδί τα οποία δεν ήταν σπασμένα αλλά δεν πρόσεξα από τι υλικό ήταν φτιαγμένα. Στο πίσω μέρος και χαμηλά, κάτω από το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο έξεχε ένα κομμάτι ξύλο και υπήρχαν και υπολείμματα πυρίτιδας.

Από τις εμπειρίες μου και από τα όσα άκουσα από τους ειδικούς των υπολοίπων υπηρεσιών εκεί, υπολογίσαμε ότι έγινε κάποια έκρηξη. Δηλαδή λόγω της υψηλής θερμοκρασίας αυτοαναφλέγηκε.

Να σου αναφέρω ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης μας ενημέρωσε ότι τα εμπορευματοκιβώτια είχαν τοποθετηθεί κολλητά πόρτα με πόρτα για να μην υπάρξει

περίπτωση κλοπής τους. Το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο είχε μετακινηθεί περίπου 30 εκατοστά προς τα πίσω (έξω).

Να αναφέρω ότι καθόλη την διάρκεια της επιθεώρησης ο φωτογράφος που ήταν μαζί μας έβγαζε συνέχεια φωτογραφίες.

Κατεβήκαμε από τα εμπορευματοκιβώτια και μεταβήκαμε σε αίθουσα στο διοικητήριο του ναυτικού, όπου ακολούθησε σύσκεψη για να παρθούν αποφάσεις σε σχέση με τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν για την τύχη των εν λόγω εκρηκτικών. Στην σύσκεψη ήταν παρόντες όλοι οι προαναφερόμενοι που κάναμε την επιθεώρηση.

Αρχικά πήρε τον λόγο ο Γεωργιάδης ο οποίος αφού αναφέρθηκε στο ιστορικό της κατάσχεσης και φύλαξης των εκρηκτικών, στην Ναυτική βάση Ζυγίου, ζήτησε τις απόψεις των ειδικών των άλλων υπηρεσιών.

Ανάφερε επίσης ότι τον Φεβρουάριο του 2011 λήφθηκε δείγμα από την πυρίτιδα που υπήρχε στα συγκεκριμένα εμπορευματοκιβώτια και το έστειλαν στο εξωτερικό νομίζω στην Ελλάδα για ανάλυση για να διαπιστωθεί η καταλληλότητα και αν η κατάσταση τους είχε αλλοιωθεί. Ειπώθηκε από τον Γεωργιάδη ότι είχε συζητηθεί στο Υπουργείο Άμυνας το θέμα για κατασκευή στεγάστρου και ο Ανατολίτης των τεχνικών υπηρεσιών, ανέφερε ότι είναι χρονοβόρο και πολύ δαπανηρό.

Άλλη ιδέα ήταν να κολληθούν στο πάνω μέρος τους τσίγκοι σάντουιτς που έχουν ενδιάμεσα πολυομεθάνη (μονωτικό υλικό) αλλά είπαν και πάλι ότι αυτό είναι χρονοβόρο, δαπανηρό και επικίνδυνο. Άλλη ιδέα ήταν να βγουν από τα εμπορευματοκιβώτια και να τοποθετηθούν σε υπόστεγα για να αερίζονται αλλά και πάλι υπήρχε πρόβλημα με την ασφάλεια τους και θέμα με το ότι δεν είχαμε αρκετά υπόστεγα.

Ένας εκπρόσωπος της πυροσβεστικής υπηρεσίας εισηγήθηκε την τοποθέτηση στο πάνω μέρος τους με 20 ψεκαστήρες νερού (σπρίνκλερς) και ο Ανατολίτης ανέφερε ότι έχει το στρατόπεδο σύστημα πυρόσβεσης το οποίο χρησιμοποιεί νερό από την θάλασσα και θα μπορούσε να γίνει τροποποίηση για να βρέχει τα εμπορευματοκιβώτια με νερό. Κάποιος είπε χωρίς να θυμούμαι ποιος, ότι μπορεί να υπάρξει πρόβλημα με το αλάτι και την πυρίτιδα αλλά ο ένας από τους εκπροσώπους της πυροσβεστικής υπηρεσίας, επικοινωνήσε με το γραφείο του και του είπαν ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα με το αλάτι αλλά το μόνο που θα μπορούσε να πάθει είναι όταν θα στεγνώσει η πυρίτιδα θα αλλοιωνόταν και δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί.

Τέλος ομόφωνα συμφωνήσαμε όλοι ότι άμεση λύση είναι η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων με νερό για να τα κρατά σε χαμηλή θερμοκρασία. Ο Γεωργιάδης κρατούσε σημειώσεις από την συνάντηση και ανέφερε ότι μετά το τέλος της συνάντησης θα ετοιμάζε αναφορά με τα όσα συζητήθηκαν και αποφασίσθηκαν, για να τα υποβάλει στον Αρχηγό Εθνικής Φρουράς».

Στην προφορική του μαρτυρία αναφέρθηκε και αυτός στην αντίληψη του για το επικίνδυνο της κατάστασης και στο παράδειγμα του Γεωργιάδη ότι η κατάσταση προσομοίαζε «σαν μια καρδιά η οποία δεν έπαθε έμφραγμα και φανήκαμε τυχεροί που μας προειδοποίησε». Ενώ, δεν θυμόταν να είχε πει ο Γεωργιάδης ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται, αναφλέγεται.

Ρωτήθηκε αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη, περί της αντίληψης του, στις 6.7.2011, σε σχέση με κίνδυνο άμεσης και μαζικής έκρηξης ή ανάφλεξης όπως έγινε στις 11.7.2011. Ο μάρτυρας απάντησε ότι η αντίληψη του ήταν πως με τα μέτρα που εισηγήθηκε η επιτροπή η κατάσταση θα ήταν επικίνδυνη υπό την έννοια ότι θα υπήρχε φόβος για έκρηξη, αλλά διαχειρίσιμη. Ερωτηθείς γιατί τότε να ανέβει στο

εμπορευματοκιβώτιο, απάντησε ότι είχε φόβο μέσα του ότι κινδύνευε αλλά έπρεπε να ανεβεί για να ενημερώσει τον Υπουργό. Αρνήθηκε ότι έδωσαν το μήνυμα, ο ίδιος και ο Γεωργιάδης, ότι ο κίνδυνος ήταν μηδαμινός.

Στις 7.7.2011, ανησυχώντας για τις εξελίξεις, επικοινωνήσε με τον Γεωργιάδη ο οποίος του είπε ότι την έκθεση την κρατούσε ο ΑΓΓΕΕΦ. Του είπε επίσης να μην περιμένουν, αλλά ο Ανατολίτης να προχωρήσει. Έτσι, ο Θεοφάνους έδωσε οδηγίες στον Ανατολίτη να προχωρήσει στις διαδικασίες, δηλαδή να είναι έτοιμος ώστε μόλις λάβει εντολή να είναι σε θέση σε μηδενικό χρόνο να προχωρήσει σε κατάβρεξη.

Αντεξετάστηκε και αυτός σε σχέση με το γεγονός ότι δεν έδωσε οδηγίες επιτόπου για λήψη μέτρων. Η απάντηση του ήταν αφενός, πως παρέστη ως παρατηρητής και αφετέρου ότι τα μέτρα δεν ήταν αμέσως υλοποιήσιμα, αλλά θα έπρεπε να είχαν εγκριθεί. Υπέδειξε περαιτέρω το γεγονός ότι ο ΑΓΓΕΕΦ ήταν παρών και μπορούσε να δώσει διαταγές. Ο ίδιος δεν είχε ούτε αρμοδιότητα, μήτε αξιωματικούς ή στρατιώτες υπό τις διαταγές του. Υπέδειξε επίσης ότι δεν μπορούσε ο ίδιος να δώσει επιτόπου διαταγές για ένα ζήτημα στο οποίο θα έπρεπε να αποφασίσει ο πολιτικός προϊστάμενος του Υπουργείου Άμυνας, αλλά και που είχε τέτοια πολιτική προέκταση ώστε να φθάνει μέχρι τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Δεν μπορούσε να λάβει ο ίδιος το οποιοδήποτε «ρίσκο» που θα μπορούσε να προκύψει λ.χ. από την κατάβρεξη.

Γ.7.8 Η μαρτυρία της Γαλάτειας Γεωργίου (ΜΚ100)

Η Γαλάτεια Γεωργίου είναι επικελευστής και κατά τον ουσιώδη χρόνο εκτελούσε χρέη γραμματέα του Α. Ιωαννίδη. Σε κατάθεση της στην

αστυνομία την οποία αντεξεταζόμενη από τον Κορφιώτη υιοθέτησε ως ορθή είπε τα εξής:

«Την επόμενη μέρα 6.7.11 απουσίαζα από την δουλειά και σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχα με την συνάδελφο μου Ανθή μου ανέφερε μεταξύ άλλων ότι ήρθε η ηγεσία του ΓΕΕΦ για να δει το πρόβλημα με το εμπορευματοκιβώτιο και ότι την διαβεβαίωσε ο Σχης Γεωργιάδης ότι είναι ακίνδυνο το εμπορευματοκιβώτιο και να μην ανησυχεί».

Στην προφορική της μαρτυρία προσέθεσε ότι

«Θυμάμαι στο τηλέφωνο ότι της είχε πει ο κ. Γεωργιάδης να μην ανησυχεί γιατί είναι πυρίτιδα και η πυρίτιδα φλέγεται.

Ε. Και δεν κάμνει έκρηξη δηλαδή;

Α. Αυτό υπονοούσε στο τηλέφωνο».

Γ.7.9 Η κατάθεση Ιωάννη Τσιανή

Στα λεγόμενα του Γ. Γεωργιάδη αναφέρθηκε, σε κατάθεση του προς την αστυνομία, και ο Πλωτάρχης Ιωάννης Τσιανής ο οποίος υπηρετούσε στη ΝΒΕΦ. Ενώ το όνομα του περιλαμβανόταν στο κατάλογο μαρτύρων επί του κατηγορητηρίου, δεν κλήθηκε ως μάρτυρας λόγω της κατάστασης της υγείας του ως εκ του σοβαρού τραυματισμού του από την επίδικη έκρηξη. Η υπεράσπιση δε, για τους ίδιους όπως αντιλαμβανόμαστε λόγους, δεν ζήτησε να διασφαλιστεί η παρουσία του για σκοπούς αντεξέτασης. Αντί τούτων, κατατέθηκε εκ συμφώνου η εν λόγω κατάθεση για να εκτιμηθεί στο σύνολο της μαρτυρίας.

Έτσι, πρόκειται για μια μαρτυρία, έστω και εξ ακοής, σύμφωνα με την οποία μετά την σύσκεψη της ομάδας στις 6.7.2011 ο Τσιανής συνάντησε εντός της Βάσης τον Γ. Γεωργιάδη και τον ρώτησε τι θα γινόταν με τα εμπορευματοκιβώτια και για την ασφάλεια του συγκεκριμένου που είχαν ανοίξει λίγο οι πόρτες του. Ο Γεωργιάδης του ανέφερε ότι ήταν μια ανάφλεξη η οποία έχει εκτονωθεί και δεν υπάρχει πλέον πρόβλημα. Του είπε ακόμα τα εξής: «...δεν υπάρχει κανένας φόβος γιατί δεν μπορεί να γίνει έκρηξη γιατί είναι κοινή πυρίτιδα και δεν μπορεί να γίνει έκρηξη χωρίς τον πυροκροτητή».

Γ.7.10 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 4

Ο κατηγορούμενος 4 δεν έλαβε μέρος στην επιτόπια εξέταση. Η μαρτυρία του περιορίζεται στο τηλεφώνημα Μαληκκίδη, στο ότι ανέθεσε στον κατηγορούμενο 5 και στην ενημέρωση της οποίας έτυχε μετά την αυτοψία από τον κατηγορούμενο 5.

Ο κατηγορούμενος 4 ανέφερε στην κυρίως εξέταση του τα εξής σε σχέση με την επιτόπια εξέταση:

«Η ανάμειξη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας ήταν όταν στις 5/07/2011 ο Γενικός Διευθυντής του ΥΠΑΜ κύριος Μαληκκίδης μου τηλεφώνησε και μου εξήτησε να στείλω κάποιον Αξιωματικό την επόμενη μέρα, 6/07/2011 για να παρευρεθεί σε σύσκεψη στη Ναυτική Βάση στο Μαρί, μαζί με άλλους και αφού κάνουν αυτοψία να εκφέρουν απόψεις για το τι προκάλεσε τη διόγκωση ενός εμπορευματοκιβωτίου και παράλληλα να εισηγηθούν μέτρα για προστασία των υπολοίπων. Εγώ του ανέφερα ότι θα στείλω το Βοηθό Διευθυντή κύριο Χαραλάμπους, ο οποίος είναι Αξιωματικός

Πυροπροστασίας και έχει αρκετές γνώσεις και εμπειρίες σε θέματα διερεύνησης αιτιών πυρκαγιάς. Ενημέρωσα αυθημερόν τον κύριο Χαραλάμπους.

Την επαύριον γύρω στις 07.15 το πρωί κατά την διάρκεια της πρωινής σύσκεψης κατά την οποία παρευρίσκονταν οι Β.Δ.Π.Υ. κ. Π. Νεοφύτου και κ. Μ. Τράγκολας και αφού έγινε κατανομή των καθηκόντων της ημέρας ο κος Χαραλάμπους αναχώρησε για τη Ναυτική Βάση στο Μαρί.

Όπως με ενημέρωσε ο κύριος Χαραλάμπους την επομένη, 7/07/2011, στην παρουσία των δύο άλλων Βοηθών Διευθυντών Περικλή Νεοφύτου και Μάρκου Τράγκολα αυτός μετέβηκε στη σύσκεψη στις 6/07/2011 παίρνοντας μαζί του το Διοικητή της ΕΜΑΚ κύριο Λοιζίδη, λόγω του ότι η ΕΜΑΚ γειτνιάζει με τη Ναυτική Βάση.

Επειδή ήμουν πάρα πολύ φορτισμένος και ψυχικά αναστατωμένος μερικά γεγονότα δεν αναφέρθηκαν από εμένα στην κατάθεση που έδωσα στην Αστυνομία στις 15.07.2011. Με τα όσα θα πω περεταίρω συμπληρώνονται τα γεγονότα όπως τα έχω ακούσει και ζήσει.

Αναφορικά με τη σύσκεψη στις 6/07/2011 ο κύριος Χαραλάμπους μου ανέφερε ότι δεν ήταν σε θέση να καθορίσει την αιτία που προκάλεσε την πυρκαγιά και τη διόγκωση χωρίς προηγουμένως να κάνει αυτοψία στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο. Δεν την έκαμε διότι όπως μου ανέφερε το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο εβρίσκετο στην κορυφή μιας στοιβάδας εμπορευματοκιβωτίων όπου ο ίδιος δεν μπορούσε να δει διότι δεν μπορούσε να ανεβεί στην κορυφή της στοιβάδας λόγω του κατάγματος στο δεξιό ώμο που είχε υποστεί κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του προηγουμένως στην προσπάθειά του να κατασβέσει μια πυρκαγιά. Περαιτέρω ο κ. Χαραλάμπους με ενημέρωσε ότι ούτε ο κ. Λοιζίδης μπορούσε να εκφέρει ασφαλή γνώμη, διότι η πόρτα του διογκωθέντος

εμπορευματοκιβωτίου δεν μπορούσε να ανοίξει πλήρως και από τη χαραμάδα 20 – 30 εκατοστών δεν μπορούσε να διαπιστώσει τι ακριβώς είχε συμβεί εντός αυτού. Εζητήθη να γίνει αυτοψία για να μπορέσει ο κ. Χαραλάμπους να δώσει γνώμη για τα αίτια της πυρκαγιάς εντός του εμπορευματοκιβωτίου εάν ήταν κακόβουλη ή εάν είχε άλλη αιτία, όπως ήταν η αποστολή του.

Όπως είναι επιβεβλημένο το πρώτο καθήκον του προσερχόμενου για διερεύνηση παρομοίων φαινομένων αιτιών πυρκαγιάς οφείλει πριν να παραθέσει τη γνώμη του για τα αίτια της πυρκαγιάς πρώτιστα να κάνει αυτοψία στο σημείο της εστίας της πυρκαγιάς και όταν διαπιστώσει τα πραγματικά αίτια τότε μόνο μπορεί να λεχθεί αν μια πυρκαγιά είναι κακόβουλη ή αν είναι τυχαία ή αν προκλήθηκε από οποιαδήποτε άλλη αιτία, πράγμα πολύ σημαντικό για τις περεταίρω απόψεις ή ενέργειες. Όπως μας πληροφόρησε στην εν λόγω σύσκεψη ο κύριος Χαραλάμπους εκτός από Αξιωματικούς της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας παρευρέθησαν Επιθεωρητές Μεταλλείων, Επιθεωρητής Γραφείου Εργασίας και Αξιωματικοί της Εθνικής Φρουράς.

Αναφορικά με τη σύσκεψη ο κύριος Χαραλάμπους μας ανέφερε ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης κατά τη διάρκεια της επιθεώρησης στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων τους είπε ότι το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο περιέχει πυρίτιδα και ότι όλα τα εμπορευματοκιβώτια ήταν 98. Τα 18 περιείχαν αδρανή υλικά ενώ τα υπόλοιπα περιείχαν πυρίτιδα η οποία αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Στην σύσκεψη που ακολούθησε της οποίας προήδρευε ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης εισηγήθηκε τη λήψη άμεσων και **προσωρινών** μέτρων μέχρι να καταστραφεί η πυρίτιδα. Ως προσωρινό μέτρο εισηγήθηκε να καταβρέχονται τα εμπορευματοκιβώτια με πυροσβεστικά οχήματα. Όμως ο κύριος Χαραλάμπους εισηγήθηκε ότι μια τέτοια κατάβρεξη με πυροσβεστικά οχήματα δεν θα ήταν συνεχής και αέναος και αποτελεσματική. Αντί τούτου εισηγήθηκε την τοποθέτηση καταιονιστήρων νερού συνεχούς κατάβρεξης στην οροφή των

εμπορευματοκιβωτίων, ώστε να διατηρούνται χαμηλές θερμοκρασίες στα εμπορευματοκιβώτια, εισήγηση που έγινε από όλους αποδεκτή. Περαιτέρω, όπως μας είπε ο κος Χαραλάμπους προσπάθησε να βοηθήσει στη σύσκεψη με διάφορα τηλεφωνήματα που έκαμε στο Αρχηγείο Πυροσβεστικής στον Υπεύθυνο του Γραφείου Μελετών Ανώτερο Υπαστυνόμο Λεωνίδα Λεωνίδου και μάλιστα ο ίδιος πληροφόρησε τους παρευρισκομένους στη σύσκεψη ότι το θαλασσινό νερό μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς ψύξης .

Συνοψίζοντας ο κύριος Χαραλάμπους μας πληροφόρησε ότι εισηγήθηκε να απομακρυνθεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, για να γίνει αυτοψία, να αρχίσει η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων και να εκριζωθούν επίσης τα ξερά χόρτα γύρω από τα εμπορευματοκιβώτια. Τα μέτρα αυτά συνιστούσαν τα απαιτούμενα μέτρα πυρασφάλειας των συγκεκριμένων εμπορευματοκιβωτίων μέχρις ότου διαμορφωθεί τι μέλλει γενέσθαι.

Ήταν προσωρινά μέτρα όπως μας ανέφερε ο κύριος Χαραλάμπους μέχρι τρεις μήνες ώσπου να εξασφαλιστεί έγκριση για καταστροφή της πυρίτιδας σύμφωνα με την θέση του Συνταγματάρχη Γεωργιάδη. Εγώ ζήτησα από τον κύριο Χαραλάμπους για την πιο πάνω επιθεώρηση και σύσκεψη που παρευρέθει με τον κύριο Λοϊζίδη να μου ετοιμάσει ενημερωτικό σημείωμα. Να αναφέρω ότι σε όλες τις περιπτώσεις επιθεωρήσεων πυροπροστασίας ετοιμάζεται σχετική έκθεση και τοποθετείται στο φάκελο της υπόθεσης. Επειδή όπως με πληροφόρησε ο κ. Χαραλάμπους, ανέμενε την άμεση απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου για να γίνει αυτοψία και να ολοκληρωθεί η διερεύνηση των αιτιών διόγκωσης του, θα μου ετοίμαζε το σημείωμα ευθύς ως καλείτο από τον κ. Γεωργιάδη να εξετάσει το εσωτερικό του εμπορευματοκιβωτίου.

Εκείνο το οποίο αποτέλεσε το σοβαρότερο στοιχείο από απόψεως ενημέρωσής μας από τον κ Χαραλάμπους, ήταν ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης διαβεβαίωνε ότι

η πυρίτιδα αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται και ότι θα κατέβαζε το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο από την στοιβάδα με τη χρήση γερανού που θα ερχόταν στο στρατόπεδο. Αμέσως, θα μας ειδοποιούσε για να γίνει η απαιτούμενη αυτοψία, ώστε με την εμπειρογνωμοσύνη να διαπιστωθούν τα αίτια της διόγκωσης και να αποφασίζονταν τα περεταίρω απαιτούμενα μέτρα.

Η Πυροσβεστική Υπηρεσία δεν έχει εμπειρογνώμονες για τα εκρηκτικά και δεν μπορούσε να αναγνωρίσει το βαθμό επικινδυνότητας του φορτίου αφού τα εμπορευματοκιβώτια δεν έφεραν εξωτερικά την προβλεπόμενη σήμανση.

Ήταν μια επιθεώρηση που δεν τέλειωσε. Αφού δεν μπορούσαμε να διαπιστώσουμε την αιτία της ανάφλεξης, ήταν αδύνατο να προβλέψουμε ότι θα γινόταν έκρηξη. Αυτό εξάλλου είναι που διαβεβαίωνε ο κ. Γεωργιάδης ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Ούτε ο κ. Χαραλάμπους, ούτε ο κ. Λοϊζίδης που έλαβαν μέρος στη σύσκεψη είχαν τις γνώσεις ούτε και τα δεδομένα για να κρίνουν την πιθανότητα έκρηξης.

Οι μόνοι που μπορούσαν να αξιολογήσουν με εμπειρογνωμοσύνη την ασφάλεια, το μέγεθος του κινδύνου ή/και του κινδύνου έκρηξης ήταν οι στρατιωτικοί οι οποίοι ήταν καθ' ύλη αρμόδιοι και δεν μας μετέφεραν ότι υπήρχε κίνδυνος έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων. Αντίθετα μας διαβεβαίωναν ότι δεν υπάρχει τέτοιος κίνδυνος αφού ο κ. Γεωργιάδης σύμφωνα με όσα μας ανέφερε ο κ. Χαραλάμπους δεν αποδεχόταν ότι έγινε έκρηξη εντός του εμπορευματοκιβωτίου αλλά βίαιη εκτόνωση αερίων διότι η πυρίτιδα όπως έλεγε αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται.

Σας δηλώνω εντίμως και επί του όρκου μου ότι δεν πέρασε από το μυαλό μου ότι υπήρχε κίνδυνος έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων. Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης ήταν ξεκάθαρος, όπως μας μετέφερε στην πρωινή σύσκεψη ο κύριος Χαραλάμπους, ότι η εν λόγω πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται. Αυτό έγινε

αντιληπτό από όλους ότι δεν έχουμε να κάνουμε με εκρηκτικά ή κάτι το επικίνδυνο. Στην ενημέρωση που μας έγινε δεν έγινε οποιαδήποτε αναφορά για κίνδυνο ασφάλειας προσωπικού, αλλά ούτε το βαθμό επικινδυνότητας ή την αμεσότητα του κινδύνου.

Δεν ανατέθηκε οποιαδήποτε ενέργεια στην Πυροσβεστική Υπηρεσία και αναμέναμε να μας ειδοποιήσουν για ενέργεια, όταν θα κατέβαζαν το εμπορευματοκιβώτιο. Την επομένη 8/07/2011 αναχώρησα με προγραμματισμένη άδεια στο εξωτερικό με την οικογένειά μου. Κατά την απουσία μου καθήκοντα Αναπληρωτή Διευθυντή εκτελούσε ο κύριος Χαραλάμπους».

Γ.7.11 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 5, του Λεωνίδα Λεωνίδου και της Αφροδίτης Χριστοδούλου

Ο κατηγορούμενος 5 ανέφερε στην κυρίως εξέταση του τα εξής σε σχέση με την επιτόπια εξέταση:

«Στις 5/7/2011 γύρω στο μεσημέρι πήρα διαταγή από το Διευθυντή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για να μεταβώ στις 6/7/2011 η ώρα 09.00 στην Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης και να δω από απόψεως πυροπροστασίας ένα εμπορευματοκιβώτιο με στρατιωτικό εξοπλισμό το οποίο διογκώθηκε και επίσης να εισηγηθώ μέτρα για την προστασία των υπολοίπων.

Για μένα ήταν η πρώτη φορά που άκουγα για αυτά τα εμπορευματοκιβώτια γιατί ακόμα και όταν κατασχέθηκαν εγώ ήμουν στο Cambridge, στην Αγγλία, όπου στις 10 Φεβρουαρίου 2009 υποβλήθηκα για δεύτερη φορά σε επέμβαση ημιαρθρωπλαστικής. Στις 6/7/2011 η ώρα 07.15 αναχώρησα από το Αρχηγείο

Πυροσβεστικής Υπηρεσίας με το όχημα ΚΜC114 για την ΕΜΑΚ όπου και αφίχθηκα στις 07.55 περίπου.

Στις 08.35 αναχώρησα με τον Ανώτερο Υπ/μο Αντρέα Λοϊζίδη για τη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης, όπου και αφιχθήκαμε η ώρα 08.50. Γύρω στις 09.15 περίπου μας έγινε μια ενημέρωση πέντε λεπτών από τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη για το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, έξω στην είσοδο των γραφείων του διοικητηρίου, ότι περιέχει πυρίτιδα η οποία αναφλέγεται αλλά να το δούμε πρώτα και μετά να το συζητήσουμε.

Η ομάδα απαρτιζόταν από τους πιο κάτω:-

- από την εθνική φρουρά ο ΜΚ7, Συνταγματάρχης Γεωργιάδης Γεώργιος, ο ΜΚ9, Συνταγματάρχης Λάμπρου Λάμπρος και ο ΜΚ16, Ταξίαρχος Θεοφάνους Θεοφάνης,*
- από τους Επιθεωρητές του Γραφείου Εργασίας ο ΜΚ15 Κυριάκου Θέμης,*
- από το Τμήμα Μεταλλίων δυο επιθεωρητές ο ΜΚ97, Αναστασιάδης Ερωτόκριτος και ο ΜΚ25, Χριστοδούλου Αντρέας,*
- από την πυροσβεστική υπηρεσία ο Κ5, Αστυν. Α. Χαράλαμπος Χαράλαμπος και ο Κ6, Ανώτ. Υπ/μος Αντρέας Λοϊζίδης,*
- από το ΥΠΑΜ ήταν ο πολιτικός μηχανικός ο ΜΚ77, Ανατολίτης Κυριάκος*
- και ένας φωτογράφος.*

Πήγαμε στον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων, που για πρώτη φορά έβλεπα και κάτω από το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης μας είπε λίγα λόγια για το ιστορικό των εμπορευματοκιβωτίων, ότι το διογκωμένο περιέχει πυρίτιδα και όλα τα εμπορευματοκιβώτια ήταν 98 εκ των οποίων τα 18 περιείχαν αδρανή υλικά ενώ τα υπόλοιπα είχαν πυρίτιδα. Είπε ότι η διόγκωση προκλήθηκε από βίαιη εκτόνωση αερίων από την αποσταθεροποιημένη πυρίτιδα. Με αυτό το πράγμα προσωπικά κατάλαβα ότι όπως ήταν η πυρίτιδα μέσα στο

κιβώτιο αποσταθεροποιήθηκε, δημιουργήθηκε πίεση και αυτή η πίεση έφυγε προς τα έξω και διόγκωσε το εμπορευματοκιβώτιο.

Ακολούθως κάλεσε όλους να βγουν πάνω στα εμπορευματοκιβώτια για να δουν από κοντά το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο.

Τότε κάποιος ρώτησε αν είναι επικίνδυνα να βγουν πάνω και ο Γεωργιάδης απάντησε ότι δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος γιατί κάποιοι πυροσωλήνες που υπήρχαν και ήταν επικίνδυνοι στάληκαν κάπου αλλού.

Εγώ και κάποιοι άλλοι δεν καταλάβαμε τι είναι οι πυροσωλήνες και προσπάθησε να μας εξηγήσει ο Γεωργιάδης. Έγινε κάποια συζήτηση για τους πυροσωλήνες αλλά επειδή δεν κατέχω το θέμα δεν κατάλαβα και πολλά πράγματα.

Άρχισαν όλοι να κινούνται γύρω στη στοιβάδα και μείναμε εκεί ο Γεωργιάδης, ο Αναστασιάδης, ο Λοϊζίδης κι εγώ. Είπα στον Γεωργιάδη ότι μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο πιθανόν να έγινε κάποια έκρηξη γι αυτό και διογκώθηκε. Τότε αυτός με ύφος εμπειρογνώμονα και με μεγάλη σιγουριά μου είπε έγινε μόνο ανάφλεξη και όχι έκρηξη.

Είπα ξανά ότι πιθανόν να έγινε έκρηξη και είπε και ο Λοϊζίδης. Ο Γεωργιάδης το αμφισβητούσε και επέμενε να λέει «δεν μιλώ για έκρηξη αλλά σίγουρα για ανάφλεξη». Να σημειωθεί ότι το ύφος του και ο τρόπος που μιλούσε δεν χωρούσε αμφισβήτηση στα όσα έλεγε.

Είπα ότι για να πούμε με βεβαιότητα τι έγινε μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο πρέπει να κατεβεί κάτω για να μπορέσουν να ανοίξουν οι πόρτες και να μπούμε μέσα για αυτοψία.

Εφόσον ο Γεωργιάδης μίλησε για ανάφλεξη τον ρώτησα γιατί δεν τοποθετήθηκαν τα εμπορευματοκιβώτια στο έδαφος το ένα δίπλα από το άλλο σε απόσταση περίπου πέντε μέτρα, ώστε αν αναφλεγεί το ένα να μην αναφλεγούν τα υπόλοιπα και μου είπε ότι τοποθετήθηκαν έτσι και με τις πόρτες κατά τρόπο που να μην ανοίγουν για να μην μπορεί κάποιος να κλέψει κάτι.

Μάλιστα φαινόταν και πολύ ευχαριστημένος γιατί επέτυχε να μην τα κλέψουν για δύομιση χρόνια.

*Εγώ και ο Λοϊζίδης κινηθήκαμε προς την δυτική πλευρά των εμπορευματοκιβωτίων που ήταν η σκάλα που θα ανέβαιναν πάνω στα εμπορευματοκιβώτια. Πριν να φθάσουμε στην γωνία προς την δυτική πλευρά συναντηθήκαμε με τον Γεωργιάδη, ο οποίος προφανώς θέλοντας να μας πείσει για την ανάφλεξη που μίλησε προηγουμένως, μας είπε ότι η συγκεκριμένη πυρίτιδα **αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται.***

Όλη η ομάδα, εκτός από εμένα που όπως έχω αναφέρει, έχω κάνει δυο φορές ημιαρθρωπλαστική στον δεξιό ώμο, ανέβηκαν στα εμπορευματοκιβώτια για να δουν το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο και εγώ επέστρεψα από την αντίθετη πλευρά των εμπορευματοκιβωτίων εκεί που ήμασταν προηγουμένως κάτω από αυτό. Θέλω να αναφέρω ότι κοιτάζοντας τα εμπορευματοκιβώτια σε κανένα από αυτά δεν υπήρχε οποιαδήποτε σηματοδότηση επικινδυνότητας των υλικών. Επίσης ούτε πάνω στην περίφραξη του χώρου υπήρχε οποιαδήποτε σήμανση.

Το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο βρισκόταν στο τρίτο επίπεδο στην νοτιοανατολική γωνία, διογκωμένο σε όλες τις πλευρές και είχε μετακινηθεί από την θέση του περίπου 30 εκ. προς τα έξω τόσο στο πλευρό όσο και στην είσοδο του, όπου δηλαδή εφαπτόταν με τα άλλα εμπορευματοκιβώτια.

Ο Ανώτ. Υπ/μος Αντρέας Λοϊζίδης ενώ βρισκόταν πάνω στα εμπορευματοκιβώτια, στο δεύτερο επίπεδο και εγώ κάτω από αυτόν, με πληροφόρησε ότι υπάρχει καμένη πυρίτιδα και ένα κομμάτι μαυρισμένο ξύλο έξω από το εμπορευματοκιβώτιο πάνω στην οροφή του κάτω εμπορευματοκιβωτίου τα οποία βγήκαν από σχισμή που δημιουργήθηκε στο κάτω μέρος του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου.

Η θύρα του εμπορευματοκιβωτίου ήταν ανοιχτή τριάντα περίπου εκατοστά και στο πίσω μέρος του εμπορευματοκιβωτίου που εφαπτόταν της θύρας υπήρχε καπνιά από καύση.

Επιπρόσθετα όταν κατέβηκε κάτω με πληροφόρησε ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης δεν αποδέχεται την άποψη ότι υπήρξε έκρηξη και εγώ του είπα τώρα που θα πάμε μέσα θα το ξανακουβεντιάσω μαζί του.

Γύρω από τα εμπορευματοκιβώτια υπήρχαν στοιβαγμένες διάφορες σωλήνες και άλλα υλικά.

Ακολούθως μεταβήκαμε στο διοικητήριο της Βάσης και μέχρι να αρχίσει η σύσκεψη, στην παρουσία του Λοϊζίδη και του Λάμπρου της ΔΥΠ, είπα και πάλιν στον Γεωργιάδη ότι πιθανόν να έγινε έκρηξη μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο και αυτός μου είπε «όχι κύριε Χαραλάμπους, εφόσον είπαμε ότι δεν έγινε έκρηξη αλλά ανάφλεξη, γιατί η συγκεκριμένη πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται».

Όταν όλη η ομάδα ήταν παρόντες, ακολούθησε σύσκεψη με πρόεδρο τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη. Κάτι που ήταν παράξενο για μένα, ήταν το γεγονός ότι προήδρευε ο Γεωργιάδης, παρόλο που στην σύσκεψη ήταν και ο Ταξίαρχος Θεοφάνους. Από αυτό το γεγονός κατάλαβα ότι ο Γεωργιάδης θα γνώριζε περισσότερα από τον Θεοφάνους γι αυτό και προήδρευε.

Άρχισε η σύσκεψη και μετά που συστηθήκαμε, ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης μας ενημέρωσε ότι η πυρίτιδα προέρχεται από το Ιράν και ανήκει στην Συρία, τοποθετήθηκε στην θέση που βρισκόταν πριν περίπου δύομιση χρόνια που κατασχέθηκε από το πλοίο που την μετέφερε και δεν κρίνεται επικίνδυνη.

Επειδή δεν είχα οποιαδήποτε γνώση για την πυρίτιδα, ούτε και έτυχα οποιασδήποτε εκπαίδευσης, βγήκα έξω από το γραφείο και πήρα τηλέφωνο τον Ανώτερο Υπ/μο Λεωνίδα Λεωνίδου και του είπα να μου βρει βασικές πληροφορίες για χειρισμό της πυρίτιδας.

Μπαίνοντας μέσα, άκουσα τον Γεωργιάδη που ζήτησε από τους παρευρισκόμενους να ακούσει απόψεις για το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο.

Όταν πήρα τον λόγο είπα ότι δεν μπορώ να εκφράσω άποψη γιατί δεν έκαμα αυτοψία μέσα στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο για να διαπιστώσω τι ακριβώς συνέβηκε.

Επίσης μίλησα και για το γεγονός ότι η ανάφλεξη έσβησε από μόνη της. Ο Κυριάκου Θέμης, μίλησε και αυτός για το γεγονός ότι η ανάφλεξη έσβησε μόνη της, πιθανόν από έλλειψη οξυγόνου και ακολούθως μίλησε και για την αυτανάφλεξη και κάποιος δεν κατάλαβε πως συμβαίνει με τους μύκητες και εξήγησα το φαινόμενο.

Καθώς μιλούσαμε, αντιλήφθηκα ότι δεν κρατούσε κανένας πρακτικά και ρώτησα τον Γεωργιάδη ποιος κρατά πρακτικά και αυτός ανέφερε ότι δεν θα κρατούνταν.

Σε λίγα λεπτά με πήρε πίσω τηλέφωνο ο Λεωνίδας, βγήκα από το γραφείο και πάλι, και μου ανέφερε ότι η πυρίτιδα φυλάσσεται σε μεταλλικά δοχεία των 25 κιλών, σε αποθήκες με ελεγχόμενη θερμοκρασία και μετά τους 12 μήνες από την κατασκευή

της θα πρέπει να σταλεί δείγμα στον κατασκευαστή για έλεγχο κατά πόσον αλλοιώθηκε.

Επέστρεψα και ανάφερα τα πιο πάνω και ρώτησα τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη αν έγινε αυτός ο έλεγχος και μου είπε ότι δεν έγινε και λήφθηκε δείγμα πριν τρεις μήνες για να σταλεί για έλεγχο, αλλά δεν στάληκε.

Ο ΜΚ25, Χριστοδούλου ρώτησε αν γνωρίζει την χημική σύσταση της πυρίτιδας και ο Γεωργιάδης απάντησε αρνητικά, το μόνο που υπάρχει είναι κάποιος κωδικός πολύ πιθανόν ρώσικος. Ο Χριστοδούλου επέμενε να μάθει τι είχαν μέσα τα εμπορευματοκιβώτια και ο Γεωργιάδης είπε ότι περιέχουν πυρίτιδα, της οποίας δεν γνωρίζει την χημική σύσταση.

Σ' αυτό τον διάλογο κάπου μπλέχτηκα κι εγώ και ρώτησα αν υπήρχε νιτρογλυκερίνη και η απάντηση από τον Γεωργιάδη ήταν όχι.

Ρώτησα το Συνταγματάρχη Γεωργιάδη αν έπρεπε η πυρίτιδα αυτή να καταστραφεί και αυτός ανέφερε ότι είναι πολιτική απόφαση να μην καταστραφεί, γιατί θα διασαλεύονταν οι σχέσεις της Κύπρου με την Συρία.

Επιπρόσθετα, ανέφερε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας λείπει στο εξωτερικό και όταν επιστρέψει θα ληφθούν αποφάσεις για την καταστροφή ή όχι της πυρίτιδας.

Σε αυτό το σημείο, αφού ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα επέστρεφε πολύ σύντομα και θα έπαιρνε αποφάσεις για την καταστροφή ή όχι της πυρίτιδας, είπα την κουβέντα να μην γίνει τίποτα μέχρι να ληφθεί τελική απόφαση, εννοώντας εάν θα καταστραφεί η πυρίτιδα, τι χρειάζονταν τα σκέπαστρα και τα άλλα μέτρα.

Όμως ο Γεωργιάδης, ο Λάμπρου και ο Θεοφάνους δεν αντέδρασαν και ούτε ανέφεραν ότι η πυρίτιδα μπορεί να εκραγεί και πρέπει να ληφθούν επείγοντα μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντίθετα ο Γεωργιάδης ζητούσε άμεσα μέτρα ώστε να ρίξει τις θερμοκρασίες των εμπορευματοκιβωτίων.

Ο μόνος που αντέδρασε ήταν ο Θέμης ο οποίος είπε ότι εφόσον διογκώθηκε ένα εμπορευματοκιβώτιο, είναι θέμα χρόνου πότε θα διογκωθεί το επόμενο. Όταν ο Θέμης μίλησε για νέα διόγκωση, δεν ανέφερε οτιδήποτε για έκρηξη και όπως είπα πιο πάνω, ούτε και κανένας από τους στρατιωτικούς αλλά ούτε και κανένας από τους Επιθεωρητές της Υπηρεσίας Μεταλλίων που ασχολούνται με εκρηκτικά και έχουν τις γνώσεις και την πείρα.

Εγώ δεν έδωσα συνέχεια γιατί για μένα πλέον αφού έλαβα υπόψη αυτά που μου είπε ο Γεωργιάδης, ότι δηλαδή στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο έγινε ανάφλεξη και όχι έκρηξη και ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται, μια νέα ανάφλεξη θα έσβηνε όπως έσβησε και η πρώτη. Στη χειρότερη των περιπτώσεων, να καίονταν ένα με δυο εμπορευματοκιβώτια. Επιπρόσθετα, εφόσον ο Γεωργιάδης προήδρευε και φαινόταν ότι ήταν και ο πλέον ειδικός, θα αποφάσιζε και για τα μέτρα που θα λαμβάνονταν αφού οι υπόλοιποι ήμασταν εκεί για εισηγήσεις.

Ανάφερε ότι μέχρι τότε δεν λήφθηκε οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με το φορτίο διότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα επισκεπτόταν τότε την Συρία και ο Πρόεδρος της Συρίας θα επισκεπτόταν την Κύπρο.

Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι πρέπει να ληφθούν κάποια άμεσα μέτρα για να προλάβουν τα άλλα εμπορευματοκιβώτια να μην διογκωθούν, αλλά αυτά τα μέτρα να μπορούν να τεθούν σε λειτουργία την επομένη.

Κατά τη σύσκεψη υποβλήθηκαν από τους παρευρισκόμενους διάφορες εισηγήσεις και εκφράζονταν απόψεις. Ο κ. Γεωργιάδης ο οποίος διηύθυνε τη σύσκεψη, εισηγήθηκε να πηγαίνει η ΕΜΑΚ και να ραντίζει τα εμπορευματοκιβώτια με πυροσβεστικά οχήματα, ώστε να πέσουν οι θερμοκρασίες.

Ο κ. Λοϊζίδης ανέφερε ότι πρακτικά ήταν αδύνατο να πηγαίνει η ΕΜΑΚ καθημερινά να ραντίζει τα εμπορευματοκιβώτια, γιατί δεν υπήρχε το προσωπικό και η περίοδος είναι περίοδος αιχμής για την ΕΜΑΚ, λόγω των πολλών πυρκαγιών.

Όταν είπε ο Γεωργιάδης για να πηγαίνει η ΕΜΑΚ να ραντίζει και ακούοντας τον Λοϊζίδη, εγώ είπα ότι δεν μπορεί να γίνει αυτό, γιατί για να πέσουν οι θερμοκρασίες, το ράντισμα πρέπει να είναι συνεχόμενο και εισηγήθηκα να τοποθετηθούν ραντιστήρες νερού, αφού πρώτα βγήκα έξω και τηλεφώνησα του Λεωνίδα να μου πει αν το νερό επηρεάζει την πυρίτιδα, έχοντας υπόψη μου ότι μπορεί κάποιο εμπορευματοκιβώτιο να σκούριασε και να τρύπησε και το νερό να πάει μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο και να επηρεάσει την πυρίτιδα.

Τελικά όλοι συμφώνησαν ότι η λύση που μπορούσε να εφαρμοστεί την επομένη το πρωί, ήταν η τοποθέτηση των ραντιστήρων νερού.

Αναφέρθηκε ότι θα χρησιμοποιούσαν θαλάσσιο νερό για την ψύξη και τέθηκε θέμα από τον Επιθεωρητή Εργασίας Κυριάκου Θέμη, ο οποίος εξέφρασε αμφιβολία αν είναι κατάλληλο.

Από εκεί που καθόμουν πήρα και πάλι τηλέφωνο τον Ανώτερο Υπ/μο Λεωνίδα Λεωνίδου και του είπα να ερευνήσει κατά πόσον το θαλάσσιο νερό αντιδρά με την πυρίτιδα ή παρουσιάζεται οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα, αν έρθει σε επαφή με αυτή. Όταν με πήρε πίσω τηλέφωνο μου ανέφερε ότι δεν αντιδρά αλλά καταστρέφει τον σταθεροποιητή της πυρίτιδας, όπως και το συνηθισμένο νερό. Ανάφερα αυτά τα

δεδομένα στους παρευρισκομένους και ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης ανέφερε ότι ο σταθεροποιητής είναι ήδη καταστρεμμένος από το χρόνο και την θερμότητα, γι' αυτό και είχαμε την διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου.

Επιπρόσθετα παρομοίασε την πυρίτιδα μέσα στον ήλιο όπως το κοτόπουλο στον ήλιο, το οποίο χαλά και το πετάμε στα σκουπίδια. Επομένως και η πυρίτιδα χάλασε και πήγαινε για πέταμα εφόσον έκαμε δυόμιση χρόνια στον ήλιο.

Αφού μίλησε ο Γεωργιάδης για τον κατεστραμμένο σταθεροποιητή ο εκπρόσωπος των Τεχνικών Υπηρεσιών του ΥΠΑΜ, ο Ανατολίτης, ανέφερε ότι είναι επικίνδυνο να βγει κάποιος πάνω και να εργαστεί και ο Γεωργιάδης τον καθησύχασε και του είπε ότι “πριν λίγο που ήσουν πάνω είδες κανένα κίνδυνο”.

Τότε ο Ανατολίτης ανέφερε ότι υπάρχει η υποδομή αντλίες, φίλτρα και σωλήνωση και με ένα λάστιχο μαύρο μπορεί να μεταφέρει το νερό στα εμπορευματοκιβώτια ακόμα και την επομένη.

Τελικά ο Γεωργιάδης είπε ότι την επομένη θα τοποθετούνταν οι καταιονηστήρες και όταν είπε κάποιος ότι δεν πρέπει να είναι για μακρόν διάστημα αυτός είπε ότι θα είναι για περίπου τρεις μήνες, ώσπου να καταστραφεί η πυρίτιδα ή να μετακινηθεί σε κατάλληλες αποθήκες.

Προς το τέλος της σύσκεψης, τόνισα ότι δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα τι προκάλεσε την διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου αν δεν κατεβεί κάτω και μπούμε μέσα για αυτοψία. Είπα συγκεκριμένα, ότι όλα αυτά που είπαμε στην σύσκεψη μπορεί να είναι πελλάρες και αν δεν κατεβεί κάτω και γίνει αυτοψία δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι για το τι συνέβηκε μέσα σε αυτό.

Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης τότε μας είπε ότι στοιχίζει περίπου δυο χιλιάδες ευρώ αλλά θα το κατεβάσουν και θα μας ενημερώσουν για αυτοψία.

Ο Ταξίαρχος Θεοφάνους αναφέρθηκε για αποθήκες που υπάρχουν και μπορεί να αποθηκεύονταν οι πυρίτιδες.

Στο τέλος, ο Γεωργιάδης σήκωσε τις κόλλες που κρατούσε και έπαιρνε σημειώσεις και μας είπε ότι την επομένη θα ενημέρωνε τον Αρχηγό της Εθνικής Φρουράς. Ενώπιον σας κ. Πρόεδρε κατάθεσε ότι διάβασε τι έγραψε στις κόλλες. Αυτό το διάβασμα δεν έγινε ποτέ και το τονίζω, ότι απλά σήκωσε τις κόλλες, χωρίς να διαβάσει οτιδήποτε. Όλα όσα αναφέρθηκαν, με έπεισαν ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται αλλά αναφλέγεται μόνο, οπότε το μόνο που με έκαναν να εισηγηθώ μέχρις ότου να κατεβεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο για να κάμω την αυτοψία, ήταν να εισηγηθώ μέτρα πυροπροστασίας. Λόγω και των εμπειριών που είχα αποκτήσει, εισηγήθηκα την κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων για να μειωθεί η θερμοκρασία και καθαρισμό του χώρου από τα ξηρά χόρτα που υπήρχαν στον περιφραγμένο χώρο, προς αποφυγή οποιασδήποτε πυρκαγιάς.

Από τη σύσκεψη φύγαμε με την δέσμευση να επιστρέψουμε και να κάμουμε αυτοψία μέσα στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο όταν θα το κατέβαζαν. Προσωπικά δεν ανέλαβα οτιδήποτε άλλο και δεν μου καθόρισαν οποιαδήποτε εργασία».

Για την «έκθεση ασφαλείας» (τεκ.66.1) και τα όσα παρουσιάζονται ως κοινές διαπιστώσεις και εισηγήσεις της ομάδας, ανέφερε στην κατάθεση/κύρια εξέταση του τα εξής:

«Την έκθεση ασφαλείας (Τεκμήριο 66.1) που συνέταξε ο Γεωργιάδης είδα για πρώτη φορά στις 28.7.2011 στο ΓΑΕ Αρχηγείου Αστυνομίας όταν με κάλεσαν για ανάκριση, την οποία και υπόγραψα αφού την διάβασα.

Η έκθεση δεν μου στάληκε από τον Γεωργιάδη για να συμφωνήσω η διαφωνήσω με τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις που έγραψε ο ίδιος, όπως ήθελε. Επιπρόσθετα, δεν είδα γραμμένη την προσωπική απαίτηση που είχα για την αναγκαιότητα που εξέφρασα να κατεβεί κάτω το εμπορευματοκιβώτιο και να διαπιστωθεί αν μέσα σ' αυτό έγινε έκρηξη ή ανάφλεξη και διογκώθηκε και ποιά τελικά ήταν τα αίτια της ανάφλεξης.

Η έκθεση δεν είναι στενογραφημένη αλλά περίληψη των όσων ήθελε ο Γεωργιάδης να γράψει για να πείσει όπως φαίνεται τους ανωτέρους του. Οι διαπιστώσεις που αναφέρει στην έκθεση του ο Γεωργιάδης είναι διαπιστώσεις του Γεωργιάδη και του Λάμπρου, αν μπορώ να τις πω διαπιστώσεις. Οι κουβέντες του Γεωργιάδη για τις θερμοκρασίες που αποθηκεύονται οι πυρίτιδες, για τις ζημιές που υπήρξαν και ότι οι πυρίτιδες αποσταθεροποιήθηκαν, έγιναν διαπιστώσεις της ομάδας, πράγμα το οποίο δεν είναι ορθό.

Προσωπικά εγώ δεν ανέβηκα στα εμπορευματοκιβώτια και δεν έκαμα καμιά απολύτως διαπίστωση, αλλά είπα να κατεβεί κάτω το διογκωμένο για να μπορούν ν' ανοίξουν οι πόρτες του και να μπούμε μέσα για αυτοψία.

Πως ήταν δυνατόν εγώ που δεν ήξερα από πυρίτιδες και ρωτούσα τον Λεωνίδα να μου πει πέντε πράγματα, να διαπιστώσω ότι αυτές αποσταθεροποιήθηκαν. Θέλω να τονίσω στο Δικαστήριο σας με κάθε εντιμότητα, ότι δεν είχα αντιληφθεί καθόλου τι σημαίνει αλλοίωση του σταθεροποιητή. Για πρώτη φορά αντιλήφθηκα ότι η αλλοίωση του σταθεροποιητή μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα στην πυρίτιδα όταν άκουσα την μαρτυρία των εμπειρογνομόνων ενώπιον του Δικαστηρίου. Για μένα η αλλοίωση του σταθεροποιητή σήμαινε αχρήστευση της πυρίτιδας όπως το κοτόπουλο που το αφήνεις στον ήλιο και αποσυντίθεται και το πετάς στα σκουπίδια.

Όσον αφορά τις εισηγήσεις, η ομάδα πράγματι εισηγήθηκε άμεση τοποθέτηση των καταιονηστήρων, την άμεση μετακίνηση του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου στο έδαφος δηλαδή να κατεβεί κάτω, οι εργασίες να γίνουν το πρωί και να καθαριστούν τα χόρτα. Θέλω να τονίσω και επί του όρκου μου κ. Πρόεδρε, ότι ζητήθηκε να κατεβεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο κάτω στο έδαφος όπως το γράφει, για περαιτέρω έλεγχο και όχι γιατί κρίθηκε επικίνδυνο για τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια, όπως κατάθεσαν ο Γεωργιάδης και κάποιοι άλλοι εδώ σ' αυτήν την αίθουσα.

Για την λήψη πολιτικής απόφασης μίλησε ο Γεωργιάδης και είπε ότι μόνο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να πάρει τέτοια απόφαση. Τις λέξεις ΟΑΣΕ και (OSCE) πρώτη φορά τις είδα, όταν είδα για πρώτη φορά την έκθεση στο ΤΑΕ. Ειλικρινά δεν μπορώ να καταλάβω πως ήρθε του Γεωργιάδη να γράψει αυτή την παράγραφο. Που ξέρω εγώ αν η Εθνική Φρουρά μπορούσε να καταστρέψει τις πυρίτιδες και ποιές είναι οι προβλεπόμενες διαδικασίες και θα έκανα τέτοια εισήγηση. Ήταν ακόμα μια παράγραφος που έγραψε ο Γεωργιάδης για να πείσει τους ανωτέρους του».

Ο Λεωνίδας Λεωνίδου υπηρετούσε κατά τον επίδικο χρόνο στο Αρχηγείο Πυροσβεστικής ως υπεύθυνος του Τεχνικού Τμήματος και του Γραφείου Τύπου. Σε κατάθεση του στην αστυνομία που υιοθέτησε ως μέρος της κύριας εξέτασης του είχε αναφέρει ότι στις 6.7.2011, ο κατηγορούμενος 5 του είπε να του ετοιμάσει ένα αυτοκίνητο γιατί θα πήγαινε στο Μαρί σε μια «περίπτωση πυροπροστασίας».

Αργότερα, την ίδια μέρα ο κατηγορούμενος 5 του τηλεφώνησε και του ζήτησε πληροφορίες για την αποθήκευση της πυρίτιδας. Ο Λεωνίδου, δια της πυρ. Αφροδίτης Χριστοδούλου, (ΜΚ21) εξασφάλισε ένα αντίτυπο των περί Εκρηκτικών Υλών Κανονισμών και ακολούθως, αναφέροντας στον

κατηγορούμενο 5 την πηγή, τον ενημέρωσε για τον τρόπο αποθήκευση της πυρίτιδας. Εξ όσων θυμάται του είπε ότι θα έπρεπε να είναι σε κιβώτια μεταλλικά με συγκεκριμένη ποσότητα, τα οποία να τοποθετούνται σε ξύλινα κιβώτια σε αποθήκες με ελεγχόμενη θερμοκρασία και υγρασία.

Αργότερα, ο κατηγορούμενος 5 του ξανατηλεφώνησε και τον ρώτησε εάν η πυρίτιδα επηρεάζεται από την υγρασία και το νερό. Του απάντησε με βάση πληροφορίες που εξασφάλισε η Αφρ. Χριστοδούλου, από το διαδίκτυο, ότι σε περίπτωση που βραχεί η πυρίτιδα αλλοιώνεται η σύνθεση της χωρίς όμως να μπορούσε να του εξηγήσει τι σημαίνει αυτό. Παράλληλα, τον πληροφόρησε περαιτέρω ότι η πυρίτιδα ακόμα και όταν αποθηκεύεται σε ιδανικές συνθήκες, μετά πάροδο 12 μηνών από την αποθήκευση της πρέπει να επανελέγχεται για να αποφασιστεί αν θα παραταθεί η αποθήκευση. Ο κατηγορούμενος 5 του απάντησε: «Ου τούτη έσειε σχεδόν 3 χρόνια που την έχουν μες τον ήλιο».

Μετά ο κατηγορούμενος 5 ξανατηλεφώνησε ρωτώντας αν η πυρίτιδα αντιδρά με το θαλασσινό νερό. Ο Λεωνίδου ρώτησε την Αφρ. Χριστοδούλου που είναι χημικός και εκείνη ζήτησε τη σύνθεση της πυρίτιδας. Ο Λεωνίδου τηλεφώνησε στο Χαραλάμπους σχετικά και η απάντηση του τελευταίου ήταν ότι δεν γνώριζαν να του πουν. Τότε, ο Λεωνίδου του είπε ότι, εξ όσων γνωρίζει από διάφορες εκπαιδεύσεις, το υλικό θα καταστεί ασταθές «με ό,τι αυτό σημαίνει για την Πυροσβεστική», κάτι που στην αντεξέταση διευκρίνισε να σημαίνει ότι μπορεί να συμπεριφερθεί απρόβλεπτα. Η ΜΚ21 επιβεβαίωσε τα όσα ανέφερε ο Λεωνίδου σε σχέση με αυτή.

Γ.7.12 Η μαρτυρία του κατηγορούμενου 6

Ο κατηγορούμενος 6 ανέφερε στην κυρίως εξέταση του τα εξής σε σχέση με την επιτόπια εξέταση:

Η σχέση μου με το θέμα του φορτίου του πλοίου Monchegorsk άρχισε στις 06/07/2011. Μέχρι τότε δεν γνώριζα την ύπαρξη του φορτίου και την αποθήκευση του στην Ναυτική Βάση στο Μαρί.

Συγκεκριμένα η ώρα 07:00 περίπου με πήρε τηλέφωνο ο Βοηθός Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Χαράλαμπος Χαραλάμπους και μου είπε ότι θα περνούσε από την ΕΜΑΚ καθοδόν προς το Μαρί όπου θα πήγαινε για μια επιθεώρηση στην Ν.Β.Ε.Φ . Πράγματι γύρω στις 07:55 έφθασε στην Μονάδα και αφού καθίσαμε στο παγκάκι κάτω από την ελιά μπροστά από το Διοικητήριο, ήπιαμε καφέ και συζητήσαμε διάφορα υπηρεσιακά θέματα. Ενώ ετοιμαζόταν να αναχωρήσει για το Μαρί με ρώτησε αν έχω δουλειά. Εγώ του είπα ότι είμαι στην διάθεση του αν με θέλει κάτι και αυτός μου είπε να πάμε μαζί στην Ν.Β.Ε.Φ στο Μαρί. Εγώ του είπα εντάξει και κάθισα στην θέση του οδηγού.

Καθοδόν, ο Κος Χαραλάμπους έλεγε ότι είναι παράξενο που τον κάλεσαν να επιθεωρήσει πυρομαχικά του στρατού. Συγκεκριμένα έλεγε ότι είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει αυτό. Όταν φτάσαμε στην Πύλη της Ναυτικής Βάσης εγώ σταμάτησα και ο Κος Χαραλάμπους ρώτησε τον σκοπό πού θα έβρισκε τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη. Αυτός του είπε ότι είναι στο Διοικητήριο και μου εξήγησε πού βρισκόταν αυτό. Φτάνοντας στο Διοικητήριο της Ναυτικής Βάσης είδα μπροστά από την είσοδο δύο στρατιωτικούς και κάποιους με πολιτικά ρούχα. Τον μόνο που αναγνώρισα ήταν τον Επιθεωρητή Εργασίας Θεμιστοκλή Κυριάκου.

Εκεί μπροστά στο Διοικητήριο ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης μας έκανε μια πολύ σύντομη ενημέρωση για τον σκοπό της σύσκεψης. Είπε ότι θα δούμε κάποια εμπορευματοκιβώτια που περιέχουν πυρίτιδα εκ των οποίων το ένα έχει διογκωθεί, αλλά να πάμε πρώτα να τα δούμε και μετά να συζητήσουμε.

Δεν μας προειδοποίησε για οποιοδήποτε κίνδυνο σε σχέση με την μετάβαση μας κοντά στα εμπορευματοκιβώτια, ούτε μας κάλεσε να λάβουμε οποιαδήποτε μέτρα ασφαλείας. Ούτε προσέξαμε να λαμβάνεται οποιοδήποτε μέτρο ασφαλείας στην ΝΒΕΦ σε σχέση με ενδεχόμενο κίνδυνο από τα εμπορευματοκιβώτια.

Πήγαμε στον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων και εκεί ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης μας έκανε μια αναδρομή για το ιστορικό του φορτίου. Είπε ότι το φορτίο κατασχέθηκε από ένα πλοίο υπό Κυπριακή σημαία ενώ κατευθυνόταν από το Ιράν στην Συρία. Το φορτίο αποτελείτο από 98 εμπορευματοκιβώτια εκ των οποίων τα 81 περιείχαν πυρίτιδα και τα υπόλοιπα αδρανή υλικά όπως μπρούντζο, κάλυκες και γραφίτη. Κάποιος ρώτησε γιατί δεν έγινε στέγαστρο για προστασία από τις καιρικές συνθήκες και ο Γεωργιάδης απάντησε ότι ήταν απαγορευτικό το κόστος. Μας είπε ότι το ένα είχε διογκωθεί πιθανόν από ανάφλεξη που έγινε στο εσωτερικό του και θα ανεβαίναμε πάνω για να δούμε τι συνέβη. Κάποιοι αντέδρασαν λέγοντας «μα ένεν επικίνδυνο να φκούμεν πάνω;»

Ο Γεωργιάδης απάντησε ότι είναι απλή πυρίτιδα και ότι σε κάποια εμπορευματοκιβώτια υπήρχαν πυροσωλήνες που ήταν επικίνδυνοι γιατί ήταν ευαίσθητοι και περιείχαν εκρηκτική ύλη αλλά αυτοί είχαν μεταφερθεί σε άλλο στρατόπεδο. Επειδή οι περισσότεροι δεν γνώριζαν τι είναι οι πυροσωλήνες ο Γεωργιάδης ανέλαβε να τους εξηγήσει.

Όση ώρα μιλούσε εγώ κοίταζα το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο που βρισκόταν στο τρίτο επίπεδο στην νοτιοανατολική γωνιά και είπα ότι φαίνεται να έγινε έκρηξη

οπότε ο Γεωργιάδης γύρισε και μου είπε να μην βιάζω βιαστικά συμπεράσματα, γιατί θα ανεβαίναμε πάνω και θα βλέπαμε τι έγινε.

Όλοι αρχίσαμε να σχηματίζουμε πηγαδάκια και να συζητούμε μεταξύ μας για το τι βλέπαμε. Εγώ έδειχνα το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο στον κο. Χαραλάμπους και του έλεγα ότι μετακινήθηκε από την θέση του και σε μια στιγμή μας πλησίασε ο Γεωργιάδης μαζί με κάποιον που εκ των υστέρων έμαθα ότι ήταν ο Ερωτόκριτος Αναστασιάδης. Ο Κορ Χαραλάμπους γύρισε προς τον Γεωργιάδη και του είπε ότι για να μετακινήθηκε το εμπορευματοκιβώτιο πρέπει να έγινε έκρηξη. Ο Γεωργιάδης αντέδρασε λέγοντας «δεν ξέρω αν έγινε έκρηξη, μόνο ανάφλεξη».

Εγώ είπα «εν έκρηξη που φαίνεται να έγινε» και ο Γεωργιάδης επέμενε στην θέση του λέγοντας ότι «όχι έκρηξη, μόνο ανάφλεξη και εκτόνωση αερίων. Η συγκεκριμένη πυρίτιδα καίεται δεν εκρήγνυται». Ο Κορ Χαραλάμπους του είπε «αφού υπάρχει κίνδυνος ανάφλεξης γιατί δεν τα βάλατε χωριστά το ένα από το άλλο» και ο Γεωργιάδης είπε ότι «με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται ο κίνδυνος κλοπής.»

Όταν τοποθετήθηκε η σκάλα ο Κορ Χαραλάμπους είπε ότι δεν μπορούσε να ανέβει πάνω λόγω προβλήματος με τον ώμο του. Μου έδωσε οδηγίες να ανέβω εγώ και όταν κατέβω να του πω τα ευρήματά μου.

Ανέβηκα πρώτος από την σκάλα και μόλις πάτησα πάνω στην οροφή των εμπορευματοκιβωτίων διαπίστωσα ότι ήταν ελαφριάς κατασκευής και μπορεί να μην άντεχε το βάρος μας με αποτέλεσμα να σπάσει η λαμαρίνα και να κτυπήσουμε. Αμέσως φώναξα δυνατά στους άλλους που ακολουθούσαν να περπατούν στις άκριες των εμπορευματοκιβωτίων για να μην σχιστεί η λαμαρίνα της οροφής.

Ανεβαίνοντας στο δεύτερο επίπεδο σταθήκαμε δίπλα από το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο και διαπιστώσαμε ότι είχε μετακινηθεί ολόκληρο από την θέση του περίπου 20-30 εκατοστά. Είχε διογκωθεί σε όλες τις πλευρές του και την οροφή, ενώ στο πίσω μέρος του είχε σχιστεί κάτω χαμηλά περίπου 10 εκατοστά και προεξείχε από την σχισμή ένα κομμάτι καπνισμένο ξύλο. Αιθάλη είχε βγει από την σχισμή και κάλυπτε την οροφή του διπλανού εμπορευματοκιβωτίου. Οι σύρτες των πόρτων είχαν στραβώσει και οι πόρτες είχαν ανοίξει περίπου 20 εκατοστά.

Όλα τα ευρήματα φωτογραφίζονταν από ένα φωτογράφο με πολιτική περιβολή, ενώ εγώ φώναζα τα ευρήματα στον κο. Χαραλάμπους που βρισκόταν κάτω στο έδαφος. Σε κάποια στιγμή του είπα ότι πρέπει να έγινε έκρηξη μέσα και ο Κος Γεωργιάδης μου είπε «όχι έκρηξη, ανάφλεξη και εκτόνωση αερίων έγινε.».

Εγώ τότε πρότεινα στον Γεωργιάδη να ανεβούμε στο διπλανό εμπορευματοκιβώτιο στο τρίτο επίπεδο και να προσπαθήσουμε να δούμε από τις χαραμάδες των πόρτων μέσα στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο για να σχηματίσουμε καλύτερη άποψη.

Πράγματι, ανεβήκαμε πάνω στο διπλανό εμπορευματοκιβώτιο εγώ, ο Γεωργιάδης, ο φωτογράφος και νομίζω ακόμα δύο άτομα που δεν θυμάμαι ποιοί ήταν. Κοιτάξαμε διαγώνια μέσα από τις μισάνοιχτες πόρτες και είδαμε μέσα στο σκοτάδι που επικρατούσε εντός του εμπορευματοκιβωτίου τα περιγράμματα ξύλινων κιβωτίων στοιβαγμένα με τάξη. Ο Γεωργιάδης γύρισε προς το μέρος μου και μου είπε «είδες; Εν ανάφλεξη και εκτόνωση αερίων που έγινε.» Εγώ δεν είπα τίποτα και γύρισα να κατέβω κάτω.

Όταν κατεβήκαμε κάτω εγώ ανέφερα τα ευρήματα μου στον Κο. Χαραλάμπους λέγοντας του ότι αυτό που είδα έμοιαζε με έκρηξη όμως ο Γεωργιάδης δεν δεχόταν τον όρο έκρηξη αλλά επέμεινε στην ανάφλεξη και εκτόνωση αερίων. Ο Κος Χαραλάμπους μου είπε «εντάξει, άφηστον σε μένα.»

Ακολούθως όλη η ομάδα μετέβη στο διοικητήριο της Ναυτικής Βάσης για σύσκεψη. Αφού μαζευτήκαμε όλοι και αυτοσυστηθήκαμε έμαθα ποιοί ήταν οι άλλοι που αποτελούσαν την ομάδα. Συγκεκριμένα η ομάδα αποτελείτο από τους Συνταγματάρχες Υλικού Πολέμου Γεωργιάδη και Λάμπρου, Επιθεωρητή Εργασίας – Χημικό Μηχανικό Κυριάκου, Προϊστάμενο Υπηρεσίας Μεταλλείων Αναστασιάδη, Επιθεωρητή Εκρηκτικών Υλών Χριστοδούλου, Ταξίαρχο ΥΠΑΜ Θεοφάνους, Υπεύθυνο Τομέα Έργων ΥΠΑΜ Ανατολίτη, Φωτογράφο ΥΠΑΜ, Βοηθό Διευθυντή Π.Υ. Χαραλάμπους και εμένα.

Ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης που προήδρευε της σύσκεψης, αφού είπε ότι δεν θα τηρηθούν πρακτικά, έκανε μια πιο λεπτομερή ιστορική αναδρομή του φορτίου λέγοντας ότι το θέμα είχε πολιτικές προεκτάσεις καθ' ότι σημαντικές χώρες όπως ΗΠΑ, Ισραήλ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Συρία και Ιράν είχαν ενδιαφέρον για το φορτίο. Σε ερώτηση γιατί δεν το καταστρέφουμε να ησυχάσουμε, απάντησε ότι αυτό ήταν θέμα πολιτικής απόφασης.

Το γεγονός ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης προήδρευε και γενικά συντόνιζε την σύσκεψη όχι μόνο στην αίθουσα του Διοικητηρίου της ΝΒΕΦ αλλά και καθ' όλη την διάρκεια, παρόλον που ήταν παρών ανώτερός του, ο Ταξίαρχος Θεοφάνους, ενίσχυε την άποψη που δημιουργείτο ότι ήταν ειδικός, εμπειρογνώμονας για το θέμα, αλλά και είχε συγκεκριμένη γνώση για τα συγκεκριμένα εμπορευματοκιβώτια και ήταν ο χειριστής του θέματος εκ μέρους του στρατού.

Στο σημείο αυτό ο Κορς Χαραλάμπους είπε ότι ίσως να ήταν καλύτερα να περιμένουμε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να επιστρέψει από την Ουκρανία για να πάρει την απόφαση για καταστροφή του φορτίου. Στην εισήγηση αυτή αντέδρασε ο Επιθεωρητής Εργασίας Θέμης λέγοντας ότι δεν πρέπει να περιμένουμε γιατί εφόσον έχουμε ήδη την διόγκωση του ενός δεν ξέρουμε πότε θα διογκωθούν και τα

υπόλοιπα. Τότε ο Κος Χαραλάμπους κρατώντας το κινητό του τηλέφωνο βγήκε από την αίθουσα από την πλαϊνή πόρτα.

Στο σημείο αυτό άνοιξε η κύρια είσοδος του Διοικητηρίου και μπήκε ο Πλοίαρχος Ιωαννίδης. Ακούμπησε με την πλάτη πάνω στην πόρτα και άκουγε τον Γεωργιάδη που εκείνη την ώρα μιλούσε για την τεχνολογία που ανέπτυξε το Ιράν και για την επικάλυψη των αντιαρματικών βλημάτων με απεμπλουτισμένο ουράνιο για να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη διείσδυση. Έμεινε περίπου 1-2 λεπτά και ακολούθως έφυγε, κτυπώντας την πόρτα, κατά τρόπο που μου έδωσε την εντύπωση ότι ήταν εκνευρισμένος.

Επιστρέφοντας ο Κος Χαραλάμπους είπε ότι επικοινωνήσε με το Αρχηγείο Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και του είπαν πώς πρέπει να αποθηκεύεται η πυρίτιδα. Είπε ότι η αποθήκευση γίνεται σε στεγασμένους χώρους με συγκεκριμένη θερμοκρασία και υγρασία ενώ κάθε 12 μήνες πρέπει να αποστέλλονται δείγματα στον κατασκευαστή για να διαπιστώνεται τυχόν αλλοίωσή της. Ρώτησε τον Γεωργιάδη αν έκαναν αναλύσεις και αυτός απάντησε ότι προσπάθησαν αλλά αυτό δεν κατέστη δυνατό γιατί η εταιρεία ΠΥΡΚΑΑ δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει άδεια εισαγωγής των δειγμάτων από την Ελληνική Κυβέρνηση.

Ο Επιθεωρητής Εκρηκτικών Υλών Κος Χριστοδούλου ρώτησε τον Γεωργιάδη αν γνωρίζει την χημική σύσταση της πυρίτιδας και αυτός του είπε όχι. Έχουμε μόνο τον τύπο της πυρίτιδας που είναι κωδικός του εργοστασίου αλλά δεν μας λέει τίποτε, είπε ο Γεωργιάδης.

Ο Κος Χαραλάμπους ρώτησε αν η πυρίτιδα περιέχει νιτρογλυκερίνη αλλά ο Γεωργιάδης είπε όχι δεν έχει τέτοια πράγματα. Ο Κος Χριστοδούλου είπε «τι έχουν τέλος πάντων τα εμπορευματοκιβώτια;» και ο Γεωργιάδης είπε «σας διαβεβαιώ ότι

έχουν ανοιχτεί όλα τα εμπορευματοκιβώτια και γνωρίζουμε επακριβώς τι περιέχουν. Περιέχουν διάφορα είδη πυρίτιδας της οποίας την χημική σύσταση δεν γνωρίζουμε.»

Όταν ο Γεωργιάδης ρώτησε τους παρευρισκόμενους να του πουν γιατί διογκώθηκε το εμπορευματοκιβώτιο, ο Κος Χαραλάμπους του είπε ότι δεν μπορεί να εκφέρει άποψη χωρίς πρώτα να κατεβεί κάτω το εμπορευματοκιβώτιο και να γίνει αυτοψία στο εσωτερικό του. Ο Επιθεωρητής Εργασίας είπε ότι πολλά πράγματα μπορεί να συνέβαλαν στην διόγκωση και δεν ήταν κατ' ανάγκη αυτανάφλεξη πυρίτιδας αλλά και άλλα πράγματα εντός του εμπορευματοκιβωτίου μπορεί να αυτανάφλεγησαν, όπως ένα σαπισμένο ξύλο, ένα ξεχασμένο κομμάτι ρούχο ή ακόμα και κάποιο είδος μπογιάς.

Επειδή οι άλλοι δεν γνώριζαν πώς προκαλείται το φαινόμενο της αυτανάφλεξης κάποιων υλικών, ο Κος Χαραλάμπους ανέλαβε να εξηγήσει το φαινόμενο της ανάπτυξης μυκήτων και της αυτανάφλεξης.

Όταν τελείωσε, όλοι συμφώνησαν μαζί του ότι για να μάθουμε τι συνέβηκε μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο πρέπει να κατέβει κάτω και να γίνει αυτοψία. Ο Γεωργιάδης αρχικά αντέδρασε αρνητικά λέγοντας ότι πρέπει να φέρει γερανό από το λιμάνι Λεμεσού και στοιχίζει 2000 ευρώ αλλά τελικά είπε ότι θα το κατέβαζε και θα ειδοποιούσε όλη την ομάδα για να γίνει η αυτοψία.

Ακολούθως αναφέρθηκε στις ψηλές θερμοκρασίες που επικρατούσαν και ζήτησε από εμένα να αναλάβει η ΕΜΑΚ να ραντίζει καθημερινά τα εμπορευματοκιβώτια. Εγώ του είπα ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατο λόγω έλλειψης προσωπικού και μέσων αλλά και λόγω των πολλών πυρκαγιών που είχαμε λόγω του ότι ήμαστε στην μέση του καλοκαιριού. Τότε ο Κος Χαραλάμπους είπε ότι αν πρέπει να ψύχονται τα εμπορευματοκιβώτια, γιατί να μην τοποθετηθούν κατιονιστήρες νερού στην οροφή τους για να τα ψύχουν συνέχεια. Ο Κος Ανατολίτης είπε ότι «μπορεί να

χρησιμοποιηθεί θαλασσινό νερό και ότι η υποδομή (αντλίες, φίλτρα κ.λπ.) υπάρχει. Το μόνο που χρειάζεται είναι λάστιχο για να μεταφέρει το νερό στον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων.»

Διερωτήθηκε όμως ποιοι θα αναλάμβαναν την τοποθέτηση των κατιονιστήρων στην οροφή τους. Ο Κος Γεωργιάδης του είπε ότι είναι δική τους δουλειά και ο Κος Ανατολίτης είπε ότι δεν αφήνει το προσωπικό του να εργαστεί πάνω στα εμπορευματοκιβώτια γιατί είναι επικίνδυνο. Τότε ο Γεωργιάδης του είπε σε έντονο ύφος «πριν λλίον ήσουν πάνω. Είδες κανένα κίνδυνο;» Ήταν ξεκάθαρο στο μυαλό όλων ότι ο κίνδυνος για τον οποίο μίλησε ο κος. Ανατολίτης ήταν ο κίνδυνος της ανάφλεξης ή έκρηξης από την πυρίτιδα και όχι από το ύψος στο οποίο έπρεπε να εργαστούν.

Ο Επιθεωρητής Εργασίας εξέφρασε αμφιβολία κατά πόσο το θαλασσινό νερό ήταν κατάλληλο. Τότε ο Κος Χαράλάμπους επικοινωνήσε ξανά με το Αρχηγείο Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και ανέφερε στην σύσκεψη ότι δεν υπάρχει καμιά διαφορά είτε χρησιμοποιείται αλμυρό είτε γλυκό νερό. Και τα δύο αν έρθουν σε επαφή με την πυρίτιδα καταστρέφουν τον σταθεροποιητή.

Ο Γεωργιάδης είπε ότι ο σταθεροποιητής πρέπει να θεωρείται ήδη κατεστραμμένος μετά από δύομιση χρόνια έκθεσης στις καιρικές συνθήκες. Έφερε σαν παράδειγμα ένα κοτόπουλο που βρίσκεται εκτεθειμένο στον ήλιο για 15 μέρες και διερωτόμαστε αν είναι κατάλληλο για να φαγωθεί. Επειδή εγώ δεν γνώριζα τι είναι ο σταθεροποιητής ρώτησα τον Γεωργιάδη και αυτός μου είπε ότι είναι μια ουσία που μπαίνει στην πυρίτιδα για να εξασφαλίζει ομαλή καύση.

Εάν καταστραφεί ο σταθεροποιητής η πυρίτιδα καθίσταται αναξιόπιστη σαν πυρομαχικό, μου είπε ο Γεωργιάδης.

Συνοψίζοντας ο Κος Γεωργιάδης, σηκώνοντας ψηλά μια κόλλα που κρατούσε σημειώσεις είπε ότι θα ενημέρωνε αμέσως τον ΥΠΑΜ για να τοποθετηθούν άμεσα οι καταιονιτήρες για ψύξη των εμπορευματοκιβωτίων και σε δυο-τρεις μέρες θα κατέβαζε το διογκωμένο και θα μας ενημέρωνε για να μεταβούμε όλη η ομάδα για αυτοψία. Εδώ παρενέβη ο Κος Χαραλάμπους και είπε ότι «μετά την αυτοψία μπορεί να αποδειχτεί ότι όσα είπαμε στην σύσκεψη πιθανό να είναι πελλάρες.» Συνεχίζοντας ο Κος Γεωργιάδης είπε ότι η απόφαση για καταστροφή ή κανονική αποθήκευση του φορτίου θα έπαιρνε τουλάχιστον 3 μήνες.

Η πρώτη φορά που είδα την έκθεση ασφάλειας που συνέταξε ο Γεωργιάδης αναφορικά με την επιθεώρηση ημερομηνίας 6.7.2011 (Τεκμήριο 66.1) ήταν κατά την ημέρα κατάθεσης μου στην Επιτροπή του κυρίου Πολυβίου, όπου μου υπεδείχθη το σχετικό έγγραφο χωρίς τα συνημμένα του. Η πρώτη φορά που έβλεπα τις φωτογραφίες του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου που τραβήχτηκαν κατά την επιθεώρηση της 6.7.2011 και οι οποίες ήταν επισυνημμένες στη πιο πάνω έκθεση Γεωργιάδη ήταν όταν δόθηκε στους δικηγόρους μου το μαρτυρικό υλικό στα πλαίσια της παρούσης διαδικασίας».

Σε σχέση με την «έκθεση ασφαλείας» (τεκ.66.1) και τα όσα παρουσιάζονται ως κοινές διαπιστώσεις και εισηγήσεις της ομάδας αναφέρει τα ακόλουθα:

«Τονίζω ότι αρκετά από όσα αναφέρονται στην έκθεση Γεωργιάδη σχετικά με τις διαπιστώσεις της ομάδας που έκανε την επιθεώρηση, δεν αποτελούν διαπιστώσεις της ομάδας και ούτε αναφέρθηκαν από την ομάδα στις 6.7.2011. Αποτελούν έργο του Γεωργιάδη και αποτέλεσμα του τι ήθελε να παρουσιάσει ο Γεωργιάδης στους ανωτέρους του.

Συγκεκριμένα, η διαπίστωση στο στοιχείο 11 (α) της έκθεσης, που παρουσιάζεται ως ομόφωνη διαπίστωση, ότι εντός του εμπορευματοκιβωτίου δημιουργήθηκε έκρηξη δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αφού η ομάδα και ιδιαίτερα ο Γεωργιάδης δεν μίλησε για έκρηξη. Αντίθετα, ο μόνος που ανέφερε ότι ενδεχομένως να έγινε έκρηξη εντός του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου ήμουν εγώ και μετά ο κος Χαραλάμπους, συναντώντας την σφοδρή αντίδραση του Γεωργιάδη ο οποίος μου είπε με έντονο ύφος ότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται. Οι υπόλοιποι της ομάδας, κάποιοι από τους οποίους ήταν ειδικοί στις πυρίτιδες δεν αντέδρασαν, ούτε και τοποθετήθηκαν σχετικά. Ο κύριος Χαραλάμπους επέμενε όπως το εμπορευματοκιβώτιο κατεβεί από την στοιβάδα για να διαπιστωθεί τι πραγματικά έγινε μέσα.

Περαιτέρω η ομάδα της επιθεώρησης δεν διαπίστωσε ότι οι ζημιές που υπήρξαν ήταν οι μικρότερες που μπορούσαν να γίνουν και ότι αυτό βασιζόταν περισσότερο σε θέμα τύχης (στοιχείο 11 (δ) έκθεσης), ότι οι πυρίτιδες έχουν αναμφίβολα αλλοιωθεί και αποσταθεροποιηθεί (στοιχείο 11 (ε) έκθεσης ή ότι η έκρηξη ήταν αρκετά ισχυρή διότι το εμπορευματοκιβώτιο μετακινήθηκε από την θέση του (στοιχείο 11 (στ) έκθεσης).

Όσον αφορά τις εισηγήσεις της ομάδας για λήψη μέτρων είναι όπως αυτές φαίνονται στην έκθεση Γεωργιάδη με τις ακόλουθες διευκρινήσεις:

(α) Η άμεση μετακίνηση του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου ζητήθηκε από την ομάδα να γίνει με σκοπό τον περαιτέρω έλεγχο – διερεύνηση για το τι έγινε μέσα.

(β) Η λήψη πολιτικής απόφασης για έναρξη καταστροφής της πυρίτιδας όπως μας ανέφερε ο Γεωργιάδης θα γινόταν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και δεν αναφέρθηκε στην σύσκεψη οτιδήποτε για ΟΑΣΕ, OSCE. Σημειώνω επίσης ότι ο Γεωργιάδης κατά την διάρκεια της σύσκεψης μας τόνιζε ότι θα χρειαστεί πάνω από

6 μήνες για να καταστραφεί η πυρίτιδα από την Εθνική Φρουρά και περίπου 3 μήνες για να ληφθεί η απόφαση καταστροφής της.

(γ) Το θέμα καθαρισμού της περιοχής από τα χόρτα τέθηκε καθ' ότι κατά την επιθεώρηση στις 6.7.2011 υπήρχε πυκνή βλάστηση χόρτων στην περιοχή των εμπορευματοκιβωτίων και των πέριξ λόφων. Εδώ πρέπει να πω ότι σε αντίθεση με ό,τι είδαμε κατά την επιτόπια αυτοψία του χώρου από το Δικαστήριο, η άγρια βλάστηση που υπήρχε στην γύρω περιοχή πριν την έκρηξη της 11.7.2011 ήταν πυκνή και ψηλή (περίπου ένα μέτρο) οπότε θα ήταν εύκολο να υπάρξει πυρκαγιά στα χόρτα και να επεκταθεί σε μεγάλες διαστάσεις τόσο στην Ναυτική Βάση όσο και στον Ηλεκτροπαραγωγό Σταθμό της ΑΗΚ. Πολύ κοντά στον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων βρίσκονται οι δεξαμενές καυσίμων του ηλεκτροπαραγωγού σταθμού που περιέχουν τεράστιες ποσότητες μαζούτ».

Καταλήγει δε, ως εξής:

«Στην σύσκεψη ο Ταξίαρχος Θεοφάνους μας είπε ότι είχε υπόψην του αποθήκες στις οποίες μπορούσαν να μεταφερθούν τα υλικά και μπορεί να μην χρειαστεί να ληφθούν οποιαδήποτε άμεσα μέτρα.

Φεύγοντας από την σύσκεψη δεν μου ανατέθηκε είτε από την σύσκεψη είτε από την Διεύθυνση της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας οποιαδήποτε εργασία και δεν μου δόθηκε οποιαδήποτε οδηγία πλην της υποχρέωσης όταν θα κατέβαζαν το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο να παραστώ στην αυτοψία».

Γ.8 Η τύχη της «έκθεσης ασφαλείας»

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει⁶¹ η έκθεση παραδόθηκε στον ΑΓΓΕΕΦ, χωρίς ποτέ ο ίδιος να την διαβιβάσει στον ΥΠΑΜ.

Σχετική είναι η μαρτυρία του Σχη Λάμπρου Λάμπρου (ΜΚ9), σύμφωνα με την οποία το απόγευμα της 11.7.2011, μετά την καταστροφή, τον είχε καλέσει στο γραφείο του ο Διευθυντής του Επιτελικού Γραφείου του ΑΓΓΕΕΦ Σχης Βασίλης Βαϊμαρίδης. Ο τελευταίος επεχείρησε, με αθώο ύφος, να του δώσει την έκθεση για να την αποστείλει εκείνος στο Υπουργείο Άμυνας. Ο Λάμπρου του απάντησε ότι σε μισή ώρα επρόκειτο να δώσει κατάθεση στην αστυνομία για να παραδώσει οτιδήποτε υπήρχε στην υπηρεσία ΔΥΠ/ΓΕΕΦ σχετικά με το θέμα και ότι θα κατέθετε και την έκθεση αναφέροντας την ώρα που θα την παρέδιδε ο Βαϊμαρίδης. Τότε ο τελευταίος αποτραβήχτηκε και ο Λάμπρου του είπε πως αν ήθελε να διαβιβάσουν στο Υπουργείο την έκθεση θα έπρεπε να την στείλει επίσημα με διαβιβαστικό στην ΔΥΠ/ΓΕΕΦ. Αργότερα την ίδια ημέρα ο Λάμπρου ενημερώθηκε αρμοδίως ότι ο οδηγός του ΑΓΓΕΕΦ παρέδωσε στον Ανχη Νικόλαο Γεωργιάδη που εκτελούσε υπηρεσία στην ΔΥΠ/ΓΕΕΦ την έκθεση και έγινε σχετική χρέωση στο βιβλίο χρεώσεων. Ο Ν. Γεωργιάδης σημείωσε στο διαβιβαστικό ότι παραλήφθηκε την 11.7.2011 η ώρα 18.30 από οδηγό που στάληκε από το Επιτελικό Γραφείο ΑΓΓΕΕΦ.

Την επόμενη ημέρα τηλεφώνησε στον Λάμπρου ο Ανχης Καραγκούνης Χρίστος και του είπε ότι είχαν κάνει κάποιο λάθος στη σύνταξη του διαβιβαστικού και ότι θα πήγαινε ο ίδιος να το παραλάβει επίσημα για να ξεχρεωθεί η ΔΥΠ/ΓΕΕΦ και αφού θα το διόρθωνε θα το επέστρεφε, όπως

⁶¹ Βλ. παρ. Β.24

του είπε. Πράγματι αργότερα ο Ανχης Καραγκούνης παρέλαβε το έγγραφο, χωρίς όμως ποτέ να το επιστρέψει.

Πριν όμως ο Καραγκούνης παραλάβει την έκθεση, ο Λάμπρου μερίμνησε και φωτοτυπήθηκε η σχετική αλληλογραφία στην οποία υπάρχει μονογραφή του Α/ΓΕΕΦ ημερ. 7.7.2011. Αυτό υποδηλώνει ότι ο Α/ΓΕΕΦ είχε την έκθεση στις 7.7.2011.

Όταν πέρασαν δύο μέρες και η αλληλογραφία δεν επεστράφη, ο Λάμπρου αντελήφθη ότι ο λόγος που ήθελε αρχικά ο Βαϊμαρίδης να του δώσει στο χέρι, χωρίς διατυπώσεις και διαβιβαστικό, την έκθεση ήταν για να ισχυριστούν μετά ότι του την παρέδωσαν στις 7.7.2011 και ότι ενώ την είχε στη κατοχή του, παρέλειψε να την διαβιβάσει αρμοδίως για να ενημερωθεί ο Υπουργός Άμυνας και να γίνουν οι άμεσες ενέργειες που εισηγείτο η επιτροπή στο πρακτικό της.

Υπό αυτές τις συνθήκες ο Λάμπρου δίδοντας κατάθεση στην αστυνομία στις 15.7.2011 ανέφερε ότι δύσκολα θα μπορούσε να συνεχίσει να ασκεί τα καθήκοντα του και να συνεργάζεται υπό τις διαταγές συνωμοτών και ραδιούργων.

Έχουμε επίσης αναφέρει⁶² ότι η έκθεση παραδόθηκε και στον Υ/ΓΕΕΦ. Συγκεκριμένα, την επόμενη ημέρα ο Γεωργιάδης συνάντησε τον Υ/ΓΕΕΦ ο οποίος βρισκόταν σε σύσκεψη στο ΚΕΝ Λεμεσού και τον ενημέρωσε αφήνοντας του ένα αντίγραφο της έκθεσης. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Γεωργίου, ο Γεωργιάδης δέχθηκε ότι η έκθεση προοριζόταν για τον Υπουργό Άμυνας με οδηγίες να του υποβληθεί μέσω του Α/ΓΕΕΦ και ότι

⁶² Βλ. παρ. Β.24

δεν είχε οδηγιές να παραδώσει την έκθεση στον Υ/ΓΕΕΦ. Ήταν όμως η θέση του Γεωργιάδη ότι έκρινε πως μπορούσε και ο Υ/ΓΕΕΦ «να βοηθήσει, να σπρώξει, να αποφασίσει, ήταν θέματα οικονομικά, περονοφόρα που έπρεπε να ενοικιαστούν ...sprinkler, σωλήνες, λάστιχα...ήταν έκθεση που είχε ένα σύνολο υποχρεώσεων και θεώρησα ότι έπρεπε να του δώσω την έκθεση».

Σύμφωνα με τον Ταξίαρχο Γιώργο Παπαχαραλάμπους (ΜΚ83) που ήταν παρών ο Γεωργιάδης ενημέρωσε τον Υ/ΓΕΕΦ ότι υπήρχε σοβαρό πρόβλημα με τα εμπορευματοκιβώτια. Του ανέφερε ότι είχε επισκεφθεί τα εμπορευματοκιβώτια και ότι ένα απ' αυτά είχε ενδείξεις ανάφλεξης της πυρίτιδας εντός του εμπορευματοκιβωτίου και υπήρχε παραμόρφωση του. Του ανέφερε ότι είχε συντάξει λεπτομερή έκθεση με φωτογραφίες και ο Υ/ΓΕΕΦ του είπε εντάξει και του ζήτησε ένα αντίγραφο της έκθεσης λέγοντας του ότι θα έβλεπε το όλο θέμα. Κατά τον Παπαχαραλάμπους ο Γεωργιάδης ήταν ανήσυχος, αλλά έδειχνε πως η κατάσταση ήταν διαχειρίσιμη, όπως ο μάρτυρας εκτίμησε. Ο κ. Γεωργίου δεν αμφισβήτησε τα λεγόμενα του μάρτυρα. Του ζήτησε να επιβεβαιώσει, όπως και έπραξε, ότι ο Υ/ΓΕΕΦ βρισκόταν στο ΚΕΝ Λεμεσού για να επιθεωρήσει την κατάσταση των νεοσυλλέκτων και ότι η έκθεση ασφαλείας απευθυνόταν στον Α/ΓΕΕΦ. Ως εκ τούτου, δέχθηκε ο μάρτυρας, όταν ένα έγγραφο απευθύνεται στον Α/ΓΕΕΦ έστω και αν δοθεί για ενημέρωση σε άλλο, δεν έχει οποιοσδήποτε να κάνει οτιδήποτε και είναι μόνο ο Αρχηγός που θα ενεργήσει.

Εν πάση περιπτώσει υπάρχει μαρτυρία, σύμφωνα με την οποία ο Υπουργός Άμυνας έτυχε ενημέρωσης, έστω κι αν δεν έλαβε την έκθεση.

Γ.9 Η ενημέρωση Παπακώστα για την επιτόπια εξέταση

Η σχετική μαρτυρία από πλευράς κατηγορούσας αρχής προήλθε από τον Ταξίαρχο Θεοφάνους και δεν αμφισβητήθηκε με την αντεξέταση.

Σύμφωνα με τον Θεοφάνους, μετά το τέλος της επιτόπιας εξέτασης, προμηθεύτηκε αποθηκευμένες σε ηλεκτρονική μορφή (usb) τις φωτογραφίες που ο φωτογράφος είχε λάβει από τα εμπορευματοκιβώτια. Όταν επέστρεψε στο Υπουργείο πήγε κατευθείαν στο γραφείο του ΥΠΑΜ και τον ενημέρωσε για το τί είδε, για τα όσα λέχθηκαν στη συνάντηση και για τις αποφάσεις που ελήφθησαν και του επέδειξε διάφορες φωτογραφίες, δώδεκα στον αριθμό αφού μερίμνησε να εκτυπωθούν. Ήθελε με τις φωτογραφίες να είναι πιο πειστικός και να εξηγήσει καλύτερα την κατάσταση διότι, όπως είπε χαρακτηριστικά: «Μια εικόνα είναι χίλιες λέξεις». Δεν ήταν σε θέση να θυμάται ποιες ακριβώς φωτογραφίες του είχε επιδείξει από το αντίστοιχο σήμερα τεκμήριο, (τεκ. 31Α) όμως του επέδειξε φωτογραφίες στις οποίες φαινόταν ότι το εμπορευματοκιβώτιο είχε φουσκώσει από όλες τις πλευρές, ότι υπήρχε καμένη πυρίτιδα και ότι οι πόρτες του εμπορευματοκιβωτίου ήταν ανοικτές.

Παραθέτουμε αυτούσιες τις αναφορές του Θεοφάνους σε σχέση με την ενημέρωση του κατηγορούμενου 2:

«Εγώ φεύγοντας από το Μαρί, από τη Ναυτική Βάση, πήγα κατευθείαν στο γραφείο του κυρίου Υπουργού, ζήτησα από την ιδιαιτέρα του και ενημέρωσε τον Υπουργό και μου επετράπη να μπω στο γραφείο του κυρίου Υπουργού. Στη συνέχεια του ανέφερα με λεπτομέρεια, γιατί ήταν νωπά στο μυαλό μου τα γεγονότα το ό,τι είδα και ό,τι λέχθηκε εκεί, διότι έφυγα από το Μαρί και πήγα κατευθείαν στο γραφείο του. Του

είπα ότι βγήκαμε πάνω στα container, στα εμπορευματοκιβώτια, του είπα πώς ήταν αυτό το φουσκωμένο δηλαδή ότι υπήρχε καμένη πυρίτιδα στο πίσω μέρος προς τη θάλασσα, κάτω στο δάπεδο, φαινότανε στο προηγούμενο container. Δηλαδή στο δεύτερο όροφο από πάνω το φουσκωμένο ήταν στο τρίτο, ήταν από πάνω. Του είπα για την πόρτα που άνοιξε εκεί απ'ό,τι είπαν εκεί από την ανάφλεξη και έκρηξη και του είπα στη συνέχεια ότι κατεβήκαμε και μπήκαμε στο γραφείο του κυρίου Ιωαννίδη, όπου έγινε η σύσκεψη και του ανέφερα με λεπτομέρεια το τι εισηγήσεις έκανε αυτή η επιτροπή.

Ότι είχαμε πει πρώτα να κάνουμε ένα υπόστεγο, αυτό το ανέφερε ο Γεωργιάδης και στη συνέχεια είπε αυτό το πράγμα συζητήθηκε και στο Υπουργείο Άμυνας και απερρίφθηκε, γιατί ήταν δαπανηρό και χρειάζετον χρόνος και χρονοβόρο. Δεύτερον ότι είχαμε πει να μπούνε από πάνω να κολληθούνε σάντουιτς τσίγκοι, με μονωτικό υλικό, για να μην πέφτει η θερμοκρασία άμεσα στα εμπορευματοκιβώτια. Αλλά και αυτό απερρίφθηκε, γιατί έγινε και συζήτηση γι'αυτό το θέμα ότι θα επικεντρώνετο η θερμοκρασία θα απομονώνετο και θα πήγαινε περισσότερη θερμοκρασία στα εμπορευματοκιβώτια και απερρίφθηκε. Τρίτον να βγουν έξω τα εμπορευματοκιβώτια να πάνε σε αποθήκες ή σε υπόστεγα και αυτό απορρίφθηκε, τέταρτον ήταν να μπουν αυτοί οι κατολισθήρες, [sic] τα πέκκα, τα σπρινκλερς, 20 περίπου για να ρίχνουν νερό επί 24ώρου βάσεως και του είπα την εισήγηση του Ανατολίτη για να κάτσουν οι θερμοκρασίες να πέσουν οι θερμοκρασίες, και 4^ο να κατέβει αυτό το εμπορευματοκιβώτιο να απομακρυνθεί από την Πυροσβεστική να ελεγχθεί από την Πυροσβεστική και να απομακρυνθεί.

Βασικά επικεντρώθηκα στα δύο πράγματα που στη συνέχεια αυτή η επιτροπή κατέληξε και είπα στον Υπουργό τα οποία να κατέβει αυτό το εμπορευματοκιβώτιο να ελεγχθεί και να απομακρυνθεί και να πέσουν οι θερμοκρασίες, αυτό με τα πέκκα. Είπα στον Υπουργό ότι είναι επικίνδυνη η κατάσταση αλλά διαχειρίσιμη. Αυτό το λέω και το καταθέτω "διαχειρίσιμη" εφόσον γίνουν αυτά τα δύο που πρότεινε η

επιτροπή αυτό το πράγμα απεκόμισα εγώ από αυτή την επιτροπή. Του είπα ότι ήταν διαχειρίσιμη η κατάσταση εφόσον έγιναν αυτά τα δύο, που πρότεινε αυτή η επιτροπή».

Σε ερώτηση ποια ήταν η αντίδραση του κατηγορούμενου 2, ο Θεοφάνους απάντησε ότι άκουγε με προσοχή και του είπε «εντάξει». Περαιτέρω ανέφερε πως βλέποντας τις φωτογραφίες, του είπε ότι το πρόβλημα είναι σοβαρό. Ειδικότερα σχολίασε για το εμπορευματοκιβώτιο λέγοντας «Φούσκωσε από πάνω από παντού; Πόλα σέλα».

Με τον Υπουργό Άμυνας ξαναμίλησε το πρωί της 8.7.2011. Τον πληροφόρησε ότι ο Α/ΓΕΕΦ είχε λάβει την «έκθεση ασφαλείας» από την προηγούμενη. Του είπε επίσης πως δεν μπορεί να ξέρει κανένας τον τρόπο που θα συμπεριφερόταν η πυρίτιδα, αν θα εκραγεί ή πότε θα εκραγεί. Ο Υπουργός προβληματισμένος και σκεπτικός του είπε: «Έχεις δίκαιο». Στη συνέχεια ενημέρωσε τον Υπουργό ότι υπήρχαν διαθέσιμες οκτώ κενές αποθήκες στο Γέρι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μέχρι την περάτωση της καταστροφής των πυρίτιδων, διαδικασία, όπως του είπε ο Γεωργιάδης, θα διαρκούσε έξι μήνες. Η απάντηση του Υπουργού ήταν: «Ρε Θεοφάνη νομίζεις ότι μου τα λένε όλα;». Μετά από αυτό δεν είχαν άλλη επαφή.

Ο Θεοφάνους δεν αντεξετάστηκε από τον κ. Ευσταθίου σε σχέση με τα παραπάνω. Επιπρόσθετα δε, σημειώνουμε πως παρουσιάστηκε μαρτυρία για την εκτύπωση των φωτογραφιών που επιδείχθηκαν στον ΥΠΑΜ, επίσης χωρίς αντεξέταση. Πρόκειται για τη μαρτυρία του Ανχη Αντρέα Τυρίμου (ΜΚ40) ο οποίος ανέφερε ότι στις 6.7.2011 περί το μεσημέρι κλήθηκε στο γραφείο του Υπουργού ο οποίος βρισκόταν με τον Θεοφάνους. Ο Υπουργός του έδωσε οδηγίες να τυπωθούν οι φωτογραφίες

από φωτογράφο στο Υπουργείο και όχι σε ιδιωτικό φωτογραφείο. Ο ΜΚ40 έδωσε με τη σειρά του εντολή στον φωτογράφο του ΥΠΑΜ επιλοχία Στέλιο Στυλιανού (ΜΚ41). Αυτός παρέλαβε το usb από τον Θεοφάνους και εκτύπωσε δώδεκα φωτογραφίες τις οποίες του είχε υποδείξει ο Θεοφάνους τις οποίες και του παρέδωσε.

Ο κ. Κορφιώτης έθεσε το ερώτημα στον μάρτυρα γιατί μετά που ο Υπουργός αντέδρασε μόνο με ένα «εντάξει» δεν του είπε: *«Κύριε Υπουργέ δεν με καταλάβετε καλά τι σας είπα και συγχωρέστε με που επαναλαμβάνω επειδή εγώ είμαι Ταξίαρχος και σεις είστε Υπουργός αλλά δεν καταλάβατε ότι σε μια ώρα σε δυό ώρες σε τέσσερις μέρες σε πέντε μέρες θα γίνει τρομερή έκρηξη και θα κινδυνεύσουν άνθρωποι»*. Ο μάρτυρας απάντησε ως ακολούθως: *«Εγώ δεν ήξερα πότε θα γίνει αυτή η έκρηξη κύριε Πρόεδρε, εάν ήταν τέσσερις ή πέντε μέρες. Εγώ του είχα μεταφέρει του Υπουργού αυτά που είπε η επιτροπή, πήγε επιτόπου ο Αρχηγός και ήταν εις την Ναυτική Βάση και ήταν επιτόπου. Ο Υπουργός μιλούσε με τον Αρχηγό. Εγώ πίστευα ότι ο Αρχηγός και ο Υπουργός μιλούσανε μεταξύ τους θα έλεγαν το σοβαρό πρόβλημα, το ανέφερα και την Παρασκευή ότι αυτή η αναφορά έχει φτάσει στον Αρχηγό»*.

Ο κατηγορούμενος 2 στα πλαίσια διερεύνησης της υπόθεσης από την αστυνομία ετοίμασε και παρέδωσε μια «Έκθεση Γεγονότων» ημερ. 20.7.2011.⁶³ Σε εκείνο το κείμενο ισχυρίστηκε ότι ο Θεοφάνους του ανέφερε σε γενικές γραμμές πως η Επιτροπή μετέβη στη ΝΒΕΦ και του επιβεβαίωσε την πληροφορία ότι ένα εμπορευματοκιβώτιο διογκώθηκε και ότι ο Θεοφάνους προσκόμισε και φωτογραφίες σε ηλεκτρονική μορφή τις οποίες όμως ουδέποτε είδε.

⁶³ Τεκ.178Α, σελ.8

Σε ανακριτική κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 27.7.2011,⁶⁴ αναφέρει τα εξής σε σχέση με τις φωτογραφίες:

«Ερώτηση 82: Πότε σου παρέδωσε φωτογραφίες του εμπορευματοκιβωτίου ο Τζχος Θεοφάνης Θεοφάνους;

Απάντηση: Εκείνη την μέρα 7.7.11 ήρθε στο γραφείο μου στο ΥΠΑΜ ο κ. Θεοφάνους και κρατούσε και κάτι το οποίο μου ανέφερε ότι είναι φωτογραφίες σε ηλεκτρονική μορφή. Μόλις μου το είπε αυτό του είπα να πάει κάτω να τις εμφανίσει. Δεν θυμάμαι αν φώναξα κάποιου να τον βοηθήσει στην εκτύπωση των φωτογραφιών. Δεν μου έφερε όμως να δω τις φωτογραφίες. Ούτε γνωρίζω αν προχώρησε στην εκτύπωση τους. Και να έβλεπα τις φωτογραφίες αυτές δεν θα άλλαζαν κάτι ούτε θα πρόσθετε κάτι στην περιγραφή που μου δόθηκε στη σύσκεψη 5.7.11. Ο λόγος που τους είπα να ληφθούν φωτογραφίες είναι όπως υπάρχει τεκμήριο για κάποιο τρίτο εμπειρογνώμονα που θα έβλεπε τις φωτογραφίες να αντιληφθεί καλύτερα το συμβάν.

Ερώτηση 83: Σύμφωνα με μαρτυρία, ο Τζχος Θεοφάνους σε ενημέρωση από την 6.7.11 για το αποτέλεσμα της επιθεώρησης και σου έδωσε και σετ φωτογραφιών που έδειχναν το φουσκωμένο εμπορευματοκιβώτιο τι έχεις να πεις;

Απάντηση: Μπορεί να έγινε στις 6.7.11 η ενημέρωση αλλά φωτογραφίες δεν μου έφερε να δω...».

Στην κύρια εξέταση που δόθηκε υπό τη μορφή Γραπτής Κατάθεσης ισχυρίστηκε ότι οι παραπάνω αναφορές του ήταν γιατί τότε είχε την εντύπωση - στο φορτισμένο τις ημέρες εκείνες μυαλό του - ότι δεν είχε δει τις φωτογραφίες πριν από την έκρηξη, αλλά μόνο μετά την έκρηξη μέσα

⁶⁴ Τεκ.178B, ερωτήσεις 82-83

από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων. Πολύ αργότερα και μετά από προσπάθεια θυμήθηκε ότι πράγματι είναι πριν από την έκρηξη που τις είδε χωρίς όμως να σχολιάσει οτιδήποτε βλέποντας τις διότι, όπως το έθεσε στην κατάθεση/κύρια εξέταση:

«...δεν μου προκάλεσαν εντύπωση και τούτο γιατί δεν είδα τίποτε λιγότερο ή περισσότερο από την εικόνα που σχημάτισα στο μυαλό μου κατά την ενημέρωση που μου έγινε στη σύσκεψη της 5 Ιουλίου 2011 στο γραφείο μου».

Στην αντεξέταση δέχθηκε ότι είδε τις φωτογραφίες, όμως συμπλήρωσε τα εξής:

«αλλά όχι όπως λέει ο ίδιος χίλια δύο που έχει πει, ότι τάχα είδα τις φωτογραφίες και είπα πόλα σέλα, λέξη που δεν έχω στο λεξιλόγιο μου και ότι τάχα ήρθε ο κ. Θεοφάνους και ότι μου είπε εμένα ότι η κατάσταση είναι επικίνδυνη. Αυτά είναι εκ των υστέρων φαντασίες, μετά την έκρηξη που τα είπαν όλα αυτά ορισμένοι μάρτυρες».

Ήταν περαιτέρω η θέση του ότι ο Θεοφάνους έβαλε τις φωτογραφίες στο γραφείο του και έφυγε «άψε σβήσε». Δεν σχολίασαν τις φωτογραφίες.

Πάρα ταύτα, εν τέλει, η θέση του ήταν ότι ο Θεοφάνους δεν είναι ψεύτης και λέει ψέματα, απλώς δεν λέει την αλήθεια και σε ορισμένα πράγματα «έβαλε αλάτι και πιπέρι».

Για να ολοκληρώσουμε το ζήτημα της επίδειξης των φωτογραφιών, καταγράφουμε περαιτέρω ότι ο Θεοφάνους μετά που είχε δώσει ήδη δύο καταθέσεις στην αστυνομία (11.7.2011 και 12.7.2011) στις 15.7.2011 μετέβη αυτοβούλως στην αστυνομία και έδωσε συμπληρωματική κατάθεση

μετά που είδε ένα δημοσίευμα στην εφημερίδα Πολίτης στο οποίο αναφερόταν ότι τις φωτογραφίες τις έδωσε στον κατηγορούμενο 2 στις 11 Ιουλίου μετά την έκρηξη. Διαβάζοντας το δημοσίευμα αυτό σκέφτηκε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά και ότι προσπαθούσαν να τον ενοχοποιήσουν και γι' αυτό πήγε να δώσει επί τούτου κατάθεση.

Πέραν του θέματος των φωτογραφιών, ο κατηγορούμενος 2 αναφέρει τα ακόλουθα στην κύρια εξέταση/Γραπτή Κατάθεση σε σχέση με την ενημέρωση της οποίας έτυχε από τον Τξχο Θεοφάνους:

«Γύρω στο μεσημέρι της Τετάρτης, 6 Ιουλίου 2011 έτυχα μιας σύντομης ενημέρωσης από τον Ταξίαρχο Θεοφάνους για την επίσκεψη των εμπειρογνομόνων στην NB.

Ο Ταξίαρχος Θεοφάνους μου ανέφερε ότι η ομάδα των εμπειρογνομόνων επισκέφθηκε την NB, ανέβηκε πάνω στα εμπορευματοκιβώτια και έκανε αυτοψία. Από ότι ο ίδιος αποκόμισε από τα συζητηθέντα μεταξύ των μελών της ομάδας, μου είπε ότι, αποφασίστηκε η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων για να μειωθούν οι θερμοκρασίες και η μετακίνηση του διογκωμένου εμπορευματοκιβωτίου για περαιτέρω έλεγχο.

Μου ανέφερε, επίσης, ότι σε περίπτωση που η λήψη πολιτικής απόφασης για καταστροφή της πυρίτιδας θα καθυστερούσε, αποφάσισαν όπως τα εμπορευματοκιβώτια μεταφερθούν σε αποθήκες της Εθνικής Φρουράς σε εγκαταλελημένο στρατόπεδο στο χωριό Γέρι.

Στη συνέχεια με πληροφόρησε ότι ο Α/ΓΕΕΦ βρίσκεται στην NB και ενημερώνεται επί τόπου από τους εμπειρογνώμονες. Το γεγονός ότι ο Α/ΓΕΕΦ βρισκόταν στη Ναυτική Βάση σε σύσκεψη με το Σχη Γεωργιάδη, το Διοικητή Ναυτικού, αείμνηστο

Αντρέα Ιωαννίδη και τον Δντή της ΔΥΠ/ΓΕΕΦ Σχη Λάμπρο Λάμπρου για την αντιμετώπιση του προβλήματος, αυτό με έπεισε ότι η κατάσταση ευρίσκεται πλέον υπό τον άμεσο έλεγχο της ανωτάτης ηγεσίας της Εθνικής Φρουράς. Ρώτησα τον κ Θεοφάνους μέχρι που βρίσκεται το θέμα της έκθεσης που θα συνέτασσε η επιτροπή και μου απάντησε ότι όπως τους ανέφερε εκεί ο Σχης Γεωργιάδης, θα την ετοιμάζε και θα την υπέβαλλε στον Α/ΓΕΕΦ. Από τα λεγόμενα του Ταξίαρχου Θεοφάνους συμπεράνα ότι η κατάσταση βρισκόταν υπό έλεγχο.

Το πρωί της Παρασκευής, 8 Ιουλίου 2011, ο κ. Θεοφάνους ήρθε στο γραφείο μου για ένα άλλο υπηρεσιακό θέμα και όταν τον ρώτησα εάν γνώριζε οτιδήποτε για την έκθεση, αυτός μου απάντησε ότι από ότι γνώριζε, ο Σχης Γεωργιάδης είχε ήδη στείλει την έκθεση του στον Α/ΓΕΕΦ».

Γ.10 Το διάστημα 6 Ιουλίου 2011 - 11 Ιουλίου 2011

Ο Θεοφάνους ανέφερε ότι την επομένη ημέρα, στις 7.7.2011, ενημέρωσε και τον Χ. Μαληκκίδη ενόψει της προοπτικής τοποθέτησης καταιονιτήρων, διότι οι τεχνικές υπηρεσίες του ΥΠΑΜ υπάγονται στο Γενικό Διευθυντή.

Ο Ανατολίτης ανέφερε ότι στις 7.7.2011, ο Θεοφάνους του τηλεφώνησε και του είπε ότι είχε μιλήσει με τον Υπουργό ο οποίος ήθελε ν' αρχίσουν τις εργασίες όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, εάν τους δίδονταν οδηγίες να προχωρήσουν. Γι' αυτό ο Ανατολίτης με τη σειρά του τηλεφώνησε στον ιδιώτη μελετητή μηχανολόγο που ήταν ο σύμβουλος των τεχνικών υπηρεσιών του ΥΠΑΜ για την κατασκευή της Βάσης και του είπε ν' αρχίσει την μελέτη για την αντλία που θα χρειαζόταν, πιστεύοντας ότι θα τους έδιδαν το ΟΚ για να προχωρήσουν με την εγκατάσταση. Αντ' αυτού, στις 8.7.2011, ο Ανατολίτης έλαβε οδηγίες από τους προϊστάμενους του ότι

«δεν θα κάνουμε τίποτε, αναμένουμε οδηγίες και τα πρακτικά», εννοώντας την έκθεση. Επιπρόσθετα για το ζήτημα αυτό ο Ανατολίτης αναφέρει στην κατάθεση του προς την αστυνομία που έγινε μέρος της μαρτυρίας του ότι στις 8.7.2011, επικοινωνήσε τηλεφωνικώς με τον Πανίκο Στυλιανίδη ο οποίος του ανέφερε ότι δεν θα έκαναν τίποτε γιατί ο Υ/ΓΕΕΦ είπε ότι θα προχωρήσουν άμεσα *[sic]* στην καταστροφή της πυρίτιδας. Ανέφερε επίσης ότι μίλησε με τον προϊστάμενο του Σάββα Χαραλαμπίδη ο οποίος επίσης του είπε ότι δεν θα κάνουν τίποτε και όταν θα αποφάσιζαν θα τους το έλεγαν επίσημα.

Ο Στυλιανίδης ανέφερε ότι ο Ανατολίτης του είχε τηλεφωνήσει στις 6.7.2011, για να τοποθετήσουν σύστημα ραντίσματος. Αυτός του είπε πως κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να γίνει άμεσα *[sic]* γιατί θα έπρεπε η εισήγηση να εξεταστεί και ν' ακολουθηθούν οι διαδικασίες με ενημέρωση του Γενικού Διευθυντή και του Υπουργού.

Κατά τον Στυλιανίδη στις 8.7.2011, μετά το πέρας μιας άλλης συνεδρίας, ανέφερε στον ΓΔ ότι έπρεπε να παρθούν κάποιες αποφάσεις και ο ΓΔ δεν έδωσε τη δέουσα προσοχή, οπότε συνέχισε να μιλά με τον Υ/ΓΕΕΦ λέγοντας του ότι δεν μπορούσαν να γίνουν άμεσες ενέργειες γιατί έπρεπε πρώτα να γίνει μελέτη. Ο Υ/ΓΕΕΦ ανέφερε, αφού μίλησε με τον Υπουργό και τον ΕΠΥΠΑΜ Α. Σταύρου ότι είχαν πάρει απόφαση να κάψουν την πυρίτιδα. Μετά από αυτό δεν συζήτησε ξανά το θέμα με οποιονδήποτε άλλο.

Παρά το ότι δεν είχαν πάρει οδηγίες, εντούτοις είπε στον Ανατολίτη να δει το θέμα με τον ιδιώτη μελετητή που είχε ασχοληθεί με τη μελέτη του έργου της Ναυτικής Βάσης, όμως, μετά τα πιο πάνω η όλη υπόθεση δεν

προχώρησε καθόλου και ειδικότερα δεν τους δόθηκε οδηγία, είτε από τον Υπουργό, είτε από τον ΓΔ να προχωρήσουν σε μελέτη ή άλλες ενέργειες.

Για το ίδιο διάστημα ο κατηγορούμενος 2 ανέφερε τα εξής στη γραπτή κατάθεση (κύρια εξέταση):

«Την Πέμπτη 7 Ιουλίου 2011 και ώρα 1130 είχαμε με τον Α/ΓΕΕΦ προγραμματισμένη συνάντηση στην Επιτροπή Άμυνας της Βουλής των Αντιπροσώπων, για να συζητήσουμε θέματα προϋπολογισμού της Εθνικής Φρουράς. Επειδή φτάσαμε λίγο πιο νωρίς, συναντηθήκαμε με τον Α/ΓΕΕΦ κ. Πέτρο Τσαλικίδη για περίπου 10 λεπτά στο αίθριο της Βουλής. Εκεί ρώτησα τον Α/ΓΕΕΦ πως είναι η κατάσταση με τα εμπορευματοκιβώτια στη ΝΒ και ο Α/ΓΕΕΦ μου ανέφερε ότι η κατάσταση τύγγανε του κατάλληλου χειρισμού.

Την επόμενη μέρα, Παρασκευή 8 Ιουλίου 2011 το πρωί, συναντηθήκαμε πάλι με τον Α/ΓΕΕΦ στον Τύμβο Μακεδονίτισσας όπου υποδεχτήκαμε τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής ο οποίος τέλεσε Τρισάγιο στους τάφους των πεσόντων αλλά δεν μου ανάφερε οτιδήποτε για το θέμα.

Την ίδια ημέρα γύρω στο μεσημέρι, είχαμε προγραμματισμένη συνάντηση με τον Α/ΓΕΕΦ στο γραφείο μου για θέματα μεταθέσεων των στελεχών της Εθνικής Φρουράς και για το πρόγραμμα της επίσκεψης στην Κύπρο του Υπουργού Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος κ. Μπεγγλίτη. Έχοντας υπόψη μου ότι τη Δευτέρα θα ζητούσα συνάντηση με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για να τον ενημερώσω, σε κάποια στιγμή ρώτησα τον Α/ΓΕΕΦ που βρίσκεται η έκθεση που ανέμενα και μου απάντησε με καθησυχαστικό ύφος, ότι ζήτησε κάποιες διευκρινήσεις και θα μου την έστειλε το συντομότερο».

Τελικά, επαναλαμβάνουμε, η «έκθεση ασφαλείας» δεν έφτασε ποτέ στον κατηγορούμενο 2 πριν από την έκρηξη.

Γ.11 Η μαρτυρία σε σχέση με τους κατηγορούμενους πυροσβέστες

Γ.11.1 Γενικές Παρατηρήσεις

Πριν παραθέσουμε τη μαρτυρία σε σχέση με το ζήτημα των παραλείψεων που αποδίδεται στους κατηγορούμενους πυροσβέστες, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ακούσαμε τη μαρτυρία αυτή, ως σχετική με ενδεχόμενη πρακτική στην Πυροσβεστική Υπηρεσία, εφόσον σε υποθέσεις αμέλειας, όταν το αντικείμενο εμπίπτει στην ειδική σφαίρα γνώσεων και πρακτικής μιας επαγγελματικής ομάδας και δεν είναι ζήτημα κοινής εμπειρίας ως είναι συνήθως λ.χ. μια τροχαία αμέλεια, είναι αναμενόμενο να προσφέρεται μαρτυρία για το τι έγινε και το τι έπρεπε, κατά τα κρατούντα, να γίνει.

Αφήσαμε, κατά συνέπεια, να ακουστεί τέτοια μαρτυρία για το ενδεχόμενο να προκύψει μέσα από αυτή τυχόν πρακτική στην Πυροσβεστική Υπηρεσία, αλλά και για να τεθούν ενώπιον του Δικαστηρίου όλα τα σχετικά δεδομένα.

Επίσης, επειδή έγινε αναφορά σε νομοθετικές και άλλες πρόνοιες, τονίζουμε εξ αρχής ότι η ερμηνεία νόμων ή κανονισμών είναι αποκλειστικό ζήτημα του Δικαστηρίου. Ανεπίτρεπτη είναι και η διατύπωση γνώμης, όπως μερικές φορές επιχειρήθηκε, για το ζήτημα της ευθύνης ή μη των κατηγορουμένων.

Θεωρούμε επίσης χρήσιμο να αναφερθούμε εξ αρχής στο γεγονός ότι η κατηγορούσα αρχή κάλεσε ως μάρτυρα - εμπειρογνώμονα και τον υπαστυνόμο της Π.Υ. Μιχάλη Θεοφίλου (ΜΚ5), ο οποίος είναι ο πατέρας του αποβιώσαντος πυροσβέστη Παναγιώτη Θεοφίλου. Ως εμπειρογνώμονες αναμένεται να καλούνται ανεξάρτητοι γνώστες του υπό εξέταση, ειδικής γνώσης, αντικειμένου. Ξενίζει η κλήτευση ως εμπειρογνώμονα ενός ανθρώπου που είχε την τραγική μοίρα να χάσει το παιδί του κατά το επίδικο συμβάν και να εμπλέκεται έτσι, συναισθηματικά, εξ αντικειμένου, στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Τη στιγμή μάλιστα που η μαρτυρία του καλύφθηκε κατά κόρον από άλλους μάρτυρες, στους οποίους τη μαρτυρία θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Γι' αυτούς τους λόγους θεωρούμε αχρείαστο να επεκταθούμε και στη μαρτυρία του κ. Θεοφίλου.

Πριν παραθέσουμε όμως τη σχετική μαρτυρία θα πρέπει να παραθέσουμε σε γενικές γραμμές τα της Π.Υ. και της ΕΜΑΚ.

Γ.11.2 Η Πυροσβεστική Υπηρεσία και η ΕΜΑΚ

Η Πυροσβεστική Υπηρεσία είναι ενταγμένη στο Αστυνομικό Σώμα και διέπεται από τα άρθρα 45 - 54 των περί Αστυνομίας Νόμων του 2004 έως 2013. Διοικείται από αξιωματικό της αστυνομίας ο οποίος διορίζεται από τον Αρχηγό της Αστυνομίας και είναι γνωστός ως «Διευθυντής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας». Υπάγεται δε, στον Βοηθό Αρχηγό Υποστήριξης της Αστυνομικής Δύναμης Κύπρου.

Η Πυροσβεστική Υπηρεσία έχει πυροσβεστικούς σταθμούς σε όλες τις επαρχίες της ελεύθερης Κύπρου, στην Πόλη Χρυσοχούς και στα δύο Αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Επίσης, στην επαρχία Λάρνακας, στην

περιοχή της Κοφίνου εδρεύει η Ειδική Μονάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΕΜΑΚ). Οι Πυροσβεστικοί Σταθμοί λειτουργούν επί εικοσιτετραώρου βάσεως και οι επί καθήκοντι πυροσβέστες είναι πάντοτε σε επιφυλακή για να ανταποκριθούν αμέσως σε οποιαδήποτε κλήση για βοήθεια.

Η λειτουργία των Πυροσβεστικών Σταθμών διέπεται από την αστυνομική διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Α.Δ. 1/7 (τεκ. 143.7). Σύμφωνα με την παράγραφο 10(2) της εν λόγω αστυνομικής διάταξης, σε κάθε Πυροσβεστικό Σταθμό λειτουργεί επί 24ώρου βάσεως υπηρεσία τηλεφωνείου, το οποίο σε περίπτωση επεισοδίου ενεργεί ως κέντρο παραλαβής και αποστολής μηνυμάτων και ως διοικητικό κέντρο.

Ως προς την εκπαίδευση της οποίας τυγχάνουν οι πυροσβέστες, ο κατηγορούμενος 4 ανέφερε ότι αρχίζει με την εγγραφή τους στην υπηρεσία και σταματά με την αφυπηρέτησή τους. Μεταξύ άλλων, εκπαιδεύονται για το χειρισμό πυρκαγιών σε επικίνδυνα χημικά υλικά, όπως φαίνεται, στο πρόγραμμα βασικής σειράς μαθημάτων δοκίμων πυροσβεστών (τεκ.247) και όπως φαίνεται και στο πρόγραμμα μαθημάτων μονιμοποίησης (τεκ. 249). Ο κατηγορούμενος 4 κατέθεσε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης της ΕΜΑΚ και τις διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν τη λειτουργία της Σχολής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Ήταν η θέση του ότι όλα τα προγράμματα της εκπαίδευσης στη Σχολή Π.Υ., αλλά και της επαναλαμβανόμενης πρακτικής άσκησης στους Πυροσβεστικούς Σταθμούς στόχο έχουν να μην υπάρχει μέλος της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας που να μην είναι πλήρως καταρτισμένο για την αντιμετώπιση πυρκαγιάς που αφορά επικίνδυνα υλικά.

Η ΕΜΑΚ (Ειδική Μονάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών) ιδρύθηκε στις 18.3.2002 δια της διαταγής με Αύξ. Αρ. 11 του τότε Αρχηγού Αστυνομίας (τεκ.251). Σύμφωνα με την εν λόγω διαταγή υπάγεται απευθείας στον Διευθυντή Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και επεμβαίνει οπουδήποτε στην επικράτεια της Κυπριακής Δημοκρατίας για την αντιμετώπιση συμβάντων που έχουν σχέση με την αποστολή της. Εδρεύοντας στη Κοφίνου, ενεργεί και ως Πυροσβεστικός Σταθμός υπαίθρου Κοφίνου.

Στην ΕΜΑΚ λειτουργούν τρεις βασικά ειδικότητες, αυτοδύτες, χειριστές ανιχνευτικών σκύλων και διασώστες ορεινών περιοχών. Σύμφωνα με την εν λόγω διαταγή, η αποστολή της περιλαμβάνει τομείς όπως η αντιμετώπιση καταστροφών από σεισμούς, πλημμύρες και άλλες θεομηνίες και η αντιμετώπιση μεγάλων ατυχημάτων. Περιπλέον, ως μία των αποστολών της ΕΜΑΚ καθορίζεται η αντιμετώπιση ειδικών πυρκαγιών όπως, μεταξύ άλλων, εκρηκτικών υλών και η αντιμετώπιση πυρκαγιών στρατιωτικών εγκαταστάσεων.

Είναι επίλεκτο σώμα της Π.Υ. Κατά τον κατηγορούμενο 6, τα μέλη της ΕΜΑΚ επιλέγονται προσεκτικά από τον Διευθυντή Π.Υ. και το Διοικητή ΕΜΑΚ, κατά βάση δε, προέρχονται από τις ειδικές δυνάμεις του στρατού και είναι σε άριστη φυσική και πνευματική κατάσταση. Για να μπορούν να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντα τους τυγχάνουν συνεχούς εκπαίδευσης. Η επανεκπαίδευση στα χημικά υλικά γινόταν μία φορά τον μήνα.

Κατά τον κατηγορούμενο 6, η ΕΜΑΚ είναι το πιο πειθαρχημένο και εκπαιδευμένο τμήμα της Π.Υ. Ειδικότερα, οι γνώσεις και η εκπαίδευση των λοχιών και αρχιλοχιών της ΕΜΑΚ, συμπλήρωσε, είναι τέτοια που η Διεύθυνση Πυροσβεστικής Υπηρεσίας τους αναθέτει καθήκοντα

αξιωματικού υπηρεσίας όχι μόνο στην ΕΜΑΚ αλλά, σε κάποιες περιπτώσεις και στις επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου.

Η ιεραρχία της ΕΜΑΚ αποτελείται από τον Διοικητή⁶⁵ και τον Βοηθό Διοικητή⁶⁶ που εργάζονται σε ώρες γραφείου και από δύο υπαστυνόμους⁶⁷ οι οποίοι εργάζονται μέρα παρά μέρα, αλλά σε περίπτωση σοβαρού επεισοδίου βρίσκονται σε αναμονή (on call) ως αξιωματικοί υπηρεσίας. Η ΕΜΑΚ εργάζεται με το σύστημα βάρδιας και υπάρχουν τέσσερις αλλαγές με τις ονομασίες πράσινη, λευκή, κυανή και ερυθρά. Η ομάδα που ανταποκρίθηκε στο επίδικο επεισόδιο ανήκε στην πράσινη αλλαγή. Οι υπεύθυνοι εναλλαγών, είπε, δεν υπολείπονται προσόντων ή εμπειριών σε σχέση με τους αξιωματικούς της Π.Υ.

Γ.11.3 Οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.39 για Επικίνδυνα Χημικά Υλικά, και το εγχειρίδιο ERGO (Emergency Response Guidebook)

Οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.39 ετοιμάστηκαν από τον ΜΚ39 Λοχία Π.Υ. Κώστα Κωνσταντίνου με οδηγίες του κατηγορούμενου 6 στα πλαίσια σχετικής ανανέωσης παλαιότερων σημειώσεων πυροσβεστολογίας. Για το σκοπό ετοιμασίας τους ο ΜΚ39 χρησιμοποίησε τη βιβλιογραφία εκπαίδευσης του Ηνωμένου Βασιλείου, εφόσον τα πρωτόκολλα που ακολουθεί η Π.Υ. είναι τα ίδια με τα αγγλικά πρότυπα. Οι σημειώσεις πυροσβεστολογίας αρ.39 εγκρίθηκαν από τον κατηγορούμενο 6 και εκδόθηκαν τον Ιούνιο του 2011.

⁶⁵ Κατά τον επίδικο χρόνο ήταν ο κατηγορούμενος 6

⁶⁶ Κατά τον επίδικο χρόνο ήταν ο Υπαστυνόμος Γ. Δημητρίου

⁶⁷ Κατά τον επίδικο χρόνο ήταν ο Χ. Καράκωστας και ο (ΜΚ37) Ν. Λιασίδης

Στην Εισαγωγή αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«Η Σημείωση Πυροσβεστολογίας για τα επικίνδυνα χημικά υλικά έχει ως στόχο την ενημέρωση των πυροσβεστικών ομάδων που ανταποκρίνονται σε επεισόδια όπου εμπλέκονται χημικά υλικά. Η ανταπόκριση σε τέτοιου είδους επεισόδια και η ιδιαίτερη προσέγγιση που χρειάζεται στον τρόπο αντιμετώπισης απαιτεί σωστή ενημέρωση και εκπαίδευση, που είναι και το κλειδί της επιτυχίας».

Στη συνέχεια οι επικίνδυνες ουσίες ταξινομούνται σε 9 κατηγορίες ως ακολούθως:

Κατηγορία 1: ΕΚΡΗΚΤΙΚΑ

Κατηγορία 2: ΑΕΡΙΑ

Κατηγορία 3: ΕΥΦΛΕΚΤΑ ΥΛΙΚΑ

Κατηγορία 4: ΕΥΦΛΕΚΤΑ ΣΤΕΡΕΑ

Κατηγορία 5: ΟΞΕΙΔΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΥΠΕΡΟΞΕΙΔΙΑ

Κατηγορία 6: ΤΟΞΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΛΥΣΜΑΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ

Κατηγορία 7: ΡΑΔΙΟΕΝΕΡΓΑ ΥΛΙΚΑ

Κατηγορία 8: ΔΙΑΒΡΩΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Κατηγορία 9: ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΥΛΙΚΑ»

Στο κεφάλαιο 4, παράγραφος 5 με τίτλο «Οδηγός Αντιμετώπισης Χημικών Υλικών ERGO» (τεκ.143.8) αναφέρεται ότι η Π.Υ. χρησιμοποιεί τον «Οδηγό Αντιμετώπισης Χημικών Υλικών ERGO» του οποίου ο τρόπος χρήσης είναι απλός και γρήγορος. Στη συνέχεια εξηγείται ο τρόπος χρήσης του ERGO, όπως εξηγήθηκε και στο Δικαστήριο.

Το ERGO είναι εγχειρίδιο που χρησιμοποιεί η Π.Υ. Σύμφωνα με τον υπότιτλο του προσδιορίζεται ως: «A GUIDEBOOK FO FIRST RESPONDERS DURING THE INITIAL PHASE OF A DANGEROUS GOODS/HAZARDOUS MATERIALS INCIDENT». Εκδόθηκε από το US Department of Transportation και το Transports Canada και διατίθεται δωρεάν σε Οργανισμούς Δημόσιας Ασφάλειας, όπως ανέφερε στη μαρτυρία του ο MK39 και όπως στο ίδιο το ERGO φαίνεται.

Όπως εξηγείται και στις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας το πρώτο τμήμα του ERGO, αποτελούμενο από κίτρινες και μπλε σελίδες περιλαμβάνει κατάλογο όπου αναγράφονται τα ονόματα των επικίνδυνων υλικών με τους αντίστοιχους αριθμούς κατάταξης τους με βάση κατάταξη για τα επικίνδυνα υλικά που έγινε από τα Ηνωμένα Έθνη (ID No.). Περιπλέον, δίπλα από κάθε υλικό, με κάποιες εξαιρέσεις στις οποίες περιλαμβάνονται τα Εκρηκτικά υπάρχει ένας αριθμός (Guide No.) που παραπέμπει στο τρίτο μέρος του ERGO, με πορτοκαλί σελίδες, που φέρει τίτλο «GUIDES», όπου και καθορίζονται οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι και οι προβλεπόμενες ενέργειες, ανάλογα με το υλικό.

Έτσι, λ.χ. η ασετυλίνη (Acetylene) φέρει ID No. 1001 και Guide No. 116. Αυτό σημαίνει ότι ο χρήστης του ERGO αφού αναγνωρίσει το υλικό ως το υλικό με αριθμό UN 1001, θα ανατρέξει στην πορτοκαλί σελίδα με την ένδειξη Guide 116 όπου θα λάβει σχετικές πληροφορίες και καθοδήγηση.

Ως άνω, όμως, τα Εκρηκτικά δεν φέρουν ID No., για τον εξής λόγο όπως αναφέρεται στο ίδιο το ERGO:

«Explosives are not listed individually by either proper shipping name or ID Number. They do, however, appear under the general heading “Explosives” on

the first page of the ID Number index (yellow-bordered pages) and alphabetically in the Name of Material index (blue-bordered pages)».

Όπως εξήγησε ο ΜΚ39 Κ. Κωνσταντίνου η γενική αντιμετώπιση εκρηκτικών είναι να τηρηθούν οι αποστάσεις ασφαλείας, ειδικά σε περίπτωση πυρκαγιάς. Φέρουν μόνο Guide No. και ειδικά τα Εκρηκτικά κατηγορίας 1.1, 1.2, 1.3, 1.5 ή 1.6 φέρουν το Guide No. 112. Ανατρέχοντας στην πορτοκαλί σελίδα Guide 112 διαβάζουμε τα ακόλουθα:

«POTENTIAL HARARDS

FIRE OR EXPLOSION

MAY EXPLODES AND THROW FRAGMENTS 1600 meters (1 MILE) OR MORE IF FIRE REACHES CARGO».

Παρακάτω καταγράφεται οδηγία για εκκένωση ως ακολούθως:

«Fire

If rail car or trailer is involved in a fire and heavily encased explosives such as bombs or artillery projectiles are suspected, ISOLATE for 1600m (1 mile) in all directions also, initiate evacuation including emergency responders for 1600m (1 mile) in all directions.

When heavily encased explosives are note involved evacuate the area for 800 meters (1/2 mile) in all directions.

Σε ότι αφορά τις ενέργειες άμεσης αντιμετώπισης καταγράφονται τα εξής:

«DO NOT fight fire when fire reaches cargo! Cargo may EXPLODE!

Stop all traffic and clear the area for at least 1600 meters (1 mile) in all direction and let burn.

Do not move cargo or vehicle if cargo has been exploded to heat».

Στο ERGO επίσης ταξινομούνται διάφορες υποκατηγορίες υγρών και στερεών εύφλεκτων υλικών, που ως άνω, περιλαμβάνονται μαζί με τα εκρηκτικά στην ταξινόμηση επικινδύνων υλικών στις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.39.

Το ERGO είναι αντικείμενο της βασικής, αλλά και της γενικότερης τακτικής εκπαίδευσης των πυροσβεστών. Σειρά μαρτύρων πυροσβεστών δήλωσαν ότι γνωρίζουν το ERGO και τον τρόπο χρήσης του. Γνώριζαν επίσης ότι η πυρίτιδα εντάσσεται στα χημικά υλικά και ειδικότερα στα εκρηκτικά. Πάντως, η ΕΜΑΚ δεν είχε ανταποκριθεί ξανά σε επεισόδιο πυρκαγιάς με πυρίτιδα. Σημειώνουμε περαιτέρω ότι στην ΕΜΑΚ υπήρχε το ERGO και μάλιστα ένα καμένο αντίτυπο βρέθηκε στο όχημα HZN 623 όπου βρισκόταν ο Παπαδόπουλος. Συνήθως ήταν τοποθετημένο στο ταμπλό ή στο μεσοδιάστημα των δύο θέσεων στην μπροστινή καμπίνα.

Ως προς τη σημασία του ERGO σημειώνουμε τα εξής:

Αρκετοί πυροσβέστες, μάρτυρες κατηγορίας, δήλωσαν ότι σε περίπτωση πυρκαγιάς σε εκρηκτικά θα συμβουλευόταν το ERGO και θα ακολουθούσαν τις οδηγίες του.⁶⁸ Χαρακτηριστική ήταν η αναφορά του ΜΚ5 Θεοφίλου ότι το ERGO αποτελεί το «ευαγγέλιο της Πυροσβεστικής». Έχουμε ήδη αναφερθεί στον εξ αντικειμένου προβληματισμό μας σε σχέση με τη μαρτυρία του ΜΚ5 Θεοφίλου και ότι δεν θεωρούμε αναγκαίο να επεκταθούμε στη μαρτυρία του. Παραπέμπουμε όμως, στον παραπάνω

⁶⁸ ΜΚ27 Μ. Τράγκολας, ΜΚ29 Χατζηπαντέλας, ΜΚ56 Λ. Κοσμάς, ΜΚ64 Ν. Ευαγγέλου, ΜΚ108 Π. Νεοφύτου, ΜΚ107 Ε. Ευαγόρου

χαρακτηρισμό για να εισάξουμε το πρόβλημα που τέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου αναφορικά με τη σημασία του ERGO στην πρακτική διαχείριση ενός επεισοδίου.

Η γραμμή που προώθησε ο κ. Ευσταθίου, αντεξετάζοντας τον ΜΚ31 Ι. Παπαδόπουλο, ήταν ότι όντως όλοι οι πυροσβέστες έχουν το ERGO σαν το ιερό τους ευαγγέλιο. Ο κατηγορούμενος 4, αντεξεταζόμενος ως προς τι θα έπραττε ο ίδιος σε περίπτωση φωτιάς πάνω σε πυρίτιδα είπε ότι θα τηρούσε τις αποστάσεις που καθορίζονται στο ERGO, αφήνοντας το υλικό να καεί.

Αντίθετα, ο κατηγορούμενος 5 ερωτηθείς τι θα έπραττε ο ίδιος αν γνώριζε ότι ήταν εκρηκτικά Κλάσεως 1.3 δεν είπε ότι θα τηρούσε το «ιερό ευαγγέλιο», αλλά ότι, είτε θα ενεργούσε σύμφωνα με το ERGO, είτε θα παρέμενε εκεί για να σβήσει την πυρκαγιά, ανάλογα με το επεισόδιο. Στα ίδια πλαίσια κινήθηκε και η μαρτυρία του μάρτυρα του, Δημήτριου Κατσίφλη, Ανώτερου Υπαστυνόμου Π.Υ. επαρχιακού υπεύθυνου Λεμεσού ο οποίος ανέφερε ότι: *«σίγουρα το ERGO λαμβάνεται υπόψη αλλά είναι οι πληροφορίες τις οποίες τις αξιολογούμε ανάλογα και εξαρτάται από το κάθε ένα πως τις ερμηνεύει»*. Έτερος μάρτυρας του κατηγορούμενου 5, ο Αστυνόμος Β' Γεώργιος Μακαρίου, Βοηθός Διευθυντής της Π.Υ, ανέφερε ότι σκοπός του ERGO είναι να υποβοηθούνται οι πρώτοι ανταποκριτές ώστε εύκολα και γρήγορα να επισημαίνουν τους κινδύνους. Ο επίσης μάρτυρας του κατηγορούμενου 5 Ανώτερος Υπαστυνόμος Λεωνίδας Λεωνίδου, ανέφερε τα εξής, σε σχέση με τις οδηγίες του ERGO, σε κατάθεση του στην αστυνομία που υιοθέτησε ως μέρος της κύριας εξέτασης του:

«Σε περίπτωση πυρκαγιάς σε φορτίο με εκρηκτικά η πυρκαγιά δεν καταπολεμείται όταν πλησιάσει το φορτίο. Το φορτίο μπορεί να εκραγεί. Πρέπει να εκκενωθεί η περιοχή σε ακτίνα ενός μιλίου και να αφήσουμε το φορτίο να καεί».

Αντεξεταζόμενος όμως από τον κ. Κορφιώτη ο Λεωνίδου, ανέφερε ότι οι οδηγίες που περιέχονται στο ERGO λαμβάνουν υπόψη το χειρότερο δυνατό σενάριο και δίδουν καθοδηγητικές γραμμές σε κάποιον που είναι πρώτος στο επεισόδιο ώστε να πάρει τα πρώτα ενδεικνυόμενα μέτρα. Αλλά, όπως το έθεσε χαρακτηριστικά:

«δεν είναι ευαγγέλιο και σε καμιά περίπτωση δεν αντικαθιστά τη κρίση του υπευθύνου του επεισοδίου. Ο υπεύθυνος επεισοδίου το χρησιμοποιεί για να μπορέσει να αξιολογήσει τις περαιτέρω ενέργειες του».

Από πλευράς του κατηγορούμενου 6, η θέση που αρχικά φάνηκε να προωθείται ήταν πως το ERGO δεν αφορά αποθηκευμένα εκρηκτικά, αλλά μόνο μεταφερόμενο φορτίο. Αυτή ήταν η θέση που υπέβαλε στον MK5 ο κ. Κορφιώτης υποδεικνύοντας ότι το ERGO αναφέρεται σε «transportation incident». Στην πορεία όμως, η θέση του κατηγορούμενου 6, ήταν ότι το ERGO αποτελεί μεν ένα πολύτιμο εργαλείο για τον πρώτο ανταποκριτή, εφόσον τον βοηθά στην αναγνώριση των επικίνδυνων υλικών και τον προειδοποιεί για τους κινδύνους, όμως δεν είναι υποκατάστατο της κρίσης του υπευθύνου ενός επεισοδίου, ούτε αποτελεί απόλυτο οδηγό αντιμετώπισης ενός επεισοδίου από την αρχή μέχρι το τέλος. Οι αναφορές στο ERGO, συνέχισε, λαμβάνουν υπόψη το χείριστο δυνατό σενάριο. Κατά τα άλλα, ήταν η θέση του πως η αποτροπή επέκτασης ενός επεισοδίου δυνατό να επιβάλλει τη μη τήρηση των ορίων ασφαλείας.

Αντεξεταζόμενος ανέφερε τα εξής:

«Να εξηγήσω τι είναι το ERGO γιατί σε αυτή την αίθουσα δίνεται λανθασμένη εικόνα της χρήσης του βιβλίου αυτού. Το εξώφυλλο του βιβλίου κάτω δεξιά λέει ότι είναι οδηγός για τους πρώτους ανταποκριτές κατά τη διάρκεια της αρχικής φάσης ενός επεισοδίου επικίνδυνων υλικών. Στις εσωτερικές σελίδες υπάρχουν οδηγίες χρήσης του βιβλίου που λέει ότι το βιβλίο τούτο αφού αναφέρει τα ίδια ότι είναι για τους πρώτους ανταποκριτές. Σε καμιά περίπτωση δεν αντικαθιστά την εκπαίδευση, γνώσεις και κρίση του πυροσβέστη. Γράφει ότι είναι για υλικά τα οποία μεταφέρονται και εδώ πρέπει να εξηγήσω να γίνει κατανοητό διότι υπάρχει διαφορά που δεν φάνηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τι διαφορά έχει το αν ένα υλικό μεταφέρεται ή είναι αποθηκευμένο. Αν ένα βυτιοφόρο με καύσιμα που είναι στον αυτοκινητόδρομο και ανατραπεί και πάρουν φωτιά τότε ναι θα τηρήσω αποστάσεις αφού μπορώ εύκολα να κλείσω τον αυτοκινητόδρομο(...). Αν το φορτηγό είναι στις εγκαταστάσεις Λευκαρίτη και δίπλα υπάρχουν ακόμη 20 φορτηγά και το ένα αναφλέγηκε δεν έχω δικαίωμα να πάω 800 μέτρα και να πω άστα να καούν και τα άλλα. Αυτή είναι η διαφορά του αποθηκευμένου από το μεταφερόμενο. Θα αφήσουμε να ανατιναχτεί όλη η Λάρνακα;... Εάν ένα container το οποίο μεταφέρονται και όταν μεταφέρονται ανατρεπόμενα στον αυτοκινητόδρομο, που ήταν αδύνατο όπως εξήγησα γιατί είχε αστυνομικό μπροστά, αλλά αν έπαιρνε φωτιά θα ήταν πολύ εύκολο να κλείσουμε τον αυτοκινητόδρομο 1500-2000 μέτρα και να το αφήσουμε να καεί. Όταν είναι όμως στοιβαγμένα 100 και αυτά είναι δίπλα από μια ναυτική βάση και δίπλα από ένα Βασιλικό με όλους τους επακόλουθους κινδύνους ναι ο πυροσβέστης θα δράσει διαφορετικά και οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας 5 αφορούν πετροχημικά και τα πετροχημικά είναι παράγωγα αργού πετρελαίου. Αυτές οι σημειώσεις είναι 40 σελίδες και μιλούμε για πολύ επικίνδυνα υλικά και μεγάλες εγκαταστάσεις και σε καμιά σελίδα δεν αναφέρεται η λέξη ERGO. Αντιθέτως δίνουν οδηγίες, είναι σχέδιο δράσης το οποίο δίνει οδηγίες πώς καταπολεμούν οι πυροσβέστες την πυρκαγιά και όχι να σταθούν 1600 μέτρα μακριά. Το να σταθώ μακριά είναι η πιο εύκολη απόφαση που μπορεί να πάρει ένας υπεύθυνος σε ένα επεισόδιο».

Κατέληξε δε, ως εξής αναφερόμενος στο ERGO:

«Η χρησιμότητα αυτού του βιβλίου για την Πυροσβεστική που δεν την αμφισβήτησα ποτέ μου και δεν την αμφισβητεί κανένας είναι στην αναγνώριση των υλικών. Είναι πολύ χρήσιμο εργαλείο που βοηθά να αναγνωρίσουμε αν ένα υλικό είναι επικίνδυνο (...). Φέρνω σαν παράδειγμα ένα δυστύχημα στον αυτοκινητόδρομο όπου ανατράπηκε ένα βυτιοφόρο και χύθηκε άσπρο υγρό. Εγώ το άσπρο υγρό το εκλαμβάνω ως γάλα. Όμως αν είχε μια ταπελλούρα πάνω πάω στο βιβλίο και μου λέει κύριε Λοϊζίδη αυτό που βλέπεις εκεί δεν είναι γάλα είναι αιθαλο... κάτι ακατανόητο. Το όνομα δε μου λέει τίποτε. Πάω στο βιβλίο με το όνομα και πάω σε οδηγία και με παραπέμπει στην οδηγία 117 και λέει π.χ ότι είναι τοξικό και είναι εξαιρετικά επικίνδυνο. Αυτό μου λέει πρόσεχε γιατί εκείνο το πράμα που εσύ εξέλαβες σαν γάλα είναι τοξικό και είναι επικίνδυνο. Τώρα αν στην πορεία μου λέει ότι μέχρι να αποφασίσω να οργανώσω τη στρατηγική μου πρέπει να τηρήσω αποστάσεις ασφαλείας... Δεν επιβάλλει το ERGO αποστάσεις ασφαλείας. Αν επέβαλλε αποστάσεις ασφαλείας το ERGO ούτε σε μια πυρκαγιά αυτοκινήτου που αντιμετωπίζει δεκάδες η Πυροσβεστική δε θα μπορούσαμε να ανταποκριθούμε. Στα εύφλεκτα υγρά δίνει απόσταση ασφαλείας 800 μέτρα και ρωτώ έχει αυτοκίνητο που δεν έχει ντεπόζιτο βενζίνης μέσα; (...) Τούτη η λογική που επιβάλλει αποστάσεις... το ERGO δεν στέκει σε καμιά περίπτωση. Στις 18 του μήνα είχαμε το επεισόδιο στο Τέξας όπου οι Αμερικάνοι έκαμαν αυτό, είχαν πυρκαγιά στην αμμωνία γιατί δεν έφυγαν και συνέχισαν να ψύχουν; Δεν ήξεραν να το διαβάσουν αυτοί που το έκαμαν; Αυτή είναι η πυροσβεστική τακτική. Δεν μπορεί να το εκλάβω ότι μου λέει το ERGO φύγε και σηκώνομαι και φεύγω... Υπάρχουν οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας που καθορίζουν το πώς αντιμετωπίζεται το κάθε επεισόδιο».

Γ.11.4 Οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.54 για Διοίκηση Επεισοδίου⁶⁹

Οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.54 αναφέρονται ειδικότερα σε διοίκηση επεισοδίου. Όπως είπε ο ΜΚ39 Κ. Κωνσταντίνου που τις ετοίμασε, πρόκειται για μετάφραση από βιβλίο του Πυροσβεστικού Κολλεγίου της Αγγλίας με τίτλο «Incident Command». Εκδόθηκαν μετά το επίδικο συμβάν από τον Μ. Τράγκολα, ως αναπληρωτή διευθυντή. Έγιναν τεκμήριο μετά που το ζήτησε ο κ. Ευσταθίου κατά την αντεξέταση του Μ. Τράγκολα, χωρίς να τεθεί από την κατηγορούσα αρχή ότι είναι άσχετες ως αφορώσες σε μεταγενέστερο χρόνο. Ό,τι προκύπτει είναι πως έστω κι αν εκδόθηκαν μετά, είναι αποδεκτό ότι δεν είναι άσχετες με την πρακτική που ίσχυε κατά τον επίδικο χρόνο.

Γ.11.5 Η αποδιδόμενη παράλειψη για ενημέρωση μεταξύ της 6 Ιουλίου 2011 - 11 Ιουλίου 2011

Αποτέλεσε κοινό τόπο ότι οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 δεν ετοίμασαν, ούτε έδωσαν οδηγίες να ετοιμαστεί σχέδιο για τον τρόπο ενέργειας των μελών της Π.Υ., όπως εξειδικεύεται η αποδιδόμενη παράλειψη ενημέρωσης με την εναρκτήρια δήλωση.

Εκείνο που προβλήθηκε από τον κατηγορούμενο 6 ήταν ότι είχε ενημερώσει σε αδρές γραμμές τους αξιωματικούς Δημητρίου και Καράκωστα, όχι όμως στα πλαίσια επιχειρησιακής προετοιμασίας, ή με σκοπό να ενημερώσουν περαιτέρω τους άνδρες τους. Όχι μόνο δεν ήταν αυτή η θέση του, αλλά, όπως θα καταγράψουμε κατωτέρω, η θέση του

⁶⁹ Τεκ. 187

ήταν ότι δεν θα έπρεπε να ενημερώσει επιχειρησιακά τους άνδρες της ΕΜΑΚ. Συνεπώς, το ζήτημα της ενημέρωσης των Δημητρίου και Καρακωστα, όπως ο ίδιος ο κατηγορούμενος 6 το προσδιορίζει, δεν είναι κρίσιμο σε ότι αφορά την αποδιδόμενη παράλειψη.

Η έννοια του σχεδίου δράσης δεν καθορίζεται σε κάποιο κανονισμό ή άλλο έγγραφο της Πυροσβεστικής. Αναφορά γίνεται στις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ. 39 περί Επικίνδυνων Χημικών Υλικών (τεκ.143.6) ως ακολούθως:

«Σε τοποθεσίες όπου είναι γνωστό ότι υπάρχουν επικίνδυνα χημικά υλικά, η συλλογή πληροφοριών πρέπει να αρχίζει πριν συμβεί κάποιο επεισόδιο. Πρέπει να γίνονται επισκέψεις και επιθεωρήσεις, για να καταρτιστούν σχέδια δράσης».

Στην έννοια ενός σχεδίου δράσης αναφέρθηκε ο **Ιεζεκιήλ Παπαδόπουλος (ΜΚ31)** ο οποίος υπηρέτησε για 41 χρόνια στην Π.Υ. Αφυπηρέτησε ως Ανώτερος Υπαστυνόμος, Βοηθός Διευθυντής Διοίκησης – Εκπαίδευσης. Ανέφερε ότι σχέδια δράσης ετοιμάζονται για εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου που εμπίπτουν στα πλαίσια εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας Seveso II, όπως είναι εγκαταστάσεις με πετρελαιοειδή, υγραέριο κ.ά.

Επίσης ο **Υπαστυνόμος Π.Υ. Νίκος Λογγίνος (ΜΚ45)**, υπεύθυνος της Σχολής Π.Υ. και σταθμάρχης του Πυροσβεστικού Σταθμού Λευκωσίας αρ.2, ανέφερε ότι σχέδια δράσης ετοιμάζονται για επικίνδυνες εγκαταστάσεις μετά από επιθεώρηση για να είναι σε θέση η Π.Υ. να αντιμετωπίσει όσο το δυνατό καλύτερα ένα επεισόδιο.

Είναι δεδομένο ότι η Π.Υ. δεν είχε τέτοιο σχέδιο δράσης για την ΝΒΕΦ ή για τον χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Στα στρατόπεδα δεν βρίσκει

εφαρμογή η οδηγία Seveso περί εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου. Σχετική ήταν η μαρτυρία του ΜΚ31 Ι. Παπαδόπουλου ο οποίος ανέφερε ότι στα στρατόπεδα δεν γίνονταν σχέδια δράσης, ότι δεν επιθεωρούσαν ως Π.Υ. τα εκρηκτικά, δεν εισέρχονταν στις αποθήκες, ούτε και ενημερώνονταν για τις ποσότητες και το είδος.

Ούτε ετηρείτο στην ΕΜΑΚ Κάρτα Ειδικού Κινδύνου Πυρκαγιάς, όπως ετηρείτο για τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό Βασιλικού και για μεγάλο αριθμό βιομηχανιών και άλλων εγκαταστάσεων στην περιοχή⁷⁰, εφόσον επρόκειτο για στρατόπεδο.

Οι επιθεωρήσεις της Π.Υ. για σκοπούς πυροπροστασίας και πυρόσβεσης σε στρατόπεδα δεν αφορούν τα πυρομαχικά. Ο **Θεοφάνης Ιωακείμ (ΜΚ88)** λοχίας της Π.Υ., αναφέρθηκε σε επιθεώρηση που έκανε στη ΝΒΕΦ στις 3.6.2011. Η επιθεώρηση ήταν καθαρά συμβουλευτική και περιορίστηκε σε χώρους που του υπέδειξε ο στρατιωτικός που ήταν μαζί του. Σε τέτοιες επιθεωρήσεις, είπε, οι στρατιωτικοί δεν τους επιτρέπουν να επιθεωρούν τα πυρομαχικά γιατί θεωρούνται απόρρητα της ΕΦ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ούτε τα εμπορευματοκιβώτια του υποδείχθηκαν. Ο σκοπός της επιθεώρησης φαίνεται και από τις παρατηρήσεις και εισηγήσεις που έγιναν, ως λ.χ. να μην χρησιμοποιούνται οι μικρές συσκευές υγραερίου στα γραφεία της Βάσης.⁷¹ Στα ίδια πλαίσια κινήθηκε και η μαρτυρία του Ανώτερου Υπαστυνόμου Π.Υ. **Πολύβιου Χατζηβασιλείου** τον οποίο κάλεσε ως μάρτυρα ο κατηγορούμενος 4.

⁷⁰ Σχετική είναι η μαρτυρία του ΜΚ56 Λουκά Κοσμά της ΕΜΑΚ

⁷¹ Βλ. σχετική επιστολή Ι. Παπαδόπουλου προς Διευθυντή Π.Υ. ημερ. 7.7.2008

Για να ετοιμαστεί ένα τέτοιο σχέδιο δράσης απαιτείται διαδικασία και χρόνος.⁷²

Ένα σχέδιο δράσης όμως, κατ' αρχάς δεν είναι κατ' ανάγκη γραπτό, όπως προκύπτει από τη μαρτυρία του υπαστυνόμου Π.Υ. **Νίκου Λιασίδη (ΜΚ37)** ο οποίος υπηρετούσε ως ένας από τους αξιωματικούς στην ΕΜΑΚ. Είπε ότι στον τομέα ευθύνης τους ενέπιπτε ο ηλεκτροπαραγωγός σταθμός Βασιλικού. Επισκέφθηκε μαζί με τις βάρδιες των οποίων είχε την ευθύνη συνολικά πέντε φορές το σταθμό και έκανε επιθεώρηση. Σημείωσε τα επικίνδυνα σημεία των εγκαταστάσεων ώστε να ήταν πιο εύκολο να ενεργήσουν αποτελεσματικά σε ένα επεισόδιο. Ο υπεύθυνος του σταθμού τους ξενάγησε και τους έδωσε λεπτομέρειες, τόσο για τις ποσότητες των πετρελαιοειδών όσο και για την ύπαρξη επικίνδυνων πόρων. Είδαν τα σημεία πρόσβασης και το πώς θα μπορούσαν να κάνουν διάσωση εντός των κτιρίων. Σχέδιο πάντως, δεν υπήρχε γραπτώς. Το σχέδιο δράσης ήταν παλαιό, το είχε κάνει η Λεμεσός πριν να παραχωρηθεί η ευθύνη του σταθμού στην ΕΜΑΚ. Καθυστερούσαν να τους το στείλουν, οπότε ο κατηγορούμενος 6, έδωσε οδηγίες να επισκεφθούν τον σταθμό και να γνωρίσουν τις εγκαταστάσεις. Επίσης, είχαν κάνει δύο ασκήσεις μαζί το προσωπικό της ΕΜΑΚ με το προσωπικό του Βασιλικού.

Περαιτέρω, ένα σχέδιο δράσης δεν προϋποθέτει κάποια συγκεκριμένη διαδικασία. Όπως προκύπτει από τη μαρτυρία του **Αστυνόμου Α' Μάρκου Τράγκολα (ΜΚ27)**, ένα σχέδιο δράσης μπορεί να είναι κάποιες ad hoc οδηγίες για ένα συγκεκριμένο κίνδυνο. Ο ΜΚ27, ο οποίος από 27.7.2011 εκτελεί καθήκοντα αναπληρωτή διευθυντή Πυροσβεστικής

⁷² Βλ. μαρτυρία ΜΚ23 λοχία στην ΕΜΑΚ Μ. Δημητρίου και μαρτυρία ΜΚ31 Ι. Παπαδόπουλου

Υπηρεσίας, έδωσε μια άλλη, ευρύτερη, διάσταση στην έννοια «σχέδιο δράσης». Ανέφερε τα εξής σε σχέση με την περίπτωση που ο διοικητής της ΕΜΑΚ έχει ιδίαν γνώση ενός επικίνδυνου χώρου:

«Από τη στιγμή που έχει ιδίαν γνώση ενός επικίνδυνου χώρου, εγκατάστασης, υποστατικού όπου κρίνεται ως επικίνδυνη κατάσταση, ο διοικητής της ΕΜΑΚ θα πρέπει πρώτον να ενημερώσει το προσωπικό του, δεύτερο να γίνει καταχώριση στο ημερολόγιο του σταθμού, τρίτο να γίνει καταχώριση στο ημερολόγιο του γραφείου λοχιών, τέταρτο να γίνει καταχώριση στο ημερολόγιο του γραφείου αξιωματικών. Στο ημερολόγιο των λοχιών και αξιωματικών γίνεται καθότι θα πρέπει να ενημερωθούν και οι τέσσερις βάρδιες, δηλαδή όλο το προσωπικό της μονάδας... Επίσης θα πρέπει να ενημερώσει τον διοικητή της Π.Υ. για το θέμα...».

Ενώ εν προκειμένω, στα βιβλία του σταθμού της ΕΜΑΚ τα προβλεπόμενα για ενημέρωση των πυροσβεστών μέσω των αξιωματικών και των υπευθύνων αλλαγών, όπως είναι το ημερολόγιο του σταθμού,⁷³ δεν υπήρχε οποιοδήποτε συνοπτικό σχέδιο δράσης, ούτε οποιαδήποτε σημείωση για τα εμπορευματοκιβώτια.

Στη συνέχεια ο Μ. Τράγκολας αναφέρθηκε σε μια περίπτωση που αφορούσε εμπορευματοκιβώτια τα οποία περιείχαν βεγγαλικά στην ορεινή περιοχή Λάρνακας. Μετά που επιθεώρησε το χώρο επιστρέφοντας στη μονάδα κατέγραψε στο ημερολόγιο της μονάδας με κόκκινα γράμματα σχετική αναφορά με τον χώρο, τον τόπο, το είδος της αποθηκευμένης ύλης και τις ενέργειες που έπρεπε το προσωπικό να κάνει σε περίπτωση κλήσης για πυρκαγιά. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη, αναφέρθηκε σε περισσότερες λεπτομέρειες για τα όσα είχε, όπως δεν αμφισβητήθηκε,

⁷³ Βλ. Αστυνομική Διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας α/α1(Α.Δ.1/7) (τεκμήριο 143.7)

καταγράψει, περιλαμβανομένης και οδηγίας του για να μην προσεγγιστούν τα εμπορευματοκιβώτια ή, αναλόγως της εξέλιξης, για εγκατάλειψη της περιοχής. Σκοπός τέτοιων οδηγιών, είπε, ήταν για να δοθούν ξεκάθαρες οδηγίες σε σχέση με την ασφάλεια των μονάδων ανταπόκρισης, του περιβάλλοντα χώρου και των κατοίκων της περιοχής ή των εργαζομένων. Παράλληλα, είχε ενημερώσει την αστυνομία Λευκάρων και τον διευθυντή της Π.Υ.

Σε αυτά τα πλαίσια ο Μ. Τράγκολας έκανε αναφορά στην έννοια ενός επείγοντος «συνοπτικού σχεδίου δράσης».

Ο κ. Ευσταθίου τού υπέδειξε ότι δεν υπάρχει νομοθετική διάταξη που να προβλέπει για «συνοπτικά σχέδια δράσης». Ο μάρτυρας απάντησε ότι ούτε για σχέδια δράσης υπάρχει νομοθετική πρόνοια. Σε ερώτηση δε, γιατί τότε να μιλά για σχέδια δράσης απάντησε ως εξής:

«...Σε περίπτωση που η Υπηρεσία...έχει να αντιμετωπίσει μια κατάσταση το λιγότερο που πρέπει να γίνει είναι το pre planning ή αν θέλετε προσχεδιασμός για το πώς η Υπηρεσία θα αντιμετωπίσει μια επικίνδυνη κατάσταση και η οποία προέκυψε μόλις προ ολίγου χρονικού διαστήματος και δεν έπρεπε η Υπηρεσία να γυρίσει την πλάτη, αλλά με προσχεδιασμό με ένα συνοπτικό σχέδιο ενεργειών, το οποίο μπορεί να ονομάσουμε και δράσης, το οποίο μπορούμε να ονομάσουμε και μνημόνιο ενεργειών, ούτως ώστε ο αξιωματικός που θα φθάσει πρώτος στο μέρος του επεισοδίου να γνωρίζει τους πιθανούς κινδύνους που υπάρχουν και τους βαθμούς επικινδυνότητας ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα και η ασφάλεια μονάδων ανταπόκρισης».

Από πλευράς του πάντως, ο κ. Κορφιώτης αντεξετάζοντας τον Μ. Τράγκολα, όταν ο τελευταίος αναφερόταν στις ενέργειες του σε σχέση με

τα εμπορευματοκιβώτια με τα βεγγαλικά, ανέφερε ότι «πράγματι αυτό είναι ένα σχέδιο δράσης».

Όπως δε, διευκρινίστηκε στην ακρόαση η θέση της κατηγορούσας αρχής ήταν ότι η έννοια του σχεδίου δράσης για το οποίο έγινε αναφορά στην εναρκτήρια δήλωση, δεν ήταν το σχέδιο δράσης στο οποίο αναφέρθηκε ο Ι. Παπαδόπουλος, αλλά το σχέδιο δράσης στο οποίο αναφέρθηκε ο Μ. Τράγκολας.

Ο **Α. Ιατρόπουλος (ΜΚ109)** στον οποίο υπαγόταν η Π.Υ., είπε ότι είχε καθημερινή υπηρεσιακή επικοινωνία με τους διευθυντές των μονάδων και κλάδων που υπάγονταν κοντά του περιλαμβανομένου του διευθυντή της Π.Υ. ο οποίος τον ενημέρωνε για όλα τα σοβαρά επιχειρησιακά ή διοικητικά θέματα. Δεν τον είχε, όμως, ενημερώσει για το ζήτημα του εμπορευματοκιβωτίου, ούτε και μετά την επιτόπια εξέταση. Θα πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι η μη ενημέρωση Ιατρόπουλου δεν συνδέεται κατά τρόπο άμεσο με το κατηγορητήριο το οποίο αναφέρεται σε παράλειψη των κατηγορουμένων να ενεργήσουν ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της ΕΜΑΚ για τον κίνδυνο έκρηξης. Κατά τον Ιατρόπουλο όμως, εάν ενημερώνετο θα έδιδε οδηγίες για να ενημερωθούν όχι μόνο τα μέλη της ΕΜΑΚ, αλλά όλο το προσωπικό της Π.Υ. Υπ' αυτή την έννοια, μπορεί να λεχθεί ότι το γεγονός πως δεν είχε ενημερωθεί ο Ιατρόπουλος εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της παράλειψης των κατηγορουμένων να ενεργήσουν ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της ΕΜΑΚ. Εν πάση περιπτώσει, η μαρτυρία Ιατρόπουλου για τις ενέργειες τις οποίες ο ίδιος θα έκανε εάν ήταν ενήμερος, έχει την έννοια των ενεργειών στις οποίες θα έπρεπε, όπως είναι η εκδοχή της κατηγορούσας αρχής, να προβούν οι κατηγορούμενοι ώστε να είναι ενήμερα τα μέλη της ΕΜΑΚ. Ήταν λοιπόν η θέση του, ότι αφού ενημερωνόταν ο ίδιος από τους κατηγορούμενους θα μεριμνούσε να

ενημερωθεί περαιτέρω από τους πυροτεχνουργούς της αστυνομίας για την επικινδυνότητα και τις πιθανότητες φωτιάς ή έκρηξης του εμπορευματοκιβωτίου και θα έδιδε οδηγίες στον διευθυντή για να δώσει οδηγίες προς τους πυροσβέστες ολόκληρης της Κύπρου για το πως θα δρούσαν σε περίπτωση πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια. Αυτό γιατί η Κύπρος είναι μικρή και σε περίπτωση σοβαρής πυρκαγιάς μπορεί να ανταποκριθούν πυροσβεστικές δυνάμεις από όλες τις επαρχίες. Στη συνέχεια θα μεριμνούσε ώστε να βεβαιωθεί πως είχαν όντως ενημερωθεί οι πυροσβέστες.

Ήταν η θέση του, ότι οι αρμόδιοι της πυροσβεστικής όφειλαν να ενημερώσουν το προσωπικό για το συγκεκριμένο υλικό, να προβούν σε ένα σχέδιο ενεργείας και να δώσουν συγκεκριμένες διαταγές για τον τρόπο δράσης σε περίπτωση πυρκαγιάς, ότι δηλαδή θα έπρεπε να εκκενωθεί ο χώρος, η Πυροσβεστική να παρακολουθεί από την προβλεπόμενη απόσταση και να παρέμβει μετά το πέρας της πυρκαγιάς. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου, ανέφερε ότι δεν είχε σημασία ότι όταν κλήθηκαν για επιτόπια επίσκεψη ζήτησαν να κατεβεί το εμπορευματοκιβώτιο για να κάνουν αυτοψία για τα αίτια. Ούτε είχε σημασία το γεγονός ότι ήταν ενήμερος ο Α/ΓΕΕΦ και άλλοι αξιωματικοί της ΕΦ. Εκείνο που είχε σημασία, εισηγήθηκε, δεν ήταν το θέμα της περαιτέρω αυτοψίας ή της περαιτέρω διερεύνησης, αλλά η λήψη μέτρων για την προστασία των πυροσβεστών σε ενδεχόμενη κλήση τους στη ΝΒΕΦ για πυρκαγιά ή έκρηξη.

Διαφορετική ήταν η θέση του **Περικλή Νεοφύτου (ΜΚ108)** ο οποίος κατά τον επίδικο χρόνο ήταν βοηθός διευθυντής επιχειρήσεων της Πυροσβεστικής και έχει στο μεταξύ αφυπηρητήσει. Είπε σχετικά τα εξής αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου:

«Ε. Τώρα, λέχθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας ότι υπάρχει σχέδιο δράσης ή συνοπτικό σχέδιο πριν να γίνει μια πυρκαγιά σε ένα χώρο. Από ποιόν ετοιμάζεται το σχέδιο δράσης και από ποιόν κανονισμό διέπεται αυτό;

A. Δεν υπάρχει σχέδιο.

E. Έχει κανονισμό που λέει για σχέδιο δράσης;

A. Δεν υπάρχει κανένας κανονισμός που να προβλέπει να γίνει σχέδιο δράσης ή συνοπτικό... πρώτη φορά ακούω συνοπτικό σχέδιο δράσης».

Για την δυνατότητα να είχε γίνει, εν πάση περιπτώσει, μια σχετική καταχώριση στα βιβλία του σταθμού απάντησε ότι δεν μπορούσε να γίνει καταχώριση διότι τα στρατιωτικά ζητήματα και ότι αφορά την ΕΦ «είναι απόρρητα πράγματα».

Θα παραθέσουμε κατωτέρω τις θέσεις των κατηγορουμένων για το ζήτημα αυτό.

Ο **κατηγορούμενος 4** ανέφερε ότι δεν γίνονται σχέδια δράσης σε σχέση με στρατόπεδα και ότι πρώτη φορά άκουσε περί συνοπτικού σχεδίου δράσης. Παραθέτουμε την σχετική υποβολή και την απάντηση του την οποία διασύνδεσε με την εκδοχή της υπεράσπισης περί καθησυχαστικών δηλώσεων Γεωργιάδη:

*«**Κα Ευθυβούλου:** Και είναι η θέση μου ότι σε αυτό ακριβώς το σημείο, σχέδιο ή όπως θέλετε ονομάστε το θα έπρεπε να είχατε δώσει οδηγίες να περιλαμβάνεται και ο κίνδυνος έκρηξης όπως ήταν αντιληπτός.*

***Μάρτυρας:** Διαφωνώ με τη θέση σας και πάλι. Η θέση του Χαραλάμπους όπως μου μετέφερε ήταν ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται. Δεν υπήρχε κίνδυνος για το προσωπικό, δεν υπήρχε κίνδυνος άμεσης έκρηξης. Η επιθεώρηση διακόπηκε,*

τι θα ενημέρωνα γραπτώς; Ότι πήγαμε και είδαμε το εμπορευματοκιβώτιο που δεν ξέρουμε τι προκάλεσε τη διόγκωσή του; Ότι μας είπαν ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται; Για να εκδώσεις διαταγή πρέπει να είσαι ξεκάθαρος τι πρέπει να γίνει και τι περιλαμβάνει αυτή η δουλειά».

Ο κατηγορούμενος 5 έθεσε θέμα «απορρήτου» της ΕΦ και όταν ρωτήθηκε αντεξεταζόμενος τι έπραξε σε σχέση με την πληροφόρηση των πυροσβεστών και των ανδρών της ΕΜΑΚ που ήταν στο τομέα ευθύνης του απάντησε ως εξής:

*«**Μάρτυρας:** Δεν χρειάζεται να κάμω οποιαδήποτε πληροφόρηση. Κάποιοι εδώ προσπάθησαν να μειώσουν το επίπεδο εκπαίδευσης των πυροσβεστών. Προσωπικά αυτό το πράγμα δεν το δέχομαι. Οι πυροσβέστες είναι εκπαιδευμένοι να ανταποκρίνονται σε όλα τα επεισόδια. Τα container ήταν μέσα σε μια ναυτική βάση, ένα ελεγχόμενο χώρο(...) Το να μειωθεί το επίπεδο ειδικά του Λοχία Ανδρέα Παπαδόπουλου, του μακαρίτη, προσωπικά δεν το αποδέχομαι κύριε Πρόεδρε για κανένα λόγο και επειδή είχα απόλυτη εμπιστοσύνη σε αυτό τον άνθρωπο και όπως είπα στην κατάθεση μου λεβέντη τον αποκαλούσα και λεβέντης θα μείνει».*

Ο κατηγορούμενος 6, στην κατάθεση του/κύρια εξέταση, περιόρισε την έννοια των σχεδίων δράσης σε σχέση με προκαθορισμένες επικίνδυνες εγκαταστάσεις, πλην στρατοπέδων, που βρίσκονται στον τομέα των πυροσβεστικών σταθμών.

Το ζήτημα της προηγούμενης ενημέρωσης το συνέδεσε με τις προαναφερθείσες θέσεις του σε σχέση με το ρόλο του ERGO. Ότι δηλαδή, το ERGO δεν υποκαθιστά την κρίση του υπευθύνου του επεισοδίου η οποία και καθορίζει την αντιμετώπιση του επεισοδίου κατά την εν δυνάμει εξέλιξη του και ότι υπάρχει, έτσι, περίπτωση που η αποτροπή της

περαιτέρω επέκτασης του επεισοδίου να επιβάλλει τη μη τήρηση των ορίων ασφαλείας. Όπως το έθεσε χαρακτηριστικά:

«Η ανταπόκριση σε ένα επεισόδιο με επικίνδυνα υλικά δεν είναι τόσο εύκολη υπόθεση ώστε να ξεκινά και να τελειώνει στην απλή εφαρμογή των αποστάσεων ασφαλείας που το ERGO προτείνει, οι οποίες ούτως ή άλλως είναι γνωστές στους πυροσβέστες ακόμα και στους σχετικά άπειρους».

Ανέφερε ότι το ζήτημα της επιχειρησιακής ενημέρωσης είναι σύνθετο και πολύπλοκο. Η ενημέρωση σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να βλάψει, αντί να ωφελήσει την ομάδα κατά την επιχείρηση. Η επιχειρησιακή ενημέρωση, συνέχισε, δεν πρέπει να αφορά υποψίες ή φόβους ή επιφυλάξεις του διοικητή. Δεν πρέπει να εκληφθεί ότι υποκαθιστά τη διακριτική ευχέρεια του επικεφαλής του τμήματος να αξιολογήσει και να δράσει αναλόγως της κατάστασης που επικρατεί στο επεισόδιο.

Παρουσίασε την μη ενημέρωση των ανδρών της ΕΜΑΚ ως συνειδητή του και επιβεβλημένη επιλογή λέγοντας τα εξής:

«Δεν ήθελα σε καμία περίπτωση να μεταφέρω στους άνδρες μου αυτά τα οποία ο ειδικός υποστήριζε κατά την σύσκεψη ή ακόμα χειρότερα την εικόνα που σχημάτισα πιο πάνω ως προς το πώς αντιμετώπιζε την κατάσταση ο υπεύθυνος που διόρισε η Εθνική Φρουρά για το θέμα. Ή να μεταφέρω τις ενέργειες που κάναμε κατά την σύσκεψη σε σχέση με την επίσκεψή μας δίπλα στα εμπορευματοκιβώτια χωρίς μέτρα προφύλαξης, πόσο μάλλον ότι ανέβηκα πάνω στην στοιβάδα με τα εμπορευματοκιβώτια».

Κατέληξε δε, ως εξής:

«Σήμερα θα με βάραινε η συνείδησή μου αν μετέφερα στους άντρες μου ό,τι είδα και άκουσα και κυρίως αν τους μετέφερα τον τρόπο που οι ειδικοί με πρώτο τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη, αντίκρυζαν την κατάσταση στην σύσκεψη της 6.7.2011. Κάτι τέτοιο θα ήταν άκρως επικίνδυνο γιατί θα τους αποπροσανατόλιζα από αυτά από τα οποία ήταν εκπαιδευμένοι να κάνουν με βάση τις διαδικασίες της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας».

Γ.11.6 Η αποδιδόμενη παράλειψη να δοθούν οδηγίες στις 11 Ιουλίου 2011

Οι θέσεις των διαφόρων μαρτύρων για το ζήτημα αυτό τέθηκαν εν πολλοίς με αναφορά σε νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις τις οποίες θα πρέπει να παραθέσουμε:

Σύμφωνα με το άρθρο 51(3) των περί Αστυνομίας Νόμων 2004 έως 2013:

«(3) Σε περίπτωση πυρκαγιάς το ιεραρχικά αρχαιότερο μέλος της Υπηρεσίας που είναι παρόν (το οποίο στο εξής αναφέρεται ως «Ανώτερος Αξιωματικός Πυροσβεστικής») έχει την αποκλειστική ευθύνη και τον έλεγχο όλων των επιχειρήσεων για την κατάσβεση της πυρκαγιάς, περιλαμβανομένων του καθορισμού των θέσεων των πυροσβεστικών μηχανών και συσκευών της πρόσδεσης ελαστικού πυροσβεστικού σωλήνα σε υδροσωλήνες ή της χρήσης πηγής νερού και της επιλογής των μερών των υποστατικών, αντικειμένου ή τόπου όπου υπάρχει η πυρκαγιά, ή γειτονικών υποστατικών, αντικειμένων ή τόπων προς την κατεύθυνση των οποίων εξαποστέλλεται το νερό πυρόσβεσης».

Στα ίδια πλαίσια οι προαναφερθείσες Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ. 54 αναφέρουν για τα καθήκοντα του υπεύθυνου ενός επεισοδίου τα εξής:

«Καθήκοντα Υπεύθυνου Επεισοδίου

Ο Υπεύθυνος Επεισοδίου της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας σύμφωνα με τον Περί Αστυνομίας Νόμο και Κανονισμό έχει την αποκλειστική ευθύνη και έλεγχο όλων των επιχειρήσεων. Σε μικρής έκτασης επεισόδια την ευθύνη του επεισοδίου έχει ο Υπεύθυνος Αλλαγής (Λοχίας ή Αρχιπυροσβέστης). Σ' ένα μικρής έκτασης επεισόδιο, ο Υπεύθυνος Επεισοδίου έχει την ευθύνη για την ασφάλεια των Πυροσβεστών και τον έλεγχο των πυροσβεστικών επιχειρήσεων. Σε ένα μεγάλο επεισόδιο όμως, είναι γενικά παραδεκτό ότι δεν μπορεί να διατηρήσει τον έλεγχο ολόκληρου του επεισοδίου και για αυτό χρειάζεται υποστήριξη. Στόχος του Συστήματος Διοίκησης είναι να παρέχει αυτή την υποστήριξη. Από την πλευρά του ο Υπεύθυνος Επεισοδίου θα πρέπει να εξασφαλίσει ικανοποιητικές δυνάμεις (προσωπικό, βαθμούχους και μη) και οχήματα αναλόγως του επεισοδίου, ως επίσης αποτελεσματική/επαρκή ασύρματη επικοινωνία. Αν το επεισόδιο είναι εκτεταμένο, ειδοποιείται ο Επαρχιακός Υπεύθυνος⁷⁴ ή ο αντικαταστάτης του. Μόλις ο Επαρχιακός Υπεύθυνος αφιχθεί στο επεισόδιο, ενημερώνεται και παραλαμβάνει τη διοίκηση του επεισοδίου από τον Αξιωματικό Υπηρεσίας. Ο Επαρχιακός Υπεύθυνος θα πρέπει:

(α) Να αναλάβει την επιχειρησιακή ευθύνη του επεισοδίου. (Αποστέλλεται μήνυμα με ασύρματο και ενημερώνονται οι υπεύθυνοι των ομάδων ότι ανέλαβε)

(β) Να επιβεβαιώσει ότι ακολουθούνται οι σωστές τακτικές αναλόγως των προτεραιοτήτων του επεισοδίου.

(γ) Να επιβεβαιώσει ότι τηρούνται τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας

.....
.....»

⁷⁴ Έχουμε μαρτυρία ότι η θέση του Διοικητή της ΕΜΑΚ αντιστοιχεί στη θέση Επαρχιακού Υπευθύνου

Παράλληλα, στην προαναφερθείσα Αστυνομική Διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας α/α 1(Α.Δ.1/7) προβλέπεται ότι ο Υπεύθυνος Πυροσβεστικών Σταθμών (Επαρχιακός Υπεύθυνος) «*αναλαμβάνει προσωπικά την επιχείρηση κατάσβεσης σοβαρών πυρκαγιών ή άλλων σοβαρών επεισοδίων στην περιοχή ευθύνης της επαρχίας του και καταμερίζει ευθύνες και καθήκοντα στους υφιστάμενους του*». ⁷⁵

Για το ζήτημα αυτό, οι μάρτυρες κατηγορίας τήρησαν διαφορετικές θέσεις ως κατωτέρω:

Ο **Μ. Τράγκολας** παρέπεμψε στην εν λόγω πρόνοια από την Α.Δ.1/7⁷⁶ και προέβαλε τη θέση ότι ο Διοικητής της ΕΜΑΚ θα έπρεπε να δώσει οδηγίες αναλόγως των πληροφοριών που είχε. Όφειλε επίσης, εάν βέβαια είχε καταρτίσει ένα σχέδιο δράσης κάτι που δεν έπραξε, να δώσει οδηγίες για εφαρμογή του σχεδίου δράσης από την πρώτη στιγμή. Ο επιτόπου υπεύθυνος, αν δίδονταν οδηγίες, όφειλε ως ιεραρχικά κατώτερος να τις τηρήσει, εκτός εάν ετίθετο θέμα ασφάλειας του προσωπικού.

Ο κ. Ευσταθίου, υπέδειξε στον Μ. Τράγκολα τις πρόνοιες του άρθρου 51 (3) των περί Αστυνομίας Νόμων και ο μάρτυρας απάντησε ότι δεν μιλούσε για μια απλή πυρκαγιά χόρτων, αλλά για πολύ – πολύ σοβαρά επεισόδια. Ήταν δε, η θέση του ότι ο ιεραρχικά κατώτερος είναι υποχρεωμένος να ακολουθεί τις οδηγίες του ανωτέρου του, διαφορετικά καταστρατηγείται το όλο σύστημα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, μιας υπηρεσίας πειθαρχημένης με ιεραρχία, βαθμούς και επίπεδα ευθύνης.

⁷⁵ Κεφάλαιο 2.1 (1) (γ)

⁷⁶ Κεφάλαιο 2.1.(1) (γ)

Κατά τα άλλα ο Μ. Τράγκολας, δέχθηκε αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη, ότι στους κανονισμούς και διαταγές της Π.Υ. δεν αναφέρεται ότι ο Διοικητής της ΕΜΑΚ ή εν πάση περιπτώσει ένας αξιωματικός που βρίσκεται καθοδόν προς ένα επεισόδιο δίδει εκ του μακρόθεν οδηγίες στον υπεύθυνο του επεισοδίου. Δέχθηκε επίσης, ότι δεν αναφέρεται ότι εάν ο υπεύθυνος του επεισοδίου λάβει διαταγή από ανώτερο του εκ του μακρόθεν είναι υποχρεωμένος να την ακολουθήσει.

Ο **Ι. Παπαδόπουλος (ΜΚ31)** ανέφερε ότι προσπαθούσε πάντα να έχει επικοινωνία με τον άμεσα υπεύθυνο στη σκηνή του επεισοδίου, όχι από δική του πρωτοβουλία, αλλά γιατί αυτή ήταν η πρακτική. Αναλόγως με το συμβάν, μπορούσε να είχε γνώσεις ή πληροφορίες και να ενημέρωνε και να κατήυθνε τον επιτόπου υπεύθυνο πριν ακόμα πάει ο ίδιος στο επεισόδιο. Αναφέρθηκε σε μια περίπτωση όταν ήταν επαρχιακός υπεύθυνος Λάρνακας κατά την οποία είχε δώσει οδηγίες καθοδόν. Όταν ρωτήθηκε αντεξεταζόμενος κατά πόσο υπάρχει κάποια διάταξη που να υποστηρίζει τα λεγόμενα του, απάντησε ότι επρόκειτο για την πρακτική που ακολουθείτο να είναι οι ανώτεροι αξιωματικοί και επαρχιακοί σε άμεση επικοινωνία να ενημερώνονται και να δίδουν, όπου έκριναν σκόπιμο, οδηγίες, εφόσον πολλές φορές οι ανώτεροι είναι σε θέση να έχουν γνώση, ως εκ της θέσεως τους, κάποιων καταστάσεων πέραν των γνώσεων που έχουν οι υφιστάμενοι τους. Είπε ότι το έργο της Πυροσβεστικής είναι ομαδικό και συνέδεσε την κατ' ισχυρισμόν του πρακτική με την ηθική υποχρέωση για υποστήριξη ενός ανθρώπου που είναι στη σκηνή του επεισοδίου. Είπε χαρακτηριστικά:

«Εάν είχα γνώσεις για τη σκηνή του συμβάντος για τον α ή β τρόπο, για το οποίο θέμα, που την στιγμή που ήμουν σε επικοινωνία το θεωρώ ανεύθυνο να μην τους

έδινά τις οδηγίες και πληροφορίες για να ενισχύσω ένα κατώτερο μου στην αντιμετώπιση μιας δύσκολης κατάστασης μέχρις ότου φτάσω στη σκηνή...».

Ο κ. Ευσταθίου τον παρέπεμψε στο προαναφερθέν απόσπασμα για τα «Καθήκοντα Υπευθύνου Επεισοδίου» από τις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.54, λέγοντας του:

«Αυτή είναι η αποστολή κύριε του επαρχιακού υπεύθυνου και όχι να δίνει οδηγίες καθοδόν όπως μας είπετε, διότι ακριβώς αυτό α-πα-γο-ρεύ-ε-ται⁷⁷, έγιναν τραγωδίες διότι ανακατώνονταν πολλοί και τροποποιήθηκε ο νόμος. Επιμένεις ότι δίδεις οδηγίες καθοδόν;».

Ο μάρτυρας επέμενε στις θέσεις του και κατέληξε ως εξής:

«Καθ' όλη την κατάθεση μου απάντησα πρακτικά και τι γινόταν μέχρι την μέρα που έφυγα. Εάν κατευθυνόμουν σε ένα επεισόδιο και γνώριζα κάποια πράγματα που ο υπεύθυνος στο επεισόδιο είτε να του διαφεύγουν είτε να μην το γνώριζε, το θεωρούσα υποχρέωση μου να του τα αναφέρω και να τον κατευθύνω για να μπορέσει να διαχειριστεί καλύτερα το επεισόδιο».

Ο **Ν. Λιασίδης (ΜΚ37)** είπε ότι στην πράξη ο άμεσα υπεύθυνος είναι ο πρώτος που ανταποκρίνεται. Αυτός εάν κρίνει ότι η κατάσταση είναι σοβαρή και χρήζει υποστήριξης, τότε ζητά υποστήριξη από τον αξιωματικό υπηρεσίας. Ο τελευταίος, με τη σειρά του προβαίνει σε εκτίμηση της κατάστασης και ενημερώνει τον άμεσα προϊστάμενο του. Ένας ιεραρχικά ανώτερος μπορεί, είπε, να δώσει οδηγίες καθοδόν προς το επεισόδιο, αν έχει πλήρη ενημέρωση και αν ο σκοπός των οδηγιών είναι η προστασία

⁷⁷ Ο κ. Ευσταθίου παρέπεμψε στο άρθρο 51(3) των περὶ Αστυνομίας Νόμων

ανθρώπων. Δεν μπορούν κατέληξε, να δοθούν σαφείς οδηγίες χωρίς ο ανώτερος να γνωρίζει και την τελευταία λεπτομέρεια. Γι' αυτό τέτοιες οδηγίες δίδονται με φειδώ. Ο επιτόπου υπεύθυνος έχει πάντως υποχρέωση να τις ακολουθήσει γιατί η Πυροσβεστική είναι ένα πειθαρχημένο σώμα ασφαλείας, εκτός εάν κρίνει ότι υπάρχει κίνδυνος εκ των οδηγιών.

Ο **Μ. Δημητρίου (ΜΚ23)** λοχίας στην ΕΜΑΚ είπε ότι ο ανώτερος έστω και απών, εάν έχει πληροφόρηση και εικόνα του επεισοδίου από τον επιτόπου υπεύθυνο μπορεί να δώσει οδηγίες, έχοντας περισσότερες γνώσεις και πείρα. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου, δέχθηκε ότι ο επιτόπου ανώτερος ή αρχαιότερος πυροσβέστης έχει την αποκλειστική ευθύνη να εκτιμήσει τους κινδύνους και αν έχει απορίες να τις διαβιβάσει στο τηλεφωνείο το οποίο λειτουργεί ως κέντρο επιχειρήσεων για να τον βοηθήσουν. Ο επιτόπου υπεύθυνος, είπε, είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει, δύναται δε, να ζητήσει οδηγίες ανάλογα με τη σοβαρότητα του επεισοδίου, όταν πρέπει να ληφθούν κάποιες αποφάσεις που «δεν τις σηκώνει» ο βαθμός ενός λοχία.

Ο **Αρχιλοχίας Π.Υ. Σπύρος Ιωακείμ (ΜΚ78)** ο οποίος υπηρετεί στην Π.Υ. από το 1983 ανέφερε ότι σε περιπτώσεις σοβαρών επεισοδίων οι πυροσβέστες που ανταποκρίθηκαν στο επεισόδιο, τελούν σε επικοινωνία μέσω ασυρμάτου ή τηλεφώνου, δίδουν εικόνα και λαμβάνουν οδηγίες από ιεραρχικά ανώτερους τους. Σημειώνουμε ότι ο ΜΚ78 δεν αντεξετάστηκε, όμως με δεδομένη τη σταθερή θέση της υπεράσπισης δεν θεωρούμε ότι η μη αντεξέταση ισοδυναμεί με αποδοχή της θέσης του.

Ο **Υπαστυνόμος Π.Υ. Ευαγόρας Ευαγόρου (ΜΚ107)** είπε ότι ως υπεύθυνος επεισοδίου γνωρίζει τι πρέπει να κάνει και δεν θα του πει

κάποιος πώς να ενεργήσει. Αν όμως, ένας ανώτερος του που είναι καθοδόν για να αναλάβει το επεισόδιο, έχει πληροφορίες που ο ίδιος δεν γνωρίζει, πρέπει να τον ενημερώσει, να δώσει οδηγίες, κατά κάποιο τρόπο νουθεσία τι μπορεί να αντιμετωπίσει. Οπότε σε τέτοια περίπτωση θα πειθαρχήσει.

Ο Νίκος Ευαγγέλου (MK64), Αρχιπυροσβέστης στην ΕΜΑΚ ανέφερε ότι η πρακτική είναι ο επιτόπου υπεύθυνος να ενημερώνει τον ανώτερο του μέσω του τηλεφωνείου. Αν ο ανώτερος συμφωνεί με τις ενέργειες του τότε αυτός συνεχίζει. Αν του δώσει άλλη κατεύθυνση τότε σίγουρα ακολουθεί την κατεύθυνση που του δίδεται από τον ανώτερο του. Είπε χαρακτηριστικά: *«Εγώ προσωπικά θα εφαρμόσω στην πράξη ακριβώς τις οδηγίες από τον ανώτερο μου και τούτο το πράγμα είναι η φύση της πυροσβεστικής, έτσι δουλεύουμε από ανέκαθεν. Θα εφαρμόσω τις οδηγίες που θα μου δώσει ο ανώτερος μου πιστά»*. Όταν ο κ.Ευσταθίου του υπέδειξε ότι οι οδηγίες περιέχονται στο ERGO, απάντησε ότι εφαρμόζουν το ERGO αλλά λαμβάνουν οδηγίες από πιο πάνω, ο έλεγχος δεν είναι απόλυτος. Όταν του υπέδειξε ότι η διαχείριση της πυρκαγιάς σύμφωνα με τους κανονισμούς γίνεται από τον επιτόπου υπεύθυνο απάντησε ότι στην πράξη δίδονται οδηγίες από τους ανωτέρους και αυτό τις περισσότερες φορές είναι λανθασμένο, *«ο κανονισμός έτσι είναι αλλά άμα έχουμε οδηγίες από ανώτερο τι να κάνουμε;»*, κατέληξε.

Από την άλλη, **ο Ν. Λογγίνος (MK45)**, ανέφερε ότι ο επιχειρησιακός υπεύθυνος για ένα επεισόδιο είναι το αρχαιότερο ιεραρχικά μέλος στο μέρος του επεισοδίου. Ως επιχειρησιακά υπεύθυνο προσδιόρισε τον έχοντα την ευθύνη να τοποθετήσει τα οχήματα, το προσωπικό, να τοποθετήσει υδροσωλήνες και αναλόγως των συνθηκών να αναλάβει την πυρόσβεση. Είπε ότι ο ίδιος δεν δίνει ποτέ οδηγίες αν δεν παρουσιαστεί

στη σκηνή του επεισοδίου για να παραλάβει επίσημα το επεισόδιο. Αυτό γιατί πάντοτε σ' ένα επεισόδιο υπάρχουν αστάθμητοι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να αλλάξουν σε χρόνο δευτερολέπτου. Πριν ο ίδιος αναλάβει επιτόπου ως ιεραρχικά ανώτερος αποκλειστική ευθύνη για το επεισόδιο έχει ο προηγουμένως επιτόπου ιεραρχικά ανώτερος.

Ο **ΜΚ108 Π. Νεοφύτου** δέχθηκε τη θέση του κ. Ευσταθίου, ότι δεν επιτρέπεται σε κάποιον που δεν είναι στο χώρο της πυρκαγιάς να κατευθύνει τον επιτόπου υπεύθυνο. Επικαλούμενος τη νομοθεσία είπε ότι απόλυτος άρχοντας της σκηνής είναι ο εκάστοτε ανώτερος υπεύθυνος στο μέρος του επεισοδίου. Δέχθηκε παράλληλα, τη θέση ότι ο προϊστάμενος του μπορεί να ζητήσει πληροφορίες και να δώσει παραινήσεις για ασφάλεια, εάν ερωτηθεί.

Παραθέτουμε ακολούθως τις θέσεις των κατηγορουμένων στην κύρια εξέταση τους.

Ο **κατηγορούμενος 4** ανέφερε στη κύρια εξέταση/Γραπτή κατάθεση τα εξής:

*«Οι καθοριζόμενες και κατανεμημένες ευθύνες, οι οποίες προκύπτουν από την έκρηξη μιας πυρκαγιάς και οι οφειλόμενες ενέργειες για την κατάσβεσή της, αναφέρονται κατά τρόπο σαφή και μη επιδεχόμενο καμία παρερμηνεία στην Αστυνομική Διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Αύζων Αρ. 1 Δ.Π.Υ. (Α.Δ. 1/7) που επιγράφεται Λειτουργία Πυροσβεστικών Σταθμών του **Τεκμηρίου 143.7**. Δεν θα ήθελα να απασχολήσω το Σεβαστό Δικαστήριο με το αναφερθώ στο περιεχόμενο αυτής της Διατάξεως, εκτός από το να υπογραμμίσω τα ακόλουθα σημεία:*

(α) Μόλις ληφθεί μήνυμα εις το Τηλεφωνείο ενός Σταθμού για έκρηξη μιας πυρκαγιάς στην περιοχή ενός Πυροσβεστικού Σταθμού, πάραυτα και χωρίς καμία καθυστέρηση, η ομάδα των εν υπηρεσία τελούντων πυροσβεστών οφείλει να ανταποκριθεί, μεταβαίνουσα τάχιστα στο χώρο της πυρκαγιάς, υπό την ευθύνη του Υπεύθυνου Εξόδου. Συνήθως σε σοβαρές περιπτώσεις πυρκαγιών, ανταποκρίνεται ο υπεύθυνος της εναλλαγής (βάρδιας), Λοχίας ή Αξιωματικός.

(β) Ευθύς ως αφιχθεί στο μέρος του επεισοδίου ο Υπεύθυνος Εξόδου, αποστέλλει μήνυμα άφιξης στο τηλεφωνείο του Σταθμού ,δηλαδή ότι αφίχθησαν και πληροφοριακό μήνυμα μόλις έχει μια πρώτη εικόνα του επεισοδίου.

(γ) Σύμφωνα με τις πρόνοιες του Περί Αστυνομίας Νόμου, άρθρο 51(3), το ιεραρχικά αρχαιότερο μέλος της Υπηρεσίας στο μέρος της πυρκαγιάς, κατονομάζεται από το Νόμο, Ανώτερος Αξιωματικός Πυροσβεστικής και έχει την αποκλειστική ευθύνη όλων των ενεργειών που προβλέπονται από το εν λόγω άρθρο.

Καταβάλλει δε κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να φέρει εις πέρας την αποστολή του που έχει να αντιμετωπίσει, εφαρμόζοντας τις ενδεδειγμένες επιχειρησιακές μεθόδους, με γνώμονα πάντοτε την ασφάλεια του προσωπικού του (ίδε σελ. 20, παράγραφο 6(δ) Αστυνομική Διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Αύξων Αρ. 1 Δ.Π.Υ. (Α.Δ. 1/7) που επιγράφεται Λειτουργία Πυροσβεστικών Σταθμών του **Τεκμηρίου 143.7**).

(δ) Σύμφωνα με τις περαιτέρω αναφορές του Τεκμηρίου 143.7, ο ίδιος καλεί βοήθεια μόλις αντιληφθεί ότι το απαιτούν οι συνθήκες του επεισοδίου προς διευκόλυνση του έργου του και όχι εις υποκατάσταση της ευθύνης του. Όπως π.χ εάν το επεισόδιο απαιτεί την αποστολή περαιτέρω οχημάτων ή ανδρών ή άλλων μέσων κατάσβεσης κατά τη κρίση του.

(ε) Περαιτέρω σύμφωνα με την ίδια Αστυνομική Διάταξη Πυροσβεστικής Υπηρεσίας του **Τεκμηρίου 143.7** σελίδα 7 παράγραφος 10(2) και η οποία εφαρμόζεται αυστηρότατα στην Πυροσβεστική Υπηρεσία ως Νομοθετική Διάταξη, το τηλεφωνείο του κάθε πυροσβεστικού σταθμού ουσιαστικά είναι διοικητικό κέντρο ελέγχου σε περίπτωση επεισοδίου και παρέχει όλες τις πληροφορίες τις οποίες τυχόν θα ζητήσει ο υπεύθυνος του επεισοδίου, αφού ενεργεί ως κέντρο παραλαβής και αποστολής μηνυμάτων.....

.....
 Έχω με έκπληξη μου παρατηρήσει ότι κατεβλήθη μία προσπάθεια κατά την διάρκεια της διαδικασίας, να θεμελιωθεί ενώπιον του Δικαστηρίου ότι ανώτερα κατά βαθμό στελέχη της Υπηρεσίας από τον Υπεύθυνο ενός επεισοδίου δικαιούνται ή οφείλουν να επέμβουν στο έργο του όταν διαχειρίζεται ένα συγκεκριμένο επεισόδιο πυρκαγιάς. Τούτο είναι τελείως αβάσιμο και παράνομο διότι παραβιάζει τις ρητές εκείνες διατάξεις που επιβάλλουν την απαγόρευση εξωτερικών παρεμβάσεων από όπου κι αν αυτές προέρχονται, δηλαδή παρεμβάσεων από πρόσωπο που βρίσκεται εκτός του επεισοδίου, στο έργο της κατάσβεσης πυρκαγιών.

Σε περίπτωση πυρκαγιών, οι οποίες κατόπιν ενημέρωσης προς το τηλεφωνείο κρίνονται ως σοβαρές, οι ανώτεροι κατά βαθμό αξιωματικοί της Επαρχίας και ανάλογα με τη σοβαρότητα και οι Ανώτεροι Αξιωματικοί από το Αρχηγείο Πυροσβεστικής Υπηρεσίας μεταβαίνουν ή προσέρχονται οι ίδιοι προσωπικώς για να αναλάβουν την διαχείριση της πυρκαγιάς τότε και μόνον τότε το αφικνούμενο επιτόπου ανώτερο κατά βαθμό μέλος της Υπηρεσίας από τον Υπεύθυνο Εξόδου αναλαμβάνει ο ίδιος ως υπεύθυνος του επεισοδίου και φέρει αυτός τον τίτλο του Ανώτερου Αξιωματικού Πυροσβεστικής.

Αυτή και μόνο η ανάμιξη του ανώτερου κατά βαθμό μέλους της Υπηρεσίας επιτρέπεται ευθύς ως μεταβεί στο χώρο της διαχείρισης της πυρκαγιάς και αναλάβει, οπότε παύει αμέσως η αρμοδιότητα του Υπευθύνου Εξόδου. Μετά τα τραγικά

γεγονότα της 11^{ης} Ιουλίου 2011 δημοσιεύθηκαν και κοινοποιήθηκαν στους Πυροσβεστικούς Σταθμούς οι Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ. 54 Σεπτεμβρίου 2011 **Τεκμήριο 187** οι οποίες βασίζονται και επαναλαμβάνουν ουσιαστικά την νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 51.3 του Περί Αστυνομίας Νόμου όπως την εξήγησα προηγουμένως.

Οι αναφορές ότι δήθεν υπάρχει πρακτική να αναλαμβάνουν την ευθύνη διαχείρισης της πυρκαγιάς ανώτεροι αξιωματικοί εκτός του χώρου της πυρκαγιάς, επιβάλλοντας την άποψη τους στον παρόντα υπεύθυνο της πυρκαγιάς, δεν είναι μόνο ένας αβάσιμος ισχυρισμός αλλά θα συνιστούσε μία παρανομία διότι θα παραβίαζε τις ρητές διατάξεις του άρθρου 51.3 του Νόμου που ρυθμίζει κατά τρόπο επιτακτικό το θέμα. Η πυρκαγιά σε οποιοδήποτε υλικό είναι ένα φαινόμενο το οποίο μεταβάλλεται συνεχώς, δεν είναι κάτι το στατικό. Υπάρχουν αστάθμητοι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμπεριφορά και την εξέλιξη της πυρκαγιάς και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο κάποιος για να είναι σε θέση να αποφασίσει πώς θα διοικήσει το επεισόδιο πρέπει να έχει οπτική και άμεση επαφή δηλαδή να ευρίσκεται επί τόπου στο χώρο της πυρκαγιάς.

Είναι όμως γεγονός ότι οι ανώτεροι κατά βαθμό αξιωματικοί υποβοηθούν στο έργο του τον παρόντα υπεύθυνο πυρκαγιάς παρέχοντας σε αυτόν όλα εκείνα τα μέσα ή πληροφορίες τα οποία κατά την κρίση του είναι χρήσιμα για να διεκπεραιώσει το έργο του, τα οποία όμως αυτός ζητά μέσω του τηλεφώνου με ανάλογο μήνυμα “βοήθειας”».

Ο κατηγορούμενος 5 στη κύρια εξέταση/Γραπτή κατάθεση αναφέρει τα ακόλουθα:

«Μεγάλη έκπληξη ένοιωσα όταν άκουσα τον ΜΚ27, Τράγκολα να αναφέρει ότι δίνει οδηγίες για κατάσβεση πυρκαγιάς σε καιόμενο εργοστάσιο στην Πάφο ενώ

βρίσκεται στη Λάρνακα. Κύριε Πρόεδρε λυπούμαι γιατί σήμερα ο ίδιος ο Αναπληρωτής Διευθυντής, καταθέτοντας όλα αυτά τα οποία κατέθεσε ενώπιόν σας, γκρέμισε την πυραμίδα της διοίκησης και όλα αυτά που για τόσα χρόνια διδασκόμασταν και διδάξαμε στους νεότερους. Αυτή την περίοδο που είναι σε διαθεσιμότητα ο Διευθυντής έχει την ευθύνη της τήρησης των Διαταγών. Στους Περί Αστυνομίας (Πειθαρχικούς) Κανονισμούς, στην σελίδα 6, παράγραφο 4, Συμμόρφωση σε Διαταγές αναφέρει τα εξής: «Οι Ανώτεροι Αξιωματικοί, οι Αξιωματικοί και Λοχίες θα είναι υπεύθυνοι για την αυστηρή συμμόρφωση και τήρηση όλων των διαταγών και εντολών που κατά καιρούς εκδίδονται από τον Αρχηγό και δε θα εκδίδουν οποιεσδήποτε διαταγές που δε θα συνάδουν με τις διαταγές και τις εντολές του Αρχηγού.»

Ο ΜΚ27, Μάρκος Τράγκολας, που εκπαιδεύτηκε στη Αγγλία και γνωρίζει το **Τεκμήριο 140** που αναφέρεται αποκλειστικά για την διοίκηση επεισοδίων, αφού αυτό το βιβλίο ελήφθη υπόψη για να γραφτεί και υπογράψει ο ίδιος την Σημείωση Πυροσβεστολογίας 54, **Τεκμήριο 187**. Παρακαλώ κύριε Πρόεδρε αν κοιτάξετε στη σελίδα 22, θα διαβάσετε το εξής απόσπασμα: «To ensure that there is no doubt about the 'handover', the process would be confirmed by the exchange of the IC' stabard». Αυτό το απόσπασμα πιστεύω ότι δίδει ξεκάθαρα την σημασία που έχει στο ποιος τελικά έχει την ευθύνη και διοικεί ένα επεισόδιο πυρκαγιάς.

Εκπαιδεύσεις στην Αγγλία και γνωρίζουν το συγκεκριμένο τεκμήριο έκαναν και ο ΜΚ5, Μιχάλης Θεοφίλου, ο ΜΚ31, Παπαδόπουλος Ιεζεκιήλ, ο ΜΚ37, Λιασίδης Νίκος και δεν έπρεπε να καταθέσουν ενάντια σε αυτών που διδάχτηκαν.

Ειλικρινά κ. Πρόεδρε λυπήθηκα ακόμα περισσότερο όταν άκουσα και άλλους αξιωματικούς να μιλούν για διοίκηση πυρκαγιάς από το σπίτι τους ή από τον δρόμο προς την πυρκαγιά. Όμως κ. Πρόεδρε η μεγαλύτερη μου απογοήτευση ήταν όταν άκουσα νεαρούς Λοχίες και Αρχιπυροσβέστες παρασυρμένους από κάποιους να λένε

ότι όταν αφιχθούν στην πυρκαγιά, τηλεφωνούν στο τηλεφωνείο και περιμένουν διαταγές για το πώς θα σβήσουν μια πυρκαγιά. Πού πήγε κ. Πρόεδρε όλη αυτή η εκπαίδευση στην σχολή, στους σταθμούς, στο εξωτερικό και αλλού δεν μπορώ να καταλάβω; Και τι θα κάνουν αυτοί οι υπεύθυνοι που περιμένουν οδηγίες όταν φτάσουν στην πυρκαγιά και δουν ότι υπάρχει κάποιος παγιδευμένος και περιμένει τον σωτήρα πυροσβέστη για να τον σώσει; Πάλι θα περιμένει οδηγίες και αν ο παγιδευμένος καεί και πεθάνει, ο επιτόπου υπεύθυνος θα πει ότι τηλεφώνουσα στον ανώτερο μου και δεν απαντούσε στο τηλέφωνο; Μα ο ανώτερος του εκείνη την στιγμή μπορεί να είναι στις πρώτες βοήθειες ή οπουδήποτε αλλού και δεν έχει σήμα το τηλέφωνο του.

Κύριε Πρόεδρε, δεν είμαι δικηγόρος και από νόμους ξέρω τους λίγους που αφορούν την Πυροσβεστική Υπηρεσία και αυτό που θα αναφέρω, το αναφέρω χωρίς να θέλω να επέμβω στα καθήκοντα σας αλλά το αναφέρω επειδή το διδάχτηκα. Ο Περί Αστυνομίας Νόμος είναι ξεκάθαρος ποιος έχει την ευθύνη της διοίκησης σε μια πυρκαγιά. Αυτή η πρακτική όπως την ονομάζει η Δημόσια Κατήγορος και προσπάθησε να την εμπεδώσει στις ιδιαίτερες συναντήσεις της σ' αυτούς που κατάθεσαν εδώ, μόνο ζημιά και σύγχυση έχει προκαλέσει στις τάξεις της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Προσωπικά κύριε Πρόεδρε ποτέ μου δεν επενέβηκα με διαταγές στο έργο του υπευθύνου στην πυρκαγιά και ούτε και κανένας από τους Μάρτυρες Κατηγορίας κατάθεσε τέτοιο πράγμα. Πάντοτε αναλάμβανα την διοίκηση της πυρκαγιάς όταν έφθανα στην σκηνή».

Η θέση του **κατηγορούμενου 6** για το ζήτημα των οδηγιών προς τον υπεύθυνο επεισοδίου ήταν στα ίδια πλαίσια με την προαναφερθείσα θέση του σε σχέση με το ζήτημα της προηγούμενης ενημέρωσης. Στην κύρια εξέταση/Γραπτή Κατάθεση ανέφερε ότι η αντιμετώπιση ενός επεισοδίου γίνεται κατά την κρίση του υπευθύνου του επεισοδίου, ο οποίος λαμβάνει υπόψη όλα τα δεδομένα, οπότε δεν ενδείκνυται να δίδεται εκ των

προτέρων διαταγή που θα περιόριζε τις ενέργειες της ομάδας και, ιδιαίτερα, διαταγή για τήρηση των μέτρων ασφαλείας του ERGO. Η αποτροπή, συνέχισε, της περαιτέρω επέκτασης του επεισοδίου δυνατό να επιβάλλει τη μη τήρηση των ορίων ασφαλείας. Η ανταπόκριση σε ένα επεισόδιο με επικίνδυνα υλικά δεν είναι τόσο εύκολη υπόθεση ώστε να αρκεί απλώς η εφαρμογή των αποστάσεων ασφαλείας.

Ο επαρχιακός υπεύθυνος Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Πάφου Σπύρος Παπαμιχαήλ που κλήθηκε ως μάρτυρας από τον κατηγορούμενο 5 ανέφερε ότι την ευθύνη χειρισμού την έχει πάντοτε ο ιεραρχικά αρχαιότερος στο επεισόδιο ο οποίος έχει εικόνα της κατάστασης και γνώση των δεδομένων και ότι απαγορεύεται να δίδονται οδηγίες εκ του μακρόθεν, μπορεί όμως να δίδονται πληροφορίες.

Γ.11.7 Η ενημέρωση του κατηγορούμενου 4

Την επόμενη μέρα, στις 7.7.2011 συναντήθηκαν στο γραφείο του κατηγορούμενου 4, στα πλαίσια καθιερωμένης σύσκεψης, ο κατηγορούμενος 4, ο κατηγορούμενος 5, ο Π. Νεοφύτου και ο Μ. Τράγκολας.

Σύμφωνα με όσα είπε ο Π. Νεοφύτου σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 6.8.2011 που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του, ο κατηγορούμενος 5 ανέφερε στον Διευθυντή – κατηγορούμενο 4 - ότι είχε πάει την προηγούμενη μέρα στην ΝΒΕΦ μαζί με άλλους και επιθεώρησαν ένα εμπορευματοκιβώτιο που διογκώθηκε. Ανέφερε ότι είχε πάει μαζί με τον Διοικητή της ΕΜΑΚ Ανδρέα Λοϊζίδη. Ανέφερε επίσης ότι λόγω προβλήματος που είχε δεν ανέβηκε πάνω στα container όπου είχε ανεβεί ο

Λοϊζίδης. Είπε ότι ο Λοϊζίδης τον ενημέρωσε ότι υπήρχε ένα εμπορευματοκιβώτιο το οποίο είχε διογκωθεί και μετατοπιστεί από τη θέση του, οι πόρτες του είχαν ανοίξει λίγο, αλλά δεν μπορούσαν να δουν μέσα. Ο Π. Νεοφύτου δεν θυμόταν κατά πόσο ο Χαραλάμπους είχε αναφερθεί σε περαιτέρω λεπτομέρειες για το θέμα. Θυμόταν όμως ότι ο Χαραλάμπους είπε ότι είχε εισηγηθεί όπως το εν λόγω εμπορευματοκιβώτιο κατεβεί κάτω και επιθεωρηθεί από την ομάδα που ήταν εκεί παρόντες και οι στρατιωτικοί του είχαν πει ότι δεν ήταν δουλειά δική του και θα αποφάσιζαν με πολιτική απόφαση το τι θα γινόταν. Κατά τον Π. Νεοφύτου, ο Χαραλάμπους είχε επίσης αναφέρει ότι όταν είχε πει πως πρέπει να έγινε έκρηξη στο εμπορευματοκιβώτιο, ο Γεωργιάδης απάντησε ότι είναι μόνο πυρίτιδα η οποία καίγεται και δεν εκρήγνυται. Ο Π. Νεοφύτου είπε στον Χαραλάμπους να ετοιμάσει σχετικό σημείωμα για να αρχειοθετηθεί στο αρχείο της Π.Υ.

Στο προφορικό μέρος της μαρτυρίας του ο Π. Νεοφύτου ρωτήθηκε κατά πόσο ήταν όλοι οι προαναφερθέντες παρόντες κατά την ώρα που έκανε την ενημέρωση ο Χ. Χαραλάμπους και απάντησε καταφατικά. Πρόσθεσε ότι ο Χαραλάμπους είχε αναφέρει πως μόλις τον ενημέρωναν ότι το εμπορευματοκιβώτιο μετακινήθηκε θα πήγαινε ο ίδιος για να κάνει αυτοψία για να διαπιστωθούν τα αίτια της έκρηξης. Τέλος, ερωτηθείς κατά πόσο από τα όσα είχε αναφέρει ο Χαραλάμπους προκλήθηκε στον ίδιο φόβος ότι μπορούσε να γίνει έκρηξη ή οτιδήποτε παρεμφερές σε σχέση με το σύνολο των εμπορευματοκιβωτίων, ο Π. Νεοφύτου απάντησε ότι στον ίδιο προσωπικά και όπως φαντάζεται στην υπόλοιπη ηγεσία δεν δημιουργήθηκε η εντύπωση του άμεσου κινδύνου, διότι όπως ανέφερε ο Χαραλάμπους τον ενημέρωσε ο Γεωργιάδης ότι ήταν μόνο πυρίτιδα που καίγεται και δεν εκρήγνυται.

Ο ΜΚ27 Μ. Τράγκολας ανέφερε σχετικά σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 1.8.2011 που αποτέλεσε μέρος της μαρτυρίας του ότι στις 6.7.2011 στα πλαίσια της πρωινής σύσκεψης της διεύθυνσης ο Διευθυντής Α. Νικολάου ανέθεσε στον Χ. Χαραλάμπους να πάει την επομένη σε σύσκεψη στο Μαρί. Όταν ο Τράγκολας ρώτησε τον Νικολάου σχετικά αυτός του απάντησε *«Υπάρχει ένα πρόβλημα με πυρίτιδα και θα πάει ο κ. Χαραλάμπους ως πυροπροστασία»*.

Την επόμενη μέρα εισερχόμενος στο γραφείο του διευθυντή ήταν παρόντες ο Χ. Χαραλάμπους και ο Π. Νεοφύτου και άκουσε τον Χ. Χαραλάμπους να λέει στον διευθυντή ότι τους εισηγήθηκε να κάμνουν κατάβρεξη με καταιονιτήρες, προσθέτοντας ότι κάποιος άλλος είχε πει να κάμουν στέγαστρο. Ο διευθυντής δεν αντέδρασε ούτε ανέφερε οτιδήποτε. Ακολούθως άρχισε συζήτηση άλλων υπηρεσιακών θεμάτων. Ο Μ. Τράγκολας δεν άκουσε οτιδήποτε άλλο για το θέμα του εμπορευματοκιβωτίου διότι δεν ήταν από την αρχή στη σύσκεψη. Τα μόνα που γνωρίζει είναι αυτά που, ως άνω, ανέφερε. Σημειώνουμε ότι, ο ισχυρισμός του Μ. Τράγκολα ότι δεν ήταν εξ αρχής παρών δεν αμφισβητήθηκε από την υπεράσπιση. Αντίθετα, η σχετική ερώτηση του κ. Ευσταθίου δεν ήταν προς αντίκρουση, αλλά μάλλον προς επιβεβαίωση, εφόσον είχε ως εξής: *«Τι άλλο λέχθηκε δεν ξέρεις γιατί δεν ήσουν συνεχώς παρών, έτσι;»*.

Ο κατηγορούμενος 5 αναφέρει τα εξής στην κύρια εξέταση/Γραπτή Κατάθεση για το θέμα της ενημέρωσης του Διευθυντή του:

«Για τα λεχθέντα στη σύσκεψη και το τι είδα, όφειλα να ενημερώσω το Διευθυντή μου πράγμα το οποίο και έκαμα την επομένη το πρωί, στην πρωινή συνάντηση που είχαμε στο γραφείο του. Παρόντες στη συνάντηση ήταν και οι άλλοι δυο Βοηθοί

Διευθυντές της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ο ΜΚ27, Μάρκος Τράγκολας και ο ΜΚ108, Περικλής Νεοφύτου και ενημερώθηκαν από την αρχή μέχρι το τέλος. Ο Διευθυντής μου είπε να ετοιμάσω σημείωση για να βάλω στο φάκελο της Ναυτικής Βάσης αν έχουμε, και εγώ του είπα ότι η επιθεώρηση διακόπηκε ούτως ώστε να κατεβεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο και να γίνει αυτοψία εντός αυτού. Του ανέφερα ότι θα έπρεπε πρώτα να κάμω την αυτοψία για να ξέρω τι γράφω».

Παρεμβάλουμε και τη μαρτυρία του Λεωνίδου ότι την ημέρα εκείνη πήγε στο γραφείο του κατηγορούμενου 4 και εξ όσων θυμάται παρόντες ήταν ο κατηγορούμενος 4, ο κατηγορούμενος 5, ο Π. Νεοφύτου και ο Μ. Τράγκολας. Όταν αντελήφθη ότι μιλούσαν για το συγκεκριμένο θέμα απεχώρησε. Το μόνο που άκουσε ήταν πως ο κατηγορούμενος 5 τους εξηγούσε τον τρόπο που ήταν στοιβαγμένα τα εμπορευματοκιβώτια.

Για το ίδιο θέμα ο κατηγορούμενος 4 ανέφερε στη κύρια εξέταση/Γραπτή Κατάθεση τα εξής:

«Αναφορικά με τη σύσκεψη στις 6/07/2011 ο κύριος Χαραλάμπους μου ανέφερε ότι δεν ήταν σε θέση να καθορίσει την αιτία που προκάλεσε την πυρκαγιά και τη διόγκωση χωρίς προηγουμένως να κάνει αυτοψία στο διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο. Δεν την έκαμε διότι όπως μου ανέφερε το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο εβρίσκετο στην κορυφή μιας στοιβάδας εμπορευματοκιβωτίων όπου ο ίδιος δεν μπορούσε να δει διότι δεν μπορούσε να ανεβεί στην κορυφή της στοιβάδας λόγω του κατάγματος στο δεξιό ώμο που είχε υποστεί κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του προηγουμένως στην προσπάθειά του να κατασβέσει μια πυρκαγιά. Περαιτέρω ο κ. Χαραλάμπους με ενημέρωσε ότι ούτε ο κ. Λοϊζίδης μπορούσε να εκφέρει ασφαλή γνώμη, διότι η πόρτα του διογκωθέντος εμπορευματοκιβωτίου δεν μπορούσε να ανοίξει πλήρως και από τη χαραμάδα 20 – 30 εκατοστών δεν μπορούσε να διαπιστώσει τι ακριβώς είχε συμβεί εντός αυτού.

Εζητήθη να γίνει αυτοψία για να μπορέσει ο κ. Χαραλάμπους να δώσει γνώμη για τα αίτια της πυρκαγιάς εντός του εμπορευματοκιβωτίου εαν ήταν κακόβουλη ή εάν είχε άλλη αιτία, όπως ήταν η αποστολή του. Όπως είναι επιβεβλημένο το πρώτο καθήκον του προσερχόμενου για διερεύνηση παρομοίων φαινομένων αιτιών πυρκαγιάς οφείλει πριν να παραθέσει τη γνώμη του για τα αίτια της πυρκαγιάς πρώτιστα να κάνει αυτοψία στο σημείο της εστίας της πυρκαγιάς και όταν διαπιστώσει τα πραγματικά αίτια τότε μόνο μπορεί να λεχθεί αν μια πυρκαγιά είναι κακόβουλη ή αν είναι τυχαία ή αν προκλήθηκε από οποιαδήποτε άλλη αιτία, πράγμα πολύ σημαντικό για τις περεταίρω απόψεις ή ενέργειες.

Όπως μας πληροφόρησε στην εν λόγω σύσκεψη ο κύριος Χαραλάμπους εκτός από Αξιωματικούς της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας παρευρέθησαν Επιθεωρητές Μεταλλείων, Επιθεωρητής Γραφείου Εργασίας και Αξιωματικοί της Εθνικής Φρουράς.

*Αναφορικά με τη σύσκεψη ο κύριος Χαραλάμπους μας ανέφερε ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης κατά τη διάρκεια της επιθεώρησης στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων τους είπε ότι το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο περιέχει πυρίτιδα και ότι όλα τα εμπορευματοκιβώτια ήταν 98. Τα 18 περιείχαν αδρανή υλικά ενώ τα υπόλοιπα περιείχαν πυρίτιδα η οποία αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Στην σύσκεψη που ακολούθησε της οποίας προήδρευε ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης εισηγήθηκε τη λήψη άμεσων και **προσωρινών** μέτρων μέχρι να καταστραφεί η πυρίτιδα. Ως προσωρινό μέτρο εισηγήθηκε να καταβρέχονται τα εμπορευματοκιβώτια με πυροσβεστικά οχήματα Όμως ο κύριος Χαραλάμπους εισηγήθηκε ότι μια τέτοια κατάβρεξη με πυροσβεστικά οχήματα δεν θα ήταν συνεχής και αέναος και αποτελεσματική. Αντί τούτου εισηγήθηκε την τοποθέτηση καταιονιστήρων νερού συνεχούς κατάβρεξης στην οροφή των εμπορευματοκιβωτίων, ώστε να διατηρούνται χαμηλές θερμοκρασίες στα εμπορευματοκιβώτια, εισηγήση που έγινε από όλους αποδεκτή. Περεταίρω, όπως*

μας είπε ο κος Χαραλάμπους προσπάθησε να βοηθήσει στη σύσκεψη με διάφορα τηλεφωνήματα που έκαμε στο Αρχηγείο Πυροσβεστικής στον Υπεύθυνο του Γραφείου Μελετών Ανώτερο Υπαστυνόμο Λεωνίδα Λεωνίδου και μάλιστα ο ίδιος πληροφόρησε τους παρευρισκομένους στη σύσκεψη ότι το θαλασσινό νερό μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς ψύξης .

Συνοψίζοντας ο κύριος Χαραλάμπους μας πληροφόρησε ότι εισηγήθηκε να απομακρυνθεί το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, για να γίνει αυτοψία, να αρχίσει η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων και να εκριζωθούν επίσης τα ξερά χόρτα γύρω από τα εμπορευματοκιβώτια. Τα μέτρα αυτά συνιστούσαν τα απαιτούμενα μέτρα πυρασφάλειας των συγκεκριμένων εμπορευματοκιβωτίων μέχρις ότου διαμορφωθεί τι μέλλει γενέσθαι.

Ήταν προσωρινά μέτρα όπως μας ανέφερε ο κύριος Χαραλάμπους μέχρι τρεις μήνες ώσπου να εξασφαλιστεί έγκριση για καταστροφή της πυρίτιδας σύμφωνα με την θέση του Συνταγματάρχη Γεωργιάδη. Εγώ ζήτησα από τον κύριο Χαραλάμπους για την πιο πάνω επιθεώρηση και σύσκεψη που παρευρέθει με τον κύριο Λοϊζίδα να μου ετοιμάσει ενημερωτικό σημείωμα. Να αναφέρω ότι σε όλες τις περιπτώσεις επιθεωρήσεων πυροσπροστασίας ετοιμάζεται σχετική έκθεση και τοποθετείται στο φάκελο της υπόθεσης. Επειδή όπως με πληροφόρησε ο κ. Χαραλάμπους, ανέμενε την άμεση απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου για να γίνει αυτοψία και να ολοκληρωθεί η διερεύνηση των αιτιών διόγκωσης του, θα μου ετοίμαζε το σημείωμα ευθύς ως καλείτο από τον κ. Γεωργιάδη να εξετάσει το εσωτερικό του εμπορευματοκιβωτίου. Εκείνο το οποίο αποτέλεσε το σοβαρότερο στοιχείο από απόψεως ενημέρωσής μας από τον κ Χαραλάμπους, ήταν ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης διαβεβαίωνε ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται και ότι θα κατέβαζε το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο από την στοιβάδα με τη χρήση γερανού που θα ερχόταν στο στρατόπεδο. Αμέσως, θα μας ειδοποιούσε για να γίνει

η απαιτούμενη αυτοψία, ώστε με την εμπειρογνωμοσύνη να διαπιστωθούν τα αίτια της διόγκωσης και να αποφασίζονταν τα περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα».

Κατά την αντεξέταση του ο κατηγορούμενος 4 ισχυρίστηκε ότι κανένας δεν αναφέρθηκε σε κίνδυνο έκρηξης, επαναλαμβάνοντας ότι ο Γεωργιάδης έλεγε ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται. Εάν υπήρχε κίνδυνος έκρηξης, διερωτήθηκε γιατί δεν τους ενημέρωσε ο Αρχηγός της ΕΦ, γιατί δεν τους είπαν να λάβουν μέτρα; Από δικής του πλευράς, έδειξε εμπιστοσύνη στο βοηθό του και δεν είχε λόγο να αμφιβάλλει για το τι του μετέφερε. Του υποδείχθηκε ότι ο βοηθός του δεν του είχε μεταφέρει δική του γνώμη, αλλά την άποψη ενός στρατιωτικού που ο ίδιος δεν γνώριζε.

Ακολούθησαν τα εξής:

*«Α. Σας είπα ότι δεν είχα λόγο να αμφισβητήσω τα λεγόμενα του κ. Χαραλάμπους.
Ε. Ασχέτως ότι δεν είναι δικές του απόψεις και ήταν κάποιου άλλου, αυτό μας λέτε;
Α. Μάλιστα».*

Αποτέλεσε κοινό τόπο ότι οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 δεν προέβηκαν σε οποιαδήποτε άλλη ενέργεια σε σχέση με το ζήτημα των εμπορευματοκιβωτίων. Επίσης, ότι ο κατηγορούμενος 4 στις 8.7.2011 αναχώρησε επ' αδεία για το εξωτερικό.

Γ.11.8 Οι ενέργειες των κατηγορουμένων 5 και 6 στις 11 Ιουλίου 2011

Έχουμε αναφέρει ανωτέρω⁷⁸ ότι η ΕΜΑΚ ειδοποιήθηκε η ώρα 04.27, ότι ένα λεπτό αργότερα ανταποκρίθηκαν τα δύο πυροσβεστικά οχήματα και

⁷⁸ Βλ. παρ. Β.25.3

ότι ακολούθως ο ΜΚ29 Α. Χατζηπαντέλας ειδοποίησε τον αξιωματικό υπηρεσίας Καρακώστα.

Προσθέτουμε τα κατωτέρω με βάση τη μαρτυρία του Γ. Γερολέμου και του Α. Χατζηπαντέλα.

Περί η ώρα 04.53 ο Α. Χατζηπαντέλας, με τηλεφωνικές οδηγίες του Χ. Καρακώστα, ενημέρωσε τον κατηγορούμενο 6, ότι *«Υπάρχει πυρκαγιά σε container με πυρίτιδα στην ΝΒΕΦ στο Μαρί και γίνονται εκρήξεις»* και περί του ότι δύο οχήματα της μονάδας είχαν ανταποκριθεί. Ο κατηγορούμενος 6 του απάντησε *«εκατάλαβα για ποια container είναι και έρχομαι»*.

Η ώρα 04.57 ο κατηγορούμενος 6 κάλεσε τον τηλεφωνητή Γ. Γερολέμου και του ανέφερε ότι είχε ενημερώσει τον βοηθό διευθυντή της Π.Υ. κατηγορούμενο 5 ο οποίος του έδωσε οδηγίες να ανταποκριθεί στο επεισόδιο. Το ότι έγιναν αυτό και τα υπόλοιπα τηλεφωνήματα που αναφέρθηκαν στη μαρτυρία υποστηρίζεται από τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα.

Η ώρα 04.58 ο Α. Χατζηπαντέλας μαζί με τον πυροσβέστη Ανδρέα Καρτάνα ΜΚ38 αναχώρησαν για άλλο επεισόδιο στην περιοχή Αγίων Βαβατσινιάς. Πριν όμως αναχωρήσει ενημέρωσε τον κατηγορούμενο 6 λέγοντας του περιπλέον, πως στην μονάδα θα έμενε μόνος ο Γ. Γερολέμου. Ο τελευταίος του είπε να καλέσουν τον εργάτη-πυροσβέστη Σάββα Ανδρέου (ΜΚ114), κάτοικο Κοφίνου, για να αναλάβει υπηρεσία. Παράλληλα, για το ίδιο ζήτημα ο κατηγορούμενος 6 τηλεφώνησε στον Γερολέμου η ώρα 05.00.

Πριν την αναχώρηση των Χατζηπαντέλα - Καρτάνα, ο Χ. Χαραλάμπους τηλεφώνησε στο τηλεφωνείο και ζήτησε από τον Γ. Γερολέμου να τον ενώσει με το κινητό του Παπαδόπουλου κάτι το οποίο έπραξε.

Η ώρα 05.17 ο κατηγορούμενος 6 τηλεφώνησε στον Γ. Γερολέμου, ζητώντας του όπως ενημερώσει τους σταθμούς Λάρνακας, Λευκωσίας και Λεμεσού να είναι σε επιφυλακή.

Η ώρα 04.59 ανταποκρίθηκε, δηλαδή παρουσιάστηκε στην μονάδα του, ο Καράκωστας. Εκεί, έλαβε τηλεφώνημα από τον Α. Λοιζίδη να τον περιμένει για να πάνε μαζί στο επεισόδιο.

Η ώρα 05.30 ο κατηγορούμενος 6 έφθασε στην ΕΜΑΚ. Σύμφωνα με τον ΜΚ26 Γ. Γερολέμου, με την άφιξη του είπε στον εποχιακό πυροσβέστη Σάββα Ανδρέου *«Κάμε μας ένα καφέ γλήγορα με τον Τάκη (δηλαδή, τον Καράκωστα) τζιαί φεύκουμε»*. Ο Ανδρέου, τους έκανε καφέ και σε διάστημα ενός λεπτού τον ήπιαν και έφυγαν με το όχημα ΚΚΒ 373 για να ανταποκριθούν στην ΝΒΕΦ. Σύμφωνα με τον Σάββα Ανδρέου ο Καράκωστας περίμενε τον Λοιζίδη να φθάσει στην μονάδα για να αναχωρήσουν μαζί για την ΝΒΕΦ. Μέχρι να πάει ο Λοιζίδης, ο Σ. Ανδρέου ετοίμασε καφέδες για τον Καράκωστα και Λοιζίδη και τον ίδιο. Ο ίδιος και ο Καράκωστας ήπιαν το καφέ τους. Όταν έφθασε ο Λοιζίδης δοκίμασε τον καφέ του και είχε κρυώσει. Ο Σ. Ανδρέου τον ρώτησε αν ήθελε άλλο, ο Λοιζίδης απάντησε αρνητικά και αμέσως αναχώρησαν για τη Βάση με τον Καράκωστα.

Η ώρα 05.32 ο κατηγορούμενος 6 τηλεφώνησε στον ΜΚ78 Σπύρο Ιωακείμ, τον ενημέρωσε για τις δύο πυρκαγιές που αντιμετώπιζε η ΕΜΑΚ και του ανέφερε ότι είχε πάρει έγκριση από τον κατηγορούμενο 5 για να αποσταλεί

ομάδα με τρεις πυροσβέστες και πυροσβεστικό όχημα προς ενίσχυση της ΕΜΑΚ.

Ο επικελευστής Κυριάκος Δημητρίου (ΜΚ24) είπε ότι αμέσως μετά που ο Ηρακλέους με το πυροσβεστικό όχημα του στρατού έφυγε για τα εμπορευματοκιβώτια και ελάχιστο χρόνο πριν από την μεγάλη έκρηξη είδε ένα αυτοκίνητο της ΕΜΑΚ, που τώρα γνωρίζουμε πως είχε οδηγό τον Καρακωστα και συνοδηγό τον Λοιζίδη, το οποίο κατευθύνθηκε με μεγάλη ταχύτητα στην πύλη όπου σταμάτησε. Οι δύο μίλησαν για λίγα δευτερόλεπτα με τον σκοπό της πύλης και έφυγαν με ταχύτητα και πάλι προς την σκοπιά 3. Ο ΜΚ24 έχοντας διαταγή από τον Α. Ιωαννίδη, όπως του μεταφέρθηκε από τον Τσιανή, να μην πλησιάσει κανένας στα εμπορευματοκιβώτια προσπάθησε με φωνές, σφυρίγματα και χειρονομίες να τους αποτρέψει. Εκείνοι συνέχισαν, μόνο που άναψαν τα φώτα πέδησης, πράγμα που δείχνει ότι χρησιμοποίησαν τα φρένα. Ακολούθησε η φοβερή έκρηξη. Λίγο μετά, ο ΜΚ24 είδε να κατηφορίζουν από την σκοπιά 3 αλληλουποβασταζόμενοι ο Καρακωστας και ο Τσιανής. Ο Καρακωστας που ήταν τραυματισμένος φώναζε *«που μας εφέρετε ρε τζιαί εφάτε μας»*. Ο Τσιανής, επίσης τραυματισμένος ήταν σε τέτοια κατάσταση ώστε να ρωτούσε ποιος ήταν και που ήταν. Ο κ. Κορφιώτης υπέβαλε στον ΜΚ24 ότι ήταν τρία τα άτομα που κατηφόριζαν μετά την έκρηξη. Ο ΜΚ24 ανέφερε πως θυμόταν τους εν λόγω δύο. Είναι φανερό ότι απλώς δεν θυμόταν την παρουσία του Λοιζίδη.

Κατά τον Πισσούριο (ΜΚ34) όταν ο Καρακωστας και ο Λοιζίδης σταμάτησαν για λίγα δευτερόλεπτα στην πύλη, ο οδηγός, ο Καρακωστας, τον ρώτησε από πού θα πήγαινε *«στο σημείο»* και αυτός του έδειξε τον ανηφορικό δρόμο αριστερά αμέσως μετά την πύλη. Μόλις ανηφόρισαν έγινε η έκρηξη. Μετά τους είδε να κατεβαίνουν από τον ανηφορικό δρόμο

έχοντας αίματα στο πρόσωπο. Ο ένας απ' αυτούς, δεν θυμόταν ποιος του είπε «*Πού μας έστειλες;*». Μετά είδε τον Τσιανή να κατεβαίνει από το ίδιο σημείο, ήταν αποπροσανατολισμένος και δεν μπορούσε να συνεννοηθεί.

Τα παραπάνω περιλαμβάνονται στην κατάθεση του Πισσούριου προς την αστυνομία που έγινε μέρος της μαρτυρίας του. Στην προφορική του μαρτυρία, ήταν η θέση του ότι οι δύο αξιωματικοί της Π.Υ. δεν τον ρώτησαν πού ήταν οι πυροσβέστες και τα πυροσβεστικά οχήματα, αλλά τον ρώτησαν, «*από πού πάμε προς το σημείο των container*». Τους απάντησε ότι είχε δύο δρόμους ο ένας ο ανηφορικός από την πύλη αριστερά και ένας δεύτερος δρόμος από την κάτω πλευρά που ήταν το round about. Είπε επίσης ότι όταν ο ένας εκ των δύο του είπε «*Πού μας έστειλες;*» παραξενεύτηκε γιατί πίστευε ότι γνώριζαν πού ήταν τα εμπορευματοκιβώτια. Ο κ. Κορφιώτης του υπέβαλε ότι εκείνο που τον ρώτησε ο Καρακώστας ήταν «*Πού είναι τα πυροσβεστικά;*», αλλά ο μάρτυρας επέμεινε στην αρχική του θέση.

Ο κατηγορούμενος 6 μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο. Επέστρεψε ακολούθως, την ίδια ημέρα, στην ΕΜΑΚ και κάθισε μαζί με πυροσβέστες περιλαμβανομένου του ΜΚ73 Γ. Βούβακου. Ο τελευταίος ανέφερε, χωρίς να αμφισβητηθεί, πως ο Λοιζίδης βρισκόταν σε κατάσταση σιόκ, κρατούσε το κεφάλι του και μονολογούσε λέγοντας, «*Τους είπα ότι θα ανατινάξουν την Λάρνακα*».

Ο κατηγορούμενος 5 είπε τα εξής στην κατάθεση του/κύρια εξέταση:

«Την Δευτέρα 11/07/2011, γύρω στις 05.00 με ξύπνησε ο Ανώτ. Υπ/μος Αντρέας Λοιζίδης και μου ανέφερε ότι υπάρχει πυρκαγιά στα εμπορευματοκιβώτια με την

πυρίτιδα στην Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης και ανταποκρίνεται (ώρα 04.53 όπως φαίνεται στην κατάθεση του ΜΚ14, Δημητριάδη Δημήτρη).

Έκλεισε το τηλέφωνο ο Λοιζίδης και κάλεσα την ΕΜΑΚ για να πληροφορηθώ για την πυρκαγιά και αν θέλουν κάτι.

Ο τηλεφωνητής μου είπε ότι καίονται container με πυρίτιδα και μου είπε να με ενώσει με τον Α/Λοχ.3591 Αντρέα Παπαδόπουλο, που ήταν ο υπεύθυνος της ομάδας.

Καθυστέρησε για να με ενώσει και όταν με ένωσε ο μακαρίτης ο Αντρέας μιλούσε με κάποιον άλλο γιατί άκουγα μιαν απόμακρη φωνή.

Όταν με καλημέρισε τον καλημέρισα και εγώ και τον ρώτησα τι γίνεται και μου είπε ότι καίγονται εμπορευματοκιβώτια.

Εγώ τον ρώτησα αν είναι αυτά με την πυρίτιδα και μου απάντησε ναι και βγάζουν πολλή θερμότητα.

Επιπρόσθετα μου είπε ότι μαζί του βρίσκονται και αξιωματικοί της Ναυτικής Βάσης και θα προσπαθούσε να ρίξει νερό από μακριά με το πυροσβεστικό όχημα 10 τόνων νερού, όταν πέσουν οι θερμοκρασίες.

Τον ρώτησα αν χρειάζεται κάτι και μου απάντησε όχι.

Του είπα ότι κατευθύνομαι κοντά του και έκλεισα το τηλέφωνο (ώρα 04.59).

Ενημέρωσα τον Β/ΔΠΥ Περικλή Νεοφύτου για την πυρκαγιά και με ρώτησε αν τον ήθελα να ανταποκριθεί και του είπα ότι θα ανταποκριθώ εγώ (ώρα 05.03).

Καθοδόν προς το Αρχηγείο ΠΥ μου τηλεφώνησε ο Ανώτερος Υπ/μος Αντρέας Λοϊζίδης και μου είπε ότι μίλησε με το Α/Λοχ.3591 Αντρέα Παπαδόπουλο, ο οποίος του ανέφερε ότι καίγονται όλα τα εμπορευματοκιβώτια και δεν μπορούν να πλησιάσουν και ότι του είπε να μείνουν μακριά. Εγώ του είπα ότι είμαι καθοδόν για το επεισόδιο (ώρα 05.24).

Λίγο πριν τις 05.30 αφίχθηκα στο Αρχηγείο ΠΥ και αφού παρέλαβα το επιτελικό όχημα ΚΜC112 στις 05.30 αναχώρησα για την πυρκαγιά.

Στο δρόμο μου τηλεφώνησε ο Ανώτ. Υπ/μος Λεωνίδα Λεωνίδου και με ρώτησε αν τον ήθελα στο επεισόδιο και του είπα ότι είμαι ήδη καθοδόν προς το επεισόδιο και δεν θα τον πάρω.

Καθώς οδηγούσα κοντά στην έξοδο προς τον κυκλικό κόμβο Ζυγίου, άκουσα μία έκρηξη και απέναντι μου προς τη Ναυτική Βάση είδα πυκνό καπνό σε σχήμα μανιταριού να ανεβαίνει προς τον ουρανό.

Σε περίπου πέντε λεπτά με πήρε τηλέφωνο ο Ανωτ. Υπ/μος Αντρέας Λοϊζίδης και μου είπε ότι έγινε έκρηξη και ότι αυτός και ο Υπ/μος Τάκης Καρακώστας ήταν τραυματισμένοι και οι ομάδες πυρόσβεσης δεν ανταποκρίνονται και δεν απαντά κανένας το τηλέφωνο (ώρα 05.53).

Άρχισα να προβληματίζομαι για το τι έγινε εφόσον είχαμε την διαβεβαίωση του Συνταγματάρχη Γεωργιάδη, ότι το περιεχόμενο των εμπορευματοκιβωτίων δεν εκρήγνυται. Επίσης σκέφτηκα ότι ο Συνταγματάρχης Γεωργιάδης είχε δίκιο διότι τα εμπορευματοκιβώτια καίγονταν για 2 και πλέον ώρες και δεν έγινε έκρηξη.

Έφτασα στην έξοδο προς τον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό και είδα ανθρώπους με αίματα στο πρόσωπο και στα ρούχα και όταν τους ρώτησα τι έγινε, μου είπαν ότι

έγινε έκρηξη στον ηλεκτροπαραγωγό σταθμό. Επιπρόσθετα είδα τον δρόμο γεμάτο από τεμάχια μετάλλων, κλαδιά και άλλα αντικείμενα. Στον δρόμο υπήρχαν οχήματα ακινητοποιημένα και κτυπημένα. Τους ρώτησα αν κάλεσαν ασθενοφόρο και μου είπαν ότι κάλεσαν.

Συνέχισα την πορεία μου και έφτασα στην έξοδο προς την Ναυτική Βάση όπου βρήκα τον Ανωτ. Υπ/μο Αντρέα Λοϊζίδη και κάποιους άλλους με αίματα στο πρόσωπο. Μου είπε ότι έγινε έκρηξη, αλλά δεν ξέρει αν όλα τα εμπορευματοκιβώτια καταστράφηκαν ή αν υπήρχε ενδεχόμενο δεύτερης έκρηξης. Πήρα τηλέφωνο τον Βοηθό Αρχηγό κ. Ιατρόπουλο και τον ενημέρωσα για την έκρηξη και την κατάσταση που επικρατούσε.

Έφτασε ασθενοφόρο της ΕΜΑΚ και στείλαμε τον Υπ/μο Τάκη Καρακώστα στο Νοσοκομείο Λάρνακας. Μετά από λίγο, ο Ανωτ. Υπ/μος Αντρέας Λοϊζίδης δεν ένοιωθε καλά και μεταφέρθηκε με υπηρεσιακό όχημα της αστυνομίας στο Νοσοκομείο Λάρνακας.

Λίγο έξω από την πύλη, ο Λοϊζίδη ζσυναντήθηκε με τον Γεωργιάδη και κινήθηκε απειλητικά εναντίον του, φωνάζοντας ότι του σκότωσε τα παιδιά του. Ο Γεωργιάδης συγχύστηκε και δεν ανταποκρίθηκε. Εγώ πήρα τον Λοϊζίδη και τον συγκράτησα με πολύ κόπο λέγοντας του πολλές φορές να ηρεμήσει.

Η κατάσταση ήταν εκτός ελέγχου και δεν μπορούσα να μιλήσω στο τηλέφωνο η τον ασύρματο.

Σε κάποια στιγμή μπόρεσα να μιλήσω στο τηλέφωνο με τον Ανωτ. Υπ/μο Ιεζεκιήλ Παπαδόπουλο και του είπα να έρθει στο επεισόδιο με δυο ομάδες για να μπούμε στην σκηνή και να ερευνήσουμε για τυχόν επιζώντες.

Όταν ήλθε ο Ανωτ. Υπ/μος Ιεζεκιήλ Παπαδόπουλος ήλθε και ο Αρχηγός της Εθνικής Φρουράς και συνομίλησε με κάποιους αξιωματικούς και από ότι φάνηκε αποφάσισαν να κινηθούν προς το σημείο των εμπορευματοκιβωτίων.

Τους ακολούθησα και όταν έφτασα σε σημείο που φαινόταν ο χώρος με τα εμπορευματοκιβώτια, παρατήρησα ότι υπήρχε μόνο ένας κρατήρας και δεν υπήρχε ούτε ίχνος από τα εμπορευματοκιβώτια».

Ο κατηγορούμενος 6 αναφέρει τα ακόλουθα στην κατάθεση του/κύρια εξέταση:

«Την Δευτέρα 11/07/2011 ενώ κοιμόμουν στο σπίτι μου η ώρα 04:52 με πήραν τηλέφωνο από την ΕΜΑΚ και συγκεκριμένα ο Α/Π Χ'Παντέλας και μου είπε ότι υπάρχει φωτιά σε εμπορευματοκιβώτια με πυρίτιδα στη ΝΒΕΦ. Ανταποκρίθηκε ο Αρχιλοχίας Παπαδόπουλος με το πρώτο και ο Α/Π Γιακουμής με το Δεκάτονο. Τον ρώτησα αν ανάφεραν άφιξη και μου είπε ναι, η ώρα 04:42. Του είπα εντάξει και έκλεισα το τηλέφωνο. Αμέσως ενημέρωσα τον Αναπληρωτή Διευθυντή Κο Χαραλάμπους λέγοντας του ότι «υπάρχει φωτιά στα εμπορευματοκιβώτια με την πυρίτιδα στη Ναυτική Βάση και στο μέρος βρίσκεται ο Αρχιλοχίας Παπαδόπουλος με το «πρώτο» και το Δεκάτονο. Αυτός μου απάντησε «πήγαινε πάνω να δούμε τι γίνεται.»

Τα οχήματα που χρησιμοποίησε ο Αρχιλοχίας Παπαδόπουλος για το επεισόδιο ήταν τα κατάλληλα με βάση τις επιχειρησιακές διαδικασίες της Μονάδας. Επίσης η εξάρτυση και στολές που φόρεσαν οι άντρες της ΕΜΑΚ ήταν οι προβλεπόμενες και αυτές που διέθετε η Μονάδα για το επεισόδιο.

Είπα στον τηλεφωνητή της ΕΜΑΚ Γερολέμου ότι ενημέρωσα τον Αναπληρωτή Διευθυντή Κο Χαραλάμπους και ότι μου έδωσε οδηγίες να μεταβώ και εγώ στην

πυρκαγιά. Ετοιμάστηκα να φύγω και ενώ έμπαινα στο αυτοκίνητο μου με πήρε τηλέφωνο ο Γερολέμου λέγοντας μου ότι έχουμε πυρκαγιά σε αποθήκη στην Βαβατσινιά και ανταποκρίθηκε ο Χατζηπαντέλας με τον Καρτανά και ότι στην Μονάδα βρίσκεται μόνο αυτός. Εγώ του είπα να ειδοποιήσει τον έκτακτο πυροσβέστη Σάββα Ανδρέου που διαμένει δίπλα από την ΕΜΑΚ να παρουσιαστεί για καθήκον στην Μονάδα.

Σε λίγο τηλεφώνησα ξανά στον Γερολέμου και τον ρώτησα αν ο Κος Καράκωστας έφτασε στην Μονάδα και μου είπε ότι έφτασε και ετοιμάζεται να αναχωρήσει για την Ναυτική Βάση. Του είπα να του φωνάξει στο τηλεφωνείο για να μιλήσω μαζί του. Πράγματι πήρε το τηλέφωνο ο Κος Καράκωστας και του είπα να παραμείνει στην Μονάδα μέχρι να φθάσω για να πάμε μαζί στην πυρκαγιά.

Ήμουν σε συνεχή τηλεφωνική επαφή με τον Κο Χαραλάμπους ζητώντας του διάφορες εγκρίσεις για κάποιες ενέργειες που έπρεπε να γίνουν, δηλαδή για την ανάκληση του έκτακτου Σάββα Ανδρέου, για να τεθούν σε επιφυλακή οι επαρχίες Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού για κάλυψη της περιοχής ευθύνης της ΕΜΑΚ και για να μεταβεί όχημα από την Λάρνακα στην ΕΜΑΚ για τυχόν άλλο επεισόδιο.

Αφού έκανα όλες τις ενέργειες που έπρεπε να γίνουν προσπάθησα να μιλήσω με τον Αρχιλοχία Παπαδόπουλο στο κινητό του τηλέφωνο. Δεν με πήρε αυτός τηλέφωνο αρχικά. Εγώ προσπαθούσα να τον πάρω. Δοκίμασα 2-3 φορές αλλά δεν μου απαντούσε. Αμέσως μετά με πήρε αυτός τηλέφωνο και εγώ τον ρώτησα τι γίνεται στην πυρκαγιά. Μου απάντησε ότι «κρούζουν ούλλα τζαι δεν μπορούμε να πλησιάσουμε λόγω της θερμοκρασίας και των εκρήξεων. Είμαστε πίσω με τους στρατιωτικούς». Του είπα εντάξει, μείνετε μακριά μέχρι να έρθω γιατί το μπαρούτι δεν έχει εμπιστοσύνη. Ο Αντρέας δεν μου έδειξε ότι βρίσκεται σε κατάσταση πανικού, ούτε με ρώτησε οτιδήποτε, ούτε ζήτησε οποιαδήποτε πληροφορία ή βοήθεια από εμένα. Ούτε από το τηλεφωνείο του σταθμού ζήτησε κάποια βοήθεια.

Μόλις έκλεισα το τηλέφωνο αμέσως πήρα τον Κο Χαραλάμπους και του ανέφερα ότι μίλησα με τον Παπαδόπουλο που μου είπε ότι καίονται όλα τα εμπορευματοκιβώτια και δεν μπορούν να πλησιάσουν και τον συμβούλευσα να μείνουν μακριά μέχρι να φτάσω στη Ναυτική Βάση. Ο Κο Χαραλάμπους μου είπε «εντάξει Άντρο είμαι και εγώ καθοδόν. Πήγαινε εσύ και θα μιλήσω εγώ μαζί του.»

Φτάνοντας στην ΕΜΑΚ αμέσως πήγα στο τηλεφωνείο όπου βρίσκονταν ο Κο Χαραλάμπους, ο Γερολέμου και ο εποχιακός Σ. Ανδρέου. Τους ρώτησα αν είχαν κανένα νέο από τον Παπαδόπουλο και μου είπαν ότι μετά την άφιξη του δεν επικοινωνήσε ξανά μαζί τους. Εγώ είπα στον Χαραλάμπους να ανοίξει την αποθήκη για να πάρουμε μαζί μας εκτοξευτήρες νερού μήπως και χρειαστεί να κάνουμε ρίψεις νερού από μακριά και αυτός μου είπε ότι το σκέφτηκε αλλά δεν έβρισκε τα κλειδιά της αποθήκης. Του είπα δεν πειράζει, φέρε το αυτοκίνητο μου να φύγουμε.

Μέχρι να φέρει το αυτοκίνητο, ο Σάββας Ανδρέου μου είπε ότι είχε κάνει καφέ πριν έρθω αλλά κρύωσε και με ρώτησε αν θέλω να μου κάνει άλλο. Του είπα όχι γιατί βιάζομαι και μέχρι να έρθει ο Κο Χαραλάμπους ήπια μια γουλιά καφέ ο οποίος ήταν πράγματι κρύος.

Φύγαμε για την Ναυτική Βάση σε περίπου ένα με δύο λεπτά από την στιγμή που είχα φτάσει στην Μονάδα. Καθοδόν ο Κο Χαραλάμπους που οδηγούσε με ρώτησε αν μίλησα τηλεφωνικώς με τον Παπαδόπουλο. Του είπα ότι μιλήσαμε και του είπα τον διάλογο που είχα με τον Παπαδόπουλο.

Φτάνοντας στην περιοχή Ζυγίου ο αυτοκινητόδρομος καλυπτόταν με πυκνή ομίχλη και η ορατότητα ήταν χαμηλή. Επικοινωνήσα με το Κέντρο Ελέγχου Μηνυμάτων της Αστυνομίας στο τηλέφωνο 112 και ζήτησα να στείλουν περιπολικά γιατί ο κίνδυνος ατυχημάτων ήταν πολύ αυξημένος.

Όταν φτάσαμε σχεδόν έξω από την ΝΒΕΦ και συγκεκριμένα η ώρα 05:45 με πήρε τηλέφωνο ο Αρχιλοχίας Παπαδόπουλος και μου είπε «Κύριε Αντρέα είμαι με τους Διοικητές του Ναυτικού, εν μπορούμε να κάμουμε τίποτε, μόνον αν έρτουν τα ελικόπτερα να κάμουν ρίψεις πουπάνω.». Εγώ του είπα ότι σε τρία λεπτά θα ήμουν κοντά του και θα εκτιμούσαμε μαζί την κατάσταση.

Όλα όσα προαναφέρω έγιναν σε χρονικό διάστημα περίπου πενήντα λεπτών από την ώρα που ειδοποιήθηκα για την πυρκαγιά ενώ κοιμόμουν στο σπίτι μου στο Γέρι.

Φτάνοντας στην Πύλη της Ναυτικής Βάσης είπα στον Κο Καρακώστα να σταματήσει και ρωτήσαμε τον υπεύθυνο της πύλης πού ήταν η Πυροσβεστική. Δεν τον ρωτήσαμε πού ήταν τα εμπορευματοκιβώτια όπως αυτός είπε κατά την μαρτυρία του στο Δικαστήριο. Ήξερα πού ήταν τα εμπορευματοκιβώτια. Αυτός μου έδειξε ένα ανηφορικό χωματόδρομο αριστερά και μου είπε να πάω από εκεί. Αμέσως ο Κος Καρακώστας ξεκίνησε ακολουθώντας τον χωματόδρομο.

Μετά από περίπου 100 μέτρα και ενώ βρισκόμαστε εν κινήσει προς τα εμπορευματοκιβώτια συνέβη μια τρομερή έκρηξη που διέλυσε το αυτοκίνητο μας. Βρισκόμαστε σε απόσταση περίπου 120m από το νεπόζιτο που βρισκόταν στην κορυφή του λόφου πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια. Όλα τα τζάμια έσπασαν, το καπό μπροστά άνοιξε, ενεργοποιήθηκαν οι αερόσακοι και η οροφή του οχήματος λύγισε προς τα κάτω. Αμέσως κατάλαβα ότι εξερράγησαν τα εμπορευματοκιβώτια. Ένοιωθα πολλά καψίματα στο πρόσωπο μου και αισθανόμουν αίμα να τρέχει στο πρόσωπο μου. Η περιοχή γέμισε από συντρίμμια και μέταλλα. Μέταλλα πέρασαν και μέσα από την καμπίνα του αυτοκινήτου μας. Ένα μεταλλικό στρογγυλό αντικείμενο, από αυτά που αργότερα μάθαμε πως υπήρχαν μέσα στα εμπορευματοκιβώτια πέρασε ζυστά από την καρωτίδα μου και έσχισε τον λαιμό μου.

Γύρισα προς τον Κο Καραάκωστα που ήταν ακουμπισμένος στο τιμόνι και από το πρόσωπο του έτρεχε αίμα. Ήταν θέμα καθαρής τύχης ή κάποιων δευτερολέπτων το γεγονός ότι σήμερα είμαι ζωντανός, όπως και ο κος Καραάκωστας. Παρόλον που ήμουν τραυματισμένος και συγχυσμένος, για κάποιο λόγο ήμουν ίσως ο μόνος από εκεί που εκείνες τις πρώτες στιγμές μετά την έκρηξη διατηρούσα σε κάποιο βαθμό επαφή με το περιβάλλον. Πέρασε από το μυαλό μου ότι μπορεί να μην εξερράγησαν όλα το εμπορευματοκιβώτια και πιθανό να ακολουθούσε δεύτερη έκρηξη.

Δοκίμασα να ανοίξω την πόρτα μου αλλά είχε σφηνώσει. Βγήκα από το παράθυρο του αυτοκινήτου και κύλισα στο έδαφος. Σηκώθηκα αμέσως και μόλις γύρισα πίσω είδα κάποιον με φαιοπράσινη στολή ξαπλωμένο μπρούμυτα περίπου 20 μέτρα πίσω από το όχημα μας. Έτρεξα κοντά του, τον ανασήκωσα και είδα ότι ήταν ο Πλωτάρχης Τσιανής. Είχε τις αισθήσεις του αλλά ήταν αποπροσανατολισμένος και σοκαρισμένος. Τον στήριξα στον ώμο μου και φώναξα στον Κο Καραάκωστα να βγει από το όχημα. Δεν ανταποκρίθηκε και ξεκίνησα με τον Τσιανή που ακουμπούσε στον ώμο μου να πάω στο αυτοκίνητο.

Όταν φτάσαμε, η πόρτα του οδηγού ήταν ανοιχτή από την έκρηξη και ο Κος Καραάκωστας μόλις μας είδε κατέβηκε κάτω. Ήταν και αυτός αποπροσανατολισμένος και σοκαρισμένος. Τον έβαλα να ακουμπήσει στον άλλο μου ώμο και μαζί και οι τρεις κατηφορίσαμε προς την πύλη του στρατοπέδου. Όταν φτάσαμε στην πύλη άρχισα να αντιλαμβάνομαι το μέγεθος της καταστροφής. Η πύλη και όλα τα οχήματα που βρίσκονταν εκεί είχαν πάθει σοβαρές ζημιές ενώ κάποια άτομα που βρίσκονταν εκεί τα είχαν χαμένα.

Άφησα τους Τσιανή και Καραάκωστα να καθίσουν στο πεζούλι της πύλης και πήρα τηλέφωνο τον Αρχιλοχία Παπαδόπουλο. Το τηλέφωνο του κτυπούσε αλλά δεν μου απαντούσε. Πήρα τηλέφωνο τον Κο Χαραλάμπους και του ανέφερα ότι έγινε μεγάλη έκρηξη, οι άντρες μας δεν ανταποκρίνονται και τους φόβους μου για δεύτερη

έκρηξη. Αυτός μου είπε ότι είναι κοντά στο Ζύγι, είδε την έκρηξη και με ρώτησε αν υπάρχουν στρατιώτες στο στρατόπεδο. Του είπα ότι είναι στους θαλάμους και αυτός μου είπε να τους βγάλουμε έξω από την Βάση.

Γύρισα προς τον σκοπό της πύλης και τον ρώτησα αν υπάρχει έξοδος στην Δυτική πλευρά του στρατοπέδου. Όταν μου απάντησε καταφατικά του είπα να δώσει οδηγίες στους στρατιώτες να φύγουν από την Δυτική έξοδο.

Τηλεφώνησα στο Κέντρο Ελέγχου Μηνυμάτων της Αστυνομίας στο τηλέφωνο 112 και είπα στον Αξιωματικό Υπηρεσίας να ενημερώσει τα Νοσοκομεία Λεμεσού, Λάρνακας και Λευκωσίας να ετοιμαστούν για να δεχτούν πολλούς τραυματίες από έκρηξη ενώ παράλληλα να αποστείλουν στην ΝΒΕΦ όσα ασθενοφόρα μπορούν. Τηλεφώνησα του έκτακτου πυροσβέστη στην ΕΜΑΚ Σάββα Ανδρέου και του είπα να έρθει στην ΝΒΕΦ με το ασθενοφόρο της Μονάδας για να μεταφέρει τον ΚοΚαράκωστα στο Νοσοκομείο Λάρνακας.

Κάποιος μου είπε ότι υπάρχουν πολλοί τραυματίες στον παλιό δρόμο Λευκωσίας – Λεμεσού, στην είσοδο της Ναυτικής Βάσης. Κατευθύνθηκα προς τα εκεί και την ίδια στιγμή έφτασε στο μέρος ο Κος Χαραλάμπους. Υπήρχαν 2-3 ιδιωτικά οχήματα κτυπημένα από την έκρηξη και οι οδηγοί έφεραν ελαφρά τραύματα. Τους στείλαμε στο Νοσοκομείο με ιδιωτικά οχήματα ενώ στείλαμε και τον ΚοΚαράκωστα με το ασθενοφόρο της ΕΜΑΚ που είχε εν τω μεταξύ φτάσει.

Ενώ έλεγα στον Κο Χαραλάμπους τι είχε συμβεί, είδα από τον παλιό δρόμο Λεμεσού τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη να φτάνει περπατητός με δύο πυροτεχνουργούς της Αστυνομίας τους οποίους γνώριζα. Μόλις με είδε κινήθηκε προς το μέρος μου και μου είπε με αθώο ύφος «Κύριε Λοιζίδη μα τι έγινε;». Εγώ σήκωσα το δεξί μου χέρι και κινήθηκα απειλητικά προς το μέρος, για να τον κτυπήσω, βρίζοντας τον. Ο Κος Χαραλάμπους με άρπαξε από πίσω και μου έλεγε συνεχώς «Άντρο ηρέμησε.».

Συνέχισα να ουρλιάζω και να βρίζω τον Γεωργιάδη μέχρι που ένιωσα να λιποθυμώ και κατέρρευσα. Κάποιος είπε να με μεταφέρουν στο Νοσοκομείο. Η αρτηριακή μου πίεση όπως μου είπαν στο νοσοκομείο ήταν 22».

Το γεγονός ότι υπήρχαν τηλεφωνικές επικοινωνίες όπως όλοι οι παραπάνω μάρτυρες ανέφεραν επιβεβαιώνεται από τη μαρτυρία του αστυνομικού Β' Δημήτρη Δημητριάδη, ο οποίος υπηρετεί στο Τμήμα Ανάλυσης Εγκλήματος του Αρχηγείου Αστυνομίας. Η μαρτυρία του δεν αμφισβητήθηκε. Παραθέτουμε ότι θα μπορούσε να είναι σχετικό χωρίς να επεκταθούμε σε πολλές λεπτομέρειες.

Ο κατηγορούμενος 5 μεταξύ 04:53:29 και 06:59:21 είχε αρκετή επικοινωνία με τον κατηγορούμενο 6 και τον Π. Νεοφύτου. Η ώρα 04:59:02 τηλεφώνησε στην ΕΜΑΚ Κοφίνου.

Τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα δεν αποκαλύπτουν συνομιλία Χαραλάμπους – Παπαδόπουλου απευθείας μεταξύ τους. Ως άνω, όπως ο Χαραλάμπους ανέφερε, η επικοινωνία του με τον Παπαδόπουλο ήταν μέσω του τηλεφωνείου της ΕΜΑΚ. Η συνομιλία αυτή επιβεβαιώνεται ως άνω, από τον Γερολέμου. Τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα αναφέρονται σε τηλεφώνημα του Χαραλάμπους στην ΕΜΑΚ Κοφίνου η ώρα 04:59.

Ο κατηγορούμενος 6 από 04:52:19 μέχρι 5:12:48 βρισκόταν σε συνεχή επικοινωνία με την ΕΜΑΚ και τον κατηγορούμενο 5.

Η ώρα 05:15:09 δέχθηκε τηλεφώνημα από τον Καράκωστα.

Η ώρα 05:23 δέχθηκε τηλεφώνημα από τον Παπαδόπουλο διάρκειας 1 λεπτού και 7 δευτερολέπτων.

Μεταξύ 05:24:56 και 05:44:57 βρισκόταν πάλι σε συνεχή επικοινωνία με την ΕΜΑΚ και τον 5^ο κατηγορούμενο.

Η ώρα 05:46:17 δέχθηκε κλήση διάρκειας 20 δευτερολέπτων από τον Παπαδόπουλο.

Ο Παπαδόπουλος μεταξύ των ωρών 04:32:31 και 04:54:07 είχε εκτεταμένη επικοινωνία με την ΕΜΑΚ και η ώρα 05:46:17 είχε επικοινωνία με τον κατηγορούμενο 6.

Γ.11.9 Δηλώσεις των κατηγορουμένων 5 και 6

Γ.11.9.1 Ο κατηγορούμενος 5

Μετά το πέρας της επιτόπιας εξέτασης οι κατηγορούμενοι 5 και 6 επέστρεψαν στην ΕΜΑΚ. Εκεί βρισκόταν ο ΜΚ38 Θεοφάνης Ιωακείμ ο οποίος αντελήφθη ότι είχαν επιστρέψει από κάποια επιθεώρηση. Ρώτησε τον κατηγορούμενο 5 αν υπάρχει κάτι σοβαρό και αυτός απάντησε «Όι τίποτε».

Υπάρχει και ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 5 ότι την επόμενη μέρα συζήτησε το θέμα με τον Λεωνίδου. Πρόκειται βέβαια για ισχυρισμό που αυτοεπιβεβαιώνει τη δική του εκδοχή, αλλά δεν υπήρξε ένσταση. Είναι ζήτημα αξιολόγησης. Ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 5 είναι ότι μετά τη συνάντηση με τον κατηγορούμενο 4 ο Λεωνίδου πήγε στο γραφείο του και τον ρώτησε τι είχε συμβεί. Ο κατηγορούμενος του απάντησε ότι επρόκειτο για εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν πυρίτιδα, στοιβαγμένα το ένα

πάνω στο άλλο και ότι το ένα μετακινήθηκε και διογκώθηκε. Ισχυρίζεται περαιτέρω ότι του είπε πως δεν γνώριζε τι συνέβηκε μέσα γιατί δεν μπόρεσε να κάνει αυτοψία, επειδή οι πόρτες δεν μπορούσαν να ανοίξουν και έπρεπε να το κατεβάσουν κάτω. Ο Λεωνίδου τον ρώτησε αν υπήρξε οποιαδήποτε έκρηξη μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο και ο κατηγορούμενος 5 απάντησε ότι δεν μπορεί γιατί ο Γ. Γεωργιάδης τους διαβεβαίωσε ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται. Ο Λεωνίδου στην κατάθεση του/κύρια εξέταση αναφέρει επί λέξει τα ίδια. Προσθέτει δε, ότι στο τέλος σχολίασε προς τον Χαραλάμπους ότι «κάτι δεν πήγαινε καλά με την όλη κουβέντα».

Γ.11.9.2 Ο κατηγορούμενος 6

Ήταν η θέση του κατηγορούμενου 6 ότι στις 6.7.2011, μετά που γευμάτισαν μαζί με τον κατηγορούμενο 5 και το προσωπικό, ενημέρωσε σε αδρές γραμμές τους αξιωματικούς Δημητρίου και Καρακώστα. Αναφέρει σχετικώς τα εξής στην κύρια εξέταση/Γραπτή Κατάθεση:

«Εγώ μαζί με τους Υπαστυνόμους Δημητρίου και Καρακώστα καθίσαμε στο παγκάκι κάτω από την ελιά και ήπιαμε καφέ. Ήμουν προβληματισμένος και ανήσυχος με αυτά που είδα και άκουσα στη ΝΒΕΦ. Ειδικότερα με προβλημάτιζε η αντίληψη που αποκόμισα πως η Εθνική Φρουρά θεωρούσε ότι η στιβάδα των εμπορευματοκιβωτίων δεν παρουσίαζε άμεσο κίνδυνο για το προσωπικό και τις πέριξ εγκαταστάσεις. Η αντίληψη αυτή οφειλόταν στο ότι υπήρξε παντελής αποκλεισμός του ενδεχομένου μαζικής έκρηξης. Η ζωή στην ΝΒΕΦ συνεχιζόταν κανονικά κάτι το οποίο στην δική μου λογική παρόλον που δεν ήμουν ειδικός δεν ήταν δικαιολογημένο. Με ό,τι είδα και άκουσα από τους ειδικούς κατά την σύσκεψη δεν ετέθη έστω και σαν απλή πιθανότητα το ενδεχόμενο να υπάρξει τις επόμενες

ώρες ή μέρες μαζική και ταυτόχρονη έκρηξη του συνόλου των εμπορευματοκιβωτίων.

Ο Κοσ Δημητρίου βλέποντας με να είμαι σκεπτικός με ρώτησε τι έγινε στη Ναυτική Βάση. Είπα και στους δύο σε αδρές γραμμές τι είδα και τι συζητήσαμε στη Ναυτική Βάση. Ότι δηλαδή υπάρχουν καμιά εκατοστή εμπορευματοκιβώτια που περιέχουν πυρίτιδα, στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο και ότι το ένα είχε διογκωθεί, ότι είχαν ζητήσει από εμένα να πηγαίνει η ΕΜΑΚ να τα ραντίζει και αρνήθηκα και ότι αποφασίσαμε να τοποθετήσουν κατιονιστήρες νερού για να ραντίζονται αυτόματα. Ακόμα τους είπα για την διαφορά άποψης που είχα με τον Συνταγματάρχη Γεωργιάδη σχετικά με το θέμα έκρηξης και ανάφλεξης-εκτόνωσης αερίων, καθώς και για την απόφαση να κατέβει το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο και να πάμε να κάνουμε αυτοψία. Ο Κοσ Δημητρίου μου είπε αφού θα κατεβεί θα δείτε τι συνέβη και τότε θα μιλάτε πιο σίγουρα».

Περαιτέρω, ισχυρίζεται ότι συνέχισε τη συζήτηση με τον Δημητρίου την επόμενη μέρα:

«Την επόμενη μέρα 07/07/2011 αφού αναθέσαμε καθήκοντα στους Πυροσβέστες της ΕΜΑΚ, συζητήσαμε ξανά το θέμα των εμπορευματοκιβωτίων και την διαφορά άποψης που είχα με τον Γεωργιάδη. Εκεί αντιπαραβάλλοντας τις δύο απόψεις είπα στον κο Δημητρίου για τον Γεωργιάδη ότι «είπεν μας ότι δεν παίζουν αλλά αν πουν και παίζουν θα έρτουν να μας έβρουν δακάτω». Μετέφερα έτσι ξανά τον προβληματισμό μου ο οποίος δεν βασιζόταν σε ειδικές γνώσεις για το θέμα και ο οποίος ήταν αντίθετος με την γνώμη του ειδικού. Εκείνο που είχα στο μυαλό μου την δεδομένη στιγμή, επαναλαμβάνω χωρίς να είμαι ειδικός, ήταν το ενδεχόμενο έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων πριν καν τεθεί θέμα πυρκαγιάς και κλήσης της Πυροσβεστικής για παροχή βοήθειας και οι φόβοι μου αφορούσαν στο προσωπικό της ΝΒΕΦ και του ηλεκτροπαραγωγού σταθμού».

Σε σχετική συζήτηση μεταξύ του κατηγορούμενου 6 και του Δημητρίου στις 7.7.2011, στο κιόσκι της ΕΜΑΚ, αναφέρθηκε και ο ΜΚ64 Νίκος Ευαγγέλου. Κατά τον ΜΚ64, ο κατηγορούμενος 6 ανέφερε στον Δημητρίου ότι πήγαν με τον Χ. Χαραλάμπους στην ΝΒΕΦ όπου είδαν δύο container που έκαναν έκρηξη. Ανέφερε επίσης ότι είχε συζήτηση με κάποιο στρατιωτικό Γεωργιάδη ο οποίος επέμενε ότι δεν είχε γίνει έκρηξη, αλλά ότι έγινε βίαιη εκτόνωση αερίων, ενώ ο κατηγορούμενος 6 υποστήριζε ότι έγινε έκρηξη και προσπαθούσε να εξηγήσει στον στρατιωτικό ότι η βίαιη εκτόνωση αερίων είναι ο ορισμός της έκρηξης. Μάλιστα ο κατηγορούμενος 6 ρώτησε και τον ΜΚ64 τί σημαίνει έκρηξη και ο ΜΚ64 του απάντησε ότι είναι η βίαιη εκτόνωση αερίων. Στα πλαίσια εκείνης της συζήτησης ο κατηγορούμενος 6 είπε στον Δημητρίου ότι *«Εάν γίνει έκρηξη θα έρθουν να μας βρουν δακάτω»*, εννοώντας την Κοφίνου. Πάντως, ο κατηγορούμενος 6 δεν έδειχνε ανήσυχος. Επρόκειτο, είπε ο ΜΚ64, για μια φυσιολογική συζήτηση που δεν έγινε σε έντονο ύφος ή σε πνεύμα ανησυχίας.

Τις επόμενες μέρες ο κατηγορούμενος 6 συγκάλεσε δύο συγκεντρώσεις, της κυανής και ερυθράς αλλαγής, αφενός και της πράσινης και λευκής, αφετέρου. Σκοπός ήταν, όπως είπε ο ΜΚ42 Α. Ξενοφώντος της κυανής αλλαγής, να τους εξηγήσει τη θέση του και να απαντήσει σε απορίες τους. Ο ΜΚ42 ανέφερε ότι η δική τους συγκέντρωση έλαβε χώρα, εξ όσων θυμάται, στις 21.7.2011. Ανέφερε πως ο κατηγορούμενος 6 τους είπε ότι στις 6.7.2011, είχε πει στον Δημητρίου ότι *«Μας έβαλαν πόμπα»*, χωρίς να ειπωθεί οτιδήποτε άλλο. Αυτά ελέχθησαν στην παρουσία του Δημητρίου ο οποίος συμφώνησε ότι του είπε για την «πόμπα» χωρίς κανένα άλλο σχόλιο. Αντεξεταζόμενος ο ΜΚ42 από τον κ. Κορφιώτη είπε ότι τις μέρες που ακολούθησαν την 11^η Ιουλίου υπήρχε έντονη συζήτηση στην ΕΜΑΚ για το τι έγινε την ημέρα της έκρηξης και προηγουμένως. Δέχθηκε ότι στην εν λόγω συγκέντρωση κάποιος πυροσβέστης ρώτησε ευθέως και με

έντονο τρόπο τον Δημητρίου για να του ξεκαθαρίσει κατά πόσο ο Λοϊζίδης τον είχε ενημερώσει μετά τη σύσκεψη της 6^{ης} Ιουλίου. Ο Δημητρίου δέχθηκε ότι ο Λοϊζίδης τον ενημέρωσε και ότι του είπε «Μας έβαλαν μια πόμπα». Επανεξεταζόμενος, διευκρίνισε ότι δεν ελέχθη κάτι άλλο πέραν της φράσης αυτής.

Ο υπαστυνόμος Π.Υ. Ευαγόρας Ευαγόρου (ΜΚ107) υπηρετούσε τότε ως λοχίας, υπεύθυνος της κυανής αλλαγής. Έλαβε και αυτός μέρος στη συγκέντρωση όπου παρών ήταν και ο Δημητρίου. Ανέφερε στη μαρτυρία του τα εξής:

«Ε. Ήσουν παρών σε τέτοια συγκέντρωση;

Α. Ήμουν εντός της εναλλαγής μου... Η βάρδια μου ήθελε... την επομένη θέλαμε διευκρινίσεις να ρωτήσουμε, χάσαμε ανθρώπους...

Ε. Δηλαδή αυτή η συνάντηση ήταν κατά κάποιο τρόπο απαίτηση των μελών της ΕΜΑΚ που ήθελαν πληροφόρηση αφού έχασαν συναδέλφους και ήθελαν να ξέρουν τι έγινε;

Α. Μπορούμε να το πούμε και έτσι.

Ε. Σε αυτή τη συνάντηση που ήσουν παρών θυμάσαι να έγινε συζήτηση μεταξύ του Υπαστυνόμου Γιώργου Δημητρίου και κάποιου άλλου συνάδελφου κατά πόσο ο κύριος Λοϊζίδης είχε ενημερώσει τον κύριο Δημητρίου μετά τη σύσκεψη που έγινε στις 6.7 στην ναυτική βάση; Αν θυμάσαι πες μας τι θυμάσαι.

Α. Τη συγκεκριμένη μέρα η συζήτηση ήταν και έντονη. Είμαστε όλοι φορτισμένοι. Τώρα λεπτομέρειες είναι δύσκολο να θυμάμαι. Το θέμα, η συζήτηση έγινε για να μάθουμε όσο μπορούσαμε παραπάνω για αυτή την υπόθεση και τελοσπάντων καταλήξαμε ότι παρόλο που στην αρχή οι αξιωματικοί συμπεριλαμβανομένου του Καρακώστα που ήταν με άδεια γιατί τραυματίστηκε έλεγαν ότι δεν είχαν υπόψη οτιδήποτε αλλά στο τέλος της συζήτησης διαφάνηκε ότι

σίγουρα κάτι έφτασε στα αυτιά τους που τον διοικητή της μονάδας. Τώρα αν ήταν επίσημο ή ανεπίσημο δεν ξέρω αλλά μια κουβέντα λέχθηκε και συγκεκριμένα είπε ο κύριος Δημητρίου αν θυμάμαι καλά "κάτι ακούσαμε..." αλλά ήταν σαν πίναμε καφέ στο παγκάκι...Ας πούμε καταλήξαμε σε αυτό το σημείο...».

Ο κατηγορούμενος 6 είπε στην κατάθεση/κύρια εξέταση ότι ο ίδιος είχε αναφέρει στη συγκέντρωση της ερυθράς/κυανής αλλαγής ότι είχε ενημερώσει τους Καρακωστα και Δημητρίου. Ένας πυροσβέστης ρώτησε το Δημητρίου σχετικά και ο Δημητρίου απάντησε με χαμηλή φωνή «κάτι μας είπε», καταλήγοντας μετά που ο πυροσβέστης επέμενε, στη θέση ότι ο κατηγορούμενος 6 τους ενημέρωσε, αλλά ανεπίσημα.

Γ.12 Ο ρόλος του Διπλωματικού Γραφείου του ΠτΔ

Έχουμε ήδη αναφερθεί, παραθέτοντας το ιστορικό,⁷⁹ στην εμπλοκή του Διπλωματικού Γραφείου του ΠτΔ στο όλο θέμα. Υπενθυμίζουμε ότι ο διευθυντής του Διπλωματικού Γραφείου συμμετείχε στην πρώτη ήδη συνάντηση που είχε ο ΠτΔ με τον Αμερικανό Πρέσβη στις 23.1.2009. Υπενθυμίζουμε επίσης ότι στις 29.1.2009 στην σύσκεψη στο Υπουργείο Άμυνας καταγράφηκε στο πρακτικό ότι «η ευθύνη για την πολιτική πτυχή του θέματος και ο συντονισμός των ενεργειών σε πολιτικό επίπεδο παραμένει στην Προεδρία της Δημοκρατίας (Πρέσβης κ. Λεωνίδας Παντελίδης)». Υπενθυμίζουμε ακόμα, την αναφορά Παντελίδη στην κατάθεση του ότι πραγματοποίησε, εκ μέρους του ΠτΔ, μεγάλο αριθμό συνομιλιών και επαφών για το θέμα. Είναι χαρακτηριστικό το ακόλουθο απόσπασμα από την κατάθεση του ημερομηνίας 14.7.2011-16.7.2011:

⁷⁹ Βλ. παρ. Β.2, Β.4 και Β.7

«Ταυτόχρονα ξεκίνησε από εμένα ως Διευθυντή του ΔΔΓ του ΠτΔ κάτω από τη συνεχή καθοδήγηση και τις οδηγίες του Προέδρου μια έντονη διπλωματική δραστηριότητα για αντιμετώπιση του σοβαρού προβλήματος που προέκυψε για την Κύπρο».

Ήταν όμως, η θέση του ότι μετά την κατάσχεση η εμπλοκή του Διπλωματικού Γραφείου ουσιαστικά τερματίστηκε και η ευθύνη για τους παραπέρα χειρισμούς του θέματος ανατέθηκε στο Υπουργείο Άμυνας.

Παρόλα αυτά, αναφέρει στην κατάθεση του, το θέμα συνέχισε να τον απασχολεί. Όταν είχε την ένδειξη για αλλαγή στάσης του Ιράν, μετέφερε την πληροφορία αυτή προς τις τρεις κατευθύνσεις που είχαν εμπλοκή, δηλαδή προς τον ΠτΔ το Υπουργείο Άμυνας και το Υπουργείο Εξωτερικών. Για τον ΠτΔ έχουμε το σχετικό σημείωμα. Για το Υπουργείο Άμυνας έχουμε τη συνάντηση Παντελίδη με τους δύο στρατιωτικούς του ΥΠΑΜ. Ρωτήθηκε στην κύρια εξέταση του, κατά πόσο είχε ενημερώσει τον Υπουργό Εξωτερικών. Δεν παρέπεμψε σε οποιοδήποτε σημείωμα του. Είπε ότι όταν έδωσε κατάθεση στην αστυνομία δεν μπορούσε να θυμηθεί, αλλά μετά θυμήθηκε και ήταν «αρκετά σίγουρος αυτή τη στιγμή», ότι σε συνάντηση που είχε με τον Υπουργό Εξωτερικών στα πλαίσια των περιοδικών τους επαφών, στα οποία μιλούσαν για διάφορα θέματα, πιστεύει ότι του το ανέφερε. Ήξερε επίσης ότι ο Ιρανός Πρέσβης θα συναντούσε τον Υπουργό Εξωτερικών και ανέφερε πως ο ουσιαστικός συνομιλητής του Ιρανού Πρέσβη ήταν το Υπουργείο Εξωτερικών και όχι ο ίδιος. Για το ζήτημα κατά πόσο τον είχε ενημερώσει για την συνάντηση του με τους στρατιωτικούς, η απάντηση του ήταν αρνητική.

Σε σχέση με την συνάντηση του με τους στρατιωτικούς του ΥΠΑΜ, ήταν η θέση του ότι τους ενθάρρυνε προς την κατεύθυνση της καταστροφής του

φορτίου, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι είχε τη σύμφωνη γνώμη του ΠτΔ και ότι αυτό αποτελούσε την πάγια θέση του Προεδρικού. Όμως, στους στρατιωτικούς δεν ανέφερε ότι αυτή ήταν η πάγια θέση και η συγκατάθεση του Προέδρου, ούτε τους είπε να προχωρήσουν σε καταστροφή, διότι δεν είχε τέτοιες οδηγίες.

Πότε, όμως, και πώς προέκυψε τέτοια «πάγια θέση του Προεδρικού»;

Η εξήγηση που έδωσε σχετικά ήταν ότι, μετά που είχε ενημερώσει τον ΠτΔ με το προαναφερθέν σημείωμα («Διαπιστευτήρια Ιρανού Πρέσβη»), αν και ο Πρόεδρος δεν έδωσε οδηγίες ώστε η Κυπριακή Δημοκρατία να απευθυνθεί εκ νέου στην Επιτροπή Κυρώσεων για να εξασφαλίσει έγκριση για την καταστροφή του φορτίου, πάντως δεν αντέδρασε. Οπότε ο Παντελίδης εξέλαβε πως ο ΠτΔ είχε σύμφωνη γνώμη και πως αυτό αποτελούσε «την πάγια θέση του Προεδρικού», λαμβάνοντας υπόψη την προϊστορία του θέματος, ότι δηλαδή η επιδίωξη ήταν «να τα ξεφορτωθούμε».

Αναφέρει χαρακτηριστικά στην κατάθεση του:

«Αφού ανέφερα το θέμα γραπτώς προς τον ΠτΔ στο σημείωμα ... και παρόλο που δεν αντίδρασε [sic] συγκεκριμένα, πράγμα που έκλαβα [sic] ως συγκατάθεση, κινήθηκα προς την κατεύθυνση του Υπουργείου Άμυνας ως το αρμόδιο Υπουργείο για τον χειρισμό του θέματος μετά που έγινε η κατάσχεση».

Σχετικό είναι και το ακόλουθο απόσπασμα από την κύρια εξέταση του:

«Ε. Και σεις μεταφέρετε την θετική ανταπόκριση στον Πρόεδρο και λέτε ότι παίρνετε την σιωπηρή συναίνεση του.

A. Εγώ επειδή εργαζόμουν τρία χρόνια μαζί του ήξερα ότι ορισμένες φορές όταν δε ν μου έλεγε τίποτε συμφωνούσε. Αν διαφωνούσε με μια θέση μου μού το έλεγε. Αμα δεν συμφωνούσε μου έλεγε σταμάτα. Θεωρούσα ότι ήταν ένα θέμα το οποίο χειριζόμασταν με ένα ορισμένο τρόπο, με μια ορισμένη φιλοσοφία, προσέγγιση που ήταν να τα ξεφορτωθούμε για δυόμισα χρόνια. Θεωρούσα ότι είτε μου έλεγε είτε δεν μου έλεγε ότι συμφωνούσε».

Αντεξεταζόμενος από τον κ. Ευσταθίου, διευκρίνισε ότι τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι είχε ληφθεί απόφαση του Προέδρου για την καταστροφή. Ο ίδιος είχε εκλάβει ότι ο Πρόεδρος δεν διαφωνούσε με τις ενέργειες του και ότι υπήρχε «πάγια συγκατάθεση».

Εν πάση περιπτώσει είναι, ως εκ των άνω, η θέση του Παντελίδη ότι ήδη από τον Σεπτέμβριο 2010 είχε την «πάγια συγκατάθεση» του ΠτΔ για την καταστροφή του φορτίου, είχε τη σύμφωνη γνώμη των επιτελών του Υπουργείου Άμυνας και είχε και την αλλαγή στάσης ή την ένδειξη αλλαγής στάσης του Ιράν. Ο ρόλος του όμως, όπως είπε, τερματίστηκε όταν μετέφερε την πληροφορία περί αλλαγής στάσης του Ιράν προς τις τρεις κατευθύνσεις.

Το φορτίο, βέβαια, δεν κατεστράφη στη συνέχεια.

Στη σύσκεψη που έγινε έξι μήνες μετά, στις 7.2.2011 παρέστη, όπως είπε, ως «ένα άτομο που είχε κάποια προηγούμενη ανάμειξη και ήξερε κάτι το οποίο μπορούσε να είναι σημαντικό στη λήψη απόφασης» και επειδή είχε προσκληθεί. Δεν πήρε οδηγίες από τον Πρόεδρο να πάει στη σύσκεψη.

Στη σύσκεψη δε, δεν ανέφερε ότι υπήρχε η «πάγια θέση» του Προέδρου να προχωρήσουν σε καταστροφή, αλλά περιορίστηκε σε έκφραση

προσωπικής άποψης και εισήγησης. Δεν είχε οδηγίες του Προέδρου, είχε την πάγια συγκατάθεση του. Διέκρινε την έννοια της «πάγιας συγκατάθεσης» από την έννοια της «οδηγίας». «Πάγια συγκατάθεση» σημαίνει, είπε, ότι η κατεύθυνση στην οποία ενεργούσε, δεν ήταν αντίθετη με τις επιθυμίες του Προέδρου. Αλλά, ο Πρόεδρος δεν του έδωσε ρητή εντολή ή οδηγία για τον τρόπο που θα ενεργούσε περαιτέρω.

Παραθέτουμε σχετικά αποσπάσματα από τη μαρτυρία του:

«Α. Όταν πήγα στη σύσκεψη Φεβρουαρίου εγώ τους είπα και είναι στο πρακτικό "έχω εισήγηση". Αν είχα οδηγίες από τον Πρόεδρο δεν θα έλεγα έχω εισήγηση θα τους έλεγα "με οδηγίες του Προέδρου" και δεν θα μου έλεγαν περίμενε τη σειρά σου και να σιωπήσω σαν καλό παιδί. Αν είχα οδηγίες θα τους έλεγα "έχω οδηγίες του Προέδρου".....»

Ε. Εκεί στη σύσκεψη που έγινε με αντικείμενο τι θα γίνει με το φορτίο, εσύ όταν πήρες τον λόγο τους είπες υπάρχει η πάγια θέση του Προέδρου να προχωρήσουμε σε καταστροφή;

Α. Διότι δεν είχα ρητή εντολή. Τους είπα έχω εισήγηση. Γιατί να τους πω ...Ήταν προσωπική μου άποψη...

Ε. Να αντιληφθώ δηλαδή ότι ενώ είχες την πάγια θέση του Προέδρου εσύ εκεί δεν τους είπες τούτη είναι η θέση του Προέδρου, αλλά το είπες ως προσωπική σου άποψη;

Α. Ως εισήγηση και είναι και στο πρακτικό... Που μπορούσε να διευκολύνει την περαιτέρω συζήτηση.

Ε. Ναι, αλλά αν ήθελες να τερματίσεις τη συζήτηση δεν μπορούσες να πεις υπάρχει η πάγια οδηγία του Προέδρου να προχωρήσει η καταστροφή;

Α. Δεν πήρα οδηγία.

E Πριν πάεις στη σύσκεψη η οποία είχε την τύχη του φορτίου, ζήτησες να πάρεις οδηγίες από τον Πρόεδρο για το πώς θα τοποθετηθείς εκεί σε σχέση με την τύχη του φορτίου;

A. Όχι.

E. Ο λόγος που δεν το έκανες;

A. Διότι θεωρούσα ότι πρώτα απ' όλα ήταν θέμα που ήταν για δύομιση χρόνια, δεν ήταν κάτι το καινούργιο που χρειάζονταν καινούργιες οδηγίες και καθοδήγηση. Ήταν μια συνάντηση στην οποία θα συζητούντο επιλογές, έτσι το έβλεπα... Θα συζητούνταν οι δυνατότητες σε σχέση με το τι θα γίνει...

E. Δεν έπρεπε να μεταφέρεις την άποψη του Προέδρου στη σύσκεψη;

A. Όχι δεν θεώρησα ότι έπρεπε να την μεταφέρω και όπως σας είπα εγώ δεν θεωρούσα ότι ήμουν μέρος του χειρισμού, δεν ήμουν μέρος της διαχείρισης του θέματος. Εγώ είχα πληροφορία που περιήλθε σε μένα περιστασιακά την οποία θεωρούσα χρήσιμη και φρόντιζα να την δώσω στις κατευθύνσεις που μπορούσαν να αξιοποιήσουν την πληροφορία».

Ερωτηθείς δε, κατά πόσο είχε ενημερώσει τον ΠτΔ για το τί έγινε στη σύσκεψη απάντησε αρνητικά. Δεν το έπραξε, είπε, γιατί θεωρούσε ότι είχε ληφθεί μια ενδιάμεση απόφαση και θα έπρεπε οι δύο Υπουργοί να επιλύσουν τη διαφορά τους και θα ακολουθούσε νέα σύσκεψη σε μικρό χρονικό διάστημα.

Ακολούθως το Διπλωματικό Γραφείο του ΠτΔ δεν είχε καμιά εμπλοκή με την υπόθεση ούτε έλαβε γνώση για την έκρηξη στο πρώτο εμπορευματοκιβώτιο.

Γ.13 Οι θέσεις των κατηγορουμένων για το ρόλο τους και τη γνώση του κινδύνου

Γ.13.1: Ο 1^{ος} κατηγορούμενος

Ο κατηγορούμενος 1 για τον γενικό του ρόλο στην παρούσα υπόθεση αναφέρει τα εξής στην Κατάθεση/Δήλωση του:

«Εγώ σαν Υπουργός Εξωτερικών είχα καθήκον και υποχρέωση μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος και των Νόμων της Κυπριακής Δημοκρατίας να ακολουθώ και να εφαρμόζω την πολιτική που χάρασσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Δημήτρης Χριστόφια και να εφαρμόζω τις αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου.

Ενεργούσα πάντοτε μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων και των υποχρεώσεων μου ως Υπουργός και είχα πάντα ως γνώμονα των ενεργειών μου το δημόσιο και το εθνικό συμφέρον της Κύπρου και την εφαρμογή της πολιτικής του Προέδρου.

Όλες οι ενέργειες του Υπουργού Εξωτερικών, αλλά και όλων των λειτουργών του Υπουργείου και των διπλωματών της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε σχέση με την υπόθεση του φορτίου του πλοίου MONCHERSGORK είχαν σαν στόχο να προστατεύσουν διπλωματικά και πολιτικά την Κύπρο, έχοντας κατά νουν τα προβλήματα που υπήρχαν στον δεδομένο χρόνο, στις διακρατικές μας σχέσεις με την Συρία και το Ιράν, ειδικά ενόψει της Ισλαμικής Διάσκεψης, αλλά και τα προβλήματα που θα εδημιουργούντο από τυχόν λάθος ή αδέξιους χειρισμούς με τους εταίρους της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και με χώρες που η Κύπρος δεν ήθελε και δεν έπρεπε να δυσαρεστήσει σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, όπως π.χ. οι ΗΠΑ και το Ισραήλ.

Θα έλεγα ότι πολιτικά και διπλωματικά στην κυριολεξία ακροβατούσαμε για να κρατούμε σαν Κύπρος και όχι μόνο σαν Υπουργείο Εξωτερικών όλες τις αναγκαίες διπλωματικές και πολιτικές ισορροπίες, εξυπηρετώντας έτσι το Εθνικό μας συμφέρον και αποφεύγοντας στον βαθμό που ήταν δυνατό κινήσεις που θα έδιναν αφορμή σε ισχυρά κράτη ή στον Ισλαμικό κόσμο να προβούν σε ενέργειες που θα έβλαπταν το Εθνικό μας θέμα».

Ήταν η θέση του ότι ως ΥΠΕΞ είχε καθήκον και υποχρέωση μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος και των νόμων να ακολουθεί και να εφαρμόζει την πολιτική που χάρασσε ο ΠτΔ και να εφαρμόζει τις αποφάσεις του Υ.Σ. Ενεργούσε πάντοτε μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων του ως Υπουργός και είχε πάντα ως γνώμονα του το δημόσιο και το εθνικό συμφέρον της Κύπρου και την εφαρμογή της πολιτικής του Προέδρου. Ιδιαίτερα στην περίπτωση αυτή που αισθανόταν ότι η πολιτική που ακολουθούσε εξυπηρετούσε πολιτικά και διπλωματικά την Κύπρο στο μέγιστο βαθμό.

Κατά τ' άλλα ήταν η θέση του ότι το κατασχεθέν φορτίο δεν ενέπιπτε στις αρμοδιότητες του. Ο ρόλος του Υπουργείου Εξωτερικών ήταν να διασφαλίσει, ενόψει των πολιτικών και διεθνών διαστάσεων του θέματος, ότι δεν θα γίνονταν επιζήμιοι χειρισμοί για τις πολιτικές και διπλωματικές σχέσεις της Κύπρου με άλλες χώρες και ότι δεν θα εκατηγορείτο η Κύπρος για παραβίαση της διεθνούς νομιμότητας. Όμως, η εμπλοκή αυτή του ΥΠΕΞ δεν το επιφόρτισε με καθήκοντα ή αρμοδιότητες για τον χώρο και τον τρόπο φύλαξης του φορτίου, ζήτημα που ήταν ευθύνη του ΓΕΕΦ. Στο ΥΠΕΞ θεωρούσαν ότι οι στρατιωτικοί λόγω αρμοδιότητας που τους ανατέθηκε, αλλά και λόγω ειδικότητας θα έπρατταν τα αυτόνομα και τα αναγκαία για ασφαλή φύλαξη και τήρηση των κανόνων ασφαλείας. Εξ ου και δεν ειδοποιήθηκε ο ίδιος ή το ΥΠΕΞ για το πρόβλημα που

παρατηρήθηκε στις 4.7.2011 και για τα όσα επακολούθησαν, ζήτημα για το οποίο ενημερώθηκε από τα ΜΜΕ μετά την έκρηξη. Όπως μετά την έκρηξη ενημερώθηκε και για το ότι δεν είχαν γίνει οι χημικές αναλύσεις για να διαπιστωθεί η τυχόν αλλοίωση της πυρίτιδας.

Στον ίδιο ή στο ΥΠΕΞ δεν δόθηκαν ποτέ από τον ΠτΔ οποιεσδήποτε οδηγίες που να διαφοροποιούσαν τον τρόπο χειρισμού του φορτίου. Την πολιτική απόφαση για καταστροφή του φορτίου έπρεπε να την λάβει, είτε ο Πρόεδρος προσωπικά, είτε το Υπουργικό Συμβούλιο, στο οποίο δεν τέθηκε ποτέ τέτοια εισήγηση.

Ως προς το ζήτημα της γνώσης για την επικινδυνότητα του φορτίου, έχουμε ήδη αναφέρει τις θέσεις του σε σχέση με τη σύσκεψη της 6.2.2009 και την ενημέρωση που έτυχαν τα μέλη του Υ.Σ. από τον ΠτΔ στις 11.2.2009. Η βασική του εκδοχή είναι πως δεν είχε την αίσθηση ότι από τη φύλαξη του φορτίου στην Κύπρο εδημιουργείτο οποιοσδήποτε κίνδυνος. Αναφέρει περαιτέρω στην Κατάθεση-Δήλωση του τα ακόλουθα:

«Ακόμα πέραν από τις γενικόλογες και αόριστες αναφορές των στρατιωτικών για το θέμα της επικινδυνότητας, στο δικό μου το μυαλό και στην δική μου την λογική, δεν μπορούσα να διανοηθώ ότι η Εθνική Φρουρά δεν ήταν σε θέση να αποθηκεύσει με ασφάλεια ένα φορτίο πυρίτιδας, την στιγμή που όλοι γνωρίζουμε ότι η ΕΦ κατέχει και διαχειρίζεται όπλα, πυρομαχικά και πυραύλους πολύ προηγμένης τεχνολογίας, χωρίς ποτέ να έχει παρατηρηθεί κάποιο ατύχημα.

Όταν ο Σχης Γιώργιος Γεωργιάδης μας έλεγε ότι μπορούσε το φορτίο να φυλαχθεί με ασφάλεια και μιλούσε σαν εμπειρογνώμονας του ΓΕΕΦ, δεν μπορούσα να διανοηθώ ότι αργότερα θα έλεγε στην αστυνομία, αλλά και στο Δικαστήριο ότι ο

ίδιος δεν ήξερε ούτε την σύνθεση, αλλά και ούτε τον τρόπο χρήσης της πυρίτιδας. Σε καμία σύσκεψη δεν είπε κάτι άλλο.

Όταν μιλούσε στην σύσκεψη ο Σχης Γ.Γεωργιάδης, εγώ τουλάχιστον ήμουν με την εντύπωση ότι αυτός λόγω θέσης και βαθμού ήταν ο ειδικός εμπειρογνώμονας που είχε η Εθνική Φρουρά για το αντικείμενο.

Ακόμα δεν μπορούσα να διανοηθώ ότι ο Αρχηγός του ΓΕΕΦ θα έδιδε οδηγίες για στίβαξη των εμπορευματοκιβωτίων με τρόπο που παραβίαζε όλους τους κανόνες ασφαλούς φύλαξης εκρηκτικών. Εγώ ήμουν με την εντύπωση, που με τα λεγόμενα τους μου δημιούργησαν, ότι τόσοι υψηλόβαθμοι αξιωματικοί του στρατεύματος είχαν και τα προσόντα και τις γνώσεις να φυλάζουν ένα φορτίο πυρίτιδας, αλλά και ότι είχαν και την στοιχειώδη υπευθυνότητα να τηρήσουν τους κανόνες ασφαλούς φύλαξης της».

Ήταν μάλιστα περαιτέρω η θέση του ότι όση γνώση είχε ο ίδιος για τα θέματα του φορτίου, τόση είχε και ο Γενικός Εισαγγελέας ο οποίος στη σύσκεψη της 6^{ης} Αυγούστου 2009, εξεμάνη και είπε ότι αφού είναι θέση του Προέδρου δεν έπρεπε να πάρουν απόφαση.

Για την αλληλογραφία μεταξύ ΥΠΑΜ και ΥΠΕΞ που βρίσκεται ενώπιον του Δικαστηρίου, ισχυρίστηκε ότι μέρος της αλληλογραφίας αυτής δεν τέθηκε ποτέ υπόψη του γιατί το θέμα το χειρίζονταν οι υπηρεσιακοί του ΥΠΕΞ. Δέχθηκε ότι υπόψη του τέθηκε μόνο η αλληλογραφία που φέρει την υπογραφή του. Ισχυρίστηκε δε, ότι από την αλληλογραφία αυτή δεν φαίνεται ότι το ΥΠΑΜ έθεσε ποτέ προς το ΥΠΕΞ θέμα καταστροφής του φορτίου λόγω επικινδυνότητας.

Γ.13.2: Ο 2^{ος} κατηγορούμενος

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος ως προς το γενικό του ρόλο, αναφερόμενος στον περί Εθνικής Φρουράς Νόμο, ανέφερε ότι ο Υπουργός Άμυνας δεν είναι προϊστάμενος της Εθνικής Φρουράς, της οποίας την αποκλειστική διοίκηση, διεύθυνση και επίβλεψη έχει ο Αρχηγός της. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ως Υπουργός Άμυνας ακολούθησε πιστά, ως όφειλε, την κυβερνητική πολιτική επί του θέματος παρά τις ενστάσεις του.

Για το ζήτημα της επικινδυνότητας του φορτίου και των όσων ο ίδιος γνώριζε σχετικά έχουμε καταγράψει τη μαρτυρία του για τα διάφορα στάδια. Η γενική του θέση ήταν ότι δεν είχε τέτοιο ρόλο και τέτοια γνώση που να του δημιουργούν ευθύνες και αποδίδει την ευθύνη στο Γ. Γεωργιάδη, τον οποίο χαρακτηρίζει ως τον αποκλειστικό υπεύθυνο του φορτίου και τον κατ' εξοχήν αρμόδιο εμπειρογνώμονα για χειρισμό του, λόγω ειδικότητας και αρμοδιότητας, με τις εξής αναφορές:

«Εκ των υστέρων βέβαια, και απ' ότι επακολούθησε, είχε δημιουργηθεί και ίσχυε στις σκέψεις και αποφάσεις των στρατιωτικών ιθυνόντων ότι η πυρίτιδα καίγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Η διαβεβαίωση αυτή απ' ότι παρουσιάστηκε κατά τη διαδικασία ενώπιόν σας, προήρχετο από το Σχη Γεωργιάδη, ο οποίος ως εμπειρογνώμονας, είχε τη βαρύνουσα γνώμη και παραπλάνησε προς τούτο, όλους όσοι μπορούσαν να εκφράσουν γνώμη για την επικινδυνότητα του φορτίου αυτού. Ακόμη και την 5.7.2011 στη σύσκεψη που έγινε στο γραφείο μου, αυτή ήταν η θέση του Σχη Γεωργιάδη ο οποίος εισηγείτο, μεταξύ άλλων, χρονοβόρες διαδικασίες μνημών για χειρισμό του θέματος

Η καταστροφική έκρηξη της 11^{ης} Ιουλίου 2011, ήταν ένα τραγικό ατύχημα που το προκάλεσαν η ημιμάθεια και η αρωστημένη φιλοδοξία ενός ανθρώπου που, ως εκ

της θέσεως του, ως εμπειρογνώμονας παραπλάνησε όλους εμάς (υπουργούς, στρατιωτικούς, αστυνομικούς, και πυροσβέστες) αλλά και τον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, μη εξαιρουμένου και του μακαριστού Αντρέα Ιωαννίδη, εμμένοντας στην άποψη του **ότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται.**

Ο Σχης Γεωργιάδης παραπλάνησε την ηγεσία του ΓΕΕΦ όσο και εμένα τον ίδιο προσωπικά, ότι το κατασχεθέν φορτίο (πλην εκείνων που περιείχαν πυροσωλήνες) ήταν ακίνδυνο υλικό, εξ' ου και οι δηλώσεις μου στα ΜΜΕ ημερομηνίας **13.2.2009** ότι το φορτίο θα μπορούσε να τοποθετηθεί ακόμη και σε κατοικημένη περιοχή, όπως αυτό φαίνεται στο **Τεκμήριο 179.**

Κανένας από τους στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες ή/και την ηγεσία της Εθνικής Φρουράς έκαμε ορθή εκτίμηση του κινδύνου και κανένας ειδικός δεν προέβλεψε τις συνέπειες μιας καταστροφικής έκρηξης όπως αυτής που τελικά βιώσαμε, ακόμα και μετά την εκδήλωση της πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια, το καταραμένο εκείνο πρωινό της 11^{ης} Ιουλίου 2011».

Γ.13.3: Ο 3^{ος} κατηγορούμενος

Ο 3^{ος} κατηγορούμενος, όπως είχε δικαίωμα, προέβη σε ανώμοτη δήλωση. Κατά γενική αρχή, η ανώμοτη δήλωση δεν μπορεί να έχει το ίδιο βάρος ή αξία με την ένορκη μαρτυρία η οποία δοκιμάζεται μέσα από την αντεξέταση.⁸⁰ Θα έχουμε κατά νου την εκδοχή και τις θέσεις του κατηγορούμενου 3 έχοντας παράλληλα υπόψη τη βασική αρχή ότι το βάρος να αποδείξει την υπόθεση της το έχει η κατηγορούσα αρχή.

⁸⁰ R. v. Campbell and others (1979) 69 Cr. App. R. 221

Ο κατηγορούμενος 3 στη δήλωση του ανέφερε ότι τα καθήκοντα που είχε ως Υ/ΓΕΕΦ με βάση το νόμο περί Εθνικής Φρουράς ήταν να εκτελεί τα καθήκοντα που του ανατίθενται από τον Αρχηγό και να ασκεί όλες τις αρμοδιότητες του Αρχηγού σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος τούτου.

Το θέμα του φορτίου «Monchegorsk» το χειριζόταν ο Α/ΓΕΕΦ και ο Γεωργιάδης ως εκπρόσωπος του ΥΠΑΜ και όχι του ΓΕΕΦ. Η δική του εμπλοκή του ήταν περιορισμένη. Το φορτίο αποθηκεύτηκε εντός της ΝΒΕΦ η οποία υπάγεται απευθείας στον Α/ΓΕΕΦ. Ο τρόπος στοίβαξης είχε αποφασιστεί από τον Μπισμπίκα. Στον ίδιο δεν ανατέθηκε οτιδήποτε σε σχέση με τη διαχείριση του φορτίου.

Τον Μάρτιο του 2009, ο Γεωργιάδης του παρέδωσε για ενημέρωση του ένα έγγραφο με τίτλο «Ημερολόγιο Ενεργειών». Είχε ενημερωθεί για το συμβάν της 4^{ης} Ιουλίου 2011. Την επομένη ο Γεωργιάδης τον ενημέρωσε ότι πρέπει να είχε γίνει κάποια έκρηξη στο εσωτερικό του εμπορευματοκιβωτίου και ότι το θέμα ήταν πολύ σοβαρό. Αυτός τον διέταξε να ενημερώσει τον Αρχηγό όπως και έγινε. Ο ίδιος δεν θεωρούσε ότι έπρεπε να κάνει κάτι, εφόσον το θέμα το χειριζόταν ο Αρχηγός. Στη σύσκεψη της 5^{ης} Ιουλίου 2011, δεν κλήθηκε και δεν έλαβε μέρος. Ενημερώθηκε για τη σύσταση της επιτροπής και την επίσκεψη της στη ΝΒΕΦ. Ειδικότερα ενημερώθηκε από τον Α/ΓΕΕΦ ότι ο ίδιος είχε μεταβεί στη Βάση όπου έτυχε ενημέρωσης και ότι η επιτροπή εισηγήθηκε να τοποθετηθούν καταιονιτήρες για να καταβρέχουν τα εμπορευματοκιβώτια. Ο Γεωργιάδης του έδωσε αντίγραφο της έκθεσης του. Ο Α/ΓΕΕΦ δεν του ανέθεσε να κάνει οτιδήποτε. Ο ίδιος, με δική του πρωτοβουλία, συζήτησε το θέμα των καταιονιτήρων με το Στυλιανίδη και θεωρώντας ότι οι τεχνικές υπηρεσίες του ΥΠΑΜ επιλαμβάνονταν του θέματος και μη έχοντας οδηγίες ή διαταγή να ασχοληθεί με το θέμα, το άφησε στους αρμοδίους του ΥΠΑΜ.

Στις 11 Ιουλίου 2011, η ώρα 04:45 ο συντονιστής του κέντρου επιχειρήσεων του ΓΕΕΦ του ανέφερε ότι είχε εκδηλωθεί πυρκαγιά στο εμπορευματοκιβώτιο που είχε διογκωθεί και αργότερα ο Α/ΓΕΕΦ τον ενημέρωσε ότι η πυρκαγιά είχε πάρει διαστάσεις.

Γ.13.4: Ο 4^{ος} κατηγορούμενος

Ο ΜΚ4 ισχυρίστηκε ότι ο ρόλος του ήταν περιορισμένος, ήταν δηλαδή να αποστείλει κάποιο αξιωματικό στην αυτοψία για να εκφέρουν, μαζί με άλλους, απόψεις ως προς το τι προκάλεσε τη διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου και να εισηγηθούν μέτρα για προστασία των υπολοίπων. Πέραν τούτου, δεν ανατέθηκε στην Π.Υ. οποιαδήποτε άλλη ενέργεια και απλώς ανέμεναν να ειδοποιηθούν όταν θα κατέβαζαν το εμπορευματοκιβώτιο. Έτσι, την επόμενη μέρα ανεχώρησε με προγραμματισμένη άδεια στο εξωτερικό.

Για το θέμα της ενημέρωσης του για το συμβάν και συνεπώς της οποιασδήποτε γνώσης θα μπορούσε να έχει, έχουμε ήδη παραθέσει τη μαρτυρία του ανωτέρω. Επαναλαμβάνουμε τη βασική του θέση ότι, για τους λόγους που επικαλέστηκε, δεν είχε κατά νου ότι υπήρχε κίνδυνος έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων. Τόνισε συναφώς τον ισχυρισμό ότι ο Γεωργιάδης έλεγε πως η πυρίτιδα αναφλέγεται, αλλά δεν εκρήγνυται με αποτέλεσμα να γίνει σε όλους της Π.Υ αντιληπτό ότι δεν είχαν να κάνουν με εκρηκτικά ή κάτι το επικίνδυνο.

Γ.13.5: Ο 5^{ος} κατηγορούμενος

Ήταν η θέση του ότι έλαβε μέρος στην αυτοψία για να δει το εμπορευματοκιβώτιο από απόψεως πυροπροστασίας και να εισηγηθεί μέτρα για προστασία των υπολοίπων. Τη μαρτυρία του σε σχέση με την αντίληψη του κινδύνου την έχουμε ήδη παραθέσει. Μετά απ' όσα δήλωνε ο Γεωργιάδης, δεν είχε καθόλου κατά νου τον κίνδυνο έκρηξης, αλλά μόνο ενδεχόμενο νέας ανάφλεξης που θα έσβηνε όπως και η πρώτη.

Γ.13.6: Ο 6^{ος} κατηγορούμενος

Ο 6^{ος} κατηγορούμενος ανέφερε στην κυρίως εξέταση του ότι στις 6.7.2011, ο Χαραλάμπους του είχε τηλεφωνήσει για να του πει ότι θα περνούσε από την ΕΜΑΚ καθοδόν προς το Μαρί όπου θα πήγαινε για μια επιθεώρηση στη ΝΒΕΦ. Πράγματι πέρασε από την ΕΜΑΚ, ήπιαν καφέ, συζήτησαν διάφορα υπηρεσιακά θέματα και ενώ ο Χαραλάμπους ετοιμαζόταν να αναχωρήσει τον ρώτησε εάν είχε δουλειά. Ο κατηγορούμενος 6 του είπε ότι ήταν στη διάθεση του και ο Χαραλάμπους του ζήτησε να μεταβούν μαζί στη ΝΒΕΦ. Η εικόνα που δημιουργείται με τέτοια αναφορά είναι πως η μετάβαση του κατηγορούμενου 6 στη ΝΒΕΦ δεν ήταν σε κάποια συγκεκριμένα πλαίσια. Στη κατάθεση του προς την αστυνομία ο Χαραλάμπους αναφέρει ότι είχε πάρει μαζί του τον Λοϊζίδη γιατί συνηθίζεται όταν μεταβαίνουν κάπου για θέματα πυροπροστασίας να παίρνουν μαζί τους κάποιο αξιωματικό από το σταθμό που έχει την ευθύνη του χώρου. Αντίστοιχη αναφορά υπάρχει και στην κατάθεση στην αστυνομία του Νικολάου. Όμως, στο βαθμό που ισχυρισμοί σε κατάθεση ενός κατηγορούμενου προς την αστυνομία θα μπορούσε να είναι, έστω και έμμεσα, μαρτυρία εναντίον συγκατηγορούμενου, δεν είναι αποδεκτή

(admissible).⁸¹ Φεύγοντας από τη σύσκεψη δεν του ανατέθηκε οποιαδήποτε εργασία και δεν του δόθηκε οποιαδήποτε οδηγία πλην της υποχρέωσης, όταν κατέβαζαν το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, να παραστεί στην αυτοψία.

Για το ζήτημα της αντίληψης του κινδύνου παραπέμπουμε στα όσα καταγράψαμε από τη μαρτυρία του ανωτέρω. Προέβαλε και αυτός το επιχείρημα περί των συγκεκριμένων παραστάσεων του Γεωργιάδη. Έτσι, παρά την αρχική του αντίληψη ότι είχε γίνει έκρηξη, αρνήθηκε πως ήταν ομόφωνη η διαπίστωση πως εντός του εμπορευματοκιβωτίου προηγήθηκε έκρηξη. Λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι η ζωή στη ΝΒΕΦ συνεχιζόταν κανονικά, δεν είχε κατά νου το ενδεχόμενο μαζικής έκρηξης ούτε ως απλή πιθανότητα.

⁸¹ Νεάρχου ν. Αστυνομίας (1986) 2 Α.Α.Δ. 38

ΜΕΡΟΣ Δ: ΤΕΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Δ.1 Η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη

Ο Γ. Γεωργιάδης έτυχε χειρισμού ως βασικός μάρτυρας, τόσο από την κατηγορούσα αρχή, όσο και από την υπεράσπιση. Η κυρίως εξέταση, αλλά και η αντεξέταση του ήταν εκτεταμένες και για τη μαρτυρία του χρειάστηκαν οκτώ δικάσιμοι. Όμως η μαρτυρία του στο μεγαλύτερο της βαθμό καλύπτεται από άλλους μάρτυρες, αλλά και από γεγονότα που τέθηκαν ενώπιον μας με έγγραφα και στοιχεία τα οποία δεν αμφισβητήθηκαν ή και έγιναν κοινώς αποδεκτά.

Εν πάση περιπτώσει, η θεώρηση της μαρτυρίας του Γ. Γεωργιάδη θα πρέπει να γίνει υπό το φως του γεγονότος ότι ενώ ήταν κατηγορούμενος για σκοπούς παραπομπής στο Κακουργιοδικείο, τελικά δεν καταχωρήθηκε εναντίον του κατηγορητήριο ενώπιον Κακουργιοδικείου.

Θα πρέπει περαιτέρω να ληφθεί υπόψη ότι ο Γ. Γεωργιάδης είχε από την πρώτη στιγμή κεντρικό ρόλο. Ειδικότερα, αυτός είναι που τοποθέτησε τα εμπορευματοκιβώτια με τον απαράδεκτο, ως άνω, τρόπο κατά παράβαση των πάγιων διαταγών και χωρίς να ληφθούν υπόψη οποιοδήποτε άλλοι κίνδυνοι παρά για το ίδιο το φορτίο. Η δικαιολογία που έδωσε αντεξεταζόμενος ήταν ότι επρόκειτο για προσωρινή στοίβαξη και ότι είχε ενεργήσει με βάση εντολές.

Εάν ήταν κατηγορούμενος, ο ισχυρισμός του ότι εκτελούσε διαταγές θα έπρεπε να εξεταστεί λαμβανομένου υπόψη του ότι η υποχρέωση κατωτέρου να εφαρμόσει διαταγή δεν διαγράφει το δικαίωμα του να

αρνηθεί την εκτέλεση εκδήλως εσφαλμένης ή παράνομης διαταγής (obviously improper or contrary to law),⁸² δικαίωμα το οποίο μπορεί να μετατραπεί σε εκ του Συντάγματος υποχρέωση όταν διακυβεύεται το ύψιστο έννομο αγαθό, η ζωή. Είναι όμως χαρακτηριστικό της όλης κατάστασης ότι ο Γεωργιάδης έτυχε και εύφημης μνείας από την ηγεσία της ΕΦ για πράξεις που συνιστούσαν παραβίαση των πάγιων διαταγών της ΕΦ.

Στην υπόθεση **Ευαγγέλου ν. Αστυνομίας (Αρ. 1)** (1999) 2 Α.Α.Δ. 24, διευκρινίστηκε ότι ύποπτος μάρτυρας δεν είναι μόνο ο συναυτουργός, πρόσωπο δηλαδή που εμπλέκεται στη διάπραξη του εγκλήματος, (participes criminis) αλλά και πρόσωπα των οποίων η μαρτυρία είναι μολυσμένη με αλλότρια κίνητρα ή πρόσωπα που έχουν συμφέρον να εξυπηρετήσουν. Το συμφέρον εν προκειμένω, έχει την έννοια συμφέροντος που συνδέεται με την επιτυχία του ποινικού εγχειρήματος με το οποίο κατηγορούνται οι κατηγορούμενοι. Ύποπτη, ειδικότερα, είναι η μαρτυρία προσώπου που έχει ελατήριο να μεταθέσει την ευθύνη από τον εαυτό του σε άλλους.⁸³ Η προσέγγιση της μαρτυρίας τέτοιων προσώπων πρέπει να γίνεται με προσοχή ανάλογη προς το συμφέρον που έχει ο μάρτυρας να εξυπηρετήσει. Έτσι, έστω κι αν το Δικαστήριο κρίνει πως ο μάρτυρας είναι κατ' αρχάς αξιόπιστος, θα πρέπει να έχει κατά νου ότι είναι επικίνδυνο να ενεργήσει επί της μαρτυρίας του χωρίς ενισχυτική μαρτυρία, εκτός εάν αισθάνεται βεβαιότητα ότι λέγει την αλήθεια και είναι ασφαλές να ενεργήσει επί της μαρτυρίας του χωρίς ενίσχυση, δηλαδή χωρίς ανεξάρτητη μαρτυρία, η οποία, όχι μόνο να στηρίζει την εκδοχή του

⁸² Βλ. Penal Law of India, ανωτέρω, σελ. 2501

⁸³ R. v. Pattison and Laws, 58 Cr. App. R. 417

σπιλωμένου ύποπτου μάρτυρα, αλλά και να συνδέει ή να τείνει να συνδέσει τον κατηγορούμενο με το έγκλημα.⁸⁴

Υπό τις προαναφερθείσες περιστάσεις η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη κρίνεται ύποπτη και μολυσμένη και θα πρέπει να την προσεγγίσουμε με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή, επιφύλαξη και περίσκεψη, εφόσον είχε φανερό ελατήριο να μεταθέσει δικές του ευθύνες.

Σημειώνουμε μάλιστα ότι, πέραν του εγγενούς και εξ αντικειμένου κινδύνου, στη μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη εντοπίζονται επιβαρυντικοί ισχυρισμοί για τους κατηγορούμενους 2 και 3 οι οποίοι δεν επιβεβαιώνονται από άλλους μάρτυρες.

Λ.χ. ο ισχυρισμός του ότι είχε προειδοποιήσει τον κατηγορούμενο 2 όχι μόνο για τον κίνδυνο έκρηξης, αλλά και για τον κίνδυνο καταστροφής του Σταθμού στο Βασιλικό και επιστροφής της Κύπρου στο μεσαίωνα. Ο ισχυρισμός αυτός όχι μόνο δεν επιβεβαιώνεται από άλλους μάρτυρες, αλλά θα πρέπει να σημειώσουμε περαιτέρω, ότι σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 16.7.2011, (τεκ.172) είχε πει ότι αυτά τα ανέφερε κατά τη σύσκεψη ημερομηνίας 5.7.2011, λέγοντας μάλιστα ότι πήρε τον λόγο στην προσπάθεια του να τους πείσει για το πόσο επικίνδυνη ήταν η κατάσταση. Ενώ, στην μαρτυρία του τοποθέτησε το σχετικό διάλογο μετά που έληξε η σύσκεψη, στη παρουσία μόνο του Α/ΓΕΕΦ, που δεν ήταν μάρτυρας και όχι των υπολοίπων που προσήλθαν ως μάρτυρες.

Ένας άλλος ισχυρισμός του ήταν ότι είχε ενημερώσει τον κατηγορούμενο 3 και μάλιστα είχε προβεί μαζί του σε αναγνωρίσεις τριών στρατοπέδων

⁸⁴ Baskerville [1916] 2 KB 658

(Πολεμίδια, Ζύγι, Μαρί) για εκφόρτωση των πυρομαχικών, ενώ σε κατάθεση του στην αστυνομία ημερ. 11.7.2011, (τεκ.172Α) είχε αναφέρει σχετικά τα εξής:

«Την 11.2.09 έλαβα εντολή από τον Υπουργό Άμυνας να προβώ σε αναγνώριση τριών στρατοπέδων για την πιθανή εκφόρτωση του αναφερόμενου φορτίου. Ακολούθως μετέβηκα στο στρατόπεδο Τεχνικού Πολεμίδιων, στο στρατόπεδο Ζυγίου (Αποθήκες) και στην Ναυτική Βάση στο Μαρί, όπου αναγνώρισα τους χώρους».

Επίσης, σε κατάθεση του ημερ. 12.7.2011, είχε πει: *«Η μόνη εμπλοκή μου στη διαδικασία επιλογής του χώρου τοποθέτησης του υλικού, ήταν στις 11.2.09 όταν μου δόθηκαν οδηγίες από τον Υπουργό Άμυνας κ. Παπακώστα όπως μεταβώ σε τρία συγκεκριμένα στρατόπεδα που μου υπέδειξε, ως ο μοναδικός γνώστης του όγκου του συνολικού φορτίου για να κάνω αναγνώριση».*

Στην ίδια κατάθεση αναφέρει περαιτέρω ότι: *«... την αναγνώριση που έκανα στα τρία στρατόπεδα που μου πρότειναν την έκανα μόνος μου ...».*

Απέδωσε τη διαφορά σε λάθος και στη φόρτιση των στιγμών λέγοντας ότι κατά τον χρόνο που έδιδε την κατάθεση πίστευε ότι ήταν μόνος του. Τέτοια δικαιολογία στερείται κάθε πειστικότητας.

Θα μπορούσαν, έτσι, τα παραπάνω να θεωρηθούν ως δείγματα προσπάθειας από ένα ήδη, εγγενώς, ύποπτο μάρτυρα να τονισθεί η αντίληψη του κατηγορούμενου 1 περί κινδύνου και να καταδειχθεί ευρύτερη και εξ αρχής εμπλοκή του κατηγορούμενου 3.

Κανονικά σε περιπτώσεις ύποπτης μαρτυρίας το Δικαστήριο μπορεί να κινηθεί κυρίως προς τρεις κατευθύνσεις. Η πρώτη είναι να απορρίψει τη μαρτυρία ως αναξιόπιστη. Η δεύτερη είναι, μετά από τις αναγκαίες προειδοποιήσεις για το επικίνδυνο της μαρτυρίας, να την αποδεχθεί έστω και αν δεν υπάρχει ενισχυτική μαρτυρία. Η τρίτη, είναι να βασιστεί σε αυτήν εάν υπάρχει ενισχυτική μαρτυρία, προσεγγίζοντας την με τους τρόπους που εξηγεί η νομολογία.⁸⁵

Παράλληλα το Δικαστήριο μπορεί μην χρησιμοποιήσει μια μαρτυρία, όχι επειδή την κρίνει ως ασύμβατη με την αλήθεια, αλλά επειδή θεωρεί ότι είναι επισφαλής και μη ικανοποιητική (unsafe and unsatisfactory) κάτι που δεν εξυπακούει κατ'ανάγκη ότι η μαρτυρία είναι αναληθής, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αναξιόπιστης αυτής καθ' εαυτής μαρτυρίας.

Η διαφορά αυτή φαίνεται στην υπόθεση **Τσέκουρας v. Δημοκρατίας** Ποιν. Έφ. αρ.180/2010, ημερ. 11.10.2012, (υπόθεση απόπειρας φόνου με τη χρήση πιστολιού). Το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε θεωρήσει ακροσφαλή τη μαρτυρία του παραπονούμενου (Κοσιάρη) που ήταν ο βασικός μάρτυρας κατηγορίας, αλλά κατέληξε σε ευρήματα τα οποία τελικά, όπως διαπίστωσε, υποστήριζαν την εκδοχή του παραπονούμενου. Ανέφερε σχετικά τα εξής:

«Η τελική διαπίστωση μας είναι ότι τα γεγονότα δεν μπορούν να συνάδουν με την εκδοχή του κατηγορούμενου. Αντίθετα, υποστηρίζουν την εκδοχή του παραπονούμενου περί επίθεσης του κατηγορούμενου εναντίον του με πιστόλι. Έστω κι αν θεωρήσαμε ακροσφαλή τη μαρτυρία Κοσιάρη, τέτοια προσέγγιση δεν

⁸⁵ Βλ. Παρμαξής v. Δημοκρατίας, (1997) 2 Α.Α.Δ. 224 σε αντιδιαστολή με Attorney General of Hong Kong v. Wong Muk-Ping [1987] 2 All ER 488 και Τεβλετιάν v. Αστυνομίας, (2006) 2 Α.Α.Δ. 512

ισοδυναμεί, ούτε εξυπακούει απόρριψη της μαρτυρίας ως αναξιόπιστης, οπότε και δεν θα μπορούσαν να γίνουν ευρήματα που να συνάδουν με τη μαρτυρία αυτή. Σημαίνει απλώς, ότι δεν χρησιμοποιούμε τη μαρτυρία Κοσιάρη για να προβούμε σε ευρήματα, επειδή δεν είναι ασφαλές μαρτυρικό υλικό».

Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε την εισήγηση του εφεσείοντα ότι η απόρριψη υπ' αυτή την έννοια της μαρτυρίας του βασικού μάρτυρα και μάλιστα παραπονούμενου, θα έπρεπε αυτόματα να οδηγήσει σε απόρριψη της υπόθεσης της κατηγορούσας αρχής, υποδεικνύοντας ότι η υπόθεση της κατηγορούσας αρχής δεν εδράζετο αποκλειστικά και μόνο στη μαρτυρία Κοσιάρη.

Εν προκειμένω μάλιστα, η υπόλοιπη μαρτυρία δεν είναι περιστατική, όπως ήταν στην υπόθεση Τσέκουρας, αλλά πρόκειται για άμεση μαρτυρία που προέρχεται από πολλά πρόσωπα.

Όπως έχουμε ήδη υποδείξει, η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη καλύπτεται στο μεγαλύτερο της βαθμό από άλλη μαρτυρία. Ως προς την καθεαυτή εξιστόρηση των γεγονότων, η μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη υποστηρίζεται από έγγραφα⁸⁶ και κατ' ουσία δεν αμφισβητήθηκε. Τέτοια μαρτυρία περιλαμβάνεται στο ΜΕΡΟΣ Β και αφορά γεγονότα που αποτέλεσαν εν πολλοίς κοινό τόπο. Τα επίμαχα ζητήματα αφορούν κυρίως το κατά πόσο αυτός δεν απεκάλυπτε ή και παραπλανούσε σε σχέση με τους κινδύνους του φορτίου, το ζήτημα της ευθύνης για τη φύλαξη του φορτίου και το ρόλο στην όλη ιστορία των κατηγορουμένων.

⁸⁶ Βλ. κυρίως φάκελο ΤΕΚ.66

Το ζητούμενο με όλους τους παραπάνω κανόνες περί ύποπτης μαρτυρίας είναι να αντιμετωπισθούν οι κίνδυνοι που συνεπάγεται. Υπό τις περιστάσεις, θεωρούμε ότι η πιο ασφαλής για τους κατηγορούμενους προσέγγιση είναι να μην χρησιμοποιήσουμε εις βάρος τους τη μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη σε ότι αφορά επίμαχα ζητήματα, ως επισφαλή και μη ικανοποιητική (unsafe and unsatisfactory), αλλά να εξονυχίσουμε όλη την άλλη σχετική μαρτυρία και επί αυτής να προβούμε σε ευρήματα.

Διευκρινίζουμε ότι η προσέγγιση αυτή, δεν σημαίνει ότι διαγράφουμε από το μυαλό μας τη μαρτυρία Γεωργιάδη. Δεν σημαίνει λ.χ. πως διαγράφουμε το γεγονός ότι αρνήθηκε την υποβολή για τα όσα αναφέρονται στην κατάθεση Τσιανή. Αυτό είναι κάτι που θα λάβουμε υπόψη στην προσπάθεια μας να διαπιστώσουμε τα γεγονότα επί του συνόλου της μαρτυρίας και επί όλων των ενώπιον μας στοιχείων.

Θα προχωρήσουμε σε παράθεση της αξιολόγησης της υπόλοιπης μαρτυρίας με αναφορά στα επί μέρους συμβάντα, συσκέψεις κ.τ.λ, έχοντας πάντα κατά νου το σύνολο της μαρτυρίας. Η αξιολόγηση είναι έργο ενιαίο και συνολικό. Είναι την παράθεση της που διαχωρίζουμε, για πρακτικούς λόγους, στα διάφορα περιστατικά.

Δ.2 Η ευθύνη για το φορτίο

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε ότι με όσα φαίνονται στο πρακτικό της σύσκεψης ημερομηνίας 12.2.2009 (τεκ.66.1) την ευθύνη πλέον του όλου θέματος την ανέλαβε η ΕΦ και ο Μπισμπίκας. Ο ρόλος του 2^{ου} κατηγορούμενου ήταν πολιτικός και έληξε όταν ανέλαβε την ευθύνη φύλαξης η ΕΦ. Ο τρόπος φύλαξης των πυρομαχικών είπε, τα οποία

εισέρχονται στην ΕΦ, θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις πρόνοιες των παγίων διαταγών και από τις υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες να το πράττουν. Η σχετική πάγια διαταγή συνέχισε, αφορά όλα τα πυρομαχικά τα οποία εισέρχονται σε στρατόπεδα, ανεξάρτητα από το τι οδήγησε την εισαγωγή τους στα στρατόπεδα, εάν δηλαδή αγοράστηκαν ή κατασχέθηκαν όπως εν προκειμένω. Κατέληξε δε, εκφράζοντας τη διαφωνία του με τη θέση της κατηγορούσας αρχής, όπως το έθεσε, ότι τα πυρομαχικά αυτά ετύγχαναν πλήρους εξαιρέσεως από τους κανόνες φύλαξης συμφώνως των διαταγών.

Όμως, δεν ήταν αυτό το νόημα της μαρτυρίας που προσέφερε η κατηγορούσα αρχή. Το επίδικο φορτίο δεν το εξαίρεσαν από τις πάγιες διαταγές οι υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες να επιθεωρούν τα πυρομαχικά της ΕΦ. Απ' όσα αναφέραμε στην παράγραφο Γ.1 είναι φανερό ότι το φορτίο δεν εντάχθηκε στο σύστημα της ΕΦ, τα πυρομαχικά δεν εισήχθησαν στην ΕΦ, αλλά μόνο τοποθετήθηκαν στην ΝΒΕΦ για φύλαξη.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία, εάν το φορτίο εντασσόταν στα πυρομαχικά της ΕΦ ή εν πάση περιπτώσει εάν ετύγχανε της ίδιας μεταχείρισης, τότε θα τηρούνταν οι κανόνες ασφαλείας ως ζήτημα ρουτίνας.

Όμως οι αρμόδιοι για τα πυρομαχικά της ΕΦ και η Διοίκηση Ναυτικού δεν είχαν αρμοδιότητα, ούτε καν πρόσβαση στο φορτίο. Οι αξιωματικοί και το προσωπικό της ΝΒΕΦ καθήκον είχαν να φρουρούν το φορτίο από εξωγενείς παράγοντες.

Σύμφωνα με τα κοινώς παραδεκτά γεγονότα είναι το ΥΠΑΜ που παρέλαβε το φορτίο για φύλαξη και τα σχετικά έγγραφα, εν πάση περιπτώσει,

κοινοποιήθηκαν στον κατηγορούμενο 2, στις 16.2.2009. Η κατηγορηματική του άρνηση στη μαρτυρία του ότι εξουσιοδότησε τον Σχη Γεωργιάδη να παραλάβει το φορτίο ως εκπρόσωπος του ΥΠΑΜ, συγκρούεται με τα παραδεκτά γεγονότα, δεν εναρμονίζεται με το σύνολο της μαρτυρίας, αλλά και αντιβαίνει στη κοινή λογική ο ισχυρισμός ότι ο Γεωργιάδης παρέλαβε το φορτίο ως εκπρόσωπος του Υπουργείου, χωρίς να έχει τέτοια εξουσιοδότηση.

Το φορτίο παρελήφθη από το Υπουργείο Άμυνας για φύλαξη. Ο Γ. Γεωργιάδης συνέχισε να εμφανίζεται ως ο αρμόδιος και μετά που μετατέθηκε από την ΔΥΠ. Αυτός είναι που ενεπλάκη στο θέμα της παραλαβής των δειγμάτων, αλλά κυρίως είναι αυτός που ανέλαβε μετά το περιστατικό της 4.7.2011. Ενημέρωσε τον Α/ΓΕΕΦ και έλαβε μέρος στη σύσκεψη στο γραφείο του Υπουργού στην οποία, αντιθέτως, δεν είχε παραστεί ο διευθυντής της ΔΥΠ. Την επομένη ανέλαβε ως επικεφαλής της ομάδας εμπειρογνομόνων και συνέταξε την έκθεση, αλλά και ενημέρωσε τον Α/ΓΕΕΦ. Είναι φανερό ότι ο Γ. Γεωργιάδης δεν ενεργούσε ως διευθυντής της ΔΥΠ, αλλά είχε αναλάβει ένα *sui generis* ρόλο που προσδιορίζεται από το κοινώς παραδεκτό γεγονός ότι το φορτίο είχε παραληφθεί από τον ίδιο ως εκπρόσωπο του Υπουργείου Άμυνας.

Δεν είναι όμως μόνο αυτή η διαπίστωση που έχει σημασία. Πέραν τούτου, από την αρχή μέχρι το τέλος, ο κατηγορούμενος 2 ενεργεί και συμπεριφέρεται ως πρόσωπο που είχε την ευθύνη για το φορτίο. Όταν λαμβάνει την επιστολή Τσαλικίδη ημερομηνίας 28.5.2009, δεν απαντά ότι το ζήτημα εμπίπτει σε αρμοδιότητα άλλου, δεν του απαντά ότι είναι θέμα της ΕΦ να φυλάξει το φορτίο με ασφάλεια, αλλά δίδει οδηγίες για το χειρισμό του θέματος. Αργότερα βέβαια, ενώπιον μας, ισχυρίστηκε, μη πειστικά, ότι δεν έλαβε εξ αρχής γνώση της επιστολής. Είναι εν πάση

περιπτώσει, δεδομένο, ότι έστω και στις 5.9.2010, σημείωσε στην επιστολή της Γενικής Ελέγκτριας ότι οι παραλείψεις ήταν ουσιώδεις και ευδιάκριτες, δίδοντας οδηγίες να αποδοθούν ευθύνες. Ούτε τότε, όταν το ζήτημα τέθηκε σε επίσημο και θεσμικό επίπεδο, απάντησε στη Γενική Ελέγκτρια ότι το ζήτημα δεν ενέπιπτε στην αρμοδιότητά του. Γενικότερα, απ' όλη τη μαρτυρία,⁸⁷ προκύπτει με σαφήνεια ότι το θέμα το χειριζόταν το Υπουργείο Άμυνας με προσωπική εμπλοκή του κατηγορούμενου 2.

Ο ίδιος είχε, ακριβώς, την αντίληψη ότι αυτός είναι που είχε το βάρος. Δέχθηκε αντεξεταζόμενος ότι όντως στη σύσκεψη της 7.2.2011, είπε απευθυνόμενος προς τον κατηγορούμενο 1: *«Μάρκο εφορτώσετε μου τα και εκάμετε πίσω»*. Ισχυρίστηκε ότι το είπε χαριτολογώντας. Όμως, με βάση τη μαρτυρία που έχουμε αποδεχθεί, στη σύσκεψη εκείνη ήταν ανήσυχος, απευθυνόταν κυρίως στον Υπουργό Εξωτερικών και προσπαθούσε να πείσει για τον κίνδυνο. Είναι φανερό ότι δεν χωρούσαν χαριτολογήματα, αλλά ότι ο κατηγορούμενος 2 αντιλαμβανόταν ότι είχε την ευθύνη του φορτίου.

Θα εστερείτο σοβαρότητας, όποιος θα εισηγείτο ότι ο Υπουργός Άμυνας έχει το καθήκον φύλαξης των πυρομαχικών του στρατού. Εν προκειμένω όμως, δεν επρόκειτο για πολεμικό υλικό της ΕΦ. Όχι μόνο δεν ήταν υλικό της ΕΦ, αλλά ήδη από τις 31.7.2009, το Υπουργείο Άμυνας γνώριζε ότι η ΕΦ δεν επιθυμούσε να αποκτήσει το φορτίο ή μέρος αυτού.

Συνοψίζουμε, χάριν τονισμού, ότι ήταν ένα υλικό το οποίο μη εντασσόμενο στο σύστημα της ΕΦ, τοποθετήθηκε απλώς στη Ναυτική Βάση με μόνη μέριμνα τους εξωτερικούς κινδύνους. Η ΔΥΠ ή οποιαδήποτε άλλη

⁸⁷ Βλ. ιδιαίτερα παρ. Β.14 και Β.16

υπηρεσία της ΕΦ δεν είχε ούτε αρμοδιότητα, ούτε τη φυσική δυνατότητα να τα επιθεωρήσει. Η διοίκηση του Ναυτικού και της Βάσης δεν είχαν καν πρόσβαση. Στην πραγματικότητα το φορτίο είχε απομονωθεί στη τύχη του. Και το φορτίο αυτό το είχε παραλάβει προς φύλαξη το Υπουργείο Άμυνας, με προσωπική εμπλοκή σε όλα τα στάδια του 2^{ου} κατηγορούμενου.

Δ.3 Η σύσκεψη στο Προεδρικό Μέγαρο στις 6 Φεβρουαρίου 2009⁸⁸

Επαναλαμβάνουμε τις ήδη διαπιστώσεις μας στην Παράγραφο Γ.3 αποδεχόμενοι ότι λέχθηκαν όσα καταγράφονται στο πρακτικό τεκ. 173 τα οποία και αποτελούσαν την ουσία της συζήτησης.

Δ.4 Η σύσκεψη στο ΥΠΕΞ στις 6 Αυγούστου 2009⁸⁹

Αποδεχόμαστε τη μαρτυρία του Δ. Διονυσίου, του Π. Καρεκλά, του Ν. Αιμιλίου, του Π. Στυλιανίδη και του Δ. Χατζηκωστή. Πρόκειται για μαρτυρία που δεν αμφισβητήθηκε ή δεν αμφισβητήθηκε στην ουσία της ως προς την οποία συμφωνούν όλοι οι μάρτυρες. Η ουσία δε, εμπεριέχεται στα πρακτικά που είχε τηρήσει ο Δ. Διονυσίου. Αποδεχόμαστε επίσης τη σχετική μαρτυρία του κατηγορούμενου 1 η οποία επίσης συνάδει με τα όσα αναφέρονται στο πρακτικό Διονυσίου. Αποδεχόμαστε ειδικότερα τη θέση του ότι οι οδηγίες που είχε δώσει προς τον Ν. Αιμιλίου ήταν κατόπιν οδηγιών του ΠτΔ με τις οποίες ο ίδιος συμφωνούσε. Έχουμε ήδη καταγράψει την αντίληψη μας ότι η σχετική αναφορά στα πρακτικά περί επιθυμίας ΠτΔ και ΥΠΕΞ αφενός και περί επιθυμίας της Κυβέρνησης,

⁸⁸ Αντιστοιχεί με παρ. Β.7 και Γ.2

⁸⁹ Αντιστοιχεί με παρ. Β.15 και Γ.3

αφετέρου δεν έχει σημασία γιατί επρόκειτο για κρατική πολιτική που χαραχθηκε από τον ΠτΔ και εφαρμοζόταν από τον ΥΠΕΞ.⁹⁰

Δ.5 Η σύσκεψη στο ΥΠΑΜ στις 7 Φεβρουαρίου 2011⁹¹ και οι ισχυρισμοί των κατηγορουμένων 1 και 2 για την αντίληψη του κινδύνου μετά το πέρας της σύσκεψης

Δ.5.1 Η σύσκεψη στο ΥΠΑΜ στις 7 Φεβρουαρίου 2011

Το πρακτικό Γεννάρη, το σημείωμα Σταυρινού και το σημείωμα Σταυρινίδου, δεν έχουν αμφισβητηθεί και όπως ήδη έχουμε καταγράψει με την προφορική μαρτυρία των παρευρεθέντων στη σύσκεψη δόθηκαν λεπτομέρειες, χωρίς να διαφοροποιείται η ουσία.

Ειδικότερα η μαρτυρία του Σχη Ν. Γεωργιάδη μπορεί να χαρακτηριστεί ως περαιτέρω επεξηγηματική των όσων διαμείφθηκαν. Δεν παραβλέπουμε ότι ο Ν. Γεωργιάδης είχε ανακριθεί ως ύποπτος από την αστυνομία ως το πρόσωπο που είχε αναλάβει τις διαδικασίες για αποστολή των δειγμάτων πυρίτιδας στην Ελλάδα. Από το σύνολο της μαρτυρίας σε σχέση με την προσπάθεια αποστολής των δειγμάτων⁹² και παρά τα όσα του υποβάλλονταν στην αντεξέταση, δεν θεωρούμε ότι υπήρχε παράλειψη του Ν. Γεωργιάδη και μάλιστα τέτοια ώστε ευλόγως να ανακρίνεται για ανθρωποκτονία κ.τ.λ και να θεωρείται σήμερα ύποπτος μάρτυρας επειδή ανακρίθηκε από την αστυνομία.

⁹⁰ Βλ. παρ. Γ.3.1

⁹¹ Αντιστοιχεί με παρ. Β.19 και Γ.4

⁹² Βλ. παρ. Β.20

Εν πάση περιπτώσει, επαναλαμβάνουμε ότι η μαρτυρία του, ιδιαίτερα στο βαθμό που αφορά την ενημέρωση στην οποία προέβη, δεν είναι παρά περαιτέρω επεξήγηση των όσων καταγράφηκαν στα εν λόγω έγγραφα και υποστηρίζεται από τη μαρτυρία των υπολοίπων. Λ.χ. ο Δ. Χατζηκωστής του Τμήματος Τελωνείων, που δεν είχε σχέση ούτε με το Υπουργείο Άμυνας, ούτε με το Υπουργείο Εξωτερικών, επιβεβαιώνει ότι ο Ν. Γεωργιάδης ήταν πολύ έντονος και είχε τονίσει πως υπήρχε κίνδυνος ανάφλεξης ή και έκρηξης, ακόμα και μετά που ο Α/ΓΕΕΦ είχε πει πως η ΕΦ μπορούσε να εγγυηθεί την ασφάλεια του φορτίου, όποια κι αν ήταν η έννοια της φράσης αυτής, ζήτημα που θα εξετάσουμε κατωτέρω.

Τη μαρτυρία των Γ. Γεωργίου και Α. Γεννάρη την προσεγγίζουμε με επιφύλαξη για τους λόγους που θα καταγράψουμε κατωτέρω σε σχέση με τη μαρτυρία τους για την κρίσιμη σύσκεψη της 5ης Ιουλίου 2011. Εκεί θα υποδείξουμε στοιχεία που υποδηλώνουν ότι προσπάθησαν, ιδιαίτερα ο Γ. Γεωργίου, η μαρτυρία τους να είναι εξυπηρετική της υπόθεσης του κατηγορούμενου 2. Εν προκειμένω, όμως, ο μεν Γεννάρης ετοίμασε το πρακτικό που κανένας δεν αμφισβήτησε, η μαρτυρία δε, αμφοτέρων κινείται επί της ουσίας της στα ίδια πλαίσια όπως και η μαρτυρία των υπολοίπων.

Όλοι ανέφεραν ότι έγινε λόγος για κίνδυνο. Οι Γεωργίου, Γεννάρης, Σταύρου, Χατζηκωστής, Ευγενίου και Σταυρινού ανέφεραν ότι έγινε λόγος για κίνδυνο έκρηξης. Ο Μαληκκίδης, επίσης ανέφερε ότι έγινε λόγος για κίνδυνο έκρηξης. Ήταν φανερή όμως η προσπάθεια του να υποβαθμίσει την εικόνα κινδύνου που είχε διαμορφωθεί μέσα από την ενημέρωση του Ν. Γεωργιάδη. Έχοντας υπόψη και τη μαρτυρία που ο Μαληκκίδης έδωσε σε σχέση με τη σύσκεψη στο γραφείο του 2^{ου} κατηγορούμενου στις 5.7.2011, αλλά και την όλη στάση του ως μάρτυρα, η διαπίστωση μας είναι

πως ο Μαληκκίδης, γενικός διευθυντής στο κρίσιμο Υπουργείο, φανερά προσπαθούσε να παρουσιάσει ότι δεν είχε, είτε τότε, είτε ακόμα και στο τέλος, αντίληψη σοβαρού κινδύνου.

Αλλά, εκείνος που διαφοροποιήθηκε εντελώς από τους άλλους ήταν ο Παντελίδης. Αντεξεταζόμενος από τον κ. Κορφιώτη ρωτήθηκε κατά πόσο θα ενημέρωνε τον ΠτΔ, εάν, φεύγοντας από τη σύσκεψη, ήταν με την εντύπωση ότι επίκειται μαζική έκρηξη του φορτίου, όπως τελικά έγινε, τις επόμενες εβδομάδες ή μήνες. Απάντησε ότι ασφαλώς θα το έπραττε, αλλά δεν έφυγε με αυτή την εντύπωση. Γνώριζε ότι επρόκειτο για ένα επικίνδυνο φορτίο, όμως ισχυρίστηκε ότι από την «φρασεολογία» που χρησιμοποιήθηκε ο κίνδυνος ήταν *«μέσα σε ορισμένα πλαίσια, ήταν ένας ενδεχόμενος κίνδυνος»*. Είπε επίσης τα εξής: *«Αν άκουγα ότι επίκειται έκρηξη, βεβαίως θα το έλεγα, αλλά δεν έφυγα με αυτή την εντύπωση ...»*.

Αυτά θα μπορούσαν να έχουν την έννοια ότι είχε ακούσει να γίνεται λόγος για έκρηξη, αλλά δεν σχημάτισε την εντύπωση άμεσου κινδύνου έκρηξης. Όμως, συνέχισε λέγοντας τα ακόλουθα εκ των οποίων προκύπτει πως η οριστική θέση του ήταν ότι είχε ακούσει για αυτανάφλεξη, όχι όμως για έκρηξη:

«Άρα, όταν στη σύσκεψη είπαν αυτανάφλεξη δεν σήμαινε στο δικό μου το μυαλό έκρηξη και φαίνεται ότι αυτή ήταν και η εντύπωση των άλλων γι' αυτό και δεν αντέδρασα, ούτε οι άλλοι αντέδρασαν διότι φαίνεται ότι το να καίγεται η πυρίτιδα δεν θεωρείται κίνδυνος και από όλους όχι από εμένα. Δεν έφυγα εγώ με την αίσθηση ότι υπήρχε άμεσος κίνδυνος».

Όμως, στη κυρίως εξέταση του δήλωσε ότι όσα αναφέρονται στο πρακτικό Γεννάρη ελέχθησαν στην ολότητα τους, περιλαμβανομένης δηλαδή της αναφοράς σε αντίδραση της πυρίτιδας με ανάφλεξη ή ακόμα και με έκρηξη.

Ακόμα και οι κατηγορούμενοι 1 και 2 δέχθηκαν ότι είχε γίνει λόγος για έκρηξη. Ο κατηγορούμενος 1 ανέφερε ότι δεν αμφισβητεί το πρακτικό Γεννάρη. Εκείνο που έθεσε είναι ότι δεν ηγέρθη θέμα άμεσου και ορατού κινδύνου έκρηξης, όχι ότι δεν έγινε λόγος για έκρηξη. Ο κατηγορούμενος 2 είχε αναφέρει στην προαναφερθείσα «Έκθεση Γεγονότων» προς την αστυνομία (τεκ. 178Α) ότι: *«Ο Αντισυνταγματάρχης Υλικού Πολέμου Νίκος Γεωργιάδης, εκπρόσωπος του ΓΕΕΦ, τόνισε ότι εμπεριέχεται κίνδυνος να αλλοιωθεί το μείγμα της πυρίτιδας αντιδρώντας με ανάφλεξη ακόμα και έκρηξη...»*. Στην ανακριτική του κατάθεση, (τεκ.178Β, ερ.32) ανέφερε ότι στη σύσκεψη εκείνη άκουσε για πρώτη φορά τη φράση «πιθανή έκρηξη» από τον Νίκο Γεωργιάδη, ενώ προηγουμένως η ενημέρωση που είχε ήταν για ανησυχίες του Α/ΓΕΕΦ για αυτανάφλεξη, αλλοίωση και καταστροφή της πυρίτιδας λόγω υπερθέρμανσης.

Ένα άλλο ζήτημα αφορά τους ισχυρισμούς του Ν. Γεωργιάδη και του Γ. Γεωργίου ότι ο κατηγορούμενος 1 ανέφερε ότι ήθελε να αγοράσει χρόνο σε σχέση με το ενδεχόμενο της προσφυγής στο Σ.Α. των Η.Ε, κάτι που ο ίδιος αρνήθηκε. Όμως, υπάρχουν διαφορές στα όσα ισχυρίστηκαν οι Ν. Γεωργιάδης και Γ. Γεωργίου. Ο δε, Παντελίδης που εκείνος είχε εισηγηθεί να διαχωριστεί το φορτίο σε επικίνδυνα και μη υλικά και να απευθυνθεί η Κύπρος δύο φορές στο Σ.Α των Η.Ε, όπως προκύπτει από τη μαρτυρία του ήταν ενοχλημένος λόγω της παρατήρησης που του είχε κάμει ο κατηγορούμενος 1, σε σχέση ακριβώς με την εισήγηση του αυτή. Παρά ταύτα δεν ισχυρίστηκε πως άκουσε τον κατηγορούμενο 1 να λέει κάτι τέτοιο. Η σχετική μαρτυρία συνεπώς, είναι ασαφής. Άλλωστε, ποία

σημασία έχει το αν ελέγχθη ή όχι η φράση αυτή, εφόσον το αποτέλεσμα της σύσκεψης ήταν, ούτως ή άλλως, να μην ληφθεί τελική απόφαση για το φορτίο, αλλά και εφόσον, όπως θα εξηγήσουμε κατωτέρω, δεν θα μπορούσε να ληφθεί τελική απόφαση σε εκείνο το πλαίσιο.

Εν κατακλείδι, αποδεχόμαστε ότι στη σύσκεψη εκείνη διαμείφθηκαν όσα περιλαμβάνονται στα τρία εν λόγω έγγραφα. Αποδεχόμαστε επίσης τη μαρτυρία Ν. Γεωργιάδη σε ότι αφορά την ενημέρωση που έκανε και την πορεία που εξελίχθηκε η σύσκεψη μέχρι την απόφαση για αποστολή δειγμάτων για έλεγχο. Αποδεχόμαστε επίσης την αντίστοιχη μαρτυρία των υπολοίπων μαρτύρων κατηγορίας.

Δ.5.2 Οι ισχυρισμοί των κατηγορουμένων 1 και 2 για την αντίληψη του κινδύνου μετά το πέρας της σύσκεψης

Ήταν σαφής η προσπάθεια του κατηγορούμενου 1 να υποβαθμίσει την αντίληψη του κινδύνου που είχε ήδη από το πολύ αρχικό στάδιο, ισχυριζόμενος λ.χ. ότι εκείνο που είχε αντιληφθεί από τους καταλόγους με την ένδειξη «επικίνδυνο φορτίο» ήταν ότι επρόκειτο απλώς για τελωνειακό προσδιορισμό, ή ότι στη τελευταία επιστολή του Υπουργείου Άμυνας⁹³ είχε εγκαταληφθεί το θέμα της επικινδυνότητας, ή ότι στη σύσκεψη της 7.2.2011, η αναφορά των στρατιωτικών σε κίνδυνο ήταν τελείως θεωρητική και γενική. Ο ευπαίδευτος συνήγορος του στην τελική αγόρευση αναφέρθηκε ιδιαίτερα στην αλληλογραφία μεταξύ Υπουργείου Άμυνας και Υπουργείου Εξωτερικών εισηγούμενος ότι στην αλληλογραφία αυτή το κυρίαρχο θέμα δεν ήταν οι κίνδυνοι από την παρατεταμένη υπαίθρια

⁹³ Επιστολή Στυλιανίδη ημερ. 22.12.2010, ερυθρό 91 στο τεκμήριο 56

αποθήκευση. Όμως, είναι μέσα στο συνολικό πλαίσιο που πρέπει να κριθεί και το κατά πόσον από την αλληλογραφία μεταξύ Υπουργείου Άμυνας και Υπουργείου Εξωτερικών, ο κατηγορούμενος 1 θα μπορούσε να αντιληφθεί ότι εγείρετο ζήτημα κινδύνου και η απάντηση δεν μπορεί παρά να είναι καταφατική.

Στο αρχικό στάδιο, δεν μπορούμε να πούμε ότι είχε δοθεί προειδοποίηση στους κατηγορούμενους Υπουργούς για το μέγεθος του κινδύνου, πέραν της εγγενούς διάστασης του πράγματος. Αντίθετα, στη σύσκεψη της 6.2.2009 ο Γεωργιάδης απάντησε στον ΠτΔ πως από τα 36 εμπορευματοκιβώτια που είχαν μέχρι τότε ελεγχθεί μόνο τα 4 περιείχαν υλικά τα οποία θεωρούνταν «κάπως επικίνδυνα» και ότι ο ΑΓΓΕΕΦ δήλωσε ότι είχε εξευρεθεί ασφαλής χώρος στον οποίο τα εμπορευματοκιβώτια θα μπορούσαν να φυλαχθούν. Έχουμε επίσης κατά νου και τη καθυσυχαστική ενημέρωση στην οποία προέβη ο ΠτΔ στη συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2009 στην οποία έγινε αναφορά σε ένα-δύο κιβώτια τα οποία ήταν «λίγο επικίνδυνα» και ότι το φορτίο δεν ήταν επικίνδυνο εάν δεν τύχει επεξεργασίας. Από την άλλη, όλοι γνώριζαν ότι επρόκειτο για πυρομαχικά και ειδικότερα ο ΠτΔ και οι δύο Υπουργοί είχαν ήδη γνώση του αποτελέσματος των ελέγχων και είχαν λάβει τους σχετικούς πίνακες στους οποίους γινόταν αναφορά σε εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν πυρίτιδες και έφεραν τον χαρακτηρισμό «επικίνδυνο φορτίο». Δεν μπορούμε να δεχθούμε την εξήγηση του κατηγορούμενου 1 ότι εκείνο που είχε αντιληφθεί είναι πως ο χαρακτηρισμός περί επικινδύνου φορτίου στους καταλόγους που τους κοινοποιήθηκαν μετά τους ελέγχους επρόκειτο απλώς για «τελωνειακό προσδιορισμό».

Επιπλέον, ισχυρίστηκε και αυτός όπως και όλοι οι άλλοι, ότι ο Γεωργιάδης τους έλεγε ότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται. Προέβαλε όμως τον ισχυρισμό αυτό για πρώτη φορά αντεξεταζόμενος και δεν έδωσε καμιά λεπτομέρεια χρόνου ή περιστάσεων υπό τις οποίες ο Γ. Γεωργιάδης να είχε αναφέρει τη φράση αυτή. Η κα Ευθυβούλου του υπέβαλε ότι ο ισχυρισμός του ήταν όψιμος και προβλήθηκε επειδή είχε ακούσει στα πλαίσια της παρούσας δίκης να αποδίδεται στο Γ. Γεωργιάδη η συγκεκριμένη φράση. Ειδικότερα, δεν προέβαλε τον ισχυρισμό, ούτε στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή, ούτε στην επιτροπή Πολυβίου, ούτε σε κατάθεση του προς την αστυνομία ημερ. 20.7.2011, μήτε και σε υπόμνημα που παρέδωσε την ίδια ημέρα στην αστυνομία. Η εξήγηση του ήταν ότι δεν είχε ερωτηθεί γι' αυτό. Όμως, όταν επικαλέστηκε στην μαρτυρία του τη φράση αυτή, είπε πως τη θυμάται πολύ χαρακτηριστικά. Ασφαλώς δε, πρόκειται για ένα σημαντικό στοιχείο που θα αναμενόταν να το επικαλεστεί εξ αρχής, εάν όντως ο Γ. Γεωργιάδης τού είχε πει έτσι. Δεν αποδεχόμαστε τους ισχυρισμούς του.

Κρίσιμη ήταν η σύσκεψη της 7.2.2011. Ο κατηγορούμενος 1 προέβαλε ενώπιον μας τον ισχυρισμό ότι κανένας δεν ήγειρε θέμα άμεσου και ορατού κινδύνου έκρηξης γι' αυτό και τελικά κατέληξαν στην ενδιάμεση λύση να αποσταλούν δείγματα για έλεγχο. Όμως, σε προγενέστερο στάδιο, στις 18.7.2011 μιλώντας σε κοινοβουλευτική επιτροπή, προέβαλε τον ισχυρισμό ότι στη σύσκεψη της 7.2.2011, προχώρησε σε αλλαγή προσέγγισης και έδωσε οδηγίες όχι μόνο για έλεγχο, αλλά και για εκποίηση και καταστροφή, εννοείται αναλόγως του ελέγχου. Ενώ σήμερα, αντιφατικά, προώθησε άλλη γραμμή, χωρίς οι εξηγήσεις του για τη διαφοροποίηση να είναι πειστικές. Χωρίς ν' αποδεχόμαστε ότι είχε δώσει οδηγίες, άλλωστε δεν είναι αυτή η μαρτυρία ενώπιον μας παρά μόνο το περιεχόμενο προηγούμενης αντιφατικής δήλωσης, το τι προκύπτει είναι ότι

τότε, λίγες μόνο μέρες μετά την τραγωδία, προσπάθησε να δημιουργήσει την εικόνα ότι έδωσε οδηγίες για καταστροφή, κάτι που συνάδει, ακριβώς, με αντίληψη του κινδύνου. Ενώ, η σημερινή του εκδοχή είναι ότι οι αναφορές των στρατιωτικών για το θέμα ήταν γενικόλογες και αόριστες και ότι η αντίληψη που είχε ήταν πως το φορτίο δεν μπορούσε παρά να φυλάσσεται από την ΕΦ με ασφάλεια και ότι δεν μπορούσε να διανοηθεί πως η ΕΦ δεν ήταν σε θέση να αποθηκεύσει με ασφάλεια ένα φορτίο πυρίτιδας. Οι δικαιολογίες όμως αυτές δεν ευσταθούν. Στη σύσκεψη της 7.2.2011 είναι η ίδια η ΕΦ και το ΥΠΑΜ που έθεσε το θέμα του κινδύνου.

Ο 2^{ος} κατηγορούμενος επίσης προσπάθησε να υποβαθμίσει την αντίληψη του κινδύνου που είχε. Για το αρχικό στάδιο ισχύουν τα όσα ανωτέρω αναφέραμε. Μετά όμως, προέκυψε η επιστολή Α/ΓΕΕΦ ημερομηνίας 28.5.2009, της οποίας ο κατηγορούμενος 2 έλαβε γνώση. Όσο και αν ο Α/ΓΕΕΦ προσπάθησε να μετριάσει τα πράγματα με την παρέμβαση του στο σχετικό προσχέδιο, ο κατηγορούμενος 2 έλαβε δια της επιστολής γνώση ότι το φορτίο εναποθηκεύτηκε σε υπαίθρια στοιβάδα με κίνδυνο την αντίδραση των διαφόρων ειδών πυρίτιδων άγνωστης σύνθεσης σε ψηλές θερμοκρασίες ή ενδεχόμενους κινδύνους αποσταθεροποίησης -αλλοίωσης ή και αυτανάφλεξης. Είδε, επίσης, την εισήγηση στην επιστολή ότι θα έπρεπε να ληφθούν μέτρα προστασίας από υψηλές θερμοκρασίες π.χ. κατασκευή στεγάστρου. Ζήτησε σημείωμα μέχρι τις 18.6.09 για τις ενέργειες εκποίησης και για την εν λόγω εισήγηση. Από το χρονοδιάγραμμα που έθεσε προκύπτει ότι είχε αντίληψη της σημασίας του παράγοντα χρόνου.

Πάρα ταύτα, προσπάθησε να πείσει ότι ακόμα και στη σύσκεψη της 7.2.2011, δεν είχε λόγο να ανησυχεί. Όμως, πριν ακόμα τύχει οποιασδήποτε ενημέρωσης στη σύσκεψη εκείνη, είχε ήδη αντίληψη του

κινδύνου και μάλιστα κινδύνου έκρηξης. Σύμφωνα με το πρακτικό Γεννάρη, αυτός είναι που είχε αναφερθεί σε σοβαρά θέματα ασφαλείας λόγω της αποσταθεροποιητικής φύσης των πυρίτιδων, ιδιαίτερα σε υψηλές θερμοκρασίες και σε υγρασία κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Σύμφωνα με το σημείωμα Σταυρινού είναι «το ΥΠΑΜ» που είχε αναφέρει ότι, λόγω των υψηλών θερμοκρασιών που παρουσιάζονται στη Κύπρο που μέσα στα container ξεπερνά τους 100 βαθμούς, υπήρχε πολύ σοβαρός κίνδυνος έκρηξης. Σύμφωνα με τον Γ. Γεωργίου έκανε αγωνιώδεις προσπάθειες να πείσει τον κατηγορούμενο 1 και σύμφωνα με τον Ν. Γεωργιάδη, ήταν ανήσυχος και όσο ο κατηγορούμενος 1 επικεντρωνόταν στην πολιτική πτυχή, ο κατηγορούμενος 2 ανησυχούσε περισσότερο. Σύμφωνα με τον Α. Γεννάρη, αυτός είναι που τόνισε ότι τα υλικά ήταν ιδιαίτερος επικίνδυνα λόγω του επερχομένου καλοκαιριού.

Ισχυρίζεται όμως τώρα ο κατηγορούμενος 2 ότι μετά την παρέμβαση του Α/ΓΕΕΦ περί εγγύησης της ασφάλειας του φορτίου καθησυχάστηκαν οι φόβοι του και εκείνο που κατάλαβε ήταν ότι θα λαμβάνονταν όλα τα αναγκαία μέτρα για αποσόβηση του κινδύνου.

Μια αναγκαία παρένθεση: Ο Γεννάρης που κατέγραψε το πρακτικό είχε αντιληφθεί ότι η δήλωση εκείνη του Α/ΓΕΕΦ αφορούσε την ασφάλεια του ίδιου του φορτίου. Τέτοια αντίληψη είναι βάσιμη, εφόσον ο Α/ΓΕΕΦ αναφέρθηκε ταυτόχρονα στους κινδύνους για την ασφάλεια του προσωπικού. Συνεπώς αναφέρθηκε, κατά αντιδιαστολή, σε δύο έννοιες: Αφενός στην «ασφάλεια του φορτίου» και αφετέρου στην «ασφάλεια του προσωπικού». Το πραγματικό νόημα της δήλωσης, ήταν το εξής: Η ΕΦ μπορούσε να εγγυηθεί την «ασφάλεια του φορτίου». (Γι' αυτό το ζήτημα, δεν υπήρχε αμφιβολία ενόψει ακριβώς των μέτρων που ελήφθησαν έναντι

εξωτερικών κινδύνων). Αυτό όμως, δεν μπορούσε να συνεχιστεί επ'άοριστον, λόγω των κινδύνων για την «ασφάλεια του προσωπικού».

Εν πάση περιπτώσει, σύμφωνα με τον Ν. Γεωργιάδη, μετά την παρέμβαση αυτή του Α/ΓΕΕΦ ο κατηγορούμενος 2 ξανατόνισε την επικινδυνότητα του φορτίου. Πώς ισχυρίζεται σήμερα ότι μετά την παρέμβαση του Α/ΓΕΕΦ είχε καθησυχαστεί; Αντίθετα είναι τότε που ο κατηγορούμενος 2, ανήσυχος αναζήτησε τον Γ. Γεωργιάδη προσπαθώντας να εξηγήσει και να θέσει το μέγεθος του προβλήματος στους υπόλοιπους και ειδικότερα στον κατηγορούμενο 1 για τον οποίο είχε την αίσθηση ότι, προφανώς μαζί με τον ΠτΔ, «του φόρτωσαν» το φορτίο.

Τα όσα γενικώς είχαν λεχθεί στη σύσκεψη εκείνη, δεν άφηναν κανένα περιθώριο για εφησυχασμό όπως σήμερα οι κατηγορούμενοι τότε Υπουργοί ισχυρίζονται.

Η ενημέρωση Ν. Γεωργιάδη ήταν εμπειριστατωμένη εφόσον έγινε με βάση τεχνικό εγχειρίδιο της ΕΦ για τις επιθεωρήσεις και εξετάσεις πυρομαχικών. Αργότερα, ο κατηγορούμενος 1 προσπάθησε να υποβαθμίσει και την έννοια του εγχειριδίου λέγοντας ότι ήταν «κάτι που είχε διαβάσει» ο Ν. Γεωργιάδης. Έτσι, ενώ παρουσιάζονται ότι εκλάμβαναν τότε τον Γ. Γεωργιάδη ως την απόλυτη αυθεντία, επειδή σήμερα του αποδίδουν ότι τους παρέσυρε, τον Ν. Γεωργιάδη που υπηρετούσε τότε στην ΔΥΠ/ΓΕΕΦ και πήγε στη σύσκεψη προετοιμασμένος και σοβαρός και που παρέπεμψε στο κατάλληλο εγχειρίδιο της ΕΦ, δεν έπρεπε να τον λάβουν υπόψη και το εγχειρίδιο ήταν απλώς «κάτι που διάβασε». Όλα αυτά, στερούνται κάθε πειστικότητας.

Η ενημέρωση Ν. Γεωργιάδη ήταν πλήρης, εφόσον δεν μίλησε γενικόλογα για κίνδυνο έκρηξης, αλλά συνέδεσε τον κίνδυνο αυτό, εξηγώντας τον, με το γεγονός ότι οι πυρίτιδες βρίσκονταν σε κλειστό χώρο. Υπενθυμίζουμε επί λέξει και τονίζουμε τη μαρτυρία του: «υπήρχε κίνδυνος ανάφλεξης ή ακόμα και έκρηξης αφού μεγάλες ποσότητες πυρίτιδας βρίσκονταν σε κλειστό χώρο». Με αυτά και με όλα όσα είπε, ο Ν.Γεωργιάδης προειδοποίησε για μια τεράστια ωρολογιακή βόμβα, προειδοποίησε προφητικά για το κακό που βρήκε την Κύπρο λίγους μήνες μετά, κατακαλόκαιρα, όπως προδιέγραφε ακριβώς η ενημέρωση που τους έκανε.

Φωνή βοώντος εν τη ερήμω...

Ισχυρίζονται σήμερα, ο κατηγορούμενος 1 ότι δεν είχε προειδοποίηση για άμεσο και ορατό κίνδυνο έκρηξης και ο κατηγορούμενος 2 ότι του δημιουργήθηκε η πεποίθηση ότι δεν υπήρχε κίνδυνος για την ασφάλεια του προσωπικού. Διαφορετικά, είπε ο κατηγορούμενος 1, θα πρέπει να ήταν ανόητοι ή παράφρονες, να συζητούν για πώληση και πληρωμή δασμών στην ΕΕ, εάν τους είχαν υποδείξει οι στρατιωτικοί μεγάλο ή άμεσο κίνδυνο.

Ασφαλώς, κανένας δεν μπορούσε να πει πότε θα εκδηλωνόταν ο κίνδυνος. Όμως, ο λογικός άνθρωπος δεν ανησυχεί, υπό τέτοιες περιστάσεις σε σχέση με τέτοιο φορτίο και μετά από τέτοια ενημέρωση, μόνο εάν γνωρίζει ότι η έκρηξη θα γίνει σήμερα, αύριο, τις επόμενες ημέρες ή στο άμεσο μέλλον. Περιπλέον, ο λογικός άνθρωπος που έχει ευθύνη για τις ζωές άλλων οφείλει να έχει κατά νου το χειρότερο, από πλευράς χρόνου και έντασης, σενάριο που θα μπορούσε να ήταν ευλόγως ενδεχόμενο επί των δεδομένων που γνωρίζει, έτσι ώστε να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει κάθε ευλόγως ενδεχόμενο κίνδυνο. Οι κατηγορούμενοι, δύο πρώην υπουργοί,

δεν προέβαλαν τη θέση ότι υπολείπονται του μέσου λογικού ανθρώπου ως προς την ικανότητα αντίληψης. Δεν μπορεί, ενώ ήταν ανοικτό το ενδεχόμενο να εκδηλωθεί ο κίνδυνος οποτεδήποτε, άρα και στο άμεσο μέλλον, να λέγεται σήμερα ότι δεν είχαν αντίληψη περί άμεσου και ορατού κίνδυνου.

Ο Ν. Γεωργιάδης τους εξήγησε το μέγεθος του κινδύνου, τους εξήγησε ειδικότερα γιατί υπήρχε κίνδυνος όχι μόνο αυτανάφλεξης, αλλά έκρηξης και διασύνδεσε τον κίνδυνο αυτό με την πάροδο του χρόνου και με τις ψηλές θερμοκρασίες, υποδεικνύοντας τους ότι οι θερμοκρασίες το καλοκαίρι μέσα στα εμπορευματοκιβώτια ανέβαιναν στους 100 βαθμούς. Όλα αυτά, αφού είχαν παρέλθει ήδη δύο καλοκαίρια και αναμενόταν το τρίτο.

Υπό τέτοιες περιστάσεις, ασφαλώς δεν ήταν καθόλου λογικό και αναμενόμενο να συζητούν για το ενδεχόμενο πώλησης και για δασμούς. Αυτό όμως, είναι στοιχείο ακριβώς της δικής τους στάσης, η οποία τώρα κρίνεται, έναντι των προειδοποιήσεων για τον κίνδυνο και δεν μπορούν να το χρησιμοποιούν ως ένδειξη ότι δεν υπήρχε κίνδυνος ή ότι δεν είχαν αντίληψη κινδύνου. Αντίθετα είναι ένδειξη ότι παρά την αρχική στάση του κατηγορούμενου 2, τελικά παρέβλεψαν τον ορατό κίνδυνο.

Ο Ν. Γεωργιάδης, μαζί με όλα τ' άλλα, τους υπέδειξε ότι η διαδικασία αποστολής δειγμάτων θα ήταν χρονοβόρα. Παρά ταύτα, αποφάσισαν να σταλούν τα δείγματα, παραπέμποντας έτσι το πρόβλημα, όπως ήταν το γενικό κλίμα και η διαμορφωθείσα πλέον πρακτική, στο απροσδιόριστο μέλλον και σε μια διαδικασία που ήταν αχρείαστη, ενόψει των όσων ήδη γνώριζαν, εάν πράγματι ο σκοπός ήταν να διαπιστωθεί ο κίνδυνος.

Δ.6 Η σύσκεψη στο γραφείο του 2^{ου} κατηγορούμενου στις 5 Ιουλίου 2011⁹⁴

Τα ζητήματα που πρέπει να κριθούν σε σχέση με την κρίσιμη εκείνη σύσκεψη είναι το ζήτημα των παραστάσεων του Γεωργιάδη για τον κίνδυνο, το κατά πόσο δόθηκαν οδηγίες από τον 2^ο κατηγορούμενο για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου και για κατάβρεξη τους και το κατά πόσο οι όροι εντολής της επιτροπής ήταν να λάβουν επιτόπου άμεσα μέτρα ή να εισηγηθούν προς τον υπουργό Άμυνας, μέσω του Α/ΓΕΕΦ, τη λήψη άμεσων μέτρων.

Το «πρακτικό» Γεννάρη ετοιμάστηκε εκ των υστέρων. Ήταν δε, το αποτέλεσμα των επισφαλών και επιλήψιμων, ως κρίνονται, διεργασιών που έχουμε καταγράψει στις οποίες περιλαμβάνονται, όχι μόνο η παρέμβαση Γεωργίου μετά την τραγωδία, αλλά και η ενέργεια του να θέσει προγενέστερες ημερομηνίες τόσο στο ίδιο το «πρακτικό», όσο και στο διαβιβαστικό προς τον ΥΠΑΜ. Από την παρέμβαση δε, Γεωργίου χαρακτηριστική ήταν η προσθήκη εξ ολοκλήρου της παραγράφου 15 περί οδηγιών του κατηγορούμενου 2, που αποτέλεσε βασική εκδοχή του, για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου, κάτι που δεν φαίνεται στις σημειώσεις Γεωργίου που είχαν γίνει σε ανύποπτο χρόνο.

Ήταν η εισηγήση της κατηγορούσας αρχής ότι ως προς αυτά τα θέματα η μαρτυρία Γεωργίου, στενού συνεργάτη του πρώην Υπουργού, σκοπό είχε να βοηθήσει την υπερασπιστική γραμμή του κατηγορούμενου 2. Έτσι μας

⁹⁴ Αντιστοιχεί με παρ. Β.23 και Γ.6

κάλεσε να μην αποδεχθούμε το μέρος εκείνο της μαρτυρίας του που κατά την εισήγηση της έχει αυτό το χαρακτηριστικό.

Η θέση του κ. Ευσταθίου ήταν ότι η κατηγορούσα αρχή δεσμεύεται από τους μάρτυρες κατηγορίας. Παρέπεμψε σε σχετικό απόσπασμα στο σύγγραμμα **A.N. Loizou – G.M.Pikis Criminal Procedure in Cyprus** σελ.102 όπου αναφέρονται τα εξής:

«A party calling a witness has no right to cross-examine him, that is, he is not at liberty to question his evidence in any way, unless such witness is first declared hostile by the Court. By calling a witness, the party so doing indirectly invites the Court to accept his evidence as true. It would, therefore, be a contradiction in terms if a party was allowed at one and the same time and without any valid excuse to withdraw this representation. In general, a party calling a witness assumes responsibility for his evidence a responsibility from which he cannot shrink unless the witness is declared hostile».

Η κατηγορούσα αρχή απάντησε παραπέμποντας στις υποθέσεις **Akill v. Αστυνομίας** (2009) 2 Α.Α.Δ. 148,160 και **Λαζάρου v. Δημοκρατίας** (2010) 2 Α.Δ.Δ. 633, που αναφέρονται στην ευχέρεια του Δικαστηρίου να δεχθεί μέρος της μαρτυρίας νοουμένου ότι θα δοθεί καλός λόγος. Αυτά βέβαια, αφορούν την ευχέρεια του ιδίου του Δικαστηρίου. Κατ' ακρίβεια το ζήτημα που τέθηκε ήταν κατά πόσο η κατηγορούσα αρχή δεσμεύεται ή θα μπορούσε να εισηγηθεί ότι μέρος της μαρτυρίας ενός μάρτυρα κατηγορίας που επέλεξε να καλέσει δεν είναι αξιόπιστο. Ως προς αυτό το ζήτημα, η κα Ευθυβούλου παρέπεμψε στον **Archbold 2010** παρ. 4-277 όπου αναφέρονται τα ακόλουθα:

«There is no rule of law inhibiting the prosecution from calling a particular witness if they do not regard the whole of his evidence as reliable; if they consider that part of his evidence is capable of belief then, even though they might not rely on other parts of his evidence, it is a proper exercise of their discretion to call the witness; as part of the evidence might be of assistance to the court in performing its task, it would be contrary to the interests of justice to deprive the court of that assistance; but a jury should be directed as to the special need for caution in respect of the reliability of the witness: R. v. Cairns, Zaidi and Chaudhary [2003] 1 Cr. App.R. 33 CA».

Στην εν λόγω υπόθεση Cairns, το Αγγλικό Εφετείο έκρινε ότι η κατηγορούσα αρχή μπορούσε να παρουσιάσει μάρτυρα εισηγούμενο ότι η μαρτυρία του ήταν αξιόπιστη μόνο σε σχέση με δύο από τους τρεις συγκατηγορούμενους. Αποφασίστηκε ότι δεν υπάρχει αρχή δικαίου που να επιβάλλει στη κατηγορούσα αρχή να θεωρήσει τη μαρτυρία ενός μάρτυρα κατηγορίας ως συνολικά αξιόπιστη. Αντίθετα, η κατηγορούσα αρχή, έστω κι αν κρίνει ότι μέρος της μαρτυρίας δεν είναι αξιόπιστο, μπορεί να καλέσει το μάρτυρα εάν η μαρτυρία του θα μπορούσε να είναι υποβοηθητική για το Δικαστήριο.

Εν προκειμένω, η κατηγορούσα αρχή εξήγησε τους λόγους για τους οποίους έκρινε πως έπρεπε να καλέσει όχι μόνο το Γεωργίου, αλλά και άλλους μάρτυρες (Μαληκκίδης, Νεοφύτου) για τους οποίους ανακύπτει το ίδιο ζήτημα. Έχοντας υπόψη τις εξηγήσεις που δόθηκαν αλλά και κάθε σχετικό δεδομένο, δεν θεωρούμε πως η κατηγορούσα αρχή κάλεσε τα εν λόγω πρόσωπα υπό την έννοια της πλήρους δέσμευσης από τη μαρτυρία τους, αλλά αντίθετα επί καλού λόγου έχει τη δυνατότητα να αποκηρύξει συγκεκριμένο μέρος της μαρτυρίας τους.

Απ' όσα έχουμε ήδη καταγράψει προκύπτει σαφώς ότι ο Γεωργίου τόσο με την όψιμη παρέμβαση του στο «πρακτικό» και την προσπάθεια του τούτο να προχρονολογηθεί όσο και με τη μαρτυρία του, προσπάθησε να είναι υποβοηθητικός για την υπόθεση του κατηγορούμενου 2, παρά να αποκαλυφθούν στο Δικαστήριο όλα τα πραγματικά γεγονότα. Στο βαθμό που διαπιστώνεται κάτι τέτοιο η μαρτυρία του δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Όμως, άλλη πτυχή της μαρτυρίας Γεωργίου, όχι μόνο συνάδει με όσα οι υπόλοιποι, πλην του ίδιου του κατηγορούμενου 2 ανέφεραν, αλλά επαληθεύεται απ' όσα είχε σημειώσει σε ανύποπτο χρόνο. Άλλωστε ούτε αμφισβητήθηκε, ούτε του τέθηκε ότι είχε λόγο να ενοχοποιήσει τον κατηγορούμενο 2 με ψευδείς ισχυρισμούς.

Ανέφερε ότι έγινε λόγος από τον Γεωργιάδη για εσωτερική έκρηξη και ότι ο κατηγορούμενος 2 ρώτησε κατά πόσο υπήρχε κίνδυνος για τα άλλα εμπορευματοκιβώτια, όπως είχε, ακριβώς σημειώσει στο σημειωματάριο του (τεκ. 96.1). Επιβεβαίωσε τον ισχυρισμό του Γεωργιάδη περί του παραδείγματος με τον ασθενή που μετά από ένα καρδιακό επεισόδιο λαμβάνει γνώση και μπορεί να λάβει μέτρα προς αποτροπή του χειρότερου. Επιβεβαίωσε επίσης τον ισχυρισμό του Γεωργιάδη ότι είχε αναφέρει πως η γνωμάτευση θα ήταν αχρείαστη γιατί η πυρίτιδα ήταν επικίνδυνη πλέον.

Περιπλέον, ο Γεωργίου δεν παρενέβη στο «πρακτικό», και άρα υιοθέτησε τη σχετική αναφορά στο σημείο όπου ο Γεννάρης είχε καταγράψει ότι ο Γεωργιάδης, εξηγώντας το φαινόμενο, δηλαδή την παραμόρφωση του εμπορευματοκιβωτίου και το ότι οι πόρτες του είχαν μερικώς ανοίξει, αναφέρθηκε σε πιθανότητα να εξογκώθηκε από εσωτερική έκρηξη της

πυρίτιδας⁹⁵ και στο ότι δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει σε ποια κατάσταση βρισκόταν το περιεχόμενο του, εάν δηλαδή είχαν εκραγεί μερικές ή όλες από τις κονσέρβες που περιέχονταν σ' αυτό.⁹⁶ Περαιτέρω, σημειώνεται το αχρείαστο της εξέτασης της πυρίτιδας καθότι είχε διαφανεί η επικινδυνότητα του φορτίου⁹⁷ και ο Γεωργίου προσέθεσε πως ο Γεωργιάδης είχε αναφέρει ότι «η πυρίτιδα μας έδειξε τα δόντια της».⁹⁸

Πιο έντονος ήταν ο Γεννάρης που παρουσίασε τον Γεωργιάδη να απευθύνεται προς τον 2^ο κατηγορούμενο με πολύ έντονο ύφος και ωρυόμενος, ζητώντας επιτακτικά από τον Υπουργό να ληφθεί άμεση πολιτική απόφαση, αλλά και να εξευρεθεί αμέσως λύση λόγω του κινδύνου σε σχέση με τα υπόλοιπα εμπορευματοκιβώτια αφού βρισκόνταν υπό τις ίδιες καιρικές συνθήκες.

Από την άλλη, φανερή ήταν η προσπάθεια του Μαληκκίδη και του Στυλιανίδη να υποβαθμίσουν την εικόνα κινδύνου που μεταφέρθηκε στη σύσκεψη. Ο Γεωργιάδης που κατά τον Γεννάρη ήταν έντονος και ωρύετο, κατά τον Μαληκκίδη «δεν ήταν σταθερός» και εν πάση περιπτώσει τους ανέφερε πως δεν υπήρχε κίνδυνος μεγάλης έκρηξης και ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται, αλλά αναφλέγεται. Ισχυρίστηκε επίσης ότι ο Γεωργιάδης δεν χρησιμοποίησε παραδείγματα. Έτσι, ο Μαληκκίδης παρουσιάζεται να άκουσε τη φράση που ο κατηγορούμενος 2 χαρακτήρισε ως «σλόγκαν – Γεωργιάδη», κάτι που δεν άκουσε κανένας άλλος από τους παρόντες, αλλά να μην άκουσε τα παραδείγματα τα οποία οι άλλοι άκουσαν.

⁹⁵ Παρ. 2 του «πρακτικού»

⁹⁶ Παρ. 7 του «πρακτικού»

⁹⁷ Παρ.10 του «πρακτικού»

⁹⁸ Παρ. 5 του «πρακτικού»

Ο Στυλιανίδης παρουσίασε τον Γεωργιάδη να είναι μεν ανήσυχος, αλλά, ταυτόχρονα, καθησυχαστικός. Αντίθετα δε από τον Μαληκκίδη, ισχυρίστηκε ότι ο Γεωργιάδης δεν είχε αναφέρει σε εκείνη τη σύσκεψη πως η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται, αλλά σε άλλη σύσκεψη. Ως προς την εικόνα «ανήσυχος/καθησυχαστικός», ο κ. Γεωργίου αντεξετάζοντας τον τον ρώτησε:

«Ε. Να αντιληφθώ ότι ο Γεωργιάδης λαλούσεν του Υπουργού κάτι και του είπε “ξέρεις δεν είναι έτσι αλλά θέλω να τους καθησυχάσω”;

Α. Αυτό αντιλήφθηκα από τη συζήτηση.»

Δεν είναι μόνο η συγκεκριμένη αντίφαση μεταξύ Μαληκκίδη και Στυλιανίδη για το «σλόγκαν Γεωργιάδη». Εκτός της συγκεκριμένης αυτής αντίφασης που δεν είναι επουσιώδης, ήταν φανερή η προσπάθεια των δύο αυτών προσώπων να υποβαθμίσουν την εικόνα κινδύνου, εφόσον συμμετείχαν στη σύσκεψη και καθηκόντως άκουσαν την ενημέρωση Γεωργιάδη. Ο Μαληκκίδης, ειδικότερα, κινήθηκε στα ίδια πλαίσια όπως τα είχε θέσει σε σχέση με τη σύσκεψη ημερομηνίας 7.2.2011. Έτι περαιτέρω, αυτή τη φορά που με παρέμβαση του η σύσκεψη, αντί να καταλήξει στη λήψη αμέσως των αποτρεπτικών μέτρων (απομάκρυνση εμπορευματοκιβωτίου, κατάβρεξη) κατέληξε στη σύσταση επιτροπής στην οποία μάλιστα ο Μαληκκίδης δεν περιέλαβε πυροτεχνουργό, παρά την εισήγηση του Ερωτόκριτου Αναστασιάδη – επιθεωρητή εκρηκτικών υλών - και της οποίας δεν παρακολούθησε την εξέλιξη.

Όλα αυτά βέβαια, τα κρίνουμε πάντα έχοντας κατά νου και τη ζωντανή, άμεση εικόνα του κάθε μάρτυρα στο εδώλιο.

Η εικόνα του ταξίαρχου Θεοφάνους ήταν χαρακτηριστική προς την αντίθετη κατεύθυνση. Απαντούσε με ευθύτητα και πηγαία φυσικότητα και εντιμότητα, χωρίς να φαίνεται να τον απασχολούν άλλες σκέψεις, παρά η υποχρέωση του να απαντήσει στο Δικαστήριο. Η αξιοπιστία του δεν προσβλήθηκε κατά την αντεξέταση εκ μέρους του κατηγορούμενου 2, ούτε του αποδόθηκε οποιοδήποτε αλλότριο κίνητρο. Ο ίδιος ο κατηγορούμενος 2, κατά τρόπο χαρακτηριστικό, ενώ προέβαλε διαφορετικούς ισχυρισμούς για τα της ενημέρωσης του από τον Θεοφάνους, ανέφερε ότι ο Θεοφάνους «δεν είναι ψεύτης, αλλ' απλώς δεν λέει την αλήθεια» υπό την έννοια ότι «σε ορισμένα πράγματα έβαλε αλάτι και πιπέρι». Εν πάση περιπτώσει, το ότι δεν τέθηκαν οι ισχυρισμοί του κατηγορούμενου 2 στον Θεοφάνους κατά την αντεξέταση του, εύλογα οδηγεί υπό τις περιστάσεις το Δικαστήριο στο να μην λάβει υπόψη τέτοιους ισχυρισμούς.⁹⁹

Πέραν βέβαια, της άμεσης εικόνας του στο εδώλιο, λαμβάνουμε περαιτέρω υπόψη το συγκροτημένο της μαρτυρίας του. Αναφέρθηκε, ως άνω, στην έντονη συνομιλία μεταξύ του κατηγορούμενου 2 και του Γεωργιάδη και εξήγησε γιατί. Ο Γεωργιάδης προσπαθούσε να καταδείξει την επικινδυνότητα όταν ο κατηγορούμενος 2 αντιλαμβανόμενος σε κάποιο στάδιο ότι είχαν ανοίξει οι πόρτες του εμπορευματοκιβωτίου, επέπληξε τον Γεωργιάδη γιατί δεν τους το είπε από την αρχή. Η επίπληξη του κατηγορούμενου 2 ήταν ακριβώς γιατί ο Γεωργιάδης επέμενε έντονα στις απόψεις του περί κινδύνου, χωρίς να είναι καθησυχαστικός για τον λόγο ότι τα αέρια εκτονώθηκαν. Όταν του έγινε επίπληξη εξήγησε ότι, μη γνωρίζοντας κατά πόσο είχαν εκραγεί όλα τα κιβώτια στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο, ο κίνδυνος εξακολουθούσε για τα υπόλοιπα.

⁹⁹ Μοσχάτου v Μοσχάτου (1999) 1 ΑΑΔ 785

Από δικής του πλευράς ο κατηγορούμενος 2 κατ' αρχάς, είναι σαφές ότι προσπάθησε να κρατήσει δύο γραμμές. Αφενός, ότι δεν του είχε μεταφερθεί η εικόνα άμεσου κινδύνου έκρηξης και αφετέρου, ότι, παρά ταύτα, έδωσε οδηγίες για άμεση μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου. Θεωρούμε ότι είναι γι' αυτό το λόγο και όχι τυχαία που προώθησε τη «μέση οδό» περί του ότι «δεν διέταξε» την απομάκρυνση, αλλά «έδωσε οδηγίες» για απομάκρυνση. Μάλιστα, σε κάποιο στάδιο της αντεξέτασης του, επεχείρησε να υποβαθμίσει έτι περαιτέρω την κατ' ισχυρισμόν παρέμβαση του, λέγοντας ότι είναι «μια άποψη» που εξέφρασε. Συμπληρώνοντας ότι η άποψη και η επιθυμία του Υπουργού είναι και οδηγία. Δεν θεωρούμε ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ «διαταγής» και «οδηγίας». Είναι ο κατηγορούμενος 2 που προέβη σε τέτοια διαφοροποίηση για τον προφανή λόγο που έχουμε υποδείξει.

Γενικότερα, ήταν ασαφής και εν τέλει αντιφατικός σε σχέση με το κατά πόσο είχε αντιληφθεί, από όσα του είπε ο Γεωργιάδης, ότι είχε γίνει έκρηξη.

Έχουμε παραθέσει τα όσα σχετικώς ισχυρίστηκε στην κύρια εξέταση του.¹⁰⁰ Όταν ρωτήθηκε στην αντεξέταση του ποία ήταν η εικόνα που του μετέφερε ο Γεωργιάδης ανέφερε *«τίποτε περισσότερο από το γεγονός ότι βρήκαν ένα εμπορευματοκιβώτιο διογκωμένο και ελαφρώς μετακινηθέν από τη θέση του»* και ότι υπήρξε μια *«μικρή διάρρηξη, ένα άνοιγμα της πόρτας»*, για το οποίο ο Γεωργιάδης του ανέφερε ότι πιθανόν να ήταν από αυτανάφλεξη. Ο ίδιος είναι που ρώτησε κατά πόσο μπορούσε να είχε γίνει έκρηξη και ο Γεωργιάδης του απάντησε ότι δεν γνώριζε και απλώς δεν το απέκλεισε, λέγοντας ότι πιθανόν να έγινε εσωτερική έκρηξη. Παράλληλα

¹⁰⁰ Βλ. παρ. Γ.6.9

όμως, ο 2^{ος} κατηγορούμενος ισχυρίστηκε ότι ο Γεωργιάδης ήταν καθησυχαστικός και έλεγε ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται, αλλά καίγεται, κάτι που ήταν το «σλόγκαν» του.

Στο μυαλό του, ισχυρίστηκε, δεν υπήρχε εικόνα έκρηξης, γιατί κανένας μέσα στη Βάση, ούτε οι σκοποί σε απόσταση 30 – 50 μέτρων, δεν είχαν ακούσει έκρηξη. Είπε χαρακτηριστικά: *«...δεν άκουσε κανένας, πώς θέλετε ένας λογικός άνθρωπος να αντιληφθεί ότι έγινε έκρηξη; ... από τη στιγμή που σου είπε ότι μπορεί να έγινε έκρηξη και έκρηξη δεν ακούστηκε τί θέλετε να πιστέψω εγώ;»*

Ερωτώμενος όμως, κατά πόσο το θέμα έκρηξη έφυγε από το πεδίο, απάντησε αρνητικά. Εκείνο που σκέφτηκε, είπε, ήταν ότι για να γίνει διάνοιξη θα έπρεπε να έγινε έκρηξη. Από την άλλη, κανένας δεν άκουσε έκρηξη. Όμως ανέφερε ότι από τη στιγμή που είχαν ανοίξει οι πόρτες *«σημαίνει ότι είχε εκραγεί, μπορεί να έγινε έκρηξη μπορεί και όχι»*.

Με αυτά, ισχυρίστηκε ότι ο κίνδυνος που υπήρχε στο μυαλό του ήταν για «δεύτερη αυτανάφλεξη» και όχι για έκρηξη. Δεν δέχθηκε ότι η κατάσταση ήταν σοβαρή κατά άμεσο τρόπο («αμάν – αμάν»), ήταν πιο ανησυχητική από προηγουμένως. Τη φράση του Γεωργιάδη ότι «η πυρίτιδα έδειξε τα δόντια της» την αντελήφθη, μη όντας εμπειρογνώμονας, να σημαίνει ότι «κάτι δεν πάει καλά», αλλά δεν ρώτησε τον Γεωργιάδη, τον οποίο θεωρούσε εμπειρογνώμονα, περαιτέρω. Αντελήφθη ότι ο κίνδυνος ήταν πιο αυξημένος, όχι όμως για έκρηξη, παρά για αυτανάφλεξη και πυρκαγιά, που θα μπορούσε να ήταν τεραστίων διαστάσεων και που θα μπορούσε να επεκταθεί στις αποθήκες πυρομαχικών της Βάσης.

Σημειώνουμε περαιτέρω, ότι ο κατηγορούμενος 2 δέχθηκε πως ο Γεωργιάδης τον είχε ενημερώσει ότι στο εμπορευματοκιβώτιο υπήρχαν 130 κιβώτια με το ίδιο υλικό πυρίτιδας, ότι δεν γνώριζε εάν είχε εκραγεί ή αυταναφλεγεί ή καταστραφεί ολόκληρο το περιεχόμενο του εμπορευματοκιβωτίου και ότι με αυτό το δεδομένο δεν μπορούσε να απαντήσει κανένας με ακρίβεια εάν υπήρχε κίνδυνος από το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο για τα υπόλοιπα. Δέχθηκε επίσης, ότι υπήρχε ζήτημα ως εκ της κατάστασης και των υπολοίπων εμπορευματοκιβωτίων τα οποία βρίσκονταν για όλο εκείνο το χρονικό διάστημα, όπως και το συγκεκριμένο, στις ίδιες απαγορευτικές συνθήκες.

Καταλήγοντας κατωτέρω σε ευρήματα για το τι έγινε στη σύσκεψη εκείνη, έχουμε κατά νου το σύνολο των επιχειρημάτων εκ μέρους όχι μόνο του κ. Ευσταθίου, αλλά και των άλλων συνηγόρων που σχετίζονται με την εισήγηση ότι ο Γεωργιάδης κατά πάντα χρόνο με τις δηλώσεις, αλλά και την όλη του συμπεριφορά υποβάθμισε έναντι όλων τον κίνδυνο. Θα αναφερθούμε σε αυτά τα επιχειρήματα κατωτέρω, ώστε να μην επαναληφθούν.

Αποδεχόμαστε ότι στη σύσκεψη εκείνη ο Γεωργιάδης παρέθεσε τα γεγονότα για την κατάσταση του εμπορευματοκιβωτίου και εξήγησε ότι πιθανόν να έγινε εσωτερική έκρηξη, παρομοιάζοντας το πρόβλημα με τον ασθενή που υφίσταται καρδιακό επεισόδιο το οποίο τον προειδοποιεί για τα χειρότερα, αλλά και του δίνει την ευκαιρία να λάβει μέτρα. Ανέφερε ότι κάθε περαιτέρω εξέταση της πυρίτιδας θα ήταν άσκοπη γιατί πλέον η πυρίτιδα «έδειξε τα δόντια της» και ήταν επικίνδυνη. Ο Γεωργιάδης δεν ήταν καθησυχαστικός, το αντίθετο. Ήταν έντονος, σε βαθμό που ο κατηγορούμενος 2 να τον επιπλήξει για τον λόγο που εξήγησε ο Θεοφάνους. Ερωτηθείς από τον κατηγορούμενο 2 κατά πόσο το

περιεχόμενο του εμπορευματοκιβωτίου θα μπορούσε να προκαλέσει περαιτέρω έκρηξη και κατά πόσο αυτό αποτελούσε κίνδυνο, δεν απάντησε ότι η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται αλλά αναφλέγεται, όπως αναληθώς ο Μαληκκίδης ισχυρίστηκε. Απάντησε ότι στο συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο τα αέρια είχαν εκτονωθεί, αλλά δεν μπορούσε να ξέρει σε ποια κατάσταση βρίσκονταν οι υπόλοιπες κονσέρβες. Όμως, αναφέρθηκε με πολύ έντονο ύφος στην ανάγκη να εξευρεθεί αμέσως λύση, εφόσον και τα υπόλοιπα μπορεί να βρίσκονταν στα όρια τους.

Σε ότι αφορά την εκδοχή του κατηγορούμενου 2 ότι είχε δώσει οδηγίες να μετακινηθεί το εμπορευματοκιβώτιο, σημειώνουμε κατ' αρχάς ότι ο Γεννάρης δεν είχε καταγράψει στο δικό του «πρακτικό» τέτοια οδηγία, όπως εκ της σημασίας του πράγματος θα αναμενόταν. Αλλ' ούτε ο Γεωργίου είχε καταγράψει περί τέτοιας εντολής στις σημειώσεις που κρατούσε ταυτοχρόνως με τη συζήτηση και άρα σε ανύποπτο χρόνο σε σχέση με την τραγωδία που ακολούθησε. Εκεί, ενώ καταγράφονται τα στοιχεία «βαριά λιμάνι Λεμεσού» και «Soulis» που επιμαρτυρούν ότι συζητήθηκε το θέμα, δεν καταγράφεται οτιδήποτε για οδηγίες που θα ήταν και το πιο σημαντικό για να σημειωθεί.

Σημειώνουμε περιπλέον, ότι ο Γεννάρης στην αρχική του κατάθεση στην αστυνομία («1^η κατάθεση ΜΚ20»), την οποία υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του είχε πει: *«Η 15^η παράγραφος είναι εξ ολοκλήρου δική του κ. Γεωργίου και τώρα που τη διαβάζω σας λέω ότι είναι ορθή».*

Αργότερα όμως, ανακρινόμενος, στην «4^η κατάθεση ΜΚ20» την οποία επίσης υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, μετρίασε τα πράγματα λέγοντας ότι:

«Εκείνη την στιγμή πριν τεθούν οι δυσκολίες μετακίνησης όπως αναφέρθηκαν πιο πάνω, ο ΥΠΑΜ τόνισε ότι έπρεπε να μετακινηθεί αλλά δεν έδωσε λύση στους προβληματισμούς του ΓΕΕΦ για το πού θα απευθύνονταν για εξεύρεση γερανών, έτσι δεν υπήρξε οριστική εντολή για την άμεση μετακίνηση του και τον τρόπο που θα γινόταν αυτό. Σε ερώτηση σας κατά πόσο ο ΥΠΑΜ απευθύνθηκε στον Α/ΓΕΕΦ για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου, σας αναφέρω ότι στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ο ΥΠΑΜ όντως απευθυνόταν στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ και όπως προανέφερα είχε επισημάνει ότι έπρεπε το εμπορευματοκιβώτιο να μετακινηθεί. Στην συνέχεια όπως επίσης προανέφερα, τα δεδομένα της συζήτησης είχαν αλλάξει και με το πέρας της σύσκεψης η απόφαση δεν ήταν η μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου αλλά η σύσταση επιτροπής. Δεν δόθηκε ξεκάθαρη οδηγία στον Αρχηγό ΓΕΕΦ μετά το πέρας της σύσκεψης για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου».

Δεν παραβλέπουμε βέβαια τον κίνδυνο που υπέδειξε ο κ. Ευσταθίου για προσπάθεια ενοχοποίησης του δεύτερου κατηγορουμένου στα πλαίσια της ανακριτικής κατάθεσης Γεννάρη. Είναι όμως, ακριβώς, ευρύτερα που εξετάζουμε το ζήτημα, λαμβάνοντας προς τούτο υπόψη τη συνολική εικόνα και λογική του πράγματος.

Ο Γεωργίου αντεξεταζόμενος, ως άνω, ανέφερε ότι «έγινε ολόκληρη συζήτηση και μπήκε τελεία». Γιατί όμως να γίνει «ολόκληρη συζήτηση» ενώπιον του Υπουργού και του Α/ΓΕΕΦ για ένα τέτοιο πρακτικό θέμα, εάν όντως υπήρχε σαφής εντολή του Υπουργού να μετακινηθεί το εμπορευματοκιβώτιο; Τότε είναι, εάν δηλαδή δινόταν σαφής οδηγία, που θα είχε νόημα η χαρακτηριστική αναφορά του Γεωργίου ότι «μπήκε τελεία». Αντίθετα, τέτοια συζήτηση συνάδει με την εικόνα ότι εκείνο που έκανε ο Υπουργός ήταν να ρωτήσει κατά πόσο η ΕΦ διέθετε τα μέσα για άμεση απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου. Όπως, δηλαδή,

περιέγραψε τα πράγματα ο Θεοφάνους. Διασυνδέοντας τα με την κατάληξη – ακριβώς - να σταλεί επιτροπή από ειδικούς, ενόψει της συζήτησης που προκάλεσε το ερώτημα του Υπουργού η οποία περιστράφηκε και γύρω από το ενδεχόμενο διακινδύνευσης του προσωπικού από τυχόν μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου. Είναι απόλυτα λογική και πειστική η θέση Θεοφάνους ότι προκλήθηκε ανησυχία για τυχόν ατύχημα κατά τη μετακίνηση και ότι τότε ακριβώς ο Μαληκκίδης επενέβη εισηγούμενος τη σύσταση επιτροπής. Ο οποίος Μαληκκίδης παρά την προαναφερθείσα ευνοϊκή για τον κατηγορούμενο 2 προσπάθεια του, επίσης ανέφερε ότι τέτοια οδηγία δεν δόθηκε.

Άλλωστε, εάν υπήρχε οδηγία του υπουργού για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου, γιατί η μετακίνηση να τεθεί ως εισήγηση της επιτροπής την επόμενη ημέρα; Υπενθυμίζουμε ότι ο κατηγορούμενος 2 ισχυρίστηκε ότι σκοπός της επιτροπής ήταν, αφού επιθεωρηθούν τα εμπορευματοκιβώτια και ληφθούν τα αναγκαία μέτρα, να ετοιμαστεί έκθεση με τελικό σκοπό να πειστεί ο ΠτΔ. Από την άλλη, ο Θεοφάνους ήταν σαφής ότι η επιτροπή θα εισηγείτο μέτρα τα οποία θα ενέκρινε ο 2^{ος} κατηγορούμενος. Το ίδιο είπε και ο Λάμπρου, αλλά και ο Θεμιστοκλής Κυριάκου που επίσης κρίνονται ως αξιόπιστοι μάρτυρες.

Αλλά και ο Γεωργίου που προσέθεσε ολόκληρη την παράγραφο 15 επί της οποίας στηρίχθηκε ο κατηγορούμενος 2, προσέθεσε εξ ολοκλήρου και την παράγραφο 22, περί του ότι η αποστολή της επιτροπής ήταν η υποβολή σχετικής έκθεσης στην οποία να περιλαμβάνεται τόσο η περιγραφή της κατάστασης των εμπορευματοκιβωτίων, όσο και *«τεκμηριωμένες – εμπεριστατωμένες εισηγήσεις για άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος»*.

Αυτό είναι άλλωστε εκείνο που στην πράξη έγινε την επόμενη ημέρα. Η επιτροπή δεν έλαβε επιτόπου μέτρα, αλλά εισηγήθηκε μέτρα. Είναι το εύρημα μας ότι ο κατηγορούμενος 2 δεν έδωσε οδηγίες για απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου και ότι η επιτροπή δεν είχε αναλάβει να εφαρμόσει επιτόπου άμεσα μέτρα, αλλά ο σκοπός ήταν να εισηγηθεί μέτρα στο 2^ο κατηγορούμενο, μέσω του Α/ΓΕΕΦ.

Ως προς τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου 2 ότι στις 5.7.2011 είχε δώσει οδηγίες να σταλούν πυροσβεστικά οχήματα της ΕΦ για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων σημειώνουμε τα ακόλουθα:

Ο ισχυρισμός αυτός προβλήθηκε για πρώτη φορά στην παρούσα διαδικασία. Όταν ο κατηγορούμενος 2 έδιδε κατάθεση στην αστυνομία, όταν έδιδε μαρτυρία στην Επιτροπή Πολυβίου και όταν εξεταζόταν το θέμα από τη Βουλή, δεν είχε πει κάτι τέτοιο. Η εξήγηση του ήταν ότι δεν το θεώρησε τόσο αναγκαίο και ότι το θυμήθηκε στην πορεία.

Όταν του υποδείχθηκε πως στην Επιτροπή Πολυβίου είχε αναφέρει ότι *«...το μόνο εφικτό ζήτημα ήταν ότι έπρεπε να απομονωθεί το εμπορευματοκιβώτιο και αυτή την οδηγία έδωσα...»*, απάντησε ότι ήταν λάθος, σύγχυση και ζήτημα μνήμης.

Του υποδείχθηκε ότι στην ανακριτική του κατάθεση ημερομηνίας 27.7.2011,¹⁰¹ είχε πει ότι *«...η μόνη ενδεδειγμένη ενέργεια ήταν να κατεβεί κάτω από τη στοιβάδα το φουσκωμένο εμπορευματοκιβώτιο και να*

¹⁰¹ Τεκ.178, σελ.19, ερώτηση 71

απομακρυνθεί». Προσπάθησε να εξηγήσει χωρίς όμως η εξήγηση του να ήταν πειστική ή, έστω, κατανοητή.

Ήταν η υποβολή της κατηγορούσας αρχής ότι ο μόνος λόγος για τον οποίο ισχυρίζεται ότι είχε δώσει οδηγίες για κατάβρεξη, ήταν επειδή εντόπισε στο μαρτυρικό υλικό το Σήμα (τεκ. 108.7). Ο κατηγορούμενος 2 επέμεινε ότι είχε δώσει οδηγίες να σταλούν πυροσβεστικά οχήματα της ΕΦ για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων ώστε να μειωθούν οι θερμοκρασίες και πέραν τούτου, ήταν ζήτημα του Α/ΓΕΕΦ. Σταθερή ήταν η γραμμή που προωθούσε κατά την ακρόαση η υπεράσπιση του κατηγορούμενου 2 ότι η αποστολή του οχήματος στη Βάση και το συγκεκριμένο Σήμα ήταν το αποτέλεσμα των οδηγιών του.

Έχοντας όμως υπόψη όλη τη μαρτυρία σε σχέση με τη διάθεση του δεύτερου πυροσβεστικού οχήματος στη Βάση¹⁰² οι διαπιστώσεις μας έχουν ως εξής:

Είναι βέβαιο ότι το δεύτερο όχημα διατέθηκε με διαταγή του Α/ΓΕΕΦ η οποία δόθηκε μετά τη σύσκεψη στις 5.7.2011 στο γραφείο του Υπουργού Άμυνας. Είναι βέβαιο ότι στο σχετικό Σήμα δεν διευκρινίζεται ο σκοπός διάθεσης του οχήματος. Είναι βέβαιο ότι με το όχημα αυτό δεν έγιναν ρίψεις, όπως ούτε και με το άλλο όχημα, που ήδη υπήρχε στη Βάση, εκτός στις 8.7.2011. Αντίθετα τα κλειδιά τους σφραγίστηκαν και τα οχήματα τέθηκαν εκτός χρήσης και δόθηκαν μάλιστα οδηγίες ότι δεν θα έριχναν νερό, που ήταν και οι τελευταίες οδηγίες. Είναι τέλος, σαφές ότι η ρίψη που έγινε το πρωί της 8.7.2011, έγινε με το όχημα που ήδη υπήρχε στη Μονάδα και δεν έγινε στα πλαίσια διαταγής για κατάβρεξη των

¹⁰² Βλ. παρ. Γ.6.8

εμπορευματοκιβωτίων, αλλά με πρωτοβουλία του Παππά ως δοκιμή. Δοκιμή που κατέδειξε πρακτικά προβλήματα και αδυναμίες για τα οποία ενημέρωσε τους ανωτέρους του και εν τέλει ουδέποτε έγινε οποιαδήποτε άλλη κατάβρεξη με οποιοδήποτε πυροσβεστικό όχημα ή άλλως πως. Τα περί διαταγής για κατάβρεξη και μάλιστα με οδηγίες του 2^{ου} κατηγορούμενου δεν έχουν στοιχειοθετηθεί, ούτε στο βαθμό που θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί κάποια βάσιμη πιθανότητα προς όφελος του κατηγορούμενου.

Δ.7.1 Η επιτόπια εξέταση

Δεν αμφισβητήθηκε από κανένα ότι τα μέτρα που εισηγήθηκε η επιτροπή, η άμεση κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων και άμεση μετακίνηση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου ήταν τα ενδεικνυόμενα. Αυτές θα ήταν και οι εισηγήσεις του πυροτεχνουργού της αστυνομίας Πέτρου Ορφανίδη (ΜΚ30) εάν συμμετείχε στην ομάδα. Αντεξετάστηκε μόνο από τον κ. Ευσταθίου, ο οποίος δέχθηκε ότι είναι όντως εμπειρογνώμονας και τον αντεξέτασε όχι για να αμφισβητηθούν τα λεγόμενα του, αλλά για να ζητηθεί η γνώμη του.

Από πλευράς γεγονότων θα πρέπει να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα:

Ήταν κοινή διαπίστωση ότι έγινε έκρηξη, όπως καταγράφεται στην έκθεση ασφαλείας ή όχι; Τα όσα, γενικότερα, καταγράφονται στην έκθεση ασφαλείας αποτελούν κοινές διαπιστώσεις ή θέσεις του Γεωργιάδη για τις οποίες οι άλλοι δεν είχαν γνώση; Έλεγε ο Γεωργιάδης ότι δεν έγινε έκρηξη αλλά εκτόνωση αερίων διότι οι πυρίτιδες καίγονται, αλλά δεν εκρήγνυνται;

Υποβάθμισε, γενικά, με τις δηλώσεις του τον κίνδυνο ή και τους παραπλάνησε σε σχέση με τον κίνδυνο περαιτέρω επεισοδίου;

Αξιολογώντας τις διαφορετικές εκδοχές θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι το συμφέρον που θα είχαν όσοι συμμετείχαν στη σύσκεψη και κλήθηκαν ως μάρτυρες κατηγορίας, θα ήταν να καταδείξουν, αν μη τι άλλο για τον εαυτό τους ή για την υστεροφημία τους μετά απ' όσα τραγικά ακολούθησαν, ότι δεν είχαν αντιληφθεί μεγάλο κίνδυνο και σ' αυτά τα πλαίσια να ισχυρίζονται, ειδικότερα, ότι δεν είχαν αντιληφθεί πως προηγήθηκε έκρηξη. Από την άλλη, οι κατηγορούμενοι είχαν κάθε συμφέρον να καταδείξουν ότι ο Γεωργιάδης τους καθησύχασε σε βαθμό που να μην έχουν αντίληψη οποιουδήποτε κινδύνου.

Οι Λάμπρου, Χριστοδούλου, Κυριάκου και Θεοφάνους ανέφεραν ότι είχαν αντιληφθεί ότι έγινε αυτανάφλεξη και έκρηξη. Εκείνο για το οποίο δεν ήταν βέβαιοι ήταν το υλικό που ευθυνόταν για την έκρηξη. Από τη δική τους μαρτυρία προκύπτει ότι η έκρηξη αποτελούσε κοινή διαπίστωση.

Ο Αναστασιάδης μίλησε για αυτανάφλεξη και δημιουργία όγκου αερίων η οποία διακόπηκε λόγω έλλειψης οξυγόνου *«που ήταν και πιθανή αιτία για την μη εξέλιξη της αυτανάφλεξης σε έκρηξη της πυρίτιδας»*.

Ο Ανατολίτης, επίσης δεν έκανε λόγο για έκρηξη. Όμως, ενώ ο Αναστασιάδης – ο κατά νόμο Επιθεωρητής Εκρηκτικών Υλών - μιλούσε φανερά αναφερόμενος στην τεχνική έννοια των όρων, για τον Ανατολίτη εκείνο που διαπιστώνουμε είναι η ενσυνείδητη προσπάθεια του να μεταβάλλει αναλόγως το νόημα της μαρτυρίας του. Υπενθυμίζουμε ότι στη κατάθεση του στην αστυνομία, που υιοθέτησε ως μέρος της μαρτυρίας του, είχε αναφέρει ότι το θεωρούσε πολύ επικίνδυνο να εργαστούν πάνω στα

εμπορευματοκιβώτια για την εγκατάσταση συστήματος κατάβρεξης, οπότε ο Γεωργιάδης του είπε τη φράση «αφού τωρά ήσουν πάνω, είδες κίνδυνο;». Είναι φανερό, ότι σε εκείνο το στάδιο η εικόνα που προσπάθησε να μεταδώσει ήταν πως ο Γεωργιάδης του παρέστησε ότι το φορτίο δεν ήταν επικίνδυνο. Στη συνέχεια όμως, στην κυρίως εξέταση του, προσπάθησε να καταδείξει πως η συζήτηση αυτή ήταν για την εργασιακή ασφάλεια των εργατοτεχνιτών, παρά για την επικινδυνότητα των εμπορευματοκιβωτίων. Ενώ στην αντεξέταση, προσπάθησε να καλύψει και τα δύο.

Όμως, ο Αναστασιάδης που είχε μάλιστα αντιληφθεί τη τεχνική έννοια του φαινομένου, δεν ανέφερε ότι δεν είχε αντιληφθεί κίνδυνο. Εκείνο που δεν είχε αντιληφθεί, είπε, ήταν ο άμεσος κίνδυνος μαζικής έκρηξης με τον τρόπο που τελικά έγινε. Ως προς δε τη στάση του Γεωργιάδη, ο Αναστασιάδης τον περιέγραψε ως ευρισκόμενο σε διέγερση και πανικό και ανέφερε ότι όλοι είχαν συμφωνήσει πως η κατάσταση ήταν πάρα πολύ κρίσιμη. Αναφέρθηκε, όπως και άλλοι, στο παράδειγμα που χρησιμοποίησε ο Γεωργιάδης περί προειδοποίησης επερχομένου καρδιακού επεισοδίου, λέγοντας μάλιστα, πως ο Γεωργιάδης έφερε το παράδειγμα εκείνο στην προσπάθειά του να επισημανθεί η επικινδυνότητα της κατάστασης.

Αλλά, ακόμα και στη μαρτυρία Ανατολίτη είναι διάχυτο το στοιχείο του κινδύνου και ειδικότερα της έντονης ανησυχίας του Γεωργιάδη. Ο Ανατολίτης ανέφερε πως η γενική αντίληψη ήταν ότι η κατάσταση ήταν επικίνδυνη και ότι όλοι ανησυχούσαν φοβερά.

Από την άλλη οι κατηγορούμενοι προέβαλαν σταθερά τη θέση πως ο Γεωργιάδης τους έλεγε ότι δεν έγινε έκρηξη, αλλά βίαιη εκτόνωση αερίων

και πως οι συγκεκριμένες πυρίτιδες καίγονται αλλά δεν εκρήγνυνται. Οι ισχυρισμοί αυτοί αποτέλεσαν ουσιαστικό στοιχείο της εκδοχής τους ότι δεν είχαν αντίληψη περί κινδύνου έκρηξης. Συνεπώς, θα πρέπει να αξιολογηθούν λαμβανομένης υπόψη αυτής της διαπίστωσης.

Η προσπάθεια τους να στηρίξουν τέτοια εκδοχή οδήγησε τους κατηγορούμενους 4 και 5, ηγέτες της πυροσβεστικής υπηρεσίας, στον απίθανο ισχυρισμό ότι δεν είχαν καν αντίληψη πως η πυρίτιδα είναι εκρηκτικό ή επικίνδυνο υλικό, παριστάνοντας ότι αντιλαμβάνονταν τις σχετικές ερωτήσεις ως αναφερόμενες σε τεχνικές έννοιες και όχι στην κοινή έννοια που ο κόσμος και μάλιστα ένας πυροσβέστης έχει κατά νου ακούγοντας για πυρίτιδες.

Στην ίδια γραμμή ήταν και η μαρτυρία του Λεωνίδου ο οποίος σταθερά απέφευγε να χαρακτηρίσει την πυρίτιδα ως εκρηκτικό υλικό και προχώρησε στη διάκριση μεταξύ των υλικών με τα οποία μπορούν να κατασκευαστούν εκρηκτικά, όπως είναι η πυρίτιδα, και των εκρηκτικών υλικών. Ισχυρίστηκε ότι δεν γνωρίζει κατά πόσο στη νομοθεσία ή τους κανονισμούς η πυρίτιδα εντάσσεται στις εκρηκτικές ύλες και ανέφερε ότι η πυρίτιδα δεν μπορεί να είναι απαραίτητα εκρηκτική και ότι όταν ήταν στρατιώτης το χόμπι τους ήταν να βγάζουν τα βλήματα από τα πυροβόλα και να ανάβουν την πυρίτιδα για χάζι. Σε ερώτηση κατά πόσο μπορεί να είναι εκρηκτική ύλη απάντησε ότι και ένα κιλό αλεύρι μπορεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις όπως και πολλά άλλα υλικά να συμπεριφερθεί με έκρηξη. Οπότε πλέον, εφόσον αντεξεταζόμενος κατέληξε στο ότι το αλεύρι μπορεί να καταστεί εκρηκτικό, δέχθηκε ότι και για την πυρίτιδα «υπάρχει πιθανότητα σε κάποια στιγμή να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα καταστήσουν το υλικό εκρηκτικό». Είναι φανερό ότι προσπάθησε και αυτός να υπεκφύγει των ερωτήσεων κατά πόσο η

πυρίτιδα είναι επικίνδυνο ή εκρηκτικό υλικό, καταφεύγοντας σε τεχνικούς ορισμούς και διακρίσεις. Όταν όμως του τηλεφώνουσε εκείνη την ημέρα ο Χαραλάμπους, δεν ανέτρεξε σε τεχνικούς ορισμούς, αλλά στον περί Εκρηκτικών Υλών Νόμο.

Στερείται σοβαρότητας ο ισχυρισμός ότι οι κατηγορούμενοι 4 και 5 δεν είχαν αντίληψη ότι μιλούσαν για εκρηκτικά. Εάν ασχολούμαστε είναι για να καταδείξουμε την έκταση που έλαβε η προσπάθεια να καταδειχθεί ότι δεν είχαν αντίληψη της κατάστασης και του κινδύνου.

Είναι χαρακτηριστική αυτής της στάσης η προσπάθεια λ.χ. του κατηγορούμενου 4 να καταδείξει ότι από την πρώτη στιγμή, όταν του τηλεφώνησε ο Μαληκκίδης, δεν του μίλησε για εκρηκτικά, αλλά για πυρίτιδα. Ο κατηγορούμενος 5, αναφερόμενος στην οδηγία που του είχε δώσει ο κατηγορούμενος 4 να λάβει μέρος την επομένη στην επιτόπια εξέταση, έκανε λόγο για «στρατιωτικό υλικό».

Αυτά είναι εκ των υστέρων παιχνίδια με τις λέξεις.

Τότε, όταν βρίσκονταν καθοδόν προς τη Βάση, ο κατηγορούμενος 5, όπως ανέφερε στη μαρτυρία του ο κατηγορούμενος 6, διερωτάτο και ήταν προβληματισμένος γιατί ήταν η πρώτη φορά που τους καλούσαν να επιθεωρήσουν πυρομαχικά.

Τότε, όταν ο Λεωνίδου, ανέτρεξε στους περί Εκρηκτικών Υλών Κανονισμούς και συμβούλευσε αναλόγως τον κατηγορούμενο 5, αυτός δεν φάνηκε να αντιδρά ή να διερωτάται γιατί να συμβουλευούνται τους κανονισμούς περί Εκρηκτικών Υλών, εφόσον δεν είχε, υποτίθεται, την αντίληψη ότι η πυρίτιδα είναι εκρηκτική ύλη.

Λίγες δε ημέρες αργότερα, όταν ο κατηγορούμενος 4 έδιδε κατάθεση στην αστυνομία στις 15.7.2011, (τεκ.164Α) είχε πει πως ο Μαληκκίδης τού μίλησε για εμπορευματοκιβώτια που περιείχαν εκρηκτικά. Όταν τούτο του υποδείχθηκε στην αντεξέταση, απάντησε πως ήταν πολύ φορτισμένος όταν έδιδε την κατάθεση λόγω των όσων προηγήθηκαν και λόγω του ότι την προηγούμενη μέρα παρευρέθηκε στις κηδείες των συναδέλφων του και γι' αυτό είναι που αναφέρθηκε σε εκρηκτικά, απαντώντας σε ερωτήσεις της αστυνομίας. Η κα Ευθυβούλου τού υπέδειξε περαιτέρω ότι παρακάτω στην ίδια κατάθεση, μιλώντας για την απόφαση του να στείλει στην αυτοψία τον κατηγορούμενο 5, ανέφερε ότι αυτός προ δεκαετίας είχε παρακολουθήσει σεμινάριο στην Αμερική για θέματα εκρηκτικών. Η απάντησή του ήταν πως η αναφορά του αυτή έγινε όταν η αστυνομία τον ρώτησε τι προσόντα έχει ο κ. Χαραλάμπους. Δεν είναι όμως αυτό που προκύπτει από την κατάθεση. Αντίθετα, εκείνο που προκύπτει είναι ότι έστειλε τον Χαραλάμπους έχοντας, ακριβώς, γνώση ότι επρόκειτο για περίπτωση εκρηκτικών.

Αλλά πέραν της αμφισβήτησης της πυρίτιδας ως εκρηκτικής ύλης, ο κατηγορούμενος 4 προέβαλλε σταθερά τη θέση ότι, υπό τις περιστάσεις και ιδιαίτερα με τις διαβεβαιώσεις Γεωργιάδη, δεν είχε καν αντίληψη πως η πυρίτιδα ήταν επικίνδυνο υλικό.

Έτσι, ο κατηγορούμενος 4, μέλος της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας από το 1973 και σήμερα Διευθυντής, ερωτούμενος ως πυροσβέστης τί υλικό είναι η πυρίτιδα, απάντησε «δεν είμαι ειδικός και δεν γνωρίζω» και ότι είναι μετά την έκρηξη που έμαθε, αλλά προηγουμένως δεν γνώριζε οτιδήποτε για την πυρίτιδα. Η ερώτηση όμως, δεν αφορούσε ειδική γνώση, όπως θα ερωτάτο ένας πυροτεχνουργός ή ένας χημικός. Η ερώτηση, στο πλαίσιο που τέθηκε, αφορούσε τη γενική αντίληψη του κατηγορούμενου ως

πυροσβέστη και μάλιστα ως αρχηγού της πυροσβεστικής. Κατ' ουσίαν, απέφυγε να απαντήσει προσπαθώντας σαφώς να αποκρύψει την αντίληψη που είχε για τον κίνδυνο.

Ρωτήθηκε περαιτέρω, σε ποια κατηγορία από τις «Κατηγορίες Επικίνδυνων Υλικών» στις Σημειώσεις Πυροσβεστολογίας αρ.39 κατατάσσεται η πυρίτιδα και απάντησε, υπεκφεύγοντας σαφώς, με το να επαναλάβει τη θέση πως ο Γεωργιάδης έλεγε πως η πυρίτιδα αναφλέγεται, αλλά δεν εκρήγνυται και ότι από τη στιγμή που ο βοηθός του τού μετέφερε αυτή την εικόνα δεν είχε λόγο να τον αμφισβητήσει, ούτε αυτόν, ούτε τον ειδικό.

Ξαναρωτήθηκε για τη δική του αντίληψη ως προς την κατάταξη της πυρίτιδας με βάση την εν λόγω ταξινόμηση και απάντησε ότι στο μυαλό του *«δεν πέρασε σε καμιά απ' αυτές τις κατηγορίες»*.

Στη συνέχεια ανέφερε ότι δεν γνώριζε πως η πυρίτιδα είναι εκρηκτικό, αλλά ότι είναι κάτι εύφλεκτο, κάτι που καίγεται. Επί της δίκης του αυτής αναφοράς, ρωτήθηκε εάν τότε θα μπορούσε η πυρίτιδα να θεωρηθεί εύφλεκτο υλικό με βάση την εν λόγω ταξινόμηση που αντιστοιχεί και στο ERGO. Ο κατηγορούμενος 4 απάντησε, *«Θα μπορούσε ναι»*.

Παρά ταύτα όμως, σε άλλο σημείο της αντεξέτασης, απάντησε ως εξής: *«Θα ζητούσα περισσότερες πληροφορίες αν μπορούσε να μου δώσει για να το κατηγοριοποιήσω. Που θα το εντάξω; Να πω μια κατηγορία στη τύχη;»*.

Μετά από όλα αυτά, του τέθηκε πως η πυρίτιδα, εν πάση περιπτώσει, είτε ενταχθεί στην κατηγορία εκρηκτικών, είτε ενταχθεί στην κατηγορία των

ευφλέκτων υλικών, αποτελεί - με βάση πάντα την ταξινόμηση της Πυροσβεστικής - ένα επικίνδυνο υλικό. Ο κατηγορούμενος 4 απάντησε ότι δεν είχαν γνώση πως ήταν επικίνδυνη και ότι πολλά υλικά θεωρούνται επικίνδυνα, επαναλαμβάνοντας ξανά και ξανά τη θέση πως ο Γεωργιάδης έλεγε ότι καίγεται και δεν εκρήγνυται και ότι αν ήταν κάτι επικίνδυνο ανέμενε από τους στρατιωτικούς να τον ενημερώσουν. Είπε χαρακτηριστικά: *«Με τα δεδομένα που μου έφερε που είχα μπροστά μου, δεν θεώρησα αυτό το θέμα ότι ήταν επικίνδυνο»*.

Ποιά όμως ήταν τα δεδομένα αυτά, σύμφωνα με τη δική του μαρτυρία ;

Γνώριζε ότι επρόκειτο για 98 εμπορευματοκιβώτια, εκ των οποίων τα 80 περιείχαν πυρίτιδα και τα υπόλοιπα αδρανή υλικά. Γνώριζε ότι ήταν τοποθετημένα σε υπαίθρια στοιβάδα στο πάνω μέρος της οποίας βρισκόταν το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο το οποίο, λόγω «εκτόνωσης αερίων», διογκώθηκε και άνοιξαν σε κάποιο βαθμό οι πόρτες του και το οποίο μετακινήθηκε από τη θέση του. Γνώριζε επίσης ότι στο εμπορευματοκιβώτιο υπήρχε σχισμή και ότι έξω από αυτό υπήρχε καμένη πυρίτιδα και καμένο ξύλο.

Όλα αυτά πάνω σε μια «πολυκατοικία» από πυρίτιδες υποτίθεται ότι δεν δημιούργησαν στο διευθυντή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Κύπρου, την αίσθηση ότι το θέμα ήταν επικίνδυνο. Ο μόνος κίνδυνος, ισχυρίστηκε χωρίς καμία πειστικότητα, που αντελήφθη ήταν *«το πολύ να συνέβαινε ένα ακόμη το ίδιο»*.

Ο κατηγορούμενος 5 πυροσβέστης από το 1979 και σήμερα Βοηθός Διευθυντής της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ισχυρίστηκε ότι είχε τέτοια μόνο γνώση για την πυρίτιδα, ώστε πυρίτιδα γι' αυτόν να σημαίνει τα μικρά

– μικρά τεμάχια πυρίτιδας με την οποία γέμιζε κυνηγετικά φυσιγγία ο γαμπρός του ή την πυρίτιδα που κάποιοι μικροί στη γειτονιά έβαζαν σε κιβώτια σπέρτων και τα άναβαν δημιουργώντας βεγγαλικά. Ακολούθησαν τα εξής χαρακτηριστικά:

«Ε. Και τούτο ήταν πυρίτιδα για σένα;

Α. Για μένα μάλιστα».

Ανακύπτει έτσι, ήδη, το εξής ερώτημα:

Ας δεχθούμε, χάριν συζήτησης και μόνο, ότι η γνώση του βοηθού Διευθυντή της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας της Κύπρου για την πυρίτιδα – και επαναλαμβάνουμε ότι δεν αναφερόμαστε σε ειδική γνώση, αλλά σε γενική αντίληψη ενός πυροσβέστη - περιοριζόταν σ' αυτά. Ας δεχθούμε, ότι εκείνο που γνώριζε για την πυρίτιδα ήταν το γέμισμα των κυνηγετικών φυσιγγίων και το ότι οι μικροί της γειτονιάς έφτιαχναν βεγγαλικά ανάβοντας την σε κιβώτια σπέρτων. Τότε, ποιά πρέπει να ήταν η αντίληψη του για τεράστιες ποσότητες πυρίτιδας, όχι σε «σπιρτοκιβώτια», αλλά σε εμπορευματοκιβώτια, σε περίπτωση ανάφλεξης τους;

Εν πάση περιπτώσει, η θέση του ήταν πως δεν είχε αντίληψη επικινδυνότητας επειδή δεν είχε δει επικολλημένες στα εμπορευματοκιβώτια τις προνοούμενες σημάσεις επικινδυνότητας και επειδή κανένας δεν του είχε αναφέρει ότι υπήρχε οποιοσδήποτε κίνδυνος. Αυτά όμως, δεν τον εμπόδισαν να σχηματίσει εξ αρχής την ημέρα εκείνη την εντύπωση ότι είχε γίνει έκρηξη, όπως δεν είχαν εμποδίσει και τον κατηγορούμενο 6 .

Ο κατηγορούμενος 5 παρουσιάζει, στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση, τον Γεωργιάδη να επαναλαμβάνει 5 φορές – τις 3 προτού καν ανέβουν στη στοιβάδα – ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται. Η πρώτη φορά ήταν ενόσω ακόμα βρίσκονταν στην είσοδο του διοικητηρίου, όπου σε μια ενημέρωση 5 λεπτών τους είπε ότι το εμπορευματοκιβώτιο «περιέχει πυρίτιδα η οποία αναφλέγεται». Ποίο λόγο είχε ο Γεωργιάδης, έτσι ασύνδετα, χωρίς λ.χ. να προηγηθεί κάποιο ερώτημα ή να εκφραστεί κάποια ανησυχία, να προτρέξει σε ενημέρωση ότι «η πυρίτιδα αναφλέγεται»;

Ο κατηγορούμενος 6 επίσης παρουσιάζει στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση το Γεωργιάδη να αμφισβητεί 3 φορές, προτού καν ανέβουν στα εμπορευματοκιβώτια, ότι έγινε έκρηξη. Πάνω στη στοιβάδα διαπιστώνει και παράλληλα ενημερώνει τον κατηγορούμενο 5 ότι το εμπορευματοκιβώτιο είχε μετακινηθεί ολόκληρο από τη θέση του, ότι είχε διογκωθεί σε όλες τις πλευρές, ότι είχε σχιστεί, ότι από τη σχισμή προεξείχε καπνισμένο ξύλο και είχε βγεί αιθάλη και ότι οι πόρτες είχαν ανοίξει περίπου 20 εκατοστά. Ισχυρίζεται ότι επανέλαβε στο Γεωργιάδη ότι με αυτά τα ευρήματα πρέπει να έγινε έκρηξη και ο Γεωργιάδης απάντησε *«όχι έκρηξη, ανάφλεξη και εκτόνωση αερίων έγινε»*. Ισχυρίζεται ότι όταν κατέβηκε από τη στοιβάδα ενημέρωσε τον κατηγορούμενο 5 για τη στάση του Γεωργιάδη οπότε ο κατηγορούμενος 5 του απάντησε *«τώρα που θα πάμε μέσα θα το ξανακουβεντιάσω μαζί του»*.

Ο κατηγορούμενος 5, όπως αναφέρει στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση, γνώριζε ότι το εμπορευματοκιβώτιο ήταν διογκωμένο σε όλες του τις πλευρές και ότι είχε μετακινηθεί από τη θέση του περίπου 30 εκατοστά. Γνώριζε ότι η θύρα του εμπορευματοκιβωτίου είχε ανοίξει και φαινόταν καπνιά από καύση. Γνώριζε ότι υπήρχε καμένη πυρίτιδα και ένα κομμάτι

μαυρισμένο ξύλο που βγήκαν από σχισμή η οποία δημιουργήθηκε στο κάτω μέρος του εμπορευματοκιβωτίου. Πριν αρχίσει η σύσκεψη στο διοικητήριο, επαναλαμβάνει στο Γεωργιάδη ότι έγινε έκρηξη.

Ενώ, λοιπόν ο κατηγορούμενος 5, ισχυρίζεται ότι διατηρούσε τη θέση του μέχρι πριν αρχίσει η σύσκεψη και ενώ είχε αναλάβει έναντι του κατωτέρου του που εξέφραζε την ίδια αντίληψη και άρα την ίδια ανησυχία ότι θα ξανακουβέντιαζε το ζήτημα με τον Γεωργιάδη «*όταν θα πήγαιναν μέσα*», δηλαδή κατά τη σύσκεψη, στη σύσκεψη όταν ο Γεωργιάδης ζήτησε από τους παρευρισκομένους να ακούσει απόψεις για το διογκωμένο εμπορευματοκιβώτιο, ο Χαραλάμπους όταν πήρε τον λόγο, απλώς και μόνο ανέφερε, όπως ο ίδιος πάντα παρουσιάζει τα πράγματα στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση, ότι δεν μπορούσε να εκφράσει άποψη γιατί δεν έκανε αυτοψία.

Ήταν αυτή η ευλόγως αναμενόμενη στάση ενός ανώτατου στελέχους της Π.Υ. που μέχρι εκείνη τη στιγμή επέμενε ότι έγινε έκρηξη και που ανέλαβε έναντι του κατωτέρου του να συζητήσει το θέμα; Ασφαλώς όχι. Το ευλόγως αναμενόμενο, εάν είχε βάση ο ισχυρισμός των κατηγορουμένων 5 και 6, θα ήταν εκεί στη σύσκεψη, στην παρουσία μάλιστα προσώπων που οι ίδιοι τους χαρακτήρισαν ως εμπειρογνώμονες επί των εκρηκτικών, να θέσουν με τον πιο έντονο τρόπο το ζήτημα και όχι να εξηγά ο Χαραλάμπους πώς προκαλείται η ανάπτυξη μυκήτων και η αυτανάφλεξη από μύκητες. Τέτοιου είδους συζήτηση, συνάδει ακριβώς με τη θέση ότι το ζητούμενο δεν ήταν κατά πόσο είχε γίνει έκρηξη ή όχι, αλλά η αιτία της αυτανάφλεξης και έκρηξης.

Από τις σχετικές αναφορές του κατηγορούμενου 5, τονίζουμε και τη παραπάνω αναφορά του ότι ο Γεωργιάδης είχε ρωτήσει τους

παρευρισκόμενους να του πουν γιατί διογκώθηκε το εμπορευματοκιβώτιο. Τα ίδια ανέφερε και ο κατηγορούμενος 6. Άρα, ο Γεωργιάδης δεν υπέβαλε στα πλαίσια της σύσκεψης ότι δεν έγινε έκρηξη, αλλά, από τους ίδιους παρουσιάζεται να ερωτά τί έγινε. Αυτή η εικόνα δεν συνάδει με τον ισχυρισμό ότι από την πρώτη στιγμή και καθ' όλο το προηγούμενο διάστημα ο Γεωργιάδης έλεγε ξανά και ξανά τη δική του θέση για το τι έγινε.

Χαρακτηριστική ήταν και η προσπάθεια των κατηγορουμένων 5 και 6 να αποσυνδεθούν από τα όσα αποτέλεσαν το περιεχόμενο της «έκθεσης ασφαλείας». Ο κατηγορούμενος 5 αναφερόμενος, στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση, στις διαπιστώσεις που παρουσιάζονται ως διαπιστώσεις της ομάδας, είπε ότι ο ίδιος δεν έκανε καμία απολύτως διαπίστωση συνδέοντας τη θέση του αυτή με το γεγονός ότι δεν είχε ανεβεί στα εμπορευματοκιβώτια. Πώς όμως, δεν είχε κάμει καμία διαπίστωση, εφόσον είχε σχηματίσει την άποψη ότι προηγήθηκε έκρηξη, όπως δηλαδή καταγράφεται στην έκθεση;

Η προσπάθεια αυτή των κατηγορουμένων δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στη κοινή λογική, εφόσον η ουσία έχει ως εξής:

Είναι η θέση των κατηγορουμένων 5 και 6 ότι οι ίδιοι είχαν διαπιστώσει πως έγινε έκρηξη ή εν πάση περιπτώσει είχαν αυτή την άποψη και ο Γεωργιάδης διαφωνούσε συνεχώς και έντονα μαζί τους. Πάρα ταύτα στο τέλος, εκείνος που δεν δεχόταν ότι έγινε έκρηξη, κατέγραψε σε ανύποπτο χρόνο ότι έγινε έκρηξη - και μάλιστα αρκετά ισχυρή, όπως σημείωσε, εφόσον το εμπορευματοκιβώτιο βάρους 10,5 τόνων μετακινήθηκε περίπου 30 cm σε δύο κατευθύνσεις - και εκείνοι που επέμεναν ότι έγινε έκρηξη, δηλώνουν ότι τέτοια κοινή διαπίστωση δεν έγινε.

Ένα επιμέρους χαρακτηριστικό στοιχείο της προσπάθειας αποστασιοποίησης από την «έκθεση ασφαλείας» είναι και το εξής.

Ο κατηγορούμενος 5 στη κατάθεση του προς την αστυνομία (τεκ.165), δεν αρνείται μόνο την καταγεγραμμένη διαπίστωση περί έκρηξης από αυτανάφλεξη υλικών, αλλά και την περαιτέρω διαπίστωση ότι «οι θερμοκρασίες που αναπτύσσονται εντός των εμπορευματοκιβωτίων είναι απαγορευτικές για φύλαξη πυρίτιδων». Παράλληλα όμως, αναφέρει ότι έτυχε ενημέρωσης από τον Λεωνίδου πως η πυρίτιδα πρέπει να φυλάσσεται σε αποθήκες με ελεγχόμενη θερμοκρασία. Άρα, είχε γνώση μιας κατάστασης που συνάδει ακριβώς με τη καταγραφείσα αυτή διαπίστωση.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 6 στη γραπτή κατάθεση/κύρια εξέταση ότι η ομάδα επιθεώρησης όχι μόνο δεν διαπίστωσε έκρηξη, αλλά δεν διαπίστωσε ούτε και ότι *«οι ζημιές που υπήρξαν ήταν οι μικρότερες που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και αυτό περισσότερο βασίστηκε σε θέμα τύχης»*, όπως είναι η διαπίστωση [11δ]. Αντίθετα, ο κατηγορούμενος 5 ανακρινόμενος είχε αναφέρει *«για το [11δ] συμφωνώ ότι συζητήθηκε»*.

Άρα, ο κατηγορούμενος 5 παραδέχθηκε πως *«συζητήθηκε»* ότι *«οι ζημιές που υπήρξαν ήταν οι μικρότερες που μπορούσαν να δημιουργηθούν και αυτό βασίστηκε περισσότερο σε θέμα τύχης»*. Τέτοια αναφορά, συνάδει ακριβώς με τη θέση που προέβαλε η κατηγορούσα αρχή - που δεν αμφισβητήθηκε - πως ο Γεωργιάδης παρομοίασε το γεγονός με προειδοποιητικό έμφραγμα. Αντίθετα, δεν συνάδει με τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου 5 ενώπιον του Δικαστηρίου ότι ο κίνδυνος που είχε κατά

νου ήταν – απλώς - για μια νέα ανάφλεξη που θα έσβηνε όπως έσβησε και η πρώτη.

Έτσι, η προσπάθεια να εξαφανιστεί η εικόνα προηγηθείσης εκρήξεως από το προσκήνιο, αναδεικνύεται ως σαφώς συνδεδεμένη με τον ισχυρισμό περί μη αντίληψης κινδύνου επερχομένης εκρήξεως. Σ' αυτά τα πλαίσια, ιδιαίτερα χαρακτηριστική ήταν η θέση του κατηγορούμενου 5 ο οποίος, στην ίδια καθόλου πειστική γραμμή με τον κατηγορούμενο 4, ισχυρίστηκε ότι:

«Για εμένα ένα νέο επεισόδιο θα ήταν ... μια νέα πυρκαγιά σε ένα εμπορευματοκιβώτιο. Το πολύ-πολύ να έκρουζε ένα, να έκρουζαν δύο και η πυρκαγιά να σβήσει όπως η πρώτη...».

Όμως, στις 11.7.2011 λίγο μετά τη μεγάλη έκρηξη ο κατηγορούμενος 5 είχε αναφέρει στον Ιάκωβο Ιωάννου, ο οποίος δεν αντεξετάστηκε για τον ισχυρισμό του αυτό, ότι λίγες μέρες προηγουμένως *«ένα από τα container είχε παρουσιάσει πρόβλημα, είχε γίνει έκρηξη».*

Περιπλέον, σε κατάθεση που είχε δώσει στην αστυνομία στις 11.7.2011, (τεκ. 253) είχε αναφερθεί 3 φορές στη λέξη «έκρηξη» ως ακολούθως:

«...έλαβα οδηγίες από τον διευθυντή μου όπως μεταβώ στη Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης για να δω μια περίπτωση έκρηξης που έγινε μέσα σε ένα container».

«Νομίζω ότι για να διογκωθούν τα πλευρά του container προς τα έξω πρέπει να δημιουργήθηκε ανάφλεξη, έκρηξη μέσα στο εμπορευματοκιβώτιο».

«...είπα ότι θα πρέπει να γίνει αυτοψία μέσα στο container για να δούμε ακριβώς τι προκάλεσε την ανάφλεξη, έκρηξη».

Του υποδείχθηκαν αυτά, αλλά και ότι στην κατάθεση του εκείνη δεν αναφέρεται ότι ο Γεωργιάδης τους έλεγε πως η πυρίτιδα αναφλέγεται αλλά δεν εκρήγνυται. Η απάντηση του ήταν ότι στην ίδια κατάθεση είχε πει 5 φορές «δεν θυμούμαι ή νομίζω» και ότι την έδωσε έχοντας δίπλα του τη σύζυγο ενός θύματος να κλαίει με λυγμούς. Απάντησε επίσης, λέγοντας ότι χρησιμοποίησε τις λέξεις «ανάφλεξη έκρηξη», οπότε δεν υπάρχει διαφορά.

Πώς όμως, δεν υπάρχει διαφορά εφόσον σήμερα πλέον ο κατηγορούμενος 5 τονίζει ξανά και ξανά ότι ο Γεωργιάδης τελικά τους άφησε με την εντύπωση ότι δεν είχε γίνει έκρηξη; Εν πάση περιπτώσει, ποίο θα ήταν το αναμενόμενο, εάν όντως ο κατηγορούμενος 5 αισθανόταν ότι είχε παραπλανηθεί από το Γεωργιάδη; Το αναμενόμενο θα ήταν, ακριβώς εκείνη τη στιγμή στη κορύφωση του δράματος, όχι απλώς να πει, αλλά να διακηρύξει όσον το δυνατό πιο έντονα και με τη μέγιστη σαφήνεια, ότι τους παραπλάνησε ο Γεωργιάδης.

Αντ' αυτού, δεν αναφέρει καθόλου το Γεωργιάδη. Αντίθετα, μιλά ξανά και ξανά για έκρηξη με τέτοιο τρόπο που να συνάδει με την εκδοχή της κατηγορούσας αρχής ότι εκείνο που τους απασχολούσε δεν ήταν το αν έγινε έκρηξη, κάτι που είχαν ως δεδομένο, αλλά το τι προκάλεσε την έκρηξη. Σήμερα, όχι μόνο δεν μιλά για έκρηξη, αλλά αμφισβητεί ακόμα και την αυτανάφλεξη, αφού εισήγαγε αντεξεταζόμενος και τον ισχυρισμό ότι «στο πίσω μέρος του μυαλού του υπήρχε και ο εμπρησμός».

Αλλ' έστω ότι η αντίληψη που είχε ο κατηγορούμενος 5 στις 6.7.2011 ήταν ότι σε ένα νέο επεισόδιο, «το πολύ-πολύ να έκρουζε ένα, να έκρουζαν δύο

και η πυρκαγιά να σβήσει όπως η πρώτη...». Δεν μπορεί να διατήρησε αυτή την αντίληψη στις 11.7.2011, έχοντας πλέον ενημέρωση για την εξέλιξη της κατάστασης και γνωρίζοντας ότι «έκρουζαν όλα και γίνονταν εκρήξεις». Παρά ταύτα ούτε τότε αντέδρασε στον κίνδυνο.

Διαφοροποιούμενος από τους κατηγορούμενους 4 και 5, ο κατηγορούμενος 6 τήρησε μια πιο ευθεία στάση σε σχέση με την αντίληψη του περί πυρίτιδας. Κατά πρώτον, αυτός δεν προσποιήθηκε ότι η αντίληψη του ήταν πως οι ερωτήσεις που του υποβάλλονταν σε σχέση με την πυρίτιδα αναφέρονταν σε ένα πλαίσιο ειδικής γνώσης, ώστε να μην είναι – υποτίθεται – σε θέση να γνωρίζει, όπως έπραξαν οι άλλοι δύο. Έτσι σε ερώτηση κατά πόσο ένας πυροσβέστης όταν ακούει για πυρίτιδα θεωρεί μέσα στο μυαλό του ότι είναι εκρηκτικό, απάντησε καταφατικά. Υπέδειξε δε, περαιτέρω, ότι σύμφωνα με το ERGO (Guide 113) οι πυροσβέστες θα πρέπει να χειριστούν ένα εύφλεκτο στερεό υλικό ως εκρηκτικό λέγοντας τα εξής χαρακτηριστικά:

«Το εύφλεκτο στερεό ξέρει (ο πυροσβέστης) ότι μπορεί να εκραγεί άρα και να μην ξέρω ότι είναι εκρηκτικό υπάρχει κίνδυνος έκρηξης, άρα έτσι το χειρίζομαι».

Σε άλλο σημείο δέχθηκε ότι το μπαρούτι είναι επικίνδυνο, ενέχοντας κίνδυνο ανάφλεξης ή κίνδυνο έκρηξης. Αλλού, δέχθηκε ότι δεν θα είχε σημασία να γνώριζε την ταξινόμηση της συγκεκριμένης πυρίτιδας στη μια ή την άλλη κλάση, εφόσον, όπως ορθά είπε, τα εκρηκτικά αντιμετωπίζονται ανεξαρτήτως κλάσεως με τον ίδιο τρόπο.

Κατά τα άλλα όμως, προώθησε και αυτός τη γραμμή περί δηλώσεων του Γεωργιάδη ότι δεν έγινε έκρηξη κ.τ.λ.

Στην πρώτη κατάθεση του στην αστυνομία, ημερομηνίας 11.7.2011 (τεκ.163Α) είχε αναφέρει ότι, πριν ακόμα ανεβούν στη στοιβάδα, διαπίστωσε πως υπήρχαν εμφανή ίχνη έκρηξης. Όταν πλησίασαν είδαν ότι εντός του εμπορευματοκιβωτίου είχε γίνει έκρηξη. Στο πίσω μέρος υπήρχαν ίχνη καμένης πυρίτιδας, πράγμα το οποίο έδειχνε ότι υπήρχε έκρηξη. Ενώ αναφέρθηκε, λοιπόν, ξανά και ξανά σε έκρηξη, δεν αναφέρθηκε καθόλου σε οποιαδήποτε διαφωνία με το Γεωργιάδη. Αντίθετα, τότε κατέθεσε ότι στη συζήτηση που ακολούθησε εκείνο που συζητήθηκε ήταν το πώς προκλήθηκε η έκρηξη.

Μέρες μετά, ζητά να δώσει δεύτερη, συμπληρωματική κατάθεση, λέγοντας ότι όταν του είχε ληφθεί η πρώτη κατάθεση ήταν σε κατάσταση σοκ, αποπροσανατολισμού λόγω της μεγάλης έκρηξης και του θανάτου των συναδέλφων του με αποτέλεσμα ορισμένα γεγονότα τα οποία είχε αναφέρει να ήταν ανακριβή.

Προέκυψε έτσι, η κατάθεση του ημερομηνίας 20.7.2011 – 21.7.2011 (τεκ. 163Β). Εκεί, αναφέρει πλέον ότι μετά που ο ίδιος είχε μιλήσει για έκρηξη ο Γεωργιάδης αντέδρασε και δεν δεχόταν τη λέξη έκρηξη και έλεγε ότι έγινε κάποια εκτόνωση αερίων, ότι ο ίδιος επέμενε στην άποψη του στην παρουσία των άλλων και ότι ο Γεωργιάδης είπε πως η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται.

Ισχυρίστηκε και αυτός ότι την πρώτη κατάθεση την είχε δώσει υπό συνθήκες τρομερής ψυχολογικής κατάστασης. Είχε βρεθεί πολύ κοντά στο σημείο της έκρηξης, είχε τραυματιστεί και κατά τον χρόνο που έδιδε την κατάθεση του δεν γνώριζε καν τη τύχη του προσωπικού. Ενώ έξω από το γραφείο ήταν μαζεμένοι συγγενείς που ήθελαν να μάθουν πληροφορίες για τους δικούς τους. Δεν παραβλέπουμε τις πολύ δυσχερείς περιστάσεις υπό

τις οποίες ο κατηγορούμενος έδωσε τη κατάθεση του. Όμως, δεν παραβλέπουμε και τον ισχυρισμό του ότι προηγουμένως, αμέσως μετά την έκρηξη, μόλις είδε το Γεωργιάδη τού επιτέθηκε και τον έβρισε ουρλιάζοντας μέχρι σημείου που να λιποθυμήσει και να καταρρεύσει. Εάν έτσι είχαν τα πράγματα, το αναμενόμενο, έτι περαιτέρω και από τον κατηγορούμενο 5, θα ήταν στη κατάθεση της ίδιας ημέρας, όχι απλώς να αναφερθεί στη στάση του Γεωργιάδη που ήταν τέτοια ώστε προηγουμένως να του επιτεθεί και να τον βρίζει, αλλά όλη αυτή η υπερένταση να καταγραφεί στην κατάθεση ως καταγγελία του Γεωργιάδη. Κανένα όμως τέτοιο στοιχείο ή έστω ίχνος τέτοιου στοιχείου δεν καταγράφεται ή δεν διαφαίνεται μέσα από την κατάθεση. Η φοβερή φόρτιση της στιγμής και η αγωνία των συγγενών που ρωτούσαν για τους δικούς τους, θα έπρεπε ακριβώς να αποτελεί τον πιο ισχυρό λόγο για τον κατηγορούμενο να καταγγείλει τον ολέθριο ρόλο του Γεωργιάδη.

Η κατάθεση ημερομηνίας 11.7.2011, είναι ένα πολυσέλιδο και συγκροτημένο κείμενο από το οποίο δεν θα αναμενόταν να απουσιάζει εκείνη η αναφορά, που στη συνέχεια αποτέλεσε το πιο ουσιαστικό στοιχείο της υπεράσπισης των κατηγορουμένων.

Τέτοια παράλειψη, δεν δικαιολογείται με τη θέση που είχε αναφέρει ο κατηγορούμενος 6 δίδοντας τη δεύτερη κατάθεση του, ότι δηλαδή, λόγω της κατάστασης σοκ, ορισμένα γεγονότα τα οποία είχε αναφέρει στην πρώτη κατάθεση ήταν ανακριβή. Τέτοια δικαιολογία έχει όντως νόημα, προκειμένου για τις διορθώσεις που έκανε με τη δεύτερη του κατάθεση, ως λ.χ. ότι στην πρώτη του κατάθεση είχε πει πως τα container ήταν σε τέσσερις ορόφους, ενώ ήταν σε τρεις ή ότι ο Θέμης δεν είναι της Ηλεκτρομηχανολογικής Υπηρεσίας, αλλά Επιθεωρητής Εργασίας κ.ο.κ.

Όχι όμως για ένα τέτοιο σημαντικό θέμα, τόσο σημαντικό ώστε να αποτελέσει στη συνέχεια κύρια πτυχή της υπεράσπισης.

Όλα τα παραπάνω κλονίζουν εκ θεμελίων την εκδοχή της υπεράσπισης. Δεν παύει όμως η ανάγκη να εξονυχίσουμε τη μαρτυρία της κατηγορούσας αρχής, της πλευράς που έχει το βάρος να πείσει. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη κάθε στοιχείο μαρτυρίας το οποίο θα μπορούσε να αναδείξει αδυναμίες στην υπόθεση της κατηγορούσας αρχής.

Θα πρέπει ειδικότερα να ασχοληθούμε με τη σχετική μαρτυρία ενός μάρτυρα κατηγορίας, του Ευαγγέλου και ενός μάρτυρα υπεράσπισης, του Λεωνίδου. Για τον Λεωνίδου, η γενική μας διαπίστωση είναι πως είχε σκοπό να βοηθήσει τους κατηγορούμενους. Ειδικότερα, αναληθής ήταν ο ισχυρισμός του για το διάλογο που είχε με τον κατηγορούμενο 5 μετά την επιτόπια επίσκεψη, δια του οποίου επιβεβαίωσε επί λέξει την αντίστοιχη εκδοχή του κατηγορούμενου 5. Παρουσιάζει ο Λεωνίδου τον κατηγορούμενο 5 να δηλώνει ρητά σε συγκεκριμένη ερώτηση κατά πόσο υπήρξε οποιαδήποτε έκρηξη, ότι «δεν μπορεί γιατί ο Γεωργιάδης τους διαβεβαίωσε ότι η πυρίτιδα αναφλέγεται και δεν εκρήγνυται», όπως ακριβώς ήταν και ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 5. Όμως, ο κατηγορούμενος 5 στις 11.7.2011 είχε μιλήσει, ως άνω, στον Ιάκωβο Ιωάννου για έκρηξη και είχε δώσει κατάθεση στην οποία αναφέρθηκε τρεις φορές στη λέξη «έκρηξη», αντί να αναφερθεί στη συμπεριφορά και τις δηλώσεις Γεωργιάδη. Πώς είναι δυνατόν στις 11.7.2011 να αναφέρεται ξανά και ξανά σε έκρηξη, αλλά μιλώντας προηγουμένως με τον Λεωνίδου να είχε αποκλείσει το ενδεχόμενο οποιασδήποτε μάλιστα έκρηξης; Τονίζουμε την αναφορά του σε «οποιαδήποτε έκρηξη», εφόσον αποκαλύπτει την προσπάθεια του να καταδείξει ότι στο μυαλό του δεν είχε καν την «έκρηξη» με την ευρύτερη, καθημερινή, μη τεχνική έννοια.

Δεν παραβλέπουμε βέβαια, το γεγονός ότι η ευπαίδευτη εκπρόσωπος της κατηγορούσας αρχής παρέλειψε να αντεξετάσει τον κατηγορούμενο 5 και τον Λεωνίδα για τον ισχυρισμό τους αυτόν. Όμως, ήταν σταθερή η θέση της κατηγορούσας αρχής, ότι οι κατηγορούμενοι είχαν αντίληψη ότι έγινε έκρηξη και ότι ο Γεωργιάδης δεν τους έλεγε ότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται. Συνεπώς, η παράλειψη αντεξέτασης για τον επιμέρους αυτοενισχυτικό ισχυρισμό, δεν μπορεί να έχει την έννοια της αποδοχής του. Αντίθετα, καθοριστική σημασία έχει το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος 5 σύμφωνα με καθόλα αξιόπιστη και αδιαμφισβήτητη μαρτυρία μιλούσε αρχικά ξανά και ξανά για έκρηξη.

Ο Ευαγγέλου ήταν μάρτυρας της κατηγορούσας αρχής. Η μαρτυρία του δεν είναι άμεση μαρτυρία, αλλά μια μεταφορά των όσων έλεγε ο κατηγορούμενος 6, χωρίς να προσδιορίζεται το πλαίσιο της συζήτησης και ειδικότερα χωρίς να συνδέεται με την αλληλουχία των γεγονότων. Ό,τι προκύπτει είναι ότι έγινε τέτοιας φύσεως συζήτηση. Η μαρτυρία Αναστασιάδη, επίσης υποδηλώνει ότι έγινε τέτοιας φύσεως συζήτηση, αλλά δεν ήταν σαφής για το λόγο που εξήγησε.

Ποιό όμως ήταν το νόημα της συζήτησης αυτής και πώς επέδρασε, εάν επέδρασε, στις τελικές διαπιστώσεις; Αυτό είναι το πραγματικό ερώτημα που πρέπει να κριθεί, όχι αποσπασματικά, αλλά υπό το σύνολο όλης της σχετικής μαρτυρίας.

Το πρόβλημα είναι ότι ο μεν Γεωργιάδης αρνείται ότι έγινε τέτοια συζήτηση, πασιφανώς αντιδρώντας στην προσπάθεια να του αποδοθεί ότι τους παραπλάνησε, οι δε κατηγορούμενοι 5 και 6 παρουσιάζουν τον Γεωργιάδη από την αρχή μέχρι το τέλος να επαναλαμβάνει τις επίμαχες

φράσεις υπό την έννοια ότι δεν υπήρχε κίνδυνος. Στη μαρτυρία Γεωργιάδη, δεν στηριζόμαστε ούτε ως ή άλλως για τους λόγους που έχουμε αναφέρει. Όμως, είμαστε βέβαιοι ότι δεν ευσταθεί η διάσταση την οποία προσπάθησαν να δώσουν στο θέμα οι κατηγορούμενοι. Για τους λόγους που έχουμε ήδη εξηγήσει, δεν δεχόμαστε την εκδοχή τους ότι ξανά και ξανά ο Γεωργιάδης δήλωνε εις επήκοον όλων όσα του αποδίδουν.

Έτσι το ερώτημα που παραμένει έγκειται στο ποία ήταν η πραγματική διάσταση της συζήτησης που έγινε μεταξύ Γεωργιάδη και κατηγορουμένων 5 και 6. Η απάντηση δίδεται τελικά από τον ίδιο τον κατηγορούμενο 6, ο οποίος ανέφερε στην αντεξέταση του τα εξής:

«.....ναι ήταν αυτονόητο, τάραξε το container από τον τόπο του, κάποια έκρηξη είχε συμβεί... η συζήτηση ήταν ...μιλούσε κατά πόσο εκρήγνυται ή δημιουργήσε αέρια που φούσκωσαν το εμπορευματοκιβώτιο με αποτέλεσμα να μετακινηθεί και ο κ. Γεωργιάδης ισχυριζόταν ότι ήταν τα αέρια και όχι ότι είχε εκραγεί η πυρίτιδα».

Συνεπώς, η συζήτηση δεν είχε την έννοια ότι επειδή η πυρίτιδα δεν εκρήγνυται δεν υπήρχε κίνδυνος έκρηξης, όπως προσπάθησαν να το παρουσιάσουν οι κατηγορούμενοι, αλλά η συζήτηση ήταν κατά πόσο «είχε εκραγεί η πυρίτιδα ή τα αέρια». Κατά τ' άλλα, το ότι υπήρξε «κάποια έκρηξη» ήταν κοινώς αντιληπτό και μάλιστα, για τον κατηγορούμενο 6, αντιληπτό ως αυτονόητο. Έτσι είχε αντιληφθεί και ο κατηγορούμενος 5 και όλοι οι άλλοι, πλην του Επιθεωρητή Εκρηκτικών Υλών Αναστασιάδη ο οποίος είχε διακρίνει και αναφερθεί στην τεχνική έννοια του φαινομένου, όπως αυτή εξηγήθηκε αργότερα στην έκθεση της «συμβουλευτικής ομάδας εργασίας».

Δεν είναι όμως την τεχνική έννοια που είχαν κατά νου όσοι είχαν αντιληφθεί ότι έγινε έκρηξη στις 6.7.2011, ούτε τη διάκριση μεταξύ αποτόνωσης αερίων και βίαιης εκτόνωσης. Όμως επί αυτής της διάκρισης, που τότε δεν είχε σημασία αλλ' ούτε καν έγινε αντιληπτή, επεχείρησαν οι κατηγορούμενοι να οικοδομήσουν όψιμα την υπεράσπιση ότι λόγω των δηλώσεων Γεωργιάδη δεν είχαν αντίληψη κινδύνου έκρηξης.

Εάν ήταν ουσιαστική η διαφορά και είχε την έννοια του ότι ο Γεωργιάδης τους καθυσύχαζε για τον κίνδυνο, οι κατηγορούμενοι θα την ανεδείκνυαν, ως άνω, εξ αρχής, ήδη από τις καταθέσεις τους στην αστυνομία. Αλλά, ειδικότερα ο κατηγορούμενος 6 θα αναδείκνυε το ζήτημα και στις συγκεντρώσεις που συγκάλεσε στην ΕΜΑΚ την επόμενη εβδομάδα μετά την έκρηξη, όπως ο ίδιος προσδιόρισε το χρόνο.

Επρόκειτο ακριβώς για συγκεντρώσεις που έγιναν, όπως προκύπτει από το σύνολο της μαρτυρίας, λόγω της έντονης συζήτησης που υπήρχε στην ΕΜΑΚ, υπό τη σκιά του θανάτου συναδέλφων τους, ώστε να «ξεκαθαρίσει» το ιστορικό. Ο ίδιος ο κατηγορούμενος 6 αναφέρει στη κατάθεση/κύρια εξέταση ότι επειδή το κλίμα ήταν βαρύ, τα ΜΜΕ ασχολούνταν συνέχεια με το θέμα και ο καθένας έλεγε τα δικά του, κάτι που προκαλούσε περαιτέρω σύγχυση στο προσωπικό, αποφάσισε να μιλήσει στο προσωπικό για να τους πει τα γεγονότα και να τους λύσει κάποιες απορίες που είχαν.

Εάν ο κατηγορούμενος 6 αισθανόταν ότι η διαφορά με το Γεωργιάδη ήταν ουσιαστική και συνιστούσε παραπλάνηση ή ολέθρια λανθασμένη πληροφόρηση, το αναμενόμενο θα ήταν σε εκείνη ακριβώς τη συγκέντρωση – μια συγκέντρωση εν είδει λογοδοσίας - όχι μόνο να ξεκαθαρίσει ότι είχε ενημερώσει σαφώς τους αξιωματικούς περί

ουσιαστικής διαφωνίας, αλλά και να αναδείξει την ουσιαστική αυτή διαφωνία ενώπιον των ανδρών του και να τους ξεκαθαρίσει ότι δεν τους είχε ενημερώσει, λόγω ακριβώς των δηλώσεων και της στάσης του Γεωργιάδη, όπως είναι η σημερινή του θέση.

Πως εξηγείται όμως η στάση Γεωργιάδη έναντι Τσιανή και Ανθή;

Η κατάθεση Τσιανή δόθηκε στο νοσοκομείο όπου νοσηλευόταν σοβαρά τραυματισμένος. Αναφέρεται δε, σε χρόνους προ της 11.7.2011 αφενός και αφετέρου, στα συμβάντα της ημέρας εκείνης. Αφηγούμενος τα προηγηθέντα της 11.7.2011 καταλήγει με την φράση *«αυτά μπορώ να θυμηθώ καθαρά για τις μέρες πριν την έκρηξη»*. Για όσα έλαβαν χώρα στις 11.7.2011 αναφέρει τα εξής: *«Εκεί όποιος ερχόταν να με δει μου έλεγε διάφορα για το τι είχε συμβεί εκείνη την ημέρα με αποτέλεσμα να μην είμαι σίγουρος αν αυτά που σου ανέφερα σήμερα είναι αυτά που εγώ έζησα»*. Η δήλωση αυτή έχει σαφώς την έννοια πως όσα ανέφερε για τα προηγηθέντα της 11^{ης} Ιουλίου 2011 τα θυμόταν «καθαρά». Η μαρτυρία του δε, εναρμονίζεται με τα όσα έχει μεταφέρει και η Γαλάτεια Γεωργίου. Πρόκειται για μαρτυρίες μέσα από τις οποίες ο Γεωργιάδης παρουσιάζεται καθησυχαστικός και μάλιστα με αναφορά στο ότι η πυρίτιδα καίγεται και δεν υπήρχε φόβος έκρηξης.

Το γεγονός ότι ένας ούτως ή άλλως σπιλωμένος μάρτυρας δεν είπε για το υπό εξέταση θέμα την αλήθεια, δεν αποτελεί κώλυμα για το Δικαστήριο να διαγνώσει την αλήθεια μέσα από το σύνολο της μαρτυρίας. Αρκεί να πρόκειται για μαρτυρία τέτοια ώστε να είναι σε θέση να καταλήξει με την απαιτούμενη απόλυτη ασφάλεια στα γεγονότα.¹⁰³ Έχοντας υπόψη το

¹⁰³ Βλ. υπόθεση Τσέκκουρα, ανωτ.

σύνολο της σχετικής μαρτυρίας και ειδικότερα τη μαρτυρία Λάμπρου, Χριστοδούλου, Κυριάκου και Θεοφάνους, ακόμα και τη μαρτυρία όσων δεν έκαναν μεν λόγο για έκρηξη, αλλά πάρα ταύτα μετέφεραν σαφώς την κατάσταση έντονης ανησυχίας του Γεωργιάδη, είναι φανερό πως οι καθησυχαστικές δηλώσεις του προς τρίτους, που δεν είχαν αρμοδιότητα, δεν είχαν σχέση με τη στάση του στη διαδικασία και τις δηλώσεις του έναντι των συμμετεχόντων αρμοδίως σ' αυτή. Ο ίδιος διαβάθμισε την έκθεση του ως «εμπιστευτική» προβαίνοντας σε σχετική σήμανση επί αυτής. Είναι φανερό ότι το περιεχόμενο της δεν ήταν ευρέως ανακοινώσιμο. Εκείνο που για εμάς έχει σημασία είναι η στάση του Γεωργιάδη έναντι των όσων είχαν αρμοδιότητα και όχι το τι ανέφερε για ένα «εμπιστευτικό ζήτημα» σε μέλη του προσωπικού της Βάσης. Το σχήμα προκύπτει με σαφήνεια: Έτερον, εκάτερον.

Δεν παραβλέπουμε τέλος, τα περαιτέρω επιχειρήματα που ήγειραν ο κ. Ευσταθίου και ο κ. Κορφιώτης περί του ότι η γενική συμπεριφορά του Γεωργιάδη δεν συνάδει με την εκδοχή ότι ήταν ανήσυχος και ότι προειδοποιούσε για τους κινδύνους. Ο κ. Ευσταθίου λ.χ επικαλέστηκε το τεκμήριο 179 (ανακοινωθέν Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων ημερ. 13.2.2009) σύμφωνα με το οποίο ο κατηγορούμενος 2 είχε δηλώσει ότι *«το υλικό είναι ασφαλές ... θα μπορούσε να τοποθετηθεί και σε κατοικημένους τόπους χωρίς να υπάρχει οποιοσδήποτε κίνδυνος»*. Τότε, είπε, ο Γεωργιάδης δεν τον προειδοποίησε για την επικινδυνότητα. Ο κ. Ευσταθίου είπε ακόμα ότι την ίδια στάση τήρησε ο Γεωργιάδης και όταν ο ταξίαρχος Θεοφάνους εισηγήθηκε τη μεταφορά των εμπορευματοκιβωτίων στο Γέρι σε κατοικημένη περιοχή. Ως προς το επιμέρους αυτό ζήτημα, για όση αξία έχει, σημειώνουμε ότι σύμφωνα με τη μαρτυρία Θεοφάνους την οποία αποδεχόμαστε, η σχετική συζήτηση έγινε μεταξύ Θεοφάνους και κατηγορούμενου 2 στο γραφείο του τελευταίου, μετά την επιτόπια

επίσκεψη, δεν επρόκειτο για εισήγηση αλλά για μια ενημερωτική αναφορά, τέλος δε, δεν έχουμε μαρτυρία ότι επρόκειτο για κατοικημένη περιοχή.

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε περαιτέρω, ότι το αποκορύφωμα τέτοιας στάσης του Γεωργιάδη ήταν όταν του τηλεφώνησε ο Ιωαννίδης το πρωί της 11.7.2011, το γεγονός ότι δεν του ζήτησε να διατάξει εκκένωση έστω και την υστάτη, αλλ' αντίθετα του είπε «φίλε μου κάμε υπομονή και έρχομαι κοντά σου». Ο κ. Κορφιώτης παρέθεσε και άλλα δείγματα, όπως τις ενέργειες του Γ. Γεωργιάδη στις 6.7.2011 να ανεβάσει την ομάδα στα εμπορευματοκιβώτια χωρίς προειδοποίηση κ.ο.κ. Αναφέρθηκε επίσης και στη τηλεφωνική επικοινωνία που είχε ο επόπτης ΓΕΕΦ Στυλιανού με τον Γεωργιάδη, εισηγούμενος ότι ο τελευταίος ουσιαστικά είχε καθησυχάσει τον Στυλιανού λέγοντας του ότι οι πυροσωλήνες μεταφέρθηκαν αλλού. Ως προς τούτο όμως, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε πως ο Γεωργιάδης είχε απαντήσει σε συγκεκριμένο ερώτημα του Στυλιανού. Από την άλλη, θα πρέπει να σημειώσουμε πως με αφορμή εκείνο το ερώτημα ο Γεωργιάδης δεν προχώρησε να μιλήσει για κίνδυνο έκρηξης ή για ανάγκη εκκένωσης.

Όμως, τα ζητήματα κρίνονται συνολικά. Το ότι ο Γεωργιάδης συμπεριφέρθηκε με αυτό τον τρόπο δεν διαγράφει τη σωρεία αξιόπιστης μαρτυρίας για τη συμπεριφορά του κατά τον επίδικο χρόνο, ούτε καθιστά αξιόπιστη την περί αντιθέτου μαρτυρία που στερείται λογικής βάσης.

Έχοντας ακριβώς υπόψη το σύνολο της μαρτυρίας, δεχόμαστε ότι ο Γ. Γεωργιάδης είχε καταγράψει στην έκθεση του τις κοινές τους διαπιστώσεις και ότι ήταν κοινή διαπίστωση πως η ζημιά στο εμπορευματοκιβώτιο προκλήθηκε από αυτανάφλεξη, πιθανότατα λόγω ψηλών θερμοκρασιών¹⁰⁴

¹⁰⁴ Βλ. μαρτυρία ΜΚ15 και ΜΚ25

και «έκρηξη». Το συζητήσιμο ήταν η αιτία της αυτανάφλεξης. Αυτό είναι το θέμα που έμεινε ανοικτό για να αποφασιστεί με αυτοψία στο εσωτερικό του εμπορευματοκιβωτίου, αφού θα το κατέβαζαν. Ενόψει του προβληματισμού τους αυτού, στην έκθεση δεν κατεγράφη ότι έγινε αυτανάφλεξη πυρίτιδας, αλλά ότι υπήρξε αυτανάφλεξη υλικών εντός του εμπορευματοκιβωτίου. Σκοπός ήταν να μην αναδειχθεί διαφωνία και να προκληθεί, ως εκ τούτου, ολιγωρία.

Ο Γεωργιάδης δεν έλεγε πως η πυρίτιδα καίγεται και δεν εκρήγνυται υπό την έννοια ότι δεν είχε γίνει έκρηξη και άρα δεν υπήρχε κίνδυνος έκρηξης. Το πραγματικό νόημα του διαλόγου μεταξύ του και των κατηγορουμένων 5 και/ή 6 ήταν όπως το απέδωσε εν τέλει ο τελευταίος. Το ότι είχε γίνει «κάποια έκρηξη» ήταν αντιληπτό ως αυτονόητο. Ο Γεωργιάδης δεν ήταν καθόλου καθησυχαστικός. Αντίθετα, ήταν τόσο ανήσυχος ώστε να περιγράφεται ως τελών σε κατάσταση πανικού. Σ' αυτά τα πλαίσια χρησιμοποίησε τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά παραδείγματα για να καταδείξει παραστατικά την κατάσταση της πυρίτιδας, αλλά και τον κίνδυνο.

Δεχόμαστε ότι έγιναν οι συζητήσεις για τα σκοπούμενα μέτρα, όπως τις περιέγραψαν βασικά όλοι οι μάρτυρες και ότι σε αυτά τα πλαίσια ο κατηγορούμενος 5 επικοινωνούσε με τον Λεωνίδου και ελάμβανε ενημέρωση όπως ο ίδιος περιέγραψε.

Δεχόμαστε τέλος, ότι ο Γεωργιάδης τηρούσε σημειώσεις εκ των οποίων αργότερα κατέγραψε την «έκθεση ασφαλείας» με διαπιστώσεις και εισηγήσεις που ήταν κοινές.

Δ.7 Η επιτόπια εξέταση στις 6 Ιουλίου 2011, η ενημέρωση του κατηγορούμενου 4 και το ζήτημα της αντίληψης των κατηγορουμένων 4, 5 και 6 για τον κίνδυνο

Δ.7.2 Η ενημέρωση του κατηγορούμενου 4 και το ζήτημα της αντίληψης περί κινδύνου των κατηγορουμένων 4, 5 και 6

Η αντίληψη των κατηγορουμένων 5 και 6 για τον κίνδυνο προκύπτει τόσο από τις περιστάσεις, αλλά ειδικά για τον κατηγορούμενο 6 και από δηλώσεις του. Στο βαθμό που πρόκειται για περιστατική μαρτυρία, έχουμε κατά νου τις σχετικές αρχές.

Οι κατηγορούμενοι 5 και 6 είχαν ιδίαν γνώση των περιστάσεων. Οι περιστάσεις ήταν τέτοιες, ώστε να παραδέχονται ότι οι ίδιοι είχαν σχηματίσει την αντίληψη πως επρόκειτο για έκρηξη. Ισχυρίζονται ότι οι ανησυχίες τους αυτές όχι μόνο διασκεδάστηκαν, αλλά εξαφανίστηκαν λόγω των δηλώσεων και της στάσης Γεωργιάδη. Την εκδοχή αυτή την έχουμε απορρίψει.

Αλλά, ακόμα και αν θα δεχόμασταν ότι ο Γεωργιάδης έλεγε τα όσα του αποδίδουν και υπό την έννοια που τα αποδίδουν, αυτό δεν θα σήμαινε ότι θα μπορούσαν εύλογα να διαγράψουν τη δική τους αντίληψη στην οποία τόσο επέμεναν, σύμφωνα πάντα με τη δική τους εκδοχή. Αυτό το δέχεται και ο κατηγορούμενος 5 του οποίου η θέση ήταν, όπως προσδιορίστηκε και στην τελική αγόρευση, ότι «προφανώς δεν ικανοποιήθηκε από τις διαβεβαιώσεις του Σχη Γεωργιάδη» και γι' αυτό το λόγο απαιτήσε να γίνει

αυτοψία του εμπορευματοκιβωτίου.¹⁰⁵ Εάν όμως δεν ικανοποιήθηκε από τις διαβεβαιώσεις, πώς καθησυχάστηκε πλήρως σε βαθμό που να βεβαιώνει και τον διευθυντή του ότι δεν υπήρχε κίνδυνος; Αυτά είναι αντιφάσεις στις οποίες περιέπεσε στην προσπάθεια του να αποκρύψει την πραγματική αντίληψη που είχε, με βάση τα δεδομένα που είχε κατά νου και τα οποία ήταν τέτοια ώστε να του δημιουργήσουν την αντίληψη πως είχε γίνει έκρηξη.

Υπό τέτοιες περιστάσεις, δεν μπορεί παρά οι κατηγορούμενοι 5 και 6 να είχαν αντίληψη πως υπήρχε πραγματικός και άμεσος κίνδυνος ζωής. Όλα τ' άλλα είναι εκ των υστέρων δικαιολογίες.

Αυτή του την αντίληψη ειδικότερα ο κατηγορούμενος 6 την εξωτερίκευσε. Υπενθυμίζουμε τις δηλώσεις του: «Αν παίξουν θα έρτουν να μας έβρουν δακάτω/μας έβαλαν πόμπα/τους είπα ότι θα ανατινάξουν τη Λάρνακα».

Ο ευπαίδευτος συνήγορος του κατηγορούμενου 6 εισηγήθηκε όμως ότι «δεν υπήρχαν ξεκάθαρες τοποθετήσεις ή αντιλήψεις σε σχέση με τη χρονική και ποιοτική παράμετρο του κινδύνου κατά τις 6.7.2011». Εισηγήθηκε επίσης ότι «κανένας δεν μπορεί να υποστηρίξει σοβαρά ότι η έκθεση προειδοποιεί ή έστω θεωρεί ως ενδεχόμενο τον κίνδυνο μαζικής έκρηξης, αλλά έστω και μερικής έκρηξης κάποιας ποσότητας που να είναι

¹⁰⁵ Σε σοβαρές ποινικές υποθέσεις, όπου ο δικηγόρος λειτουργεί στην παρουσία του πελάτη του υπέχει θέση του αντιπροσώπου του κατηγορουμένου (Αριστοδήμου άλλως Γιουρούκης ν. Δημοκρατίας (1990) 2 Α.Α.Δ 402, 441). Ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να διαχωρίσει τη θέση του από εκείνη του δικηγόρου του (Πολυβίου ν. Αστυνομίας (2004) 2 Α.Α.Δ 11), εφόσον η φωνή και ο λόγος του δικηγόρου είναι η φωνή και ο λόγος του κατηγορούμενου πελάτη του (Γαβριηλίδης ν. Αστυνομίας (2003) 2 Α.Α.Δ 405).

σε θέση να προκαλέσει ουσιαστικές ζημιές ή τραυματισμούς ή ανεπιθύμητες συνέπειες στην υγεία κάποιου». Όμως, ο κατηγορούμενος 6 είχε αντιληφθεί πολύ καλά τους κινδύνους και τους είχε εξωτερικεύσει.

Δεν παραβλέπουμε το λογικοφανές επιχείρημα των κατηγορουμένων 5 και 6, το οποίο τόνισαν στη μαρτυρία τους, ότι αν είχαν τέτοια αντίληψη δεν θα προσέτρεχαν, όπως το έπραξαν, για να μεταβούν στο επεισόδιο, με τον κατηγορούμενο 6 μάλιστα να τίθεται σε πραγματικό κίνδυνο ζωής. Αυτό όμως, είναι ένα στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμηθεί με όλα τα άλλα που είναι σχετικά. Κάτω από τέτοια συνολική θεώρηση, οι τελευταίες εκείνες ενέργειες των κατηγορουμένων 5 και 6 δεν μπορούν να έχουν την έννοια ότι δεν είχαν αντίληψη του κινδύνου. Δεν αναφερόμαστε μόνο σε όλα τα άλλα δεδομένα που έχουμε παραθέσει, αλλά και στην πραγματική εικόνα εκείνων των τελευταίων στιγμών, όπως έχει περιγραφεί από τους μάρτυρες και όπως απεικονίστηκε στα βίντεο και ιδιαίτερα στο βίντεο του MK32 Μάριου Λουκά, το οποίο ληφθέν από τον αυτοκινητόδρομο παρουσιάζει από μακριά μια φοβερή εικόνα πύρινης κόλασης με συνεχείς εκρήξεις. Δεν υπάρχει λοιπόν αμφιβολία ότι ιδιαίτερα ο κατηγορούμενος 6 που είχε φθάσει επιτόπου, είχε πλήρη και άμεση αντίληψη του κινδύνου. Ο κατηγορούμενος 5 δεν προσέγγισε τόσο, αλλά όπως έχουμε αναφέρει είχε πλήρη εικόνα της κατάστασης και ενημέρωση για το εν εξελίξει επεισόδιο. Προκύπτει με απόλυτη ασφάλεια, ότι ο λόγος που οι κατηγορούμενοι 5 και 6 προσέτρεξαν στο επεισόδιο, δεν ήταν διότι δεν είχαν αντίληψη του κινδύνου, αλλά διότι προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν, έστω και την υστάτη, πλην όμως απεγνωσμένα, την κατάσταση.

Ο κατηγορούμενος 4, παρά το ότι δεν είχε επισκεφθεί επιτόπου τα εμπορευματοκιβώτια και δεν έλαβε μέρος στη σύσκεψη που ακολούθησε, έτυχε ενημέρωσης από τον κατηγορούμενο 5. Η μαρτυρία για το τι ο

κατηγορούμενος 5 είχε ενημερώσει τον κατηγορούμενο 4, χαρακτηρίζεται από τη σταθερή προσπάθεια των κατηγορουμένων να καταδείξουν ότι λόγω των δηλώσεων Γεωργιάδη δεν είχαν αντίληψη κινδύνου. Στην προσπάθεια του μάλιστα να πείσει για κάτι τέτοιο, ο κατηγορούμενος 4 δεν περιορίστηκε σε κάποια λογικά πλαίσια, ως λ.χ. ότι γνώριζε πως επρόκειτο για εκρηκτικά και επικίνδυνα υλικά, αλλά παρά ταύτα είχε καθησυχαστεί με τα όσα υποτίθεται ότι του μετέφεραν από τον Γεωργιάδη. Προχώρησε πέραν τούτου και ισχυρίστηκε ότι η αντίληψη του ήταν πως δεν είχαν να κάνουν με κάτι εκρηκτικό και δεν γνώριζαν ότι πρόκειται για επικίνδυνο φορτίο. Αυτά στερούνται, ως άνω, κάθε πειστικότητας.

Απορρίπτουμε επίσης τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου 4 ότι ο Χαραλάμπους του είχε πει πως ο σκοπός της αυτοψίας, όταν θα κατέβαινε το εμπορευματοκιβώτιο θα ήταν για να διαπιστωθεί κατά πόσο τα αίτια ήταν κακόβουλα ή όχι. Κάτι τέτοιο είχε αποκλειστεί εξ αρχής και παραπέμπουμε περί τούτου στις κοινές διαπιστώσεις, όπως καταγράφηκαν στην «έκθεση ασφαλείας».

Αγορεύοντας ο ευπαίδευτος δικηγόρος του, εισηγήθηκε ότι η μόνη ενημέρωση που είχε ο 4^{ος} κατηγορούμενος ήταν ότι ο αποσταλείς από αυτόν κατηγορούμενος 5 του ανέφερε ότι δεν μπορούσε να εκφέρει άποψη για το τι οδήγησε στη διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου εάν δεν γινόταν αυτοψία και ότι επρόκειτο, ως εκ τούτου, για μια ημιτελή επιθεώρηση πυρασφάλειας.

Όμως, ο κατηγορούμενος 4 δέχθηκε ότι γνώριζε πως επρόκειτο για εμπορευματοκιβώτια με πυρίτιδα τοποθετημένα σε στοιβάδα. Γνώριζε ότι στο ένα εμπορευματοκιβώτιο υπήρξε ανάφλεξη και πυρκαγιά, ότι προκλήθηκαν αέρια και πίεση, ότι το εμπορευματοκιβώτιο διογκώθηκε, ότι

δημιουργήθηκε σχισμή, άνοιξαν οι πόρτες με εκτόνωση αερίων και ότi το εμπορευματοκιβώτιο μετακινήθηκε από τη θέση του. Γνώριζε ότi έξω από το εμπορευματοκιβώτιο υπήρχε καμένη πυρίτιδα και καμένο ξύλο. Έχοντας αυτά υπόψη, ο Αρχηγός της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Κύπρου ο οποίος δεν επικαλέστηκε ενώπιον μας οποιοδήποτε πρόβλημα που να επηρεάζει τις ικανότητες νόησης και αντίληψης, είχε όλα τα στοιχεία για να αντιληφθεί, ανεξάρτητα ακόμα και από το αν του είχε λεχθεί ή όχι η λέξη «έκρηξη», ότi υπήρχε κίνδυνος ζωής, εφόσον επρόκειτο για τεράστιο όγκο πυρίτιδων εντός ενός στρατοπέδου και μάλιστα εντός της Ναυτικής Βάσης της χώρας.

Αυτό, έγινε παραδεκτό και από δικής του πλευράς, εφόσον ο συνήγορος του,¹⁰⁶ προκειμένου να εισηγηθεί ότi η μη προειδοποίηση των μελών της Πυροσβεστικής για τον κίνδυνο έκρηξης δεν συνιστούσε παράλειψη, ανέφερε ότi *«η κάθε πυρκαγιά που προκαλείται ή υπάρχει σ' ένα στρατόπεδο εγκυμονεί κινδύνους εκρήξεων αφού σε κάθε στρατόπεδο φυλάττονται εκρηκτικά και πυρομαχικά, ώστε να μην χρειάζεται καμία προειδοποίηση για την ύπαρξη αυτού του κινδύνου»*.

Πόσο μάλλον, προσθέτουμε, όταν ο κίνδυνος ήταν για πυρκαγιά όχι απλώς σε στρατόπεδο όπου φυλάττονται εκρηκτικά και πυρομαχικά, αλλά πάνω σ' αυτά τούτα τα εκρηκτικά που ήταν στοιβαγμένα σε τεράστιες ποσότητες.

¹⁰⁶ Βλ. τα αναφερόμενα στην υποσημείωση 104

Με βάση τέτοιο επιχείρημα η υπεράσπιση του κατηγορούμενου 4 επεφύλαξε διαφορετικό μέτρο για τον εαυτό του. Μας καλεί να δεχθούμε ότι ο Παπαδόπουλος, ο Γιακουμή, ο Τταντής, ο Κρόκος, ο Θεοφίλου κι ο Αδάμου, όφειλαν να γνωρίζουν ότι «η κάθε πυρκαγιά που προκαλείται ή υπάρχει σ' ένα στρατόπεδο εγκυμονεί κινδύνους εκρήξεων», αλλά ο ηγήτορας τους δικαιολογημένα δεν αντελήφθη ότι ένα νέο επεισόδιο ανάφλεξης πυρίτιδας πάνω σε μια «τριώροφη πολυκατοικία» από πυρίτιδα εγκυμονούσε κινδύνους εκρήξεων.

Η κατάληξη μας είναι ότι οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 με όσα γνώριζαν δεν μπορεί παρά να είχαν αντίληψη κινδύνου θανάτου. Ο κίνδυνος ήταν έκδηλος. Κανένας δεν μπορούσε να γνωρίζει πότε θα ελάμβανε χώρα ένα νέο επεισόδιο. Αυτό δεν σημαίνει ότι η αντίληψη του κινδύνου δεν περιλαμβάνει την αντίληψη άμεσου κινδύνου. Εφόσον δεχόμαστε ότι οι κατηγορούμενοι είχαν αντιληφθεί τον κίνδυνο υπό τις δεδομένες σοβαρότατες περιστάσεις, αναγκαίο συνεπακόλουθο είναι ότι δεν απέκλειαν και άρα είχαν αντίληψη της αμεσότητας ενός πραγματικού κινδύνου ζωής.

Δ.8 Η ενημέρωση Παπακώστα για την επιτόπια εξέταση, η τελική του αντίληψη για τον κίνδυνο και η στάση που τήρησε

Δ.8.1 Η ενημέρωση

Η μαρτυρία του Θεοφάνους ήταν και γι' αυτό το ζήτημα θετική. Επαναλαμβάνουμε δε, χάριν τονισμού, ότι δεν αντικρούστηκε με αντεξέταση, όπως ούτε η μαρτυρία Τυρίμου και Στυλιανού που υπεστήριξαν τη θέση του περί εκτύπωσης των φωτογραφιών και

παράδοσης τους στο κατηγορούμενο 2. Σημειώνουμε ότι στα πρόσωπα αυτά παρέπεμψε ο ίδιος ο Θεοφάνους με συμπληρωματική του κατάθεση στην αστυνομία την οποία έδωσε αυτοβούλως στις 15.7.2011, όταν διάβασε στην εφημερίδα Πολίτης ότι αυτός, λόγω μιας σύσκεψης που είχε ο κατηγορούμενος 2, δεν κατέστη δυνατό να του δώσει τις φωτογραφίες και του τις έδωσε στις 11 Ιουλίου, μετά την έκρηξη. Ο Θεοφάνους διαβάζοντας τέτοιο δημοσίευμα σκέφθηκε ότι κάτι δεν πάει καλά και ότι προσπαθούν να τον ενοχοποιήσουν και γι' αυτό πήγε στην αστυνομία και έδωσε την συμπληρωματική κατάθεση.

Ο Θεοφάνους ήταν κατά πάντα σταθερός και η μαρτυρία του συγκροτημένη και λογική. Χωρίς να είναι μέρος του προβλήματος, εστάλη από τον κατηγορούμενο 2, ως «άνθρωπος με νου», για να τον ενημερώσει. Αμέσως μετά την επιτόπια επίσκεψη, επέστρεψε στον Υπουργό παίρνοντας του και φωτογραφίες ακριβώς για να τον ενημερώσει. Το αντικείμενο της ενημέρωσης, δεν ήταν μια υπόθεση ρουτίνας. Αφορούσε μια τεράστια ποσότητα πυρίτιδας για την οποία την προηγούμενη ημέρα έγινε έκτακτη σύσκεψη στο γραφείο του Υπουργού, συστάθηκε ειδική επιτροπή, ζητήθηκε η ετοιμασία έκθεσης από την ίδια ημέρα κ.ο.κ. Ήταν απόλυτα λογικό, ότι ο απεσταλμένος του Υπουργού επιστρέφοντας από τέτοια ειδική αποστολή, θα τον ενημέρωνε κατά πάντα.

Αντίθετα, δεν είναι καθόλου λογική η εκδοχή ότι ο Θεοφάνους άφησε τις φωτογραφίες «άψε σβήσε» και έφυγε ή ότι δεν αναφέρθηκε σε κίνδυνο, αλλά μόνο τον ενημέρωσε ως εξής, όπως είπε ο κατηγορούμενος 2 αντεξεταζόμενος:

«...Δεν με ενδιέφερε το τι έλεγαν στη σύσκεψη εμένα, μου είπε ότι έγινε η αυτοψία, έφυγε ο ίδιος, ότι είπαν στην επιτόπου αυτοψία για μετακίνηση του

εμπορευματοκιβωτίου και για κατάβρεξη με θαλασσινό νερό συγκεκριμένα και τίποτε περισσότερο και ότι θα έκανε έκθεση ο Γεωργιάδης. Αυτά τα πέντε πράγματα μου τα είχε πει και μου τα είπε στο πόδι ο άνθρωπος και δεν είχα απαίτηση να μου πει περισσότερα. Η αποστολή του αυτή, τον ευχαρίστησα και του είπα πήγαινε στο καλό».

Σε συνδυασμό με αυτά και με φανερό σκοπό να καταδειχθεί ότι η ενημέρωση από τον Θεοφάνους ήταν σε αδρές μόνο γραμμές, ήταν και η προσπάθεια του κατηγορούμενου 2 να πείσει ότι ο ρόλος του Θεοφάνους ήταν περιορισμένος ως ακολούθως:

« ...Ο κύριος Θεοφάνους δεν στάλθηκε δεν ήταν καν μέλος αυτής της επιτροπής, ήταν ο παρατηρητής τον οποίο φώναξα και του εξήγησα λεπτομερώς τι έπρεπε να κάνει στην παρουσία του αρχηγού της Εθνικής Φρουράς. “Αποστολή σου είναι να πας να διαπιστώσεις αν όντως η επιτροπή θα φτάσει έγκαιρα στο χώρο, θα κάνει την αυτοψία της και αυτό με ενδιαφέρει και εσύ σε περίπτωση που χρειαστούν οτιδήποτε να βοηθήσεις σε αυτή την κατάσταση.” Δηλαδή από πλευράς διοικητικής μέριμνας θέματος».

Κάτι τέτοιο όμως, δεν συνάδει ούτε με την όλη εικόνα της σύσκεψης εκ της οποίας προέκυψε η αποστολή της ομάδας και του Θεοφάνους, μήτε με τις ενέργειες του Θεοφάνους που ακολούθησαν, ήτοι την χωρίς καθυστέρηση ενημέρωση του Υπουργού, περιλαμβανομένης της παρουσίασης φωτογραφιών.

Είναι εκ των πραγμάτων, φανερό, ότι η ενημέρωση έγινε όπως περιέγραψε ο Θεοφάνους και δεν ήταν της μορφής που ισχυρίστηκε ο κατηγορούμενος 2.

Πέραν της γενικής αυτής διαπίστωσης, η εκδοχή του κατηγορούμενου 2 δεν ήταν, κρινόμενη ήδη από μόνη της, θετική ως προς αυτή τούτη την ουσία, κατά πόσο δηλαδή ο Θεοφάνους του είχε μιλήσει για έκρηξη ή όχι. Σε ένα στάδιο της αντεξέτασης του αρνήθηκε ότι ο Θεοφάνους του είχε πει ότι έγινε έκρηξη της πυρίτιδας. Αμέσως πιο κάτω, ακολούθησαν τα εξής:

«Ε. Σας είπε λέω ο κύριος Θεοφάνους ότι εκείνοι που στείλατε, η ομάδα εμπειρογνομόνων έχουν αναφέρει ότι έγινε εντός του εμπορευματοκιβωτίου εσωτερική έκρηξη;

A. Πιθανόν.

E. Και ποια ήταν η λύση;

A. Και έπρεπε να κατέβει το εμπορευματοκιβώτιο κάτω είπε.

E. Τελικά ο κύριος Θεοφάνους σας είπε ότι εκείνη η ομάδα είπε ότι πιθανόν να έγινε εσωτερική έκρηξη;

A. Δεν το απέκλεισε».

Σε μεταγενέστερο σημείο της αντεξέτασης, την ίδια ημέρα, ήταν σίγουρος ότι ο Θεοφάνους δεν του μίλησε για έκρηξη:

«E. Δεν είπε για έκρηξη;

A. Όχι δεν είπε.

E. Είστε σίγουρος;

A. Δεν είπε για έκρηξη ο Θεοφάνους.

E. Είστε σίγουρος;

A. Βεβαίως.

.....
A. Δεν μου είπε για έκρηξη».

Τελικά, δεν του είπε για έκρηξη, πιθανόν να του είπε για έκρηξη ή του είπε ότι είναι πιθανόν να έγινε έκρηξη;

Αποδεχόμαστε χωρίς καμιά επιφύλαξη και πάλι τη μαρτυρία Θεοφάνους.

Δ.8.2 Η τελική αντίληψη του κατηγορούμενου 2 για τον κίνδυνο

Αυτή ήταν η τελευταία γνώση ή ενημέρωση που έλαβε ο κατηγορούμενος 2. Έχουμε ήδη αναφερθεί στο ζήτημα της αντίληψης του για τον κίνδυνο, με αναφορά την περίοδο μέχρι το πέρας της σύσκεψης της 7.2.2011. Ήδη από τότε ο κατηγορούμενος 2 είχε σαφή επίγνωση του κινδύνου που ήταν κίνδυνος θανάτου και προσπαθούσε ο ίδιος να αναδείξει τον κίνδυνο αυτό. Το συμβάν της 4.7.2011 έφερε τον κίνδυνο πιο κοντά και ο κατηγορούμενος 2 ενημερώθηκε πλήρως και για το συμβάν και για την επιτόπια επίσκεψη.

Έχουμε παραπάνω αναφέρει ότι στην προσπάθεια του να πείσει ότι δεν είχε αντιληφθεί κίνδυνο έκρηξης, προχώρησε να πει ότι είχε αντιληφθεί κίνδυνο αυτανάφλεξης και πυρκαγιάς η οποία θα μπορούσε να ήταν τεραστίων διαστάσεων και να επεκταθεί στις αποθήκες πυρομαχικών της Βάσης. Διαπιστώνουμε έτσι, ότι στην προσπάθεια του να αποσυνδεθεί πάση θυσία από το τελικό αποτέλεσμα που ήταν η έκρηξη, ισχυρίστηκε τελικά ότι είχε στο μυαλό του ένα εξίσου σοβαρό κίνδυνο, αν όχι σοβαρότερο: μια τεραστίων διαστάσεων πυρκαγιά και σε εκατοντάδες τόνους «εγκλωβισμένης» πυρίτιδας και στις αποθήκες πυρομαχικών της Βάσης. Αν απομονώσουμε αυτή του την αναφορά από την ανεπιτυχή προσπάθεια να πείσει ότι δεν είχε αντίληψη κινδύνου έκρηξης, το τι

παραμένει είναι κατ' ουσίαν παραδοχή ότι είχε αντίληψη κινδύνου μαζικού θανάτου.

Εν πάση περιπτώσει, προσπαθώντας να προσδιορίσουμε τη γνώση του με τον τρόπο που προσεγγίζεται η περιστατική μαρτυρία, είμαστε βέβαιοι ότι οι περιστάσεις που γνώριζε δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ότι είχε αντίληψη για μια πραγματική πιθανότητα κινδύνου θανάτου.

Δ.8.3 Η στάση που τήρησε

Παρά ταύτα, και παρά το ότι δεν του κοινοποιήθηκε η έκθεση που είχε ζητήσει να του κοινοποιηθεί αμέσως μετά την επιτόπια εξέταση, τις τελευταίες εκείνες και πιο κρίσιμες ώρες περιέπεσε σε πλήρη αδράνεια.

Απορρίπτουμε χωρίς κανένα δισταγμό τις θέσεις του ότι στις 7.7.2011 ρώτησε σχετικώς τον Α/ΓΕΕΦ στο αίθριο της Βουλής και αυτός του απάντησε ότι η κατάσταση τύγχανε κατάλληλου χειρισμού. Απορρίπτουμε επίσης τον ισχυρισμό ότι την επόμενη ημέρα ζήτησε ξανά ενημέρωση από τον Α/ΓΕΕΦ και μάλιστα τον ρώτησε που βρισκόταν η έκθεση που ανέμενε και ότι ο Α/ΓΕΕΦ του απάντησε με καθησυχαστικό ύφος ότι είχε ζητήσει κάποιες διευκρινίσεις και θα του την έστειλε το συντομότερο.

Στην κατάθεση του στην αστυνομία (ερώτηση100) αναφέρει ότι την έκθεση την αναζήτησε αμέσως μετά την έκρηξη και δεν αναφέρεται σε οποιοδήποτε σχετικό διάλογο στις 7 ή 8.7.2011. Εκείνο που αναφέρει είναι ότι την ημέρα που παρέδιδε το Υπουργείο στο διάδοχο του, ρώτησε τον Α/ΓΕΕΦ γιατί δεν του έστειλε την έκθεση και αυτός του απάντησε ότι δεν ήταν εμπειριστατωμένη και θα την επέστρεφε στον Γεωργιάδη ζητώντας

διευκρινίσεις. Αυτά δηλαδή που στην ένορκη του μαρτυρία ο κατηγορούμενος 2 τα τοποθέτησε ως διάλογο στις 8.7.2011. Το ζήτημα γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο αν λάβουμε υπόψη και μια άλλη προηγούμενη δήλωση του κατηγορούμενου 2 που περιέχεται στην έκθεση γεγονότων (τεκ. 178Α). Εκεί είχε πει τα ακόλουθα:

«Μετά την ενημέρωση που είχα από τον Ταξίαρχο Θεοφάνη Θεοφάνους, ακολούθησαν συναντήσεις με τον Αρχηγό και Υπαρχηγό του ΓΕΕΦ χωρίς να μου αναφερθεί οτιδήποτε σχετικό με το θέμα. Έτσι θεώρησα ότι δεν συνέβαινε κάτι σοβαρό και το θέμα τύγγανε διαρκούς χειρισμού υπό την ευθύνη της ηγεσίας της Εθνικής Φρουράς».

Η αρχική του θέση συνεπώς, ήταν ότι είχε μεν συναντηθεί με τον Αρχηγό χωρίς όμως να του αναφέρει οτιδήποτε σχετικό με το θέμα και ότι το θέμα το συζήτησαν μετά το τραγικό συμβάν. Ενώ η θέση του ενώπιον του Δικαστηρίου, ήταν ότι το θέμα το συζήτησε με τον Αρχηγό και στις 7 και στις 8.7.2011 με τέτοιο τρόπο ώστε να καθησυχαστεί. Οι εξηγήσεις που έδωσε αντεξεταζόμενος δεν είναι πειστικές. Η αντίφαση είναι σαφής και αποκαλύπτει πως ο σκοπός του κατηγορούμενου ήταν να δείξει ότι δεν είχε αδρανήσει όπως προκύπτει από τα γεγονότα, αλλά ότι – και πάλιν – είχε «καθησυχαστεί».

Αλλά κι αν ακόμα ήταν να δεχθούμε τους ισχυρισμούς αυτούς του κατηγορούμενου 2, θα συνιστούσαν υπεκφυγή της ευθύνης, εφόσον ό,τι είχε ζητήσει ήταν να του παραδοθεί την επομένη η έκθεση και οι περιστάσεις δεν δικαιολογούσαν κανένα εφησυχασμό για το κρίσιμο θέμα του οποίου σαφώς ανέλαβε τη διαχείριση.

Δ.9 Η αξιολόγηση της μαρτυρίας σε σχέση με τις αποδιδόμενες στους κατηγορούμενους πυροσβέστες παραλείψεις

Δ.9.1 Η αποδιδόμενη παράλειψη για ενημέρωση μεταξύ της 6 Ιουλίου 2011 - 11 Ιουλίου 2011

Τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το πλαίσιο προβληματισμού αναφορικά με το κατά πόσο οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν καθήκον να ενημερώσουν τα μέλη της Π.Υ., αποτέλεσαν κατ' ουσία κοινό τόπο. Τα επαναλαμβάνουμε για να τα συνοψίσουμε:

α) Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 δεν ενημέρωσαν τα μέλη της Π.Υ. και δεν ετοίμασαν, ούτε έδωσαν οδηγίες να ετοιμαστεί σχέδιο για τον τρόπο ενέργειας των μελών της Π.Υ. σε περίπτωση που θα καλούνταν να ανταποκριθούν σε επεισόδιο πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια.

β) Η Π.Υ. δεν καταρτίζει σχέδια δράσης σε στρατόπεδα, υπό την έννοια προηγούμενης συλλογής πληροφοριών με επισκέψεις και επιθεωρήσεις και ειδικά σε χώρους αποθήκευσης πυρομαχικών. Στα στρατόπεδα δεν βρίσκει εφαρμογή η οδηγία Seveso περί εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου.

γ) Οι επιθεωρήσεις της Π.Υ. για σκοπούς πυροπροστασίας σε στρατόπεδα δεν αφορούν τα πυρομαχικά τα οποία θεωρούνται απόρρητα ζητήματα της ΕΦ.

Το ερώτημα όμως, είναι κατά πόσο τα πιο πάνω δεδομένα αποκλείουν την ενημέρωση του προσωπικού με ad hoc οδηγίες, όπως ήταν η μαρτυρία Τράγκολα και Ιατρόπουλου, για ένα συγκεκριμένο κίνδυνο. Η απάντηση

μας είναι αρνητική. Δεν παραβλέπουμε την εισήγηση περί του κινδύνου ο Τράγκολας να έδωσε μαρτυρία για ίδιον όφελος, ούτε το γεγονός ότι ο Ιατρόπουλος ήταν ο ανακριτής που εισηγήθηκε τη δίωξη των κατηγορουμένων. Τέτοιοι κίνδυνοι όμως, δεν έχουν σχέση με την εξ αντικειμένου ορθότητα, όπως κρίνουμε, της θέσης περί της δυνατότητας που υπήρχε, ανεξάρτητα από το γενικό πλαίσιο περί ετοιμασίας σχεδίων δράσης γενικά και ειδικότερα σε σχέση με στρατόπεδα, να είχαν ενημερωθεί οι άντρες της Π.Υ. και ειδικά της ΕΜΑΚ, υπό την έννοια των ενεργειών που εξήγησε ο Τράγκολας οι οποίες, όπως έγινε δεκτό, τουλάχιστον εκ μέρους του κατηγορούμενου 6, αποτελούσαν πράγματι ένα σχέδιο δράσης.

Ούτε η συνήθης πρακτική αναφορικά με την πυροπροστασία στρατοπέδων έχει σχέση. Το ζήτημα κρίνεται υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης.

Αντίθετα, η προσπάθεια των κατηγορουμένων στην οποία συνέδραμε και ο Περικλής Νεοφύτου, να περιοριστούν στην έννοια και μόνο ενός επίσημου, τρόπου τινά, σχεδίου δράσης ή ενός σχεδίου στα πλαίσια της οδηγίας Seveso, δεν βρίσκει έρεισμα σε μια ρεαλιστική θεώρηση της συγκεκριμένης περίπτωσης.

Δεν είναι ζήτημα νομοθετικής ή κανονιστικής πρόνοιας όπως προσπάθησαν να το παρουσιάσουν οι κατηγορούμενοι. Δεν μπορεί, εάν υπάρχει μια περίπτωση όπου όλοι συμφωνούν ότι χρειάζονται προπαρασκευαστικές ή προληπτικές ενέργειες για προστασία της ανθρώπινης ζωής, η απάντηση στο ερώτημα γιατί δεν έγιναν αυτές οι ενέργειες, να είναι ότι δεν έγιναν επειδή οι κανονισμοί δεν προβλέπουν για συνοπτικό σχέδιο δράσης.

Απορρίπτουμε ως εκ των υστέρων σκέψεις, τα όσα επικαλέστηκαν οι κατηγορούμενοι για να εξηγήσουν γιατί δεν ενημέρωσαν τους υφιστάμενους τους και γιατί δεν έδωσαν οδηγίες για το πώς θα αντιμετώπιζαν ένα περιστατικό όπως το επίδικο.

Όφειλαν να ενεργήσουν όπως εξήγησε ο Τράγκολας και ο Ιατρόπουλος. Δεν ήταν μια συνηθισμένη περίπτωση. Δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε τα δεδομένα για να καταδείξουμε τις ιδιαιτερότητες της. Μπορούμε όμως να προσθέσουμε ότι μετά την καταστροφή, στις 26.7.2011, έλαβε χώρα σύσκεψη των επαρχιακών υπευθύνων Πυροσβεστικών Σταθμών και άλλων αξιωματικών της Πυροσβεστικής υπό την προεδρία του κατηγορούμενου 4. Σ' εκείνη τη σύσκεψη ο κατηγορούμενος 4 τόνισε ότι:

*«...το πρώτο μέλημα μας στα επεισόδια είναι η ασφάλεια των μελών μας. Σε περιπτώσεις επεισοδίων όπου εμπλέκονται εκρηκτικές ύλες, η Πυροσβεστική Υπηρεσία τηρεί τις αποστάσεις ασφαλείας και δεν ασχολείται με την κατάσβεση. Επισημάνθηκε ακόμα ότι αρχή της Υπηρεσίας είναι “ό,τι γίνεται σήμερα, να μην αναβάλλεται για αύριο”».*¹⁰⁷

Αυτό που είπε ο κατηγορούμενος 4 μετά την καταστροφή, δεν αποτελεί εκ των προτέρων πάγια οδηγία; Γιατί πριν τις 11.7.2011 κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να γίνει σε σχέση με την πρωτόγνωρη κατάσταση για την οποία οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν γνώση; Ο κατηγορούμενος 4 προσπάθησε να εξηγήσει λέγοντας ότι δεν υπήρχε κίνδυνος και δεν υπήρχε λόγος να ενημερώσει το προσωπικό. Αυτά τα έχουμε σχολιάσει όπως τους αρμοζε. Ο κατηγορούμενος 6 προχώρησε να πει ότι αυτό θα ήταν και επικίνδυνο. Πώς όμως δεν υπήρχε λόγος για ενημέρωση όταν

¹⁰⁷ Τεκμήριο 186

υπήρχε το συγκεκριμένο πρόβλημα, αλλά ανέκυψε λόγος για πάγια ενημέρωση μετά; Μετά δεν ήταν επικίνδυνο να δοθούν εκ των προτέρων οδηγίες και μάλιστα κατά τρόπο γενικό για οποιοδήποτε επεισόδιο στο οποίο θα εμπλέκονταν εκρηκτικές ύλες;

Αποδεχόμαστε τη μαρτυρία Τράγκολα, Ιατρόπουλου και όση μαρτυρία είναι στα ίδια πλαίσια, απορρίπτοντας την αντίθετη μαρτυρία των κατηγορούμενων και του Περικλή Νεοφύτου ο οποίος ήρθε στο Δικαστήριο φανερά για να βοηθήσει την υπόθεση των κατηγορουμένων 4, 5 και 6. Υπενθυμίζουμε ότι η κατηγορούσα αρχή δεν τον παρουσίασε ως προς αυτή την πτυχή της μαρτυρίας του ως μάρτυρα της αλήθειας, επικαλούμενη την αρχή της υπόθεσης Cairns.

Δ.9.2 Η αποδιδόμενη παράλειψη να δοθούν οδηγίες στις 11 Ιουλίου 2011

Το ζήτημα της παράλειψης ή μη να δοθούν οδηγίες στις 11 Ιουλίου 2011, συνδέθηκε τόσο από την κατηγορούσα αρχή, όσο και από την υπεράσπιση, με το ρόλο του ERGO.

Ο ίδιος ο κατηγορούμενος 6 που αρχικά επεχείρησε να προωθήσει, δια του δικηγόρου του, τη θέση περί εφαρμογής του ERGO σε «transportation incident» και που στη συνέχεια προώθησε τη θέση ότι η εφαρμογή του ERGO είναι ζήτημα διακριτικής ευχέρειας δίδοντας στη μαρτυρία του το ένα ή το άλλο παράδειγμα, όταν αρχικά ρωτήθηκε από την αστυνομία περί του πώς καταστέλλεται μια πυρκαγιά σε πυρίτιδα ή άλλη εκρηκτική ύλη, είχε αναφέρει απλώς και σαφώς τα εξής:

«Με βάση τα όσα γνωρίζω δεν καταστέλλονται πυρκαγιές σε εκρηκτικές ύλες, αλλά η Π.Υ. μένει μακριά και επεμβαίνει μετά την έκρηξη. Όσο αφορά το πόση απόσταση μένεις μακριά συμβουλεύεσαι στο ERGO».¹⁰⁸

Κατά τα άλλα, η μαρτυρία που ακούσαμε επεκτάθηκε σε γενικότερη θεώρηση του ERGO, με άλλους να το αντιλαμβάνονται ως το «ευαγγέλιο της Πυροσβεστικής» και άλλους να το θεωρούν ως ένα βοήθημα στους πρώτους ανταποκριτές. Το έργο του Δικαστηρίου, δεν είναι να προσδιορίσει γενικά το ρόλο του ERGO, αλλά να αποφασίσει ως προς το κατά πόσο θα έπρεπε, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, να είχαν τηρηθεί οι αποστάσεις ασφαλείας του ERGO και συνεπακόλουθα η κατευθυντήρια οδηγία ότι σε περίπτωση που η πυρκαγιά είναι στο ίδιο το φορτίο, οι πυροσβέστες δεν πρέπει να επιχειρήσουν κατάσβεση λόγω κινδύνου έκρηξης.

Τα δεδομένα τα οποία ήταν γνωστά στον επικεφαλής, ήταν πως υπήρχε κλιμακούμενη πυρκαγιά σ' ένα τεράστιο όγκο εμπορευματοκιβωτίων με πυρίτιδα. Χαρακτηριστική για την κλιμάκωση είναι η σύγκριση μεταξύ των βίντεο Δούλα και Γιακουμή όπως την περιέγραψε ο Καλογερόπουλος, αλλά όπως την αντιληφθήκαμε και εμείς παρακολουθώντας τα βίντεο.

Παρεμβάλλουμε εδώ, ότι κατά την αντεξέταση του Καλογερόπουλου ο κ. Κορφιώτης, σε σχέση με την αναφορά του μάρτυρα ότι καίγονταν όλα τα εμπορευματοκιβώτια, του έθεσε ότι στην εικόνα δεν φαίνονται όλα τα container και ότι απ' αυτά που φαίνονται δεν καίγονται όλα. Ο μάρτυρας απάντησε, ότι η αναφορά είχε γίνει για σκοπούς σύγκρισης της πυρκαγιάς

¹⁰⁸ Βλ. κατάθεση του ημερομηνίας 28.7.2011, (τεκ.163Γ, γραμμές 109-112)

στα δύο χρονικά στάδια. Αυτή ήταν και η δική μας αντίληψη. Δεν είχε την έννοια αριθμητικής αναφοράς ότι καίγονταν όλα τα εμπορευματοκιβώτια ένα προς ένα. Η ουσία είναι ότι η κατάσταση επιδεινωνόταν, όπως ακριβώς ο Καλογερόπουλος περιέγραψε και όπως είναι η άμεση αντίληψη μας. Αυτή ήταν και η θέση που τελικά υιοθετήθηκε για τον κατηγορούμενο 6, εφόσον στο στάδιο των τελικών αγορεύσεων πλέον ο ευπαίδευτος δικηγόρος έκανε αναφορά σε τρομερή ισχύ της φωτιάς «όπως την είδαμε από τα βίντεο που παρουσιάστηκαν ως τεκμήρια».

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό ήταν το βίντεο και η μαρτυρία του Μάριου Λουκά (MK32). Η κατάσταση της πυρκαγιάς την ώρα που είδε και βιντεοσκόπησε το πυροσβεστικό όχημα να ανηφορίζει προς την υπερυψωμένη σκοπιά, ήταν τέτοια που την χαρακτηρίσαμε, ως άνω, ως πύρινη κόλαση. Αυτή ήταν η κατάσταση όταν προσέγγισαν οι πυροσβέστες. Κατάσταση η οποία φέρνει στο νου ακριβώς, τα όσα, ως άνω, είπε στην κατάθεση του ο κατηγορούμενος 6, ότι δηλαδή επρόκειτο για πυρκαγιά σε εκρηκτικές ύλες για την οποία η πυροσβεστική τηρεί απόσταση ασφαλείας και επεμβαίνει μετά την έκρηξη. Ο Λεωνίδου επίσης, είπε στη κατάθεση του στην αστυνομία ότι η πυρκαγιά δεν καταπολεμείται, το φορτίο μπορεί να εκραγεί και θα πρέπει να εκκενωθεί η περιοχή σε ακτίνα ενός μιλίου.

Ενώπιον του Δικαστηρίου, τόσο ο Λεωνίδου, όσο και ο κατηγορούμενος 6 υπέδειξαν ότι το ERGO αναφέρεται στο χείριστο σενάριο. Στο ERGO όντως αναφέρεται ότι:

«The guide provides only the most important and worst case scenario information for the initial response in relation to a family or class of dangerous goods. As more material-specific information becomes available, the response should be tailored to the situation».

Ποιό όμως είχαν άραγε, κατά νου, ως χειρότερο σενάριο από το συγκεκριμένο συμβάν;

Ποια περαιτέρω πληροφόρηση θεωρούσαν ότι θα χρειαζόνταν;

Ο ίδιος ο κατηγορούμενος 6, δια του δικηγόρου του, υπέβαλλε στο Τράγκολα ότι με βάση τα δεδομένα της συγκεκριμένης περίπτωσης που ήταν γνωστά κατά την εξέλιξη της πυρκαγιάς, ένας πυροσβέστης δεν χρειαζόταν τίποτε άλλο να πληροφορηθεί για να εφαρμόσει το ERGO. Αργότερα, η θέση του κατηγορούμενου 6 διαφοροποιήθηκε και ως προς αυτό το σημείο με αναφορές πλέον σε διακριτική ευχέρεια και σε διάφορα παραδείγματα.

Ποία σχέση όμως με το συγκεκριμένο συμβάν έχουν όλα εκείνα που ανέπτυξε ο κατηγορούμενος 6 για τη διαφορά μεταξύ φορτίου στον αυτοκινητόδρομο και ενός φορτηγού στις εγκαταστάσεις Λευκαρίτη κ.τ.λ;

Ενώ, ο κατηγορούμενος 4 ανέφερε ότι θα τηρούσε τις αποστάσεις που καθορίζονται στο ERGO, αφήνοντας το υλικό να καεί. Αντεξεταζόμενος δε, έγινε ακόμα πιο σαφής λέγοντας πως η δυνατότητα διαχείρισης του κινδύνου για διάσωση ανθρώπινης ζωής υφίσταται πριν επεκταθεί η πυρκαγιά πάνω στο ίδιο το φορτίο. Σε τέτοια περίπτωση η μόνη επιλογή, δέχθηκε, είναι η τήρηση απόστασης ασφαλείας. Παραθέτουμε ως χαρακτηριστικό το σχετικό απόσπασμα από την αντεξέταση του:

«Ε. Κύριε Νικολάου συμφωνείτε μαζί μου ότι στο σενάριο που σας έχω πει ότι καίγεται το φορτίο με τις πυρίτιδες η μόνη επιλογή από οποιονδήποτε είναι απόσταση ασφαλείας τόσων μέτρων... να εκραγούν, να παίξουν και να

κατασβήσουμε μετά την πυρκαγιά; Συμφωνείς μαζί μου ότι αυτή είναι η μόνη επιλογή και ότι δεν κάμνουμε κατάσβεση;

A. Αν είναι πυρκαγιά σε εκρηκτικά και έχουν πάρει δεν πλησιάζω βέβαια, τηρώ τις αποστάσεις ασφαλείας που αναφέρονται στο ERGO.

E. Αυτή είναι η μόνη επιλογή;

A. Ναι... να σας πω, η μόνη επιλογή αν είναι πυρκαγιά σε φορτίο και έχει εμπλακεί ένα φορτηγό και καίγεται η μηχανή του ή έχει δυστύχημα και παγιδεύτηκε κάποιος πάω να κάμω εκτίμηση και θα το ρισκάρω αν μπορώ πριν γίνει επέκταση πυρκαγιάς και να κατασβέσω την πυρκαγιά και να διασώσω τον άνθρωπο. Αν όμως έχει επεκταθεί στο φορτίο σίγουρα δε θα πλησιάσω...

E. Άρα η επιλογή είναι δεν πλησιάζω και κρατώ απόσταση ασφαλείας για όλους, σωστά;

A. Αν έχει εμπλακεί το φορτίο».

Περαιτέρω, και ο Κατσίφλης που μίλησε για αξιολόγηση της κατάστασης και εφαρμογή του ERGO αναλόγως, συμπλήρωσε λέγοντας τα εξής:

«A. Αν είναι επεισόδιο που έχουν εμπλακεί όλα τα εμπορευματοκιβώτια και είναι αδύνατη η κατάσβεση του ναι θα μείνω σε αποστάσεις ασφαλείας που δεν κινδυνεύει κανένας.

E. Και θα έδινες οδηγίες να απομακρυνθούν τα πρόσωπα σε αυτές τις αποστάσεις ασφαλείας, αυτή είναι η θέση μου.

A. Θα εφαρμόζα τις οδηγίες του ERGO».

Καταλήγουμε ως ακολούθως:

Είτε το ERGO ήταν «ευαγγέλιο», είτε ήταν ζήτημα διακριτικής ευχέρειας, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις η μόνη επιλογή που παρείχετο ήταν η τήρηση των οδηγιών του ERGO.

Οι κατηγορούμενοι 5 και 6 είχαν γνώση της κατάστασης. Από την πρώτη στιγμή αντιλήφθηκαν ότι επρόκειτο για τα εμπορευματοκιβώτια τα οποία είχαν επιθεωρήσει στις 6.7.2011. Είχαν επικοινωνία με τον Παπαδόπουλο και με το τηλεφωνείο, αλλά και μεταξύ τους.

Ο κατηγορούμενος 6 η ώρα 05:23, είχε, όπως είπε, τηλεφωνική επικοινωνία με τον Παπαδόπουλο, όπως επιβεβαιώνεται από τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα, και σύμφωνα πάντα με τη δική του μαρτυρία ο Παπαδόπουλος του είπε ότι «κρούζουν ούλλα» και ότι δεν μπορούσαν να πλησιάσουν λόγω της θερμοκρασίας και των εκρήξεων και αμέσως ενημέρωσε με τη σειρά του τον κατηγορούμενο 5. Ο τελευταίος δεν αμφισβήτησε ότι ενημερώθηκε γι' αυτά. Η ώρα 05:46:17 ο κατηγορούμενος 6 μίλησε ξανά με τον Παπαδόπουλο. Με βάση την αναντίλεκτη μαρτυρία εκείνη τη στιγμή, που ήταν δευτερόλεπτα πλέον πριν από την έκρηξη, τα πυροσβεστικά οχήματα βρίσκονταν στις θέσεις όπου εντοπίστηκαν μετά τη τραγωδία.

Ο κατηγορούμενος 5 η ώρα 04:59:02 τηλεφώνησε στην ΕΜΑΚ και τον ένωσαν με τον Παπαδόπουλο. Αυτός του επιβεβαίωσε ότι καίγονταν τα εμπορευματοκιβώτια με την πυρίτιδα και του είπε ότι έβγαζαν πολλή θερμότητα. Του είπε επίσης ότι θα προσπαθούσε να ρίξει νερό από μακριά με το δεκάτονο όταν θα έπεφταν οι θερμοκρασίες.

Είναι συνεπώς αποδεκτό ότι οι κατηγορούμενοι 5 και 6 γνώριζαν ότι υπήρχε πυρκαγιά στα συγκεκριμένα εμπορευματοκιβώτια και από η ώρα 05:23 (24-25 λεπτά πριν από την μεγάλη έκρηξη) γνώριζαν ότι «έκρουζαν ούλλα» και γίνονταν εκρήξεις. Ό,τι αμφισβητήθηκε είναι ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 6 ότι ο Παπαδόπουλος του είχε πει ότι βρίσκονταν «πίσω με τους στρατιωτικούς» και ότι ο κατηγορούμενος 6 του είπε να μείνουν

μακριά μέχρι να μεταβεί εκείνος εκεί «γιατί το μπαρούτι δεν έχει εμπιστοσύνη». Το Δικαστήριο αξιολογώντας τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου 6 μπορεί να αποδώσει μεγαλύτερη βαρύτητα σε ό,τι είναι άμεσα ή έμμεσα ενοχοποιητικό και μικρότερη σημασία σε κάτι που ο κατηγορούμενος επικαλείται για τον εαυτό του κατά τρόπο ευνοϊκό το οποίο ασφαλώς μπορεί και να απορρίψει.

Γνωρίζουμε ότι οι πυροσβέστες έφθασαν στην ΝΒΕΦ η ώρα 04:42. Δεν αμφισβητήθηκε - αντίθετα αποτέλεσε κοινό τόπο - ότι μέχρι ενός σημείου ο Παπαδόπουλος ενήργησε μέσα στα ορθά πλαίσια. Ό,τι δηλαδή προέβη ο ίδιος σε αναγνώριση του συμβάντος, κρατώντας τους άνδρες του σε απόσταση. Γνωρίζουμε επίσης ότι η πυρκαγιά δυνάμωσε ή επεκτάθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε στο βίντεο Γιακουμή να είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη από προηγουμένως (βίντεο Δούλα) και στο βίντεο Λουκά να καταγράφεται πλέον εικόνα πύρινης κόλασης. Γνωρίζουμε περαιτέρω τον τρόπο και τα χρονικά πλαίσια εντός των οποίων κινήθηκαν τα δύο πυροσβεστικά οχήματα. Γνωρίζουμε τέλος, ότι είχε γίνει προσπάθεια κατάσβεσης με το πυροσβεστικό Τταντή με τον τρόπο που περιγράψαμε στην παράγραφο Β.25.5 και σε τέτοια κοντινή απόσταση από τα φλεγόμενα εμπορευματοκιβώτια που ευλόγως να προκαλεί απορία για το πώς μπόρεσαν να επιχειρήσουν από τόσο κοντά.

Έτσι, αν δεχθούμε τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου 6, η εικόνα που προκύπτει είναι ότι, ενώ η ώρα 05:23 ο Παπαδόπουλος είχε πει στον κατηγορούμενο 6 «είμαστε πίσω με τους στρατιωτικούς» και ο κατηγορούμενος 6 του απάντησε «εντάξει μείνετε μακριά μέχρι να έρθω γιατί το μπαρούτι δεν έχει εμπιστοσύνη», ακολούθως το μεν δεκάτονο κατηγορίζει στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων, το δε πυροσβεστικό Τταντή ανεβαίνει στο ύψωμα, λαμβάνει θέση και επιχειρεί πυρόσβεση.

Τέτοια εικόνα δεν συνάδει με τον τρόπο που παρουσιάστηκε απ' όλους ο Παπαδόπουλος, ως ένας πειθαρχημένος πυροσβέστης, ενταγμένος σε ένα πειθαρχημένο Σώμα.

Μάλιστα, ο Καλογερόπουλος δεν υπέδειξε απλώς ότι οι μετέπειτα ενέργειες των πυροσβεστών δεν συνάδουν με την προηγούμενη στάση Παπαδόπουλου, αλλά έθεσε και τον προβληματισμό κατά πόσο είχε λάβει εντολές να ενεργήσει με τέτοιο τρόπο. Το Δικαστήριο τότε υπέδειξε ότι αυτό θα συνιστούσε εκτροπή από το κατηγορητήριο το οποίο αναφέρεται σε παραλείψεις και όχι σε θετική ενέργεια, όπως θα ήταν οι ρητές οδηγίες προς τους πυροσβέστες να ενεργήσουν με τον συγκεκριμένο τρόπο. Συνεπώς, τέτοιος προβληματισμός είναι εκτός πλαισίου.

Εκείνο που είναι σχετικό, είναι ότι δεν έχει κανένα έρεισμα στη λογική ο ισχυρισμός πως ο πειθαρχημένος Παπαδόπουλος που είχε ως πρώτη έγνοια την ασφάλεια των ανδρών του, τους κράτησε – ορθά – μακριά, αλλά μετά που άκουσε τον διοικητή του να του λέει να μείνουν μακριά γιατί το μπαρούτι δεν έχει εμπιστοσύνη, έδωσε οδηγίες το μεν δεκάτονο να κατεβεί κάτω στο χώρο των φλεγόμενων εμπορευματοκιβωτίων, στον πυρήνα της πύρινης κόλασης, το δε πυροσβεστικό Τταντή να λάβει θέση πάνω από τα εμπορευματοκιβώτια και να επιχειρεί κατάσβεση.

Πέραν τούτου, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη το όλο πλαίσιο μέσα στο οποίο ο κατηγορούμενος 6 τοποθέτησε τον ισχυρισμό του ότι ανέφερε τα πιο πάνω στον Παπαδόπουλο, ότι δηλαδή αυτά δεν ήταν οδηγίες, αλλά συμβουλή. Τέτοια θέση δεν είναι καθόλου πειστική, ως μη έχουσα σχέση με μια ρεαλιστική θεώρηση των πραγμάτων.

Τί σημαίνει έδωσε συμβουλή, αλλά όχι οδηγία; Είχε προβεί υπό εκείνες τις συνθήκες σε τέτοια διάκριση ή ανέμενε από τον Παπαδόπουλο να αναλύσει τη νομική υπόσταση των λεγομένων του; Όλα αυτά είναι εκ των υστέρων σκέψεις με φανερό σκοπό να κρατηθούν ανοικτές και οι δύο επιλογές. Ότι δηλαδή ο κατηγορούμενος 6, ναι μεν δεν έδωσε οδηγίες επειδή δεν μπορούσε να δώσει οδηγίες, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι παρέλειψε να μεριμνήσει για την ασφάλεια του προσωπικού του, διότι έδωσε συμβουλές. Εκείνες τις ώρες όμως, δεν χωρούσαν τέτοιες σκέψεις και διακρίσεις. Εάν όντως αισθανόταν ότι έπρεπε να συμβουλευτεί τον Παπαδόπουλο, όπως ισχυρίζεται, θα του έλεγε τι να κάνει, οπότε το σαφώς αναμενόμενο θα ήταν ο πειθαρχημένος Παπαδόπουλος να συμμορφωθεί, χωρίς να αναλύει τη νομική φύση των λέξεων ή τα πλαίσια εφαρμογής του άρθρου 51.

Σχετικός είναι και ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 6 ότι όταν έφθασαν στην Πύλη με τον Καρακωστα εκείνο που ρώτησαν ήταν «πού είναι η πυροσβεστική;». Ενώ ο Πισσούριος ανέφερε ότι είχαν ρωτήσει από πού θα πήγαιναν στο χώρο των εμπορευματοκιβωτίων. Ο σκοπός του κατηγορούμενου είναι προφανής. Ήθελε να καταδείξει ότι ενόψει της κατ' ισχυρισμόν συμβουλής του προς τον Παπαδόπουλο να μείνουν μακριά, δεν γνώριζε που βρίσκονταν οι πυροσβέστες. Αντίθετα, ποιό λόγο είχε ο Πισσούριος να πει ψέματα σε ένα ισχυρισμό που προέβαλε σε κατάθεση του στην αστυνομία στις 12.7.2011; Πέραν τούτου, σύμφωνα με τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα η ώρα 05:46:17 ο Λοϊζίδης δέχθηκε κλήση διάρκειας 20 δευτερολέπτων από τον Παπαδόπουλο. Ήταν δευτερόλεπτα πριν την έκρηξη. Δεν μπορεί να γίνει πιστευτός ο ισχυρισμός του κατηγορούμενου 6 ότι δεν γνώριζε που βρισκόταν ο Παπαδόπουλος. Τέθηκε βέβαια από την υπεράσπιση το ερώτημα γιατί να ρωτούν που βρίσκονταν τα εμπορευματοκιβώτια, εφόσον ο κατηγορούμενος 6 είχε

επισκεφθεί το χώρο προηγουμένως. Για όση αξία έχει αυτό το επιχείρημα σημειώνουμε ότι στην επιτόπια εξέταση μετέβησαν στο χώρο από το διοικητήριο και όχι από την κεντρική πύλη. Άλλωστε, τέτοιες στιγμές δεν θα ήταν παράξενο, εν πάση περιπτώσει, να ρωτήσουν κάτι τέτοιο.

Είναι βέβαιο ότι για τους παραπάνω λόγους ο κατηγορούμενος 6 δεν είπε στον Παπαδόπουλο να μείνει μακριά γιατί το μπαρούτι δεν έχει εμπιστοσύνη, γενικά δε, δεν δόθηκαν οδηγίες ή «συμβουλές» να μην επιχειρηθεί κατάσβεση και να τηρηθούν αποστάσεις ασφαλείας.

Δ.10 Μια τελική παρατήρηση

Χάριν πληρότητας, καταγράφουμε εν τέλει, ότι η μαρτυρία που έχουμε αποδεχθεί θα συνιστούσε ενισχυτική μαρτυρία για τους επίμαχους ισχυρισμούς του Γ. Γεωργιάδη. Η παραδοσιακή προσέγγιση των Δικαστηρίων να εξετάζεται σε πρώτο στάδιο η αξιοπιστία του μάρτυρα, συνένοχου ή ύποπτου και να αναζητείται ενισχυτική μαρτυρία μόνο όταν ο μάρτυρας κρίνεται κατ' αρχήν αξιόπιστος έχει αμφισβητηθεί στην υπόθεση *Attorney General of Hong Kong v. Wong Muk-Pink* (ανωτέρω).

Όπως αναφέρθηκε από τον Πική Δ. (όπως ήταν τότε) στην υπόθεση **Ττουλιάς v. Δημοκρατίας** (1999) 2 Α.Α.Δ 258:

«Η απόφαση υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει λογικό έρεισμα στον κατατεμαχισμό της μαρτυρίας για σκοπούς αξιολόγησης της αξιοπιστίας οποιουδήποτε μάρτυρα. Η μαρτυρία πρέπει να κρίνεται ως ενιαίο σύνολο».

Όπως εξηγήθηκε περαιτέρω στην **Τεβλετιάν ν. Αστυνομίας** (2006) 2 Α.Α.Δ. 512, από τον Νικολάτο Δ.:

«Δεν πρόκειται για διαφορά ουσίας, αλλά προσέγγισης. Μάρτυρας εμφανώς αναξιόπιστος δεν μπορεί να τύχει ενίσχυσης εφόσον ελλείπει το αντικείμενο της ενίσχυσης, δηλαδή το κατ' αρχήν παραδεκτό της εκδοχής του. Σκοπός της ενισχυτικής μαρτυρίας είναι η άρση των εγγενών αμφιβολιών για την ποιότητα της μαρτυρίας του συνεργού, λόγω της συμμετοχής ή σύμπραξης του στο έγκλημα».

Έχουμε υποδείξει τις εγγενείς και άλλες αδυναμίες στη μαρτυρία Γ. Γεωργιάδη. Παράλληλα όμως, έχουμε αναφέρει ότι *«η μαρτυρία του στο μεγαλύτερο της βαθμό καλύπτεται από άλλους μάρτυρες, αλλά και από γεγονότα που τέθηκαν ενώπιον μας με έγγραφα και στοιχεία τα οποία δεν αμφισβητήθηκαν ή και έγιναν κοινώς αποδεκτά»*. Περαιτέρω, έχουμε τη μαρτυρία σειράς αξιόπιστων μαρτύρων. Έτσι, κρίνοντας τη μαρτυρία ως ενιαίο σύνολο, δεν θα χαρακτηρίζαμε τον Γεωργιάδη ως εμφανώς αναξιόπιστο σε βαθμό που η μαρτυρία του δεν έχει καμιά αξία και δεν θα μπορούσε καν να τύχει ενίσχυσης. Ασφαλώς, δεν πρόκειται για μάρτυρα επί της μαρτυρίας του οποίου θα μπορούσαμε να ενεργήσουμε χωρίς ενίσχυση. Αν θα χρησιμοποιούσαμε τη μαρτυρία Γεωργιάδη για σκοπούς καταδίκης θα αναζητούσαμε ενίσχυση.

Η έννοια της ενισχυτικής μαρτυρίας, ως μαρτυρία που συνδέει ή τείνει να συνδέσει τον κατηγορούμενο με το έγκλημα, γίνεται πιο ευχερώς κατανοητή προκειμένου για αδικήματα που διαπράττονται με συγκεκριμένη πράξη. Προκειμένου για αδικήματα που διαπράττονται δια παραλείψεως, η παράλειψη μπορεί να επεκτείνεται στο χρόνο και να συνδέεται με σειρά από περιστατικά τα οποία να υποδηλώνουν την παράλειψη ενός κατηγορούμενου να ενεργήσει, αλλά και την υποκειμενική του στάση. Εάν

η παράλειψη ως ένα αντικειμενικό γεγονός στοιχειοθετείται, τότε η ενισχυτική μαρτυρία θα πρέπει να αφορά, είτε δηλώσεις του κατηγορούμενου που να υποδηλώνουν γνώση του κινδύνου, είτε γεγονότα που να δείχνουν ότι ο κατηγορούμενος έλαβε γνώση του κινδύνου.

Εν προκειμένω, η μαρτυρία Γεωργιάδη που προσφέρθηκε για να στοιχειοθετηθεί η γνώση του κατηγορούμενου 2 έγκειται βασικά στους ισχυρισμούς του για τα διαμειφθέντα στη σύσκεψη της 5.7.2011. Οι ισχυρισμοί αυτοί ενισχύονται από σειρά αξιόπιστων μαρτύρων. Δεν θα μπορούσαμε όμως να δεχθούμε τον περιπλέον ισχυρισμό του για τη δραματική προειδοποίηση περί μεσαίωνα κ.τ.λ. που δεν ενισχύεται.

Εν πάση περιπτώσει, έχουμε επιλέξει να στηριχθούμε επί όλης της υπόλοιπης μαρτυρίας για τους λόγους που προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε.

Ένα τελευταίο σχόλιο για το Γεωργιάδη: Στην παρ. Δ.1 τονίσαμε την αρνητική πλευρά του ρόλου του. Δεν θα ήταν όμως δίκαιο να διαγράψουμε τις μετέπειτα προσπάθειες του να θέσει το πρόβλημα και να ληφθούν μέτρα.

ΜΕΡΟΣ Ε: ΝΟΜΙΚΗ ΠΤΥΧΗ

Ε.1 Η αντικειμενική υπόσταση των άρθρων 205(2) και 210

Τα άρθρα 205 και 210 που θεμελιώνουν το κατηγορητήριο εντάσσονται, μαζί με το άρθρο 203 περί φόνου εκ προμελέτης, στο Μέρος V του Ποινικού Κώδικα με τίτλο «Ποινικά Αδικήματα κατά του Προσώπου».

Το άρθρο 205 του Ποινικού Κώδικα ορίζει το αδίκημα της ανθρωποκτονίας ως ακολούθως:

- «(1) Κάθε πρόσωπο το οποίο επιφέρει το θάνατο άλλου προσώπου με παράνομη πράξη ή παράλειψη, είναι ένοχο του κακούργηματος της ανθρωποκτονίας.*
- (2) Παράνομη παράλειψη είναι εκείνη που συνιστά υπαίτια αμέλεια παράλειψης εκτέλεσης καθήκοντος αν και δεν υφίσταται πρόθεση πρόκλησης θανάτου.*
- (3) Κάθε πρόσωπο το οποίο διαπράττει το κακούργημα της ανθρωποκτονίας υπόκειται σε ποινή φυλάκισης δια βίου».*

Το άρθρο 210, όπως τροποποιήθηκε με τον Νόμο 111/89, προβλέπει το αδίκημα της πρόκλησης θανάτου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης, ως ακολούθως:

«Όποιος, λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης ή συμπεριφοράς που δεν ανάγεται σε υπαίτια αμέλεια, χωρίς πρόθεση επιφέρει το θάνατο άλλου προσώπου, είναι ένοχος αδικήματος και σε περίπτωση καταδίκης υπόκειται σε φυλάκιση μέχρι τεσσάρων χρόνων ή σε χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει τις δύο χιλιάδες πεντακόσιες λίρες».

Το κατηγορητήριο αποδίδει στους κατηγορούμενους παραλείψεις. Έτσι, στο βαθμό που μας αφορά, το *actus reus* του άρθρου 205(2) είναι η πρόκληση θανάτου άλλου προσώπου με παράνομη παράλειψη και του 210 είναι η πρόκληση θανάτου άλλου προσώπου λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης παράλειψης (συμπεριφοράς).

E.1.1 Ποινική ευθύνη από παράλειψη (omission)

Η έννοια του εγκλήματος δια παραλείψεως συνιστά εξαίρεση στη γενική αντίληψη του κοινοδικαίου ότι το ποινικό δίκαιο ασχολείται με πράξεις που προκαλούν κακό, αφήνοντας τις παραλείψεις να αποτραπεί το κακό στη σφαίρα της ηθικής.

Κλασικό παρέμεινε το παράδειγμα του Sir James Fitzjames Stephen για «το παιδί που πνίγεται»:

*«A number of people who stand round a shallow pool in which a child is drowning, and let it drown without taking the trouble to ascertain the depth of the water, are no doubt shameful cowards, but they can hardly be said to have killed the child».*¹⁰⁹

Ως προς την αντιδιαστολή μεταξύ ηθικής υποχρέωσης αφενός και νομικού καθήκοντος αφετέρου, ο Lord Macaulay είχε γράψει πριν από 150 σχεδόν χρόνια τα εξής:

«It is indeed, most highly desirable that men should not merely abstain from doing harm to their neighbours, but should render active services to their neighbours.»

¹⁰⁹ History of Criminal Law (1883) Vol 111. p.10

*In general, however, the penal law must content itself with keeping men from doing positive harm, and must leave to public opinion and to the teachers of morality and religion, the office of furnishing men with motives for doing positive good».*¹¹⁰

Ζήτημα ποινικής ευθύνης από μη ενέργεια, τίθεται μόνο όταν υφίσταται καθήκον ενεργείας (duty to act). Τέτοιες περιπτώσεις έχουν διαμορφωθεί στην Αγγλία, αλλά και σε άλλες χώρες του κοινοδικαίου κατ' αρχάς μέσα από τη νομολογία.

[1] Κατά πρώτον, το καθήκον ενεργείας μπορεί να πηγάζει από οικογενειακή σχέση. Λ.χ. οι γονείς έχουν καθήκον να τρέφουν και να φροντίζουν τα τέκνα τους που χρήζουν τέτοιας φροντίδας. Εάν παραλείψουν να εκτελέσουν το καθήκον τους και επέλθει ο θάνατος, είναι ένοχοι ανθρωποκτονίας.¹¹¹ Το καθήκον παροχής φροντίδας μπορεί να επεκταθεί, εάν υπάρχει ρητή ή εξυπακουόμενη ανάληψη ευθύνης ή σχέση επαρκούς εγγύτητας (proximity) και έναντι άλλων συγγενών που χρήζουν βοήθειας (**Stone and Dobinson** [1977] QB 354, **Nicholls** (1874) 13 Cox cc75, **Instan** [1883] 1 QB 450, **R v Hood** [2004] 1 Cr App R (S) 73, **Lowe** [1973] QB 702).

[2] Από την προαναφερθείσα υπόθεση **Stone and Dobinson** προκύπτει επίσης ότι καθήκον ενεργείας μπορεί να στοιχειοθετηθεί σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος έχει με τις ενέργειες και τη συμπεριφορά του αναλάβει την ευθύνη έναντι του προσώπου που χρήζει επιμέλειας και προστασίας (assumption of responsibility).

¹¹⁰ Macaulay, *Speeches and Poems with Report and Notes on the Indian Penal Code* (New York, Hurd & Houghton 1867), vol. 2, 408.

¹¹¹ *R. v. Gibbins and Proctor* (1919) 13 Cr App R 134

[3] Περαιτέρω, το καθήκον ενεργείας δυνατόν να πηγάζει από μια συμβατική σχέση ή έστω από μια συμφωνία υπό ευρεία έννοια στα πλαίσια της οποίας κάποιος αναλαμβάνει υποχρέωση μέριμνας για άλλον άνθρωπο, όπως ήταν στην υπόθεση *Instan* η αμοιβαία συμφωνία μεταξύ της κατηγορούμενης και της θείας της για αλληλοβοήθεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα καθήκοντος που απορρέει από σύμβαση είναι η υπόθεση **R v. Pittwood** (1902) 19 TLR 37, στην οποία ο κατηγορούμενος, ένας φύλακας σιδηροδρομικής διασταύρωσης, κρίθηκε ένοχος ανθρωποκτονίας επειδή παρέλειψε να ασκήσει ορθά τα καθήκοντα του, όπως αυτά απέρρεαν από τη σύμβαση εργοδότησης του, με αποτέλεσμα να προκληθεί θανατηφόρο ατύχημα. Ήταν η υπεράσπιση του ότι είχε καθήκον μόνο έναντι των εργοδοτών του και όχι έναντι τρίτων. Ο δικαστής Wright έκρινε ότι: *«there was gross and criminal negligence, as the man was paid to keep the gate shut and protect the public... A man might incur criminal liability from a duty arising out of contract»*.

[4] Στην υπόθεση **R v Brian Dean** [2002] EWCA Crim 2410, ο εργοδότης καταδικάστηκε ως εκ της παράλειψης του να προειδοποιήσει τον εργοδοτούμενο του για συγκεκριμένο κίνδυνο. Δεν συζητήθηκε κατά πόσο είχε τέτοιο καθήκον από τη μεταξύ τους σύμβαση, πασιφανώς διότι τούτο ελήφθη ως δεδομένο. Στο πλαίσιο του αστικού δικαίου η έννοια του «εργοδότη» σε σχέση με καθήκον επιμέλειας έναντι εργαζομένων έτυχε ευρείας ερμηνείας, έτσι ώστε να μην περιλαμβάνει μόνο τις περιπτώσεις όπου η σχέση εργοδότη-εργαζομένου είναι ευθεία και άμεση, αλλά να επεκτείνεται και στην περίπτωση του αρχηγού της αστυνομίας έναντι των αστυνομικών που υπηρετούν υπό τις διαταγές του (**White and Others v. Chief Constable of South Yorkshire Police and Others**, [1998] 3 W.L.R. 1509, [HL]). Όπως δε θα αναφέρουμε κατωτέρω, η απόδειξη

ανθρωποκτονίας από αμέλεια, προϋποθέτει να αποδειχθούν εκείνα τα ζητήματα που είναι αναγκαία για να στοιχειοθετηθεί αστική ευθύνη.

[5] Καθήκον να αποτρέψει τον κίνδυνο, έχει και το πρόσωπο εκείνο το οποίο δημιούργησε τον κίνδυνο (**R v. Miller** [1983] 2 WLR 539, **R v. Evans** [2009] 2 Cr. App. R 10, **Winter v. The Crown** [2010] EWCA Crim. 1474).

Στην υπόθεση **R v. Miller**, ο κατηγορούμενος βρέθηκε ένοχος εμπρησμού παρά το ότι έθεσε τη φωτιά χωρίς πρόθεση, διότι στη συνέχεια, αφού αντελήφθη τον κίνδυνο παρέλειψε να ενεργήσει προς αποτροπή του. Η δημιουργία της επικίνδυνης κατάστασης τον επιφόρτισε με το καθήκον να λάβει κάθε εύλογο μέτρο που είχε στη διάθεση του για να αντιμετωπιστεί η πυρκαγιά, πράγμα που παρέλειψε να πράξει. Ο Lord Diplock έκρινε ότι το *actus reus* συνίστατο σε: «*conduct which consists of failing to take measures that lie within one's power to counteract a danger that one has oneself created*». Στα ίδια πλαίσια είναι η υπόθεση **Fagan v. Metropolitan Police Commissioner** [1968] 1 QB 439, στην οποία ο κατηγορούμενος οδηγός χωρίς πρόθεση, εν αγνοία του πάτησε με το όχημα του το πόδι ενός αστυνομικού. Κρίθηκε βέβαια, ότι μετά που το αντελήφθη είχε καθήκον να μετακινήσει το όχημα του.

Στην υπόθεση **Evans** μια δεκαεξάχρονη, η Carly, συγκατοικούσε με τη μητέρα και την ετεροθαλή της αδελφή. Είχαν και οι τρεις ιστορικό εθισμού σε ηρωίνη. Η αδελφή προμήθευσε την Carly με ηρωίνη. Η Carly παρουσίασε συμπτώματα υπερβολικής δόσης και περιέπεσε σχεδόν σε κώμα. Οι κατηγορούμενες, μητέρα και αδελφή, αν και αντελήφθησαν την κατάσταση και γνώριζαν, υπό τις περιστάσεις, ότι ήταν υπεύθυνες για την φροντίδα της Carly, δεν ειδοποίησαν τις ιατρικές υπηρεσίες φοβούμενες ότι

αν το έπρατταν θα βρίσκονταν αντιμέτωπες με το νόμο. Η Carly το επόμενο πρωί βρέθηκε νεκρή. Οι κατηγορούμενες κρίθηκαν ένοχες για ανθρωποκτονία γιατί παρέλειψαν να καλέσουν ιατρική βοήθεια παρά το ότι είχαν δημιουργήσει ή συνέβαλαν στη δημιουργία κινδύνου ζωής για τη δεκαεξάχρονη θυγατέρα και αδελφή με την οποία συγκατοικούσαν και παρά το ότι γνώριζαν ότι υπό τις περιστάσεις είχαν ευθύνη να μεριμνήσουν γι' αυτήν.

Στην υπόθεση **Winter**, οι δύο κατηγορούμενοι είχαν αποθηκευμένα κατά τρόπο επικίνδυνο σε εμπορευματοκιβώτιο (metal shipping container) πυροτεχνήματα και παρέλειψαν να προειδοποιήσουν για τους κινδύνους το προσωπικό της Πυροσβεστικής που ανταποκρίθηκε σε κλήση για πυρκαγιά. Ο Hooper L.J. παρέθεσε συνοπτικά το τι έγινε ως εξής:

«The metal container blew up and shrapnel from the container was thrown over a wide area and over a long distance. The container in effect was a bomb and exploded with tragic consequences».

Οι τραγικές συνέπειες ήταν ο θάνατος δύο εργαζομένων στην Πυροσβεστική την οποία οι κατηγορούμενοι, άμεσοι κάτοχοι του εμπορευματοκιβωτίου, παρέλειψαν να προειδοποιήσουν για τον κίνδυνο τον οποίο οι ίδιοι είχαν δημιουργήσει. Υπ' αυτές τις περιστάσεις, κρίθηκε ότι είχαν καθήκον να ενημερώσουν όσους ήταν προβλέψιμο ότι θα κινδύνευαν.

[6] Στα πλαίσια του αστικού δικαίου έχει αναγνωρισθεί ότι το κράτος ή οι δημόσιες αρχές έχουν, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, εξυπακουόμενο από το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, θετικό καθήκον προστασίας της ανθρώπινης ζωής. (**Osman v United**

Kingdom (23453/94) [1999] 1 F.L.R. 193 (ECHR), **Smith and Others v. The Ministry of Defence** [2013] UKSC 41).

Υπό τον όρο ότι στοιχειοθετείται η αναγκαία σχέση εγγύτητας (proximity) θα μπορούσε το καθήκον αυτό να προσωποποιηθεί με αναφορά σε συγκεκριμένο κρατικό λειτουργό. Η αναγνώριση καθήκοντος επιμέλειας κατά το αστικό δίκαιο μπορεί να στοιχειοθετήσει καθήκον ενεργείας στα πλαίσια του ποινικού δικαίου. Τις προϋποθέσεις θα τις συζητήσουμε κατωτέρω.

[7] Πέραν των περιπτώσεων που εν πολλοίς κατηγοριοποιήθηκαν νομολογιακά, καθήκον ενέργειας μπορεί να πηγάζει και από το νόμο. Τέτοια είναι η περίπτωση των άρθρων 221-225 του Ποινικού Κώδικα που εντάσσονται στο Μέρος V «Ποινικά Αδικήματα κατά του προσώπου» με τον ειδικότερο τίτλο «Καθήκοντα αφορώντα εις την συντήρησιν της ζωής και της υγείας». ¹¹² Αντίστοιχες πρόνοιες υπάρχουν και σε άλλες χώρες του κοινοδικαίου που έχουν Ποινικό Κώδικα, ¹¹³ έχοντας ως κοινή βάση το Criminal Code (Indictable Offences) Bill 1880 της Αγγλίας, που είχε ετοιμάσει ο Sir James Fitzjames Stephen και το οποίο στην Αγγλία ουδέποτε τέθηκε σε ισχύ. Το ίδιο νομοσχέδιο προφανώς χρησιμοποίησε το νομικό τμήμα του Υπουργείου Αποικιών για τις αποικίες της Ανατολικής

¹¹² Άρθρο 221: Ευθύνη προσώπου έχοντος την μέριμναν ετέρου

Άρθρο 222: Καθήκον αρχηγού οικογενείας

Άρθρο 223: Καθήκοντα κυρίου

Άρθρο 224: Καθήκον προσώπων τελούντων επικινδύνους πράξεις

Άρθρο 225: Καθήκοντα προσώπων υπευθύνων δι' επικίνδυνα πράγματα

¹¹³ Western Australian Criminal Code ss 262-167: Queensland Criminal Code ss 285, 289 and 290: Tasmanian Criminal Code ss 144-151: Northern Territory Criminal Code ss 149-152, Crimes Act 1961 της Νέας Ζηλανδίας

Αφρικής για να ετοιμάσουν το αρχέτυπο της νομοθεσίας επί του οποίου βασίστηκε ο δικός μας κώδικας.¹¹⁴

Ιδιαίτερα, πρέπει ν' αναφερθούμε στις πρόνοιες του άρθρου 225¹¹⁵ που έχουν ως ακολούθως:

«Καθήκοντα προσώπων που είναι υπεύθυνα για επικίνδυνα πράγματα

225. Αυτός που έχει υπό την ευθύνη ή τον έλεγχο του, ο,τιδήποτε έμψυχο ή άψυχο, και είτε είναι σε κίνηση ή σε στάση, τέτοιας φύσης ώστε, με την έλλειψη προσοχής ή προφύλαξης για τη χρήση ή το χειρισμό του, δυνατόν να τεθεί σε κίνδυνο η ζωή, ασφάλεια ή υγεία οποιουδήποτε προσώπου, έχει καθήκον να καταβάλλει εύλογη προσοχή για αποτροπή τέτοιου κινδύνου και να λαμβάνει εύλογες προφυλάξεις για αυτό και θεωρείται ότι προκάλεσε κάθε συνέπεια για τη ζωή ή την υγεία οποιουδήποτε προσώπου η οποία οφείλεται σε οποιαδήποτε παράλειψη εκτέλεσης τέτοιου καθήκοντος».

Οι πρόνοιες του άρθρου 225 αντιστοιχούν με τις πρόνοιες του άρθρου 266 της Δυτικής Αυστραλίας (Western Australia) οι οποίες, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας στην υπόθεση **Callaghan** (1952) 87 CLR 115, δημιουργούν καθήκον για λήψη κάθε εύλογης ενέργειας προς αποτροπή του επαπειλούμενου κακού («the duty is to do whatever would be reasonable to prevent harm from occurring»).

¹¹⁴ Έλληνας ν Δημοκρατίας (1989) 2 Α.Α.Δ. 149

¹¹⁵ Το άρθρο 225 αντιστοιχεί με το άρθρο 289 του Criminal Code Act 1899 της Queensland, με το άρθρο 266 του Criminal Code της Western Australia και με το άρθρο 156 του Crimes Act 1961 της Νέας Ζηλανδίας.

Στην ίδια απόφαση, αποφασίστηκε επίσης ότι ο βαθμός αμέλειας που απαιτείται για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη βάσει του άρθρου 266 είναι ο ίδιος που απαιτείται για να στοιχειοθετηθεί ανθρωποκτονία κατά το κοινό δίκαιο σύμφωνα με την υπόθεση *Andrews*. Αυτό θέτει δύο παραμέτρους. Αφενός ότι το κριτήριο είναι αντικειμενικό αναφερόμενο στο τι θα έπραττε ο μέσος λογικός άνθρωπος υπό τις περιστάσεις για να αποτρέψει το κακό και αφετέρου ότι η απλή παράλειψη να διενεργηθεί το ευλόγως αναμενόμενο δεν επαρκεί, εφόσον θα πρέπει η παράλειψη να συνιστά «gross departure from the standard of care».¹¹⁶

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Queensland αποφάσισε παρομοίως τα εξής σε σχέση με το αντίστοιχο άρθρο 289 στην υπόθεση ***R v Stott & Van Embden*** [2001] QCA 313:

*[16] The application of s 289 depends on there being, within the meaning of that section, what is conveniently described as "a dangerous thing", as to which a person having the charge or control of it is required to "use reasonable care" to avoid danger to the life, safety or health of another. If he fails to do so, s 289 provides that he is "held to have caused any consequences which result to the life or health of any person by reason of any omission to perform that duty". It is to my mind probable that, like its neighbouring provisions in ss 282 to 290 forming Chapter 27 of the Code, s 289 was originally designed to cater for questions of causation arising out of "pure" omission or failure to act. Issues of responsibility in law for the consequences of not acting tended to absorb the attention of lawyers and jurists in the late 19th century when the Criminal Code was drafted. However, in *Callaghan v The Queen*, the High Court considered that s 289, or a West Australian equivalent, also prescribed a standard or criterion of care to be*

¹¹⁶ Pacino (1998) 105 A Crim R 309

observed, which was interpreted to mean that, under s 289, criminal responsibility attached only if there was "criminal" or "gross negligence" in the sense propounded in R v Bateman (1925) 19 Cr App R 8. The result arrived at there may be compared with that reached in Akerele v The King [1943] AC 255, and in Dabholkar v The King [1948] AC 221, which, however, arose out of slightly differing provisions or versions of the Queensland Criminal Code adopted in Nigeria and Tanganyika».

Στην Callaghan το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας παρέπεμψε στην καναδική υπόθεση **McCarthy v. The King** (1921) 59 DLR 206, όπου είχε εξεταστεί παρόμοια πρόνοια και όπου ελέχθησαν τα ακόλουθα:

«There may I think, be cases in which the Judge ought to tell the jury that the conduct of the accused in order to incriminate him under this section must be such as to imply a certain indifference to consequences, but such cases, I think, must be rare and this assuredly is not one of them. Where the accused, having brought into operation a dangerous agency which he has under his control (that is to say dangerous in the sense that it is calculated to endanger human life), fails to take those precautions which a man of ordinary humanity and reasonable competent understanding would take in the given circumstances for the purpose of avoiding or neutralising the risk, his conduct in itself implies a degree of recklessness justifying the description 'gross negligence'».

Η εφαρμογή των σχετικών προνοιών δεν προϋποθέτει κατά ανάγκη φυσική κατοχή του επικίνδυνου αντικειμένου. Έτσι, λ.χ. έχει αποφασιστεί ότι ο ιδιοκτήτης ενός οχήματος μπορεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις να

θεωρηθεί ότι έχει τον έλεγχο του οχήματος έστω και αν δεν το οδηγούσε κατά τον επίδικο χρόνο.¹¹⁷

Στην Αυστραλία έχει αποφασισθεί ότι η πρόνοια αυτή δεν βρίσκει εφαρμογή μόνο όταν το αντικείμενο είναι εγγενώς επικίνδυνο, αλλά και σε περιπτώσεις όπου γίνεται επικίνδυνη χρήση ενός κατά τα άλλα ακίνδυνου αντικειμένου όπως ήταν ένα μολύβι.¹¹⁸ Αντίθετα, το Ανώτατο Δικαστήριο της Τασμανίας, έκρινε ότι η αντίστοιχη πρόνοια βρίσκει εφαρμογή προκειμένου μόνο για αντικείμενα που έχουν εγγενώς επικίνδυνα χαρακτηριστικά.¹¹⁹

Σημειώνουμε καταλήγοντας ότι, δεν είναι αναγκαίο για τους σκοπούς της απόφασης μας να υπεισέλθουμε στη μακρά θεωρητική συζήτηση για την έκταση της ποινικοποίησης της ηθικής υποχρέωσης προς τον συνάνθρωπο. Από την μια υποστηρίζεται η στενή προσέγγιση η οποία εκφράζεται κυρίως από τον Glanville Williams (conventional view),¹²⁰ με τον Andrew Ashworth, από την άλλη, να υποστηρίζει την ευρύτερη άποψη περί κοινωνικής υπευθυνότητας (social responsibility view).¹²¹ Για μας σημασία έχει η κρατούσα κατά τη νομολογία στενή προσέγγιση.

¹¹⁷ Thomas [2002] QCA 23

¹¹⁸ R v Dabelstein [1966] Qd R 411,

¹¹⁹ R v McCallum [1969] Tas SR 73

¹²⁰ Βλ., μεταξύ άλλων, Criminal Omissions – the Conventional View [1991] LQR 86

¹²¹ Βλ., μεταξύ άλλων, The Scope of Criminal Liability for Omissions [1989]LQR 424, ανωτέρω

E.1.2 R v. Adomako

Θεμελιακή για την έννοια της ανθρωποκτονίας εξ αμελείας, είναι στην Αγγλία η υπόθεση **R v. Adomako** [1994] 3 All E.R. 79 (H.L.). Υποδείχθηκε ότι το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει τα εξής:

- (α) κατά πόσο υφίσταται καθήκον επιμέλειας προς το θύμα
- (β) κατά πόσο διαπιστώνεται παράβαση του καθήκοντος αυτού
- (γ) εκ της οποίας να επέρχεται ο θάνατος του θύματος σε σχέση αιτιώδους συνάφειας και
- (δ) η παράβαση να είναι τέτοια ώστε να χαρακτηρίζεται βαρεία αμέλεια και να καθίσταται έτσι αξιόποινη.

Στην υπόθεση όμως εκείνη, δεν υπήρξε ανάγκη να εξεταστεί κατά πόσο η σχέση κατηγορούμενου - θύματος ήταν τέτοια ώστε να δημιουργείται το πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να ανακύψει καθήκον επιμελείας, εφόσον τούτο ελήφθη ως δεδομένο (ήταν σχέση ιατρού – ασθενή). Εκείνο που εξετάστηκε, με δεδομένη την ειδική σχέση εκ της οποίας θα μπορούσε να εκπηγάσει καθήκον ενεργείας, ήταν οι προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης τέτοιου καθήκοντος σε μια ποινική υπόθεση. Ο Lord Mackay έκρινε ότι εφαρμόζονται οι συνήθεις αρχές του δικαίου περί αμέλειας, ακολουθώντας όσα είχε πει ο Lord Hewart CJ στην *Bateman*:

«to support an indictment for manslaughter the prosecution must prove the matters necessary to establish civil liability».

E.1.3 Το καθήκον επιμέλειας

Αυτό παραπέμπει στις θεμελιακές υποθέσεις **Donoghue v. Stevenson** [1932] AC 562 και **Caparo Industries plc v. Dickman** [1990] 2 AC 605. Στην Donoghue, ο Lord Atkin διατύπωσε το περίφημο «neighbour test» βάσει του οποίου το καθήκον επιμέλειας προϋποθέτει εύλογη προβλεψιμότητα (reasonable foresight) και σχέση εγγύτητας (proximity):

«The rule that you are to love your neighbor becomes in law you must not injure your neighbour and the lawyer's question "Who is my neighbour?" receives a restricted reply. You must take reasonable care to avoid acts or omissions which you can reasonably foresee would be likely to injure your neighbour. Who then in law is my neighbour? The answer seems to be persons who are so closely and directly affected by my act that I ought reasonably to have them in contemplation as being so affected when I am directing my mind to the acts or omissions which are called in question».

Η έννοια της εύλογης προβλεψιμότητας (reasonable foreseeability) αναφέρεται, στην γνώση που αναμένεται ότι θα είχε κάποιος στη θέση του εναγόμενου. Πρόκειται για αντικειμενικό κριτήριο.

Η έννοια της σχέσης εγγύτητας (proximity) αποδόθηκε ως εξής στην αυστραλέζικη υπόθεση **Sutherland Shire Council v. Heyman** (1985) 60 A.L.R.1 at 55-56, σελ. 424:

«It involves the notion of nearness or closeness and embraces physical proximity (in the sense of space and time) between the person or property of the claimant and the person or property of the defendant, circumstantial proximity such as an

overriding relationship ... of professional man and client and what might (perhaps loosely) be referred to as causal proximity in the sense of the closeness or directness of the causal connection or relationship between the particular course of conduct and the loss or injury sustained. It may reflect an assumption by one party of a responsibility to take care to avoid or prevent injury, loss or damage to the person or property of another or reliance by one party upon such care being taken where the other party ought to have known of such reliance. Both the identity and relative importance of the factors which are determinative of an issue of proximity are likely to vary in different categories of case».

Επιπρόσθετα στην υπόθεση Caparo, ο Lord Bridge αποφάσισε ότι για να στοιχειοθετηθεί καθήκον επιμέλειας θα πρέπει η περίπτωση να είναι τέτοια ώστε, συν τοις άλλοις, να είναι δίκαιο και εύλογο (fair, just and reasonable) να επιβληθεί τέτοιο καθήκον.

«...in addition to the foreseeability of damage, necessary ingredients in any situation giving rise to a duty of care are that there should exist between the party owing the duty and the party to whom it is owed a relationship characterized by the law as one of 'proximity' or 'neighbourhood' and that the situation should be one in which the court considers it fair, just and reasonable that the law should impose a duty of a given scope upon the one party for the benefit of the other».

Πάντως ο Lord Bridge, αναγνώρισε ότι οι παραπάνω προϋποθέσεις δεν μπορούν να προσδιοριστούν με επαρκή σαφήνεια ώστε να χρησιμοποιούνται ως πρακτικά κριτήρια, αλλά ότι αποτελούν *«little more than convenient labels to attach to the features of specific situations which, on a detailed examination of all the circumstances, the law recognises pragmatically as giving rise to a duty of care of a given scope».*

Στην *Caparo* επίσης ο Lord Oliver είπε τα εξής για το θέμα:

«Indeed it is difficult to resist a conclusion that what have been treated as three separate requirements are, at least in most cases, in fact merely facets of the same thing, for in some cases the degree of foreseeability is such that it is from that alone that the requisite proximity can be deduced, whilst in others the absence of that essential relationship can most rationally be attributed simply to the court's view that it would not be fair and reasonable to hold the defendant responsible».

Τέλος, στην **Stovin v Wise** [1996] AC 923, ο Lord Nicholls είπε τα εξής:

«The Caparo tripartite test elevates proximity to the dignity of a separate heading. This formulation tends to suggest that proximity is a separate ingredient, distinct from fairness and reasonableness, and capable of being identified by some other criteria. This is not so. Proximity is a slippery word. Proximity is not legal shorthand for a concept with its own, objectively identifiable characteristics. Proximity is convenient shorthand for a relationship between two parties which makes it fair and reasonable one should owe the other a duty of care. This is only another way of saying that when assessing the requirements of fairness and reasonableness regard must be had to the relationship of the parties».

Εν πάση περιπτώσει, ως προς το κατά πόσο είναι δίκαιο και εύλογο (fair, just and reasonable) να αναγνωρισθεί καθήκον επιμελείας σε συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων, το Δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη ευρύτερους παράγοντες και θέματα δημόσιας πολιτικής. Παραπέμπουμε στα όσα σχετικά αναφέρονται στο «Clerk and Lindsell on Torts», 20^η έκδοση, σελ. 424 επ. και αναφέρουμε ενδεικτικά τον κίνδυνο πλημμυρίδας απαιτήσεων ή τον κίνδυνο η επιβολή κατά τρόπο υπέρμετρο ενός

καθήκοντος, να επηρεάσει δυσμενώς την ανάληψη καθηκόντων που είναι κοινωνικώς χρήσιμα.

Είναι σαφές από τη νομολογία ότι είναι με φειδώ που το Δικαστήριο μπορεί να μην αποδώσει ευθύνη επί τη βάσει δημόσιας πολιτικής λόγω ευρύτερου συμφέροντος. Στην υπόθεση **Spring v. Gurdian Assurance Plc** [1995] 2 A.C 296, 326 ο Lord Lowry είπε τα εξής:

«public policy should be invoked only in clear cases in which the potential harm to the public is incontestable..., whether the anticipated harm to the public will be likely to occur must be determined on tangible grounds instead of on mere generalities and ... the burden of proof lies on those who assert that the court should not enforce a liability which prima facie exists».

Υπό αυτό το πνεύμα, στην υπόθεση **Capital and Counties Plc v. Hampshire County Council** [1997] QB 1004, που αφορούσε απαίτηση εναντίον της πυροσβεστικής για ζημία από αμελή εκτέλεση καθήκοντος, το Εφετείο δεν δέχθηκε την εισήγηση να μην αποδοθεί ευθύνη σε πυροσβέστες επί τη βάσει λόγων δημόσιας πολιτικής, ότι δηλαδή σε τέτοια περίπτωση θα επιβαρύνονταν οι φορολογούμενοι και οι ασφαλιστικές εταιρείες και ότι το αποτέλεσμα θα ήταν να αποτρέπονται οι πυροσβέστες από του να προχωρούν σε εκτέλεση των καθηκόντων τους.

E.1.4 Το καθήκον επιμέλειας πυροσβεστών

Παρά ταύτα, η απαίτηση απορρίφθηκε επειδή κρίθηκε ότι δεν είχε στοιχειοθετηθεί μεταξύ πυροσβεστικής και εναγόντων η απαιτούμενη σχέση εγγύτητας (proximity).

Θα εξετάσουμε το θέμα αυτό, αλλά και τις εισηγήσεις του κ. Κορφιώτη ο οποίος έκανε λόγο για «ποινικοποίηση ενεργειών και παραλείψεων που σημαίνουν την ανάληψη κάποιου ρίσκου και γίνονται προκειμένου να διαφυλαχθεί ένα σημαντικό αγαθό...». Είπε επίσης ότι προκειμένου για τα σώματα ασφαλείας η ανάληψη ρίσκου δεν είναι αμέλεια, αλλά τις περισσότερες φορές εγγενές στοιχείο της αποστολής τους.

Το ζήτημα αυτό έχει δύο διαστάσεις. Αφενός, είναι το ζήτημα της ευθύνης που μπορεί να υπέχει η υπηρεσία ή τα μέλη της που εμπλέκονται στο χειρισμό ενός επεισοδίου έναντι τρίτου και αφετέρου, είναι το ζήτημα της ευθύνης που μπορεί να υπέχει η υπηρεσία ή οι ηγέτες της έναντι των μελών της υπηρεσίας.

Ως προς την ευθύνη προς τρίτους, σχετική είναι η εν λόγω υπόθεση **Capital & Counties Plc.**, όπου είχαν συνενωθεί τέσσερις εφέσεις¹²² στις οποίες κοινά ζητήματα ήταν [α] το κατά πόσο η πυροσβεστική έχει καθήκον ν' ανταποκριθεί σε επείγουσα κλήση και [β] το κατά πόσο, αν ανταποκριθεί, έχει καθήκον επιμέλειας. Εξετάστηκε το νομοθετικό πλαίσιο¹²³ και κρίθηκε αφενός ότι δεν δημιουργούσε παρά ένα γενικό καθήκον - στόχο («target duty») η παράβαση του οποίου δεν είναι αγωγή και αφετέρου ότι ο νόμος δεν παρείχε ασυλία (immunity). Ακολούθως, με αναφορά στην υπόθεση **Alexandrou v Oxford** [1993] 4 All E.R. 328, C.A., που αφορούσε αμελή εκτέλεση καθηκόντων από

¹²² Capital & Counties Plc. v Hampshire County Council

Digital Equipment Co. Ltd. v Same

John Munroe (Acrylics) Ltd. v London Fire and Civile Defence Authority and Others

Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints (Great Britain) v West Yorkshire Fire and Civil Defence Authority

¹²³ Fire Services Act 1947

αστυνομικούς, το πρώτο ζήτημα αποφασίστηκε αρνητικά. Αποφασίστηκε δηλαδή ότι η πυροσβεστική υπηρεσία δεν έχει καθήκον ν' ανταποκριθεί σε επείγουσα κλήση. Η απόφαση στηρίχθηκε σε δύο βάσεις.

Πρώτον, θεωρήθηκε ότι δεν υπάρχει η αναγκαία εγγύτητα (proximity). Λέχθηκαν σχετικώς τα εξής:

«there is not a general expectation that fires will necessarily be extinguished by the fire brigade; there is no doubt a hope that they will; but they may arrive too late to be of practical use, or they may not arrive at all; instead for the most part people rely upon insurance for indemnification in case of loss».

Δεύτερον, θεωρήθηκε ότι δεν είναι δίκαιο και εύλογο (fair, just and reasonable) ν' αναγνωρισθεί καθήκον ανταπόκρισης διότι όπως είχε λεχθεί στην Alexandrou θα ήταν αδιανόητο οι υπηρεσίες ασφαλείας να εκτεθούν στον κίνδυνο αγωγών από οποιονδήποτε απογοητευμένο ή μη ικανοποιημένο πρόσωπο που έκανε επείγουσα κλήση («999 call»).

Για το δεύτερο ζήτημα, ήτοι του καθήκοντος επιμέλειας μετά που η υπηρεσία ανταποκρίνεται στο επεισόδιο, αποφασίστηκε με αναφορά στην υπόθεση **East Suffolk Rivers Catchment Board v Kent** [1941] A.C. 74, ότι η πυροσβεστική υπηρεσία, όπως και η αστυνομία με βάση την Alexandrou, δεν έχει ευθύνη από αμέλεια, εκτός στο βαθμό που η αμέλεια των πυροσβεστών δημιουργεί ένα νέο ή επαυξάνει ένα υφιστάμενο κίνδυνο. Αυτή ήταν η περίπτωση της μίας από τις συνενωθείσες υποθέσεις, της Capital & Counties Plc στην οποία οι πυροσβέστες από αμέλεια σταμάτησαν τη λειτουργία καταιονιτήρων που είχαν τεθεί αυτόματα σε λειτουργία πριν την άφιξη τους, με αποτέλεσμα την αναζωπύρωση της φωτιάς και την πλήρη καταστροφή του κτηρίου. Κρίθηκε ότι η

πυροσβεστική ήταν υπόλογη σε αποζημιώσεις. Αντίθετα στην υπόθεση John Munroe (Acrylics) Ltd, η αμέλεια των πυροσβεστών δεν δημιούργησε, ούτε επαύξησε τον κίνδυνο, περιορισθείσα στο ότι, αφού επεχείρησαν κατάσβεση, έφυγαν χωρίς να βεβαιωθούν ότι δεν υπήρχαν άλλες εστίες φωτιάς, με αποτέλεσμα μετά την αποχώρησή τους να εκραγεί πυρκαγιά σε παρακείμενο υποστατικό. Επίσης στην Church of Jesus Christ, δεν θεωρήθηκε ότι οι πυροσβέστες δημιούργησαν ή επαύξησαν τον κίνδυνο, εφόσον η αμέλεια τους συνίστατο στο ότι λόγω ανεπαρκούς συντήρησης των πυροσβεστικών κρουών δεν υπήρχε επαρκής ποσότητα νερού.

Είναι φανερό ότι το αγγλικό Εφετείο ενήργησε υπό το φως δύο θεμελιακών αντιλήψεων του κοινοδικαίου. Πρώτον, επί της γενικής αντίληψης ότι κατά κανόνα η παράλειψη δεν δημιουργεί αδικοπρακτική ευθύνη, εκτός εάν θεμελιωθεί κατά τρόπο απόλυτα σαφή και συγκεκριμένο μια ειδική σχέση εγγύτητας. Δεύτερον, ό,τι κυριαρχεί στην απόφαση είναι η επιφυλακτικότητα των αγγλικών δικαστηρίων ν' αναγνωρίσουν ευθύνη ενός δημόσιου οργανισμού ο οποίος δεν έχει εκ του νόμου καθήκον ενεργείας, αλλά διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο που θα ενεργήσει. Σ' αυτά τα πλαίσια υποδείχθηκε ότι η αναγνώριση γενικού καθήκοντος της πυροσβεστικής ή της αστυνομίας έναντι του κοινού εν γένει («at large») θα μπορούσε να έλθει σε σύγκρουση με τα συμφέροντα συγκεκριμένης ομάδας ατόμων.

Χαρακτηριστική για την αρνητική ή επιφυλακτική στάση της αγγλικής νομολογίας ν' αναγνωρίσει ότι οι δημόσιες αρχές έχουν ευρύτερο καθήκον επιμέλειας έναντι των πολιτών κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, είναι και η υπόθεση **Gorringe v Calderdale MBC** [2004] UKHL 15, στην οποία ομόφωνα υιοθετήθηκε από τη Δικαστική Επιτροπή του House of

Lords η προσέγγιση του Εφετείου στην *Capital & Counties* και η οποία περιόρισε έτι περαιτέρω τη δυνατότητα επιβολής τέτοιου καθήκοντος.

Προκειμένου όμως για τη δημόσια υπηρεσία ασθενοφόρων (*ambulance service*) η θεώρηση στην **Kent v Griffiths (No.3)** [2001] Q.B. 36 (CA (Civ Div)) ήταν διαφορετική έστω κι αν αναγνωρίσθηκε ως κοινός παράγοντας για όλες τις υπηρεσίες διάσωσης και δημόσιας ασφάλειας ο εξής:

«The peculiarity of fire brigades together with other services such as ambulance or coastal rescue and protective services such as the police is that they do not as a rule create the danger which causes injury to the plaintiff or loss to his property. For the most part they act in the context of a danger already created and damage already caused whether by the forces of nature or the acts of some third party or even of the plaintiff himself and whether those acts are criminal negligent or non-culpable».

Πάρα ταύτα, αποφασίστηκε ότι το προσωπικό ενός ασθενοφόρου έχει καθήκον να ανταποκριθεί εντός ευλόγου χρόνου σε κλήση και να παράσχει τη δέουσα ιατρική θεραπεία στη σκηνή και κατά τη μεταφορά του ασθενούς στο νοσοκομείο. Ελήφθη προς τούτο υπόψη ότι η υπηρεσία που παρέχει ένα ασθενοφόρο εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο των δημόσιων υπηρεσιών υγείας στις οποίες περιλαμβάνονται όχι μόνο η ιατρική περίθαλψη εντός του νοσοκομείου, αλλά και η μεταφορά του ασθενούς στο νοσοκομείο. Κρίθηκε ότι το καθήκον επιμέλειας σε τέτοια περίπτωση δεν είναι προς το κοινό εν γένει, αλλά αφορά το συγκεκριμένο ασθενή. Παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα από την απόφαση του Lord Woolf M.R.:

«The... fire service's primary obligation is to the public at large... in the case of fire the fire service will normally be concerned not only to protect a particular property where a fire breaks out but also to prevent fire spreading... There is therefore a concern to protect the public generally. The emergency services that can be summoned by a 999 call do, in the majority of situations, broadly carry out a similar function. But in reality they can be very different. The ambulance service is part of the health service. Its care function includes transporting patients to and from hospital when the use of an ambulance for this purpose is desirable. It is therefore appropriate to regard the London Ambulance Service as providing services of the category provided by hospitals and not as providing services equivalent to those rendered by the police or the fire service. Situations could arise where there is a conflict between the interests of a particular individual and the public at large. But in the case of the ambulance service in this particular case the only member of the public who could be adversely affected was the claimant. It was the claimant alone for whom the ambulance had been called».

Η απόφαση στην *Capital & Counties*, θεωρούμενη μάλιστα σε συνδυασμό με τη διαφορετική προσέγγιση στην υπόθεση *Kent* έχει υποστεί μεγάλη, ακόμα και δριμεία κριτική. Παραθέτουμε χαρακτηριστικά δείγματα:

- *« State services suddenly manifested themselves not as entitlements but as a kind of undeserved gift. We were told that we had no legitimate expectation to benefit from them and we did benefit, we were simply lucky. Collective responsibility on these terms is difficult to comprehend, a duty without a right, a duty that on closer inspection is no duty at all. These cases invite*

the response that we might start to wonder why we pay taxes for such services at all ...»¹²⁴

- *«Suppose there is a motorway pile up; firemen and doctors, amongst others, are called out. Some vehicles are on fire and injured people are trapped and require treatment. The doctors and firemen work to save the injured. It seems self-evident that in such a case there is proximity between the doctors and those they treat, notwithstanding that the treatment commences at the scene rather than inside the casualty department. But if the Court of Appeal are right, while the doctors are in proximity with the injured, the firemen are not. This is reminiscent of Alice in Wonderland: The world “proximity” means what you want it to mean».¹²⁵*

ΣΤΟΝ ΊΔΙΟ ακριβώς προβληματισμό προέβη και ο Lord Macphail, στην σκωτσέζικη υπόθεση **Burnett v Grampian Fire and Rescue Service** [2007] CSOH 3 (OH), ως ακολούθως:

«[72] Let it be supposed, accordingly, that a serious accident occurs to which the fire, police and ambulance services are called. All attend, the ambulance staff being accompanied by doctors and nurses employed in the National Health Service, and all go into action in their respective spheres of responsibility. It is difficult to see why the fire service should not owe a duty of care to those whose lives and property are at risk, while the police and ambulance services, and the doctors and nurses, all owe a comparable duty. That would mean that one of the

¹²⁴ David Howarth, “Three forms of responsibility: on the relationship between tort law and the welfare state” C.L.J. 2001, 60(3), 553-580,

¹²⁵ Jonathan Waite και Andrew Bartlett «Searching for duties of care: the fire brigade cases», J.P.I.L. 1997, Sep, 147-158

public rescue services who responded to a call to an emergency had no duty of care towards a member of the public who was dependent upon them for the preservation of his or her life, health or property».

Τέτοιος προβληματισμός αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία, εάν προβάλουμε το παράδειγμα στην ποινική διάσταση του πράγματος. Ας υποθέσουμε ότι σ' ένα τροχαίο δυστύχημα ο οδηγός εγκλωβίζεται μέσα στο φλεγόμενο αυτοκίνητο, ενώ ο συνοδηγός κατορθώνει να εξέλθει του αυτοκινήτου αλλά στη συνέχεια χάνει τις αισθήσεις του και καταρρέει στην άσφαλτο. Καλούνται και καταφθάνουν συγχρόνως η πυροσβεστική υπηρεσία και το ασθενοφόρο. Οι πυροσβέστες ενεργώντας με βαρεία αμέλεια, αλλά όχι σε βαθμό που να δημιουργήσουν οι ίδιοι κίνδυνο ή να αυξήσουν τον υφιστάμενο κίνδυνο, δεν κατορθώνουν να απεγκλωβίσουν τον οδηγό ή να κατασβήσουν τη φωτιά, με αποτέλεσμα ο οδηγός να κατακαεί και να πεθάνει. Ο γιατρός ή το παραϊατρικό προσωπικό του ασθενοφόρου, ενεργώντας με βαρεία αμέλεια, παραλείπουν να διασώσουν τον συνοδηγό. Με βάση την παραπάνω προσέγγιση του αγγλικού δικαίου, οι πυροσβέστες δεν υπέχουν αστική ευθύνη σε αντίθεση με τον ιατρό ή το προσωπικό του ασθενοφόρου. Εφόσον δε, η ποινική ευθύνη κρίνεται επί τη βάση της αδικοπρακτικής ευθύνης, οι πρώτοι δεν μπορούν να κατηγορηθούν σε αντίθεση με τους δεύτερους, τη στιγμή που ο θάνατος και των δύο προσώπων συνδέεται κατά πάντα αιτιωδώς με τις δικές τους παραλείψεις. Δεν θεωρούμε ότι θα μπορούσε ένα τέτοιο αποτέλεσμα να δικαιολογηθεί με τη σκέψη ότι στη μια περίπτωση υπήρχε σχέση εγγύτητας, ενώ στην άλλη όχι.

Στην προαναφερθείσα υπόθεση Burnett, αφού σημειώθηκε ότι κατά το δίκαιο της Σκωτίας δεν υφίσταται διάκριση μεταξύ πράξεων και παραλείψεων αντίστοιχη με τη διάκριση στο αγγλικό δίκαιο μεταξύ

misfeasance και non-feasance, που αποτελεί βασικά το θεμέλιο επί του οποίου στηρίχθηκαν οι σχετικές αγγλικές αποφάσεις, ο Lord Macphail δεν ακολούθησε την αρχή της Capital & Counties και της Gorringe λέγοντας τα εξής:

«There may well be insufficient proximity between the fire brigade and the public at large to give rise to a duty to answer a call; but in my opinion there is proximity between the fire brigade, on the one hand, and the owner or occupier of burning property and other persons immediately and directly liable to be affected, on the other, once the call has been answered and the fire brigade has attended and is attempting to deal with the fire».

Το υπόβαθρο για διαφορετική προσέγγιση στη Σκωτία είχε τεθεί προηγουμένως δια της αποφάσεως **Duff v Highland and Islands Fire Board** 1995 SLT 1362, στην οποία ο Lord Macfadyen υπέδειξε ότι, εάν ήταν ανάγκη να αποφασίσει, δεν θα αποδεχόταν την εισήγηση πως η πυροσβεστική υπηρεσία δεν έχει καθήκον εύλογης μέριμνας σε μια επιχείρηση πυρόσβεσης.

Συγκρίνοντας τις δύο προσεγγίσεις ο Lord Macphail είπε επιγραμματικά τα εξής:

«[49] I am unable to find anything in the reasoning in Capital & Counties which persuades me to disagree with Lord Macfadyen. In particular, I regret that I do not understand the role of proximity in Capital & Counties».

Ο Lord Macphail αφού ανέλυσε εν εκτάσει τη νομολογία και αφού έκρινε μη εφαρμόσιμη την αρχή της Capital & Counties στη Σκωτία, κατέληξε ως εξής για το καθήκον επιμέλειας της πυροσβεστικής σε συνάρτηση με το

καθήκον επιμέλειας άλλων υπηρεσιών και ειδικά του προσωπικού ασθενοφόρου:

«It seems preferable to adopt the pragmatic and incremental solution of applying to the fire service the duty of care owed in such circumstances by the other emergency services. In the cases of the other services, it is clear that those employed by the relevant statutory authority to exercise a particular skill or profession as part of the fulfillment of the authority's statutory duty may owe a duty of care in the exercise of their skill or profession to people who it can be foreseen will be injured or will suffer damage to their property if due skill and care are not exercised; and if the duty of care is broken and injury or damage is shown to have resulted, the authority is vicariously liable. In my opinion the same must be true of the fire service».

Οι αποφάσεις των αγγλικών δικαστηρίων δεν είναι δεσμευτικές για τα δικαστήρια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Έχουν πειστική ισχύ και ακολουθούνται ως εκφράζουσες ή ερμηνεύουσες το κοινό δίκαιο το οποίο πηγάζει από τη δική τους χώρα. Ιδιαίτερα πειστικές υπό αυτή την έννοια είναι οι αποφάσεις των ανωτέρων δικαστηρίων. Αναγνωρίζεται όμως, η ευχέρεια στα δικαστήρια της Κύπρου να μην εφαρμόσουν μια αγγλική νομολογιακή αρχή. Παραπέμπουμε στα όσα είπε σχετικά ο Νικολαΐδης Δ. στην υπόθεση **Γενικός Εισαγγελέας ν Ζιπιτή κ.α.** (2003) 1 Α.Α.Δ. 749, η οποία αφορούσε μάλιστα τη διάκριση του αγγλικού δικαίου μεταξύ *misfeasance* και *non-feasance* σε σχέση με την υποχρέωση της Δημοκρατίας να διατηρεί τους αυτοκινητοδρόμους σε καλή κατάσταση:

«Έχει λεχθεί ότι κατάλληλες για την Κύπρο δεν είναι όλες οι πρόνοιες του αγγλικού Κοινού Δικαίου.

*Στην υπόθεση **Universal Advertising and Publishing Agency and others v. Panayi otis A. Vouros** 19 C.L.R. 87, ο Αρχιδικαστής Χάλλιναν στη σελ. 94, αναφέρει ότι υπέρτατη αρχή του αγγλικού συστήματος αστικού δικαίου, είναι η διατήρηση της ελαστικότητας στην απονομή της δικαιοσύνης, η οποία δίδει τη δυνατότητα στα δικαστήρια να προσαρμόζουν το νόμο, με τρόπο που να αντιμετωπίζεται η ατέρμων ποικιλία καταστάσεων και περιστάσεων που παρουσιάζονται στην καθημερινή ζωή. Το Κοινό Δίκαιο θα πρέπει να αναπτύσσεται με τρόπο που να αντιμετωπίζονται οι ανάγκες της επόμενης γενιάς.*

Η αντιμετώπιση αυτή τονίζει ακόμα τη σπουδαιότητα του ατόμου, την πεποίθηση ότι οι νόμοι γίνονται για τον άνθρωπο και όχι το αντίθετο, τη δυσπιστία στην υπερβολικά δύσκαμπτη λογική και συμμετρία η οποία δυνατόν να προκαλέσει ατροφία και την πεποίθηση ότι οι κοινωνικοί και πολιτικοί νόμοι και έθιμα, δεν θα πρέπει να εκδίδονται και αποφασίζονται μια για πάντα, αλλά να αφήνονται να εξελίσσονται.

*Ο Δικαστής Χάλλιναν καταλήγει ότι δεν είναι δυνατόν όλες οι πρόνοιες του αγγλικού Κοινού Δικαίου να είναι κατάλληλες για την Κύπρο. Οι διατάξεις του Κοινού Δικαίου θα πρέπει να μεταφτευόνται εδώ σαν ζωντανός οργανισμός, που θα πρέπει να κλαδεύεται, διά του νόμου και της νομολογίας, για να αρμόζει στις τοπικές συνθήκες (βλέπε επίσης **Hadji Theodossiou v. Koulia and Another** (1970) 1 C.L.R. 310, 323, 324).*

Αισθανόμαστε ότι η παρούσα υπόθεση αποδεικνύει πόσο σοφά ήταν τα λόγια του Δικαστή Χάλλιναν όταν διακήρυσσε ότι κατάλληλες για την Κύπρο δεν είναι όλες οι πρόνοιες του Αγγλικού Κοινού Δικαίου. Δεν βλέπουμε κανένα λόγο γιατί μια διευθέτηση η οποία, όπως είδαμε, βασίζεται σε καθαρά ιστορικούς λόγους και η οποία στον τόπο καταγωγής της έχει, εδώ και 40 τόσα χρόνια, καταργηθεί νομοθετικά, να μεταφτευτεί στην Κύπρο, ενώ όλες οι περιστάσεις είναι εντελώς

διαφορετικές. Η τυφλή επανάλεια μιας νομικής αρχής που δημιουργήθηκε στο αγγλικό σύστημα, χωρίς εξέταση της καταγωγής της και των περιστάσεων που οδήγησαν στη δημιουργία της, θα μπορούσε να σκλαβώσει το νομικό μας σύστημα.

Αν η ελαστικότητα στην απονομή της δικαιοσύνης, που είναι ένα από τα ισχυρότερα χαρακτηριστικά του δικαϊκού μας συστήματος δεν ασκείται ουσιαστικά, τότε ο νόμος μας καθίσταται στάσιμος και εν πολλοίς, λανθασμένος».

Όμως, υπάρχει και ένας πιο σοβαρός λόγος, εξηγεί ο Νικολαΐδης Δ., για τον οποίο τέτοιας φύσεως προσεγγίσεις δεν μπορούν να βρουν εφαρμογή στη Κύπρο. Το Άρθρο 172 του Συντάγματος παρέχει αγώγιμο δικαίωμα αποζημίωσης για άδικη πράξη ή παράλειψη οργάνων του κράτους εκ της οποίας προκαλείται οποιαδήποτε ζημία ή απώλεια. Συνεπώς, δεν θα είχε νόημα να εξετάσουμε τις πρόνοιες του περί Αστυνομίας Νόμου του 2004, (73/2004, Μέρος VII Πυροσβεστική Υπηρεσία Αστυνομίας). Σημειώνουμε πάντως, ότι αν και ο νόμος θέτει γενικά καθήκοντα και δεν αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα σε καθήκον επιμέλειας, δεν αποκλείει τη δημιουργία τέτοιου καθήκοντος.

Πέραν τούτου, υπό το φως του Συντάγματος θα πρέπει να εξεταστεί η αρχή της Capital & Counties και υπό μια άλλη έννοια. Στο κυπριακό Σύνταγμα η ανθρώπινη ζωή αναγνωρίζεται ως θεμελιακό, ατομικό δικαίωμα (Άρθρο 7) κατά τρόπο αντίστοιχο με το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Όπου υπεισέρχεται η διάσταση της προστασίας συνταγματικού ατομικού δικαιώματος, η κυπριακή νομολογία έχει διαμορφώσει τη δική της γραμμή διαφοροποιούμενη από τις αντίστοιχες αρχές του αγγλικού δικαίου.¹²⁶

¹²⁶ Police v. Georgiades (1983) 2 CLR 33, Γιάλλουρος v. Νικολάου (2001) 1 Α.Α.Δ. 558

Σχετική είναι η προσέγγιση του ΕΔΑΔ στην υπόθεση **Osman v United Kingdom** (ανωτ.) η οποία αφορούσε τον κανόνα του αγγλικού δικαίου, όπως διατυπώθηκε στην υπόθεση **Hill v Chief Constable of West Yorkshire** [1989] AC 53, ότι για λόγους δημόσιας πολιτικής η αστυνομία δεν υπέχει καθήκον επιμέλειας έναντι του κοινού στα πλαίσια διερεύνησης και καταστολής του εγκλήματος. Τα γεγονότα της Osman ήταν τα εξής:

Ένας δάσκαλος είχε καταληφθεί από ψυχαναγκαστικές εμμονές έναντι ενός μαθητή του, του Ahmet Osman, εκδηλώνοντας πολύ σοβαρή απειλητική συμπεριφορά εναντίον του. Οι καταγγελίες της οικογένειας Osman προς την αστυνομία δεν διερευνήθηκαν, ο δάσκαλος δεν ανακρίθηκε, ούτε κατηγορήθηκε. Η ψυχαναγκαστική του συμπεριφορά κορυφώθηκε τελικά με φονική επίθεση το αποτέλεσμα της οποίας ήταν ο θάνατος του πατέρα του Ahmet και ενός άλλου μαθητή και ο τραυματισμός του Ahmet και ενός άλλου προσώπου.

Η αγωγή της οικογένειας εναντίον της αστυνομίας για αποζημιώσεις διαγράφηκε προδικαστικά από το δικαστήριο ως μη αποκαλύπτουσα αιτία αγωγής επί της αρχής της υπόθεσης Hill.¹²⁷

Η οικογένεια προσέφυγε στο ΕΔΑΔ το οποίο διαπίστωσε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είχε παραβιάσει το άρθρο 6 της Σύμβασης που διασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια. Το ΕΔΑΔ δεν αμφισβήτησε τη γενική δυνατότητα να λαμβάνονται σε τέτοιες περιπτώσεις υπόψη παράγοντες δημόσιας πολιτικής. Υποδείχθηκε όμως ότι οι παράγοντες δημόσιας πολιτικής δεν μπορούν να εφαρμόζονται a priori, κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, λειτουργώντας ως «blanket immunity», όπως είχαν

¹²⁷ Βλ. Osman v Ferguson [1993] 4 All ER 344

εφαρμοστεί στην υπόθεση *Osman v Ferguson*, αλλά θα πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τα γεγονότα της κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης.

Το πιο σημαντικό όμως είναι πως στην υπόθεση *Osman* αποφασίστηκε ότι το άρθρο 2 δεν επιβάλλει μόνο απαγόρευση αφαίρεσης ανθρώπινης ζωής, αλλά υπό συγκεκριμένες περιστάσεις μπορεί να στοιχειοθετήσει θετική υποχρέωση του κράτους και των δημοσίων υπηρεσιών για προστασία της ανθρώπινης ζωής, ζήτημα που θα εξετάσουμε κατωτέρω.

Έχοντας όλα τα παραπάνω κατά νου, καταλήγουμε στα εξής:

Η αρχή της *Capital & Counties* δεν είναι εφαρμόσιμη στο δικό μας δίκαιο. Υιοθετούμε αντίθετα, την προσέγγιση της υπόθεσης *Burnett*. Η ευθύνη της πυροσβεστικής δεν μπορεί να αποκλεισθεί με επίκληση του επιχειρήματος περί ανεπαρκούς εγγύτητας. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να διαφοροποιήσουμε γενικά και *a priori* το ζήτημα της ευθύνης της πυροσβεστικής υπηρεσίας ή των μελών της από τις γενικότερες αρχές που διέπουν την ευθύνη από αμέλεια. Με αυτά καταλήγουμε στα σοφά λόγια του Lord Atkin στην υπόθεση **East Suffolk**. Αν και διαφώνησε με την απόφαση της πλειοψηφίας, είναι η δική του απόφαση που βρίσκει εφαρμογή στην Κύπρο ως συνάδουσα με το Σύνταγμα μας.

"But apart from the existence of a public duty to the public, every person whether discharging a public duty or not is under a common law obligation to some persons in some circumstances to conduct himself with reasonable care so as not to injure those persons likely to be affected by his want of care. This duty exists whether a person is performing a public duty, or merely exercising a power which he possesses either under statutory authority or in pursuance of his ordinary rights as a citizen."

Τέτοια προσέγγιση βέβαια, δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τις υπηρεσίες διάσωσης οι οποίες από τη φύση τους, όπως το έθεσε ο κ. Κορφιώτης, οφείλουν να αναλαμβάνουν κινδύνους υπό πειστικές περιστάσεις ή και διλήμματα. Αυτό όμως μπορεί να επιτευχθεί μέσα από εξισορρόπηση των σχετικών παραγόντων στο στάδιο καθορισμού του επιπέδου επιμέλειας που επιβάλλεται στη συγκεκριμένη περίπτωση και όχι με νομικά σχήματα τα οποία, από πρακτικής απόψεως, απολήγουν να προσφέρουν a priori ασυλία. Όπως το έθεσε ο Lord Macfadyen:

«It is no doubt right that in operational matters much must be left to the professional judgment of the fire-fighters, but that can be achieved by applying a test analogous to the professional negligence test in determining what amounts to negligence. It is going too far ... to suggest ... that operational judgment should be immune from challenge».

Ως προς το ζήτημα της ευθύνης της πυροσβεστικής υπηρεσίας ή των ηγητόρων της έναντι των ιδίων των μελών της υπηρεσίας σημειώνουμε τα εξής:

Στην υπόθεση **White v Chief Constable of South Yorkshire Police** (ανωτ.) αποφασίστηκε ότι ο αρχηγός της αστυνομίας έχει καθήκον επιμέλειας έναντι των μελών της δύναμης, ανάλογο με το καθήκον εργοδότη και ειδικότερα ότι έχει καθήκον να μεριμνά για την ασφάλεια των αστυνομικών και να λαμβάνει εύλογα μέτρα προστασίας τους.¹²⁸ Παραθέτουμε τα εξής από την απόφαση του Lord Steyn:

¹²⁸ Βλ. επίσης *Waters (A.P.) v. Commissioner of Police for the Metropolis*, [2000] 4 All ER 934

«The argument was that the present case can be decided on conventional employer's liability principles. And counsel relies on the undoubted duty of an employer to protect employees from harm through work. It is true that there is no contract between police officers and a chief constable. But it would be artificial to rest a judgment on this point: the relationship between the police officers and the chief constable is closely analogous to a contract of employment. And I am content to approach the problem as if there was an ordinary contract of employment between the parties».

E.1.5 Το καθήκον επιμέλειας και η ποινική ευθύνη υπουργών

[1] Οι δύο πρώην υπουργοί κατηγορούνται μεν υπό την προσωπική τους ιδιότητα, πλην όμως για παραλείψεις που κατ' ισχυρισμό τέλεσαν υπό την ιδιότητα τους ως υπουργοί Εξωτερικών και Άμυνας αντίστοιχα. Είναι υπό το φως αυτής της διαπίστωσης που πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα καθήκοντος επιμέλειας υπό την έννοια της *Carago*. Υπεισέρχεται έτσι εμμέσως, το ζήτημα των ορίων της αδικοπρακτικής ευθύνης του κράτους και των λειτουργών του σε σχέση με την υποχρέωση για διασφάλιση της ανθρώπινης ζωής.

Απ' όσα έχουμε ήδη αναφέρει ανωτέρω, γενικά η αδικοπρακτική ευθύνη του κράτους πηγάζει από το ίδιο το Σύνταγμα. Η ευθύνη αυτή προκειμένου για την προστασία της ανθρώπινης ζωής, προσδιορίζεται βάσει της απόφασης του ΕΔΑΔ στην υπόθεση *Osman*, ως εξυπακουόμενη εκ του άρθρου 2(1) υποχρέωση του κράτους να δημιουργήσει ένα πλαίσιο νόμων, διαδικασιών, προφυλακτικών μέτρων και μέσων ώστε να προστατεύεται στο μεγαλύτερο δυνατό και ευλόγως πρακτικό βαθμό, η ανθρώπινη ζωή.

Σημαντική συνέχεια έδωσε η εντελώς πρόσφατη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Αγγλίας στη **Smith v. The Ministry of Defence (ανωτ.)**, η οποία δόθηκε στις 19.6.2013. Εκεί γίνεται ανάλυση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΑΔ και ειδικότερα, γίνεται αναφορά στην υπόθεση *Osman*. Η υπόθεση *Smith* αφορούσε τρεις αγωγές εναντίον του Υπουργείου Άμυνας σε σχέση με το θάνατο Βρετανών στρατιωτών που υπηρετούσαν στο Ιράκ. Η μία περίπτωση αφορούσε το θάνατο δύο στρατιωτών από έκρηξη αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών που βρίσκονταν στο στρατιωτικό όχημα με το οποίο εκτελούσαν περιπολία. Οι αγωγές των οικογενειών τους στηρίχθηκαν στον ισχυρισμό ότι το Υπουργείο Άμυνας παρέβη την εξυπακουόμενη θετική υποχρέωση που είχε δυνάμει του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης να λάβει προληπτικά μέτρα για την προστασία της ζωής τους, ενόψει του πραγματικού και άμεσου κινδύνου ζωής που είχαν οι στρατιώτες οι οποίοι περιπολούσαν με τα συγκεκριμένα οχήματα. Ένα από τα θέματα που εξέτασε το Ανώτατο Δικαστήριο, ήταν κατά πόσο και σε ποιο βαθμό το άρθρο 2 επιβάλλει θετικές υποχρεώσεις στο κράτος προς το σκοπό προστασίας των στρατιωτών του που ενεργούν εναντίον του εχθρού.

Με αφορμή το ερώτημα αυτό, το Ανώτατο Δικαστήριο με αναφορά στη νομολογία του ΕΔΑΔ επιβεβαίωσε ότι πέραν της υποχρέωσης του κράτους να θέτει το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία της ανθρώπινης ζωής και να διασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή τέτοιας νομοθεσίας, οι δημόσιες αρχές έχουν επίσης εξυπακουόμενη θετική υποχρέωση, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να λαμβάνουν προληπτικά επιχειρησιακά μέτρα για να προστατεύουν τη ζωή όσων βρίσκονται υπό την εξουσία τους. Αναγνωρίζεται ότι με βάση τη νομολογία του Στρασβούργου:

«when it comes to an assessment of the positive obligations that are to be inferred from the application in any given case of the Convention rights, a fair balance must be struck between the competing interests of the individual and of the community as a whole».

Έτσι, η εξυπακουόμενη εκ του άρθρου 2 υποχρέωση θα πρέπει να είναι ανάλογη με τον κίνδυνο και δεν θα πρέπει να θέτει ένα δυσανάλογο βάρος ή ένα βάρος που είναι αδύνατο να εκπληρωθεί στους ώμους του κράτους. Σχετικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα από την απόφαση του ΕΔΑΔ **Stoyanovi v Bulgaria** (Application No 42980/04), ημερομηνίας 9.11.2010, το οποίο υιοθετήθηκε στην Smith:

«Subject to considerations as to the difficulties involved in policing modern societies, the unpredictability of human conduct and the operational choices which must be made in terms of priorities and resources, such an obligation must be interpreted in a way which does not impose an impossible or disproportionate burden on the authorities and which also conforms with the other rights guaranteed by the Convention».

Συνεπώς, το πότε υφίσταται θετική υποχρέωση συναρτάται με τις περιστάσεις κάθε υπόθεσης. Όπως έχει αναγνωρισθεί στην Stoyanovi, όταν το κράτος αναλαμβάνει ή διοργανώνει ή εξουσιοδοτεί επικίνδυνες δραστηριότητες, θα πρέπει να διασφαλίζει, μέσω ενός επαρκούς συστήματος κανόνων και μέσω επαρκούς ελέγχου, ότι ο κίνδυνος μειώνεται στο ευλόγως ελάχιστο. Ο ανεπαρκής έλεγχος μιας επικίνδυνης δραστηριότητας ή κατάστασης την οποία το ίδιο το κράτος δημιουργεί, στοιχειοθετεί ευθύνη του κράτους έναντι των προσώπων που βρίσκονται υπό την εξουσία του και που είναι προβλεπτός ο κίνδυνος για τη ζωή τους από τέτοια δραστηριότητα ή κατάσταση.

Εν κατακλείδι, το άρθρο 2 της Σύμβασης και αντιστοίχως το Άρθρο 7, σε συνδυασμό με το Άρθρο 172 του Συντάγματος, θα πρέπει να ερμηνεύονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αναγνωρίζεται ότι το κράτος και οι λειτουργοί του έχουν θετικό καθήκον προστασίας της ανθρώπινης ζωής σε περιπτώσεις όπου από τα γεγονότα της συγκεκριμένης υπόθεσης στοιχειοθετείται «πραγματικός και άμεσος κίνδυνος ζωής» (real and immediate risk to life).

Εν προκειμένω, δεν έγινε εισήγηση, ούτε διαπιστώνεται οποιοσδήποτε λόγος δημόσιας πολιτικής ή άλλως πως, ώστε να μην εφαρμόζονται προκειμένου για υπουργούς, οι συνήθεις αρχές περί αμέλειας ή περί ευθύνης που προκύπτει από παραβίαση του Συντάγματος. Δεν αναφερόμαστε βεβαίως σε πολιτικές αποφάσεις ή στη διαχείριση των πολιτικών υποθέσεων του κράτους, αλλά σε περιπτώσεις όπου από τα συγκεκριμένα γεγονότα και τις ιδιαιτερότητες μιας υπόθεσης μπορεί να ανακύψει προσωπική νομική ευθύνη.

[2] Ούτε ως προς το ζήτημα της ποινικής ευθύνης δικαιολογείται διαφοροποίηση. Κατά το Σύνταγμα και τους νόμους της Κυπριακής Δημοκρατίας οι υπουργοί και οι πρώην υπουργοί υπόκεινται στις ίδιες δικονομικές και ουσιαστικές ρυθμίσεις από πλευράς ποινικού δικαίου.

Η έκθεση της Venice Commission (European Commission for Democracy through Law) με θέμα «The relationship between political and criminal ministerial responsibility»¹²⁹ αποκαλύπτει ότι στις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι γνωστός ο θεσμός της ασυλίας προκειμένου περί αρχηγών κρατών και μελών των Κοινοβουλίων, όχι όμως προκειμένου για

¹²⁹ Strasbourg, 11 March 2013, Study No. 682/2012

υπουργούς. Η διαπίστωση αυτή ισχύει και για την Κύπρο. Περιπλέον, στην Κύπρο όπως και σε άλλες χώρες της Ευρώπης δεν προβλέπεται ειδική διαδικασία για την ποινική δίωξη υπουργών. Οι υπουργοί ή οι πρώην υπουργοί υπόκεινται στους ίδιους δικονομικούς, αλλά και τους ίδιους ουσιαστικούς κανόνες ποινικού δικαίου. Για την περίπτωση αυτή η επιτροπή σημειώνει τα ακόλουθα:

«96. To the extent that government ministers are charged under ordinary rules of criminal law this seldom raises any special problems. Here the basic principle should be that such rules are interpreted and applied against ministers in exactly the same way as against all other individuals».

Στην εν λόγω έκθεση, η επιτροπή αναφέρεται στην ανάγκη σαφούς διαχωρισμού της ποινικής από την πολιτική ευθύνη και προβαίνει στις εξής παρατηρήσεις:

«79. When drawing the line between criminal and political responsibility, one should also take into account the special characteristics of the political decision-making procedures and the “political game”. It is important for democracy that government ministers have room for maneuver to pursue the policies that they are elected to do, with a wide margin of error, without the threat of criminal sanctions hanging over them. In a well-functioning democracy, ministers are held responsible for their policies by political means, not by resorting to criminal law.

80. At the same time, the Venice Commission considers as equally important that government ministers should not be above the law. If a minister commits a criminal offence then he or she should be subject to

criminal sanctions, the same as everyone else (although the procedures may differ).».

E.1.6 Το καθήκον επιμέλειας εργοδοτών

Όπως σημειώσαμε ανωτέρω, οι ηγήτορες της πυροσβεστικής υπηρεσίας υπέχουν αναλογικά θέση εργοδότη έναντι των πυροσβεστών. Αλλά και οι υπουργοί, στο βαθμό που έχουν άμεση εμπλοκή με ένα συγκεκριμένο θέμα και τελούν σε σχέση εγγύτητας προς τα πρόσωπα που εργάζονται υπό την εξουσία τους, μπορεί επίσης να κριθούν με τον τρόπο που κρίνεται ένας «εργοδότης»

Σύμφωνα με το κοινό δίκαιο κάθε εργοδότης οφείλει στους εργοδοτούμενους του το καθήκον να λαμβάνει κάθε εύλογη φροντίδα για την ασφάλεια τους και σ' αυτά τα πλαίσια οφείλει να τους παρέχει ένα ασφαλές σύστημα εργασίας, ένα σύστημα απαλλαγμένο από «αχρείαστους κινδύνους» (unnecessary risks), κινδύνους δηλαδή που είναι ευλόγως προβλεπτοί και θα μπορούσαν να εξουδετερωθούν με ευλόγως προσιτά μέτρα. Ο όρος «σύστημα εργασίας» περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την οργάνωση της εργασίας, τον τρόπο που θα εκτελεστεί η εργασία και τη λήψη προφυλάξεων για την ασφάλεια των εργοδοτουμένων. Ένας εργοδότης οφείλει όχι μόνο να λαμβάνει προστατευτικά μέτρα έναντι προβλεπτών κινδύνων, αλλά και να προειδοποιεί για την ύπαρξη τους.¹³⁰

Ο εργοδότης βέβαια, δεν έχει υποχρέωση να επινοήσει ένα σύστημα εργασίας το οποίο να είναι απαλλαγμένο κινδύνων, αλλά θα πρέπει να

¹³⁰ Ελενόδωρος Παπασπύρου ν Βασίλη Γαστρινάκη, (2001) 1Γ Α.Α.Δ. 1818

λαμβάνει εύλογα ασφαλείς προφυλάξεις, ανάλογες με τον εμπλεκόμενο κίνδυνο λαμβανομένων υπόψη των εγγενών κινδύνων της διεξαγόμενης εργασίας.¹³¹ Από την άλλη, η τάση της νομολογίας τα τελευταία χρόνια είναι η πλήρης εμπέδωση της προστασίας των εργαζομένων όπως εξηγείται από τον Νικήτα Δ. στην υπόθεση **Διονύσης Κυριάκου v Caramondani Bros Limited** (2001) 1Α Α.Α.Δ. 219. Η τάση αυτή έχει, προκειμένου για την Κύπρο, συνταγματική διάσταση εφόσον όπως ανέφερε ο Πικής Δ. (όπως ήταν τότε) στην υπόθεση **United Brick Works Ltd v. Ευαγγέλου** (1992) 1 Α.Α.Δ. 123:

«Στην Κύπρο η προστασία των εργαζομένων αποτελεί διακηρυγμένο συνταγματικό στόχο (Άρθρο 9) στο πλαίσιο εξασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου που αναμφίβολα περιλαμβάνουν και την ασφάλεια του στον τόπο της εργασίας του».

E.1.7 Η αιτιώδης συνάφεια

Ως άνω, εάν στοιχειοθετηθεί καθήκον ενεργείας και παράβαση αυτού, το επόμενο ερώτημα αφορά το ζήτημα της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παράβασης και του θανάτου.

Το ζήτημα θα πρέπει να εξετάζεται σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο, θα πρέπει να στοιχειοθετηθεί ότι αν δεν ελάμβανε χώρα η συμπεριφορά του

¹³¹ Metalco (Heaters) Ltd v Κυριακής Νεοφύτου κ.α. (1997) 1Α Α.Α.Δ. 211

Charlesworth & Percy on Negligence, 8^η έκδοση παράγρ. 10-59 και 10-60

Ζωή Κωνσταντίνου v The Cyprus Phassouri Plantations Co Ltd (1992) 1Α Α.Α.Δ. 720

κατηγορούμενου, ο θάνατος δεν θα επερχόταν (“but for” test). Θα πρέπει η συμπεριφορά του κατηγορούμενου να αποτελεί *sine qua non*, αναγκαίο και απαραίτητο όρο του αποτελέσματος («factual causation», **R v White** [1910] 2 KB 124). Εάν όμως εφαρμοζόταν μόνο αυτό το κριτήριο, η αλυσίδα των αιτιών θα ήταν πρακτικά χωρίς τέλος. Σε περιπτώσεις όπως η παρούσα, θα κατέληγε στον Alfred Nobel που εφηύρε την πυρίτιδα.

Συνεπώς, έχει τεθεί μια περαιτέρω προϋπόθεση που περιορίζει τα πλαίσια σ’ εκείνες τις ενέργειες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως συνυφασμένες με το αποτέλεσμα με τέτοιο τρόπο ώστε να κρίνονται ως ενέχουσες ηθική απαξία και να είναι δίκαιο να αποδοθεί ευθύνη σε σχέση με αυτές. Είναι γι’ αυτό που ο Glanville Williams, ενώ η κρατούσα ορολογία αναφέρεται σε «legal causation», προτιμά τον όρο «imputable causation» συνδέοντας το ζήτημα με την ηθική του διάσταση :

*«When one has settled the question of but-for causation, the further test to be applied to the but-for cause in order to qualify it for legal recognition is not a test of causation but a moral reaction. The question is whether the result can fairly be said to be imputable to the defendant».*¹³²

Για να μπορεί να αποδοθεί ευθύνη ή με άλλα λόγια για να στοιχειοθετηθεί νομική αιτιώδης συνάφεια, η πράξη του κατηγορούμενου πρέπει να αποτελεί ενεργό και ουσιαστική αιτία του θανάτου (operating and substantial cause of death)¹³³ χωρίς όμως να απαιτείται να είναι η μόνη ή η κύρια αιτία (the sole or the main cause of death). Έτσι, θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι ο κατηγορούμενος δεν είναι ένοχος, επειδή η ευθύνη του

¹³² Williams, Textbook of Criminal Law, 2nd Ed. (1983) σελ.381 και “Finis for Novus Actus?” (1989), 48 Cambridge L.J. 391, 413

¹³³ R v Smith [1959] 2 QB 35, Rossides v The Republic (1983) 2 CLR 391

περιορίζεται σε ποσοστό χαμηλότερο του 1/5.¹³⁴ Ο όρος «substantial cause» αντιδιαστέλλεται προς τον όρο «minimal cause», προς την έννοια δηλαδή, της επουσιώδους αιτίας.

Όπως είπε ο Lord Widgery C.J. στην υπόθεση **Cato** [1976] 1 W.L.R. 110, 116:

«As a matter of law, it was sufficient if the prosecution could establish that it was a cause, provided it was a cause outside the de minimis range, and effectively bearing upon the acceleration of the moment of the victim's death».

Στην υπόθεση **R v Inner South London Coroner, ex parte Douglas-Williams** (1998) 1 All E.R. 344, ο Woolf L.J. είπε ότι θα πρέπει να αποδειχθούν τα εξής:

«that negligence must have caused the death in the sense that it more than minimally, negligibly or trivially contributed to the death ... it is an essential ingredient that the unlawful or negligent act must have caused the death at least in the manner described. If there is a situation where, on examination of the evidence, it cannot be said that the death in question was caused by an act which was unlawful or negligent as I have described, then a critical link in the chain of causation is not established».

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου, έστω κι αν η ενέργεια του κατηγορουμένου αποτελεί causa sine qua non του θανάτου, μεσολαβεί κάποιο νέο γεγονός τέτοιας φύσεως, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ως η μοναδική πλέον αιτία του θανάτου, με αποτέλεσμα να μην είναι δίκαιο να αποδοθεί ευθύνη στο

¹³⁴ Henningan [1971] 3 All ER 133

κατηγορούμενο (*novus actus interveniens*).¹³⁵ Λ.χ. στην περίπτωση που το θύμα μεταφέρεται στο νοσοκομείο με τραυματισμό που του επέφερε μεν ο κατηγορούμενος, ο οποίος όμως τραυματισμός δεν ήταν τέτοιος ώστε να επέλθει ο θάνατος στη συνήθη πορεία των πραγμάτων - περιλαμβανομένης ιατρικής αμέλειας - εάν η ιατρική αντιμετώπιση δεν ήταν πασιφανώς και κατάφορα λανθασμένη. Τέτοια ήταν η περίπτωση της υπόθεσης **Jordan** (1956) 40 Cr App R 152, όπου η ιατρική αντιμετώπιση ήταν τόσο αμελής ώστε να χαρακτηριστεί ως ολοφάνερα εσφαλμένη («*palpably wrong*»). Σχετικά είναι και τα ακόλουθα που είπε ο Lord Parker C.J. στην *Smith* (ανωτέρω):

«Only if the second cause is so overwhelming as to make the original wound merely part of the history can it be said that the death does not flow from the wound».

Όταν ο κατηγορούμενος εγείρει την υπεράσπιση του *novus actus*, η κατηγορούσα αρχή δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι το μεταγενέστερο γεγονός δεν αποτελούσε ουσιαστική αιτία του θανάτου. Το βάρος που έχει περιορίζεται στο να αποδείξει ότι η ενέργεια του κατηγορούμενου παρέμεινε ενεργός και ουσιαστική αιτία.¹³⁶

Τα παραπάνω έχουν κωδικοποιηθεί στο άρθρο 211 του Ποινικού Κώδικα σύμφωνα με το οποίο:

¹³⁵ R v Pagett (1983) 76 Cr. App. R. 279

¹³⁶ R v Mellor, *The Times*, February 29, 1996, CA

«211. Κάποιο πρόσωπο θεωρείται ότι επέφερε θάνατο άλλου, αν και η πράξη του δεν είναι η άμεση ή η μόνη αιτία από την οποία προήλθε ο θάνατος σε οποιοδήποτε από τις ακόλουθες περιπτώσεις:

.....

(ε) αν η τέτοια πράξη ή παράλειψη δεν θα επέφερε το θάνατο, εκτός αν συνακολουθείτο από πράξη ή παράλειψη αυτού που φονεύτηκε ή άλλων προσώπων».

Ο κ. Κορφιώτης με αναφορά στις υποθέσεις **Rossides v Republic** (1983) 2 CLR 391 και **Kolokotronis v The Police** (1974) 2 CLR 32, που ασχολήθηκαν με τις πρόνοιες του άρθρου 211, εισηγήθηκε ότι ουδεμία των υποπαραγράφων του άρθρου αυτού ισχύει στα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης. Με τον δέοντα σεβασμό δεν συμφωνούμε. Οι παράγραφοι (α) μέχρι (δ) που παραλείψαμε αναφέρονται σε περιπτωσιολογική ρύθμιση. Η παράγραφος (ε) είναι γενικής εφαρμογής και έχει την έννοια που εξηγήσαμε ανωτέρω. Ό,τι δηλαδή κάποιο πρόσωπο θεωρείται ότι επέφερε το θάνατο άλλου, έστω κι αν η πράξη ή παράλειψη του δεν θα επέφερε το θάνατο αν δεν ακολουθείτο από πράξη ή παράλειψη του θύματος ή τρίτου, εάν η δική του πράξη ή παράλειψη παραμένει ενεργός και ουσιαστική αιτία, χωρίς να απαιτείται να είναι η κύρια αιτία.

Το πραγματικό πρόβλημα σε περίπτωση που εμπλέκονται πέραν του ενός πρόσωπα ή πέραν της μίας αιτίας, είναι το εξής: Σε ποιο πρόσωπο ή αιτία θα πρέπει να αποδοθεί ο θάνατος; Ή, με άλλα λόγια, πότε θεωρείται ότι αποκόπτεται ο αιτιώδης δεσμός με το αρχικό πρόσωπο ή την αρχική αιτία;

Κατά μία έννοια, ο αιτιώδης δεσμός με την αρχική πράξη ή παράλειψη αποκόπτεται όταν μεσολαβήσει μια πράξη ή παράλειψη τρίτου προσώπου

ή του κατηγορούμενου η οποία είναι μια ανεξάρτητη και αυτόβουλη πράξη. Κλασσικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της υπόθεσης **R v Kennedy** (No 2) [2007] UKHL 38, στην οποία θεωρήθηκε ότι η πράξη του θύματος να χορηγήσει στον εαυτό του ένεση ηρωίνης ήταν το προϊόν της δικής του ελεύθερης επιλογής, με αποτέλεσμα ο θάνατος του να μην συνδέεται αιτιωδώς με την αμέσως προηγηθείσα ενέργεια του κατηγορούμενου να τον προμηθεύσει με ηρωίνη. Στην υπόθεση Kennedy όπως και στην υπόθεση Pagett (ανώτ.), το Δικαστήριο παρέπεμψε στο ακόλουθο απόσπασμα από το σύγγραμμα των καθηγητών Hard & Honoré, *Causation in Law*:

«The free, deliberate, and informed intervention of a second person, who intends to exploit the situation created by the first, but is not acting in concert with him, is normally held to relieve the first actor of criminal responsibility»¹³⁷.

Το κριτήριο όμως αυτό δεν κρίθηκε κατάλληλο υπό τα γεγονότα της υπόθεσης **R v Girdler** [2009] EWCA Crim 2666 τα οποία προσομοιάζουν με τα γεγονότα της προαναφερθείσας υπόθεσης Kolokotronis. Το αυτοκίνητο του κατηγορούμενου συγκρούστηκε με ταξί με αποτέλεσμα το ταξί να ακινητοποιηθεί στη λωρίδα ταχείας κυκλοφορίας σε κύριο αυτοκινητόδρομο. Ακολούθως, άλλο αυτοκίνητο προσέκρουσε στο ταξί με αποτέλεσμα να σκοτωθεί, τόσο η οδηγός του άλλου αυτοκινήτου, όσο και ο οδηγός του ταξί. Το ερώτημα που τέθηκε ήταν κατά πόσο η επικίνδυνη και αμελής οδήγηση της άλλης οδηγού αποτελούσε *nonus actus*. Με άλλα λόγια, κατά πόσο η προηγηθείσα επικίνδυνη οδήγηση του κατηγορούμενου δημιούργησε απλώς τις περιστάσεις για να προκληθεί η μοιραία σύγκρουση ή ήταν η πραγματική αιτία του θανάτου. Το αγγλικό

¹³⁷ βλ. επίσης R v Latiff [1996] 1 WLR 104

Εφετείο, υπέδειξε ότι υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης εκείνης η εφαρμογή του κριτηρίου της αυτόβουλης πράξης (free, deliberate and informed act) δεν ήταν βοηθητική, εφόσον η οδήγηση της άλλης οδηγού δεν μπορούσε να ενταχθεί σε τέτοια κατηγορία συμπεριφοράς. Αποφασίστηκε ότι κατάλληλο κριτήριο ήταν το αντικειμενικό κριτήριο της εύλογης προβλεψιμότητας¹³⁸ (reasonable foreseeability).

Όμως, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η έννοια της αιτιώδους συνάφειας είναι μια τεχνική έννοια η οποία μπορεί να αναλυθεί με προδιαγεγραμμένους όρους και αυστηρά νομικά κριτήρια.

Στην Girdler υποδεικνύεται ότι:

«Questions of causation frequently arise in many areas of the law, but causation is not a single, unvarying concept to be mechanically applied without regard to the context in which the question arises».

Αυτό είναι ακριβώς το πνεύμα που θα πρέπει να διέπει τον σχετικό προβληματισμό. Όπως παρατήρησε ο Lord Bridge στην **Attorney – General of Hong Kong v. Tse Hung-lit** [1986] 1 AC 876 (PC):

«Questions of causation arise in many different legal contexts and no single theory of causation will provide a ready-made answer to the question whether [the accused's] action is to be treated as the cause or a cause of some ensuing event. The approach must necessarily be pragmatic...».

¹³⁸ «...we prefer the objective test of reasonable foreseeability in a case like the present where the defendant's case is that there was a new and supervening act or event».

Υπό το ίδιο πνεύμα στην αυστραλέζικη υπόθεση **Campbell** (1980) 2 A Crim R 157 (WACCA), ο δικαστής Burt C.J. είπε τα εξής:

«It would seem to me to be enough if juries were told that the question of cause for them to decide is not a philosophical or scientific question, but a question to be determined by them applying their common sense to the facts as they find them, they appreciating that the purpose of the enquiry is to attribute legal responsibility in a criminal matter».

Επίσης, ο Lord Salmon είχε πει τα εξής στην υπόθεση **Alphacell Ltd v Woodward** [1972] AC 824 (HL):

«What or who has caused a certain event to occur is essentially a practical question of fact which can best be answered by ordinary common sense rather than by abstract metaphysical theory».

Στα ίδια πλαίσια είναι και η πρόσφατη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Καναδά (Supreme Court of Canada) στην υπόθεση **R v. Maybin**, 2012 SCC 24, [2012] 2 S.C.R.30, στην οποία θα επεκταθούμε, επειδή θεωρούμε ότι εξηγεί με σαφήνεια τις αρχές και τον τρόπο εφαρμογής τους.

Στην υπόθεση εκείνη, δύο αδέρφια είχαν επιτεθεί βίαια στο θύμα σ' ένα οينوπνευματοπωλείο (μπαρ). Μετά που το θύμα έμεινε αναίσθητο από κτυπήματα στη κεφαλή και στο πρόσωπο, δέχθηκε κτύπημα στην κεφαλή από ένα υπεύθυνο για την τάξη στο μπαρ (bouncer). Η ιατρική μαρτυρία δεν μπορούσε να καταδείξει ποίο ήταν το θανατηφόρο κτύπημα. Ο

πρωτόδικος δικαστής αθώωσε και τους τρεις. Το Εφετείο,¹³⁹ ομόφωνα έκρινε ότι είχε στοιχειοθετηθεί αιτιώδης συνάφεια με βάση την ακολουθία των γεγονότων (factual causation), εφόσον εάν δεν ήταν (but for) οι ενέργειες των εφεσειόντων (αδελφών), το θύμα δεν θα πέθαινε. Στη συνέχεια όμως, οι δικαστές του Εφετείου ακολούθησαν διαφορετικές κατευθύνσεις σε ότι αφορά τη «νομική αιτιώδη συνάφεια» (legal causation). Η πλειοψηφία έθεσε το ερώτημα, κατά πόσο ο κίνδυνος που προκλήθηκε από την παρέμβαση του “bouncer” ήταν ευλόγως προβλεπτός για τους εφεσείοντες και απάντησε καταφατικά. Οπότε οι εφέσεις επετράπησαν και διατάχθηκε επανεκδίκαση. Ο μειοψηφών δικαστής, έκρινε ότι οι εφεσείοντες δεν μπορούσαν ευλόγως να προβλέψουν τη συμπεριφορά του “bouncer” και κατέληξε ότι η ανεξάρτητη και εκ προθέσεως πράξη (intentional, independent act) του τελευταίου, διέκοψε τη νομική συνάφεια. Κατ’ουσία, το κριτήριο που χρησιμοποίησε η μειοψηφία προσομοιάζει με το κριτήριο της αυτόβουλης πράξης ενός τρίτου προσώπου (free, deliberate, and informed intervention).

Στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου που δόθηκε από τη δικαστή Ανδρομάχη Καρακατσάνη, έγινε αναφορά στη δυσχέρεια προσδιορισμού ενός γενικού κριτηρίου με παραπομπή στον προαναφερθέντα καθηγητή Stanley Yeo ως ακολούθως:

« [24] Jurisprudence in Canada and in other common law jurisdictions and academic scholarship have given rise to efforts to formulate a principle to deal with intervening acts. Professor Stanley Yeo describes many of them:

Several efforts... may be gleaned from the case authorities. They include statements to the effect that a defendant is relieved of causal blame if the

¹³⁹ British Columbia Court of Appeal (2010 BCCA 527, 295 B.C.A.C 298)

intervening event was 'abnormal', "an unreasonable act", a "coincidence", "not a natural consequence", comprised the "voluntary conduct of the intervener" or "was not reasonably foreseeable".

("Blamable Causation", (2000) 24 Crim. L.J.144, at p. 151)

[25] The difficulty in formulating one test to determine when an intervening cause interrupts the chain of causation lies in the vast range of circumstances in which this issue arises...».

Στη συνέχεια, εξήγησε τις δύο προσεγγίσεις που είχε ακολουθήσει το Εφετείο:

[26] The first approach, applied by the majority, looks to whether the intervening act was objectively or reasonably foreseeable (see R. v. Shilon (2006), 240 C.C.C. (3d) 401 (Ont. C.A.)). The majority asked whether the risk of harm caused by the intervening actor was reasonably foreseeable to the appellants at the time they were committing the unlawful acts. It concluded that a trier of fact could find that it was reasonably foreseeable to the appellants that their assault on the victim, which occurred in a crowded bar, late at night, would provoke the intervention of others, perhaps the bar staff, with resulting non-trivial harm.

[27] The second approach, applied by the dissent, considers whether the intervening act is an independent factor that severs the impact of the accused's actions, making the intervening act, in law, the sole cause of the victim's death (see R. v. Pagett (1983), 76 Cr. App. R. 279 (C.A.); R. v. Smith, [1959] 2 Q.B. 35 (C.M.A.C.)). The dissent held that the bouncer's assault was just such an independent factor.

[28] *In my view, both these approaches are analytical aids — not new standards of legal causation. I agree with the intervener, the Attorney General of Ontario, that while such approaches may be helpful, they do not create new tests that are dispositive. Neither an unforeseeable intervening act nor an independent intervening act is necessarily a sufficient condition to break the chain of legal causation. Similarly, the fact that the intervening act was reasonably foreseeable, or was not an independent act, is not necessarily a sufficient condition to establish legal causation. Even in cases where it is alleged that an intervening act has interrupted the chain of legal causation, the causation test articulated in *Smithers*¹⁴⁰ and confirmed in *Nette*¹⁴¹ remains the same: Were the dangerous, unlawful acts of the accused a significant contributing cause of the victim's death?*

[29] *Depending on the circumstances, assessments of foreseeability or independence may be more or less helpful in determining whether an accused's unlawful acts were still a significant contributing cause at the time of death. Any assessment of legal causation should maintain focus on whether the accused should be held legally responsible for the consequences of his actions, or whether holding the accused responsible for the death would amount to punishing a moral innocent».*

Ακολούθως, με δεδομένο ότι τα δύο κριτήρια δεν είναι παρά χρήσιμα εργαλεία για να αξιολογηθεί η νομική αιτιώδης συνάφεια επί των γεγονότων της κάθε υπόθεσης, η Madam Justice Karakatsanis εξηγεί την έννοια τους, σημειώνοντας και τα εξής:

¹⁴⁰ *Smithers v The Queen* [1978] 1 S.C.R. 506

¹⁴¹ *R v Nette*, 2001 SCC 78, [2001] 3 S.C.R. 488

«[50] *When the intervening acts are natural events, they are more closely tied to the theory of foreseeability, and the courts ask whether the event was “extraordinary”, as in Hallett.*¹⁴² *When the intervening acts are those of a person, exercising his or her free will, the focus is often on the independence of the actions».*

Σε σχέση με το κριτήριο της εύλογης προβλεψιμότητας καταγράφονται τα εξής:

«[30] *An intervening act that is reasonably foreseeable will usually not break or rupture the chain of causation so as to relieve the offender of legal responsibility for the unintended result. This approach posits that an accused who undertakes a dangerous act, and in so doing contributes to a death, should bear the risk that other foreseeable acts may intervene and contribute to that death. Because the issue is whether the actions and consequences were reasonably foreseeable prospectively, at the time of the accused’s objectively dangerous and unlawful act, it accords with our notions of moral accountability. This approach addresses the question: Is it fair to attribute the resulting death to the initial actor?*

[31] *Courts have sometimes couched the principle of foreseeability in different terms, asking whether the intervening act is so “extraordinary” or “unusual” that the accused should not be held responsible for the consequences of that act.....».*

Το επόμενο ερώτημα που τέθηκε, ήταν το κατά πόσο θα πρέπει να είναι προβλεπτή η συγκεκριμένη πράξη ή κατά πόσο είναι αρκετό να είναι

¹⁴² R v Hallett, [1969] S.A.S.R. 141

προβλεπτός ο γενικός κίνδυνος να ακολουθήσει μια τέτοια πράξη. Αφού αναλύεται η νομολογία, το Δικαστήριο καταλήγει ως εξής:

«[38] For these reasons, I conclude that it is the general nature of the intervening acts and the accompanying risk of harm that needs to be reasonably foreseeable. Legal causation does not require that the accused must objectively foresee the precise future consequences of their conduct. Nor does it assist in addressing moral culpability to require merely that the risk of some non-trivial bodily harm is reasonably foreseeable. Rather, the intervening acts and the ensuing non-trivial harm must be reasonably foreseeable in the sense that the acts and the harm that actually transpired flowed reasonably from the conduct of the appellants. If so, then the accused's actions may remain a significant contributing cause of death».

Ως προς το κριτήριο της «ανεξάρτητης αιτίας», σημειώνονται τα ακόλουθα:

«[46] Whether the effects of an accused's actions are "effectively overtaken by the more immediate causal action of another party acting independently" involves an assessment of the relative weight of the causes, looking retrospectively from the death».

[47] Courts have sought to articulate when the first cause ought to be overlooked because of the nature and effect of the subsequent causes, quite apart from whether or not the subsequent causes may have been foreseeable. In Smith,¹⁴³ the victim died in hospital after being stabbed by the accused. It was later discovered that the victim had been improperly treated. When deciding whether the actions of

¹⁴³ R. v. Smith, [1959] 2 Q.B. 35

medical staff constituted an intervening cause, the English Courts Martial Appeal Court declared that an intervening cause shields the accused from responsibility only if the accused's act is "merely the setting in which another cause operates" (p. 43). Or, put another way, only if the intervening cause "is so overwhelming as to make the original wound merely part of the history" leading to the victim's death (p. 43). Ultimately, the court articulated the standard as: ". . . if at the time of death the original wound is still an operating cause and a substantial cause, then the death can properly be said to be the result of the wound" (pp. 42-43). In Hallett when faced with the death of a man left unconscious on a beach who drowned as a result of "the ordinary operations of the tides" (p. 150), the court asked whether the original unlawful act was "so connected with the event that it . . . must be regarded as having a sufficiently substantial causal effect which subsisted up to the happening of the event" (p. 149).

[48] *In Shilon, the Ontario Court of Appeal accepted that "independent voluntary human intervention in events started by an accused may break the chain of causation" but concluded that it was the accused who "created and continued the highly charged situation" and "provoked" the third party's dangerous driving, which was therefore "directly linked" to the accused's actions (para. 43).*

[49] *Whether an intervening act is independent is thus sometimes framed as a question of whether the intervening act is a response to the acts of the accused. In other words, did the act of the accused merely set the scene, allowing other circumstances to (coincidentally) intervene, or did the act of the accused trigger or provoke the action of the intervening party?*

Ακολούθως παρατίθεται η άποψη του Glanville Williams ο οποίος συνδέει το ζήτημα με τις αρχές της ηθικής ευθύνης και της δίκαιης τιμωρίας ως εξής:

«The first actor who starts on a dangerous or criminal plan will often be responsible for what happens if no one else intervenes; but a subsequent actor who has reached responsible years, is of sound mind, has full knowledge of what he is doing, and is not acting under intimidation or other pressure or stress resulting from the defendant's conduct, replaces him as the responsible actor. Such an intervening act is thought to break the moral connection that would otherwise have been perceived between the defendant's acts and the forbidden consequence».

(“Finis for Novus Actus?” (1989), 48 Cambridge L.J. 391, at p. 392)

Στο ερώτημα κατά πόσο η πράξη του τρίτου είναι ανεξάρτητη πράξη υπό την έννοια ότι διακόπτει την αιτιώδη σχέση της πράξης του κατηγορούμενου με το θανατηφόρο αποτέλεσμα η απάντηση τέθηκε ως εξής:

«[57] ...The answer depends upon whether the intervening act was so connected to the appellants' actions that it cannot be said to be independent. If the intervening act is a direct response or is directly linked to the appellants' actions, and does not by its nature overwhelm the original actions, then the appellants cannot be said to be morally innocent of the death».

Παραθέτουμε την τελική κατάληξη του Δικαστηρίου:

«[60] Courts have used a number of analytical approaches to determine when an intervening act absolves the accused of legal responsibility for manslaughter. These approaches grapple with the issue of the moral connection between the accused's acts and the death; they acknowledge that an intervening act that is

reasonably foreseeable to the accused may well not break the chain of causation, and that an independent and intentional act by a third party may in some cases make it unfair to hold the accused responsible. In my view, these approaches may be useful tools depending upon the factual context. However, the analysis must focus on first principles and recognize that these tools do not alter the standard of causation or substitute new tests. The dangerous and unlawful acts of the accused must be a significant contributing cause of the victim's death».

Η ουσία έγκειται στην απλή αρχή ότι ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τα αποτελέσματα των ενεργειών του εκτός εάν μεσολαβήσει ένα γεγονός – πράξη τρίτου, πράξη του θύματος, φυσικό φαινόμενο – που δεν θα μπορούσε στη φυσική πορεία των πραγμάτων να προβλεφθεί ή που αποτελεί μια ανεξάρτητη αυτόβουλη και συνειδητή ενέργεια τρίτου ή του θύματος τέτοιας φύσεως ώστε η συμπεριφορά του κατηγορούμενου να μην αποτελεί την αιτία του κακού, αλλ' απλώς ένα μέρος της ιστορίας, οπότε και δεν θα ήταν δίκαιο να του αποδοθεί ευθύνη.

E.1.8 Συντρέχουσα αμέλεια

Σε ότι αφορά την ευθύνη του ιδίου του θύματος, στο αστικό δίκαιο ο παράγοντας αυτός έχει πάντοτε σημασία, είτε υπό τη μορφή συντρέχουσας αμέλειας (contributory negligence), είτε επί της αρχής volenti non fit injuria, είτε λόγω της συμμετοχής του θύματος σε παράνομη δραστηριότητα οπότε ex turpi causa non oritur action. Στο ποινικό, όμως δίκαιο, παραπονούμενος δεν είναι το θύμα, αλλά η Πολιτεία. Το ζήτημα εξηγήθηκε από τον Kay L.J. στην υπόθεση R v. **Wacker [2003]** Cr App R 22. Επρόκειτο για υπόθεση στην οποία τα θύματα ήταν συναυτουργοί μαζί με τον κατηγορούμενο στη διάπραξη ποινικού αδικήματος, αλλά και είχαν συναινέσει να υποβληθούν στον κίνδυνο, οπότε έγινε προσπάθεια να

προβληθούν υπερασπίσεις ανάλογες με το *ex turpi causa* και το *volenti non fit injuria*. Ο δικαστής Kay είπε τα εξής:

«Why is there, therefore this distinction between the approach of the civil law and the criminal law? The answer is that the very same public policy that causes the civil courts to refuse the claim points in a quite different direction in considering a criminal offence. The criminal law has as its function the protection of citizens and gives effect to the state's duty to try those who have deprived citizens of their rights of life, limb or property. It may very well step in at the precise moment when civil courts withdraw because of this very different function. The withdrawal of a civil remedy has nothing to do with whether as a matter of public policy the criminal law applies. The criminal law should not be disapplied just because the civil law is disapplied. It has its own public policy aim which may require a different approach to the involvement of the law».

Κατά κανόνα, η συντρέχουσα αμέλεια δεν αποτελεί υπεράσπιση σε ποινική κατηγορία.¹⁴⁴ Υπεισέρχεται όμως κατά έμμεσο τρόπο, εάν είναι τέτοιου βαθμού ώστε η ενέργεια του κατηγορούμενου να μην αξιολογείται πλέον ως η ενεργός και ουσιαστική αιτία του κακού. Όπως αναφέρεται στο Indian Penal Code (ανωτέρω), σελ.2499, ενώ δεν αποτελεί υπεράσπιση *per se*:

«...contributory negligence does play a part, though indirectly, in determining whether the act of the accused was so rash or negligent that it caused the death...Contributory negligence, though not per se a defence may thus become relevant, not because it is by itself an exonerating circumstance, but as a fact showing that the consequence complained of was too remote».

¹⁴⁴ Swindall and Osborne (1846) 2 Cox CC 141

Εάν η συντρέχουσα αμέλεια είναι βαρεία αμέλεια, μπορεί να είναι παράγοντας που διακόπτει την αιτιώδη συνάφεια ως *novus actus interveniens* ή με άλλα λόγια καταδεικνύει ότι δεν είναι βαρεία η αμέλεια του κατηγορούμενου. Ίδια είναι και η προσέγγιση της νομολογίας στην Αυστραλία.¹⁴⁵

Όμως, θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι οι ενέργειες ή οι παραλείψεις ανθρώπων που ενεργούν υπό την πίεση και την αγωνία μιας κρίσιμης κατάστασης πρέπει να αξιολογούνται υπό το φως ακριβώς της αγωνίας που διέρχονται και των διλημμάτων που έχουν να αντιμετωπίσουν. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα από την απόφαση του Lord Pearce στην **Miraflores and Abadesa, The (Owners) v George Livanos (Owners)** [1967] 1 All ER 672, 679:

«It is axiomatic that a person who embarks on a deliberate act of negligence should, in general, bear a greater degree of fault than one who fails to cope adequately with the resulting crisis which is thus thrust on him. This generality is subject, of course, to the particular facts, and it may be that the initial act was so slight or easily avoidable and the subsequent failure to take avoiding action so gross that the blame for the accident falls more largely or even (if the interval and opportunity for avoidance are sufficiently great) wholly on the person who failed to avoid the consequences of another's negligence. Between the extremes in which a man is either wholly excused for a foolish act done in the agony of the moment as the result of another's negligence or is wholly to blame because he had plenty of opportunity to avoid it, lies a wide area where his proportion of fault in failing to react properly to a crisis thrust on him by another must be assessed as a

¹⁴⁵ *Evgeniou v. R* (1964) 37 ALJR 508

question of degree. Yet the driver who deliberately goes round a corner on the wrong side should, as a rule, find himself more harshly judged than the negligent driver who fails to react promptly enough to the unexpected problem thereby created. For all humans can refrain from deliberately breaking well-known safety rules; but it is not in mortals to command the perfect reaction to a crisis; and many fall short at times of that degree which reasonable care demands».

Στο παραπάνω απόσπασμα είχε καταφύγει το High Court της Σιγκαπούρης στην υπόθεση **Ng Keng Yong and Another v Public Prosecutor** [2005] 2 LRC 368. Στις 3.1.2003 το περιπολικό σκάφος του Ναυτικού της Σιγκαπούρης RSS Courageous συγκρούστηκε με το εμπορικό πλοίο ANL Indonesia με αποτέλεσμα το θάνατο τεσσάρων γυναικών που υπηρετούσαν στο RSS. Οι αξιωματικοί που είχαν υπό τον έλεγχο τους το RSS κατηγορήθηκαν για πρόκληση θανάτου εξ αμελείας, εφόσον η έρευνα κατέδειξε ότι διέπραξαν σημαντικά λάθη που οδήγησαν στη σύγκρουση. Αμέλεια όμως είχε επιδείξει και ο πλοίαρχος του ANL και το ερώτημα ήταν κατά πόσο η συντρέχουσα αμέλεια του τελευταίου ήταν τέτοια, ώστε η αρχική αμέλεια των κατηγορουμένων να μην θεωρείται πλέον ως ουσιαστική αιτία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι:

«The ANL was obliged by the appellants' actions to respond with her own, albeit negligent, manoeuvres.

The applicants' negligence was clearly a substantial cause of the collision. The ANL was forced to react in response to a risk of collision created by the appellants' own negligent actions.

The appellants could not seriously argue that their negligence had not contributed significantly to the collision and the consequent deaths of the four servicewomen».

Όπως τόνισε στην απόφαση του ο Yong Pung How CJ, δόθηκε έμφαση στο γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι ήταν εκείνοι που είχαν δημιουργήσει εξ αρχής τον κίνδυνο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην υπόθεση Winter (ανωτέρω), ακόμα και η άρνηση του θύματος, μέλους του πολιτικού προσωπικού της πυροσβεστικής υπηρεσίας, να συμμορφωθεί προς ρητές οδηγίες των υπευθύνων πυροσβεστών και να απομακρυνθεί σε απόσταση ασφαλείας, δεν κρίθηκε ότι απάλλασσε υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης εκείνης τους ιδιοκτήτες του εμπορευματοκιβωτίου οι οποίοι είχαν δημιουργήσει τον κίνδυνο.

E.1.9 Η έννοια της αιτιώδους συνάφειας σε περίπτωση παράλειψης

Ένα τελευταίο ζήτημα είναι η έννοια της αιτιώδους συνάφειας σε περίπτωση παράλειψης. Όταν το αδίκημα τελείται με πράξη, τότε η αιτιώδης συνάφεια είναι ευθεία και τα ζητήματα πιο απλά, εφόσον είναι η πράξη του κατηγορούμενου που πυροδοτεί τη συνέχεια των γεγονότων μέχρι το αποτέλεσμα. Σε περιπτώσεις όμως παράλειψης, τα γεγονότα υφίστανται και η πορεία τους είναι προδιαγεγραμμένη προς το μοιραίο αποτέλεσμα. Η εμπλοκή του κατηγορούμενου σε τέτοια περίπτωση έγκειται στο ότι δεν διέκοψε την προδιαγεγραμμένη αυτή πορεία. Η πρακτική σημασία της διαφοράς έγκειται στο εξής:

*«The causal connection in the case of an omission arises, therefore, when a person had the ability to intervene and to prevent the occurrence of the result which appears in the definition of the offence, and he or she did not intervene».*¹⁴⁶

Όπως επίσης αναφέρει ο Andrew Ashworth:

*«Where criminal liability is based on an omission of some kind, principles of fairness demand that a person should not be liable to conviction unless it was possible for him or her to do what was required».*¹⁴⁷

Τέλος, θα πρέπει να μας προβληματίσει το τι θα πρέπει να στοιχειοθετήσει η κατηγορούσα αρχή, σε περίπτωση παράλειψης, ώστε να αποσείσει το βάρος απόδειξης. Στο πεδίο του αστικού δικαίου έχει αναγνωρισθεί ότι σε περιπτώσεις που η απαίτηση βασίζεται σε παράβαση του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο καθιερώνει το δικαίωμα στη ζωή δεν απαιτείται να στοιχειοθετηθεί αιτιώδης συνάφεια στο βαθμό που είναι γενικά αναγκαίος κατά το κοινό δίκαιο, αλλά το κριτήριο είναι πιο χαλαρό. Το ζήτημα εξηγείται ως εξής στο **Clerk & Lindsell on Torts**, 20^η έκδοση παρ. 2-04:

«Causation and the European Convention on Human Rights

In Van Colle v Chief Constable of the Hertfordshire Police [2007] EWCA Civ 325; [2007] 1 WLR 1821, the Court of Appeal held that where a claim is based on breach of art.2 of the European Convention on Human Rights the test for causation is not the same as that at common law but rather “whether the

¹⁴⁶ Itzhak Kugler, Two concepts of omission, *Crim. L.F.* 2003, 14(4), 421-447

¹⁴⁷ The Scope of Criminal Liability for Omissions [1989] *LQR* 424

protective measures that were reasonably open [to the defendant] could have had a real prospect of altering the outcome and avoiding the death”. On appeal to the House of Lords, only Lord Brown commented on this causation point, noting that Convention claims have “very different objectives from civil actions. Where civil actions are designed essentially to compensate claimants for their losses, convention claims are intended rather to uphold minimum human rights standards and to vindicate those rights”. This, said his Lordship, could “explain why a looser approach to causation is adopted under the Convention than in English tort law. Whereas the latter requires the claimant to establish on the balance of probabilities that, but for the defendant’s negligence, he would not have suffered his claimed loss ... under the Convention it appears sufficient generally to establish merely that he lost a substantial chance of this ([2008] UKHL 50; [2009] 1 A.C. 225 at [138])».

Στο πεδίο όμως του ποινικού δικαίου, όπου το ζητούμενο είναι η ποινική ευθύνη αρμόζει πιο στενή προσέγγιση. Στο Draft Criminal Code,¹⁴⁸ υιοθετείται η προσέγγιση, την οποία αποδεχόμαστε, πως η κατηγορούσα αρχή θα πρέπει να αποδείξει ότι η ενέργεια, αντί της παράλειψης, θα μπορούσε να είχε αποτρέψει («might have prevented») την επέλευση του αποτελέσματος.

E.2 Η υποκειμενική υπόσταση των άρθρων 205(2) και 210

Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ της ανθρωποκτονίας εκ παραλείψεως του άρθρου 205(2) και της αλόγιστης πράξης κ.τ.λ. του άρθρου 210 είναι, όπως ρητά προσδιορίζεται στο νόμο, ότι η πρώτη περίπτωση ανάγεται σε

¹⁴⁸ Law Com. No. 177, H.M.S.O., 1989

«υπαίτια αμέλεια», (culpable negligence) ενώ η πράξη ή συμπεριφορά που καθίσταται αξιόποινη βάσει του άρθρου 210 δεν ανάγεται σε υπαίτια αμέλεια. Συνεπώς, δεν μπορεί παρά να εδράζεται σε άλλου είδους ή βαθμού, ελαφρύτερη, «αμέλεια» και πάντως όχι στην «υπαίτια αμέλεια» του άρθρου 205(2).

E.2.1 Βαθμοί Ποινικής Αμέλειας/Αντίστοιχα Αδικήματα

Το κοινοδίκαιο έχει αναγνωρίσει από πολλούς βαθμούς ποινικής αμέλειας (**Andrews v. DPP** [1937] AC 576 και **Dabholkar v. King** [1948] AC 221 (P.C.)). Το Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου με αναφορά στις υποθέσεις Andrews και Dabholkar εξέτασε στην υπόθεση **Rayas v. The Police** 19 CLR 308 το κατά πόσο προς στοιχειοθέτηση του αδικήματος του άρθρου 204 (τώρα άρθρο 210) αρκούσε αστική αμέλεια («negligence at civil law») ή απαιτείτο ο υψηλότερος βαθμός αμέλειας που είναι αναγκαίος προς στοιχειοθέτηση ποινικής ευθύνης. Ο Hallinan C.J. είχε πει τα ακόλουθα:

«.....There are to-day three categories of negligence in English Law: the very high degree of negligence (sometimes designated as “recklessness”) required in cases of man-slaughter; the high degree of negligence required in other crimes which we shall refer to in the judgment as “criminal negligence of the second degree” and lastly negligence at civil law...».

Για να εξηγήσει την έννοια της φράσης «υπαίτια αμέλεια» («culpable negligence») ο Hallinan C.J. προχώρησε σε σύγκριση των προνοιών του άρθρου 204 (αντίστοιχο με το νυν 210) με εκείνες του άρθρου 197 (που αντιστοιχούν με τις πρόνοιες του νυν άρθρου 205(2)) οι οποίες, όπως είπε, αποδίδουν, κατά το μάλλον ή ήττον, την έννοια της ανθρωποκτονίας κατά

το κοινό δίκαιο. Έτσι, θεώρησε ότι ο όρος «culpable negligence» στο άρθρο 197 «*must mean that very high degree of negligence which is required to support a conviction for manslaughter at common law*» και κατ' αντιστοιχία ότι οι πρόνοιες του άρθρου 204 θα έπρεπε να διαβάζονται ως εξής:

«Any person who by want of precaution or by any rash or careless act, not amounting to the degree of negligence required in manslaughter, unintentionally causes the death of another person is guilty of a misdemeanor».

Η προσέγγιση του Hallinan C.J. αμφισβητήθηκε από τον Βασιλειάδη Δ. (όπως ήταν τότε) στην υπόθεση **Nearchou v. The Police** (1965) 2 C.L.R. 34. Θεώρησε ότι το ζήτημα του βαθμού αμέλειας που απαιτείται για καταδίκη στα πλαίσια του άρθρου 210 είναι ζήτημα το οποίο συναρτάται προς τα γεγονότα της κάθε υπόθεσης. Κατέληξε δε, ως εξής:

«As at present advised, I am afraid I cannot see either legal or practical justification in the legal classification of negligence made in Rayas' case».

Η υπόθεση Nearchou προκάλεσε ασάφεια. Στην υπόθεση **Gavalas v. The Police** (1985) 2 CLR 114, ο Τριανταφυλλίδης Π., προβαίνοντας σε εκτεταμένη και αναλυτική επισκόπηση της σχετικής νομολογίας κατέληξε:

«In my opinion the above review of our case-law shows that after a transient uncertainty which was created by the Nearchou case, supra, the approach in the Rayas case, supra, to the application of section 210 of Cap. 154, as entailing the existence of criminal negligence of a degree lower than that required to establish culpable negligence as an element of the offence of manslaughter but higher than that required to establish the commission of the offence of driving without due

care and attention, which is equated to negligence in civil law, has come to be firmly established in the fabric of our case-law; and I see no adequate reason to cause uncertainty in our case-law once again by modifying in any way the approach laid down, as aforesaid, in the Rayas case....».

Από την άλλη όμως, ο Πικής Δ., (όπως ήταν τότε) έκρινε μη αναγκαία και αντιπαραγωγική την αναφορά σε κατηγορίες αμέλειας προκειμένου να ερμηνευθούν οι πρόνοιες του άρθρου 210, ενώ ο Κούρρης Δ., θεώρησε ότι ο βαθμός αμέλειας είναι ζήτημα γεγονότων. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η αμφισβήτηση της αναγκαιότητας ύπαρξης βαθμών αμέλειας, έγινε υπό τη μορφή obiter, όπως σαφώς διευκρίνισε ο Πικής Δ. αφού προηγουμένως διατύπωσε το δεσμευτικό μέρος, το λόγο (ratio) της απόφασής του.¹⁴⁹

Ακολούθησε η υπόθεση **Γενικός Εισαγγελέας ν. Χατζηκωνσταντίνου** (1989) 2 CLR 99, όπου έγινε αποδεκτή η εισήγηση ότι οι νομικές αρχές που ισχύουν στην εφαρμογή του άρθρου 210 τέθηκαν ορθά από τους δικαστές Πική και Κούρρη. Στην μεταγενέστερη όμως υπόθεση **Μαυρομάτης ν. Αστυνομίας** (1996) 2 Α.Α.Δ. 69, το Ανώτατο Δικαστήριο αναφέρθηκε χωρίς άλλο σχολιασμό στην ταξινόμηση της ποινικής αμέλειας με βάση την Rayas, και κατέληξε ως εξής:

«Με άλλα λόγια, έχει δημιουργηθεί μια κλίμακα ευθύνης όσον αφορά το βαθμό αμέλειας που απαιτείται για διάφορα αδικήματα του Ποινικού Κώδικα, αρχής γενομένης με το άρθρο 205..... Το άρθρο 205 απαιτεί τον υψηλότερο

¹⁴⁹ « Nevertheless it is opportune to express our views on the interpretation of s.210 hoping thereby to clear some of the mist that clouds its construction particularly with regard to the element of negligence necessary to support a charge thereunder;...» (Βλ. σελ.127).

βαθμό αμέλειας. Η αμέλεια του άρθρου 205 συνίσταται σε υπαίτιο αμέλεια, όρος που εισάγει το στοιχείο της αλόγιστης πράξης (recklessness).

Ακολουθεί το άρθρο 210 του Ποινικού Κώδικα το οποίο αρχικά απέκλειε, όπως και το άρθρο 236, την υπαίτιο αμέλεια. Στη συνέχεια όμως το άρθρο 210 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του περί Ποινικού Κώδικα (Τροποποιητικού) Νόμου του 1989, (Ν.111/89), σύμφωνα με το οποίο όποιος, λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης ή επικίνδυνης πράξης ή συμπεριφοράς που δεν ανάγεται σε υπαίτιο αμέλεια, χωρίς πρόθεση επιφέρει το θάνατο άλλου, είναι ένοχος πλημμελήματος. Η εισαγωγή της έννοιας της αλόγιστης πράξης που γίνεται με την τροποποίηση του νόμου 111/89, έννοια που στην αρχική διατύπωση του άρθρου 210 δεν υπήρχε, δυνατό να έχει εισάξει στα συστατικά στοιχεία του αδικήματος την έννοια της αλόγιστης συμπεριφοράς (recklessness) όπως αυτή ερμηνεύεται στις αποφάσεις R. V. Caldwell (1981) 1 All E.R. 961 (H.L.) και R. v. Lawrence (1981) 1 All E.R. 974 στις οποίες αναλύεται εκτενώς το θέμα της αλόγιστης πράξης».

Ως εκ των άνω, η τελευταία υπόθεση, η Μαυρομάτης, συνεχίζει να αναγνωρίζει την ύπαρξη βαθμών αμέλειας όπως η αρχή έγινε στην υπόθεση Rayas. Ό,τι προβλημάτισε το Δικαστήριο ήταν οι συνέπειες της τροποποίησης του άρθρου 210 δια του Ν.111/89, ζήτημα στο οποίο θα επανέλθουμε.

Στην πραγματικότητα η Rayas αν και έχει αμφισβητηθεί, δεν έχει ανατραπεί. Πέραν τούτου, θεωρούμε ότι δεν έχει αμφισβητηθεί με τρόπο που μπορούσε να γίνει λόγος για συγκρουόμενες αυθεντίες (conflicting authorities). Αλλά κι αν ακόμα υπήρχαν αντιφατικές αυθεντίες εμείς θα δεσμευόμασταν από τη τελευταία χρονολογικά απόφαση.¹⁵⁰ Ο Ποινικός

¹⁵⁰ Ιωσηφίδης v. Κυπριακή Δημοκρατία (1998) 3 A.A.Δ. 490.

Κώδικας όχι μόνο αναγνωρίζει βαθμούς υπαιτιότητας κλιμακωτά, όπως και το κοινοδίκαιο, αλλά δημιουργεί και αντίστοιχα αυτοτελή αδικήματα (ανθρωποκτονία – πρόκληση θανάτου) κάτι, που όπως θα δούμε, δεν ισχύει στην Αγγλία.

E.2.2 Η σχηματική προσέγγιση του Ποινικού Κώδικα της Ινδίας

Ενώ, όπως ο δικός μας Κώδικας, σχηματική προσέγγιση υιοθετεί ο Ποινικός Κώδικας της Ινδίας όπου το σύστημα διαβάθμισης της υπαιτιότητας ακολουθείται και από ταξινόμηση της υπαίτιας συμπεριφοράς σε αυτοτελή αδικήματα. Στο βαθμό που μας αφορά, γίνεται η διάκριση μεταξύ υπαίτιας ανθρωποκτονίας (culpable homicide, άρθρο 299) και πρόκλησης θανάτου από αμέλεια (causing death by negligence, άρθρο 304A).

Το άρθρο 304A Ινδ. είναι παρόμοιο με το άρθρο 210 και έχει ως ακολούθως:

«Whoever causes the death of any person by doing any rash or negligent act not amounting to culpable homicide shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to two years or with fine, or with both».

Το άρθρο 299 Ινδ. έχει ως ακολούθως:

«Whoever causes death by doing an act with the intention of causing death, or with the intention of causing such bodily injury as is likely to cause death, or with the knowledge that he is likely by such act to cause death, commits the offence of culpable homicide».

Η διαβάθμιση της ποινικής ευθύνης στο ινδικό δίκαιο και ειδικότερα η οριοθέτηση μεταξύ των πεδίων εφαρμογής των άρθρων 299 Ινδ. και 304Α Ινδ. συζητείται στη μονογραφία του προαναφερθέντος καθηγητή Stanley Yeο, **Fault in Homicide**,¹⁵¹ που αποτελεί συγκριτική μελέτη του δικαίου περί φόνου και ανθρωποκτονίας στην Αγγλία, την Αυστραλία και την Ινδία. Κατά τον καθηγητή Yeο, με τη «σχηματική προσέγγιση» της υπαιτιότητας στον Ινδικό Κώδικα επιτυγχάνεται η ασφάλεια του δικαίου και η δίκαιη κατάταξη των παραβατών σε προδιαγεγραμμένες κατηγορίες υπαιτιότητας. Το «σχήμα» του Ινδικού Ποινικού Κώδικα αποδόθηκε συνοπτικά ως εξής:

«The Indian Penal Code arranges the fault elements for homicide so that murder is top of the ladder, culpable killings amounting to manslaughter (the fault element for which is subjective reckless) are located in the middle of the homicide ladder and culpable killings falling short of manslaughter – negligent killings – are at the bottom of the ladder. The Model Code restricts the offence of manslaughter to cases of conscious risk-taking, that is, subjective recklessness».

152

¹⁵¹ Fault in Homicide (Towards a Schematic Approach to the Fault Elements for Murder and Involuntary Manslaughter in England, Australia and India), The Federation Press 1997

¹⁵² Law Reform Report, Homicide: Murder and Involuntary Manslaughter, Ireland [LRC 87-2008]

E.2.3 Η σωρευτική προσέγγιση του αγγλικού δικαίου: Ανθρωποκτονία από βαρεία αμέλεια

Διαφορετική, όπως προαναφέραμε, είναι η ρύθμιση στην Αγγλία. Το αγγλικό δίκαιο, γενικά, απορρίπτει τη δημιουργία ή την αναγνώριση διακριτών αδικημάτων [ανθρωποκτονία/πρόκληση θανάτου εξ αμελείας] με βάση το βαθμό υπαιτιότητας. Αμφότερες οι περιπτώσεις εντάσσονται σωρευτικά στη γενικότερη έννοια της ανθρωποκτονίας από βαρεία αμέλεια (gross negligence manslaughter), για την οποία αρκεί να στοιχειοθετηθεί αντικειμενική αμέλεια. Η γνώση του κινδύνου δεν είναι συστατικό στοιχείο της «υποκειμενικής υπόστασης» (mens rea) του αδικήματος. Αυτό διευκρινίστηκε στην σημαντική απόφαση **R. v. Adomako** [1994] 3 All E.R. 79 (H.L.) με αναφορά στις υποθέσεις **R v Bateman** (1925) 19 Cr App R 8 και **Andrews v DPP** [1937] 2 All ER 552, [1937] AC 576. Ο Lord Mackay είχε πει τα εξής στην Adomako:

*«In cases of manslaughter by criminal negligence involving a breach of duty, it is a sufficient direction to the jury to adopt the gross negligence test set out by the Court of Appeal in the present case following R v Bateman (1925) 19 Cr App R 8 and Andrews v DPP [1937] 2 All ER 552, [1937] AC 576 and it is not necessary to refer to the definition of recklessness in R v Lawrence [1981] 1 All ER 974, [1982] AC 510, although it is perfectly open to the trial judge to use the word “reckless” in its ordinary meaning as part of his exposition of the law if he deems it appropriate in the circumstances of the particular case».*¹⁵³

¹⁵³ Για τους σκοπούς της παρούσας απόφασης δεν είναι αναγκαίο να υπεισέλθουμε στο ιστορικό της μακράς και έντονης συζήτησης που ακολούθησε την προαναφερθείσα υπόθεση **Lawrence** και τις συναφείς υποθέσεις **Seymour** [1983] 2 AC 493 και **Metropolitan Police Commissioner v. Caldwell** [1982] AC 341. Συνοπτικά αναφέρουμε ότι με τις αποφάσεις εκείνες τέθηκε ως κριτήριο η αντικειμενική ευθύνη (objective recklessness/Caldwell recklessness). Στην υπόθεση **R v. G** [2003] UKHL 50, [2003]

Το ότι η βάση της ανθρωποκτονίας από βαρεία αμέλεια είναι αντικειμενική, όπως ήταν εξ αρχής και ανεξάρτητα από την εξέλιξη της νομολογίας με αναφορά στις υποθέσεις Lawrence/Caldwell, επιβεβαιώθηκε αργότερα και στην υπόθεση **Attorney General's Reference (No. 2 of 1999)** [2000] 3 All ER 182, όπου ζητήθηκε η γνωμάτευση του Εφετείου επί του ακολούθου ερωτήματος:

«Can a defendant be properly convicted of manslaughter by gross negligence in the absence of evidence as to that defendant's state of mind?».

Η απάντηση του Εφετείου ήταν καταφατική, ως εξής:

«As a result of Adomako ...gross negligence manslaughter can be proved without the need to enquire into the state of the defendant's mind...Although there may be cases where the defendant's state of mind is relevant to the jury's consideration when assessing the grossness and criminality of his conduct, evidence of his state of mind is not a pre-requisite to a conviction for manslaughter by gross negligence. The Adomako test is objective, but a defendant who is reckless as defined in Stone¹⁵⁴ may well be the more readily found to be grossly negligent to a criminal degree».

4 All ER 765, (H.L.), αποκαταστάθηκε το υποκειμενικό κριτήριο (subjective recklessness). Όμως, η μακρά συζήτηση και η εξέλιξη της νομολογίας, στην πραγματικότητα δεν επηρέασε το κριτήριο του αδικήματος της ανθρωποκτονίας εξ αμελείας, εφόσον ήταν εξ αρχής σαφές, από τις υποθέσεις Bateman και Andrews, ότι προς στοιχειοθέτηση του αδικήματος αυτού αρκούσε η εξ αντικειμένου στοιχειοθέτηση βαρείας αμέλειας, χωρίς να απαιτείται η απόδειξη πραγματικής γνώσης του κινδύνου. Αυτό επιβεβαιώθηκε στην Adomako, παρά την απόρριψη του κριτηρίου της Caldwell.

¹⁵⁴ R v Stone [1977] 1 QB 354.

Η ίδια αρχή επαναλήφθηκε στην υπόθεση **R v. DPP, ex p Jones** [2000] IRLR 373, ως ακολούθως:

«The test of negligent manslaughter is an objective one, as was made clear in the judgment of the Court of Appeal in Attorney General's Reference No.2 of 1999 [2000] IRLR 417. If the accused is subjectively reckless, then that may be taken into account by the jury as a strong factor demonstrating that his negligence was criminal. But negligence will still be criminal in the absence of any recklessness if, on an objective basis, the defendant demonstrated a failure to advert to a serious risk going beyond mere inadvertence in respect of an obvious and important matter which the defendant's duty demanded he should address».

Το τι προκύπτει από τα παραπάνω και έχει επιβεβαιωθεί στην υπόθεση **R v. Khan and Khan** [1998] Crim. L.R. 830,¹⁵⁵ είναι ότι, κατά την κρατούσα αντίληψη, στο αγγλικό δίκαιο υπάρχουν δύο τύποι ακούσιας ανθρωποκτονίας: Η ανθρωποκτονία με παράνομη και επικίνδυνη πράξη, που αποδίδεται με τον όρο «constructive manslaughter» η οποία δεν μας αφορά και η ανθρωποκτονία από βαρεία αμέλεια.

Διατυπώθηκε πάντως και διαφορετική άποψη. Στο σύγγραμμα **Smith and Hogan**, Criminal Law, 9^η έκδοση, (1999) σελ. 377, έγινε προσπάθεια να διασωθεί η έννοια της ανθρωποκτονίας από υποκειμενική αμέλεια «reckless manslaughter» ως ξεχωριστή περίπτωση ανθρωποκτονίας:

¹⁵⁵ Βλ. επίσης Mark [2004] EWCA Crim 2490.

«Gross negligence is a sufficient, but not necessarily the only fault for manslaughter. To some extent manslaughter by advertent recklessness, conscious risk-taking still survives».

Αλλά και από πλευράς νομολογίας έγινε τέτοια προσπάθεια. Αναφερόμαστε στη μη δημοσιευθείσα υπόθεση **R v Lidar** LTL 12/11/99, November 11, 1999, CA, No 9900339 Y4,¹⁵⁶ στην οποία το πρωτόδικο δικαστήριο είχε καθοδηγήσει τους ενόρκους με βάση το υποκειμενικό κριτήριο. Το Εφετείο είπε τα ακόλουθα με αναφορά στην υπόθεση Adomako:

«Nothing here suggests that for the future ‘recklessness’ could no longer be a basis for proving the offence of manslaughter: rather the opposite..... Indeed, in a case such as the present, we find it difficult to understand how the point of criminal liability can be reached, where gross negligence is alleged, without identifying the point by reference to the concept of recklessness as it is commonly understood: that is to say, whether the driver of the motor vehicle was aware of the necessary degree of risk of serious injury to the victim and nevertheless chose to disregard it, or was indifferent to it. If the gross negligence direction had been given, the recklessness direction would still have been necessary. The recklessness direction in fact given made the gross negligence direction superfluous and unnecessary».

Δεν υπήρξε συνέχεια στη νομολογία προς την κατεύθυνση της Lidar. Αυθεντία επί του θέματος θεωρείται η Adomako. Η θεσμοθέτηση

¹⁵⁶ Παραπέμπουμε σχετικά στο άρθρο της Cathrine Elliott, «What Direction for Gross Negligence Manslaughter: R v Lidar and Attorney General's Reference (No.2 of 1999)», JCL 65 (145).

ξεχωριστής κατηγορίας «reckless manslaughter» δεν έγινε δεκτή, ούτε από πλευράς νομοπαρασκευαστικού προσανατολισμού.¹⁵⁷

Το αποτέλεσμα είναι η έννοια της ανθρωποκτονίας από βαρεία αμέλεια να καλύπτει ένα πολύ ευρύ φάσμα και να προκαλείται έτσι, όπως αναγνωρίζεται, ασάφεια στο δίκαιο περί ανθρωποκτονίας.

Όπως είπε ο Lord Atkin στην υπόθεση Andrews (ανωτ. σελ. 581):

«of all crimes, manslaughter appears to afford most difficulties of definition, for it concerns homicide in so many and so varying conditions...».

Παρομοίως το αγγλικό εφετείο στην υπόθεση **Walker (1992) 13 Cr App R (S) 474**, υπέδειξε ότι η έννοια της ακούσιας ανθρωποκτονίας

«ranges in its gravity from the borders of murder right down to those of accidental death».

Χαρακτηριστική είναι επίσης η αναφορά στο Consultation Paper 135:¹⁵⁸

«Even more than most parts of the criminal law ... involuntary manslaughter has always been notorious for its uncertainty, and its lack of any clear conceptual vocabulary. Unlawful act manslaughter has been from time to time the object of complaint, not to say bewilderment, for over a century... The law of gross negligence is in an even worse state. It is also virtually impossible to identify any governing principles or policy which inform the law on involuntary manslaughter».

¹⁵⁷ The Law Commission No. 304, [2006] EWLC 304(3).

¹⁵⁸ Law Commission Consultation Paper 135: Involuntary Manslaughter: February 1994

Ως εκ των άνω, η έννοια της ανθρωποκτονίας από βαρεία αμέλεια όχι μόνο δεν είναι βοηθητική στον προσδιορισμό της υποκειμενικής υπόστασης των υπό εξέταση αδικημάτων, αλλά εάν εφαρμόζαμε το επίπεδο ευθύνης που απαιτεί η Adomako, αυτό θα απέληγε εις βάρος των κατηγορουμένων. Το αγγλικό δίκαιο όμως, παραμένει χρήσιμο στην προσπάθεια να προσδιορίσουμε τις έννοιες της υποκειμενικής και αντικειμενικής αμέλειας, αλλά και σε ότι αφορά, όπως είδαμε, το *actus reus*.

Ε.2.4 Υποκειμενική αμέλεια/Αντικειμενική αμέλεια

Στην αγγλική γλώσσα οι έννοιες υποκειμενική και αντικειμενική αμέλεια μπορούν να αποδοθούν με δύο αυτοτελείς όρους: «recklessness» και «negligence». Στην ελληνική γλώσσα, αμφότερες οι έννοιες καλύπτονται από τον όρο «αμέλεια». Η λεκτική τους διαφοροποίηση μπορεί να γίνει με τη χρήση των όρων «υποκειμενική» και «αντικειμενική» αμέλεια, ή κατά την επινόηση του Hallinan C.J. με τη χρήση των όρων «αμέλεια πρώτου βαθμού» και «αμέλεια δεύτερου βαθμού». Η διάκριση υφίσταται και στο ελληνικό δίκαιο. Ο καθηγητής Γ. Α. Μαγκάκης χρησιμοποιεί αντιστοίχως τους όρους «ενσυνείδητη αμέλεια» και «άνευ συνειδήσεως αμέλεια».¹⁵⁹

Ποίο όμως είναι το περιεχόμενο των όρων αυτών;

¹⁵⁹ Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους σελ. 316:

«Πρώτον η «άνευ συνειδήσεως αμέλεια» που συνίσταται στο ότι ο δράστης εξαιτίας της έλλειψης της προσήκουσας προσοχής δεν πρόβλεψε καθόλου την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος. Στην περίπτωση δηλαδή αυτή ο δράστης δεν είχε καμία συνείδηση του τι μπορούσε να συμβεί. Δεύτερον ή «ενσυνείδητη αμέλεια» που συνίσταται στο ότι ο δράστης πρόβλεψε μεν το αποτέλεσμα ως ενδεχόμενη συνέπεια της συμπεριφοράς του, αλλά εξαιτίας της έλλειψης της προσήκουσας προσοχής το πρόβλεψε με τρόπο ανεπαρκή και βουλητικά ελαττωματικό, ώστε να επικρατήσει μέσα του λανθασμένα η ελπίδα ότι θα το αποφύγει. Στην περίπτωση δηλαδή αυτή ο δράστης είχε μεν συνείδηση, αλλά ελαττωματική και ανεπαρκή του τι μπορούσε να συμβεί».

Η έννοια της αντικειμενικής αμέλειας αποδίδεται στην Adomako και στις άλλες συναφείς προαναφερθείσες αποφάσεις. Δεν χρειάζεται επανάληψη. Προσθέτουμε όμως τον αντίστοιχο ορισμό μέσα από την ινδική νομολογία. Στην υπόθεση **Empress of India v Idu Beg** I.L.R 3 All. 776, ο Straight J. είπε τα εξής:

«Criminal negligence is the gross and culpable neglect or failure to exercise that reasonable and proper care to guard against injury either to the public generally or to an individual in particular, which, having regard to all the circumstances out of which the charge has arisen, it was the imperative duty of the accused person to have adopted».

Ως προς την έννοια της υποκειμενικής αμέλειας θεμελιακή είναι η **Cunningham** [1957] 2 All E.R. 412 όπου θεωρήθηκε πως recklessness σημαίνει την ενσυνείδητη ανάληψη κινδύνου (“conscious risk taking”) ως εξής:

«the accused has foreseen that the particular kind of harm might be done and yet has gone on to take the risk of it».

Στις υποθέσεις Andrews, (ανωτ.,σελ. 583) **Murphy** [1980] QB 434,σελ. 440-1 και Stone and Dobinson (ανωτ.), η έννοια της υποκειμενικής αμέλειας (recklessness) προσδιορίστηκε ως αδιαφορία (indifference) για το αποτέλεσμα.

Μετά την Cunningham, ακολούθησαν οι υποθέσεις Caldwell και Lawrence που έθεσαν ως βάση το αντικειμενικό κριτήριο και η αποκατάσταση του υποκειμενικού κριτηρίου διά της R v. G η οποία, παρά το ότι αποφασίστηκε

σε υπόθεση πρόκλησης ζημίας και σκοπό είχε να προσδιορίσει την έννοια του όρου «reckless» στο πλαίσιο του σχετικού νόμου (Criminal Damage Act 1971) θεωρείται καθολικής εφαρμογής.¹⁶⁰ Εκεί, το υποκειμενικό κριτήριο αποκαταστάθηκε, με το ακόλουθο σκεπτικό, όπως το παρέθεσε ο Lord Bingham:

«...it is a salutary principle that conviction of serious crime should depend on proof not simply that the defendant caused (by act or omission) an injurious result to another but that his state of mind when so acting was culpable. This, after all, is the meaning of the familiar rule actus non facit reum nisi mens sit rea. The most obviously culpable state of mind is no doubt an intention to cause the injurious result, but knowing disregard of an appreciated and unacceptable risk of causing an injurious result or a deliberate closing of the mind to such risk would be readily accepted as culpable also. It is clearly blameworthy to take an obvious and significant risk of causing injury to another. But it is not clearly blameworthy to do something involving a risk of injury to another if (for reasons other than self-induced intoxication: R v Majewski [1977] AC 443) one genuinely does not perceive the risk. Such a person may fairly be accused of stupidity or lack of imagination, but neither of those failings should expose him to conviction of serious crime or the risk of punishment».

Ακολούθως ο Lord Bingham για να προσδιορίσει την έννοια του reckless στο άρθρο 1 του Criminal Damage Act 1971 χρησιμοποίησε τον ορισμό που περιελήφθη στην Έκθεση της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής «A Criminal Code for England and Wales Volume 1: Report and Draft Criminal Code Bill» (Law Com No 177, April 1989)¹⁶¹ και κατέληξε ως εξής:

¹⁶⁰ Βλ. Archbold 2013, παρ. 17-50

¹⁶¹ Draft Criminal Code Bill

«A person acts recklessly [within the meaning of section 1 of the Criminal Damage Act 1971] with respect to –

a circumstance when he is aware of a risk that it exists or will exist;

a result when he is aware of a risk that it will occur; and it is, in the circumstances known to him, unreasonable to take the risk».

Επαναλαμβάνουμε ότι, παρά το ότι ο παραπάνω ορισμός περιορίστηκε στα πλαίσια ερμηνείας της συγκεκριμένης νομοθετικής διάταξης, δεν αμφισβητείται ότι έχει γενική εφαρμογή.

Όπως παρατηρήθηκε,¹⁶² το κριτήριο της R v. G κατ'ουσίαν αντιστοιχεί προς το κριτήριο της Cunningham. Οι διαφορές περιορίζονται στα εξής:

«There are two main differences between the definition of subjective recklessness in the Draft Criminal Code Bill (the Draft Code), and the definition in Cunningham. First, the Cunningham test only refers to taking risks as to a result and makes no mention of taking risks as to a circumstance. The Law Commission, in preparing the Draft Code, felt that this was a gap in the law. It therefore expressly applied the test of recklessness to the taking of risks in relation to a circumstance. Secondly, the draft code adds an additional restriction to a finding of recklessness: the defendant's risk-taking must have been 'unreasonable'. To determine whether the risk-taking was unreasonable the courts will balance the seriousness of the risk against the gravity of the harm. William Wilson in Criminal Law: Doctrine and Theory (Longman: Harlow, 2003) observes at p. 150 that: "Jumping a traffic light is likely to be deemed reckless if actuated by a desire

¹⁶² Βλ. Allan Reed, (Subjective recklessness and the Offences Against the Person Act 1861, s.20) Crim. Law. 2007, 175, 1-2

to get home quickly for tea but not if the desire was to get a seriously ill person to hospital”.

Εν πάση περιπτώσει, η γενική αρχή είναι ότι η ενσυνείδητη αμέλεια υποδηλώνει αντίληψη ή επίγνωση του κινδύνου και, παρά ταύτα, ανάληψη του κινδύνου (risk-taking) κατά τρόπο μη εύλογο. Σε περίπτωση παράλειψης, γίνεται αντιληπτό πως η ανάληψη του κινδύνου έχει την έννοια της ανοχής, της μη άρσης του κινδύνου.

Εάν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, λόγω κάποιου ιδιαίτερου προσωπικού χαρακτηριστικού όπως η ηλικία ή η νοητική του κατάσταση, δεν είναι εξ υποκειμένου σε θέση να αντιληφθεί τον κίνδυνο, δεν θα του αποδοθεί ευθύνη εάν ο κίνδυνος θα μπορούσε να είναι εξ αντικειμένου αντιληπτός. Βέβαια, το κατά πόσο είχε αντιληφθεί τον κίνδυνο ή όχι είναι ζήτημα που κρίνεται επί της αξιοπιστίας του ισχυρισμού του. Πέραν τούτου, εάν είναι περίπτωση που αντελήφθη τον κίνδυνο αλλά τον διέγραψε από το μυαλό του, κώφευσε στις προειδοποιήσεις, έκλεισε τα μάτια μπροστά στον κίνδυνο, δεν μπορεί να επικαλείται προς υπεράσπιση τη δική του επιλογή να εθελουφλήσει.¹⁶³

E.2.5 Η υποκειμενική υπόσταση (mens rea) των άρθρων 205(2) και 210

Η διαφορά υποκειμενικής και αντικειμενικής αμέλειας, είναι ευδιάκριτη εάν έχουμε υπόψη μας, αφενός τις υποθέσεις Cunningham και R v G και

¹⁶³ R.v Parker [1977] 1 W.L.R. 600, 604, Booth v C.P.S [2006] EWHC 192 (Admin), R. v Kimber (1983) 77 Cr App R 225

αφετέρου τις υποθέσεις Adomako, Bateman, Andrews και Empress of India v Idu Beg.

Το πρόβλημα όμως παραμένει διότι δεν είναι εξίσου ευδιάκριτη η διαφορά μιλώντας για τα άρθρα 205(2) και 210, εφόσον η αλόγιστη, απερίσκεπτη ή επικίνδυνη πράξη του άρθρου 210 εμπεριέχει το στοιχείο της επίγνωσης του κινδύνου. Απαιτείται περαιτέρω ανάλυση.

Πριν από τη τροποποίηση του άρθρου 210, αυτό είχε δύο σκέλη:

(α) Απροσεξία – που εκφραζόταν με τους όρους «έλλειψη προφύλαξης» (want of precaution) και «απρόσεκτη πράξη» (careless act) – και

(β) απερίσκεψία - που εκφραζόταν με τον όρο «αλόγιστη πράξη» (rash act).

Η διαφορά εξηγείται κατά κόρον στο σύγγραμμα **Penal Law of India**, Dr Hari Singh Gour σελ.2476 επ., με αναφορά στην ινδική νομολογία στην οποία θα αναφερθούμε κατωτέρω. Παραθέτουμε το εξής χαρακτηριστικό απόσπασμα:

«An offence under Sec. 304-A, I.P.C., may be committed either by doing a rash act or a negligent act. There is a distinction between a rash act and a negligent act. In the case of a rash act as observed by Straight, J., in Idu Beg's case, the criminality lies in running the risk of doing such an act with recklessness or indifference as to the consequences. Criminal negligence is the gross and culpable neglect or failure to exercise that a reasonable and proper care and precaution to guard against injury either to the public generally or to an individual in particular, which having regard to all the circumstances out of which the charge has arisen, it was the imperative duty of the accused person to have

adopted. Negligence is an omission to do something which a reasonable man, guided upon those considerations which ordinarily regulate the conduct of human affairs, would do or doing something which a prudent and reasonable man would not do».

Με την τροποποίηση:

(α) Αφενός, αφαιρέθηκαν οι όροι «έλλειψη προφύλαξης» και «απρόσεκτη πράξη» και

(β) αφετέρου, προστέθηκαν, μαζί με την «αλόγιστη πράξη» που παρέμεινε, οι λέξεις «απερίσκεπτη ή επικίνδυνη πράξη».

Με το υπό (α) της τροποποίησης αποποινικοποιήθηκε η αμέλεια - απροσεξία της οποίας το αποτέλεσμα είναι ο θάνατος. Αντίθετα, παρέμεινε ως αδίκημα η εγκληματική αμέλεια του άρθρου 236 («Απερίσκεπτες και αμελείς πράξεις») το οποίο όπως εξηγείται στο Penal Law of India είναι το ίδιο αδίκημα με το άρθρο 210, πλην όμως με το επιβαρυντικό στοιχείο του μοιραίου αποτελέσματος. Έτσι, η πράξη από μόνη της που θέτει σε κίνδυνο ανθρώπινη ζωή μπορεί να τιμωρηθεί επί τη βάση του άρθρου 236, όταν όμως από την πράξη αυτή προκληθεί θάνατος, δεν μπορεί να τιμωρηθεί επί τη βάση του άρθρου 210 εάν οφείλεται σε απρόσεκτη και όχι σε αλόγιστη πράξη. Άλλο πρόβλημα που προκύπτει από την υπό (α) τροποποίηση, είναι ότι η πρόκληση θανάτου από απροσεξία τιμωρείται μόνο όπου ένας ειδικότερος νόμος προβλέπει κάτι τέτοιο, ως λ.χ. η αμελής οδήγηση και όχι κατά τρόπο γενικό. Προσπαθήσαμε να διαπιστώσουμε το λόγο μιας τόσο δραστηκής διαφοροποίησης, χωρίς αποτέλεσμα. Στην αιτιολογική έκθεση δεν αναφέρεται κάτι σχετικό. Θα πρέπει το ζήτημα να μελετηθεί από τους αρμοδίους.

Ως προς την τροποποίηση υπό (β) θα μπορούσε να λεχθεί, από απόψεως γραμματικής ερμηνείας, ότι οι λέξεις «απερίσκεπτη» και «επικίνδυνη πράξη» αποτελούν διαζευκτικούς όρους, μαζί με την προϋπάρχουσα «αλόγιστη πράξη», προσδιορισμού της ίδιας νοητικής κατάστασης, ήτοι της απερισκεψίας.

Η ερμηνεία του όρου «rash act» από τα ινδικά δικαστήρια παραπέμπει ακριβώς στην έννοια της απερίσκεπτης και αλόγιστης ανάληψης κινδύνου. Στην υπόθεση **Nidamarti Nagabhushanam** 7 M.H.G.R. 119, η έννοια της αλόγιστης πράξης προσδιορίστηκε ως ακολούθως:

«culpable rashness is acting with the consciousness that the mischievous and illegal consequences may follow but with the hope that they will not, and often with the belief that the actor has taken sufficient precautions to prevent their happening. The imputability arises from, acting despite the consciousness».

Επίσης, στην υπόθεση **Idu Beg** ελέχθησαν συναφώς τα ακόλουθα:

«criminal rashness is hazarding a dangerous or wanton act with the knowledge that it is so, and that it may cause injury, but without intention to cause injury, or knowledge that it will probably be caused».

Δεν διαφεύγει της προσοχής μας ότι, παρά το ότι υπήρχε ήδη αναφορά σε «αλόγιστη πράξη», στην υπόθεση **Μαυρομάτης** (ανωτέρω), ελήφθη ως δεδομένο πως η εισαγωγή της έννοιας της αλόγιστης πράξης - η οποία αντιστοιχίστηκε με τον όρο *recklessness* - έγινε με την τροποποίηση. Επίσης στην υπόθεση **Γενικός Εισαγγελέας ν. Ανδρέα Σάζου** (2001) 2 Α.Α.Δ. 18, θεωρήθηκε ότι με την τροποποίηση εισήχθη ρητά η έννοια της

απερίσκεπτης, αλόγιστης ή επικίνδυνης πράξης με αποτέλεσμα να έχει αναβαθμισθεί ο βαθμός αμέλειας που χρειάζεται να αποδειχθεί προς στοιχειοθέτηση του αδικήματος του άρθρου 210. Τέλος, στην υπόθεση **Πέτρου ν. Αστυνομίας** (1994) 2 Α.Α.Δ. 233, έγινε αντιδιαστολή των εννοιών της αλόγιστης ή επικίνδυνης πράξης αφενός και της απερίσκεπτης (reckless) πράξης, αφετέρου. Θεωρήθηκε δε, ότι η απερίσκεπτη πράξη είναι βαρύτερη μορφή αμέλειας από τις άλλες. Παρατηρούμε ότι ενώ στην υπόθεση Μαυρομάτης έγινε αντιστοίχιση του όρου recklessness με την έννοια της αλόγιστης πράξης, στην υπόθεση Πέτρου ο ίδιος όρος αντιστοιχίστηκε με την έννοια της απερίσκεπτης πράξης, κάτι που υποδηλώνει ότι, τόσο η αλόγιστη πράξη, όσο και η απερίσκεπτη πράξη εμπίπτουν στο ίδιο εννοιολογικό πλαίσιο.

Εν πάση περιπτώσει, είτε θεωρήσουμε ότι το στοιχείο της απερισκεψίας εισήχθη μετά την τροποποίηση και το επίπεδο αμέλειας αναβαθμίστηκε είτε όχι, εκείνο που έχει σημασία είναι, ούτως ή άλλως, ότι κατά τον επίδικο χρόνο, το άρθρο 210 εμπεριείχε το στοιχείο της επίγνωσης του κινδύνου. Ταυτόχρονα όμως, το άρθρο 205(2), αναφέρεται κατεξοχήν σε επίγνωση του κινδύνου.

Ποία είναι τελικά η διαφορά τους; Η κα Ευθυβούλου εισηγήθηκε ότι τα πλαίσια του άρθρου 205 οριοθετούνται αφενός από τη γνώση του κινδύνου και αφετέρου από το βαθμό της αμέλειας που ακολουθεί τέτοια γνώση. Στο βαθμό αμέλειας και στο βαθμό γνώσης του κινδύνου αναφέρθηκε και ο κ. Κορφιώτης επιχειρώντας να διαφοροποιήσει το άρθρο 205 από το άρθρο 210. Με αναφορά στην υπόθεση Gavalas εισηγήθηκε ότι για να εφαρμοστεί το άρθρο 210 απαιτείται μιας μορφής αποδοχή εκ μέρους του δράστη του τελικού αποτελέσματος, η οποία δεν ταυτίζεται με την επιδίωξη του αποτελέσματος, αλλά διαγράφεται μέσω της γνώσης του

ενδεχομένου επέλευσης του και της θετικής απαξίωσης του δράστη για τη ζωή του θύματος.

Εν προκειμένω, ανακύπτει μια δεύτερη βασική διαφορά μεταξύ αγγλικού και ινδικού δικαίου. Το αγγλικό δίκαιο σχεδόν απεχθάνεται τη χρήση διαφόρων όρων με σκοπό τον καθορισμό βαθμών ευθύνης. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα από την απόφαση του Lord Reid στην υπόθεση **Southern Portland Cement Ltd v Cooper** [1974] AC 623, 640:

«Chance probability or likelihood is always a matter of degree. It is rarely capable of precise assessment. Many different expressions are in common use. It can be said that the occurrence of a future event is very likely, rather likely, more probable than not, not unlikely, quite likely, not improbable, more than a mere possibility, etc. It is neither practicable nor reasonable to draw a line at extreme probability».

Διαφορετική είναι η προσέγγιση του ινδικού δικαίου. Τούτο γιατί οι σχετικές πρόνοιες του Ποινικού Κώδικα¹⁶⁴ χρησιμοποιούν τέτοιους όρους (likely, in all probability). Ειδικότερα, στο άρθρο 299, ως στοιχεία της υποκειμενικής υπόστασης της «υπαίτιας ανθρωποκτονίας» προσδιορίζεται η πρόθεση αφενός ή, αφετέρου, η επίγνωση¹⁶⁵ της πιθανότητας πρόκλησης θανάτου, («... with the knowledge that he is likely by such act to cause death»). Εξ

¹⁶⁴ Άρθρα 299, 300, 301

¹⁶⁵ Για να αποδώσουμε τον όρο «knowledge» χρησιμοποιούμε τον όρο «επίγνωση» αντί «γνώση», εφόσον ό,τι εκφράζει ο όρος αυτός δεν είναι η γνώση ενός υφισταμένου γεγονότος – όπως είναι η συνήθης έννοια του όρου «γνώση» - αλλά αντίληψη του ενδεχομένου να επέλθει ένα μελλοντικό γεγονός (βλ. Penal Law of India, Dr Hari Singh Gour, σελ. 2108: «...the knowledge ... can only be knowledge of the likelihood of a future event»).

αντιδιαστολής, το άρθρο 304A, όσο κι αν εμπεριέχει το υποκειμενικό στοιχείο, τούτο δεν μπορεί να είναι η επίγνωση «πιθανότητας» (likelihood) πρόκλησης θανάτου.

Η διαφοροποίηση έγκειται, όπως εξηγεί ο καθηγητής Υεο, στο εξής:

*«They have in common the element of knowledge of the risk of causing death but differ in the degree of risk with the distinction being between “possible” and “probable”. Again, the courts have in practice found this distinction to be fine but appreciable and do not appear to have experienced difficulties in applying it to specific sets of circumstances. When in doubt, the courts have decided in favour of the accused and convicted her or him of the lesser offence under s 304A».*¹⁶⁶

Σε άλλα σημεία της μονογραφής του, προσδιορίζει την έννοια του «probability» ως «likelihood», αντιδιαστέλλοντας την πάντα από την έννοια του «possibility».

Αντιστοιχώντας τα παραπάνω στο δικό μας Κώδικα προκύπτει ότι όταν ο κίνδυνος θανάτου αποτελεί μια δυνατότητα (possibility), τότε η περίπτωση εμπίπτει στην αλόγιστη πράξη του άρθρου 210. Όταν όμως ο κίνδυνος αποτελεί πραγματική πιθανότητα (probability), τότε η περίπτωση εμπίπτει στην έννοια της υπαίτιας αμέλειας του άρθρου 205.

Επί του ιδίου θέματος, στο Penal Law of India σελ.2108 αναφέρονται τα εξής:

¹⁶⁶ Fault in homicide (ανωτ.), σελ. 276

«The word “likely” means “probably”. It is distinguished from “possibly”. When the chances of a thing happening are even with or greater than, it’s not happening, we say that the thing will “probably” happen...The degree of probability would then, in such cases, determine the degree of crime».

Ένα πρακτικό δείγμα της διαφοράς μεταξύ των άρθρων 299 και 304A παρέχει η υπόθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Ινδίας, **Alister Anthony Pareira Vs. State of Maharashtra** [Criminal Appeal Nos. 1318-1320 of 2007]. Ο κατηγορούμενος οδηγώντας αλόγιστα και επικίνδυνα το αυτοκίνητο του κατά τις πρωινές ώρες ανέβηκε στο πεζοδρόμιο με αποτέλεσμα να προκαλέσει το θάνατο επτά ανθρώπων που κοιμόντουσαν σε παρακείμενο μονοπάτι. Κατηγορήθηκε για ανθρωποκτονία¹⁶⁷ επειδή γνώριζε, ως κάτοικος της περιοχής, ότι κοιμόντουσαν άνθρωποι στο μονοπάτι. Το πρωτόδικο Δικαστήριο τον απάλλαξε από την κατηγορία της ανθρωποκτονίας και τον έκρινε ένοχο του αδικήματος του άρθρου 304A επιβάλλοντας του ποινή φυλάκισης έξι μηνών και πρόστιμο. Μετά από έφεση της κατηγορούσας αρχής το Ανώτατο Δικαστήριο του κρατιδίου Maharashtra παραμέρισε την ετυμηγορία και τον καταδίκασε για ανθρωποκτονία, επιβάλλοντας του φυλάκιση τριών ετών. Ακολούθησε έφεση του κατηγορούμενου ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Ινδίας, του οποίου η απόφαση καταδεικνύει τον τρόπο λειτουργίας των αντιστοίχων προνοιών και ειδικότερα, του άρθρου 279 (rash driving or riding on a public way), του άρθρου 304A και του άρθρου 299. Το άρθρο 279 αντιστοιχεί στο καθ’ ημάς προαναφερθέν άρθρο 236. Η αναφορά σ’ αυτό είναι χρήσιμη για να φανεί ο συσχετισμός και ο τρόπος λειτουργίας της όλης ρύθμισης. Από την απόφαση προκύπτουν τα ακόλουθα:

¹⁶⁷ Άρθρο 299 σε συνδυασμό με το άρθρο 304 Part II

Το άρθρο 279 τιμωρεί την αλόγιστη πράξη λόγω του εγγενούς κινδύνου, εάν από τη πράξη αυτή τίθεται σε κίνδυνο ανθρώπινη ζωή.

Το άρθρο 304Α διαφοροποιείται, ως άνω, διότι από την αλόγιστη πράξη ο κίνδυνος πραγματώνεται και προκαλείται θάνατος. Οπότε η πράξη τιμωρείται μεν πιο αυστηρά, χωρίς όμως να τιμωρείται ως ανθρωποκτονία, εφόσον ελλείπει το στοιχείο της πρόθεσης ή της «γνώσης».

Το άρθρο 299/304 Part II δεν κατευθύνεται απλώς στην πράξη και στο αποτέλεσμα, αλλά αναφέρεται πλέον και στην πρόθεση ή την επίγνωση του κινδύνου πρόκλησης θανάτου, οπότε πρόκειται για ανθρωποκτονία.

Όπως περαιτέρω παρατηρήθηκε:

«Each case obviously has to be decided on its own facts. In a case where negligence or rashness is the cause of death and nothing more, Section 304A may be attracted, but where the rash or negligent act is preceded with the knowledge that such act is likely to cause death, Section 304 Part II IPC may be attracted and if such a rash and negligent act is preceded by real intention on the part of the wrongdoer to cause death, offence may be punishable under Section 302¹⁶⁸ IPC».

Με βάση τα παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο κατηγορούμενος είχε γνώση του γεγονότος ότι στην περιοχή του συμβάντος κοιμόντουσαν πρόσωπα στο πεζοδρόμιο, το Δικαστήριο κατέληξε ως εξής:

«We agree with the conclusions of the High Court and have no hesitation in holding that the evidence and materials on record prove beyond reasonable doubt

¹⁶⁸ Punishment for murder

that the appellant can be attributed with knowledge that his act of driving the vehicle at a high speed in the rash or negligent manner was dangerous enough and he knew that one result would very likely be that people who were asleep on the pavement may be hit, should the vehicle go out of control».

Η αντιδιαστολή μεταξύ της «δυνατότητας» και της «πιθανότητας» επέλευσης κινδύνου, απασχόλησε και τα Δικαστήρια της Αυστραλίας.¹⁶⁹ Στην υπόθεση Faure, λέχθηκαν τα ακόλουθα:

« “probable” as contrasted with “possible but not likely” means a substantial, or real and not a remote chance, whether or not it is more than 50%».

Ο δικός μας Κώδικας δεν χρησιμοποιεί όρους που να προσδιορίζουν βαθμούς πιθανολόγησης. Από την άλλη όμως, η ρύθμιση του ινδικού Κώδικα είναι βοηθητική στην προσπάθεια διάκρισης μεταξύ 205(2) και 210 διότι παρέχει ακριβώς ένα σταθερό κριτήριο για μια διάκριση μεταξύ αδικημάτων που δεν είναι γνωστή στο αγγλικό δίκαιο. Ταυτοχρόνως, εναρμονίζεται με τα όσα έχουμε αναφέρει σε σχέση με την έννοια του «recklessness», αλλά και συνάδει με την ιεράρχηση βαθμών ευθύνης που είναι γνωστή και στο κυπριακό και στο αγγλικό δίκαιο.

Έχοντας υπόψη μας το κριτήριο αυτό ως χρήσιμο εργαλείο, παράλληλα θεωρούμε αναγκαίο να επιφυλαχθεί η δυνατότητα μιας ευρύτερης προσέγγισης, όπως είναι η αντίληψη της αγγλικής νομολογίας, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος ένα νομικό και ηθικό ερώτημα να αντιμετωπιστεί τελικά ως ζήτημα ορολογίας παρά ουσίας, ουσίας που έγκειται στο βαθμό

¹⁶⁹ Boughey (1986) 161 CLR 10, Crabbe (1985) 156 CLR 464, Faure [1999] VSCA 166

υπαιτιότητας και, εν τέλει, στο βαθμό ηθικής απαξίας της κρινόμενης συμπεριφοράς.

E.2.6 Η απόδειξη της γνώσης

Η γνώση, ως στοιχείο της νοητικής διεργασίας του ανθρώπου, σπάνια μπορεί να αποδειχθεί με άμεση μαρτυρία, όπως είναι λ.χ. μια παραδοχή. Κατά κανόνα συνάγεται μέσα από τα ιδιαίτερα περιστατικά της υπόθεσης¹⁷⁰. Υπό τη βασική προϋπόθεση όμως, εφόσον μιλούμε για περιστατική μαρτυρία, ότι το συμπέρασμα περί γνώσης πρέπει να βρίσκεται σε σχέση άμεσης συνάφειας με τη μαρτυρία και να αποτελεί το μόνο λογικό συμπέρασμα που προκύπτει από τις περιστάσεις.¹⁷¹

¹⁷⁰ Σταυρινού v. Δημοκρατίας (2008) 2 ΑΑΔ 706

¹⁷¹ Fournides v. Republic (1986) 2 CLR73 , Παφίτης v. Δημοκρατίας (1999) 2 ΑΑΔ 444

ΜΕΡΟΣ ΣΤ: ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πριν προχωρήσουμε στην υπαγωγή των γεγονότων στις παραπάνω νομικές αρχές, θα συνοψίσουμε τα γεγονότα στο βαθμό που χρειάζεται για να τεθεί το γενικότερο πλαίσιο εντός του οποίου είχαν ενεργήσει οι κατηγορούμενοι.

Σκοπός μας βέβαια δεν είναι να αποδώσουμε ποινικές ευθύνες σε πρόσωπα που δεν είναι κατηγορούμενοι. Τα Δικαστήρια λειτουργούν με βάση τις προδιαγεγραμμένες από το Σύνταγμα και τους νόμους αρμοδιότητες τους. Κατά τον προβλεπόμενο μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης, μόνο όταν ασκηθεί δίωξη, σε σοβαρά αδικήματα από τον Γενικό Εισαγγελέα, μπορούν τα Δικαστήρια, αφού ακούσουν και τις δύο πλευρές με όλες τις διασφαλίσεις για ένα κατηγορούμενο, να αποδώσουν ποινική ευθύνη.

Σκοπός μας είναι να καταγράψουμε τις περιβάλλουσες περιστάσεις ώστε να τις έχουμε υπόψη στο επόμενο στάδιο όταν θα εξετάζουμε το ζήτημα της ευθύνης των κατηγορουμένων, βασικά των πρώην υπουργών, για να μπορέσουμε να κρίνουμε κατά πόσον είναι τέτοιας φύσης ώστε να επηρεάζουν την τελική ετυμηγορία ή, σε περίπτωση που θα ακολουθήσει καταδίκη, την ποινή. Υπ'αυτή την έννοια όχι μόνο μπορούμε, αλλά οφείλουμε να διευκρινίσουμε και να αξιολογήσουμε όλα τα σχετικά γεγονότα και στοιχεία.

[1] Αποτέλεσε κοινό τόπο ότι η απόφαση για εκφόρτωση και κατάσχεση του φορτίου ήταν μια ορθή πολιτική απόφαση, επιβεβλημένη εκ των

διεθνών υποχρεώσεων της χώρας. Θα πρέπει όμως παράλληλα να σημειώσουμε ότι το φορτίο εκφορτώθηκε στην Κύπρο χωρίς απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου το οποίο σύμφωνα με το Σύνταγμα είναι το όργανο που ασκεί την εκτελεστική εξουσία επί παντός θέματος, εξαιρουμένων των αρμοδιοτήτων που ρητώς διαφυλάσσονται υπέρ του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας. Η υπό του Υπουργικού Συμβουλίου ασκούμενη εκτελεστική εξουσία, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, τη γενική διεύθυνση και τον έλεγχο της διακυβέρνησης της Δημοκρατίας και τη διεύθυνση της γενικής πολιτικής ως και την εποπτεία και διάθεση της περιουσίας που ανήκει στη Δημοκρατία (Άρθρο 54 του Συντάγματος). Ούτε εκ των υστέρων τέθηκε η απόφαση του ΠτΔ ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου προς έγκριση. Το σοβαρό αυτό ζήτημα ουδέποτε συζητήθηκε στο αρμόδιο σώμα, το Υπουργικό Συμβούλιο. Το μόνο που γνώριζαν οι Υπουργοί ήταν η επιφανειακή ενημέρωση που τους έγινε από τον ΠτΔ στις 11.2.2009. Ο ΠτΔ ανέφερε ότι θα τους ενημέρωνε σε προσεχή συνεδρία. Ουδέποτε τους ενημέρωσε, ούτε οι ίδιοι ζήτησαν να ενημερωθούν.

Τα παραπάνω δεν εγείρουν μόνο ζήτημα τάξης, αλλά έχουν και πρακτική σημασία, εφόσον η συζήτηση στο Υπουργικό Συμβούλιο, είτε προς λήψη απόφασης, είτε προς έγκριση της απόφασης του ΠτΔ, θα καθιστούσε το πρόβλημα, πρόβλημα συνολικής διαχείρισης από τους έχοντες την εκτελεστική εξουσία προσφέροντας έτσι την ευκαιρία να συζητηθούν όλες οι πτυχές, να ακουστούν απόψεις, προβληματισμοί, ανησυχίες, προτάσεις.

Να συζητηθούν και βεβαίως να καταγραφούν σε πρακτικά του υπουργικού συμβουλίου, ώστε [εάν προέκυπτε ανάγκη, όπως τώρα προέκυψε] να μπορούσε να διαπιστωθούν τα γεγονότα που οδήγησαν στις επίμαχες αποφάσεις, όπως επιβάλλει η αρχή για “δημόσια λογοδοσία” (public accountability).

[2] Αντί τούτου, το τι έχουμε μπροστά μας σήμερα είναι μόνο η αναφορά στο τεκμήριο 66.11 για «απόφαση της κυβέρνησης» να τοποθετηθούν εκατοντάδες τόνοι πυρίτιδας δίπλα από τον κύριο ηλεκτροπαραγωγό σταθμό της χώρας και μάλιστα με τον τρόπο που τοποθετήθηκαν, χωρίς κανένας να γνωρίζει τις περιστάσεις υπό τις οποίες δόθηκε η διαταγή Μπισμπίκα.

Ήταν η κατηγορηματική θέση της κατηγορούσας αρχής στην τελική αγόρευση που αποτέλεσε και κοινό τόπο ότι:

«Στις 19.2.2009 ο Επιτελάρχης του ΓΕΕΦ ο ταξίαρχος Σοφιανίδης κάλεσε τον ΜΚ7 στο γραφείο του και του παρέδωσε ένα χειρόγραφο σχεδιάγραμμα στο οποίο φαινόταν ο τρόπος στοίβαξης των εμπορευματοκιβωτίων όταν θα τέλειωνε η κατασκευή της τιμεντένιας πλάκας. Ο τρόπος που σχεδιάστηκε ήταν με οδηγίες του ίδιου του Αρχηγού του ΓΕΕΦ και με μοναδικό σκοπό την αποφυγή δολιοφθοράς ή κλοπής ή οποιασδήποτε κακόβουλης ενέργειας από ξένους πράκτορες καταδρομείς κ.τ.λ.»

Αυτή είναι η επίσημη θέση της Πολιτείας. Όμως, η Πολιτεία δεν κατηγορήσε, ούτε τον Μπισμπίκα, ούτε τον Σοφιανίδη, για δε τον Γεωργιάδη η δίωξη δεν προχώρησε, παρά το ότι η μαρτυρία που η κατηγορούσα αρχή προώθησε και υιοθέτησε ως την τελική της θέση, αποδίδει σ' αυτούς τους τρεις παράνομη πράξη και όχι παράλειψη, όπως αποδίδεται στους κατηγορούμενους. Πρόκειται δε για μαρτυρία που για τον Γεωργιάδη έλαβε τη μορφή ομολογίας.

Η δίωξη οποιουδήποτε είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του Γενικού Εισαγγελέα. Το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να κρίνει, ούτε είναι σε

θέση να γνωρίζει τους λόγους για τους οποίους ο Γενικός Εισαγγελέας δεν κατηγόρησε τα εν λόγω πρόσωπα. Το ζήτημα όμως τίθεται για να καταδειχθεί ότι, εξ αντικειμένου, με τον χειρισμό που έγινε δεν μπόρεσαν να αποκαλυφθούν οι περιστάσεις υπό τις οποίες δόθηκε η διαταγή Μπισμπικά, όπως θα μπορούσε ενδεχομένως να γίνει εάν ο Μπισμπίκας ήταν κατηγορούμενος.

Σημειώνουμε ότι αντί (και) του Μπισμπικά διώχθηκε αρχικά ο Τσαλικίδης, ο οποίος δεν δημιούργησε την κατάσταση, χωρίς όμως συνέχεια. Η εξήγηση που έδωσε η κατηγορούσα αρχή ήταν η εξής:

κα Ευθυβούλου:..... γιατί ενώ καταχωρήθηκε υπόθεση εναντίον του κυρίου Τσαλικκίδη και βρισκόταν στο εξωτερικό που είναι η συνήθης διαμονή του και ενώ επιδόθηκε δεόντως και εκδόθηκε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης από τις κυπριακές αρχές, οι ελλαδικές αρχές αρνήθηκαν να τον αφήσουν προς εκδίκαση ενώπιον της κυπριακής δικαιοσύνης γιατί έχουν ξεκινήσει οι ελλαδικές αρχές διαδικασία για τα ίδια γεγονότα ώστε να εκδικαστεί η υπόθεση ενώπιον των ελλαδικών στρατιωτικών δικαστηρίων στην ουσία.

[3] Ακολουθεί το ζήτημα των αντιφατικών επιστολών προς τη MANY οι οποίες κατά τον Χατζημιχαήλ και Αιμιλίου δεν προέρχονταν από το Υπουργείο Εξωτερικών, αλλά από το Προεδρικό, το Διπλωματικό Γραφείο του ΠτΔ.

Πώς στις 3.2.2009, η Κύπρος δεν είχε «*the capabilities or facilities for storing, safe-keeping or disposing of such material in such quantities*» και δέκα μέρες αργότερα κατόρθωσε να υπερπηδήσει τις δυσκολίες και να βεβαιώνει τα Ηνωμένα Έθνη ότι υπήρχαν «*adequate and appropriate facilities for safe storage of the cargo*»; Δεν έχουμε καμιά μαρτυρία που να

εξηγεί τη θεαματική αυτή αλλαγή. Το μόνο που τέθηκε ενώπιον μας ως ενδιάμεσο γεγονός ήταν η προτροπή της αρμόδιας επιτροπής του Συμβουλίου Ασφαλείας προς την Κύπρο να διερευνήσει τη δυνατότητα συνεργασίας με άλλες χώρες για την ασφαλή φύλαξη ή διάθεση του φορτίου. Αντί διερεύνησης για συνεργασία με άλλες χώρες, ακολούθησε η διαβεβαίωση.

Διαβεβαίωση η οποία, προερχόμενη από το Προεδρικό Μέγαρο, το Διπλωματικό Γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας, συνιστούσε επίσημη παράσταση προς τα Ηνωμένα Έθνη - *urbi et orbi* - ότι η Κύπρος ήταν σε θέση να φυλάξει με ασφάλεια το φορτίο και δημιουργούσε μια επιπλέον υποχρέωση – και προς τη διεθνή κοινότητα – για ασφαλή φύλαξη. Το γεγονός αυτό επαναφέρει τη διαφορά από την περίπτωση πυρομαχικών της ΕΦ που δεν αφορούν ούτε την πολιτική ηγεσία, μήτε τα Ηνωμένα Έθνη. Όμως, παρά τις παραστάσεις και τη συνεπακόλουθη πολιτική δέσμευση για ασφαλή φύλαξη, το φορτίο τοποθετήθηκε, με διαταγή στο πιο ψηλό στρατιωτικό επίπεδο, κατά παράβαση κάθε κανόνα ασφαλείας και αφέθηκε εν τέλει στην τύχη του.

[4] Θα πρέπει περαιτέρω, με σκοπό πάντα τον προσδιορισμό του πλαισίου εντός του οποίου ενήργησαν οι κατηγορούμενοι, να έχουμε κατά νου το γενικό κλίμα που κυριαρχούσε για όλους όσοι ενεπλάκησαν στο θέμα. Ήταν ένα κλίμα αποτρεπτικό οποιασδήποτε αποτελεσματικής πρωτοβουλίας. Ενδεικτική του κλίματος αυτού είναι η μαρτυρία Διονυσίου περί επιδίωξης να παραπεμφθεί η λήψη απόφασης στις «ελληνικές καλένδες». Στα ίδια πλαίσια εντάσσεται και η αναφορά Καρεκλά περί «βασιλικής διαταγής και τα σκυλιά δεμένα». Αυτά βέβαια τότε, εν αναμονή της επίσκεψης του ΠτΔ στη Συρία και στα Ηνωμένα Έθνη. Όμως σε εκείνη τη σύσκεψη, στις 6.8.2009, είχαν ήδη εκφραστεί ανησυχίες από το ΥΠΑΜ

και την ΕΦ για την ασφάλεια του φορτίου λόγω της αποσταθεροποίησης της πυρίτιδας.

Παρά ταύτα, σ' αυτή την πτυχή δεν δόθηκε καμία σημασία.

Απλώς αφέθηκαν τα πράγματα μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, χωρίς και πάλιν όμως να δοθεί συνέχεια.

[5] Μεσολάβησε, στις 31.8.2009, η δήλωση του ΠτΔ προς τον Πρόεδρο της Συρίας ότι «το φορτίο δεν θα δοθεί σε οποιοδήποτε και θα παραμείνει φυλαγμένο στη Κύπρο, μέχρις ότου είναι δυνατή η επιστροφή του στη Συρία ή το Ιράν».

Αυτή ήταν η κρατική πολιτική στα πλαίσια της οποίας δεν θα έπρεπε να μεταβληθεί το status quo.

Έρεισμα για αλλαγή της πολιτικής, θα μπορούσε να δώσει η ένδειξη για αλλαγή στάσης του Ιράν στην οποία αναφέρθηκε ο Παντελίδης. Όμως, ούτε τότε έγινε οτιδήποτε. Η μαρτυρία Παντελίδη ότι υπήρχε συγκατάθεση του Προέδρου της Δημοκρατίας για καταστροφή του φορτίου, στερείται κάθε πειστικότητας, αν όχι σοβαρότητας. Υπενθυμίζουμε, πως ο ισχυρισμός του ήταν ότι για ένα τέτοιο ζήτημα, εξέλαβε τη σιωπή του ΠτΔ ως συγκατάθεση και ότι, έχοντας τέτοια συγκατάθεση μετέβη στη σύσκεψη της 7.2.2011, χωρίς όμως να μεταφέρει τη θέση του Προέδρου, διότι δεν είχε «οδηγίες», αλλά «συγκατάθεση». Εάν είχε έστω και τη σιωπηρή συγκατάθεση του ΠτΔ σε μια σύσκεψη όπου ο Υπουργός Άμυνας ήταν πολύ ανήσυχος και τόνιζε ξανά και ξανά την επικινδυνότητα του φορτίου κι όπου ο Ν. Γεωργιάδης τους εξηγούσε κατά τρόπο συγκροτημένο ότι υπήρχε κίνδυνος ανάφλεξης ή ακόμα και έκρηξης, ο Παντελίδης θα είχε

μεταφέρει τη συγκατάθεση του ΠτΔ και δεν θα περιοριζόταν σε έκφραση προσωπικών απόψεων, όπως το έθεσε, με αποτέλεσμα να συνεχίσει η εκκρεμότητα. Τέτοια συγκατάθεση δεν δόθηκε.

[6] Το βέβαιο, σε σχέση με τα ζητήματα αυτά, από τη μαρτυρία Παντελίδη - διότι το κατέγραψε σε ανύποπτο χρόνο- ήταν πως είχε ενημερώσει τον ΠτΔ στις 3.9.2010, ότι οι στρατιωτικοί ήθελαν τη καταστροφή του φορτίου *«λόγω των κάποιων κινδύνων που υπάρχουν με τις ψηλές θερμοκρασίες που αναπτύσσονται μέσα στα εμπορευματοκιβώτια το καλοκαίρι και ... ότι η ΕΦ είναι σε θέση από τεχνικής άποψης να διεκπεραιώσει το θέμα της καταστροφής»*.

Παρά ταύτα και παρά τη ρητή προειδοποίηση που έφτασε στον ίδιο τον ΠτΔ σε σχέση με τις ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού, τα πράγματα αφέθηκαν ως είχαν μέχρι το επόμενο, το τρίτο και μοιραίο, καλοκαίρι.

[7] Θα πρέπει περαιτέρω, να έχουμε κατά νου, τις ενέργειες και του μετέπειτα αρχηγού της ΕΦ, Τσαλικίδη.

Είναι γεγονός ότι έθεσε με την επιστολή του το πρόβλημα. Όμως, όταν επιτέλους συνεκλήθη η σύσκεψη της 7.2.2011, ενώ ο πολιτικός του προϊστάμενος τόνιζε την επικινδυνότητα του φορτίου και ενώ ο αξιωματικός του Ν. Γεωργιάδης εξηγούσε με σαφήνεια τους κινδύνους, διασυνδέοντας τους ευθέως με την πάροδο του χρόνου και την έκθεση του ευρισκομένου σε κλειστό χώρο φορτίου στις πολύ ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού και ενώ οι πολιτικοί, παρά την αρχική στάση του τότε Υπουργού Άμυνας, φάνηκε ότι ωθούσαν τα πράγματα σε μια περαιτέρω και αχρείαστη καθυστέρηση, ο Α/ΓΕΕΦ δεν συνεβούλευσε τον πολιτικό του

προϊστάμενο, δεν διαφώνησε με το αποτέλεσμα και συνενώθηκε με όλους τους άλλους στο να παραμείνουν και πάλιν τα πράγματα ως είχαν.

Ακολουθεί η ανεπιτυχής διαδικασία αποστολής των δειγμάτων στην Ελλάδα. Ο Αρχηγός του στρατού που γνώριζε τη σημασία του χρόνου και που είναι οι υπηρεσίες του που ανέλαβαν να διεκπεραιώσουν τη διαδικασία, δεν φαίνεται να ενδιαφέρεται ξανά.

Στις 5.7.2011, όταν ο κατηγορούμενος 2 ρώτησε κατά πόσο η ΕΦ διέθετε τα μέσα για άμεση απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου και οι αξιωματικοί - υφιστάμενοι του Α/ΓΕΕΦ - άρχισαν, εκείνες τις κρίσιμες ώρες, την άκαρπη συζήτηση για το γερανό του Σούλη και το γερανό της Λεμεσού, ο Α/ΓΕΕΦ δεν επενέβη ώστε να συμβουλευσει τον πολιτικό προϊστάμενο του προς τη μόνη υπό τις περιστάσεις ορθή κατεύθυνση, ήτοι τη λήψη αμέσως των αναγκαίων μέτρων. Αντ' αυτού, έγινε η παρέμβαση Μαληκκίδη που εξέτρεψε την πορεία προς άλλη κατεύθυνση.

Στις 6.7.2011, ο Τσαλικίδης επιθεωρεί τα εμπορευματοκιβώτια και ενημερώνεται επιτόπου. Όχι μόνο δεν ενεργεί ώστε ο πολιτικός του προϊστάμενος να λάβει αμέσως τις πασιφανώς αναγκαίες αποφάσεις, αλλά και δεν προωθεί ποτέ την έκθεση Γεωργιάδη την οποία έλαβε από τις 7.7.2011 και την οποία ο κατηγορούμενος 2 είχε ζητήσει να του υποβληθεί την επόμενη μέρα, μέσω του Α/ΓΕΕΦ.

Στις 11.7.2011, τις τραγικές εκείνες ώρες, εκείνο που ενδιέφερε πλέον τους επιτελείς του Α/ΓΕΕΦ, σύμφωνα με τη μαρτυρία που παρουσίασε η κατηγορούσα αρχή και που παρέμεινε αναντίλεκτη, ήταν να φανεί μέσα από ραδιουργίες, ότι ο Λάμπρου ήταν εκείνος που παρέλειψε να διαβιβάσει την έκθεση και όχι ο Α/ΓΕΕΦ.

Σημειώνουμε ακόμα ότι το θέμα δεν τέθηκε ποτέ ενώπιον του Συμβουλίου Κρίσεων της ΕΦ.

Αυτό το βασικό πλαίσιο και τα γεγονότα γενικότερα όπως τα έχουμε δεχθεί, καταδεικνύουν μια καθολική, απαράδεκτη και εξοργιστική δυσλειτουργία του πολιτικού και διοικητικού συστήματος. Όμως το «σύστημα» δεν είναι πάντα απρόσωπο. Η διαπίστωση μας περί καθολικής δυσλειτουργίας δεν μπορεί να απαλλάξει από ποινική ευθύνη όσους από τους κατηγορούμενους ήθελε κριθεί ότι έχουν το δικό τους μερίδιο (ποινικής) ευθύνης.

ΜΕΡΟΣ Ζ: ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

Z.1 Καθήκον ενέργειας

Το πρώτο ζήτημα που πρέπει να αποφασίσουμε είναι κατά πόσο έκαστος των κατηγορουμένων είχε καθήκον ενεργείας (duty to act). Εάν δεν θεμελιώνεται τέτοιο καθήκον, όποια κι αν ήταν η γνώση τους για τον κίνδυνο ή, γενικότερα, όσο μεγάλη κι αν ήταν η ηθική τους ευθύνη, δεν στοιχειοθετείται ποινική ευθύνη.

Z.1.1. Ο 1^{ος} κατηγορούμενος

Σε σχέση με τον 1^ο κατηγορούμενο ο κ. Γεωργίου υπέδειξε ότι στο κατηγορητήριο γίνεται μόνο αναφορά ότι ο 1^{ος} κατηγορούμενος διαχειριζόταν τα θέματα των 98 εμπορευματοκιβωτίων χωρίς να γίνεται αναφορά σε καθήκον επιμελείας προς οποιονδήποτε. Υπέδειξε ότι και από πλευράς μαρτυρίας δεν έχει στοιχειοθετηθεί ότι ανατέθηκε κάποιο συγκεκριμένο καθήκον ή η ευθύνη για τη διαχείριση του φορτίου στον κατηγορούμενο 1. Υπέδειξε επίσης, ότι ούτε από το Σύνταγμα και το νόμο προκύπτει οποιαδήποτε σχετική αρμοδιότητα ή ευθύνη του Υπουργού Εξωτερικών.

Είναι γεγονός ότι στο κατηγορητήριο αποδίδεται γενικά, χωρίς περαιτέρω προσδιορισμό, ότι ο κατηγορούμενος διαχειριζόταν τα θέματα του φορτίου. Με την εναρκτήρια δήλωση έγινε προσπάθεια να τεθεί κάποιο πιο συγκεκριμένο πλαίσιο με το να αποδοθεί στον κατηγορούμενο 1 ότι «δημιούργησε μια επικίνδυνη κατάσταση». Αλλά και πάλι, τέθηκε κατά τρόπο αντιφατικό ως εξής:

«Παρά τη γνώση του για την επικινδυνότητα του φορτίου εξαιτίας της συνεχούς παραμονής του σε υπαίθρια στοιβάδα ο πρώτος κατηγορούμενος δημιούργησε μια επικίνδυνη κατάσταση».

Δεν μπορεί να «δημιούργησε μια επικίνδυνη κατάσταση», έχοντας ήδη «γνώση για την επικινδυνότητα του φορτίου». Το μόνο νόημα που θα μπορούσε να έχει η αναφορά αυτή είναι ότι ο κατηγορούμενος 1 παρέλειψε να ενεργήσει προς άρση του κινδύνου μετά που έλαβε γνώση του κινδύνου και όχι ότι είχε εξ αρχής δημιουργήσει τον κίνδυνο.

Το ερώτημα είναι κατά πόσον, έχοντας γνώση του κινδύνου, είχε νομικό καθήκον να ενεργήσει, όπως τούτο αντιδιαστέλλεται από την ηθική υποχρέωση προς τον συνάνθρωπο ή και από την πολιτική ευθύνη ενός υπουργού έναντι των πολιτών.

Υπό το φως των νομικών αρχών που παραθέσαμε ανωτέρω η έννοια του νομικού καθήκοντος ενεργείας είναι στενή, συνιστώντας εξαίρεση στον περί αντιθέτου κανόνα. Οι περιπτώσεις επί των οποίων διαμορφώθηκαν νομολογιακά οι εξαιρέσεις είναι ενδεικτικές του όλου πνεύματος. Για την περίπτωση που το καθήκον πηγάζει από τη πρόκληση μιας επικίνδυνης κατάστασης η κα Ευθυβούλου μας παρέπεμψε στην υπόθεση Evans (ανωτέρω), ως πολύ σημαντική και ειδικότερα στο ακόλουθο απόσπασμα:

“...for the purposes of gross negligence manslaughter, if a person created or contributed to the creation of a state of affairs which he knew or ought to have known had become life threatening, a consequent duty on him to act by taking reasonable steps to save the other’s life would normally arise”.

Μας παρέπεμψε επίσης στην Winter (ανωτέρω) χαρακτηρίζοντας την επίσης ως σημαντική.

Έχουμε παραθέσει ανωτέρω τα γεγονότα των υποθέσεων Miller, Evans και Winter για να καταδείξουμε ακριβώς, το συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο είναι δυνατό να δημιουργηθεί καθήκον ενεργείας από τα συγκεκριμένα γεγονότα μιας υπόθεσης.

Εν προκειμένω, η κατηγορούσα αρχή δεν έχει υποδείξει με ποιο τρόπο υπάρχει ομοιότητα των γεγονότων των υποθέσεων στις οποίες παρέπεμψε με τη συμπεριφορά του κατηγορούμενου 1, ούτε έχει συσχετίσει την αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο 1 συμπεριφορά, κατά τρόπο συγκεκριμένο, με τις προϋποθέσεις υπό της οποίες κατά τη νομολογία η γνώση του κινδύνου συνεπάγεται νομικό καθήκον προς αποτροπή του.

Η αντεξέταση του κατηγορούμενου 1 ήταν εκτεταμένη, χωρίς πάντα τον αναγκαίο συσχετισμό με τις πραγματικές νομικές ανάγκες της υπόθεσης και κατά μεγάλο μέρος ήταν σε σχέση με τους πολιτικούς χειρισμούς που έκανε ως Υπουργός Εξωτερικών.

Λ.χ. σε σχέση με τη σύσκεψη της 6.8.2009, έγινε ολόκληρη προσπάθεια από την κατηγορούσα αρχή να καταδειχθεί ότι τα μεταφερθέντα στη σύσκεψη ως οδηγία ή επιθυμία του ΠτΔ δεν ήταν οδηγία του ΠτΔ, αλλά «συμφωνία μεταξύ του ΠτΔ και του Υπουργού Εξωτερικών» και ότι δεν ήταν πρωτοβουλία του ΠτΔ, αλλά του κατηγορούμενου. Ποία όμως η πρακτική σημασία, εφόσον η ίδια η εκπρόσωπος της κατηγορούσας αρχής έθεσε το θέμα στον κατηγορούμενο 1 με όρους πολιτικής διαχείρισης ως εξής: «...δεν ήταν πρωτοβουλία του ΠτΔ, αλλά δική σας πρωτοβουλία,

γνωρίζοντας τις πολιτικές προεκτάσεις του θέματος και τις πολιτικές ισορροπίες που έπρεπε να κρατηθούν». Σε άλλο σημείο της αντεξέτασης του υπεβλήθη ότι: «δεν είναι μόνο καθηκόντως που εφαρμόζε αυτή την πολιτική της Κυβέρνησης σε σχέση με το Monchegorsk, αλλά τη χάρασσε, είτε μαζί με τον Πρόεδρο, είτε μόνος του». Διερωτόμαστε ποια είναι η σημασία, στα πλαίσια μάλιστα εξέτασης ποινικών ευθυνών, εάν η πολιτική καθοριζόταν από τον ΠτΔ ή από κοινού μεταξύ ΠτΔ και Υπουργού Εξωτερικών. Εν πάση περιπτώσει, από τη μαρτυρία είναι σαφές ότι ο κατηγορούμενος 1 δεν ενεργούσε αυτοβούλως, όπως δεν είχε και λόγο να κάνει κάτι τέτοιο. Ως Υπουργός Εξωτερικών ακολουθούσε την πολιτική του ΠτΔ.

Παρά ταύτα, ρωτήθηκε στην αντεξέταση, υπό μορφή απόδοσης ευθύνης, τί έκανε για τη λήψη τελικής απόφασης σε σχέση με την επιστολή της Διευθύντριας του Τελωνείου ημερομηνίας 19.6.2009, επί τη βάση των τριών επιλογών (καταστροφή, διάθεση για κάλυψη δημοσίων αναγκών, πώληση). Είχαμε θέσει από τότε στην εκπρόσωπο της κατηγορούσας αρχής τον προβληματισμό μας, ότι δηλαδή ρωτούσε τον κατηγορούμενο σε σχέση με τις τρεις επιλογές, ενώ παράλληλα είχαμε ενώπιον μας τη διαβεβαίωση του ΠτΔ προς τον Πρόεδρο της Συρίας που απέκλειε και τις τρεις επιλογές. Η κα Ευθυβούλου ανέφερε ότι «ήθελε να απαντήσει ο κατηγορούμενος κάποια πράγματα» και ότι θα ακούσαμε την επιχειρηματολογία της στο τέλος. Δεν ακούσαμε όμως κάτι που να έχει διαφοροποιήσει τον αρχικό μας εκείνο προβληματισμό. Στην τελική αγόρευση απλώς έλαβε ως δεδομένο ότι στη σύσκεψη ημερ. 7.2.2011 θα μπορούσε να είχε ληφθεί απόφαση για καταστροφή του φορτίου και ότι αντί τούτου ο κατηγορούμενος 1 επέβαλε τη διενέργεια αναλύσεων, συμπληρώνοντας τα εξής: «Αυτή του η απόφαση υπήρξε καταλύτης αφού αν στη σύσκεψη λαμβανόταν η απόφαση καταστροφής τότε το φορτίο με τις

πυρίτιδες θα είχε καταστραφεί μέχρι το καλοκαίρι». Όμως τέτοια απόφαση δεν μπορούσε να είχε ληφθεί, ούτε στη σύσκεψη της 7.2.2011, ούτε στη σύσκεψη 6.8.2009, μήτε οποτεδήποτε πριν ή μετά, είτε σε επίπεδο ΓΕΕΦ, είτε σε επίπεδο Υπουργών. Όσα ανέφερε ο Ν. Αιμιλίου σε σχέση με τέτοια δυνατότητα σε σχέση με τη σύσκεψη της 6.8.2009, ισχύουν γενικά. Ότι δηλαδή δεν υπήρχε τέτοια δυνατότητα, διότι πριν από την τελική απόφαση για την τύχη του φορτίου θα έπρεπε να ενημερωθεί και να συναινέσει ο ΠτΔ ή και το Υπουργικό Συμβούλιο.

Περαιτέρω, η κα Ευθυβούλου εισηγήθηκε ότι, εν πάση περιπτώσει, ο κατηγορούμενος 1, εφόσον δεν ελήφθη τελική απόφαση, θα έπρεπε να δώσει οδηγίες στους αρμοδίους να λάβουν μέτρα «αλλάζοντας το χειρισμό του φορτίου». Όμως, το φορτίο είχε παραληφθεί από το Υπουργείο Άμυνας και είχε τοποθετηθεί σε στρατιωτική βάση. Δεν έχει στοιχειοθετηθεί ότι ο Υπουργός Εξωτερικών είχε αρμοδιότητα να δώσει οδηγίες σε σχέση με τη φύλαξη του φορτίου. Παραθέτουμε ξανά τον Andrew Ashworth:

*«Where criminal liability is based on an omission of some kind, principles of fairness demand that a person should not be liable to conviction unless it was possible for him or her to do what was required».*¹⁷²

Για δε τη σύσκεψη 6.8.2009, του υπεβλήθη ότι τη συγκάλεσε επειδή γνώριζε πως οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες όδευαν στη λήψη τελικής απόφασης, κάτι το οποίο ο ίδιος δεν ήθελε να συμβεί σε εκείνο το χρονικό διάστημα. Ότι δηλαδή, όπως προκύπτει, συγκάλεσε τη σύσκεψη για να ανακόψει τη λήψη απόφασης, αντί να ωθήσει τα πράγματα προς τη λήψη απόφασης. Αντεξετάστηκε επίσης σε σχέση με το ότι δεν έθεσε το ζήτημα,

¹⁷² The Scope of Criminal Liability for Omissions [1989] LQR 424

μετά που παρήλθε κάποιος χρόνος, σε συνάντηση του με τον Πρόεδρο της Συρίας ώστε να διερευνήσει κατά πόσο υπήρξε αλλαγή πολιτικής της Συρίας. Όλα αυτά όμως, ήταν πολιτικοί χειρισμοί στα πλαίσια της πολιτικής περί διατήρησης της κατάστασης μέχρι την επιστροφή του φορτίου στο Ιράν ή τη Συρία, αποκλεισμένης έτσι της καταστροφής του.

Πολιτικός χειρισμός ήταν και ο χειρισμός σε σχέση με την επιτροπή εμπειρογνομόνων. Εάν εγείρεται ζήτημα ευθύνης για τον κατηγορούμενο 1 σ' αυτά τα πλαίσια, αυτή θα μπορούσε να είναι πολιτική ευθύνη όπως ακριβώς προσδιορίστηκε στο μήνυμα της MANY ημερομηνίας 3.6.2011, (τεκ. 206)¹⁷³ έστω κι αν το αποτέλεσμα ήταν η Επιτροπή να μην επισκεφθεί ποτέ την Κύπρο, αλλά και να μην δοθεί η ζητηθείσα πληροφόρηση η οποία περιελάμβανε και τυχόν εργαστηριακές αναλύσεις. Πέραν τούτου, σε σχέση με το ζήτημα αυτό στην εναρκτήρια δήλωση, αναφέρεται ότι η ομάδα εμπειρογνομόνων «ουσιαστικά εμποδίστηκε με ενέργειες ή με οδηγίες του 1^{ου} κατηγορούμενου να εξετάσει το κατασχεθέν φορτίο». Έστω κι αν οι ενέργειες του κατηγορούμενου 1 σε σχέση με το ζήτημα αυτό θα μπορούσαν - χάριν συζήτησης - να έχουν ποινικό χαρακτήρα, η θέση ότι εμπόδισε την επιτροπή να εξετάσει το φορτίο του αποδίδει θετική πράξη και όχι παράλειψη όπως το κατηγορητήριο είναι δομημένο.

Ο κατηγορούμενος 1 δεν είχε γνώση για την κορύφωση του κινδύνου όπως εκδηλώθηκε στις 4.7.2011. Είχε όμως αντίληψη του κινδύνου όπως φαίνεται στην αλληλογραφία και όπως εκφράστηκε στη σύσκεψη της 7.2.2011. Ανεξάρτητα από το τι επικαλούνται σήμερα οι δύο πρώην Υπουργοί περί ορθών και ευλόγων διαδικασιών, στην πραγματικότητα εκείνο που έγινε για άλλη μια φορά ήταν, ως άνω, να αφεθούν τα

¹⁷³ Παρ. Β.21

πράγματα ως είχαν, στα πλαίσια της πολιτικής του ΠτΔ. Εξ ου και ποτέ δεν ενδιαφέρθηκε κανένας για τη συνέχεια και ειδικά ο κατηγορούμενος 1 ο οποίος είχε ζητήσει ή εισηγηθεί την αποστολή δειγμάτων.

Αυτή όμως η αξιοκατάκριτη συμπεριφορά, δεν εντάσσεται στις περιπτώσεις όπου είναι ο κατηγορούμενος εκείνος που δημιουργεί τον κίνδυνο, διαφοροποιούμενων έτσι, ως προς τα γεγονότα, των υποθέσεων Miller, Evans και Winter.

Δεν διαφεύγει της προσοχής μας ότι ο κατηγορούμενος 1 συγκάλεσε τη σύσκεψη ημερ. 7.2.2011 για να συζητήσουν το θέμα και τις επιλογές, όπως το έθεσε. Η σύσκεψη ήταν υπό την αιγίδα του ίδιου και του κατηγορούμενου 2. Έλαβε δε, μέρος σε αυτήν με τέτοιο τρόπο ώστε να επηρεάσει το τελικό αποτέλεσμα. Μας έχει προβληματίσει κατά πόσο το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις γενικότερες περιστάσεις στοιχειοθετεί ανάληψη ευθύνης (resumption of responsibility).

Όμως, έχουμε ήδη προβεί σε διαπίστωση ότι στην πραγματικότητα δεν μπορούσε η σύσκεψη εκείνη να καταλήξει σε απόφαση για καταστροφή του φορτίου. Περιπλέον, ο κατηγορούμενος 1 δεν είχε, ούτως ή άλλως, ως υπουργός Εξωτερικών έλεγχο του φορτίου. Θα μπορούσε βέβαια, όπως του ετέθη, να θέσει το ζήτημα στο Υπουργικό Συμβούλιο για απόφαση. Όμως, τέτοια παράλειψη δεν είναι ποινικής φύσεως και δεν στοιχειοθετείται αιτιώδης συνάφεια της με το αποτέλεσμα. Αιτιώδης συνάφεια αποκαλύπτεται ευχερέστατα σε περιπτώσεις όπως η Evans, όπου κατά λογική αναγκαιότητα η παράλειψη να κληθεί ιατρική βοήθεια για άνθρωπο ο οποίος διαφορετικά θα πεθάνει, συνδέεται αιτιωδώς με το θάνατο. Δεν είναι όμως ορθό να λεχθεί το ίδιο για την παράλειψη του Υπουργού να θέσει το θέμα για συζήτηση στο Υπουργικό Συμβούλιο. Δεν μπορούμε να

εικάζουμε ποια θα ήταν η θέση του ΠτΔ και των άλλων Υπουργών και ειδικότερα δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι στη συνήθη πορεία των πραγμάτων – όπως όταν καλείται ο γιατρός για να σώσει ένα ασθενή ή πυροσβεστική για να κατασβήσει μια πυρκαγιά – το Υπουργικό Συμβούλιο θα μπορούσε να κατέληγε σε απόφαση που θα απέτρεπε τον κίνδυνο.

Συνοψίζουμε εν κατακλείδι, ότι η μαρτυρία που προσφέρθηκε δεν στοιχειοθετεί ότι ο κατηγορούμενος 1 «διαχειριζόταν τα θέματα των 98 εμπορευματοκιβωτίων» όπως του αποδίδει το κατηγορητήριο, ούτε ότι «δημιούργησε τον κίνδυνο» όπως του αποδίδει η εναρκτήρια δήλωση. Προσθέτουμε ακόμα γενικότερα, ότι ο κατηγορούμενος 1 δεν είχε τον έλεγχο του φορτίου υπό την έννοια του άρθρου 225 ή άλλως πως.

Δεν είναι το Υπουργείο του που το παρέλαβε προς φύλαξη. Το φορτίο δεν φυλάχθηκε από υπηρεσία επί της οποίας είχε εποπτεία. Δεν είχε εξουσία να διατάξει τη λήψη μέτρων σε σχέση με τον τρόπο φύλαξης. Γενικώς, ελλείπει το στοιχείο της αναγκαίας σύνδεσης του με το φορτίο, έτσι ώστε να μπορούσε να θεωρηθεί ότι ως υπουργός Εξωτερικών είχε σχέση εγγύτητας προς τα θύματα, υπό την έννοια της υπόθεσης *Sutherland Shire Council v Heyman*.

Οι υπουργοί πρέπει να τυγχάνουν της ίδιας μεταχείρισης με όλους. Θα πρέπει όμως, να έχουμε κατά νου τη λεπτή, πλην σαφή γραμμή που διαχωρίζει την πολιτική από την ποινική ευθύνη. Υπενθυμίζουμε την αναφορά από την έκθεση της Επιτροπής της Βενετίας ότι: *«In a well-functioning democracy, ministers are held responsible for their policies by political means, not by resorting to criminal law»*.

Εν προκειμένω, ο κατηγορούμενος 1 χωρίς να έχει την ευθύνη ή τον έλεγχο ή εξουσίες επί του φορτίου, διαχειριζόταν την πολιτική διάσταση του προβλήματος, εφαρμόζοντας την πολιτική του ΠτΔ.

Είναι γεγονός ότι ασκώντας την πολιτική που του ανατέθηκε δεν έλαβε υπόψη ή και εκώφευσε στις προειδοποιήσεις για τον κίνδυνο. Η νομολογία όμως είναι σαφής. Εάν η περίπτωση δεν μπορεί κατά το νόμο ή τη νομολογία να ενταχθεί στις εξαιρέσεις όπου η ηθική ευθύνη μετατρέπεται σε ποινική, δεν είναι επιτρεπτή η απόδοση ποινικών ευθυνών στην οποία και μόνο το έργο του Δικαστηρίου περιορίζεται.

Z.1.2 Ο 2^{ος} κατηγορούμενος

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε ότι τα καθήκοντα και οι ευθύνες του Υπουργού Άμυνας καθορίζονται από τον περί Εθνικής Φρουράς Νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 8 του οποίου ο Υπουργός Άμυνας είναι ο φορέας της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα άμυνας την οποία μεταφέρει δίδοντας γενικές οδηγίες στον αρχηγό του στρατού. Είπε επίσης, ότι ο Υπουργός Άμυνας παρακολουθεί και επιτηρεί εάν πράγματι εφαρμόζεται η κυβερνητική πολιτική στο στράτευμα, χωρίς να έχει υποχρέωση ούτε και δικαίωμα να επεμβαίνει στο έργο και τις ευθύνες που ο νόμος έχει αναθέσει στον αρχηγό.

Συνεπώς, εισηγήθηκε ότι 2^{ος} κατηγορούμενος δεν είχε καθήκον διαφύλαξης της ασφάλειας του προσωπικού και των παρευρισκομένων στη Ναυτική Βάση, διότι το καθήκον αυτό ήταν ανατεθειμένο σύμφωνα με τις πάγιες διαταγές στην ηγεσία της Βάσης, στον στρατοπεδάρχη και τους επιτελείς τους. Εισηγήθηκε επίσης ότι η κατηγορούσα αρχή παρέλειψε να

υποδείξει οποιαδήποτε νομοθετική διάταξη την οποία παρέβη ο 2^{ος} κατηγορούμενος ώστε να θεωρείται ότι παρανόμως παρέλειψε να ενεργήσει. Κατέληξε λέγοντας, ότι το ζήτημα λήψης ή μη μέτρων και το ποία μέτρα θα έπρεπε να ληφθούν καθορίζεται από τις νομοθετικές διατάξεις που υπέχει ένας επιφορτισμένος με συγκεκριμένο έργο λειτουργός του κράτους. Το ποίοι ήσαν επιφορτισμένοι με το έργο της εφαρμογής των διατάξεων αυτών καθορίζεται από το νόμο, τους κανονισμούς και τις πάγιες διαταγές της Εθνικής Φρουράς και ο 2^{ος} κατηγορούμενος δεν ήταν επιφορτισμένος με το έργο αυτό.

Ο κατηγορούμενος 2 στη μαρτυρία του παρέπεμψε επίσης στο νόμο περί Εθνικής Φρουράς, αναφέροντας ότι ο Υπουργός Άμυνας έχει τη γενική εποπτεία της δύναμης και ασκεί τις αρμοδιότητες του μέσω του ΑΓΓΕΕΦ ο οποίος προϊστάται και διοικεί την Εθνική Φρουρά. Δεν ήταν, είπε, ο ίδιος ο προϊστάμενος της Εθνικής Φρουράς, ούτε διέθετε, όπως η Εθνική Φρουρά διαθέτει τους κατάλληλους μηχανισμούς, το κατάλληλο προσωπικό, την εξειδίκευση και την εμπειρογνωμοσύνη για διεξαγωγή επιχειρήσεων.

Έχουμε υπόψη μας τα δεδομένα και τα επιχειρήματα αυτά.

Κρίνοντας όμως το ζήτημα υπό το φως των συγκεκριμένων γεγονότων της υπόθεσης, θεωρούμε ότι ο κατηγορούμενος 2 είχε συγκεκριμένη ευθύνη αλλά και εξουσίες για το φορτίο. Αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά σε σχέση με τον κατηγορούμενο 1.

[1] Απ' όσα έχουμε καταγράψει στο Κεφάλαιο Δ.2 («Η ευθύνη για το φορτίο») προκύπτει, ως νομική συνέπεια, πως ο κατηγορούμενος 2 είχε τον έλεγχο του φορτίου, εν τη εννοία του άρθρου 225 του Ποινικού Κώδικα

και συνεπώς τελούσε σε σχέση εγγύτητας με τα πρόσωπα που ήταν ευλόγως προβλεπτό να υποστούν βλάβη από το συγκεκριμένο κίνδυνο.

Είχε τον έλεγχο γιατί το φορτίο παρελήφθη εν γνώσει του από το Υπουργείο του προς φύλαξη και επειδή τοποθετήθηκε σε χώρο της ΕΦ επί της οποίας είχε εποπτεία. Δεν είχε λόγο για την τελική τύχη του φορτίου. Όμως είχε την εξουσία να ελέγξει τον τρόπο αποθήκευσης ή εν πάση περιπτώσει να παρέμβει μετά που του τέθηκε το ζήτημα των κινδύνων από την παρατεταμένη φύλαξη του σε υπαίθρια στοιβάδα. Είχε την εξουσία να διατάξει τη λήψη μέτρων οποτεδήποτε και ιδιαίτερα όταν κατέστη σαφές ότι οι «πολιτικοί λόγοι» διαιώνιζαν το πρόβλημα, ακόμα πιο ιδιαίτερα όταν ενημερώθηκε για το ενδεχόμενο έκρηξης και όπως ιδιαίτερος όταν ενημερώθηκε για το συμβάν της 4.7.2011, οπότε και ανέλαβε την ευθύνη χειρισμού του προβλήματος και την ευθύνη λήψης αποφάσεων για την αντιμετώπιση του, ο ίδιος.

Δεν παραβλέπουμε τα όσα αναφέραμε ανωτέρω στο «Γενικότερο Πλαίσιο». Αυτά όμως δεν αναιρούν τη διαπίστωση ότι ο Υπουργός Άμυνας είχε, για τους λόγους που εξηγήσαμε, τον έλεγχο του φορτίου εν τη εννοία του άρθρου 225.

Αλλά, ας υποθέσουμε ότι ευσταθεί η εισήγηση της υπεράσπισης πως ο ρόλος του κατηγορούμενου 2 ήταν πολιτικός και έληξε όταν ανέλαβε την ευθύνη της φύλαξης η ΕΦ. Έστω ακόμα, ότι το επίδικο φορτίο θα πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με τον ίδιο τρόπο ως εάν να επρόκειτο για πολεμικό υλικό που εισήχθη και εντάχθηκε στην ΕΦ ως δικό της πολεμικό υλικό.

Ας υποθέσουμε λ.χ. ότι επρόκειτο για μια περίπτωση έκρηξης σε πυρομαχικά της ΕΦ σ' ένα οποιοδήποτε στρατόπεδο. Στη συνήθη πορεία των πραγμάτων θα έπρεπε η αναζήτηση ευθύνης ν' αρχίσει από τον αποθηκάριο και αναλόγως να συνεχίσει στον ανθυπολοχαγό, τον λοχαγό, τον διοικητή κ.ο.κ. Ο Υπουργός Άμυνας όμως, στο υποθετικό αυτό παράδειγμα γνώριζε ότι το υλικό φυλασσόταν υπό επικίνδυνες συνθήκες, ότι υπήρχαν παραλείψεις τις οποίες ο ίδιος χαρακτήρισε σε επίσημο έγγραφο ως «ουσιώδεις και ευδιάκριτες» και για τις οποίες, όπως ο ίδιος έκρινε, θα έπρεπε να είχαν καταλογιστεί ευθύνες. Γνώριζε επίσης ότι υπήρχε κίνδυνος αυτανάφλεξης ή ακόμα και έκρηξης και ότι ο κίνδυνος ήταν σε συνάρτηση προς την πάροδο του χρόνου και τις καιρικές συνθήκες, παράγοντες που υπήρχαν στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο ίδιος ανησυχούσε και προσπαθούσε να πείσει για τον κίνδυνο και την ανάγκη λήψης αποφάσεων προς αποτροπή του, χωρίς όμως ποτέ να διατάξει ή να ενεργήσει οτιδήποτε προς άρση του κινδύνου, ενώ είναι ο πολιτικός προϊστάμενος της ΕΦ.

Σ' αυτό το υποθετικό παράδειγμα, θα μπορούσε άραγε ο Υπουργός Άμυνας, όταν θα ετίθετο ζήτημα ευθύνης για την έκρηξη στα πυρομαχικά σ' εκείνο το στρατόπεδο, να απαντήσει ότι ως Υπουργός Άμυνας έχει τη γενική μόνο εποπτεία της Εθνικής Φρουράς, ότι δεν διαθέτει μηχανισμούς ή εξειδικευμένο προσωπικό και ότι, ως εκ τούτου, δεν τίθεται θέμα δικής του ευθύνης, αλλά μόνο του αρχηγού ή του διοικητή ή του λοχαγού ή του αποθηκάριου; Η ηθικά και νομικά επιβεβλημένη απάντηση θα ήταν αρνητική. Ακόμα και τότε θα είχε καθήκον.

Έτι περισσότερο, εν προκειμένω, που ο κατηγορούμενος 2 είχε πρωτογενή και άμεση ευθύνη να μεριμνήσει για την ασφάλεια του φορτίου.

Ασφαλώς δε, δεν τίθεται καν για συζήτηση το κατά πόσο το φορτίο συνιστούσε επικίνδυνο αντικείμενο. Με βάση τις νομικές αρχές που έχουμε παραθέσει για την εφαρμογή του άρθρου 225 και τα γεγονότα της υπόθεσης, κρίνουμε ότι το άρθρο 225 βρίσκει εφαρμογή σε σχέση με τον κατηγορούμενο 2.

Το άρθρο 225 δεν περιλαμβάνεται στη νομική βάση του κατηγορητηρίου. Όμως, δεν πρόκειται για πρόνοια γενεσιουργό του αδικήματος. Όπως αποφασίστηκε από το Εφετείο της Νέας Ζηλανδίας στην υπόθεση **R v Powell** [2002] 4 LRC 212 με αναφορά σε αντίστοιχες πρόνοιες, οι πρόνοιες αυτές:

«...do not prescribe separate offences but merely deal with duties which give rise to criminal responsibility and so are intended to be read with s 160¹⁷⁴ which expressly provides the offence when death is caused».

Η μη συμπερίληψη του στο κατηγορητήριο δεν συνιστά ουσιώδη παρατυπία. Πέραν τούτου, σε τέτοιες περιπτώσεις το κατ' εξοχήν σημαντικό είναι να εξετάζεται κατά πόσο υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να επηρεάστηκε δυσμενώς η υπεράσπιση.¹⁷⁵ Εν προκειμένω, έστω κι αν η κατηγορούσα αρχή δεν αναφέρθηκε στο άρθρο 225 μέχρι τέλους, μια σημαντική πτυχή της υπεράσπισης ήταν ακριβώς ότι ο κατηγορούμενος δεν είχε τον έλεγχο και την ευθύνη του φορτίου, αλλ' αντίθετα τέτοιο έλεγχο και ευθύνη είχε η ΕΦ. Δεν διαπιστώνεται οποιοσδήποτε κίνδυνος για τον

¹⁷⁴ s 160 Culpable homicide

¹⁷⁵ Constantinides v. Republic (1977) 2 CLR 337, Fourri and others v. The Republic, (1980) 2 CLR 152, Ξυδιάς & άλλος v. Αστυνομίας (1993) 2 CLR 174, Νίκη Μιχαήλ και άλλη v. Αστυνομίας (1997) 2 CLR 362

κατηγορούμενο 2 γιατί η υπεράσπιση του κάλυψε στην πραγματικότητα την περίπτωση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 225.

Το καθήκον του κατηγορούμενου 2 δεν πήγαζε μόνο από το άρθρο 225. Με δεδομένη την ειδική σχέση του με το φορτίο θεμελιώνεται και επί άλλων νομικών βάσεων εκ των οποίων επίσης προκύπτει σχέση εγγύτητας.

[2] Ένας υπουργός δεν είναι εργοδοτούμενος της κυβέρνησης υπό την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου. Από την άλλη όμως, ο διορισμός του προϋποθέτει την ανάληψη και εκτέλεση καθηκόντων από τον ίδιο και την καταβολή αντιμισθίας από τη Δημοκρατία. Ένα από τα καθήκοντα που ανέλαβε ο κατηγορούμενος 2 ήταν να ασκεί τη γενική εποπτεία της ΕΦ. Στα πλαίσια της συμβατικής του, εν τη ευρεία εννοία, σχέσης με τη Δημοκρατία είχε καθήκον να εκπληρώσει ορθά τις υποχρεώσεις του. Επί αυτής της βάσης, θεμελιώνεται καθήκον ενεργείας κατ' ανάλογη εφαρμογή της υπόθεσης Pittwood.

[3] Ειδικότερα, είχε καθήκον ως «εργοδότης», εν τη ευρεία εννοία, όχι μόνο του προσωπικού της ΕΦ, αλλά λειτουργώντας ως κρατικός αξιωματούχος και του προσωπικού της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας που ήταν ευλόγως προβλεπτό ότι θα προσέτρεχαν για να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο. Το καθήκον αυτό που έχει αναγνωρισθεί, ως άνω, στην *White v. Chief Constable of South Yorkshire Police* (ανωτ.) στα πλαίσια του αστικού δικαίου, υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης έχει και την ποινική έννοια του καθήκοντος ενεργείας προς άρση του «αχρείαστου κινδύνου».

[4] Ως κρατικός αξιωματούχος που είχε ειδική σχέση με το φορτίο, με δεδομένο ότι ο κίνδυνος ήταν άμεσος και προβλεπτός, είχε καθήκον

ενεργείας και με βάση την προσέγγιση της υπόθεσης *Smith v. The Ministry of Defence* (ανωτ.), η αρχή της οποίας θεωρούμε ότι βρίσκει υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις εφαρμογή και στο ποινικό δίκαιο.

[5] Πέραν τούτου, αν και δεν έχει στοιχειοθετηθεί ότι ο ίδιος έλαβε μέρος στη λήψη της απόφασης για τοποθέτηση του φορτίου με το συγκεκριμένο τρόπο, από τη στιγμή που η απόφαση ελήφθη από πρόσωπο επί του οποίου είχε την εποπτεία και εφόσον, μετά, έλαβε γνώση του κινδύνου, απέκτησε τότε καθήκον, ως Υπουργός Άμυνας που είχε την εποπτεία της ΕΦ, να τον αποτρέψει, υπό την έννοια της υπόθεσης **Fagan** (ανωτ.) ή κατ' αναλογία των υποθέσεων **Gully v Smith** (1883) 12 Q.B.D. 121 και **Sedleigh-Denfield v O'Callaghan** [1940] A.C. 880, 905, οι οποίες αφορούν τη δημιουργία υποχρέωσης για άρση οχληρίας μετά που ο υπεύθυνος λαμβάνει γνώση για την ύπαρξη της.

[6] Αλλά, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε προηγούμενη σχέση ή ενέργεια του, είναι φανερό ότι στις 5.7.2011 ανέλαβε την ευθύνη χειρισμού του κινδύνου. Όχι μόνο συγκάλεσε σύσκεψη για συζήτηση του προβλήματος, αλλά όρισε επιτροπή για να του εισηγηθεί λύσεις, διατηρώντας την εξουσία και την ευθύνη να αποφασίσει επί των εισηγήσεων τους. Αυτά υποδηλώνουν ανάληψη ευθύνης (assumption of responsibility) που αρκεί να θεμελιώσει καθήκον ενεργείας. Είχε πλέον ο υπουργός Άμυνας το καθήκον να απαιτήσει όπως του παραδοθεί η έκθεση και να λάβει αποφάσεις προς αποτροπή του κινδύνου.

Υπό το φως όλων όσων προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε ανωτέρω, υπήρχε σχέση εγγύτητας του κατηγορούμενου 2, τόσο με το προσωπικό της Βάσης, όσο και με τους πυροσβέστες. Ο κίνδυνος ήταν εν γνώσει του ένας άμεσος και πραγματικός κίνδυνος ζωής και τα μέτρα προς αντιμετώπιση

του ήταν ευχερώς προσιτά. Είχε καθήκον ενεργείας έναντι του προσωπικού της Βάσης και των πυροσβεστών και γενικά έναντι οποιουδήποτε ήταν ευλόγως προβλεπτό ότι θα μπορούσε να επηρεαστεί από την παράλειψη του.

Z.1.3 Ο 3^{ος} κατηγορούμενος

Για τον 3^ο κατηγορούμενο ισχύουν έτι περαιτέρω τα όσα έχουμε αναφέρει σε σχέση με τον 1^ο κατηγορούμενο. Αυτός είχε ενημέρωση και έλαβε τον Μάρτιο του 2009 το «Ημερολόγιο Ενεργειών» από τον Γ. Γεωργιάδη, έλαβε γνώση του συμβάντος της 4.7.2011, έλαβε γνώση της «έκθεσης ασφαλείας» και του κινδύνου, είχε εμπλοκή σε διάφορα στάδια, όμως είναι σαφές ότι δεν είχε κάποια συγκεκριμένη αρμοδιότητα σε σχέση με το φορτίο, ούτε έλαβε μέρος στη διαχείριση του με τέτοιο τρόπο που να του δημιουργούσε καθήκον ενεργείας με την απαιτούμενη στενή έννοια του όρου. Ένα παράδειγμα της εμπλοκής του, έδωσε ο διοικητής Μηχανικού Σχης Χρίστος Μιχαήλ (ΜΚ44) λέγοντας ότι στις 8.7.11 του τηλεφώνησε ο 3^{ος} κατηγορούμενος και του είπε ότι υπήρχε κάποιο πρόβλημα στα εμπορευματοκιβώτια. Του είπε ότι θα έπρεπε να εξευρεθεί μια λύση να ραντίζονται με νερό, ενδεχομένως από τη θάλασσα. Ο Μιχαήλ του είπε ότι χρειαζόταν έγκριση από τον ΓΔ ΥΠΑΜ γιατί η ΕΦ δεν δαπανά ούτε ένα σεντ χωρίς την έγκριση του ΓΔ ΥΠΑΜ. Ο Υ/ΓΕΕΦ τον ευχαρίστησε και έκλεισαν το τηλέφωνο.

Ενημέρωση και γνώση είχαν και διάφορα άλλα πρόσωπα ως λ.χ. όλοι όσοι μετείχαν στην επιτόπια επίσκεψη της 6.7.2011. Εμπλοκή επίσης είχαν και άλλοι. Αυτό όμως δεν τους καθιστά ποινικά υπεύθυνους και δεν κατηγορήθηκαν.

Δεν αμφισβητήθηκε ότι ο Γ. Γεωργιάδης τον ενημέρωσε για το συμβάν της 4.7.2011. Όμως την επομένη ημέρα, η συνομιλία του Γ. Γεωργιάδη μαζί του δεν έγινε καθηκόντως, αλλά παρεμπιπτόντως, αναμένοντας να συναντηθεί με τον Α/ΓΕΕΦ στον οποίο ο κατηγορούμενος 3 κατ' ουσίαν τον παρέπεμψε. Υπό την ίδια έννοια του δόθηκε και η «έκθεση ασφαλείας», ενώ στην κρίσιμη σύσκεψη της 5.7.2011 δεν έλαβε μέρος.

Η κα Ευθυβούλου εισηγήθηκε ότι μετά την παραλαβή αυτής της βαρυσήμαντης έκθεσης, όπως την χαρακτήρισε, ο κατηγορούμενος 3 δεν έπραξε οτιδήποτε προς αποτροπή μεγαλύτερου κακού, παρά το ότι έγινε κοινωνός της ανάγκης λήψης άμεσων μέτρων. Επικαλέστηκε επίσης τη μαρτυρία Ανατολίτη, ότι ο Στυλιανίδης του είχε πει ότι δεν θα έκαναν τίποτε γιατί ο Υ/ΓΕΕΦ είπε ότι θα προχωρήσουν άμεσα *[sic]* στην καταστροφή της πυρίτιδας. Ο ίδιος ο Στυλιανίδης για το ίδιο ζήτημα ανέφερε ότι η θέση του ήταν πως δεν μπορούσε να γίνει τίποτε γιατί έπρεπε να ακολουθηθούν οι διαδικασίες και να γίνει μελέτη. Εν πάση περιπτώσει, τόσο από τα γεγονότα, όσο και από τα καθήκοντα του Υ/ΓΕΕΦ εκείνος θα είχε αρμοδιότητα σε σχέση με την εκτέλεση του έργου και όχι για να λάβει αποφάσεις. Το πλαίσιο είχε προδιαγραφεί στη σύσκεψη της 5.7.2011 στην οποία ο κατηγορούμενος 3, ως άνω, δεν είχε λάβει μέρος και ήταν σαφές ότι η απόφαση για τα μέτρα θα ελαμβάνετο από τον Υπουργό Άμυνας και από κανέναν άλλο. Αυτή ήταν η θέση της κατηγορούσας αρχής την οποία έχουμε αποδεχθεί και δεν μπορεί, υπ' αυτές τις περιστάσεις, για την ίδια παράλειψη να αποδίδει ευθύνη και σε άλλους «ανεξαρτήτως των οδηγιών που έπρεπε να δώσει ο 2^{ος} κατηγορούμενος» όπως τέθηκε στην τελική αγόρευση της κατηγορούσας αρχής.

Η κα Ευθυβούλου ανέφερε επίσης ότι ο υπαρχηγός της Εθνικής Φρουράς είναι ένας υποστράτηγος που είναι υπεύθυνος για την ασφάλεια του

στρατεύματος. Δεν είναι δυνατόν είτε να μην πράττει τίποτε και να αναμένει οδηγίες από τον Αρχηγό της ΕΦ, γνωρίζοντας ή οφείλοντας να γνωρίζει τον κίνδυνο. Τέτοια όμως γενική προσέγγιση δεν επαρκεί για να στοιχειοθετηθεί καθήκον ενεργείας.

Από τη μαρτυρία και τα επιχειρήματα της κατηγορούσας αρχής δεν έχει αποδειχθεί στον απαιτούμενο βαθμό ότι ο κατηγορούμενος 3 είχε καθήκον ενεργείας, ούτε ότι εν πάση περιπτώσει, είχε αρμοδιότητα να δώσει διαταγές σε σχέση με το φορτίο αφ' ής στιγμής τούτο τοποθετήθηκε όπως τοποθετήθηκε με διαταγή του προηγούμενου Α/ΓΕΕΦ και παρέμενε εκεί εν γνώσει του μετέπειτα Α/ΓΕΕΦ.

Z.1.4 Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε, αναφερόμενος στον κατηγορούμενο 5, ότι η κατηγορούσα αρχή δεν έχει παραθέσει στο κατηγορητήριο τη νομοθετική διάταξη που του επέβαλλε τις κατ' ισχυρισμόν παραλειπόμενες ενέργειες. Το ζήτημα βέβαια αφορά όλους τους κατηγορούμενους. Με όσα όμως έχουμε παραθέσει, το καθήκον ενεργείας δεν πηγάζει κατ' ανάγκην από νομοθετική διάταξη.

Ο κατηγορούμενος 5 εστάλη για να λάβει μέρος στην επιτόπια εξέταση αρμοδίως. Εκεί, έλαβε ουσιαστικό μέρος. Ως προς τον κατηγορούμενο 6, δεν παραβλέπουμε τη θέση του ότι έλαβε μέρος στην επιτόπια επίσκεψη υπό τις περιστάσεις που έχουμε καταγράψει στην παράγραφο Γ.13.6. Όμως, ο κατηγορούμενος 6 συνοδεύοντας τον κατηγορούμενο 5 δεν ενήργησε σε ένα ιδιωτικό πλαίσιο ή για να περάσει την ώρα του. Είναι πρόδηλο, ότι επισκέφθηκε το χώρο υπό την ιδιότητα του ως διοικητής της

ειδικής μονάδας της Π.Υ. η οποία είχε και την τοπική αρμοδιότητα. Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 ενεπλάκησαν στο ζήτημα αρμοδίως. Εν πάση περιπτώσει, εκείνο που έχει σημασία είναι ότι έλαβαν γνώση ενός ορατού κινδύνου.

Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν πρωτίστως σχέση εγγύτητας και καθήκον έναντι των «εργοδοτούμενων» τους πυροσβεστών, με βάση την αρχή της υπόθεσης **White v Chief Constable of South Yorkshire Police** (ανωτ.) να μεριμνήσουν για την ασφάλεια τους, λαμβάνοντας μέτρα προστασίας από κινδύνους που ήταν ευλόγως προβλεπτοί και θα μπορούσαν να εξουδετερωθούν με εύλογα μέτρα. Είχαν ειδικότερα, καθήκον να προειδοποιήσουν για την ύπαρξη τέτοιων κινδύνων.

Περιπλέον, είχαν υποχρέωση να ενεργήσουν με εύλογη επιμέλεια έναντι των προσώπων με τα οποία υπήρχε και πάλι σχέση εγγύτητας και ήταν προβλεπτό ότι θα επηρεάζονταν από την μη επίδειξη επιμέλειας, όπως, ήταν το προσωπικό της βάσης και ειδικότερα είχαν θετικό καθήκον να προστατεύσουν τη ζωή τέτοιων προσώπων. Το βάρος δεν ήταν δυσανάλογο. Τα μέτρα που μπορούσαν να ληφθούν ήταν αμέσως προσιτά και ο κίνδυνος που θα έπρεπε να αντιμετωπισθεί ήταν πραγματικός και άμεσος κίνδυνος ζωής.

Z.2 Η παράβαση του καθήκοντος

Μετά τη διαπίστωση ότι οι κατηγορούμενοι 2, 4, 5 και 6 είχαν καθήκον ενεργείας, το επόμενο ερώτημα είναι κατά πόσο παρέβησαν το καθήκον τους αυτό.

Z.2.1 Ο 2^{ος} κατηγορούμενος

Είναι γεγονός ότι στο κατηγορητήριο δεν προσδιορίζεται συγκεκριμένη παράλειψη, αλλά αποδίδεται στον κατηγορούμενο 2 ότι «παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης». Στην αντεξέταση επίσης, του υπεβλήθη ότι «δεν έκαμε οτιδήποτε για να μειώσει ή να αποτρέψει τον κίνδυνο». Στο στάδιο εκείνο, ρωτήσαμε την κα Ευθυβούλου για να διευκρινίσει, χωρίς να το πράξει. Σημειώνουμε πάντως ότι δεν ζητήθηκαν λεπτομέρειες από την υπεράσπιση.

Στην υπόθεση **Αντωνίου ν. Δημοκρατίας** (2000) 2 Α.Α.Δ. 98, ο κατηγορούμενος που ήταν στρατιωτικός ήταν διαχειριστής υλικού της μονάδας του. Η καταμέτρηση όλων των υλικών που ήταν χρεωμένα στη Διαχείριση Υλικού κατέδειξε ελλείμματα. Ο διαχειριστής κατηγορήθηκε ότι λόγω αμέλειας, κατέστη υπαίτιος απώλειας πολεμικού υλικού. Το Στρατοδικείο παρά ταύτα τον έκρινε ένοχο, θεωρώντας ότι εφόσον ήταν υπό την ευθύνη του όλα τα υλικά, οποιαδήποτε απώλεια ήταν ευθύνη δική του και δεν μπορούσε παρά να συνίστατο σε αμέλεια εκ μέρους του.

Το Ανώτατο Δικαστήριο υπέδειξε ότι η κατηγορούσα αρχή είχε παραλείψει να προσφέρει μαρτυρία ως προς το ποία ήταν η αμέλεια που επέδειξε ο κατηγορούμενος, παρά το ότι αποτελούσε συστατικό στοιχείο του αδικήματος. Ούτε το Στρατοδικείο προσδιόρισε την αμέλεια. Το Ανώτατο Δικαστήριο ακύρωσε την καταδίκη, θεωρώντας ότι η κατηγορούσα αρχή όφειλε να αποδείξει ποία ήταν η αμέλεια, να δώσει λεπτομέρειες και να υποδείξει ποιές ήταν οι πράξεις και οι παραλείψεις του κατηγορούμενου που συνιστούσαν αμέλεια.

Εν προκειμένω, οι παραλείψεις του κατηγορούμενου 2 για την περίοδο μετά το συμβάν της 4.7.2011 αποδόθηκαν με σαφήνεια μέσα από τη μαρτυρία. Όπως υποδείχθηκε στην υπόθεση Αντωνίου, η μαρτυρία που δίνεται για το θέμα της αμέλειας είναι σχεδόν αποκλειστικά, μαρτυρία για το τι έκανε ο κατηγορούμενος ή τι παρέλειψε να κάνει. Για εκείνη την περίοδο ήταν σαφές πως η κατηγορούσα αρχή του αποδίδει ότι παρέλειψε να δώσει οδηγίες για μετακίνηση του εμπορευματοκιβωτίου και για κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων, όπως ήταν οι εισηγήσεις της ομάδας, την έκθεση της οποίας δεν αναζήτησε. Ο κατηγορούμενος γι' αυτά τα ζητήματα δεν κατελήφθη εξ απήνης. Απάντησε πλήρως, προβάλλοντας μάλιστα τη θέση ότι έδωσε τέτοιες οδηγίες. Δεν στοιχειοθετείται οποιοσδήποτε επηρεασμός.

Για την προηγούμενη περίοδο, η κατηγορούσα αρχή απέδιδε και σ' αυτόν, όπως και στον κατηγορούμενο 1, με τη μαρτυρία και την αντεξέταση θέματα τα οποία άπτονται πολιτικής, παρά ποινικής ευθύνης όπως λ.χ. γιατί δεν τέθηκε το πρόβλημα ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου. Παράλληλα όμως, αποδόθηκε στο κατηγορούμενο 2, ως άνω, ότι παρέλειψε να λάβει οποιοδήποτε μέτρο για άρση του κινδύνου. Αυτή η θέση, παρά τη γενικότητα της, πρέπει να εξεταστεί υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης.

Υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με την υπόθεση Callaghan το καθήκον του κατηγορούμενου 2 ήταν να προβεί σε κάθε εύλογη εξ αντικειμένου ενέργεια προς αποτροπή του κακού («the duty is to do whatever would be reasonable to prevent harm from occurring»).

Η προσέγγιση αυτή δικαιολογείται όχι μόνο από το λεκτικό του άρθρου 225 όπως ερμηνεύθηκε στην υπόθεση Callaghan, αλλά και από το γεγονός ότι

η κατοχή ή ο έλεγχος επικινδύνων αντικειμένων κατά τρόπο αμελή ή επικίνδυνο συνιστά ήδη ποινικό αδίκημα (άρθρο 236) και δημόσια οχληρία.

Οι περιπτώσεις που στον κυπριακό Ποινικό Κώδικα καλύπτονται από τις πρόνοιες του άρθρου 236 εμπίπτουν στην έννοια της δημόσιας οχληρίας του κοινοδικαίου (public nuisance). Στον ινδικό Ποινικό Κώδικα μάλιστα, είναι ενταγμένες κάτω από το κεφάλαιο «public nuisances». Στο Indian Penal Code (ανωτέρω) σελ. 1897, η φύση της δημόσιας οχληρίας ως κατάστασης που στρέφεται εναντίον του κοινού εν γένει και του δημοσίου καλού προσδιορίζεται ως εξής:

«Public nuisances may be considered as offences against the public, by either doing a thing which tends to the annoyance of all the King's subjects, or by neglecting to do a thing which the common good requires».

Το πρόσωπο που διαπράττει δημόσια οχληρία, θέτοντας σε κίνδυνο το κοινό, έχει το καθήκον να άρει την οχληρία και να εξαλείψει, έτσι, τον κίνδυνο. Κατά τον ίδιο ή παρόμοιο τρόπο, υπεύθυνος για την άρση του κινδύνου είναι, είτε το πρόσωπο που τον δημιούργησε, είτε το πρόσωπο που έλαβε γνώση του κινδύνου και ανέχεται τη συνέχιση του ενώ έχει την ευθύνη και τα μέσα να εξαλείψει τον κίνδυνο.¹⁷⁶

Ως εκ των άνω, το καθήκον που είχε ο κατηγορούμενος 2, έχοντας αντίληψη του κινδύνου, όπως την προσδιορίσαμε ανωτέρω,¹⁷⁷ έχοντας τον έλεγχο του φορτίου και την αρμοδιότητα να δώσει διαταγές ή οδηγίες για το χειρισμό του, ήταν να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για την άρση του

¹⁷⁶ Gully v Smith (ανωτέρω), Sedleigh-Denfield v O'Callaghan [1940] A.C. 880 at 905

¹⁷⁷ Παρ. Δ.5.2 και Δ.8.2

κινδύνου. Τούτο δεν περιορίζονταν στη λύση της καταστροφής και μόνο, που θα ήταν απόφαση του ΠτΔ ή του υπουργικού συμβουλίου. Η διατήρηση του φορτίου στην Κύπρο για πολιτικούς λόγους δεν προϋπέθετε τη φύλαξη του κατά παράβαση των διαταγών ή κατά παράβαση των κανόνων ασφαλείας ή κατά τρόπο επικίνδυνο. Αντίθετα, όταν διαφάνηκε ότι η πολιτική ήταν να διατηρηθεί το φορτίο στην Κύπρο για απροσδιόριστο πλέον χρόνο, οι έχοντες τον έλεγχο του είχαν περαιτέρω βάρος να άρουν τον κίνδυνο, εφαρμόζοντας ή μεριμνώντας να εφαρμοστούν οι πάγιες διαταγές και οι στοιχειώδεις, αν μη τι άλλο, κανόνες ασφαλείας ή να ληφθούν οποιαδήποτε άλλα πρόσφορα μέτρα ως λ.χ. η κατασκευή στεγάστρου η οποία, ως άνω, δεν προωθήθηκε με τη σύμφωνη γνώμη του κατηγορούμενου 2, επί της αντίληψης ότι υπήρχε ενδεχόμενο εκποίησης του φορτίου. Μετά όμως, όταν πλέον έγινε σαφές ότι η τοποθέτηση δεν ήταν προσωρινή, αλλά για απροσδιόριστο και επικίνδυνο χρόνο, ο κατηγορούμενος 2 δεν ενήργησε ως όφειλε για άρση του κινδύνου με εφαρμογή των διαταγών ή έστω τον περιορισμό του κινδύνου με επαναφορά και υλοποίηση της εισήγησης για στέγαστρα που, όπως ο ίδιος παρουσιάζει στην προαναφερθείσα «Έκθεση Γεγονότων» (τεκ. 178Α) προς την αστυνομία, συμφώνησε «να ανασταλεί».

Υπό τέτοιες περιστάσεις η παρούσα διαφοροποιείται από την υπόθεση Αντωνίου. Βασικός πυλώνας της υπεράσπισης του ήταν ακριβώς ότι δεν ήταν δική του ευθύνη, αλλά των αρμοδίων στρατιωτικών διευθύνσεων να μεριμνούν για την ασφαλή αποθήκευση του φορτίου. Με την υπεράσπιση αυτή απάντησε στην αποδιδόμενη παράλειψη, λέγοντας ότι δεν ήταν δική του ευθύνη. Δεν κατελήφθη εξ απήνης, δεν προέβαλε συγκεκριμένη θέση ότι επηρεάστηκε δυσμενώς, ούτε διαπιστώνουμε κάτι τέτοιο.

Μέτρα όμως δεν λήφθηκαν ποτέ. Οι συσκέψεις και οι ενέργειες που έγιναν όχι μόνο δεν ήταν αποτελεσματικές, αλλά, όπως ήδη διαπιστώσαμε, ήταν

μέρος μιας γενικότερης παρελκυστικής τακτικής που ελάμβανε υπόψη την πολιτική πτυχή, χωρίς όμως στο τέλος, παρά τις ανησυχίες που εξέφραζε ο κατηγορούμενος 2, να λαμβάνεται πραγματικά υπόψη η πτυχή του κινδύνου.

Μετά το συμβάν της 4.7.2011, το καθήκον του κατηγορούμενου 2 έγινε ακόμα πιο βαρύ, όπως και ο ίδιος το αντελήφθη, εξ ου και προσπάθησε να κρατήσει (και) τη γραμμή ότι είχε δώσει οδηγίες για μετακίνηση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου και για κατάβρεξη όλων των εμπορευματοκιβωτίων. Όμως, ούτε τότε έδρασε αποτελεσματικά.

Δεν παραβλέπουμε τις ιδιαιτερότητες όπως τις περιγράψαμε στο Μέρος ΣΤ. Όμως, η διαπίστωση μας είναι ότι, ανεξάρτητα από το γενικό πλαίσιο, ανεξάρτητα από ευθύνες άλλων, ο κατηγορούμενος 2 παρέβη το καθήκον επιμέλειας που είχε να άρει τον κίνδυνο, μεριμνώντας ώστε να εφαρμοστούν οι κανονισμοί και μετά τις 5.7.2011 να διατάξει την άμεση απομάκρυνση του εμπορευματοκιβωτίου και τη συνεχή κατάβρεξη τους.

Ζ.2.2 Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6

Εξετάζοντας το κατά πόσο οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 παρέβησαν το καθήκον επιμέλειας που είχαν, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τις περιστάσεις υπό τις οποίες ενήργησαν και τις έχουμε ήδη καταγράψει, την αντίληψη κινδύνου που είχαν την οποία έχουμε ήδη προσδιορίσει,¹⁷⁸ αλλά και τη φύση της αποστολής τους.

¹⁷⁸ Παρ. Δ.7.1 και Δ.7.2

Δεν παραβλέπουμε ότι, όντως τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας αναλαμβάνουν εξ ορισμού επικίνδυνες αποστολές, έχοντας να αξιολογήσουν κινδύνους και δεδομένα που μεταβάλλονται εν δυνάμει σ' ένα επεισόδιο, υπό δυσχερείς περιστάσεις ή και διλήμματα. Είναι γι' αυτό που η αξιολόγηση των ενεργειών ή παραλείψεων τους θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε το Δικαστήριο να μην παρεμβαίνει σε θέματα επιχειρησιακής φύσεως (operational matters), τα οποία πρέπει να αφήνονται στην κρίση του αρμόδιου πυροσβέστη.

Δεν παραβλέπουμε τις εισηγήσεις του κ. Κορφιώτη επί του θέματος και ειδικά την παραπομπή που έκανε στο αντίστοιχο με το ERGO, εγχειρίδιο της Ελληνικής Πυροσβεστικής Υπηρεσίας (τεκ.220) το οποίο προσδιορίζεται ως βοήθημα προς τους πρώτους ανταποκριτές και όχι ως υποκατάστατο της κατάρτισης, εκπαίδευσης, πείρας, γνώσης ή ορθής τους κρίσης και στο οποίο αναφέρεται ότι σ' ένα ατύχημα επικινδύνων υλικών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε ατυχήματος. Δεν διαφωνούμε με την προσέγγιση αυτή. Διαφορετικά τα Δικαστήρια, θα εκκαλούντο να γίνουν κριτές της άσκησης της διακριτικής ευχέρειας των πυροσβεστών επί επιχειρησιακών θεμάτων.

Εν προκειμένω όμως, δεν επρόκειτο για ένα επιχειρησιακό ζήτημα υπό την έννοια του πώς θα έπρεπε να ενεργήσουν επιχειρησιακά οι πυροσβέστες προς το σκοπό κατάσβεσης μιας πυρκαγιάς. Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν λάβει γνώση για την ύπαρξη ενός τεράστιου κινδύνου και γνώριζαν ότι σε περίπτωση πυρκαγιάς θα ανταποκρίνονταν οι άνδρες τους και ειδικά τα μέλη της ΕΜΑΚ. Δεν ήταν θέμα επιχειρησιακό και διακριτικής ευχέρειας να επιλέξουν μεταξύ της μιας ή της άλλης λύσης, όπως μπορεί να συμβαίνει σ' ένα εν εξελίξει επεισόδιο. Η επιλογή ήταν μία και μοναδική.

Την ακολούθησε ο κατηγορούμενος 4, πλην όμως μετά την καταστροφή, όταν έδωσε πάγιες οδηγίες ότι όταν εμπλέκονται εκρηκτικές ύλες, η Πυροσβεστική Υπηρεσία πρέπει να τηρεί αποστάσεις ασφαλείας και να μην ασχολείται με την κατάσβεση και τούτο γιατί το πρώτο μέλημα είναι η ασφάλεια των πυροσβεστών, όπως ο ίδιος το έθεσε.

Λέγουν τώρα ότι δεν είχαν υποχρέωση να προειδοποιήσουν για τους κινδύνους, επειδή οι πυροσβέστες γνώριζαν το ERGO και ήταν εκπαιδευμένοι για την αντιμετώπιση τέτοιων κινδύνων.

Το ότι οι πυροσβέστες γνώριζαν το ERGO δεν τους απαλλάσσει από τη δική τους υποχρέωση. Δεν επρόκειτο για μια υπόθεση ρουτίνας, αλλά για μια πρωτόγνωρη κατάσταση. Όπως αναφέρθηκε στη μαρτυρία λ.χ. από τον Χατζηπαντέλα (ΜΚ29) η ΕΜΑΚ δεν είχε αντιμετωπίσει ξανά επεισόδιο με χημικά. Ο ίδιος ο διοικητής της ΕΜΑΚ, ο κατηγορούμενος 6, όταν ρωτήθηκε ανακρινόμενος, κατά πόσο υπήρξε άλλη περίπτωση που η μονάδα του είχε χειριστεί φωτιά σε πυρίτιδα ή άλλη εκρηκτική ύλη, απάντησε ότι δεν έτυχε τέτοιο περιστατικό από τον καιρό που ο ίδιος είναι διοικητής της ΕΜΑΚ και εξ όσων γνωρίζει από την ίδρυση της ΕΜΑΚ (τεκ. 163Γ, σελ.5, ερ.13). Μάλιστα, όπως θα επεκταθούμε κατωτέρω, ήταν προβλεπτό ότι οι πυροσβέστες που θα ανταποκρίνονταν σε αυτή την πρωτόγνωρη κατάσταση, θα βρίσκονταν ενώπιον διλημμάτων, εφόσον μπροστά τους θα είχαν μια πυρκαγιά επί μεγάλου όγκου πυρίτιδων και ταυτόχρονα, από τη μια πλευρά θα είχαν τη Ναυτική Βάση και από την άλλη, σε 200 μέτρα απόσταση, θα είχαν τον κύριο ηλεκτροπαραγωγό σταθμό της χώρας. Αυτοί είναι οι κίνδυνοι και τα διλήμματα που οι κατηγορούμενοι άφησαν στους κατωτέρους τους, επικαλούμενοι, μετά, το πόσο σπουδαίος ήταν ο Παπαδόπουλος και πόση εκπαίδευση είχαν οι πυροσβέστες.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ούτε από νομικής, ούτε από ηθικής πλευράς, ότι οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν καθήκον να ενημερώσουν τους υφισταμένους τους πυροσβέστες και ειδικά τα μέλη της ΕΜΑΚ για τον κίνδυνο που θα είχαν να αντιμετωπίσουν, εάν εκαλούντο σε περίπτωση πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια και να τους επιστήσουν ειδικά την προσοχή τους, αναφερόμενοι στην ανάγκη να τηρηθούν οι κανόνες ασφαλείας μπροστά στα φανερά διλήμματα που θα είχαν να αντιμετωπίσουν. Όφειλαν, εκείνο που ο κατηγορούμενος 4 έδωσε ως πάγια οδηγία μετά την καταστροφή, να το είχαν δώσει ως προειδοποίηση και οδηγία πριν από την καταστροφή. Δεν το έπραξαν.

Στις 11.7.2011, οι κατηγορούμενοι 5 και 6 δεν είχαν μόνο γνώση των δεδομένων που επιθεώρησαν, δεν γνώριζαν μόνο ότι υπήρχε πυρκαγιά στα εμπορευματοκιβώτια, αλλά είχαν σαφή γνώση της κατάστασης όπως εξελισσόταν. Γνώριζαν ότι ο τεράστιος όγκος με πυρίτιδες που είχαν επιθεωρήσει λίγες μέρες προηγουμένως καιγόταν και ότι γίνονταν εκρήξεις. Γνώριζαν ότι εκεί βρίσκονταν οι πυροσβέστες και οι στρατιωτικοί και ειδικότερα, ο κατηγορούμενος 5, όπως ο ίδιος έχει και ενώπιον μας παραδεχθεί, είχε ακούσει από τον Παπαδόπουλο ότι θα προσπαθούσε να ενεργήσει κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων. Γνώριζαν ότι εξελισσόταν το χειρότερο δυνατό σενάριο που θα μπορούσε να προβλέψει το ERGO. Γνώριζαν ότι η μόνη επιλογή που παρείχετο ήταν η τήρηση των οδηγιών του ERGO και δεν ήταν ζήτημα διακριτικής ευχέρειας και επιχειρησιακών επιλογών. Παρά ταύτα, δεν έδωσαν, ούτε τότε την ύστατη στιγμή, οδηγίες να μην επιχειρηθεί κατάσβεση και να τηρηθούν οι αποστάσεις ασφαλείας.

Ισχυρίζονται σήμερα ότι δεν είχαν τέτοιο καθήκον, αλλά αντίθετα το άρθρο 51(3) τους απαγόρευε να δώσουν οδηγίες. Έχουμε υπόψη μας τα

επιχειρήματα και τον τρόπο που προσπάθησαν, τόσο η κατηγορούσα αρχή, όσο και οι συνήγοροι υπεράσπισης, να ερμηνεύσουν το άρθρο αυτό. Με το δέοντα σεβασμό, έχουμε διαφορετική προσέγγιση και από την κατηγορούσα αρχή και από την υπεράσπιση.

Το άρθρο 51(3) παρέχει αποκλειστική ευθύνη και έλεγχο στο ιεραρχικά αρχαιότερο μέλος της υπηρεσίας σε σχέση με μια επιχείρηση για κατάσβεση πυρκαγιάς. Η περιπτωσιολογική αναφορά που ακολουθεί είναι ακριβώς ενδεικτική της έννοιας της «επιχείρησης για την κατάσβεση της πυρκαγιάς». Η έννοια αυτή περιλαμβάνει:

- (α) τον καθορισμό των θέσεων των πυροσβεστικών μηχανών και συσκευών
- (β) την πρόσδεση ελαστικού πυροσβεστικού σωλήνα σε υδροσωλήνες
- (γ) τη χρήση πηγής νερού
- (δ) την επιλογή των μερών των υποστατικών, αντικειμένου ή τόπου όπου υπάρχει η πυρκαγιά, ή γειτονικών υποστατικών, αντικειμένων ή τόπων προς την κατεύθυνση των οποίων εξαποστέλλεται το νερό πυρόσβεσης.

Είναι φανερό ότι ο νόμος αναφέρεται σε επιχειρησιακές πράξεις διαχείρισης της πυρκαγιάς από πρακτικής άποψης και έτσι, *eiusdem generis*, πρέπει να ερμηνευθεί η φράση «επιχειρήσεις για την κατάσβεση της πυρκαγιάς» το γράμμα της οποίας άλλωστε κρινόμενο από μόνο του, παραπέμπει ακριβώς σε επιχειρησιακές πράξεις.

Πέραν τούτου, είναι εξίσου φανερό ότι ο νόμος αφορά τέτοιες καταστάσεις όπου το επιτόπου ιεραρχικά αρχαιότερο μέλος διευθύνει μια περίπτωση κατάσβεσης πυρκαγιάς. Εν προκειμένω, η κατάσβεση ήταν απαγορευμένη ως θανάσιμα επικίνδυνη. Δεν μπορούν τώρα οι κατηγορούμενοι, γνωρίζοντας ότι υπήρχε κίνδυνος θανάτου εάν επιχειρείτο κατάσβεση, να

ισχυρίζονται ότι δεν είχαν καθήκον να δώσουν οδηγίες να μην επιχειρηθεί κατάσβεση, επειδή η απαγορευμένη επιχείρηση κατάσβεσης ενέπιπτε στην αποκλειστική αρμοδιότητα άλλου.

Άλλωστε, η σχετική πρόνοια θα πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως της εκ του Συντάγματος διασφάλισης της ανθρώπινης ζωής ως το ύψιστο αγαθό. Δεν μπορεί το άρθρο 51(3) να ερμηνευθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να σημαίνει ότι, ενώ οι κατηγορούμενοι γνώριζαν πως η μόνη επιλογή ήταν να τηρηθούν οι αποστάσεις του ERGO, δεν όφειλαν και ήταν απαγορευμένο να δώσουν οδηγίες περί τούτου. Τέτοια προσέγγιση θα σήμαινε περαιτέρω, ότι οι κατηγορούμενοι δεν όφειλαν να σώσουν τις ζωές των πυροσβεστών και των συνανθρώπων τους, επειδή τους απαγορευόταν από το άρθρο 51(3) και ότι αντί της ανθρώπινης ζωής όφειλαν να σεβαστούν την αρμοδιότητα του Παπαδόπουλου.

Το άρθρο 51(3) δεν έχει σχέση και εάν στοιχειοθετείται καθήκον επιμέλειας τούτο δεν εξουδετερώνεται λόγω του άρθρου 51(3).

Το καθήκον που είχαν οι κατηγορούμενοι 5 και 6 ήταν να βεβαιωθούν ότι ο Παπαδόπουλος είχε τηρήσει τους κανόνες και τις αποστάσεις ασφαλείας και αν διαπίστωναν ότι δεν έπραξε τούτο, να του δώσουν εκείνοι οδηγίες και να διατάξουν την εφαρμογή των κανόνων ασφαλείας, γνωρίζοντας ότι ήταν η μόνη επιλογή. Δεν το έπραξαν.

Ζ.3 Η αιτιώδης συνάφεια

Πριν αναφέρουμε οτιδήποτε άλλο σε σχέση με την αιτιώδη συνάφεια θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι η πυρκαγιά στις 11.7.2011 ξεκίνησε από το

εμπορευματοκιβώτιο το οποίο είχε παρουσιάσει το πρόβλημα στις 4.7.2011 και ότι αποτέλεσε τελικά κοινό τόπο πως η απομάκρυνση εκείνου του εμπορευματοκιβωτίου θα μπορούσε να επιτευχθεί σε ελάχιστο χρόνο και χωρίς ουσιαστικό κόστος.

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε ότι, η αιτία πρόκλησης του θανάτου δεν ήταν απλώς η υπαίθρια αποθήκευση του φορτίου. Η έκρηξη και οι προκληθέντες θάνατοι δεν οφείλονταν στο ότι τα εμπορευματοκιβώτια βρίσκονταν εκτεθειμένα στην ύπαιθρο. Πρωταρχική αιτία ήταν η τοποθέτηση του φορτίου με τον τρόπο που έγινε και η παράλειψη συντήρησης του, κατά παράβαση των διαταγών, από τον Γεωργιάδη και τους εντεταλμένους, να τηρούν τις διαταγές. Αντίστοιχα επιχειρήματα προώθησε ο κ. Κορφιώτης. Συμφωνούμε και είναι αυτή τη διάσταση που αναδείξαμε, τόσο στην παράγραφο Β.12, όσο και στο Μέρος ΣΤ. Το ερώτημα όμως, έγκειται στο κατά πόσο, με δεδομένο το γενικότερο πλαίσιο και τους προηγούμενους κρίκους της αλυσίδας αιτιών, δηλαδή ανεξάρτητα από άλλες αιτίες που προηγήθηκαν, η παράλειψη των κατηγορουμένων συνδέεται με το αποτέλεσμα, ως μία μεν εκ των περισσοτέρων αιτιών, πλην όμως ενεργός και ουσιαστική.

Τέτοια ενεργός και ουσιαστική αιτία, υπό την έννοια που εξηγήσαμε στη νομική πτυχή ανωτέρω, ήταν ασφαλώς η παράλειψη του κατηγορούμενου 2 να άρει τον κίνδυνο. Η δική μας διαπίστωση ήταν πως είχε αντίληψη κινδύνου έκρηξης. Δεν έχουμε καμιά αμφιβολία περί τούτου. Όμως, ενδεχομένως εκ περισσού και αν ακόμα αποδεχόμασταν τη δική του θέση την οποία, ως άνω, προέβαλε στην προσπάθεια του να πείσει ότι δεν είχε τέτοια αντίληψη, ότι δηλαδή είχε αντίληψη κινδύνου για πυρκαγιά τεραστίων διαστάσεων που ενδεχομένως θα επεκτεινόταν στα πυρομαχικά της Βάσης, και πάλι η κατάληξη θα ήταν ότι είχε αντίληψη κινδύνου

μαζικού θανάτου. Αυτό είναι που έχει σημασία από πλευράς αιτιώδους συνάφειας. Όπως υπέδειξε η Madame Justice Karakatsanis στην Maybin (ανώτ. παρ. 38 της απόφασης) αρκεί να είναι προβλεπτή η γενική φύση του κινδύνου και όχι οι επακριβείς συνέπειες της συμπεριφοράς του κατηγορούμενου. Ο κατηγορούμενος 2, όπως ο ίδιος κατ' ουσίαν παραδέχθηκε, είχε κατά νου κίνδυνο πρόκλησης θανάτου ή μαζικών θανάτων.

Όφειλε να αποτρέψει τον κίνδυνο, εφαρμόζοντας ή μεριμνώντας να εφαρμοστούν οι πάγιες διαταγές και οι στοιχειώδεις κανόνες ασφαλείας. Εάν έπραττε τούτο, όχι μόνο θα ήταν δυνατόν, αλλά θα ήταν βέβαιο ότι δεν θα επερχόταν η έκρηξη και το θανατηφόρο αποτέλεσμα, εφόσον θα είχε αναιρεθεί αυτός τούτος ο κίνδυνος. Το ίδιο ισχύει για την επιμέρους παράλειψη του να δώσει, μετά τις 5.7.2011, οδηγίες για μετακίνηση του συγκεκριμένου εμπορευματοκιβωτίου και κατάβρεξη όλων. Η πυρκαγιά στις 11.7.2011 ξεκίνησε από το συγκεκριμένο εμπορευματοκιβώτιο και επεκτάθηκε στα υπόλοιπα με αποτέλεσμα τη μαζική έκρηξη όπως εξηγεί η επιστημονική μαρτυρία. Η μετακίνηση του συνεπώς θα μπορούσε να ήταν σωτήρια. Σύμφωνα και πάλι με την επιστημονική μαρτυρία που αναφέρεται σε κορύφωση του προβλήματος λόγω των υψηλών θερμοκρασιών, η κατάβρεξη των εμπορευματοκιβωτίων ήταν δυνατόν, με την έννοια πάντα της προσέγγισης του Draft Criminal Code, να αποτρέψει τον κίνδυνο. Το ότι αυτά ήταν αναγκαία μέτρα, κατ' ουσία το δέχθηκε ο κατηγορούμενος 2 με τη στάση του και την προσπάθεια του να πείσει ότι έδωσε τέτοιες οδηγίες.

Παρομοίως, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις μας αντίληψη κινδύνου έκρηξης και εν γένει κινδύνου θανάτου είχαν και οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6.

Διαπιστώσαμε επίσης ότι παρέλειψαν να εκπληρώσουν τα καθήκοντα τους.

Ο κ. Ευσταθίου, εισηγήθηκε ότι δεν υπάρχει καμία αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράλειψης των κατηγορουμένων πυροσβεστών με το αποτέλεσμα της έκρηξης. Ο κ. Κορφιώτης τόνισε ότι δεν υπάρχει μαρτυρία για ένα διάστημα 20 περίπου λεπτών πριν από την έκρηξη μέχρι και την έκρηξη, σε σχέση με το πώς εκτυλίχθησαν τα γεγονότα και ειδικά μαρτυρία που να καταδεικνύει ότι τα θύματα δεν είχαν αντιληφθεί τον κίνδυνο. Αντίθετα, είπε, η μαρτυρία καταδεικνύει ότι οι Ιωαννίδης και Παπαδόπουλος είχαν αντιληφθεί το επικίνδυνο της κατάστασης. Εισηγήθηκε δε, ότι τότε μόνο θα υπήρχε αιτιώδης σχέση μεταξύ της παράλειψης του κατηγορούμενου 6 να ενημερώσει τους πυροσβέστες και των θανάτων, εάν απεδεικνύετο ότι οι ενέργειες των θυμάτων οφείλονταν σε άγνοια του κινδύνου, κάτι που δεν μπορεί καθόλου να βρει έρεισμα στη μαρτυρία. Ως προς την τελευταία αυτή διαπίστωση συμφωνούμε. Όμως η νομική της θεώρηση από τον κ. Κορφιώτη, παραβλέπει την αρχή σύμφωνα με την οποία δεν απαιτείται η ενέργεια του κατηγορούμενου να είναι η μόνη αιτία, γιατί αυτό είναι που εξυπακούεται από τη θέση του. Το πραγματικό όμως ερώτημα είναι και πάλι το κατά πόσον, έστω κι αν μεσολάβησαν άλλες αιτίες, όπως ήταν οι ενέργειες των θυμάτων παρά τη γνώση του κινδύνου, οι παραλείψεις των κατηγορουμένων παρέμειναν ενεργές και ουσιαστικές αιτίες.

Άλλο επιχείρημα της υπεράσπισης ήταν ότι η κατηγορούσα αρχή απέτυχε να αποδείξει ότι αν όντως edίδετο διαταγή εκκένωσης, αυτή θα ακολουθείτο από όλα τα θύματα. Όπως εξηγήσαμε ανωτέρω, η έννοια της πραγματικής αιτιώδους συνάφειας σε περίπτωση παράλειψης, δεν είναι ότι το αποτέλεσμα ξεκίνησε από ενέργεια του κατηγορούμενου, αλλά το ότι ο

κατηγορούμενος δεν διέκοψε την κατά τα άλλα προδιαγεγραμμένη πορεία των πραγμάτων. Οπότε, το ερώτημα που τίθεται είναι το κατά πόσο ένας κατηγορούμενος, έχοντας καθήκον να ενεργήσει, είχε και τη δυνατότητα να παρέμβει με τέτοιο τρόπο ώστε να ήταν δυνατό να αποτραπεί η επέλευση του αποτελέσματος. Εν προκειμένω θα ήταν δυνατόν, υπό την έννοια της προσέγγισης του Draft Criminal Code, η προειδοποίηση για τους κινδύνους και οι οδηγίες για την αντιμετώπιση τους, αλλά και οι οδηγίες στις 11.7.2011 να αποτρέψουν το αποτέλεσμα;

Από τη μαρτυρία που αποτέλεσε κοινό τόπο, περί σαφούς ιεραρχικής δομής στην Πυροσβεστική Υπηρεσία και περί πειθαρχημένων πυροσβεστών, περιλαμβανομένου ιδιαίτερα του Παπαδόπουλου, προκύπτει ότι εάν οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 εκπλήρωναν τα προαναφερθέντα καθήκοντα τους, ο Παπαδόπουλος και οι υπόλοιποι πυροσβέστες, όχι απλώς ήταν δυνατόν να μην επιχειρήσουν κατάσβεση, να απομακρυνθούν οι ίδιοι και να διατάξουν εκκένωση, αλλά είναι βέβαιο ότι θα έπρατταν επί τη βάση των προειδοποιήσεων και των οδηγιών των ανωτέρων τους, οπότε επί τη βάση αδιαμφισβήτητης μαρτυρίας θα διεκόπτετο η πορεία προς το μοιραίο και δεν θα επερχόταν ο θάνατος των ιδίων και των στρατιωτικών.

Σε ότι αφορά ειδικότερα την αιτιώδη συνάφεια με το θάνατο των στρατιωτικών, ο κ. Κορφιώτης εισηγήθηκε ότι η κατηγορούσα αρχή δεν απέδειξε ότι η Πυροσβεστική Υπηρεσία είχε καθήκον ή δικαίωμα να διατάξει εκκένωση της Βάσης. Όμως, σε αστυνομική διάταξη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας (τεκ. 143.7) αναφέρεται ότι σε περίπτωση πυρκαγιάς όπου εμπλέκονται και άλλες υπηρεσίες, τη νομική, διοικητική και τεχνική ευθύνη για την κατάσβεση τους φέρει η Πυροσβεστική Υπηρεσία. Δεν υπάρχει βάσιμος λόγος να διαχωρίσουμε, εν προκειμένω,

την παρούσα περίπτωση επί του ότι το ορθό δεν ήταν η κατάσβεση αλλά η εκκένωση, εφόσον έστω κι αν δεν υπήρχε κανονιστική ρύθμιση δεν χωρεί αμφιβολία ότι την ευθύνη σε σχέση με μια πυρκαγιά οπουδήποτε την έχει η Πυροσβεστική Υπηρεσία. Αυτό αναγνωρίζεται και στην πάγια διαταγή της ΕΦ 2-7/2003 που αφορά την «Πρόληψη και Καταστολή Πυρκαγιών» όπου αναφέρεται ότι με την άφιξη της στο επεισόδιο, αναλαμβάνει την ευθύνη χειρισμού του η Πυροσβεστική Υπηρεσία. Συνεπώς, υπό το φως της προσέγγισης του Draft Criminal Code που έχουμε υιοθετήσει, οι παραλείψεις των κατηγορουμένων πυροσβεστών συνδέονται αιτιωδώς και με το θάνατο των στρατιωτικών.

Ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε επίσης, ότι δεν είναι η διόγκωση του εμπορευματοκιβωτίου που προκάλεσε τα τραγικά αποτελέσματα της εκρήξεως, αλλά η πυρκαγιά σε όλα τα εμπορευματοκιβώτια η οποία έλαβε χώρα μετά παρέλευση επτά ημερών. Ήταν μια νέα πυρκαγιά η οποία δεν έτυχε χειρισμού από τον κατηγορούμενο 2 που δεν γνώριζε καν ότι η πυρκαγιά εξερράγη. Τα δύο επεισόδια όμως δεν ήταν ασύνδετα. Κατά την επιστημονική μαρτυρία, το δεύτερο ήταν συνέχεια του πρώτου, αποτελώντας και τα δύο μέρος του ίδιου φαινομένου και έχοντας αμφότερα την ίδια αιτία που ήταν η αλλοίωση, αποσταθεροποίηση και αποσύνθεση των πυρίτιδων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αερίων και την αυτανάφλεξη. Έστω κι αν στο πρώτο επεισόδιο αποφεύχθηκε η μαζική έκρηξη, τούτο ήταν όχι απλώς μια σαφής, αλλά μια κραυγαλέα προειδοποίηση για όσους είχαν την ευθύνη να ενεργήσουν. Υπό αυτή την σκοπιά είναι που πρέπει να θεωρήσουμε τα πράγματα και όχι ως εάν να επρόκειτο για δύο ανεξάρτητες ιστορίες.

Περαιτέρω, ο κ. Ευσταθίου εισηγήθηκε ότι εάν υπήρχε η σήμανση επί του εξωτερικού των εμπορευματοκιβωτίων ότι επρόκειτο για υλικό κατηγορίας

1.3, οι πυροσβέστες θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τις υποδείξεις του ERGO, δεν θα παρέμεναν εκεί, αλλά μετά βεβαιότητας θα διετάσσεται η εκκένωση του χώρου. Η έλλειψη σήμανσης όμως, δεν θεωρούμε ότι είχε υπό τις περιστάσεις σημασία. Η ορθή προσέγγιση, θα ήταν ούτως ή άλλως η εκκένωση είτε επρόκειτο για εκρηκτικά (Guide 112, Guide 114) είτε για εύφλεκτα υλικά (Guide 113) είτε για επικίνδυνα υλικά απροσδιορίστου φύσεως (Guide 111).

Η διαπίστωση αυτή μας οδηγεί στην επόμενη εισήγηση του κ. Ευσταθίου, ότι δηλαδή, αιτία των θανάτων ήταν η παράλειψη στις 11.7.2011 του Ιωαννίδη και του Παπαδόπουλου να απομακρύνουν το προσωπικό, σύμφωνα με τις πάγιες διαταγές και τις οδηγίες του ERGO αντιστοίχως. Επικαλέστηκε τη μαρτυρία περί του ότι τα πρόσωπα που απείχαν πέραν των 500 μέτρων δεν υπέστησαν σοβαρή σωματική βλάβη. Εισηγήθηκε ότι, όλοι όσοι είχαν κληθεί στις 11.7.2011 για να επιληφθούν της πυρκαγιάς ήταν πλήρως εκπαιδευμένοι και γνώριζαν ακριβώς τι έπρεπε να κάνουν για το χειρισμό του επεισοδίου. Όμως, οι χειριζόμενοι το επεισόδιο, παραβιάζοντας τα νόμιμα καθήκοντα τους, δημιούργησαν μια νέα κατάσταση πραγμάτων η οποία αποτελεί *novus actus interveniens*.

Αντίθετα, ο κ. Κορφιώτης εισηγήθηκε ότι ο Παπαδόπουλος ενήργησε ορθά, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει μια τραγική κατάσταση κάτι που δεικνύει ότι ο θάνατος του, όπως και των υπολοίπων, δεν μπορεί να οφείλεται σε παράλειψη του διοικητή του να του υπενθυμίσει αυτό το οποίο ήταν πολύ καλά γνωστό σ' αυτόν. Ο Παπαδόπουλος, είπε, δεν διακινδύνευσε τον εαυτό του γιατί δεν είχε σχέδιο ή γιατί δεν κατάλαβε την επικινδυνότητα της κατάστασης, αλλά στα πλαίσια της εγγενώς επικίνδυνης του αποστολής και προσπάθειας να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο σ' ένα υλικό που από μόνο του ήταν ύψιστης εθνικής σημασίας και που κακώς ήταν τοποθετημένο σε

μια από τις πιο σημαντικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις και δίπλα από τον πιο σημαντικό ηλεκτροπαραγωγό σταθμό της Κύπρου και ειδικά δίπλα από τις έξι δεξαμενές καυσίμων του σταθμού. Ο ίδιος ο κατηγορούμενος 6 είχε πλήρη επίγνωση της διλημματικής κατάστασης. Είχε πει στη μαρτυρία του τα εξής:

«Στη συγκεκριμένη περίπτωση εκεί που ήταν τα container ο περιβάλλοντας χώρος ήταν υψίστης σημασίας για αυτό το κράτος. Μιλούμε για τη μοναδική ναυτική βάση της Κύπρου και μιλούμε για τον μοναδικό ηλεκτροπαραγωγικό σταθμό σε λειτουργία τη δεδομένη στιγμή εξ ου και το αποτέλεσμα που δυστυχώς παρά το ρίσκο που πήρε ο Παπαδόπουλος δεν του βγήκε και αναγκαστήκαμε μέχρι τα κατεχόμενα να φέρουμε ρεύμα(...)».

Είναι ακριβώς αυτά τα διλήμματα στα οποία και εμείς αναφερθήκαμε ανωτέρω στην παράγραφο Z.2.2. Όχι όμως για να καταδείξουμε, όπως εισηγείται ο κ. Κορφιώτης, ότι ο Παπαδόπουλος ενήργησε σωστά, αλλά για να αναδείξουμε την αμέλεια των προϊσταμένων του να τον αφήσουν αντιμέτωπο με τέτοια σοβαρά διλήμματα, επικαλούμενοι εκ των υστέρων την μια ή την άλλη δικαιολογία.

Καταγράφοντας την τελική μας διαπίστωση ότι στοιχειοθετείται πραγματική αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των παραλείψεων των κατηγορουμένων και του αποτελέσματος, προχωρούμε σε εξέταση του κατά πόσο οι ενέργειες των θυμάτων και ειδικά των Ιωαννίδη και Παπαδόπουλου, που είχαν υπό τις διαταγές τους τους υπόλοιπους, ήταν τέτοιες ώστε να συνιστούν novus actus interveniens.

Δεν υπάρχει αμφιβολία από το σύνολο της μαρτυρίας ότι τόσο ο Ιωαννίδης, όσο και ο Παπαδόπουλος, είχαν αντίληψη κινδύνου θανάτου.

Παρά ταύτα, έμειναν εκεί και δεν διέταξαν εκκένωση σύμφωνα με τις στρατιωτικές διαταγές ή το ERGO, αντιστοίχως. Πάντως ο Ιωαννίδης, σε συνεργασία ενδεχομένως με τον Παπαδόπουλο, διέταξε την απομάκρυνση και απαγόρευσε την προσέγγιση οποιωνδήποτε δεν θεωρούσε ως αναγκαίο προσωπικό. Είναι όμως γεγονός, ότι έμειναν εκεί με τους υπόλοιπους που έμελλε να σκοτωθούν και ότι ο Παπαδόπουλος, αν και τήρησε ορθή στάση καθ' όλο το προηγούμενο διάστημα, ενώ η κατάσταση κλιμακωνόταν, έδωσε οδηγίες τα οχήματα της ΠΥ να πλησιάσουν και να επιχειρήσουν κατάσβεση.

Εξετάζοντας το θέμα από σκοπιάς του πλέον κατάλληλου υπό τις περιστάσεις κριτηρίου, ήτοι του κριτηρίου περί ανεξάρτητης ή αυτόβουλης αιτίας, θα πρέπει κατ' αρχάς να διευκρινίσουμε ότι όσοι εκ των θυμάτων εκτελούσαν διαταγές δεν είχαν ευχερή επιλογή. Το ερώτημα αφορά στην πραγματικότητα τους Ιωαννίδη και Παπαδόπουλο και έγκειται στο κατά πόσον οι ενέργειες τους αποτελούσαν αυτόβουλες, ελεύθερες και κατόπιν σκέψης επιλογές και ανεξάρτητες πράξεις, ώστε να καταστήσουν τις παραλείψεις των κατηγορουμένων «merely the setting in which another cause operates» ή με άλλα λόγια κατά πόσον ήταν τέτοιες, ώστε να θεωρηθούν ως «so overwhelming as to make the original wound merely part of the history». Συνιστούσαν βαρεία αμέλεια τέτοια, σε ότι αφορά την ασφάλεια των υπολοίπων αλλά και τη δική τους ασφάλεια, ώστε να έχουν διακόψει τον αιτιώδη σύνδεσμο με τις ενέργειες των κατηγορουμένων;

Θα πρέπει να κρίνουμε τις ενέργειες των θυμάτων υπό το πρίσμα της αγωνίας και των διλημμάτων που αντιμετώπιζαν, εφόσον «it is not in

mortals to command the perfect reaction to a crisis; and many fall short at times of that degree which reasonable care demands». ¹⁷⁹

Ο Ιωαννίδης, ο Παπαδόπουλος, αλλά και οι υπόλοιποι βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια χωρίς προηγούμενο κρίση και με δύσκολα διλήμματα. Ο Ιωαννίδης γνώριζε ότι το φορτίο ήταν ύψιστης σημασίας και ότι ετύγχανε χειρισμού από την ηγεσία της ΕΦ και ενδιέφερε την πολιτική ηγεσία. Ο ίδιος δεν είχε καμιά επίσημη ενημέρωση και καμιά αρμοδιότητα. Παρά ταύτα, βρισκόταν μέσα σε χώρο όπου είχε την ευθύνη, χωρίς όμως να έχει ευθύνη για το ίδιο το φορτίο. Ήταν μια αλλόκοτη κατάσταση στα πλαίσια της οποίας ο Ιωαννίδης κλήθηκε να χειριστεί την κρίση τις πρωινές ώρες της 11.7.2011, αναγκασμένος να λάβει αποφάσεις υπό τις πλέον πιεστικές συνθήκες για το υψίστης σημασίας φορτίο, την ασφάλεια της Ναυτικής Βάσης και του προσωπικού της, αλλά και την ασφάλεια του ηλεκτροπαραγωγού σταθμού. Δεν είχε γίνει καμιά προεργασία προς αντιμετώπιση ενδεχόμενης κρίσης. Υπενθυμίζουμε ότι το συμβούλιο κρίσεων της ΕΦ, ουδέποτε επελήφθη του θέματος, ούτε με άλλο τρόπο εξετάστηκε το πρόβλημα με σοβαρότητα ώστε να υπάρχουν σχέδια αντίδρασης, παρά τις ανησυχίες που εξέφραζε η ΕΦ και παρά την κραυγαλέα προειδοποίηση στις 4.7.2011. Ακόμα και κατά την κορύφωση της κρίσης και ενώ ο Ιωαννίδης βρισκόταν σε τηλεφωνική επαφή με τον Α/ΓΕΕΦ, δεν έλαβε διαταγές όπως θα ήταν το αναμενόμενο προκειμένου για ένα πειθαρχημένο στρατιωτικό σώμα, αλλά αφέθηκε να αντιμετωπίσει μόνος του τα διλήμματα και την κρίση.

Υπ' αυτές τις περιστάσεις, το γεγονός ότι παρέμεινε ο ίδιος εκεί και ότι δεν διέταξε απομάκρυνση όλων των υπολοίπων δεν ήταν μια ανεξάρτητη

¹⁷⁹ Βλ. Miraflores (ανωτ.)

πράξη, αλλά ήταν το αποτέλεσμα των παραλείψεων των κατηγορουμένων. Δεν ήταν μια αυτόβουλη, κατόπιν ψύχραιμης σκέψης ενέργεια, ελεύθερη από πίεση, διλήμματα και αγωνία, ώστε να θεωρηθεί ότι οι παραλείψεις των κατηγορουμένων έπαυσαν να αποτελούν ουσιαστική αιτία.

Υπενθυμίζουμε ότι το κριτήριο δεν είναι το κατά πόσο το μεταγενέστερο γεγονός δεν αποτελεί ουσιαστική αιτία του θανάτου, αλλά το κατά πόσο οι ενέργειες των κατηγορουμένων παρέμειναν ενεργές και ουσιαστικές αιτίες.

Τα ίδια ισχύουν και για τον Παπαδόπουλο και τους πυροσβέστες. Αυτοί μάλιστα, πριν ανταποκριθούν στο επεισόδιο δεν είχαν καμιά γνώση. Μεταξύ άλλων, τώρα τέθηκε και το ερώτημα από πλευράς υπεράσπισης κατά πόσο, εάν ο Παπαδόπουλος είχε οποιοσδήποτε αμφιβολίες για τους σχετικούς κινδύνους, γιατί δεν ρώτησε το τηλεφωνείο όπως ήταν εκπαιδευμένος να κάνει ή τους κατηγορούμενους 5 και 6.

Όμως το πραγματικό ερώτημα, το ερώτημα που έχει ηθικό υπόβαθρο, δεν αφορά την αντίδραση ενός λοχία σε στιγμές κρίσης, αλλά τις υποχρεώσεις των ηγητόρων του, οι οποίοι ενώ είχαν την ευκαιρία για νηφάλια ανάλυση και λήψη μέτρων χωρίς πίεση και αγωνία, δεν τον προειδοποίησαν, δεν τον καθοδήγησαν και τον άφησαν να αντιμετωπίσει την κρίσιμη κατάσταση, αναμένοντας από τον ίδιο να τους ερωτήσει.

Εν προκειμένω βέβαια, δεν είναι οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 που δημιούργησαν τον κίνδυνο, στοιχείο που υπήρχε στις υποθέσεις Ng Keng Yong και Winter. Όμως, όπως και στην υπόθεση Winter, ενώ γνώριζαν τον κίνδυνο παρέλειψαν να προειδοποιήσουν τους πυροσβέστες. Η παράλειψη αυτή έχει μια περαιτέρω διάσταση απ' ότι στην υπόθεση

Winter, γιατί εν προκειμένω οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 είχαν ακόμα πιο συγκεκριμένο και πιο βαρύ καθήκον ως «εργοδότες» των πυροσβεστών.

Υπό τις παραπάνω περιστάσεις, οι ενέργειες των πυροσβεστών δεν ήταν σε ένα ανεξάρτητο πλαίσιο από τις παραλείψεις των κατηγορουμένων, αλλά ήταν το αποτέλεσμα ή εκδηλώθηκαν ως αντίδραση στο γεγονός ακριβώς ότι δεν είχαν την πληροφόρηση και καθοδήγηση που θα έπρεπε να είχαν, ώστε να ήταν σε θέση χωρίς διλήμματα, χωρίς πίεση και αγωνία να αντιμετωπίσουν την κρίση. Ο κατηγορούμενος 6 ανέφερε ότι ο Παπαδόπουλος:

«είχε τα δεδομένα, υπό τις περιστάσεις έκαμε εκτίμηση ρίσκου και πήρε απόφαση. Κατ' εμένα έκανε όλες τις διαδικασίες σωστά. Αν το ρίσκο δεν του βγήκε στο τέλος δεν σημαίνει ότι πήρε λάθος αποφάσεις. Δεν κρίνω μια ενέργεια εκ του αποτελέσματος αλλά με δεδομένες τις συνθήκες που είχε μπροστά του τη δεδομένη στιγμή και βλέποντας όλους τους κινδύνους που εμπρικλείονται».

Το πρόβλημα όμως, είναι ότι ο Παπαδόπουλος αφέθη να αναλάβει ένα αχρείαστο ρίσκο, ένα ρίσκο που όχι μόνο ήταν προβλεπτό, αλλά όπως περιγράφει τα πράγματα ο κατηγορούμενος 6 ήταν δεδομένο σε περίπτωση πυρκαγιάς, ένα ρίσκο που θα μπορούσε να αποφευχθεί εάν οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 προειδοποιούσαν και έδιδαν τις δέουσες οδηγίες στο προσωπικό τους.

Υπ' αυτή την έννοια, οι αντιδράσεις των θυμάτων συνδέονται αιτιωδώς και με τις ενέργειες του κατηγορούμενου 2 ο οποίος είχε διατηρήσει την επικίνδυνη κατάσταση και με τις ενέργειες των κατηγορουμένων 4, 5 και 6 οι οποίοι δεν έδωσαν τις ευλόγως απαιτούμενες προειδοποιήσεις και οδηγίες.

Αλλά, στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγουμε κι αν εξετάσουμε το ζήτημα υπό το φως του κριτηρίου της εύλογης προβλεψιμότητας. Ήταν ευλόγως προβλεπτό και σε ότι αφορά τον κατηγορούμενο 6 ομολογούμενο, ότι σε περίπτωση πυρκαγιάς στα εμπορευματοκιβώτια οι πυροσβέστες θα βρίσκονταν ενώπιον κρίσης και διλημμάτων. Η κρίση θα ήταν πρωτόγνωρη. Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6 γνώριζαν επίσης ότι, εφόσον δεν ενημέρωσαν το προσωπικό και δεν έδωσαν οδηγίες για τον τρόπο αντιμετώπισης τυχόν επεισοδίου, οι πυροσβέστες που θα ανταποκρίνονταν σε ενδεχόμενο επεισόδιο δεν θα είχαν υπόψη τους ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσης, αλλά ο επικεφαλής τους θα ήταν αναγκασμένος, χωρίς μάλιστα οποιαδήποτε εκ των προτέρων ενημέρωση, να λάβει πληροφορίες επιτόπου και κυρίως να λάβει αποφάσεις υπό τις αγωνιώδεις συνθήκες ενός πρωτοφανούς, ως προς τη φύση και την ένταση του επεισοδίου, έχοντας να αντιμετωπίσει δυσχερή διλήμματα. Με αυτά τα δεδομένα, ο τρόπος που αντέδρασαν οι πυροσβέστες δεν ήταν μια αφύσικη και παράλογη εξέλιξη που δεν μπορούσε εξ αντικειμένου να είναι ευλόγως προβλεπτή.

Εν τέλει, το ουσιαστικό ερώτημα είναι κατά πόσο, οι ενέργειες των θυμάτων ήταν τέτοιας φύσεως, ώστε υπό το σύνολο των περιστάσεων, να θεωρηθεί ότι δεν είναι δίκαιο να αποδοθεί ευθύνη στους κατηγορούμενους για τις δικές τους παραλείψεις. Η απάντηση είναι ότι η ηθική απαξία της συμπεριφοράς των κατηγορουμένων παραμένει και οι παραλείψεις τους συνεχίζουν να είναι ενεργές και ουσιαστικές αιτίες του θανάτου των θυμάτων.

Αντίθετα, στερείται ηθικού και νομικού ερείσματος η αντίληψη ότι «η επιλογή» των θυμάτων, όσων είχαν «επιλογή», υπό τέτοιες περιστάσεις,

να παραμείνουν σε ό,τι αντιλαμβάνονταν εκείνες τις ώρες ως το χρέος τους, για το οποίο έδωσαν τη ζωή τους, διαγράφει τις παραλείψεις των υπαιτίων οι οποίες τους έθεσαν ή τους άφησαν στη δεινή και αγωνιώδη εκείνη κατάσταση.

Z.4 Άρθρο 205 ή άρθρο 210ΠΚ:

Το τέταρτο συστατικό στοιχείο της έννοιας της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά το αγγλικό δίκαιο είναι, ως άνω, η βαρεία αμέλεια. Είναι το στοιχείο που διαχωρίζει τις περιπτώσεις όπου η κατάλληλη θεραπεία είναι οι αποζημιώσεις, από εκείνες τις περιπτώσεις όπου ο βαθμός αμέλειας είναι τέτοιος ώστε η πράξη να καθίσταται αξιόποινη. Παραπέμπουμε στις υποθέσεις Andrews, Bateman, Adomako και Rayas.

Εν προκειμένω, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αμέλεια που επέδειξαν οι κατηγορούμενοι 2, 4, 5 και 6 εμπίπτει στην έννοια της βαρείας αμέλειας. Η αμέλεια τους ήταν τέτοιου βαθμού ώστε το πραγματικό θέμα προς συζήτηση να είναι το κατά πόσο εντάσσεται στις περιπτώσεις του άρθρου 210 ή στις περιπτώσεις του άρθρου 205. Όπως υποδείχθηκε στην υπόθεση Lidar (ανωτ.):

«If the gross negligence direction had been given, the recklessness direction would still have been necessary. The recklessness direction in fact given made the gross negligence direction superfluous and unnecessary».

Με βάση το σύνολο της σχετικής μαρτυρίας και τα όσα έχουμε αναφέρει προηγουμένως για τη γνώση του κατηγορούμενου 2, ιδιαίτερα στις παραγράφους Δ.5.2 και Δ.8, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτός είχε γνώση

όχι απλώς ενός δυνητικού κινδύνου, αλλά μιας πραγματικής πιθανότητας κινδύνου θανάτου. Αναλυτικότερα:

Στο αρχικό στάδιο, είχε γνώση για τους εγγενείς κινδύνους του φορτίου. Στη συνέχεια, άρχισε να ενημερώνεται περαιτέρω. Πληροφορήθηκε για την υπαίθρια στοιβάδα και τους κινδύνους αυτανάφλεξης από τις ψηλές θερμοκρασίες. Μετά, ενημερώθηκε και για τον κίνδυνο έκρηξης. Στη σύσκεψη της 7.2.2011, σαφώς είχε επίγνωση όχι απλώς της δυνατότητας, αλλά μιας πραγματικής πιθανότητας να προκληθεί μαζικός θάνατος, όπως ο ίδιος τελικά δεν το αρνήθηκε, πλην όμως αντί για κίνδυνο έκρηξης μιλούσε για κίνδυνο μαζικής πυρκαγιάς στο φορτίο αλλά και στα πυρομαχικά της Βάσης. Πάντως, ο κίνδυνος έκρηξης τού είχε ειδικά εξηγηθεί από τον Ν. Γεωργιάδη ο οποίος τον συνέδεσε, τόσο με το γεγονός ότι οι πυρίτιδες βρίσκονταν αποθηκευμένες σε κλειστό χώρο, όσο και με τον παράγοντα χρόνο και τις θερμοκρασίες του κυπριακού καλοκαιριού. Ο κατηγορούμενος 2 είχε γνώση αυτών των δεδομένων και αντίστοιχη αντίληψη του κινδύνου.

Στα μέσα του τρίτου πλέον καλοκαιριού έγινε το συμβάν της 4.7.2011. Μετά την ενημέρωση της οποίας έτυχε, στις 5.7.2011 και στις 6.7.2011, είχε πλήρη εικόνα της κορύφωσης του κινδύνου. Τότε πλέον, η σκιά του θανάτου βάραινε απειλητικά πάνω από το Μαρί. Ο κίνδυνος θανάτου ήταν αδιαμφισβήτητα ορατός. Όπως τέθηκε στην υπόθεση Faure αποτελούσε « a substantial, or real and not a remote chance ». Ο κατηγορούμενος 2 δεν επικαλέστηκε οποιοδήποτε υποκειμενικό πρόβλημα που ευλόγως θα τον δικαιολογούσε να μην αντιληφθεί τέτοιο κίνδυνο από τα δεδομένα που γνώριζε. Ό,τι έπραξε ήταν να προσφέρει την εκδοχή που απορρίψαμε. Δεν έχουμε αμφιβολία ότι είχε επίγνωση ορατού κινδύνου θανάτου, πλην όμως δεν ανταποκρίθηκε στο επιβαλλόμενο επίπεδο ευθύνης.

Πέραν τούτου, εξετάζοντας το ζήτημα με κριτήριο το βαθμό υπαιτιότητας, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι οι παραλείψεις του είχαν να κάνουν με ένα επικίνδυνο φορτίο επί του οποίου είχε τον έλεγχο και την ευθύνη υπό την έννοια του άρθρου 225ΠΚ. Είχε σαφείς προειδοποιήσεις και σαφή επίγνωση της επικίνδυνης κατάστασης όπως κορυφωνόταν. Παρά το ότι εκδήλωνε την ανησυχία του, στην πράξη επεδείκνυε, εν τέλει, κάθε φορά αδιαφορία για τον κίνδυνο. Η πιο χαρακτηριστική ήταν η τελευταία περίπτωση. Είχε επίγνωση του κατεπείγοντος και είχε ζητήσει να παραδοθεί η έκθεση την ίδια ημέρα και επειδή ήταν πρακτικώς αδύνατο, την επομένη. Η έκθεση δεν έφθασε κοντά του για μέρες και αυτός έκλεισε τα μάτια στον κίνδυνο, ελπίζοντας απλώς ότι δεν θα πραγματωνόταν. Προκύπτει με ασφάλεια, ότι ανέμενε την επιστροφή του ΠτΔ στην Κύπρο. Για άλλη μια φορά, ακόμα και τότε, δόθηκε σημασία στην «πολιτική πτυχή» όπως την αντιλαμβάνονταν οι εμπλεκόμενοι, παρά στο πρωταρχικό ζήτημα της προστασίας της ανθρώπινης ζωής από κινδύνους άμεσους και ορατούς.

Ως ζήτημα πολιτικής του δικαίου και δίκαιης διαβάθμισης της ευθύνης (fair labeling) μόνο σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις πρόκλησης θανάτου από αμέλεια μπορεί να αποδοθεί ο βαρύς χαρακτηρισμός της ανθρωποκτονίας. Ας μην ξεχνούμε, ότι η επόμενη βαθμίδα υπαιτιότητας είναι η πρόθεση.

Εν προκειμένω, αναγνωρίζουμε ότι δεν πρόκειται για περίπτωση αδιαφορίας υπό την έννοια ότι ο κατηγορούμενος 2 δεν είχε ανησυχία για το αποτέλεσμα. Όμως εκτιμώντας τα πράγματα συνολικά, εκείνο που έχει τελικά βαρύνουσα σημασία είναι η πλήρης απραξία, παρά την εκφρασθείσα κατά καιρούς ανησυχία. Είναι φανερό η επιλογή του κατηγορούμενου 2 - και αυτή ήταν τελικά η στάση του έναντι της ηθικής

διάστασης του προβλήματος - να ακολουθήσει ή να συνεργήσει ή να ανεχθεί μια τακτική που παρέπεμπε παρελκυστικά το πρόβλημα ξανά και ξανά στο απροσδιόριστο μέλλον και εν τέλει στη μοίρα. Δεν παραβλέπουμε το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο ενήργησε. Έχουμε ήδη διαπιστώσει ότι αυτό δεν διαγράφει τις νομικές του ευθύνες. Δεν διαγράφει όμως, ούτε την ηθική απαξία της επιλογής του, να εθελουφλήσει μπροστά σε τέτοιο κίνδυνο για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και με τέτοιες προειδοποιήσεις για τον παράγοντα χρόνο. Ο κίνδυνος και οι προειδοποιήσεις ήταν τέτοιες ώστε το γεγονός ότι δεν ελήφθη ποτέ κανένα μέτρο, ενώ κατά τα άλλα τούτο ήταν ευχερές να υποδηλώνει εν τέλει αδιαφορία τέτοια ώστε να πρόκειται για υπαίτια αμέλεια εν τη εννοία του άρθρου 205.

Οι κατηγορούμενοι 4, 5 και 6, με βάσει τα ευρήματα μας στην παρ. Δ.7.2 είχαν αντίληψη ενός πραγματικού κινδύνου θανάτου. Σε αντίθεση όμως με τον κατηγορούμενο 2 δεν είχαν ευθύνη για τη φύλαξη του φορτίου, δεν είχαν μακρά εμπλοκή με το πρόβλημα, δεν είχαν προηγούμενη ενημέρωση. Η δική τους ευθύνη δεν ήταν πρωτογενής, υπό την έννοια ότι διατηρούσαν οι ίδιοι την επικίνδυνη κατάσταση, αλλά έγκειται στο ότι παρέλειψαν να χειριστούν, ως όφειλαν, την επικίνδυνη κατάσταση. Ειδικότερα οι κατηγορούμενοι 4 και 5, στο τέλος ενήργησαν απεγνωσμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να μην μπορεί να τους αποδοθεί αδιαφορία μέχρι τέλους. Δεν είναι δίκαιο να τοποθετηθούν στο ίδιο επίπεδο αμέλειας με τον κατηγορούμενο 2. Άλλωστε, ακόμα κι αν το θέμα θα ήταν περαιτέρω συζητήσιμο, θα αρκούσαν εύλογες αμφιβολίες για το βαθμό της υπαιτιότητάς τους, ώστε να ενταχθούν στα πλαίσια του άρθρου 210ΠΚ.

ΜΕΡΟΣ Η: Η ΚΑΤΑΛΗΞΗ

[1] Το κατηγορητήριο αποδίδει στον κατηγορούμενο 2 παράλειψη χωρίς να προσδιορίζεται ρητά ο χρόνος. Εκείνο που αναφέρεται στις κατηγορίες 14 - 26 και 118 – 130 είναι ότι ενώ γνώριζε ότι τα εμπορευματοκιβώτια είχαν εναποτεθεί στη ΝΒΕΦ από το Μάρτιο του 2009 και ενώ γνώριζε για τον κίνδυνο έκρηξης τους, παρέλειψε να λάβει μέτρα προς αποτροπή της έκρηξης. Η γενική αυτή διατύπωση μπορεί να εκληφθεί ότι είχε αντίληψη κινδύνου έκρηξης ήδη από το Μάρτιο του 2009. Τούτο όμως δεν υποστηρίζεται από τη μαρτυρία. Έχουμε διαχωρίσει στα ευρήματα μας την αρχική περίοδο, κατά την οποία η γνώση ήταν σε σχέση με τους εγγενείς κινδύνους του φορτίου. Ακολουθεί η περίοδος κατά την οποία λαμβάνει περαιτέρω ενημέρωση (π.χ. επιστολή Α/ΓΕΕΦ) και όπως έχουμε διαπιστώσει, στη σύσκεψη της 7.2.2011 είχε ήδη γνώση κινδύνου έκρηξης και πραγματικού κινδύνου θανάτου. Στο βαθμό που ο μη σαφής προσδιορισμός στο κατηγορητήριο θα μπορούσε να έχει την έννοια ότι του αποδίδεται γνώση κινδύνου θανάτου από το Μάρτιο του 2009, έχει αποδειχθεί μέρος του κατηγορητηρίου, εφόσον τέτοια γνώση απέκτησε μετά το Μάρτιο του 2009 και μετά πάσης βεβαιότητας, τέτοια γνώση μπορεί να του αποδοθεί εν πάση περιπτώσει στη σύσκεψη της 7.2.2011. Κατ' εφαρμογή του άρθρου **85(1) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155**, ο κατηγορούμενος δύναται να καταδικαστεί χωρίς μεταβολή του κατηγορητηρίου.

[2] Για τον κατηγορούμενο 5, επίσης, δεν προσδιορίζεται ευθέως ο χρόνος σε ότι αφορά τις κατηγορίες 170 – 182 οι οποίες αναφέρονται στην περίοδο πριν της 11.7.2011. Όμως, κατηγορείται ως αναπληρωτής

διευθυντής της Π.Υ. κάτι που όπως γνωρίζουμε έγινε στις 8.7.2011. Είναι φανερό ότι οι κατηγορίες 170 - 182 καλύπτουν την περίοδο 8 - 11.7.2011.

[3] Οι κατηγορίες εναντίον των κατηγορουμένων 4, 5 και 6 διατυπώθηκαν, ως προς μέρος των λεπτομερειών τους κατά τρόπο λανθασμένο, μη αναμενόμενο σε τέτοια σοβαρή υπόθεση. Τους αποδίδεται ότι παρέλειψαν να ενημερώσουν τα μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για τον κίνδυνο έκρηξης των εμπορευματοκιβωτίων *«με αποτέλεσμα στις 11.7.2011 την έκρηξη αυτών και το θάνατο του Ανδρέα Ιωαννίδη»* και των υπολοίπων 12 προσώπων. Αποδίδεται περαιτέρω, στους κατηγορούμενους 4 και 5, ότι παρέλειψαν να δώσουν οδηγίες απομάκρυνσης, *«με αποτέλεσμα στις 11.7.2011 την έκρηξη αυτών και το θάνατο του Ανδρέα Ιωαννίδη»* κ.ο.κ. Αυτό βέβαια, δεν είναι ορθό, εφόσον δεν είναι οι παραλείψεις των κατηγορουμένων 4, 5 και 6 που προκάλεσαν την έκρηξη.

Πρόκειται για γραμματικό λάθος και επουσιώδες όπως εξελίχθηκε η υπόθεση. Οι κατηγορούμενοι, ούτε παραπλανήθηκαν, ούτε έθεσαν οποιοδήποτε ζήτημα. Στην πραγματικότητα οι λέξεις *«την έκρηξη αυτών»* είναι περιττολογία, εφόσον το κατηγορητήριο επαρκώς αναφέρεται στο θάνατο των εν λόγω προσώπων, ως αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των κατηγορουμένων, όπως και έχει αποδειχθεί. Υπ' αυτή την έννοια θεωρούμε ότι έχει αποδειχθεί *«μέρος του κατηγορητηρίου»* και δεν χρειάζεται να δώσουμε σημασία στις περιττές και λανθασμένες με τον τρόπο που τέθηκαν λέξεις. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 85(1) δεν απαιτείται μεταβολή του κατηγορητηρίου.

[4] Ένα τελευταίο ζήτημα αφορά τον χειρισμό των κατηγοριών που αντιμετωπίζει ο κατηγορούμενος 2 με βάση το άρθρο 210. Η συνήθης πρακτική είναι να εκδίδεται ετυμηγορία καταδίκης και για τη διαζευκτική κατηγορία χωρίς να επιβάλλεται ποινή.

Έχουμε παρατηρήσει ότι στον Καναδά σε τέτοιες περιπτώσεις η καταδίκη για το ολιγότερο σοβαρό αδίκημα αναστέλλεται. Αυτό έγινε λ.χ. στην υπόθεση **R v Cox** (2011) ONCA 58, στην οποία η κατηγορούμενη εκατηγορείτο για ανθρωποκτονία, για πρόκληση θανάτου από εγκληματική αμέλεια και για παράλειψη παροχής των αναγκαίων για επιβίωση. Βρέθηκε ένοχη για ανθρωποκτονία και της επιβλήθηκε ποινή, ενώ η καταδίκη στα άλλα δύο αδικήματα ανεστάλη με αναφορά στην υπόθεση **R v. Kienapple** (1974) CanLII 14 (SCC).

Στην *R v. Kienapple*, αποφασίστηκε ότι, εάν ένας κατηγορούμενος βρεθεί ένοχος στην μία από τις διαζευκτικές κατηγορίες, η καταδίκη για το ίδιο ή ουσιαδώς το ίδιο αδίκημα επί της άλλης κατηγορίας παραβιάζει τον κανόνα ο οποίος απαγορεύει τις πολλαπλές καταδίκες, έστω και αν σύμφωνα με την πρακτική δεν επιβάλλεται ποινή στη διαζευκτική κατηγορία.

Μας έχουν προβληματίσει τα παραπάνω. Όμως το θέμα δεν έχει εγερθεί και συνεπώς δεν έχουμε τη βοήθεια των επιχειρημάτων των μερών για ένα ζήτημα ως προς το οποίο είναι χαρακτηριστικό ότι το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά κατέληξε με πλειοψηφία 5 προς 4.

Ένα πρόβλημα λ.χ. αφορά το δικαίωμα ενός κατηγορούμενου για έφεση σε περίπτωση που η κατάληξη θα ήταν «αναστολή καταδίκης». Σύμφωνα με το άρθρο 131(1) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, δεν χωρεί έφεση

εκτός όπως προβλέπεται από τον εν λόγω Νόμο. Το άρθρο 132(1) παρέχει δικαίωμα σε πρόσωπο που βρέθηκε ένοχο από Κακουργιοδικείο να ασκήσει έφεση κατά της καταδίκης του. Η «αναστολή καταδίκης» θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως «καταδίκη» για τους σκοπούς του άρθρου 132(1);

Πέραν τούτου, το Ανώτατο Δικαστήριο έχει εξουσία δυνάμει του άρθρου 145(1)(γ) να ακυρώσει καταδικαστική απόφαση και να καταδικάσει τον εφεσείοντα για άλλο ποινικό αδίκημα για το οποίο θα μπορούσε να καταδικαστεί από το πρωτόδικο Δικαστήριο. Με ποιο τρόπο θα μπορούσε να λειτουργήσει μια «αναστολή καταδίκης» σε συνδυασμό με τις πρόνοιες αυτές;

Δεν θεωρούμε ότι θα ήταν σοφό να αποφασίσουμε τέτοια ζητήματα χωρίς το θέμα να έχει εγερθεί, χωρίς τη βοήθεια επιχειρημάτων και χωρίς να έχουμε πλήρη εικόνα και ειδικότερα χωρίς να είμαστε βέβαιοι ότι δεν υπάρχει ενδεχόμενο επηρεασμού οποιωνδήποτε δικαιωμάτων ή περιπλοκής τυχόν μετέπειτα διαδικασίας από ένα ζήτημα που εκ πρώτης όψεως φαίνεται να μην έχει πρακτική σημασία.

Γι' αυτό θα ακολουθήσουμε τη συνήθη πρακτική, θεωρώντας ότι οι κατηγορίες που στηρίζονται στο άρθρο 210 έχουν αποδειχθεί και χωρεί καταδίκη, έστω και αν η υποκειμενική υπόσταση και ο βαθμός υπαιτιότητας υπερβαίνουν τα όρια του άρθρου 210, καλύπτοντας και την περίπτωση του άρθρου 205.

Υπό το φως όλων των ανωτέρω,

Ο κατηγορούμενος 1

Αθώνεται και απαλλάσσεται από όλες τις κατηγορίες που αντιμετωπίζει.

Ο κατηγορούμενος 2

(α) Κρίνεται ένοχος ως το κατηγορητήριο* στις κατηγορίες 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 και 26.

(β) Κρίνεται ένοχος ως το κατηγορητήριο* στις κατηγορίες 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129 και 130.

* με την παραπάνω διευκρίνιση

Ο κατηγορούμενος 3

Αθώνεται και απαλλάσσεται από όλες τις κατηγορίες που αντιμετωπίζει.

Ο κατηγορούμενος 4

(α) Κρίνεται ένοχος ως το κατηγορητήριο* στις κατηγορίες 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155 και 156 και

(β) Αθώνεται και απαλλάσσεται από τις κατηγορίες 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51 και 52.

Ο κατηγορούμενος 5

(α) Κρίνεται ένοχος ως το κατηγορητήριο* στις κατηγορίες 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168 και 169 ως επίσης στις κατηγορίες 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181 και 182 και

(β) Αθλώνεται και απαλλάσσεται από τις κατηγορίες 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64 και 65 ως επίσης και από τις κατηγορίες 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77 και 78.

Ο κατηγορούμενος 6

(α) Κρίνεται ένοχος ως το κατηγορητήριο* στις κατηγορίες 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194 και 195 ως επίσης και στις κατηγορίες 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207 και 208.

(β) Αθλώνεται και απαλλάσσεται από τις κατηγορίες 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 και 91 ως επίσης και από τις κατηγορίες 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103 και 104.

*με την παραπάνω διευκρίνιση

